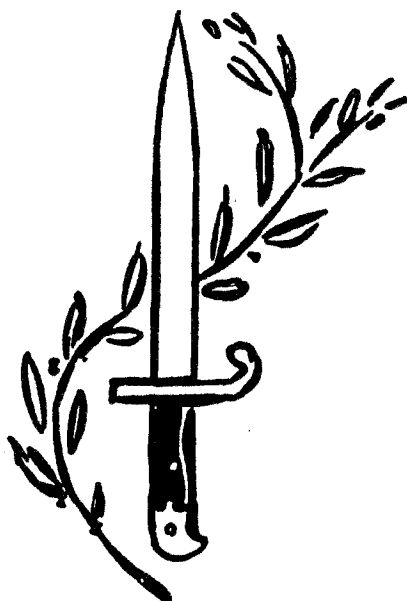

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ - ΑΡΧΗΓΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ

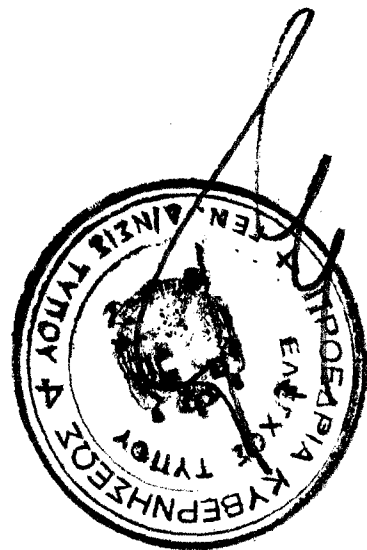
ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ - ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ - ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ Ο
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

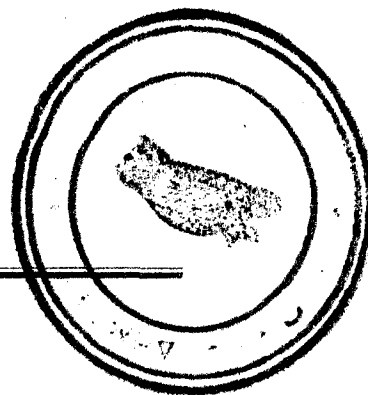

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
ΕΒΡΟΥ 13 - ΤΗΛ. 684.244
ΧΑΛΑΝΤΡΙ - ΑΘΗΝΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΕΤΡΑΤΗΓΟΥ — ΑΡΧΗΓΟΥ Γ.Ε.Σ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ — ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ:
Ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΩΝ

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας

ΕΔΡΑ ΕΝ ΔΟΜΗΝΙΩΝ (1001)

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 59-58 & ΟΡΦΕΟΥΣ

ΤΗΛ. 537.450

N- 6p3 44

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ὅλα κεῖνα τὰ ἀτίθασα καὶ αἰχμηρὰ θουνὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, τὰ εἶχε ὀργώσει καὶ τὰ εἶχε μὲ τὸ πνεῦμα του τιθασεύει, ἓνας Καλόγερος. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς, ὁ ἐπονομαζόμενος Αἰτωλός, ποὺ τόσο λαμπρὰ τὸν σκιαγράφησε ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος. Στὶς στράτες τους, στὰ ὁροπέδια καὶ στὰ φαράγγια τους, ὁ ρασοφόρος ἐκεῖνος, ἔρριξε ἀφειδώλευτα τὸ σπόρο τοῦ πνεύματός του, προσίμιο χαυγῆς τῆς Νεοελληνικῆς ἀναγέννησης.

Κατὰ τοὺς πρόσφατους χρόνους, τοὺς χρόνους τοῦ 1940-41, ἓνας ἄλλος Κοσμάς, ὁ Κοσμάς στρατιώτης, γίνηκε σὲ κεῖνα τὰ ἴδια τὰ θουνὰ, σύμβολο, ὄνειρο καὶ δόξα. Ὁ Λαός, ποὺ μὲ τὴ φαντασία του φτιάχνει τοὺς θρύλους καὶ δίνει ζωὴ καὶ αἴγλη στὰ σύμβολα, εἶπε πὼς τοῦτος τάχα ὁ Κοσμάς, ἦ-
τανε ὁ παλιὸς Κοσμάς, μεταμορφωμένος σὲ στρατιώτη, ἐκδικητῆς τῶρα τοῦ Γένους καὶ Ἀρχάγγελος τῆς ἐλευθερίας του.

Ποιὸς εἶναι λοιπὸν τοῦτος ὁ φλογερὸς Κοσμάς, ποὺ δάμασε, ὅπως ὁ παλιὸς συνώνυμός του, τὰ ἴδια θουνὰ, καὶ γίνηκε ἀφορμὴ νὰ ξαναζήσει ὁ θρύλος τοῦ παλιοῦ Ἀγιασμένου Ρασοφόρου;

Εἶναι τὸ παιδί τῆς εὐαντρῆς Μεσσηνίας, τὸ παιδί τῆς καρπερῆς γῆς τοῦ Ὀμηρικοῦ Νέστορα, ὁ μαχητῆς καὶ ὁ στρατιώτης, καὶ τέλος, ὁ ξακουστός Διοικητῆς τοῦ συγκροτήματος Κ (Κοσμά) καὶ μετὰ ὁ διοικητῆς τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ, ὁ νικητῆς τῆς Μοράδας, τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχόπολης, ὁ τροπαιοῦχος τῆς Χειμάρρας καὶ τοῦ Κοῦτσι, καὶ τέλος ὁ δαμαστῆς τόσων ἄλλων ἀδάμαστων καὶ σκληρῶν ὑψωμάτων. Τ' ὄνομά του συμβολίζει τὴ Νίκη, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν αὐταπάρνηση. Πάνου του βρίσκει κανένας ζωντανεμένη τὴ Δωρικὴ τραχύτητα καὶ οἰσθηλατημένο τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα. Βρίσκει τετραγωνισμένο τὸν Ταυγετικὸ ρυθμό, ποὺ ὑπῆρξε κάποτε ὁ ρυθμὸς τῆς ἀδάμαστης Σπάρτης. Ἄν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴ σωματικὴ διάπλαση τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ, ποὺ ὅσο τὰ χρόνια θὰ περνᾶνε, τόσο καὶ θὰ μεγαλώνει ἢ δόξα του, θὰ τὰ διαπιστώσουμε αὐτὰ ὁλοκάθαρα.

Τ' ἀνάστημά του εἶναι μέτριο. Τὸ σωματικὸ του δέσιμο ἄρτιο. Τὸ στέρνο του εἶναι φαρδύ, τετράγωνο. Ἐνὰς ρυθμὸς αὐστηρῆς Δωρικῆς ὑφῆς φαίνεται στὸ πρόσωπό του. Τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του εἶναι μαυριδερὸ, τὸ βλέμμα

του δξύ και διαπεραστικό, τὸ κούτελό του φαρδὺ και μονάχα ἡ μύτη του ἔχει μιὰ γραμμὴ κανονική. Τὰ χεῖλη του κλείνουν σφιχτά, και ἡ χαλύδδινη θέληση ποὺ τὸν διακρίνει, πάντα εἶναι ζωγραφισμένη σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς μορφῆς του. Ὁρειδάτης δεινός, δὲ διστάζει ν' ἀνέβει και τίς ψηλότερες ἀκόμα κορφές, ἐκεῖ ποὺ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ φτάσει ἄνθρωπος σημερινός. Εἶναι ζωηρός ἀλλὰ ταυτόχρονα και ψύχραιμος, μετρημένος, εὐαίσθητος και ἐνθουσιώδης. Θυμώνει, ἀλλὰ και πολλές φορές μπορεῖ νὰ κλαίει σὰν ἓνα μικρὸ παιδί. Οἱ στρατιῶτες του τὸν εἶπαν στίς μάχες Λιοντάρι. Λαμπρὸς λαϊκὸς χαρακτηρισμός. Ἡ κόψη του, τὸ σχῆμα του, ὅλα ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴν ὕψή τοῦ Λιονταριοῦ, ποὺ πότε κοιμᾶται ἀμέριμνα και ἀθῶα στὸν ἥλιο, και πότε δρυχᾶται και κάνει ὅλα τὰ γύρω του νὰ τρέμουν και νὰ αἰσθάνονται τὴν παρουσία τοῦ Βασιλιᾶ τοῦ ἄγριου δάσους.

Δὲν καπνίζει, δὲν παίζει και τὸ μοναδικό του πάθος εἶναι ἡ τέχνη τῶν ἀρμάτων. Γιὰ τὸ ἀντρειμά του συνετέλεσαν δυὸ τόποι. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας και ὁ κάμπος και τ' ἀκρογιάλια τῆς Μεσσηνίας.

Οἱ πρόγονοί του κατάγονταν ἀπὸ τὴν Ἀλωνίσταινα κι ἦταν τσοπάνηδες. Ὁ στρατηγὸς γεννήθηκε στίς 9 τοῦ Μάρτη τοῦ 1886 στὸ χωριὸ Πανιάρες, ποὺ σήμερα λέγεται Φαλάνθη τοῦ ἄλλοτε Δήμου Κολλωνιδῶν τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας. Ὁ στρατηγὸς βγήκε ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ Νέστορα και σ' αὐτὸ ἴσως νὰ ὀφείλεται ἡ σύνεσή του και ἡ πολυμάθειά του. Τὸ χωριὸ τοῦ στρατηγοῦ ὀνομάστηκε Φαλάνθη, σὲ ἀνάμνηση τῆς προγονικῆς ρίζας τῶν κατοίκων του, ποὺ κατάγονταν ὅλοι σχεδὸν ἀπὸ τὴν Ἀλωνίσταινα τοῦ Δήμου Φαλάνθου. Ἐκεῖ, στὴν Ἀλωνίσταινα, γεννήθηκε και ὁ πατέρας του και ἡ μάνα του. Τὸν πατέρα του τὸν ἔλεγαν Γιάννη κι ἦτανε γιὸς τοῦ Θανάση Κοσμᾶ, και τὴ μάνα του Παρασκευή, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Πρανταλέων. Ἀκόμα και σήμερα βρίσκονται σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ τῆς Ἀρκαδίας δικοὶ του συγγενεῖς. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ του ἔχουν τὴν ἱστορία τους. Τώρα ποὺ ἀκόμα εἶναι πρόσφατη ἀξίζει νὰ τὴ διηγηθοῦμε:

Τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἀλωνίσταινας, τοὺς χειμῶνες μὲ τὰ πολλὰ κρύα ἔπαιρναν τὰ κοπάδια τους και κατέβαιναν γιὰ νὰ ξεχειμάσουν στοὺς κάμπους τῆς Μεσσηνίας. Καὶ προπολεμικὰ ἀκόμα, πολλοὶ Ἀρκάδες ροβόλαγαν στὸ γόνιμο κάμπο τῆς Μεσσηνίας. Ἄλλοι ἀπλωναν πρὸς τὴ γῆ τῆς Τριφυλίας, ἄλλοι πρὸς τὸν κάμπο τῆς Καλαμάτας, κι ἄλλοι πρὸς τ' ἀκρογιάλια τῆς Πυλίας. Οἱ Φαλανθεῖς πήγαιναν και ξεχειμάζαν στὴν Κορώνη. Τὴν ἀνοιξή ἔπαιρναν ξανά τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Σκάλωναν στὰ δροσερὰ βουνὰ τους και πέραγαν κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ τους ρουμάνια τοὺς ζεστοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ. Σιγὰ - σιγὰ ὁμως ἀγάπησαν τὸν τόπο τοῦ χειμαδιοῦ, δέθηκαν μὲ τὸ χῶμα του και τοὺς ἀνθρώπους του, γίνηκαν και οἱ ἴδιοι ρίζες του και γῆ του. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἐγκαταστάθηκαν μόνιμα κι' ἄρχισαν ἀμέσως νὰ καλλιεργοῦν μὲ ζέση τὰ τούρκικα χωράφια. Μερικὰς τὰ δλάχικα στανοτόπια γίνηκαν χωριά και οἱ τσοπάνηδες ἐνθερμοὶ καλλιεργητὲς τῆς γῆς. Ἔτσι τὸ στανοτόπι τῆς Πανιάρας, γίνηκε τὸ ὠραῖο

και προσδευτικὸ χωριὸ ποὺ σήμερα λέγεται Φαλάνθη καὶ ποὺ ἐκεῖ ζεῖ ἀκόμα ἡ πατρικὴ οἰκογένεια τοῦ στρατηγοῦ, μὲ τρόπο καθαρά ἀγροτικὸ.

Ἡ ἱστορικὴ ὁμως ἀκρίβεια μᾶς ζητάει καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ δοῦμε ἀπὸ ποιο μέρος κατάγονταν ὁ προπάπος τοῦ στρατηγοῦ Θανάσης Κοσμάς. Μιὰ παράδοση ἐν τὸν φέρνει ὡς γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Ἀλωνίσταινας. Ἡ παράδοση αὐτὴ μᾶς λέει πὼς ὁ Θανάσης Κοσμάς πῆγε στὴν Ἀλωνίσταινα μικρὸς καὶ ὀρφανὸς ἀκολουθώντας τὸν μεγαλύτερο ἀδερφό του, τὸ Στάθη. Ἐκεῖ ρίζωσαν καὶ οἱ δύο. Ἀπὸ ποῦθε ὁμως ἔρχονταν; Ποιὰ ἦταν ἄραγε ἡ ἀρχικὴ τους ἀφετηρία; Μιὰ ἐκδοχὴ τοὺς φέρνει πὼς τάχα ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Τρίπολη, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσή της ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες. Ἀπὸ τὸ μεγάλο λοιμὸ ποὺ χαρόδερνε τότε τὴν πρωτεύουσα τοῦ Μοριά πέθαναν οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τους κι ἔτσι αὐτοὶ οἱ δύο ἀναγκάστηκαν νὰ πάρουν τὶς στρατές. Ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ μοιάζει νὰ ἔχει μέσα της κάποιαν ἀλήθεια. Στὴν Τρίπολη μεσουρανοῦσε πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση μιὰ προυχοντικὴ οἰκογένεια ποὺ ἔφερε τὸ ἴδιο ὄνομα. Τὸ ἴδιο καὶ στὰ Μαγούλιανα ὅπου ὑπάρχει ἄλλη πάλι οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα Κοσμά ἢ Κοσμόπουλοι. Ἀπὸ μακρύτερα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέρχονται. Καὶ ἡ περιφέρεια τῆς Τρίπολης εἶναι ὅπως ὀνόματι ὁ τόπος τῆς ἀρχικῆς προγονικῆς ἀφετηρίας τους, μιὰ καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ περισσότερα σημάδια ποὺ μᾶς θυμίζουν τοὺς πρώτους προγόνους τοῦ ἥρωα. Ἀλλὴ παρόδοση τοὺς φέρνει νὰ κατάγονται ἀπὸ τὸ χωριὸ Κοσμά τῆς Κυνourίας, μὲ τὸ ὄνομα Γεωργιόπουλοι.

Ὁ πατέρας τοῦ στρατηγοῦ ἔκανε ἀκόμα δύο παιδιά. Τὸ Θανάση, ποὺ ζεῖ σήμερα στὴν πατρικὴ περιουσία, καὶ τὸ Δημήτρη, ποὺ ἔχε ταξιδέψει στὴν Ἀμερικὴ καὶ γύρισε ἀπὸ ἐκεῖ λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ἄραξε στὸ χωριὸ Χαροκοπιό, ὅπου καὶ πέθανε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1942, ἐποχὴ τῆς μαύρης καὶ σκληρῆς Ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς.

Σ' αὐτὸ λοιπὸν ἐκεῖ, στὸ ἄλλοτε βοσκοτόπι, τὶς Πανιάρες, πέρασε ὁ στρατηγὸς τὰ πρῶτα του χρόνια. Ἦτανε χρόνια παιχιδιοῦ καὶ ξεγνοιασιάς. Χρόνια ποὺ μοιραζότανε τὴ ζωὴ πότε μὲ τὴ θάλασσα καὶ τὶς ἀκτές της τὶς δαντελωτές καὶ πότε μὲ τὴ στεριά. Ἀπὸ τὰ τότε ἄρχισε νὰ δαμάζει καὶ τὰ δύο στοιχεῖα. Τὴν ἐποχὴ ὁμως ἐκείνη δὲν ὑπῆρχε στίς Πανιάρες Δημοτικὸ σχολεῖο. Ὁ πολιτισμὸς στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε νὰ ἀπλώνεται μὲ βραδύτητα μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 21, γιὰ νὰ καλπάζει κάπως τὴν ἐποχὴ τοῦ Βενιζέλου καὶ νὰ σταματήσει ξανὰ λίγο ἀργότερα. Ἡ σπουδαιότερη ἀφορμὴ τῆς βραδύτητας αὐτῆς ἦταν καὶ εἶναι ἡ πολιτικὴ κακοδαιμονία ποὺ δέρνει τοὺς Ἑλλήνες, αὐτὸς ὁ φοβερὸς κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς.

Στίς Πανιάρες ὑπῆρχε τότε ἓνα μικρὸ ἰδιοσυντήρητο σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐδίδασκαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα κεῖνοι ποὺ γνώριζαν μιὰ σχετικὴ ἀνάγνωση καὶ γραφή. Ὁ πατέρας του δὲν τὸν ἔγραψε σ' αὐτό. Ἐκανε τὴν ἐγγραφή

του στο Δημοτικό σχολείο του Χαροκοπιού και λίγα χρόνια αργότερα γράφτηκε στο Έλληνικό σχολείο της Κορώνης. Έτσι από νήπιο άρχισε τις σκληρές πεζοπορίες. Για να πηγαίνει στο σχολείο περπατάγε 12 χιλιόμετρα την ημέρα. Έφαγε όλες τις βροχές και τα κρύα στους δρόμους. Αποβραδύς έδανε το φωμοτύρι στο σακκούλακι του, το πέρναγε παραμάσκαλα τις κονταυγές και γύριζε τ' απόγιομα κατάκοπος. Οι κακουχίες όμως αυτές φαίνεται πως αντί να του τσακίσουν την υγεία, του την θέριαψαν περισσότερο. Το σώμα του εξασκήθηκε στις πορείες και στη σκληρή ζωή και σ' αυτό ασφαλώς θα οφείλεται και η σιδερένια υγεία του στρατηγού. Ποτέ ως τα γεράματά του δεν αρρώστησε: Ήταν χαλύδινος. Και στα γερμανικά ακόμα στρατόπεδα έδειξε την ίδια αντοχή και οι γερμανικές δοκιμασίες στάθηκαν ανίκανες να του κλονίσουν τη σιδερένια του υγεία. Ως μαθητής ήτανε αρκετά καλός. Έρχότανε πάντα μεταξύ των πρώτων. Στα 1899 τέλειωσε το Έλληνικό σχολείο της Κορώνης και τον ίδιο χρόνο γράφτηκε στο γυμνάσιο Φιλιατρών. Σ' αυτό έμεινε ένα χρόνο. Τα υπόλοιπα χρόνια τα πέρασε στο γυμνάσιο της Καλαμάτας, το οποίο και τέλειωσε το 1903. Το Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου ανέθηκε στην Αθήνα όπου και γράφτηκε στα νομικά. Δεν ήτανε όμως στο δρόμο του. Κάποιος του το σφύριξε αυτό στ' αψί, κάποιος του τό 'λεγε με τα χείλη. Έτσι με το μπάσιμο του νέου χρόνου, Γενάρης του 1904, μπήκε στο νέο του δρόμο. Κατετάγη στο στρατό ως έθελοντής με το βαθμό του δεκανέα και τοποθετήθηκε στο Β' πεδινό πυροβολικό. Ως δεκανέας αρχικά, ως λοχίας και έπιλοχίας αργότερα, γνώρισε τη ζωή της «Καζάρμας», ή οποία μετέπειτα του χρησίμεψε ως κλείδα γνώσης και ψυχολογίας των αντρών του. Από τότε είχε τον τρόπο να σαγηνεύει τους άντρες του, να τους ένθουσιάζει και να τους έμψυχώνει. Οι άντρες του λόχου του τον όνόμαζαν «μάγο». Στα 1909 μπήκε στη στρατιωτική σχολή, δέκατος ανάμεσα σε 54 συναδέλφους του. Πάταγε τώρα στέρα. Δεν είχε φόβο να πέσει, δεν είχε φόβο να χάσει το δρόμο του. Μπροστά του ανοίγονταν μια πλατειά λεωφόρος που κανένας δεν μπορούσε να φανταστεί το τέρμα της.

Στη στρατιωτική σχολή φοίτησε τρία χρόνια και βγήκε, με την ίδια σχεδόν σειρά της εισαγωγής του, τον Ιούλιο του 1912, άνθυπολοχαγός του πεζικού. Ήτανε πιά αξιωματικός. Τόν άλλο χρόνο γίνηκε ύπολοχαγός, προαχθείς κατ' απόλυτον έκλογήν, τίμημα της λαμπρής πολεμικής του δράσης κατά τους Βαλκανικούς πολέμους. Έτσι «κατ' έκλογήν» πήρε όλους τους βαθμούς του. Το Μάρτη του 1915 γίνηκε Λοχαγός, τόν Οκτώβρη του 1918 Τχηματάρχης, τόν Οκτώβρη του 1922 Άντισυνταγματάρχης, στα 1926, όταν επί οίκουμενικής επανήλθε, γίνηκε Συνταγματάρχης, το 1934 Ύποστράτηγος, και στα 1939 κέρδισε τόν ανώτερο βαθμό της στρατιωτικής ιεραρχίας. Γίνηκε Άντιστράτηγος. Μπορούσε να γελάσει. Δεν γέλασε όμως. Κάτι του έλειπε ακόμα. Της δόξας ό στέφανος. Έπρεπε να απόχταγε τώρα το θρύλο του συνώνυμού του Άγιου Κοσμά, να κέρδιζε τη δάφνη του συντοπίτη του αντρείου Νικηταρά, που τόσο πολύ του μοιάζει στο χαρακτήρα, στην αντρεία

και στη στρατηγική, να κέρδιζε τη συμπάθεια και το θαυμασμό της πατρίδας του. Και τώρα κάποιος πάλι του 'λεγε επίμονα στ' αὐτή. Πώς θα τὰ κέρδιζε.

Ἀνθυπολόχαγὸ τὸν βρίσκουμε στὸ 9ο πεζικὸ σύνταγμα νὰ ἐκπαιδεύει καὶ νὰ ἐκπαιδεύεται στὰ πολυβόλα, τὰ ὁποῖα τότε γιὰ πρώτη φορὰ μπαίνανε στὸ στρατό. Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1912 τὸν βλέπουμε νὰ θαδίζει μὲ τὸ ἥρωϊκὸ του σύνταγμα στὴ φωτιά τοῦ πολέμου. Ἦτανε τότε ποὺ οἱ ἀρχαγγελικὲς σάλπιγγες εἶχαν σκορπίσει τὰ σαλπίσματά τους κι εἶχαν δονήσει τὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων ποὺ θάδιζαν γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Ἐπρεπε νὰ τελέσει τὸ ἔργο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐπρεπε νὰ λυτρωθοῦν οἱ ἀλύτρωτοι ἀδερφοὶ καὶ νὰ κυματίσει ἡ γαλανόλευκη στὴ Βασιλεύουσα.

Ὁ Κοσμάς γίνηκε σ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ἕνας συντελεστὴς τῆς Νίκης. Ἀψήφιστα ἔπεφτε στὴ φωτιά καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπάθαγε νὰ κερδίσει τὸν ἀντικειμενικὸ του σκοπὸ. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες οἱ ἄντρες τοῦ τὸν ὀνόμασαν «ἄντρα ἀληθινό», τὸν ὀνόμασαν Ἡρωα. Ἔτσι μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ τὴν ἴδια αὐταπάρνηση τὸν βλέπουμε νὰ μάχεται στὶς μάχες τῆς Πόρτας, τῆς Καστανιάς, στὴ σκληρὴ καὶ διήμερη μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, νὰ συμμετέχει στὴν ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ βρυχᾶται στὴ μάχη τοῦ Ὀστρόβου καὶ τοῦ Σόροβιτς, νὰ σφίγγει τὰ Γιάννενα, νὰ ἀνδραγαθεῖ σ' αὐτὰ καὶ νὰ παρασημοφορεῖται.

Λίγο ἀργότερα ρίχτηκε μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμον. Ἐλαβε μέρος σ' ἄλλες του τὶς μάχες. Στὶς τριήμερες μάχες τοῦ Κιλκίς ἀνδραγάθησε πάλι καὶ προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τὸ ὄνομά του ἀναφέρθηκε μὲ ἐγκωμιαστικὰ λόγια στὴν ἡμερησία διαταγὴ τῆς IV Μεραρχίας. Διηύθυνε τότε τὸν 5ο λόχον τοῦ 9ου συντάγματος. Τὴν ἴδια τόλμη δείχνει καὶ στὴ μάχη τοῦ Κασσελίν καὶ στὶς μάχες τῆς περιοχῆς Χασάν Πασᾶ ποὺ ἦτανε ἕνα ἀληθινὸ κυνηγητὸ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα καὶ ἀπὸ κορυφογραμμὴ σὲ κορυφογραμμὴ.

Λίγο ἀργότερα, ὅταν πιά ἡ Βουλγαρία νικημένη ἀναγκάζονταν νὰ καταθέσει τὰ ὅπλα, γιὰ τὸν Κοσμά ἄρχιζε ἕνας ἄλλος πόλεμος. Ἐπρεπε νὰ τοπογραφῇ τὰ πεδία τῶν μαχῶν ποὺ βρίσκονταν πέρα ἀπὸ τὸ Μπέλλες καὶ τὰ ὁποῖα ἀφήνονταν ξανά στοὺς Βουλγάρους. Τὴ δουλειὰ αὐτὴ ἀνάλαβαν νὰ τὴν κάνουν πέντε ἀξιωματικοί. Αὐτοὶ οἱ πέντε πῆραν ἀκόμα ἄλλους πέντε στρατιῶτες καὶ ἄρχισαν ἀμέσως τὴν τοπογραφικὴ δουλειά. Εἶχανε κάμποσο μέσα προχωρήσει ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ πέσανε σὲ μιὰ ἐνέδρα κομιτατζήδων καὶ μερικῶν χωρικῶν. Θὰ 'ταγε κάπου 200. Ὁ Κοσμάς ἦτανε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδας. Ἀνάμεσα στὶς ὁμάδες αὐτὲς ἀνοίξε μιὰ πολύωρη καὶ σκληρὴ μάχη ποὺ ἀνάγκασε τοὺς κομιτατζήδες νὰ μείνουν στὰ ταμπούρια τους καὶ νὰ μὴν ξεμυτίσουν. Πέσανε κάμποσοι Βούλγαροι κάτω. Ἀπὸ τὴν ὁμάδα τοῦ Κοσμά χάθηκε ἕνας μόνον στρατιώτης. Δυὸ μέρες ὀλόκληρες μάχονταν μὲ τοὺς κομι-

τατζήδες από στράτα σέ στράτα και από φαράγγι σέ φαρράγγι, ὥσπου στο τέλος φτάσανε στο Πετρίτσι.

Πρέπει νά ὁμολογηθεῖ πὺς τὸ κατόρθωμα αὐτὸ δὲν εἶναι μικρό. Κάθε μάχη και κάθε συμπλοκή ἀποτελεῖ και μιὰ ζωντανή ἱστορία γιὰ τοὺς δέκα ἐκαίνοὺς "Ἕλληνες, ποὺ βρέθηκαν μέσα στὴν καρδιά τῆς Βουλγαρίας ὁλομόναχοι, κάνοντας τὸ ἱερὸ καθήκον ἀπέναντι τῆς πατρίδας και τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων.

Στὴν Καλαμάτα γύρισε ὡς ὑπασπιστῆς τοῦ συντάγματος. Τοὺς γίνηκε μιὰ ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Ὁ κόσμος ἀλλάλαξε δίπλα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες και τοὺς ἔρανε μὲ πέταλα ρόδων και τοὺς στεφάνωσε μὲ τὶς δάφνες τοῦ Ἀπόλλωνα.

Τὸ ἔθνος εἶχε τότε παλμό. Εἶχε ἀνάταση. Εἶχε δίψα γιὰ οὐράνια φτερουγίσματα, εἶχε δίψα γιὰ πλατεῖα δημιουργία. Εἶχε κοπάσει τὸ πάθος και ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμός. Ἀνάμεσα στοὺς "Ἕλληνες ὑπῆρχε μιὰ ἀδιάσπαστη συνοχή κι ὅλοι εἶχαν συσπειρωθεῖ στὴν ἔγνοια τῆς πατρίδας ποὺ τὴν ἐνεσάρκωναν δυὸ ἄνθρωποι—σύμβολα. Ὁ Βενιζέλος και ὁ Κωνσταντῖνος. Μακάριες κι εὐτυχισμένες μέρες!

Στὰ 1916 τὸν θρίσκουμε στο ἐπιτελικὸ γραφεῖο τῆς XIV Μεραρχίας. Μετὰ ἓνα χρόνο μετατέθηκε στο ἐπιτελεῖο τῆς III Μεραρχίας ποὺ τὴ διεύθυνε ὁ στρατηγὸς Τρικούπης κι ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς πολεμικοὺς τῆς ἀγῶνες κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Και στοὺς ἀγῶνες τῶν χαρακωμάτων και στοὺς ἀγῶνες τῆς ἐξόρμησης, ἔδειξε τὴν ἴδια ψυχραιμία και τὴν ἴδια στρατηγικὴ εὐφυΐα. Ἔτσι τὸν βλέπουμε νὰ μάχεται σκληρὰ στὴν καμπὴ τοῦ Ἐριθῶνος και στὴ μάχη τοῦ Ηερλεπέ, στὴ μάχη τοῦ Μπρόντ, ὅπου και τοῦ δόθηκε ὁ πολεμικὸς σταυρὸς τῶν μαχῶν τοῦ Μπρόντ, νὰ ἀλλάλαξει στὴν προέλαση τῆς Μεραρχίας του και νὰ φτάνει στὰ Σκόπια, στὴν Πριστίνα, στὴ Νίσσα και στο Πιρότ.

Λίγο ἀργότερα τοποθετήθηκε ὡς ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας κι ἔλαβε μέρος σ' ὅλες τὶς μάχες ποὺ ἔδωκε μὲ τὸν ἐχθρό. Μὲ τὴ Μεραρχία αὐτὴ τὸν θρίσκουμε στὸν Ἑβρο ἔτοιμο νὰ περάσει τὸ ποτάμι και νὰ ἐκδικηθεῖ τὴν ἥττα τῆς Ἀσίας. Μετὰ τὸ γυρισμὸ τῆς Μεραρχίας γίνηκε τὸ κίνημα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 22. Δὲν πέτυχε. Οἱ κυβερνητικοὶ διέθεταν μεγαλύτερη δύναμη και μπόρεσαν νὰ τὸ καταπνίξουν ἀμέσως. Καταδικάσθηκε τότε ἐρήμην σὲ θάνατο ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο Πατρῶν. Ἡ καταδίκη αὐτῆ τοῦ ἔφερε και τὴν ἀπόταξη ἢ ὁποῖα κράτησε ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Βρισκόμαστε στὰ 1927. Τότε ἀνεκλήθη στο στρατὸ πρῶτος μετὰ τῶν ἀνακληθέντων μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχη. Τοποθετήθηκε ἀμέσως διοικητῆς τοῦ συντάγματος Βοδεγῶν και ὕστερα ἀπὸ ἐνάμισυ χρόνο γίνηκε διοικητῆς τοῦ συνοριακοῦ τομέα Ἑβρου. Λίγο ἀργότερα τὸν βλέπουμε ἐπιτελάρχην τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, γιὰ νὰ φύγει πάλι ἀπ' αὐτὸ μετὰ τὴν ἄρτια ὀργάνωσή του και νὰ γίνῃ ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος.

Σ' ὅλες τὶς θέσεις ποὺ ὑπηρέτησε ὑπῆρξε ὀργανωτικὸς και δραστήριος.

Ένα σωστό πρότυπο στρατιώτη. Στά 1934 που γίνηκε υποστράτηγος ανάλαβε τή διοίκηση τής ΙΙΙ Μεραρχίας που είχε τήν έδρα της στήν Πάτρα. Στή θέση αυτή έκατσε κάπου τέσσερα σωστά χρόνια. Αναλαμβάνει για ένα χρόνο τή διοίκηση του σχολείου πολέμου και τόν Ιούλιο του 1939 γίνηκε διοικητής του Δ' Σώματος Στρατού που έδρευε στήν Καβάλα. Ήτανε τότε που άρχισαν νά μαζεύονται στόν ουρανόν τά πρώτα σύννεφα του πολέμου. Τά κράτη είχαν άρχισει νά έτοιμάζονται, άλλα για πόλεμο επιθετικό και άλλα για άμυνα. Στή γραμμή των επιθετικών κρατών ήταν ή Γερμανία, ή Ιταλία, ή Ιαπωνία, ή Βουλγαρία, ή Ρουμανία κ.ά. Ήταν οί χώρες οί φιλοπόλεμες και αίμοχαρείς που ονομάζονταν Άξονας. Στήν γραμμή των άμυνομένων κρατών ήταν και ή Ελλάδα. Δέν άπειλούσε κανέναν. Κι όμως άπειροι έχθροί τήν άπειλούσαν και επιβουλεύονταν τά έδάφη της και τήν ανεξαρτησία της. Οί κοντινότερες έχθρικές της χώρες ήταν ή Ιταλία και ή Βουλγαρία. Ή πρώτη έπαιξε αρκετά καλά τό ρόλο της και ή δεύτερη κράδαινε σ' όλα τά τελευταία χρόνια άπειλητικά τό σπαθί της πάνου από τό κορμί τής Ελλάδας. Δικαιολογημένα λοιπόν και ή προσοχή του Έλληνικού λαού και τής Έλληνικής Κυβερνήσεως στράφηκε πρὸς τά Έλληνοβουλγαρικά σύνορα. Ο κίνδυνος που μās άπειλούσε φαίνονταν καθαρά. Έτσι με τήν πίεση αυτή άρχισε και ή χώρα τούτη τούς έξοπλισμούς και τά άμυντικά της έργα. Ήθελε νά φράξει τίς πόρτες και νά έμποδίσει τούς βαρβάρους νά περάσουν.

Ὡς Διοικητής λοιπόν του Δ' Σώματος Στρατού έδειξε μιὰ δραστηριότητα άφάνταστη. Υπήρξε ταχύς και οργανωτικός σέ όλα του. Ο ίδιος στάθηκε πάνου από τούς εργάτες των έργων και τούς καθοδηγοῦσε με τήν πολυτιμη πείρα του. Με τήν ένταση αυτή κατασκεύασε στήν περιοχή του 400 πολυβολεία από μπετόν άρμέ και τόσα άλλα έμπόδια και παγίδες για τά άρματα. Ή δουλειά του αυτή προσέχτηκε από τὸ Γενικό Έπιτελεῖο Στρατού που εξέδωκε μιὰ επαινετική διαταγή.

Ή κήρυξη του πολέμου τής Ιταλίας κατά τής Ελλάδας τόν βρῆκε διοικητή του Δ' Σώματος. Με ταχύτητα και μεθοδικότητα έκανε τήν επιστράτευσή του κι έπιασε τίς επίκαιρες θέσεις στά Έλληνοβουλγαρικά σύνορα. Περίμενε ανήσυχος εκεί για νά κινηθοῦν οί προαιώνιοι έχθροί του γένους, οί Βούλγαροι, για νά τούς δώσει τὸ χρειαζούμενο χτύπημα. Φάνταζε σάν λιοντάρι, λένε οί αξιωματικοί που ήταν κοντά του. Ο χαρακτηρισμός είναι εὔστοχος γιατί τὸ κοντό και γεροδεμένο κορμί του έχει κάτι από τὸ σχῆμα και τήν κόψη του λιονταριού.

Και στά πιό απομακρυσμένα ακόμα φυλάκια έκανε ὁ ίδιος προσωπικές εφοδούς που προκαλοῦσαν τὸ θαυμασμό μὰ και τὸ φόβο των στρατιωτών. Ήεκίναγε από τὸν κάμπο και έφτανε σέ υψόμετρο 1800 και 2000 μέτρων. Τά πλεμόνια του, λένε οί γιατροί του, μοιάζουν σάν μεγάλα άσκιά. Δέν έχει χαλάσει οὔτε ένας άδένας, δέν υπάρχει στήν επιφάνειά τους οὔτε μιὰ μικρή κι άσήμαντη κηλίδα. Μιὰ τέτοια διαδρομή μου διηγήθηκε ὁ Συνταγματάρχης Πετράς. Τὸν άρπαξε μιὰ μέρα και τὸν ανέδασε σ' ένα τέτοιο ψηλὸ υψόμετρο,

πού τὰ πόδια τῶν νέων λύγισαν καὶ τὰ πλεμόνια λαχάνιασαν. Βάδιζε πάντα πιὸ μπροστὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ κάθε τόσο τοὺς πείραζε γιὰ τὰ νεανικά τους φουσκώματα. Ἦταν γιομάτος κέφι. Γιομάτος ὁμηρικὴ γοητεία.

Οἱ δυὸ στερνές μέρες τοῦ Ὀκτώβρη καὶ οἱ πρῶτες τοῦ Νοέμβρη ἦταν γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμά μέρες φοδερεῆς ψυχικῆς δοκιμασίας. Βράδρα ὁλόκληρη ἔμεινε ἄγρυπνος καρτερώντας στὸ ἀκουστικὸ τοῦ τηλεφώνου τὴν εἶδηση τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς.

Τὸ τηλεφῶνο ὅμως δὲν χτύπαγε!... Ὁ Βούλγαρος ἔπαιζε ἐπιδέξια τὸ παιχνίδι του.

Ὅταν θεβαιώθηκε πὺς οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ κουνιόνταν σκέφτηκε νὰ φύγει ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ πάει στὴν Ἀλβανία. Οἱ συνάδελφοί του ἐκεῖ ἔστηναν τρόπαια, στόλιζαν τὰ μέτωπά τους μὲ δάφνες, βαράθρωναν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔσωναν τὸ Γένος. Ἀρχισε νὰ λυπᾶται γιατί καὶ κεῖνος δὲν ἦταν πρωταγωνιστὴς τῆς μεγάλης ἐποποιΐας καὶ νὰ ζηλεύει.

Εὐρισκόμενος κάτου ἀπὸ τὴν ἐπήρεια μιᾶς τέτοιας θαθεῖας συγκινήσεως ζήτησε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο νὰ τὸν μεταθέσει στὴν Ἀλβανία.

Ἡ αἴτησή του αὐτὴ γίνηκε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο Παπάγο τὴν νύκτα τῆς 16ης τοῦ Νοέμβρη. Τὴν ἴδια νύχτα πῆρε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τὸ διοικητὴ τοῦ πυροβολικοῦ του καὶ πῆγε στὴν Κοζάνη. Τὴν ἄλλη μέρα ἀνάλαβε τὴ διοίκηση τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI πού ὀνομάστηκαν «Ὁμάς Μεραρχιῶν K» (Κοσμά) καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ γρήγορη ἀλλὰ καὶ τόσο προσεκτικὴ μελέτη τῆς καταστάσεως ἔβγαλε τὴν πρώτη διαταγὴ τῆς «Ὁμάδος Μεραρχιῶν».

Παίρνω ἀπὸ τὴ διαταγὴ αὐτὴ μερικὰ λόγια καὶ τὰ μεταφέρνω ἐδῶ μιὰ καὶ τώρα πιά ἀνήκουν στὴν ἱστορίᾳ τοῦ Ἑθνους:

«... Ἀπευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθήκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας». Καὶ πάρα κάτω ὑπάρχουν καὶ τοῦτα τὰ Σπαρτιατικά. «Π ᾧς ὕστερ ὦν καὶ δι σ τ ᾶ ζ ω ν π ρ ὸ ἐ χ θ ρ ι κ ῆ ς π ι Ί σ ε ω ς ν ᾶ ἀ ν τ ι κ α θ ῖ σ τ α τ α ι ἀ ν ε υ ἑ τ ῆ ρ α ς δ ι α τ α γ ῆ ς».

Ἐπιτελάρχης του, σ' ὅλη αὐτὴ τὴν πολεμικὴ ἐποποιΐα, ἦτανε κεῖνος ὁ δαιμόνιος Συνταγματάρχης, ὁ Γιώργος Βαγενᾶς, πού ἄφηκε τὴν τελευταία πνοή του στὴν Αἴγυπτο, κορμὶ βασανισμένο ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τίς ἀρρώστειες.

Πρώτη του φροντίδα ἦταν νὰ σφίξει τὸ ὕψωμα 1878 τὸ ὁποῖο καὶ ἀποτελεῖ τὸ κλειδὶ τοῦ νότιου συγκροτήματος τῆς Μοράβας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πτῶσις θὰ ἀνοίγε τὸ δρόμο πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ θὰ τσάκιζε τὴν Ἰταλικὴ ἀντίσταση τοῦ θόρειου συγκροτήματος.

Τὴ «θυελλώδη του» ἐπίθεση, ὅπως τὴν ὀνόμασε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν ἔξαπέλυσε τὴν 21 Νοεμβρίου ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἔντονη προπαρασκευὴ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μιὰ γερὴ ἐνίσχυση 55 πολυδόλων πού τὰ κακαρίσματά τους γιόμισαν τὰ γύρω φαράγγια. Ἡ ἐπίθεση αὐτὴ ἦτανε γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς κάτω τὸ συν-

τριπτικό. Μέσα κιόλας σέ μιὰ μέρα ἔδωκε ὅλα κεῖνα τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἔχε προβλέψει ὁ Κοσμάς. Κατελήφθη τὸ φοβερὸ ὕψωμα 1878 ποὺ εἶχε δεχτεῖ τόσες Ἑλληνικὲς ἐπιθέσεις κι εἶχε φάει τόσα βλαστάρια. Τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο δράβει ἀμέσως τὸν Στρατηγὸ Κοσμά καὶ τὸ στρατό του. Τοῦ ἀπένειμε τὸν πολεμικὸ σταυρὸ Α' Τάξεως.

Πρὸς τὸ βράδυ τῆς 21 Νοεμβρίου φάνηκαν τὰ πρῶτα Ἰταλικά τμήματα νὰ κατεβαίνουν ἄτακτα ἀπὸ τὴ Νότια Μοράδα καὶ τὸ ἴδιο βράδυ οἱ Ἰταλοὶ ἄδειασαν ὁλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς Κορυτσᾶς. Τὴν ἄλλη μέρα μπῆκαν μέσα θριαμβευτικὰ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Τὴν τροπὴ ποὺ πῆρε στὸ μέτωπο αὐτὸ ὁ πόλεμος, ὁ Κοσμάς τὴν εἶχε δεῖ ἀπὸ τὶς 20 τοῦ Νοέμβρη, ὅταν τὴ μέρα κείνη μερικὰ τμήματα τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς τῆς XI Μεραρχίας του, κατέβηκαν ἀπὸ τὸ Γράμμο, πέρασαν τὸν ἀμαξωτὸ δρόμο Κορυτσᾶς—Ἰωαννίνων καὶ ἐγκαταστάθηκαν ἀνενόχλητα σχεδὸν στὴ δυτικὴ μεριὰ τοῦ δρόμου τῆς Κόνιτσας. Στὴν ἀναφορὰ ποὺ ἔστειλε στὶς 20.11.40 στὸ Τμήμα Στρατιᾶς γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ γενικὴ μου ἐντύπωσις περὶ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι, ἡ Διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων Κορυτσᾶς προφανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν τὴν γραμμὴν Παπέλασι—1878—Λότο, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρὸνόν δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς Κορυτσᾶς».

Ὑστερα ἀπὸ τὸ πέσιμο τῆς Μοράδας ὁ στρατηγὸς ὁδηγεῖ τὶς δυνάμεις του μὲ δραστηριότητα πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ κυριεῖει «δι' ἀποσπασμάτων ἐκ μεταλλεύσεως» τὸ Βυθούλκι, τὴ Μοσχόπολη, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψιν ἀνάγγελε στὸ Ἔθνος καὶ στὸν κόσμον μ' ἓνα ἀνοιχτὸ ραδιοηλεκτράφημα καὶ ἐγκαταστάθηκε σταθερὰ στὴν κορυφογραμμὴ τῆς Ὀστροβίτσας. Οἱ νίκες αὐτὲς δὲν ἦταν μικρὲς. Κραταίωναν τὴν πίστη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ τρομαγμένου κόσμου γιὰ τὴν τελικὴ νίκη. Λάφυρα πολλὰ καὶ πολυάριθμοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες πιάστηκαν ἀπὸ τὶς προελαύνουσες δυνάμεις τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμά, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ γίνεται θρῦλος στὰ μέρη αὐτά. Ἦτανε ὁ δεύτερος Κοσμάς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας ποὺ πέραγε ἀπ' ἐκεῖ καὶ ὄργωνε τὴ γῆ, πότε μὲ τὸ φλογερὸ λόγο του καὶ πότε μὲ τὸ ἀστραφτερὸ σπαθί του. Πολλοὶ τότε κεῖ πάνου, ποὺ ἡ ἀπλότητά τους φτάνει ὥς τὴν καλοπιστία καὶ τὴν ἀφέλεια τῶν παιδιῶν, πίστεψαν, πῶς αὐτὸς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Κοσμάς μεταμορφωμένος. Τὸ θρῦλο του αὐτὸν ἄρχισαν νὰ τὸν ψιθυρίζουν τὰ στόματα, νὰ τὸν παίρνουν στὰ φτερούγια τους οἱ ἀγέρες, νὰ τὸν κελαῖδουν στὶς τρίλλιες τους τὶς γλυκὸφθογγες τὰ πουλιά, νὰ τὸν διαλαλοῦνε μὲ τὰ γράμματα τους στὶς μαννάδες καὶ στὶς ἀγαπημένες τους οἱ στρατιῶτες του.

Στὶς 4 τοῦ Δεκέμβρη ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἦταν στὴν Κορυτσά. Συγκρότησε ἐκεῖ ἓνα συμβούλιο ἀντιστρατῆγων κι ἄκουσε τὶς γνώμες τους σχετικὰ μὲ τὴ νέα ἐξόρμηση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τοῦ ᾠφίξε τοῦ Κοσμά τὸ χέρι καὶ συνάμα τοῦ τόνισε πῶς θὰ τοῦ ἀνάθετε τὴ διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ τυπικὴ διαταγὴ ἐξεδόθη στὶς 10 τοῦ Δεκέμβρη. Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη τὸν δρίσκουμε διοικητὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἐπρεπε νὰ συνε-

χίσει και νά δλοκληρώσει μιὰ πολεμική προσπάθεια πού εἶχε τόσο ἔνδοξα ἀρχίσει. Μὲ τὴν πρώτη του διαταγὴ χαιρέτισε τοὺς στρατιῶτες, στάθηκε σιωπηλὸς πρὸ τῶν τάφων τῶν ἐνδόξων νεκρῶν καὶ χάραξε τὸ δρόμο τῆς νέας ἐξόρμησης:

«Ἡ πρώτη μου σκέψις πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας φέρεται πρὸς ὅσους ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἔπесαν ὑπὲρ Πατρίδος κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀγῶνας του... Αἰωνία των ἡ μνήμη, ὅπως αἰωνία θὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα των.

» Ἐξαίρω τοὺς ἀγῶνας τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, ὡς καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον, πού μᾶς ἀνέθεσεν ἡ πατρίς δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Πρέπει νά δλοκληρωθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ὠθοῦντες καὶ ἀνατρέποντες πᾶσαν προσπάθειάν του νά ἐδραιωθῇ ἐπὶ τοποθεσίας τινὸς μέχρις ὅτου τὸν ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν.

» Μόνον οὕτω θὰ ἡσυχάσωμεν διὰ πάντα. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας ταύτην πρέπει ὅλοι μας, θαυμοφόροι καὶ στρατιῶται, νά πολεμήσωμεν δραστήρια καὶ μὲ αὐτοθυσίαν μέχρις ἐξαντλήσεως ἢ θανάτου. Ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος. Ὁλος ὁ κόσμος τὸ δμολογεῖ καὶ μᾶς θαυμάζει. Ἐμπρὸς καὶ πάντα ἔμπρὸς ὅλοι μας γιὰ τὴν δλοκλήρωσιν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ.

Ζήτω ἡ Πατρίς!...».

Ὁ μεγαλύτερος ὄγκος τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης (III, IV, II, καὶ ἄλλα ἀνεξάρτητα ἀποσπάσματα καὶ σὲ δευτέρα γραμμὴ ἡ VIII Μεραρχία καὶ τὸ ἀπόσπασμα Λούμπα), ὅταν ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς πῆρε στὰ χέρια του στίς 10 τοῦ Δεκέμβρη τὴ διοίκηση τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ βρίσκονταν στὴν εἴσοδο τῆς κοιλάδας Ζαγοριά—B. Μονῆς Τσέπας περὶ τὸ Γκολέμι—θάλασσα. Ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη εἶχαν καταληφθεῖ ὅλοι οἱ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καθωρισμένοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί. Ὁ στρατηγὸς ὅμως ἔδλεπε πὼς δὲν εἶχε στρατηγικὴ ἀσφάλεια στὸ μέρος αὐτό. Γιὰ νά ἀποχτήσῃ λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἀσφάλεια ἔπρεπε νά καταληφθεῖ ὅπωςδῆποτε ἡ δεσπόζουσα ὄλων τῶν πρὸς τὸ Τεπελένι καὶ Αὐλῶνα ὁδεύσεων ὀχυρωμένη κορυφογραμμὴ Κουρδελέσι μὲ τὰ ἐπικρατοῦντα ὑψώματά της, Παπαδιά, τὸ περίφημο Σκίβορβικ (ὑψ. 1700), Μαλισπάτ καὶ Σεφέρ - Ἀγάιτ. Ἔτσι δίχως νά ᾔχει καμμιά σχετικὴ διαταγὴ, ἀποφάσισε νά κινηθεῖ. Στίς 11 τοῦ Δεκέμβρη ἄρχισε τὴν ἐπίθεση γιὰ τὴν κατάληψη τῶν μερῶν αὐτῶν. Ἡ γραμμὴ αὐτὴ εἶχε ἓνα πλάτος πού πέρναγε τὰ 50 χιλιόμετρα. Κι ὅμως τὰ ὑψώματα τῆς γραμμῆς αὐτῆς πέσανε τὸ ἓνα κοντὰ στ' ἄλλο καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τίς συνδυασμένες καὶ καλομελετημένες ἐπιθέσεις.

Ἡ ἀκατάσχετη ὁρμὴ τῆς IV Μεραρχίας σαρώνει τὸ Σκίβορβικ καὶ τὸ Μαλισπάτ, καὶ πέφτει στὰ χέρια τῆς II Μεραρχίας τὸ Σεφέρ - Ἀγάιτ. Ὁ στρατηγὸς ἐδῶ, πού στὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ λαοῦ, φαντάζει σὰν μυθικὸς ἥρωας, πηγαίνει ὥς τὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ πολέμου, ὁδηγεῖ καὶ καθοδηγεῖ, μάχεται καὶ νικάει.

Ἔτσι, ὅταν στίς 14 τοῦ Δεκέμβρη φτάσανε οἱ διαταγές τοῦ ἐπιτελείου γιά τή συνέχιση τοῦ ἀγῶνα στόν τομέα αὐτόν τοῦ πολέμου, τὸ μεγαλύτερο σχεδὸν μέρος τοῦ καθωρισμένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἦταν κερδισμένο, καὶ τὰ κυριευθέντα ἐδάφη ἀποτελοῦσαν μιὰ σπουδαία στρατηγικὴ βάση γιά τὴν καινούργια ἐξόρμηση.

Δίχως καθόλου νὰ πάρουν ἀνάσα οἱ ἄντρες του, ρίχνονται στὴν καινούργια ἐπίθεση γιά νὰ ὀλοκληρώσουν τὴ Νίκη τους, γιά νὰ πλατύνουν ἀκόμα τὴ δόξα τους, γιά νὰ λαμπρύνουν τὸ θρύλο τους. Οὔτε οἱ βροχές μπόρεσαν νὰ τοὺς κάμψουν, οὔτε καὶ τὰ βαριά κρύα. Λές καὶ ὁ Δεκέμβρης εἶναι Ἀπρίλης, ἀρχὴ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, κι ὄχι ἀρχὴ τοῦ βαριοῦ καὶ σκληροῦ χειμῶνα. Στίς μέρες λοιπὸν τοῦ Δεκέμβρη πέφτει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων τὸ Πηλίου-ρι, ἡ πολυδαρμένη Χειμᾶρα καὶ τὸ Κούτσι ποῦ εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς Αὐλώνας. Ἡ III Μεραρχία δαμάζει τὸ Προγκονάτι, ἡ VI τὴ Νιβίτσα, ποῦ ἀνοίγει διὰ-πλατα πιά τὸ δρόμο πρὸς τὴ Σαλάρια. Τμήματα πάλι τῆς II κατεδαίνουν στὴν παρυφὴ τοῦ Τεπελενιοῦ, καὶ τὸ ἡρωϊκὸ καὶ ἀδάμαστο 34 πεζικὸ σύνταγμα, μπαίνει στὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγοριά καὶ κυριεῖ τὴν ὁμορφὴ καὶ παινεμένη Μελισσόδα. Αἰχμαλωτίζει δυὸ τάγματα μὲ ἄρτια συγκρότηση, κυριεῖ πολλὰ κανόνια καὶ ἄλλο ἀφθονο πολεμικὸ ὕλικό, συλλαμβάνει ἓνα Συνταγματάρχη καὶ 4 Ταγματάρχες καὶ 50 ἄλλους κατώτερους ἀξιωματικούς.

Βαδίζουμε γιά τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐλιγμῶν τοῦ στρατηγοῦ Κοσμά, ποῦ πῆρε τὸ ὄνομα «Ἐλιγμός τῆς Σαλάριας», καὶ ποῦ θὰ ἔφερνε τοὺς Ἑλληνες στὰ πλευρὰ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Τεπελενιοῦ καὶ θὰ συντελοῦσε ὄχι μονάχα στὴν πτώση τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ βουνοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ δυτικὰ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐδάφους, θὰ πέραγε τὴν Κλεισούρα καὶ θὰ ὤφτανε ἀκόμα πιά κάτω. Ὁ ἐλιγμός αὐτὸς θὰ ὀδινε ἀναντίρρητα τεράστια κέρδη στόν μαχόμενο Ἑλληνικὸ στρατό. Οἱ δραματισμοὶ ὅμως αὐτοὶ γιά νὰ ὀλοκληρωθοῦν, ἔχουν ἀνάγκη κι ἀπὸ ἄλλους παράγοντες καὶ συντελεστές. Ὁ σπουδαιότερος συντελεστής γιά τὴν ἐπιτυχία θὰ ἔταν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρός, ὄχι ὁ στρατός, μὰ ὁ περίφημος «στρατηγὸς Χειμῶνας». Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ πὼς ὁ ψυχρὸς καὶ ἐγκεφαλικὸς αὐτὸς στρατηγὸς δὲν βοήθησε καθόλου σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση. Λές κι εἶχε τίς ἀντιρρήσεις του, λές κι εἶχε χαράξει πρωτύτερα τὰ δικά του πολεμικὰ σχέδια. Ἔτσι, μόλις ἀντιλήφθηκε τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἑλλήνα στρατηγοῦ, ἄφηκε τὸ χιόνι νὰ πέσει στιβάδες—στιβάδες, νὰ φτάσει καὶ νὰ περάσει τὸ μέτρο καὶ τίς ψυχρὲς καὶ παγωμένες του νύχτες ἢ θερμοκρασία κατέβαινε κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν. Ἦταν ὁ θάνατος τοῦ Ἑλλήνα φαντάρου. Μὲ μιᾶς ἔνοιωσε νὰ παγώνουν τὰ μέλη του, νὰ ξυλιάζουν τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, νὰ κροταλίζουν τὰ δόντια του, νὰ μαργώνει ὁ νοῦς του, νὰ σβύνει σιγὰ—σιγὰ κι αὐτὴ ἡ φλόγα τῆς ψυχῆς του. Ἦτανε κάτι τὸ ἀφάνταστο γιά τὸν Ἑλληνα στρατιώτη αὐτό.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ εὐθύνη τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας εἶναι τεράστια. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο παρουσιάστηκε ἐντελῶς ἀπροετοίμαστη, μὲ ἀληθινὴ ἀγνοία τῶν κρυοπαγημάτων. Ἡ φοβερὴ αὐτὴ μάστιγα δὲν εἶχε γιά πρώτη φορὰ

παρουσιαστεί στο στρατό μας. Και οι Βαλκανικοί πόλεμοι, και η Μικρασιατική εκστρατεία μας είχαν δώσει τα κρούσματά τους. Από τα κρούσματα αυτά οι στρατιωτικοί γιατροί θα έπρεπε να είχαν δγάλει τα συμπεράσματά τους. Θα έπρεπε να 'χαν μελετήσει τις επιπλοκές της περίεργης αυτής αρρώστειας και να 'χαν προλάβει την νέα καταστροφή. Δεν είχαν κάμει τίποτα. Δεν είχαν εισηγηθεί κανένα ριζικό και αποτελεσματικό μέτρο. Δεν είχε γίνει καμιά διδασκαλία. Αδιαφορία ολέθρια, μεγάλη και έγκληματική.

"Έτσι άρχισαν κατά εκατοντάδες τα κρουπαγήματα. Άλλου μπλαβίνιζαν τα πόδια, κι άλλου τα χέρια. Αυτόματα σταμάταγε η πορεία, έπεφτε το τουφέκι από τα χέρια. Την καταστροφή που έκαναν τα κρουπαγήματα, δεν την είχαν κάνει οι σκληρές μάχες. Το ίδιο το απόσπασμα που συγκροτήθηκε για να κάνει τον περίφημον αυτόν έλιγμο (ήταν μονάδες του θρυλικού 9ου συντάγματος των Καλαμών και μερικά άλλα τάγματα) έφτασε στον σκοπό του, αλλά με την ψυχή κυριολεκτικά στα δόντια. Από τις πέντε χιλιάδες άντρες που είχε, δεν έμειναν στα πόδια τους παρά 500 μονάχα, οι όποιοι κι έπιασαν χιλιάδες αϊχμαλώτους και κυρίεψαν άφθονο ύλικό. Η πολεμική τους αυτή προσπάθεια ήτανε πραγματικά γιγαντιαία. Όλοι τους οι άλλοι συμπολεμιστές είχανε πέσει ξυλιασμένοι στα χιόνια, άλλοι είχαν χωθεί για πάντα κάτω από τα παγερά τους σεγτόνια, κι άλλοι είχαν πάρει το δρόμο της μαύρης επιστροφής... Οι 500 τώρα λέοντες έπρεπε να τα κάνουν όλα. Ήτανε όμως αδύνατο. Οι Ίταλοι τά 'χασαν. Κεραυνοβολήθηκαν. Τί ήτανε τούτο; Πώς έφτασαν τούτοι οι φοβεροί Έλληνες έδω πέρα; Έτσι άρχισαν να ζητάνε ενισχύσεις για να προλάβουν την ολοκλήρωση της καταστροφής. Αεροπλάνα, αυτοκίνητα, ποδήλατα, άλογα και γαϊδούρια, όλα τώρα τα μεταγωγικά μέσα, κουβαλάνε Ίταλούς στρατιώτες στη ζώνη αυτής της ανέλπιστης φωτιάς. Κουβαλάνε στρατιώτες, ειδικούς για τέτοιον πόλεμο. Φέρνουν την εκλεκτή τους Μεραρχία «Μπρένερ», φέρνουν την «Πουστέρια» που οι άντρες τους στρατολογούνται από τα όρη κλίματα της Ίταλίας. Έδραιώνουν με τον τρόπον αυτό το μέτωπό τους, εκμεταλλεύονται την αδυναμία των Ελλήνων, που μάταια περιμένουν να φτάσουν και σ' αυτούς ενισχύσεις, τροφές και πολεμικό ύλικό.

Η Άγγλία, ξανά σ' αυτόν τον πόλεμο, έπαιξε το διπρόσωπο πολεμικό παιχνίδι της. Ακολούθησε το δρόμο της δικής της πολεμικής σκοπιμότητας. Κάτω από το κράτος της δόλιας αυτής σκοπιμότητας δεν έζωσε αίφνης με το στόλο της την Άδριατική, και σκόπιμα δεν έσφυροκόπησε με την αεροπορία της τα μεταγωγικά του έχθρου, πίεση που θα έκανε δύσκολη και τραγική τη θέση των Ίταλων στην Άλβανία. Έτσι, πιεζόμενοι από τη θάλασσα και λογχιζόμενοι και γιουχαϊζόμενοι από τη στεριά, θα έπεφταν σίγουρα στους γαιούς της Άλβανίας και θα ύφίσταντο τα δεινά, που υπέστησαν οι Άγγλοι στην Δουγκέρκη και στη Μάγχη. Πρέπει να όμολογηθεί, πως στη θάλασσα τότε ή Ελλάδα, έκανε μια υπεράνθρωπη προσπάθεια με το στόλο της και με τα υποδρύχιά της, και που οι τολμηροί και ριψοκίνδυνοι κυβερνήτες τους, Σπα-

νίδης, Χατζηκωνσταντῆς καὶ Ἰατρίδης, ὁ πικραμένος αὐτὸς ναυμάχος τῆς Κορίνθου, ποὺ οἱ ἥρωες τοῦ Γραφείου τοῦ ἐστέρησαν τὸ θαυμὸ τοῦ Ναυάρχου, ὁ Λάσκος καὶ οἱ ἄλλοι, ποὺ ξαναζωντάνεψαν τοὺς ναυμάχους τοῦ 21, μὲ ἀληθινὸ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ματαίωσαν, ὅσο μπορούσαν, τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Ἡ θαλασσινὴ ὁμῶς αὕτῃ δύναμη, δὲν ἦτανε ἀρκετὴ. Χρειάζονταν στόλος ἰσχυρός. Τὴν Ἀγγλίαν ὁμῶς, δὲν τὴν συνέφερε τότε νὰ ματαιώσει τελείως τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ντούτσε. Οἱ ἐχθρικές αὐτὲς δυνάμεις ἔπρεπε νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθοῦν καὶ στρέφουν ἄλλοῦ τὴν προσοχή τους, στὴ Μέση αἴφνης Ἀνατολή, καὶ νὰ κατατροπώσουν ἔτσι τοὺς Ἀγγλους τοῦ Οὐέϊδελ. Νὰ ἡ αἰτία, ποὺ οἱ νηστικοὶ Ἕλληνες, δὲν μπόρεσαν νὰ ρίξουν στὴ θάλασσα τοὺς Ἰταλοὺς, πρᾶγμα ποὺ τόσο εὐκολο τὸ ἔβλεπαν μερικοὶ δικοὶ μας θεωρητικοὶ τοῦ πολέμου. Λόγια καὶ σκέψεις τοῦ γραφείου, μὲ τὴ στεῖρα διάθεση τῆς κακῆς ἐπίκρισης.

Ὁ Κοσμᾶς τὸ εἶχε διαισθανθεῖ. Οἱ ἀξιωματικοὶ μας τὸ εἶχαν πιὰ καταλάβει. Ὅλοι τους ὁμῶς, ἀνακατεμένοι μὲ τοὺς φαντάρους, κάθονται καὶ τρῶνε ὦμὸ καλαμπόκι καὶ κριθάρι γιὰ νὰ κορέσουν τὴν πείνα τους. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε κονιάκ, οὔτε ρακί, οὔτε σῦκα μὰ καὶ οὔτε καὶ σταφίδα γιὰ νὰ τὸνώσει ἔστω καὶ μόνη, μὲ τὴ θερμὴ τῆς τὰ κορμιὰ τῶν Ἑλλήνων φαντάρων. Ἔτσι ἀφήνονταν ἀνυπεράσπιστοι στὸ κρῦο. Τὰ πολλὰ χιόνια εἶχαν κλείσει γι' αὐτοὺς τοὺς δρόμους, εἶχαν διώξει μακριὰ κι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἐλπίδα. Τοὺς τύλιγε ὁ Ζόφος! Κι ὁμῶς ἐπέμεναν.

Ἡ πρωτοφανὴς αὕτῃ φθορὰ ἄρχισε νὰ κλονίζει τὸ ἠθικὸ μερικῶν διοικήσεων. Ὁ Κοσμᾶς τὸ βλέπει αὐτό, τοὺς ἀντικαθιστᾷ διαστικὰ γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν καὶ στοὺς ἄλλους τὰ ψυχικά τους αὐτὰ συναισθήματα, καὶ διατάσσει νὰ μπεῖ στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἔχει μιὰ μορφὴ τιτάνεια, ἡ VIII Μεραρχία ποὺ βρίσκονταν στὴν γραμμὴ τῆς ἐφεδρείας.

Γίνεται μιὰ σκληρὴ πάλη, ἕνας ἀγῶνας ποὺ πάει νὰ σπάσει τίς ἴνες τῶν πρωταγωνιστῶν, ποιὸς θὰ νικήσει τὸ χιόνι, ποιὸς θὰ καταβάλλει τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ θὰ φτάσει γρηγορώτερα στὸν τόπο ποὺ παίζονταν τὸ φοβερὸ παιχνίδι τοῦ πολέμου. Οἱ Ἰταλοὶ στέκονται ἐδῶ τυχεροί. Δὲν ἔχουν χιόνι γιὰτὶ ὁ χῶρος τῆς μάχης βρίσκεται κοντὰ στὸ δημόσιο δρόμο, Τεπελένι—Αὐλῶνα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ φτάσουν κεῖ πέρα στὸ μακάριο τόπο, πρέπει νὰ περάσουν τὸ ἀτίθασο Κουρβάλεσι, ποὺ τὸ ὕψος του φτάνει τὰ 1700 μέτρα κι εἶναι σκεπασμένο μὲ χιόνια. Γιὰ νὰ περαστεῖ αὐτὸ τὸ βουνὸ μὲ τέτοιες σκληρὲς συνθῆκες, χρειάζονται πέντε μέρες. Ἐδῶ τώρα οἱ Ἕλληνες φαντᾶροι δὲν παλεύουν μονάχα μὲ τὸ χιόνι. Παλεύουν καὶ μὲ τὴν Ἰταλικὴ ἀεροπορίαν. Οἱ Ἰταλοὶ μαντεύουν τὸ δρόμο τοῦ περάσματος καὶ τὸν σφυροκοποῦνε ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ὥς τὸ θράδυ. Λυγίζουν ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ τὴν πείνα οἱ ἄνθρωποι, φοβᾶνε τὰ μουλάρια καὶ τὰ γαῖδούρια, πολύτιμοι συναγωνιστὲς στὶς ὥρες τοῦτες τοῦ πολέμου. Ὅλα σκεπάζονται ἀπὸ τὸ χιόνι. Μὲ μιᾶς σταματᾷ ὁ ἐφοδιασμὸς σὲ τρῶφιμα καὶ πυρομαχικά. Πιεσμένος ἀπὸ τὴν ἀδῆριτη ἀνάγκη ὁ Κοσμᾶς, ἐγκαταλείπει σὲ μιὰ στιγμὴ τὸν ἐλιγμὸ γιὰ νὰ ἀνασυντάξει τίς δυνάμεις του.

Τώρα πάλευε με δυο ἐχθρούς. Μὲ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ μὲ τὴν ὀργισμένη φύση. Οἱ πρῶτοι εἶχαν δαμαστέῃ, ἡ δεύτερη ὄχι. Καθὼς τὸ μυαλό του γυρίζει, βλέπει καὶ σκέφτεται κάτι ἄλλο, ποὺ χαμογελάει ἐγκάρδια. Ἡ σκέψη αὐτῆ τοῦ φαίνεται σὰν τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ. Κάνει τότε ὀλοταχῶς στροφή, καὶ ἀπὸ ἄλλη μεριά, ἀπὸ τὸ Κούτσι, τραβάει πρὸς τὴν Αὐλώνα. Περνάει μέσα ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Σιουσίτσας. Ἐδῶ τὸ χιόνι λιγοστεύει καὶ ἡ προέλαση ἔχει λιγώτερες δυσκολίες. Προχωρεῖ μὲ τὰ στρατεύματά του 20 χιλιόμετρα καὶ φτάνει λίγο πιὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Τότε ἀρχίζει νὰ φανερώνεται ἄλλη ἀπειλὴ στὸν ὁρίζοντα. Ἡ Γερμανικὴ. Ὁ Στρατηγὸς στρέφει τώρα καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ μάτι του. Ἀρχίζει νὰ σκέφτεται ξανά, νὰ ὑπολογίζει, νὰ βλέπει....

Βρισκόμαστε στὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Φλεβάρη. Ὁ Κοσμάς ἐτοιμαζόταν νὰ κάμει συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις μὲ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Ἦθελε νὰ δώσει τὴ βολή του. Ὁ Μεταξᾶς ἔχει πεθάνει, κι ἡ Γερμανικὴ εἰσβολὴ ἔχει δημιουργήσει φοβερὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίες. Στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοὶ στρέφουν μὲ δικαιολογημένη ἀνησυχία τὰ μάτια τους παντοῦ. Τὶς μέρες ἐκείνες συγκροτήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ «Συμβούλιο τῶν Ἀντιστρατῆζων». Κλήθηκε κι ὁ Κοσμάς φυσικά.

Στὸ συμβούλιο αὐτὸ μίλησε ξάστερα, παστρικά καὶ τίμια ὅπως λέει ὁ λαός. Δωρικά. Δωρικὸς ἦταν ὁ λόγος του, ὅπως δωρικὴ εἶναι καὶ ἡ μορφή του. Στὸ συμβούλιο αὐτὸ ξεταστήκανε ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Εἶχε μιὰ διαφορὰ μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγο σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλο—Γερμανῶν πλέον.

Ἡ Ἑλλάδα—πίστευε—ἦ ἔπρεπε νὰ μείνει μονάχη τῆς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τοὺς δυο εἰσβολεῖς, καὶ νὰ πέσει μὲ τρόπο ἑνδοξο, ποὺ καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ πέσιμό της νὰ εἶναι γιὰ τοὺς λαοὺς ἀνάταση σωστὴ καὶ μεσουράνημα δόξας, ἢ ἂν τῆς ἔλθουν ἐνισχύσεις «νὰ ἔλθουν εἰς βαθμὸν ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν Ἰταλο—Γερμανικὴν ἀνάσχεσιν προσωρινῶς καὶ προοδευτικὰ νὰ ἐπιτρέψουν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως. Ἐὰν πάλιν δὲν ἐξασφαλίζουν αὐτό, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἔλθουν καθόλου, διότι καὶ δικαιολογίαν πολιτικὴν δίδουσιν εἰς τοὺς Γερμανοὺς διὰ τὴν ἐπέμβασίν των καθ' ἡμῶν, καί, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μᾶς βοηθήσωσιν ἀποτελεσματικῶς, δεσμεύουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων διὰ τῆς δημιουργίας πρὸς αὐτὰ στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων».

Τὰ πράγματα ἔδειξαν πὺς ὁ Κοσμάς εἶχε δίκιο. Ἡ γνώμη του αὐτὴ ἦτανε φωτεινὴ, ἀνάδλυσμα πραγματικὸ τῆς καρδιάς του.

Ἡ γνώμη του ἐκείνη δὲν ἦτανε γέννημα ἀντιζηλίας, ἡττοπάθειας ἢ πεμπτοφαλαγγιτισμοῦ, ὅπως τὸν κατηγοροῦσαν τότε πολλοί. Προέρχονταν ἀπὸ ἀγάπη πραγματικὴ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ μόνο πρὸς τὴν πατρίδα. Τὰ μεταγενέστερα γεγονότα τὸν δικαίωσαν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἀπίστευτο.

Ἡ κυβέρνηση τοῦ Κορυζῆ εἴτε ἀπὸ κακὴ ἐκτίμηση, εἴτε ἀπὸ διάφορες σκοτεινὲς πιέσεις ἔκανε τὸ σφάλμα νὰ ἀπορρίψει τὴ γνώμη αὐτὴ. Δὲν στάθηκε

ὁμως ἐδῶ. Προχώρησε πάρα πέρα. Τὴν ἴδια μέρα ἀποστράτευσε τὸ στρατηγὸν Κοσμά καὶ τοὺς δυὸ του συναδέλφους ποὺ τάχτηκαν μὲ τὸ μέρος του στὸ Συμβούλιο τῶν Ἀντιστρατῆγων. Τὸ Μάρκο Δράκο καὶ τὸν Δημ. Παπαδόπουλο.

Ἐκεῖ, στὸ Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὑπηρετοῦσε τότε ὡς Προσωπάρχης ὁ Συνταγματάρχης Ἀσημάκης Ζῆρος. Τὴν ἴδια μέρα, μ' ἓνα του ἰδιόγραφο γράμμα, ἀνακοίνωσε στὸ στρατηγὸ Κοσμά, καὶ τὴν ἀποστρατεία του, καὶ τὰ αἰτίαι της.

Στὸ γράμμα του αὐτό, ὁ Ζῆρος ἔγραφε:

«Στρατηγέ μου,

Διὰ σημερινῆς ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ διατάγματος, δημοσιευθέντος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἐτέθητε εἰς αὐτεπάγγελτον ἀποστρατείαν, καθὼς καὶ οἱ Ἀντιστράτηγοι Δράκος καὶ Παπαδόπουλος. Ὁ κ. Ὑπουργὸς διέταξε νὰ κοινοποιηθῇ ἐντὸς τῆς σήμερον. Ἡ αἰτιολογία εἶναι ὅτι ἡ περαιτέρω παραμονή σας εἰς τὸ στράτευμα δὲν προάγει τὰ συμφέροντα τῆς Ὑπηρεσίας, ὅπως εἶχεν ἀποστρατευθῇ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ὁ Στρατηγὸς Γαλιστράς. Ἄλλο τί περισσότερον δὲν γνωρίζω εἰ μὴ ὅτι εἰς τὴν Στρατιὰν Ἡπείρου πηγαίνει ὁ Πιτσικας καὶ εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ὁ Δεμέστιχας καὶ εἰς τὸ Β' ὁ Μπάκος».

Ὁ Μαχητῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ζῆρος, ἔλεγε τὴν ἀλήθεια.

Κάτι τέτοιο μάς λέει καὶ ὁ Παπάγος:

«Ὁ Κοσμάς, γράφει, διετύπωσεν γνώμας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τηρηθησομένην πολιτικὴν, αἵτινες διίσταντο πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην».

Τί ἦτανε αὐτό;

Ἀπρόσμενος κεραυνὸς ποὺ ἐρχότανε στὶς δυσκολώτερες ὥρες γιὰ τὸ Ἔθνος. Δὲν στενοχωρήθηκε τόσο γιὰ τὴν ἀποστράτευσή του —εἶχε κερδίσει πιὰ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας— ὅσο γιὰ τὸ φραζότανε ὁ δρόμος τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ χρέους. Ἐβλεπε καθαρά πὺς ἄρχιζαν γιὰ τὸ Ἔθνος οἱ φοβερὲς δοκιμασίαι. Μὲ τῆς ψυχῆς του τὰ μάτια ἔβλεπε τὰ μεγάλα σύννεφα ποὺ κάλπαζαν πρὸς τὸ γαλάζιον οὐρανὸ τῆς, διαισθάνονταν τὸν παγερὸ μαντῦα τοῦ Ζόφου ποὺ ἤθελε νὰ καλύψει μ' αὐτὸν τὸ κορμὶ τῆς ἀσπαίρουσας πατρίδας. Δάκρυσε σὰν ἔμαθε τὴν εἴδηση. Δὲν ἀπελπίστηκε ὁμως. Τὴν ἄλλῃ μέρα συγκεντρώθηκε καὶ πῆγε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖ ὑπόβαλε μιὰ ἀναφορά, ποὺ γύρευε μέσα σ' αὐτὴ νὰ ἀνακληθῇ ὡς ἑφεδρὸς Ἀντιστάτηγος (γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ μομφή τοῦ φιλογαλονᾶ) καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ στὰ ὄχυρά τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ποὺ τὰ εἶχε δημιουργήσει καὶ τὰ γνώριζε τόσο καλά. Ἦθελε νὰ πολεμήσει τοὺς Γερμανοὺς. Γύρευε νὰ προσφέρει τίς ὑπηρεσίας του στὴν ἀγωνιζόμενη καὶ μάλιστα τόσο ἔντονα πατρίδα.

Εἶναι τόσο ὀλιγόλογο τὸ κείμενο τῆς αἰτήσεως αὐτῆς τοῦ Κοσμά, ποὺ τὸ πάθος τῆς ἀλήθειας μὲ ἀναγκάζει νὰ τὸ μεταφέρω ἐδῶ: Γράφτηκε καὶ στάλθηκε στὶς 10-3-41.

«Κύριε Ὑπουργέ,

Ἀσχέτως τῆς αἰτίας δι' ἣν ἀπεστρατεύθην, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀναφέρω ὅτι εἶμαι πρόθυμος καὶ ὡς ἑφεδρος νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα μου κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον, ὅπου καὶ ὅπως ἡ Ὑπηρεσία κρίνει τοῦτο σκόπιμον».

Καὶ στὸν Ζῆρο πού τὴν ἔδωσε τόνισε πῶς προτιμοῦσε νὰ πάει στὴν περιοχὴ τῆς Καβάλας γιὰ νὰ πολεμήσει, εἴτε ὡς ἑσχατος, εἴτε ὡς πρῶτος, τοὺς Γερμανούς. Γύρεψε λοιπὸν νὰ ὑπηρετήσει τὴν Πατρίδα του. Καὶ οἱ ὑπερπατριῶτες τοῦ ἔκλεισαν κατάμουτρα τὴ θύρα τῆς χαρᾶς αὐτῆς.

Ὑπάρχει, ἀκόμα, μιὰ βεβαίωση τοῦ Ζήρου, πού μᾶς λέει πῶς ἡ αἴτηση παρελήφθη ἀπ' αὐτόν. Καὶ τονίζει στὴν τελευταία τῆς παράγραφο ὁ Συνταγματάρχης Ζῆρος:

«Προφορικῶς δὲ ὁ στρατηγός, μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐπρωτίμα νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον ἔνθα ἐπὶ μακρὸν ὑπηρετήσεν ἀπὸ τοῦ καιρὸν τῆς Εἰρήνης. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην παρέδωσα πάραυτα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Παπαδήμαν».

Ὁ Παπαδήμας ὅμως, μόλις εἶδε τὴν αἴτηση, ρώτησε τὸν Ζῆρο:

— «Τί εἶναι αὐτὰ πού θέλει αὐτὸς τώρα;»

Λὲς κι' αὐτός, ὁ «αὐτός», ἦτανε ἓνας ὁποιοσδήποτε «αὐτός» κι' ὄχι ὁ στρατηγὸς Διοικητὴς Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὁ στρατηγὸς πού διέσπασε τίς ἐχθρικές γραμμὲς στὸ Μοράβα, πού κατέλαβε τὴν Κορυτσᾶ καὶ τὴ Μοσχόπολη καὶ ἀπώθησε τοὺς Ἰταλοὺς δυτικὰ τῆς Ὀστροβίτσας. Δὲν ἦτανε τάχα «αὐτός» πού κατέλαβε τὴν περιοχὴ Χειμάρας —Κούτσι, τὸ ὑψίπεδο τῆς Νιβίτσας, τὴν κοιλάδα τοῦ Μπετζιᾶ καὶ προπαρασκέυασε τὸν ἐλιγμὸ τῆς Σαλάριας, γιὰ νὰ ἀποκόψει τίς παρὰ τὸ Τεπελένι συγκοινωνίες τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἐνδοξος λοιπὸν στρατηγός, εἶχε γίνει τώρα ἓνας «αὐτός».

Ἔτσι, οὔτε μιὰ ἀπάντηση δὲν καταδέχτηκε νὰ στείλει στὸν στρατηγὸ Κοσμᾶ, τὸ συντελεστή τοῦ νεώτερου θρύλου καὶ τῆς νεώτερης δόξας.

Ἡ σιωπὴ αὐτῆ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ ἔφερε μιὰ φοβερὴ ἀπόγνωση. Γιὰ ἓνα διάστημα, ἦταν θολὸς ὁ νοῦς του καὶ θολωμένα ἀπὸ τὸ ψυχικὸ του τάραγμα τὰ μάτια του. Γύριζε ἀπόστρατος στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ πάνω στὰ σύνορα οἱ ἄντρες του τὸν ἀναζήτηγαν. Ἡ μαχόμενη καὶ ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα τὸν καρτέραγε γιὰ νὰ σύρει ξανά τὸ αἰχμηρὸ ξίφος του καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσει πρὸς τὴ δόξα.

Ὁ στρατηγὸς ὅμως δὲν φαίνονταν. Κάποιοι ἄλλοι τοῦ ἔχανε φράξει ὀριστικὰ πιά τὸ δρόμο... Δὲν μπορούσε νὰ περάσει. Δὲν τὸν ἄφηναν νὰ πορευτεῖ —κι ἄς τὸ ἤθελε τόσο— πρὸς τὰ ἐκεῖ!... Πρὸς τὸ μέτωπο, πρὸς τοὺς ἄντρες του, πρὸς τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἑλλάδα!...

Λίγο ἀργότερα θέλησε νὰ μάθει τοὺς λόγους πού ἀνάγκασαν τὸν Κορυζῆ νὰ υπογράψει τὸ διάταγμα τῆς ἀποστρατεύσεώς του. Ὁ ἀείμνηστος Κ. Ζαβιτσιάνος τὸν ὠδήγησε μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς σκοτεινοὺς μαϊάνδρους τῆς δο-

λοπλοκίας καὶ τῆς συναλλαγῆς. Βρίσκεται στὰ ἀρχεῖα τοῦ στρατηγοῦ ἓνα γράμμα· τοῦ Ζαβιτσιάνου πού τὸ δημοσιεύω ἐδῶ γιὰ τὴν ἱστορία:

«Ἐν συνεχείᾳ — γράφει ὁ Ζαβιτσιάνος στὸ στρατηγὸ — μὲ ὅσα προφορικῶς εἶπομεν ἐν σχέσει μὲ τὴν ὁρᾶσιν σας κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Γερμανο - Ἑλληνικοῦ πολέμου, σπεύδω διὰ τῆς παρούσης μου νὰ σᾶς διευκρινίσω ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπομακρύνσεώς σας ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἀείμνηστος Κορυζῆς, ὁμιλῶν πρὸς ἐμὲ περὶ ὑμῶν δὲν παρέλειψεν ἀπὸ τοῦ νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσίς σας ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας στιγμὰς».

Τὸ συμπέρασμα πού θγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα εἶναι διπλό. Μᾶς δείχνει τὴν ἀδυναμία τοῦ μακαρίτη Κορυζῆ καὶ τὴ σατανικότητα τοῦ περιβάλλοντός του. Ὁ Κορυζῆς δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού χρειάζονταν ἡ Ἑλλάδα κείνες τὶς τραγικὰς ὥρες. Ξεκίνησε λαμπρὰ ὡς Ὑπουργὸς τῆς Προνοίας, μ' ὅλο πού συστηματικὰ ἀπέφευγε νὰ ῥθει σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ λαό, καὶ τέλειωσε ὀλέθρια ὡς πρωθυπουργός. Οἱ ὥμοι του δὲν ἄντεξαν τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας. Λύγισαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμῇ. Ἀντὶς νὰ ἐξουσιάζει μεμιάς τὸν κύκλο τοῦ προκατόχου του, ἐξουσιάζηκε ὁ ἴδιος καὶ γίνηκε ἄβουλο ὄργανο τῆς φατρίας αὐτῆς. Τὸ εὐτύχημα εἶναι ὅτι, ἂν καὶ κάπως ἄργα, ἀναγνώρισε τὸ σφάλμα του καὶ τίναξε τὰ μυαλά του. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτῇ, πού τὸν ὠδήγησε στὸν τάφο τόσο πρόωρα, μᾶς ἔδειξε πῶς ἦταν ἓνας ἄνθρωπος τίμιος καὶ ἀναμφισβήτητα πατριώτης.

Ἀκόμα, ὁ ἐγκλωδισμὸς αὐτὸς τοῦ Κορυζῆ ἔδειξε τὸ πόσο μεγάλη ἦταν ἡ ἀπώλεια τοῦ Γιάννη Μεταξᾶ, τοῦ δυνατοῦ γιὰ κείνες τὶς ὥρες Κυβερνήτη τοῦ Ἑθνους.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεταξᾶ, ἡ πολιτικὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδας, εἶχε περιέλθει σὲ ὄχι ἱκανὰ πρόσωπα. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος δὲν εἶχε τότε τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμιν πού εἶχε στὸ μεταγενέστερο πόλεμο, δηλαδὴ στὸ Συμμοριτοπόλεμο. Τὸν Ἀρχιστράτηγον, τότε, φαίνεται πῶς τὸν ἔκαναν πολλοί. Καὶ ὅσο βέβαια ζοῦσε ὁ Μεταξᾶς, τὸ πρᾶγμα εἶχε κάποια ἐξήγησις. Μετὰ ὅμως τὸ θάνατό του, οἱ διάφοροι Διάκοι καὶ οἱ Μανιαδάκηδες, πῆραν στὰ χέρια τους τὴ Διοίκησιν, καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ φαύλῃ Διοίκεισιν, ἐμπλέξαν κι ἓναν ἐντιμὸ ἄνθρωπον, τὸν Κορυζῆ.

Τὸ Ἕθνος ὠδεύει στὴν καταστροφὴ, καὶ οἱ ἡγέτες τῆς ὥρας ἐκείνης κάναν πνεῦμα μὲ τὴν καταστροφὴν του. Ἔτσι ὁ Κορυζῆς, μὲ τὸ σκιῶδες Ὑπουργικὸ του Συμβούλιον, ἔκανε τὴ γκάφα νὰ υἱοθετήσῃ τὴν εἰσήγησιν τῆς ἀποστρατεύσεως τῶν στρατηγῶν, πού τὴν ἔκαναν οἱ διάφοροι τυχάρπαστοι τῆς ἐξουσίας. Ἀλλωστε, τὸ ὅτι ὁ Κορυζῆς παγιδεύτηκε, μᾶς τὸ λέει καὶ τὸ γράμμα τοῦ Κ. Ζαβιτσιάνου, πού ἄκουσε τὸν Κορυζῆ νὰ τοῦ τονίζει εὐθαρσῶς «πῶς ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Κοσμά ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν».

Καὶ γεννιέται τῶρα τὸ ἐρώτημα: Γιατὶ ὁ Κορυζῆς δὲν πρόλαβε αὐτὸ τὸ δυστύχημα; Δὲν τὸ πρόλαβε γιατί φαίνεται πῶς δὲν τὸ μπορούσε. Καὶ δὲν τὸ

μποροῦσε γιατί οἱ σκοτεινές δυνάμεις δὲν τὸν ἄφηναν. Τώρα, πού τὰ πάντα βλέπουν τὸ φῶς, πολλὰ τὰ καλὰ μπορεῖ νὰ γράφει κανεὶς γιὰ τὸν Κοσμᾶ. Ἡ βιογραφία του τούτη ἂς θεωρηθεῖ ὡς σχεδιάσμα. Καὶ ὁ βιογράφος τοῦ μέλλοντος, ἂς τὴν πλατύνει μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸ νοῦ του. Οἱ δρόμοι χαράχτηκαν. Τὰ φῶτα φέγγουν καὶ ὅλα εἶναι ἀπλᾶ. Ἀπλᾶ ὅπως ἡ ζωὴ, ὅπως ὁλος ὁ ντουνιάς, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πού ἔδωσε στὴ φύση καὶ στὰ ὄντα του, κάτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας ἀπλότητός του. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ξέρουν πρὸς ὀφθαλμούς τῆς δικῆς μου αἰσιοδοξίας, θὰ ἀπορήσουν. Τὴν ἀπαντῶ;

ἀπὸ κοντά μας, μὲ τοὺς τετράγωνους ὤμους του καὶ μὲ μιὰ κομψότητα ἀσυνήθι-
στη γιὰ στρατιωτικό.

— Νά τος, μοῦ λέει, ὁ νέος Νικηταρᾶς. Νά ὁ Κοσμάς!

Τὸν εἶδα πράγματι, καὶ χάρις στὸν Νταϊφᾶ, ἔκανα τὴ γνωριμία του κι
ἀντάλλαξα μαζί του τὰ πρῶτα λόγια. Χάρις πάλι στὸ Γιώργη Κυριακό, Ἀν-
τιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ καὶ μόνιμο Ὑπουργὸ τῆς Γεωργίας, γί-
ναμε λίγο ἀργότερα φίλοι. Ὁ σπόρος ὅμως τῆς βιογραφίας ρίχτηκε μέσα μου
ἀπὸ τὴν ὁδὸ Καλλιδρομίου, χάρις στὸ Νταϊφᾶ ποὺ πρωτοχάραξε μέσα μου τὸ
ὄνομά του. Γιώργης Κοσμάς, ὁ νέος τῆς Ἑλλάδας Νικηταρᾶς.

Σήμερα, ποὺ μαθεύτηκαν πολλὰ καὶ ἐπαλήθεψαν ὅλα, βλέπω πῶς ὁ συνά-
δελφος εἶχε δίκιο. Ὑπῆρξε ἀλάνθαστος σ' αὐτό του τὸν χαρακτηρισμό. Ὁ Κο-
σμάς εἶναι ὅπως τὸν φαντάστηκε, εἶναι ὅπως τὸν ἔπλασε ὁ Προμηθεὺς του.
Γιομάτος ἀπὸ πανάκριβες ἀρετές. Καὶ σπανίζουν τόσο στὶς μέρες μας οἱ ἀρε-
τές αὐτές.

Ὁ στρατηγὸς Κοσμάς, μὲ συντομία, βιογραφήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Στρα-
τάρχη Παπάγο. Μὲ τὰ ὠραῖα του, στρογγυλὰ καὶ καθαρὰ γράμματα, ὁ Στρα-
τάρχης, μᾶς ἔδωσε ἓνα ὠραῖο βιογραφικὸ σκίτσο γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμά.
Μεταφέρνω ἐδῶ τὸ ὠραῖο αὐτὸ κείμενο, κι ἀκόμα, γιὰ τοὺς μεταγενέστερους
τὸ ρίχνω στὸ φακό. Εἶναι ἓνα χαρτί ποὺ πρέπει νὰ ἐπιζήσει. Καὶ θὰ ἐπι-
ζήσει.

Γράφει λοιπὸν ὁ Παπάγος: «Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας πο-
λέμου, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς, ὑπηρετῶν ἐν Καβάλα ὡς Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος
Στρατοῦ, ἐζήτησε νὰ τῇ ἀνατεθῇ Διοίκησις εἰς τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων. Τὴν
αἰτησίην του ταύτην ἀπεδέχθη καὶ τὸν ἐτοποθέτησα ὡς Διοικητὴν τοῦ «Συγκροτήματος
Κ», ἀποτελουμένου ἀπὸ τὴν Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Τὸ «Συγκρότημα Κ», ἐνεργήσαν ἐπιτυχῶς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐχθρικῆς
διατάξεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νοτίου Μοράβα, διέσπασε τὴν ἐχθρικὴν ἄμυναν νοτίως
τῆς Κορυτσᾶς. Τὸ «Συγκρότημα Κ» διὰ συνεχοῦς καὶ τολμηρᾶς ἐνεργείας του κατέλαβε
τὴν Μασχόπαλιν, ἀπώθησε τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς Ὀστροβίτσας καὶ ἐν γένει ἀνταπεκρίθη
πλήρως καὶ ἐπιτυχῶς εἰς πᾶσαν ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἀποστολήν.

Ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς ἀνέλαβεν ἐν συνεχείᾳ τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος
Στρατοῦ. Προσανατολισθεὶς παρ' ἑμοῦ ἐν Κορυτσᾷ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθε-
τικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας, κατέλαβε τὸ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν
του Σῶμα Στρατοῦ τὴν περιοχὴν Πανόρμου καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλα Σπάτ, Μπουζέ
Σεφέρ Ἀγκίτ, ἐξασφαλίσαν οὕτω βάσιν ἐξαιρετικὴν ἐξορμήσεως διὰ τὰς ἐν συνεχείᾳ ἐπι-
χειρήσεις. Ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τὴν περιοχὴν Χειμάρας — Κοῦτοι, εἰσέδυσεν βαθέως
εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σιούσιστα, ἀχθὲν εἰς δεκαπεντάδια χιλιομέτρων ἀπὸ Αὐλῶνος, κατέ-
λαβε τὸ ὑψίπεδον Νιβίτσας καὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Μπέντζια καὶ προπαρεσκεύασε τὸν
πρὸς Σάλαρι ἐλιγμόν του ἀποδίδοντα εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν πρὸς Τεπελένι συγκοινων-
σιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Καθ' ἁπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας — συνεχίζει ὁ Παπάγος — ὁ Ἀντιστράτη-
γος Κοσμάς ἐπεδείξατο διοικητικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἰκανότητα, ἣν ἀναγνωρίζουσα
ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἐμνημόνευσε διὰ τῆς ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1941 ἡμερη-
σίας διαταγῆς αὐτῆς καὶ ἀπένευμεν αὐτῷ τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν Α' Τάξεως.

Τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του

τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ἀπεστρατεύθη. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς, κληθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἐπέκειτο ἡ ἐπέκτασις τῆς συρράξεως καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν, διετύπωσε γνώμας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τρηθησομένην πολιτικὴν, αἵτινες διίσταντο πρὸς τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην.

Συνεπῶς, ἡ ἐκ τῆς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀπαλλαγὴ τοῦ καὶ ἡ ἀποστράτευσις τοῦ οὐδόλως εἶναι ἀπόρροια ἐκτιμήσεως ἐπαγγελματικῆς ἀνεπαρκείας ἢ διοικητικῆς ἀνικανότητος. Τοῦναντίον, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων δι' οὓς ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τῶν καθηκόντων του, ἐθεώρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἀνώτατον Ἀξιωματικόν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1945

ΑΔΕΕΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΩΣ

Αὐτὰ ἔγραψαν καὶ εἶπαν γιὰ τὴ ρωμαλέα στρατιωτικὴ δράση τοῦ καὶ τίς πολλαπλὲς νίκες τοῦ τὰ ἁρμοδιώτερα ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ χεῖλη.

Ἀπὸ ἄποψη ἰδεολογικῆς στέκονταν δίπλα ἀπὸ τὸ Βασιλεῖα. Μὲ κάθε τρόπο φρόντιζε νὰ πετύχει ἀπόλυτα ἡ χαραχθεῖσα Βασιλικὴ πολιτικὴ. Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸν ἐπικρίνει γι' αὐτό. Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθεῖ τὸν πολιτικὸ δρόμο τῆς ἀρεσκείας του. Αὐτὸ θέλει ἄλλωστε καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς ἐργάστηκε μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Ἦταν ἐπικεφαλῆς μιᾶς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως ποὺ ἔφερεν τὸν τίτλον «ΘΕΡΟΣ».

Στὰ 1943 γίνηκε ἡ συνένωσις καὶ ἐπῆλθε ἡ πλήρης συνεννόησις τῶν Ἀντιστρατήγων Διοικητῶν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον. Στὸν Κοσμά ἀνατέθηκε ἀπ' ὅλους ἡ ἐκτέλεσις τῶν διαφορῶν ἀποφάσεων.

Ἡ ὀργάνωσις αὕτη, ἡ ὁποία δὲν εἶχε γιὰ σκοπὸ τῆς τὴν πολιτικὴν ἐπικράτησιν, ἀλλὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ᾔθελαν βίαια νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχὴν δίχως τὴ θέλησιν τοῦ λαοῦ, προκάλεσε τὴ δυσπιστίαν καὶ τὸ μῖσος τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν διαφορῶν ἄλλων παρακυβερνώντων. Ἔτσι οἱ Ἀντιστράτηγοι προδόθηκαν στοὺς Γερμανοὺς καὶ πιάστηκαν ἀμέσως. Ὁδηγήθησαν στὴ Γερμανίαν καὶ ἐκεῖ, δυὸ ὁλόκληρα χρόνια, πέρασαν μιὰ ζωὴ φρικτὴ καὶ ταπεινωτικὴ σὲ διάφορα στρατόπεδα. Ἡ σύλληψίς του ὅμως αὕτη, διέψευσε, καὶ μάλιστα πανηγυρικά, τὴ μομφὴ τῆς Γερμανοφιλίας του, πράγμα ποὺ τόσο εἶχε συντελέσει στὴν ἀποστράτευσί του.

ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Ο ΝΕΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Ένας όμως άνθρωπος πληθωρικός, δεν μπορεί τόσο εύκολα να μπει στο περιθώριο και να ζήσει την άκύμαντη ζωή του συνταξιούχου. Όταν το αίμα παφλάζει μέσα στις φλέβες, και το πνεύμα τ' ανθρώπου δένει της σκέψης τούς στοχασμούς, και χαϊδεύει με τις ανταύγειές του τούς συνανθρώπους του, είναι μοιραίο, να έμπλακει ξανά στη δίνη της δημιουργίας. Αυτό γίνηκε με τον Κοσμᾶ. Στις αρχές του 1947, ο τότε πρωθυπουργός Μάξιμος, του ανάθεσε τη Γενική Διοίκηση Θράκης και Ανατολικής Μακεδονίας. Και οι δυο αυτές περιοχές, ζούσαν τότε δύσκολες στιγμές με την εξάπλωση των νέων ανταρτών, εξάπλωση, η οποία προμήναγε μιὰ νέα αναμέτρηση με τις εθνικές δυνάμεις. Ο Κοσμᾶς δεν αντιλόγησε. Και ἐδέχθη.

Ὡς Διοικητής Σώματος Στρατού είχε υπηρετήσει παλιότερα σέ κείνη την περιοχή και γνώριζε καλά και τούς επισφαλείς τόπους και τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα. Πῆγε ἐκεῖ, και με την εθνική του φλόγα, συνένωσε και συντόνισε τις πολιτικές και τις στρατιωτικές δυνάμεις των γύρω περιοχών, πόλεων και χωριών, όπως της Εἰρήνης, της Κομοτηνῆς, των Σαππών, της Ἀλεξανδρουπόλεως, του Σουφλίου και του Διδυμοτείχου. Όλα τὰ μέρη της Διοικήσεώς του, τὰ ὀργάνωσε κατὰ τέτοιον στρατιωτικό και ἀποδοτικό τρόπο, που παρέλυσε κυριολεκτικά τις διεισδύσεις καθώς και τις επιθετικές ἐνέργειες των ανταρτών, που ἀπὸ μιὰ νέα τους τώρα πλάνη, πήγαιναν να δημιουργήσουν, όπως και τὸν δημιούργησαν, ἕναν νέον ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡ ἡγεσία των ανταρτών, τὸν ἐπесήμανε και θέλησε με κεραυνοβόλο ἐνέργεια να τὸν ἐξοντώσει. Στάθηκε όμως ἀδύνατο. Ο Κοσμᾶς ἦταν στρατιώτης. Γενναῖος, συνετός, ἐπιτελικὸς και φρόνιμος. Γνώριζε καλά, πὼς τὸ ἡθικὸ τοῦ ἐχθροῦ, κλονίζεται και σπάει, μονάχα με τις ἀλλεπάλληλες ἀπογοητεύσεις. Κι εἶχε τὸν τρόπο να δίνει στὸν ἀντίπαλό του, κάτι τέτοια ψυχικά τραύματα, που πολλές φορές γίνονται θανάσιμα.

Τὴ θέση του αὐτὴ τὴν ἄφηκε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1948. Νέα καθήκοντα τὸν καρτέραγαν, και μάλιστα καθήκοντα μεγίστης στρατιωτικῆς μορφῆς. Ἡ παθητικὴ στάση τοῦ στρατοῦ, εἶχε σχεδὸν ἀποθρασύνει τούς ἀντάρτες. Ο Ἑλληνικὸς στρατός, ἀπὸ κακὲς στρατιωτικὲς ἐνέργειες, ἔτρωγε ραπίσματα.

κι ἔχανε ἐδάφη, χωριά καὶ πολιτείες δολόκληρες. Εἶναι πικρὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἀνταρτοπολέμου αὐτοῦ, ποὺ θύμιζε στὸ νεοελληνικὸ ἔθνος, τοὺς δῆθιρους ἐμφύλιους πολέμους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Δὲν εἶναι ἡ ὥρα νὰ ἱστορήσουμε ἐδῶ τίς μάχες τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ γνωστὸ πάθος τῆς ἰδεολογικῆς χίμαιρας τῶν Ἑλλήνων, στοίχισε τόσα στὸ ταλαίπωρο ἔθνος μας. Τονίζουμε μόνον ὅτι ἡ γνήσια Δημοκρατία, ἡ ἀληθινὴ προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, πέρασε τότε τὴ δυσκολώτερή της καμπή. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε ἀπὸ πλάνη, κεῖνο ποὺ οἱ ἄλλοι μὲ λαχτάρουν νὰ νοσταλγοῦν. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ προσωπικῆς μας ἐλευθερίας, τὸ ἀγαθὸ, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου νικήσαμε πρῶτοι τοὺς στρατοὺς τοῦ "Ἀξονα.

Ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας, εἶχε ὑποστῇ ἀπὸ ἔλλειψη ἡγεσίας, ἀπὸ ἔλλειψη πνοῆς, ἀπὸ ἔλλειψη στρατιωτικῆς προοπτικῆς καὶ ἀποφάσεως, ταπεινωτικὲς ἥττες. Εἶχε χάσει τὸ Γράμμο, εἶχε χάσει τὸ Καρπενῆσι, τὴ Νάουσα καὶ τὴν Καρδίτσα. Τὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ εἶχε κυριολεκτικὰ συμπαλαδιάσει. Ὅλα αὐτὰ τὰ νικήματα τοῦ ἄλλοτε νικηφόρου στρατοῦ του, τοῦ ἔχαν σκοτώσει κάτι τὸ ἱερὸ καὶ τὸ πολύτιμο. Τὴν Πίστη. Οἱ ἐνοπλεις δυνάμεις τῆς Ἑλλάδας, φάνταζαν τώρα στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, ὡς στρατὸς δίχως ἀξία. Τὴν ἴδια γνώμη ἄρχισαν δυστυχῶς νὰ σχηματίζουν καὶ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές. Σ' ὅλους εἶχαν ὀρθωθεῖ αἰνιγματικὰ τεῖχη. Οἱ πάντες ἀναζητοῦσαν τὸν παλιὸ ἥρωισμό τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὸν ἥρωισμό τοῦ 12, τοῦ 20 - 22 καὶ τοῦ 40 - 41. Τί εἶχε τώρα γίνεи; Ποῦ εἶχε πάει ἡ ρώμη τῶν νιάτων τῆς Ἑλλάδας;

Στὸ Στρατὸ τῆς Ἑλλάδας γιὰ τύχη κακὴ, εἶχε ἀρχίσει νὰ φυτρώνει τὸ πνεῦμα τῆς πολυαρχίας. Γιὰ τὴν κατάντια αὐτὴ, δὲν εἶναι ἀνεύθυνοι δυστυχῶς οἱ ξένοι, δηλαδὴ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Μὲ μιὰ ἀνόητη ἐπιμονή, ποὺ ἔφτανε ὡς τὸ πείσμα, εἶχαν εἰσχωρήσει στὴ διοίκηση τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐδέσμευαν κάθε πρωτοβουλία.

Τὸ ψυχοφθόρο αὐτὸ πνεῦμα, τὸ ἔκαναν πέρα τότε, τὸ ἐξαφάνισαν κυριολεκτικὰ, δυὸ ἄντρες. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος, κι ὁ Γιώργης Κοσμᾶς. Ὁ πρῶτος σκέφτηκε, πῶς γιὰ νὰ δολοκληρώσει τὴ δευτέρῃ του πολεμικὴ προσπάθεια, εἶχε ἀνάγκη ἐνὸς ἐφάμιλλου πνεύματος, μιᾶς ἀδρῆς στρατιωτικῆς φυσιογνωμίας, μὲ τίμια καὶ καθαρὴ συνείδηση, ἱκανῆς νὰ σταθεῖ ἰσάξια καὶ ἰσодύναμα δίπλα του, μὲ ἀγάπη καὶ κατανόηση τῶν δυσκόλων στιγμῶν, καὶ χωρὶς τὸ γνωστὸ ἀνθρώπινο φθόγο, ποὺ ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο μὲ πολλὰς μορφές. Καὶ ὡς τέτοιον ξεχώρισε τὸ Γιώργη Κοσμᾶ. Ἔτσι, τὸ Γενάρη τοῦ 1949, ἐπανῆλθε ξανά στὴν ἐνεργὸ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, καὶ ἀπὸ τίς 20 τοῦ ἴδιου μῆνα, ἀνάλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ἀπὸ κοντὰ πάλι ὁ Παπάγος, εἶχε ἀναλάβει τὴν Ἀρχιστρατηγία τοῦ στρατοῦ.

Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἐπανέρχεται στὸ στρατὸ ἡ φυγαδευθεῖσα τάξη, πράγμα ποὺ δείχνει ἄλλη μιὰ φορά, τὸ πόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ πνοὴ τῆς δυνατῆς ἡγεσίας. Ἀλλεπάλληλες διαταγές ἐγῆκαν, ἄλλες αὐστηρὲς καὶ ἐπιτιμητικὲς, κι ἄλλες καθοδηγητικὲς. Ὁργανώθηκαν νέες ἐν-

διάμεσες και υπεύθυνες διοικήσεις, οι οποίες ανάλαβαν να συντονίζουν τις στρατιωτικές ενέργειες των στρατιωτικών σωμάτων, κι έλειψε άμέσως ή αδιαφορία και ή μη αλληλοδοθήθεια των γειτονικών μονάδων, όταν μια άλλη παραπλήσια, υφίστατο τὸ βάρος μιᾶς ἐχθρικής ἐπιθέσεως. Γιατί σ' αὐτὸ τὸ σημείο εἶχε καταντήσει ὁ στρατός. Νὰ προσβάλλεται κάπου ἓνα τμήμα του, νὰ χτυπιέται και νὰ ἐκμηδενίζεται ἀνελέητα, και τὰ διπλανὰ του στρατιωτικὰ τμήματα, νὰ ἀδιαφοροῦν κυνικά, και ἐγκληματικά. Σ' αὐτὸ τὸ ἐλεεινὸ κατάντημα εἶχανε φέρεи τὸ στρατὸ οἱ ξένοι και οἱ ντόπιοι και κούφιοι στρατιωτικοὶ διοικητές του. Πρὸς μεγάλη ντροπή τους, εἶχαν φτάσει στὸ πνεῦμα τῶν κλεφτῶν τῆς Τουρκοκρατίας, ποὺ κανόνιζαν τὴ δράση τους, ἀνάλογα μὲ τις συμπαθειές τους και τὰ συμφέροντά τους.

Ἐνα μάθημα μὴ ἐπεμβάσεως δόθηκε και πρὸς τοὺς ξένους. Καὶ ὁ Παπάγος και ὁ Κοσμάς, τοὺς ὑπόδειξαν, πὼς δὲν ἔπρεπε ἀπὸ δῶ και μπρὸς νὰ ἀνακατεῦνται στὴ διοίκηση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀξίωσαν νὰ τὸν ἀφήσουν ἀπολύτως ἐλεύθερον στὶς ἐνέργειές του, νὰ δρᾷ, νὰ κινεῖται και νὰ πολεμᾷ, ὅπως αὐτὸς ξέρει και οἱ ἀνάγκες τοῦ πολέμου τὸν ἀναγκάζουν.

Στοὺς ξένους ἀφέθηκε μόνο ή ἐλευθερία νὰ λένε τὴ γνώμη τους, παράδοση Ἑλληνική αὐτή, δίχως ὅμως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλλουν στὶς στρατιωτικὲς μονάδες και νὰ τὴν κάνουν ἐφαρμόσιμο πολεμικὸ σχέδιο. Ὅταν πιά ὅλα ἦρθαν στὴ θέση τους, ὅταν ὁ στρατὸς ἀπόχτησε τὴν πειθαρχία του και ἔρῃκε τὸν πατροπαράδοτο πολεμικὸ ρυθμὸ του, ἄρχισε ἀμέσως ή ἐφαρμογή τοῦ Γενικοῦ Πολεμικοῦ Σχεδίου. Ἡ πρώτη ἐκδήλωση τοῦ σχεδίου αὐτοῦ γίνηκε ἀπὸ τὸ Μοριά. Ὁ στόλος πρόσφερε ἐδῶ τις πρῶτες του ὑπηρεσίες. Ἀνάλαβε τὴν ἐπιτήρηση τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ, και γενικὰ ὁλόκληρης τῆς Πελοποννήσου. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐνέργειας αὐτῆς ἦταν ἄμεσα και κεραυνοβόλα. Μηχανοκίνητα τρεχαντήρια βυθίστηκαν, ἄλλα πάλι πιάστηκαν αἰχμάλωτα στὶς ἐκβολές τῆς Νέδας, ποτάμι ποὺ χωρίζει τὴν Ὀλυμπία ἀπὸ τὴν Τριφυλία, και χάρις στὸν τρόπον αὐτόν, σταμάτησε ὁ πολεμικὸς ἐφοδιασμός τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπὸ τις πρῶτες κιόλας μέρες τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνταρτῶν τοῦ Μοριά, ἄρχισε νὰ λυγίζει, και σιγὰ - σιγὰ νὰ ἐκμηδενίζεται. Περιοχὲς ὁλόκληρες, ποὺ πρῶτα ἐλέγχονταν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες, περιῆλθαν μὲ μιᾶς στὸν ἐθνικὸ στρατό. Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ ἀναπνέει, νὰ ζεῖ, νὰ κινεῖται ἐλεύθερα και νὰ μὴ φοβᾷται. Ἡ ταχτική τοῦ Παπάγου και τοῦ Κοσμά, ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἀποδίδει τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς. Μιὰ τότε Μεραρχία και μιὰ Ταξιαρχία τοῦ στρατοῦ, ἄφηκαν τὸ Μοριά, νὰ ζεῖ τὴ νέα ὥρα τῆς ἐλευθερίας του, και πέρασαν στὴν Ἠπειρο, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ βοηθήσουν και νὰ ἐνισχύσουν τις ἐκεῖ μονάδες και νὰ ἀπωθήσουν τοὺς ἐκεῖ δρῶντας ἀντάρτες πρὸς τοὺς παραμεθορίους χώρους.

Προτοῦ ἀρχίσει ή γενική ἐπίθεση κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, γίνηκε κι ἐδῶ μιὰ νέα διοικητική ὀργάνωση, μεταφέρθηκαν ἐχέμυθα δυνάμεις στὶς νέες ζῶνες τῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας, κι ἀφέθηκαν οἱ ἀντάρτες νὰ πιστεύουν, πὼς ή πρώτη και κύρια ἐπίθεση θὰ γίνονταν κατὰ τοῦ Γράμμου. Ἡ Διοίκηση τῶν

άνταρτών έδωκε πίστη στίς φήμες και στίς μετακινήσεις αυτές του στρατού, κι έστρεψε τώρα κι αυτή την προσοχή της προς την άρτιώτερη όχύρωση του Γράμμου. Ο στρατός όμως, εξαπέλυσε την επίθεσή του, όχι προς το Γράμμο, αλλά προς το Βίτσι. Και σαν πιά ολοκλήρωσε εκεί τις πολεμικές του βλέψεις, στράφηκε με την ίδια όρμη προς το Γράμμο. Κι έδω είχε τα ίδια νικηφόρα άποτελέσματα, τα όποια και εξέπληξαν, όπως άλλοτε, ξανά, τους ξένους. Ο Έλληνικός στρατός, με τη νέα ήγεςία του, είχε βρεί την όρμή του και το δρόμο του.

Ύστερα από την πτώση των δυό αυτών βουνών, οι κύριες πιά στρατιωτικές επιχειρήσεις έληξαν. Έλάχιστες έστις άνταρτών παρέμειναν στο έσωτερικό, που κι αυτές όμως, καταστράφηκαν με ταχύτητα και εύχέρεια.

Αυτό είναι το δεύτερο στρατιωτικό έργο του Κοσμά, προς την Ελλάδα και την έλευθερία. Η έξιτόρηση των γεγονότων του πολέμου αυτού, όπως είπαμε και πιο πάνω, δέν είναι καθόλου εύχάριστη. Και τούτο, γιατί ήτανε πόλεμος έμφύλιος, όλέθριος και καταστροφικός, που στοίχισε αίμα και δάκρυα, και έφερε φοβερές και άνυπολόγιστες οικονομικές καταστροφές στην Ελλάδα. Το μικρό τούτο περίγραμμα το ρίξαμε έδω, μόνο και μόνο για να φωτίσουμε και να τονίσουμε τη νέα δράση του στρατηγού Κοσμά. Και τονίζουμε, με όλη την παλληκαριά της σχέψης μας, πως και τούτον τον καταραμένο πόλεμο, τον δημιούργησαν, τον όργάνωσαν και τον έφοδίασαν οι ξένοι, και τον πραγματοποιήσαν δυστυχώς οι Έλληνες, πάλι από το άνόητο εκείνο πάθος που έχουν προς την ιδεολογική χίμαιρα, που σαν σωστή και καταραμένη Κίρκη, τους μεταμορφώνει κάθε τόσο και τους κάνει παθιασμένα και άνόητα όργανα των έπιθυμιών της.

Μετά τη λήξη του πολέμου αυτού, έληξε και ο σκοπός της στρατιωτικής επαναφοράς του στην ένέργεια. Άφηκε το Γενικό Έπιτελείο και την αρχηγία του στρατού, κατά τα τέλη του Μάρτη του 1951. Είχε κάνει το χρέος του σαν συνειδητός Έλληνας και στρατιώτης.

«Έπανερχόμενος εις τον ιδιωτικόν βίον — τόνισε στην τελευταία του ήμερησία διαταγή προς το Στρατό — μετά ανάκλησίν μου εκ της έφεδρείας και υπερδιετή έν τω μέσω του Έλληνικού Στρατού διαβίωσιν, αίσθάνομαι την υποχρέωσιν να εύχαριστήσω άπαντας τους Στρατηγούς, Άξιωματικούς και όπλίτας του Έλληνικού Στρατού, ότινες μετ' έμου, άμέσως ή έμμέσως, συνειργάσθησαν δια να έπιτευχθώ ό,τι έπετεύχθη ύπέρ της Έλληνικής Πατρίδος.

Εύχομαι και πιστεύω, ότι ο δοξασμένος και τιμημένος Έλληνικός Στρατός θα τηρήση ύψηλά το γόητρόν του και την πανταχόθεν όμολογουμένην Στρατιωτικήν του άξίαν.

Προς τούτο άς έχω υπ' όψιν του την τρισχιλιετή ιστορίαν του.

Συνιστώ εις πάντας έργασίαν, πειθαρχίαν και άφοσίωσιν εις το καθήκον δια να δυνηθώμεν να άντιμετωπίσωμεν πάντα τυχόν άναφανησόμενον έν τω μέλλοντι κίνδυνον της Πατρίδος μας».

Ο Στρατάρχης Άλέξανδρος Παπάγος, χαιρέτησε τη νέα από το στρατό

ἀπομάκρυνσή του, μ' αὐτὴ τὴ διαταγὴ του, βγαλμένη ἀπὸ τὶς 7 κιόλας τοῦ Μάρτη.

«Εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Κοσμάν Γεώργιον, γράφει, ἐκφράζω τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου, διότι ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας, ἀνακληθεῖς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, προσήνεγκε πολυτιμώτατας ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις. Ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς ἐπιτευχθείσης νίκης κατὰ τὸ 1949, καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης προσπάθειας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὅλη του ἐργατικότης καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἐθνους ἰδανικά, ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμῃσιν τῶν ἐπιγιγνομένων...».

Γιὰ τὶς ὑπηρεσίας του αὐτὲς τοῦ ἀπενεμήθη κι ἓνα ἄλλο παράσημο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας Χάρρυ Τρούμαν. Τὸ παράσημο τοῦ Ἀνώτερου Ταξιάρχου τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας. Τὸ σχετικὸ διάταγμα τῆς ἀπονομῆς του, γράφει κι αὐτὰ τὰ τιμητικὰ λόγια, γι' αὐτὸν τὸν μαχητὴ τῆς Ἐλευθερίας καὶ ποὺ φέρνουν τὴν ἰδιόχειρη ὑπογραφή τοῦ Τρούμαν:

«...Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἡγετικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς του ἱκανότητος καὶ διὰ τῆς δλοφύχου συνεργασίας του, ἐδοθήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν, τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς παρέσχε μεγίστην συμβολὴν πρὸς ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν».

Ἡ ἐπιβολὴ του στὶς ξένες στρατιωτικὰς ἀποστολὰς ἦτανε μεγάλη. Ὅλοι ἔμειναν ξανά ἔκθαμποι πρὸ τῆς ραγδαίας μεταβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ποιά τὰ αἷτια; Ἡ στιβαρότης καὶ ἡ πνοὴ τῆς ἡγεσίας. Θὰ μεταφέρω ἐδῶ μιὰ ἀκόμα περικοπὴ ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ ὑποστράτηγος τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ Ρούδην Ε. Τζέκινγς, συμμαθητῆς καὶ φίλος τοῦ Βάν Φλήτ,, ἀλλὰ καὶ ἐπιτελάρχης του κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμαριτιπολέμου. Ἐλήφθη στὸ ἐπιτελεῖο στίς 15.3.51 ΜΓ) ΓΕΣ ἀριθ. 608384, καὶ λέει αὐτά:

«Πρέπει πάντοτε, τοῦ ἔγραψε ὁ Τζέκινγς, νὰ ἀποτελῇ πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων ἀλλὰ καὶ προοδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον

1949 εις περίοδον μεγάλης ἀδεσδιότητος καὶ ἡθικοῦ χαμηλοῦ. Ὑπῆρχον πολλοί, ὅτινες ἐπίστευον, ὅτι πράγματι διεκυδεύετο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα· ἀλλ' ἡ κατάστασις τοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως καὶ αἱ γνώσεις του περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγώνων του, εὐρίσκοντο εἰς ἐπικινδύνως χαμηλὸν ἐπίπεδον.

»Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὑπηρεσίας σας ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολάς.

»Ἀνεπτύχθη ἀπὸ παιδίον ἀμφιβόλου ἱκανότητος, εἰς πλήρως ἀνεπτυγμένην μηχανὴν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν σημερινὸν πρωῒνον Τύπον σημειῶνω δῆλωσιν, ἐνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον αὐστηρῶν κριτικῶν, τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Οὐάσιγκτων Πόστ» Ντριού Πῆρσον, ὅστις ὁμιλῶν διὰ τὸν στρατὸν σας λέγει: «Ἡ Ἑλλὰς σήμερον διαδοθμίζεται ὡς μία ἐκ τῶν ἱκανωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ἣτις δύναται νὰ ἀποδοθῇ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας σας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δύο ἔτη καὶ δύο μῆνας. Πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως θὰ ἀποτελῇ πάντοτε δι' ἐμὲ τὸ ὅτι συνειργάσθην μεθ' ὑμῶν κατὰ τὴν λίαν προοδευτικὴν ταύτην περίοδον».

Μὲ τὴν κάθοδο τοῦ Στρατάρχου Παπάγου στὴν πολιτικὴν πολιτεύθηκε καὶ ὁ Κοσμάς στὴ Μεσσηνία, καὶ στὰ 1951 ἐγῆκε βουλευτὴς τοῦ Συναγερμοῦ, μὲ πολλὰς χιλιάδες σταυροὺς. Στὶς ἐπόμενες ἐκλογάς, ξανακέρδισε τὴν ἐκλογήν, καὶ ὡς βουλευτὴς τῆς Πυλίας ἀντιπροσώπευσε τὴν ἐπαρχίαν του στὸ κοινοβούλιο.

Στὰ 1953, ἐπὶ Συναγερμοῦ πάντα, γίνθηκε Ὑπουργὸς τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Σὰν πέθανε ὁ Στρατάρχης, ἀποσύρθηκε τῆς πολιτικῆς. Ἀπὸ τότε ζεῖ τὴ ζωὴ τοῦ ἀπλοῦ πολίτη, παρ' ὅτι ἓνα πλῆθος παράσημα, Ἑλληνικὰ καὶ ξένα, καὶ ἓνα πλῆθος πολεμικοὶ Σταυροί, λαμπραίνουν τὸ φαρδὺ στῆθος του. Πάνου του δὲν ἔχει καμμιά ἀπολύτως ἔπαρση. Εἶναι μετρημένος, λιτὸς καὶ ἀπλὸς, σωστὸς Ἕλληνας. Ἡρώας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπαράμιλλος μαχητὴς τῆς περιπόθητης Ἐλευθερίας, πού κάθε τόσο κλυδωνίζεται καὶ στραγγαλίζεται ἀπὸ τὰ ἄνομα συμφέροντα τῶν ἀπληστων καὶ ἰδιοτελῶν ἀνθρώπων.

Τὰ χρόνια τῆς ἀποστρατείας του, πέρασαν ὁμαλὰ, φυσιολογικά, εἰρηνικά. Ζοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ φυσιολάτρη. Τὰ καλοκαίρια βούταγε στὴ θάλασσα, καὶ σκαρφάλωνε στὶς πλαγιὰς καὶ στὶς κορφὰς τῶν βουνῶν, μὲ μιὰ ζηλευτὴ σδελτάδα.

Βλέποντάς τον, νόμιζε κανένας, πὼς ὁ θάνατος, δὲν θὰ τὸν ἄγγιζε ποτέ. Τὸ φῶς τοῦ νοῦ του, ἡ λυγερὰ τοῦ κορμιοῦ του, ὁ παλμὸς του καὶ ἡ αἰσιοδοξία του, ὅλα αὐτὰ δείχνανε πὼς γι' αὐτόν, ἡ ἀφετηρία τοῦ θανάτου, ἦταν ἀκόμα μακριά. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 63, κολύμπαγε σὰν ἔφηβος. Τὸ καλοκαίρι μάλιστα ἐκεῖνο, ἔδειξε στὸ γραφεῖο μου ἓνα μεγαλεῖο ἀπλότητας. Τὸν εἶχα παρακαλέσει νὰ μοῦ στείλει τὸ σωφὲρ του, γιὰ νὰ πάει κάτι βιβλία σ' ἓνα φίλο στὸν Πειραιᾶ, ἀπόστρατο ἀξιωματικὸ καὶ προσωπάρχῃ τῆς Ἐταιρείας

Λιπασμάτων, τὸ Μῆτσο Γυφτόπουλο, ἀπὸ τῆ Βανάδα τῆς Τριφυλίας. Πρωτὶ - πρωτὶ δέχτηκα τὴν καλημέρα τοῦ ἀρχηγοῦ:

— Καθῆστε, τοῦ εἶπα, Στρατηγέ. Θὰ πάρετε καφέ;

— Οὔτε κάθουμαι, κι οὔτε καφέ θέλω. Τὰ βιβλία;

— Ποιά βιβλία, Στρατηγέ μου; τόλμησα νὰ ψελλίσω.

— Τὰ βιβλία ποὺ προορίζεις γιὰ τὸ Γυφτόπουλο.

— Μά, Στρατηγέ μου, ἔκανα. Εἶναι δυνατὸν αὐτό; Ἐσεῖς τὰ βιβλία;

— Ναί, μοῦ ἀπάντησε μὲ τὸν κοφτὸ λόγος του. Φέρε τὰ βιβλία.

Τὰ πακέτα ἦτανε ἔτοιμα. Πῆρα ἐγὼ τὰ δυὸ καὶ φώναξα γιὰ βοήθεια καὶ τὸν κλητῆρα τοῦ γραφείου. Ὁ Κοσμάς ὅμως, αὐτὸ τὸ λιοντάρι τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ Γ.Ε.Σ., πῆρε στὶς ἀμασχάλες του τ' ἄλλα δυὸ μεγάλα πακέτα καὶ βγῆκε, θέλοντας κι ὅλας πρῶτος νὰ κατέβει τίς σκάλες, ἐνῶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Τμήματος Τύπου τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, τὸν κύτταξαν μὲ θαυμασμὸ κι ἐκπληξή.

Εἶχα κοκκινίσει κι εἶχα ντραπεῖ, γιὰτὶ γίνηκα ἀφορμή, ἓνας ἄνθρωπος τέτοιας ἡλικίας καὶ τέτοιων ἀξιομάτων, νὰ φορτωθεῖ τὰ δικά μου βιβλία.

— Θὰ τὰ πᾶμε στὸν Πειραιᾶ, μοῦ εἶπε ἀποχαιρετώντας με, καὶ μετὰ θὰ πᾶμε στὴ Βάρκιζα γιὰ νὰ κάνουμε τὸ μπάνιο μας.

Ἕνας ἄλλος, θὰ ἔστελνε τὸ σωφὲρ τοῦ ἀπάνω, ποὺ ἦτανε κι ὅλας στρατιώτης. Ὁ Κοσμάς ὅμως, ἀνέβηκε ὁ ἴδιος, καὶ βοήθησε ὁ ἴδιος.

Ὡ! θεῖο μεγαλεῖο ἀπλότητας, ποὺ φυτεῦσαι ἀπὸ τὸ Θεὸ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἐπεισόδιο ὅμως αὐτὸ εἶχε συνέχεια. Γιὰτὶ ἐκεῖ, στὸ ἴδιο γραφεῖο, βρισκόταν κι ἓνα καλὸ καὶ δικό μου παιδί, ὁ Νίκος Σταματόπουλος, ἀπὸ τὰ Φιλιατρά. Ὅσες φορές τὸν παρακαλοῦσα νὰ μοῦ πᾶει στοῦ Ἐλευθερουδάκη κα- νένα πακέττο μὲ βιβλία, τὰ πῆγαινε μὲ στενοχώρια.

— Γιατί Νίκο; τοῦ εἶπα κάποτε, βλέποντάς τον ἔτσι.

— Ντρέπουμαι, μοῦ ἀπάντησε. Νομίζω πῶς οἱ ἄνθρωποι, βλέποντάς με μὲ πακέτα, μὲ κοροϊδεύουν.

Ἀνεδαίνοντας ἐπάνω, τοὺς ἔκανα ἀνάλυση τοῦ μαθήματος, ποὺ πῆραμε ὅλοι μας ἀπὸ τὸν Κοσμά.

— Τί ἔχασε ὁ Κοσμάς; τοὺς εἶπα. Ἐπαψε μήπως νᾶναι μ' αὐτὸ ποὺ ἔκανε, ὁ δοξασμένος Κοσμάς; Κοκκίνισαν, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ φίλος μου ὁ Νίκος. Κι' ἀπὸ τότε, μὲ τὸ μάθημα αὐτό, κάτι ἄλλαξε μέσα του. Ὁ σε- ισμὸς τῆς ἀπλότητος τοῦ Κοσμά, ἔφερε τὴν καρδιά του στὴν εὐθεία της. Παρ' ὅλη ὅμως αὐτὴν τὴν γεροσύνη, ἐβλήθη. Κι' ἐβλήθη ἴσως γιὰ πρώτη φορά, σκληρὰ καὶ ἀνεπανόρθωτα.

Προπολεμικὰ ζοῦσε στὴν Ἀθήνα, ἓνας γιαιτρός φιλόσοφος, ἓνας γιαιτρός μὲ καλλίμορφο ψυχικὸ κόσμος, ὁ Διονύσιος Ἀντωνάκος, ἀπὸ τῆ Μάνη. Τὴν ἱατρική του, τὴν εἶχε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ φτωχὸ καὶ τὸν πάσχοντα, κι ὄχι γιὰ τὸν κερδῶνον Ἑρμῆ. Ἀντάμα λοιπὸν μὲ τ' ἄλλα, τὰ καλὰ ποὺ ἔκανε κι ἔλεγε, εἶπε κάποτε καὶ τοῦτο:

— Φυλάξου από τὰ κρυολογήματα, γιά νά ζήσης πεντακόσια χρόνια.

Εἶναι ἡ ἀλήθεια. Αὐτὰ τὰ κρυολογήματα τὰ καταραμένα, αὐτές οἱ λεγόμενες γρίπες, κονταίνουν φοδερὰ τῇ ζωῇ τ' ἀνθρώπου. Σπαθιά - σπαθιά, κόβουν τὸν ἄνθρωπο, ὅπως οἱ ξυλοκόποι τὰ μεγάλα δένδρα. Πᾶμε λοιπὸν τώρα γιά τὸ Φεγγάρι, πᾶμε γιά τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτη, δαμάσαμε τὸ ἄπειρο, καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ δαμάσουμε ἀκόμη αὐτοὺς τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἰοὺς τῆς καταραμένης γρίπης. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἕναν ἄλλο γιατρό, τὸν ψυχίατρο Ὑψηγητὴ Φώτη Σκούρα, ποὺ σὰν μὲ τὸ γιατρὸ Νίκο Ἀγγελόπουλο, πῆγαινε στὸ Παρίσι, γιά νὰ ἀνακαλύψει ἐκεῖ τὸν ἰὸ ποὺ εἶχε εἰσχωρήσει στὸ αἷμα του, μοῦπε ἀπηυδασημένος, μιὰ καὶ τοῦ εἶχα πεῖ πῶς, τάχα θὰ σωθεῖ, μιὰ καὶ πάει στὴν Πόλη τῆς νέας ἐπιστήμης:

— Φασκέλωσε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πρόοδό της.

Πράγματι, οὔτε ἡ ἐπιστήμη τοῦ Παρισιοῦ μπόρεσε νὰ ἀνακαλύψει τὸν ἰό, ποὺ τὸν πέθανε τόσο νέον. Εἶναι λοιπὸν γιά φασκέλωμα, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν μπόρεσε νὰ γονατίσῃ τὴ στρατιὰ τῶν ἰῶν τῆς γρίπης. Μιὰ τέτοια, λοιπὸν, μικρογρίπη γονάτισε τὸ Στρατηγό. Αὐτόν, ποὺ οὔτε τὸ κρεβάτι τὸν ἤξερε, οὔτε τὸ νοσοκομεῖο τὸν γνῶριζε, ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰοὺς τῆς γρίπης τὸν ἔρριξε κάτω, ὅπως ὁ κεραυνὸς ρίχνει τὰ μεγάλα δέντρα, τὰ καμπαναριὰ καὶ τοὺς ναοὺς. Τὸν πλησίασε μὲ μιὰ φοδερὴ ὑποκρισία, παίρνοντας τὴ μορφὴ τοῦ ἀπλοῦ συναχιοῦ. Ὁ Στρατηγός, ἀήττητος καθὼς ἦτανε, μὲ δοκιμασμένη γεροσύνη, δὲν ἔδωκε προσοχή. Ὁ καταραμένος ὅμως ὁ ἰός, ντυμένος ἔτσι προσεχτικὰ, εἰσεχώρησε ραγδαῖα βαθειά. Τρούπωσε στὸν ἐγκέφαλό του ἀστραπιαῖα, καὶ τοῦ χτύπησε τοῦ κεφαλιοῦ του τὰ τέλεια. Ἔτσι στίς ἑπτὰ τοῦ Γενάρη τοῦ 1964, γιορτῇ τ' Ἀγιαννιοῦ, κατὰ τίς ὀχτὼ τὸ βράδυ, ὅπως καθόταν στὸ σπίτι του, δέχτηκε τὸ μεγάλο κεραυνὸ στὸ κεφάλι του.

Μπῆκε ἀμέσως στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα καὶ ἔζησε ὡς ἄρρωστος ἐκεῖ κάπου 36 μέρες. Πάλεψε καὶ μὲ τὸ θάνατο, καὶ μὲ τοὺς ὕπουλους συνεργούς του, τοὺς καταραμένους αὐτοὺς ἰοὺς. Πέθανε στίς 11 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1964, ἡμέρα Τρίτη κατὰ τίς τρεῖς τὸ ἀπομεσήμερο.

Ἡ κηδεῖα του, κηδεῖα ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ., γίνηκε τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τίς 4 τὸ ἀπόγευμα. Τῇ νεκρώσιμῃ ἀκολουθίᾳ, ὡς προσωπικὸς φίλος, τὴν ἔψαλε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος, καὶ παρευρέθη σ' αὐτὴν ὅλη ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ Ἑλλάδα. Κηδευόταν ὁ Νικητῆς δύο μεγάλων πολέμων, μιὰ δόξα ἀληθινὴ τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ.

Γιὰ τὸ λιοντάρι ὅμως αὐτό, δὲν βρέθηκε ἐκεῖ γύρω ἕνας ἄλλος Τερτσέτης γιά νὰ τὸν νεκρολογῇσιν Ὀμηρικὰ καὶ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἐδῶ, τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Τερτσέτη πρὸς τὸν Ὑψηλάντη, ποὺ συντάραξε τ' Ἀνάπλι μὲ τὸ θάνατο τοῦ δημοκράτη Πρίγκιπα. Ἡ καταραμένη ἡ γρίπη, μ' ἔχε τότε κατεδάσει στὸν οἶκο τῆς Περσεφόνης. Ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω καὶ νὰ τὸν νεκρολογήσω. Εἶναι ὁ μεγάλος καυμὸς μου. Μίλησε ὁ Στρατηγὸς Κλεάνθης Μπουλαῆς, ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Μεσσηνίων Ναύαρχος Θ. Μουτσούλας. Τὰ ἄνθη τῶν ἐπι-

τάφιων αὐτῶν λογυδρίων δὲν ἦτανε εὖοσµα. Ἡ νέα Ἑλλάδα ὕστερεϊ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαία σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου. Ἀκόµα ὕστερεϊ κι' ἀπὸ τοὺς κλασικίζοντας προγόνους τοῦ 21. Ἀπὸ ἱστορικὴ ὁµως εὐσυνειδησία θὰ μεταφέρω ἐδῶ μερικὲς φράσεις ἀπὸ τοὺς ἐπιτάφίους αὐτοὺς.

«.....Ὁ Στρατηγὸς Κοσµᾶς, εἶπε ὁ Μπουλαλᾶς, κατὰ τὸν ἐλληνοϊταλικὸν πόλεμον, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ «Συγκροτήµατος Μεραρχιῶν Κ» (Κοσµᾶ), καὶ ὑπῆρξεν ὁ κύριος μοχλὸς τῆς κατὰ τῆς Κορυτσᾶς ἐπιχειρήσεως - ἐλιγµοῦ καὶ καταλήψεως τῆς πόλεως ταύτης τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940. Ἦτο δὲ τόσο ἐπιτυχὴς ἡ δράσις του, ὥστε αὐτοδούλως ἀνέλαβε τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀχθεὶς μέχρι Μοσχοπόλεως...».

Γιὰ τὴν δράση του ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ κατὰ τὸν συµμοριτοπόλεμον, τό-
νισε :

«Ὁ Στρατηγὸς Κοσµᾶς ἐπέτυχε πλήρως καὶ εἰς τὸ νέον του αὐτὸ ἔργον, ὡς εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν, δικαίωσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν συναδέλφων του, καὶ ἐπισφραγίσας τὴν πολυκύµαντον δρᾶσιν του ὁλοκλήρου 40ετίας, µὲ ἀγαθὴν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐξόχων ὑπηρεσιῶν του».

Κι' ὁ Μπουλαλᾶς τέλειωσε ἔτσι:

«....Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Στρατηγὸς Κοσµᾶς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του. Τὸν διέκρινε πάντοτε ἡ ἀκάµατος καὶ ἐργώδης προσπάθεια πρὸς αὐτοδημιουργίαν του, ἣν ἐπέτυχε πλήρως, παρακάµψας σκοπέλους καὶ παγίδας, τὰς ὁποίας συνήνητησεν εἰς τὴν ζωὴν του, µὲ τελικὸν ἔπαθλον τὴν ἀξιοζήλευτον σταδιοδρομίαν του, ὀφειλομένην εἰς μόνην τὴν ἱκανότητά του καὶ τὴν ἀµίλλαν πρὸς ἀρετὴν.

Παρὰ πᾶσαν φαντασίωσιν καὶ λυρικὴν ἑξαρσιν, αἵτινες συνήθως χαρακτηρίζουν τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους, περιωρίσθην εἰς τὴν ξηρὰν ἀφήγησιν τοῦ χρονικοῦ τῆς ζωῆς του, διότι τοῦτο προσάδει εἰς τὴν ἱστορίαν. Καὶ ὁ Στρατηγὸς Κοσµᾶς εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον τιμώμενον ἀπὸ τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας».

Ὁ Ναύαρχος Μουτσούλας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Παµµεσηνιακῆς Ἐνώσεως, εἶπε :

«Ἀνθρώπων γενναίων, εὐγενῶν καὶ ἐναρέτων, ὁ βίος παράδειγμα». Αὐτὸ τὸ ἀπόφθεγμα ταιριάζει. Διότι ὁ Στρατηγὸς Κοσµᾶς, τὸν ὁποῖον µὲ πραγματικὸν πόνον συνοδεύοµεν σήμερον ἀπερχόµενον τοῦ κόσμου τούτου, ὑπῆρξε καὶ εὐγενής, καὶ ἐνάρετος, καὶ γενναῖος. Σύζυγος ἰδεώδης, στοργικὸς καὶ εὐγενής, φίλος εἰλικρινής καὶ ἀνυστερόδουλος καὶ ἀνυπόκριτος, στρατιώτης µὲ ὀρθοφροσύνην καὶ κρίσιν καὶ ἐντιμότητα ἀπαράμιλλον καὶ παραδειγματικὴν, κοινωνικὸς παράγων ἐξαίρετος.

Γι' αὐτό, ὅπου κι' ἂν ἐπέρασε καὶ ὅπου κι' ἂν ἐστάθῃ, τὸ ὄνοµά του ἀκούεται καὶ θὰ ἀκούεται µὲ σεβασµόν, καὶ ἀπειρον πάντοτε εὐλάβειαν.»

Τὸ λιοντάρι αὐτό, καὶ ἐλπίζω γὰρ µὲ δικαίωσούν οἱ μεταγενέστεροι γιὰ τὸν χαρακτηρισµὸ μου, θάφτηκε στὸ Α' Νεκροταφεῖο, καὶ στὸ εἰδικὸ γιὰ τοὺς ἀ-

ξιοματικούς τμήμα, μιὰ καὶ ὁ οἰκογενειακὸς τοῦ τάφος βρίσκεται στὴν Καλαμάτα. Ἡ γυναίκα του, ἡ Κλεοπάτρα, ἤθελε νὰ τὸν ἔχει κοντά της, γιὰ νὰ τὸν ραίνει μὲ τὰ λουλούδια της καὶ τὰ δάκρυά της, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα τρέχουν ἄφθονα ἀπὸ τὰ μάτια της.

Ὁ τάφος τοῦ βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς τάφους τοῦ Στυλιανοῦ Κιτριλάκη καὶ τοῦ Δημητρίου Γιαντζῆ. Ἔτσι, καὶ μετὰ τὸν θάνατο, δυὸ γενναῖοι, εἰναὶ οἱ φρουροὶ τοῦ ὕπνου του.

ΜΕΡΙΚΑ ΤΩΡΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Εἶδαμε τὴ ζωὴ του. Καιρὸς τώρα νὰ δοῦμε καὶ τὸ ἔργο τοῦ γραφοῦ λόγου ποὺ μᾶς ἄφησε, δηλαδὴ αὐτὰ τὰ λεγόμενα ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ, τὰ ὁποῖα τεκμηριώνουν καὶ φωτίζουν δύο δραματικούς πολέμους τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος τοῦ 1940—41 καὶ ὁ δευτέρος ὁ συμμοριτοπόλεμος.

Στὸ πρῶτο μέρος, βλέπουμε τὴ δράση τῶν «Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμά) καὶ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ποὺ κατὰ τὶς 10 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1940, μπήκε καὶ αὐτὸ κάτω ἀπὸ τὴ στιδαρὴ διοίκησή του καὶ τὴν ἐμπνευσμένη του ἡγεσία. Βλέπει κανένας ἐδῶ τὶς τολμηρὲς στρατηγικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Κοσμά, αὐτὲς ποὺ προώθησαν τὸν στρατὸ του ὡς τὴν Μοσχόπολη καὶ τοῦ ἐνέπνευσαν τὸν στρατηγικὸ ἔλιγμό τῆς Σαλάριας, ἔλιγμός, ποὺ ἂν ὀλοκληρωνότανε θὰ νέκρωνε σχεδὸν τελείως πολλὰ ἀπὸ τὶς ἐκεῖ ἰταλικὲς δυνάμεις. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, βλέποντας κανένας αὐτὲς τὶς ὥραιες στρατηγικὲς ὑποδείξεις καὶ τὶς ὀρθὲς στρατιωτικὲς κρίσεις καὶ ἐκτελέσεις, σκέφτεται, πῶς ἂν ὁ Γιώργης Κοσμάς εἶχε μεγαλύτερη δύναμη καὶ μεγαλύτερη ἐξουσία καὶ ἐλευθερία στὸν πόλεμον αὐτόν, οἱ Ἴταλοι θὰ ἔπεφταν στὴ θάλασσα κατὰ τοὺς δυὸ κιόλας πρώτους μῆνες τοῦ πολέμου. Δυστυχῶς δὲν τὴν εἶχε, ὅπως δὲν τὴν εἶχε καθὼς φαίνεται καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ δίπλα του, κοντά του, βρίσκονταν καὶ ἄλλοι, ἄκαπνοι δυστυχῶς, ποὺ ἔκαναν τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ περιώριζαν ἔτσι τὴν δράση τοῦ πραγματικοῦ Ἀρχιστράτηγου, ποὺ ἀπὸ ἔμφυτη εὐγένεια τοὺς ἀνέχονταν δυστυχῶς ὅλους.

Θὰ δεῖ κανένας ἐδῶ, τὸ πόσο ὀρθὰ καὶ ὠμὰ μίλησε ὁ Κοσμάς στὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ στὴν Κυβέρνηση στίς ἀρχὲς τοῦ Μάρτη 1941, ὅταν πιά φαινονταν καθαρὰ στὸν ὀρίζοντα ἡ νέα πρὸς τὴν Ἑλλάδα Γερμανικὴ καταιγίδα. Μίλησε σὰν στρατηγός, ποὺ καὶ τὸν πόλεμον θέλει νὰ κερδίσει, καὶ τὴν πατρίδα του νὰ σώσει. Μαζὺ του, σύμφωνοι, ἦταν καὶ δύο ἄλλοι γενναῖοι στρατηγοί, ὁ Μάρκος Δράκος, ὁ νέος αὐτὸς Μπότσαρης, καθὼς ἔχω καὶ ἄλλου γράφει, ἀρχηγὸς ὡς τὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς Στρατιᾶς Ἡπείρου, καὶ ὁ Δημήτριος Παπαδόπουλος.

Ἀντὶς ὅμως οἱ διάδοχοι τοῦ Μεταξᾶ καὶ μυστικοσύμβουλοι, οἱ κρυφοὶ ἐκείνοι ἀρχιστάτηγοι, νὰ τοὺς ἀκούσουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ὀρθὴ καὶ σωστὴ στρα-

τιωτική τους σκέψη, τούς αποστράτευσαν και τούς τρεῖς, τὴν ἐπομένη κιόλας ἡμέρα. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ στρατὸς καὶ τὰ ὕφιστα συμφέροντα τοῦ ἔθνους, τοὺς καρτέ-
ραγαν στὴν γραμμὴ τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς μάχης, αὐτοὶ τοὺς ἔκαναν περιπατη-
τὰς τῶν Ἀθηναϊκῶν πεζοδρομίων.

Ὁ Κοσμάς ἦτανε καὶ ἐπιτελικὸς στρατηγός, καὶ στρατηγὸς τῆς πολεμι-
κῆς θύελλας καὶ τῶν χαρακωμάτων. Ἦτανε στρατιωτικὴ φυσιογνωμία μεγά-
λης ὀλκῆς. Εἶχε τὴν ἀρετὴ νὰ κινιέται ἀνετα καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς ὑπεύθυνες
θέσεις. Αὐτὸ δέδαια τὸ ξέραμε, ἀλλὰ καὶ μᾶς τὸ ἔδειξαν τώρα πρὸ χειροπια-
στά, τὰ χαρτιά του καὶ οἱ ἐπιτελικὲς μελέτες του.

Ἀρχηγὸ αἰφνης τοῦ ΓΕΣ τὸν ἔκανε μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἐπιτελική με-
λέτη του, ποὺ τὴν ἔδωσε στὸν Σοφούλη καὶ στὸν Παπάγο, καὶ ποὺ ἔπιασε
πρῶτος, καὶ τόσο ὀρθά, τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως καὶ ἐξοντώσεως τῶν ἀν-
ταρτῶν. Ὅλοι μας ξέρουμε σήμερα καλὰ, τὸ πόσο δραματικὴ καὶ πόσο ταπει-
νωτικὴ ἦταν ἡ θέση τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ ἀναλάβουν τὴν ἡγεσίαν
τοῦ ὁ Κοσμάς καὶ ὁ Παπάγος. Εἶχε γίνεи ἀγνώριστος καὶ εἶχε ἀγγίξει τοῦ
κακοῦ τὴν σκάλα...

Ἀλήθεια τραγικὴ, ποὺ σὰν ἄντρες, πρέπει νὰ τὴν παραδεχτοῦμε. Ἐκεῖ
τὸν εἶχε ὀδηγήσει ἡ πολυαρχία καὶ οἱ κακὲς καὶ ὀλέθριες εἰσηγήσεις τῶν ἀ-
σπόνδων φίλων καὶ τῶν συμμάχων...

Κι ὅταν πιά, ἔστω κι ἄργά, ἀνάλαβαν τὸν στρατὸ οἱ δυὸ τους, τὰ πάντα
μεταβλήθηκαν, τὰ πάντα μπῆκαν στὸν δρόμο τῆς γνώριμης ἐλληνικῆς τιμῆς,
στὸν δρόμο τῆς Νίκης καὶ τῆς Δόξας.

Σὲ εἰδικὴ πάλι μελέτη του, ποὺ κι αὕτὴ μπαίνει στὸ παράρτημα τοῦ τό-
μου, βλέπουμε τὸν Κοσμά, νὰ δραματίζεται καὶ νὰ σχεδιάζει τὸν ἀνταρτοπό-
λεμο τῆς Κύπρου. Ἔτσι, ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ, ὁ Διγενής,
παλῆς ὑφιστάμενος τοῦ Κοσμά, προτοῦ ἀναλάβει καὶ κατεβεῖ στὴν Κύπρο,
θρίσκονταν σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄλλοτε προϋστάμενόν του, τὸν Κοσμά, ποὺ
τοῦ ἀναφε τὴν δάδα καὶ τοῦ τρόχισε καὶ τὸ νοῦ, καὶ τὸ σπαθί, στὴν ὁδὸ Με-
τσόδου 30.

Στὴ μελέτη του γιὰ τὸν ἀνταρτοπόλεμο, βλέπουμε ὅλες τίς δραματικὲς
φάσεις τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ ἀνακόψει τὴν πορεία τοῦ ἔ-
θνους καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσει σὲ μιὰ ἀνεπανόρθωτη καταστροφή. Ἀκόμα βλέπου-
με, καὶ τὴν αἰώνια καὶ ὀρυμερὴ ἰδιοτέλεια τῶν συμμάχων, αὐτὴν ποὺ ζη-
μιώνει κάθε τόσο ἀφάνταστα τὸν ἐλληνισμό. Κι ὅμως δὲν συνετιζόμεθα. Κι
ἔτσι ἀφήνουμε πάντα ἀνεκμετάλλευτη τὴν πικρὴ πείρα ποὺ ἀποχτήσαμε, χύ-
νοντας τὸ αἷμα μας καὶ κομματιάζοντας τὰ κορμιά μας.

Καὶ ἡ λογικὴ ἔχει πάνω σ' αὐτό, τὰ εὐλογα ἐρωτήματά της. Καὶ λέει:

— Ποῦ θὰ πάει, κι ὥς πότε θὰ βαστάξει αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο πνεῦμα τῆς
ὑποτέλειας καὶ τοῦ φριχτοῦ ραγιαδισμού;

Στὰ κείμενά του διατηρεῖ ἀντικειμενικότητα. Στέκεται αἰφνης μὲ δικαιο-
σύνη στὸν στρατιωτικὸ ἀγῶνα τῶν ἀνταρτῶν. Καὶ παρ' ὅτι ἀντίπαλοί του, δὲν
διστάζει νὰ σημειώσῃ τίς πολεμικὲς ἀρετὲς τους, ποῦτανε ἀρετὲς κι αὐτὲς

έλληνικές, ἔστω κι ἂν αὐτοί, (οἱ ἀντάρτες), ἦτανε μουρλαμένοι καὶ παρα-
στρατημένοι σὲ δρόμο ὀλισθηρό, ἀπὸ τὶς ἄλλες σειρῆνες τοῦ Βορρᾶ.

Μαριονέττες λοιπὸν στὰ χέρια τῶν ξένων οἱ ἀπ' ἐδῶ, Μαριονέττες στὰ
χέρια τῶν Σλαύων οἱ ἀπ' ἐκεῖ. Ἔτσι ὅλοι, ἐγκληματικά κι ἀπερίσκεπτα κι
ἐπιπόλαια κάνανε τὶς ὁδομαχίες τους πάνω στὸ στέρνο τῆς πυρπολημένης καὶ
καθημαγμένης Ἑλλάδας.

Ἀκόμα ὁ Κοσμάς, μᾶς δίνει ἔγγραφα, μᾶς δίνει διαταγές, μᾶς δίνει σχέ-
δια, μᾶς δίνει ὑπεύθυνα τὶς τρομαχτικές ἀπώλειες τοῦ φριχτοῦ αὐτοῦ πολέ-
μου. Ἔτσι, τὸ βιβλίο αὐτό, ντοκουμέντο καυτό, ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει. Καὶ
στοὺς μελετητές τῆς ἱστορίας, καὶ στοὺς σπουδαστές τῶν πολεμικῶν σχολῶν.
Θὰ πρόσφερε βέβαια καὶ στὸ λαό, ἂν ἦτανε γραμμένο στὸν τόνο μιᾶς ἄλλης
σύνθεσης καὶ παρουσιαζότανε μὲ τὸ ἔνδυμα μιᾶς ἄλλης γλώσσας. Γιατί, παρ'
ὅτι ὁ Κοσμάς ἦταν γιὸς χωρικῶν καὶ τσοπάνηδων, καὶ τὸ τόνιζε μὲ ὑπερη-
φάνεια αὐτό, δὲν μπόρεσε νὰ ἐκφραστεῖ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, στὴν καθημε-
ρινή δική του γλώσσα. Ἐλάττωμα τοῦ λογισματισμοῦ καὶ τῶν ξηρῶν σπουδῶν,
ποὺ νομίζουν, καὶ τόσο βέβαια λαθασμένα, τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας, τὴ γνήσια
γλώσσα μας, τὴ θυγατέρα τῆς ἀρχαίας, ὡς γλώσσα ξένη, χυδαία, καὶ θάρβαρα.
Κι ἔτσι ὅμως, θὰ τὸ χαροῦν καὶ θὰ ὠφεληθοῦν, καὶ οἱ κάπως καλλιεργημένοι
ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ μας. Θὰ ὠφεληθοῦν, ὅπως ὠφελοῦνται οἱ μέλισσες, ἀπὸ
τὴν γύρη τῶν ἀνθέων.

Ἀκόμα, στὸ παράρτημα, θὰ βρεῖ ὁ ἀναγνώστης καὶ μιὰ συνομιλία τοῦ
Κοσμά μὲ τὸν ἀείμνηστο βασιλέα Παῦλο, πάνω στὶς τότε σχέσεις Ἀνακτόρων
καὶ Παπάγου.

Γενικά, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, πῶς ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ στρατηγοῦ Κο-
σμά, πηγάζουν πολλὰ διδάγματα. Ὡς συγγραφέας ὅμως καὶ σχολιαστής, ἀ-
ποφεύγω νὰ τὰ υπογραμμίσω. Ὅχι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψη τόλμης. Ἐκεῖνοι ποὺ
ἔχουν διαβάσει τὰ κείμενά μου, καὶ γνωρίζουν τὴν υπερήφανη πορεία μου,
ξέρουν καλὰ τὸ πιστεύω μου, ποὺ εἶναι ὀρθόδοξο, ὅπως καὶ τὸ πιστεύω τῶν
γενεῶν Ἑλλήνων, τῶν ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς προερχομένων. Καὶ οἱ Πελα-
σγοὶ ἦτανε καὶ ἀδάμαστοι καὶ ἀλύγιστοι. Θεριά!

Τ' ἀφήνω ὅμως ἔτσι, ἀπὸ τὴν τόσο σὲ μένα προσφιλῆ Διογένειον ἀγι-
δίαν...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Χαλάνδρι, Μάρτης 1967

Σ η μ ε ι ω σ ι ς : Τὰ πρῶτα δύο μέρη τῆς βιογραφίας τοῦ ΚΟΣΜΑ, γράφτηκαν,
ὅταν ἀκόμα ζοῦσε ὁ Στρατηγός, καὶ δημοσιεύθηκαν στοὺς «ΙΤΑΛΟΜΑΧΟΥΣ», ἐκδόσις ΔΙ-
ΦΡΟΥ 1961. Τὸ τρίτο μέρος, γράφτηκε πρόσφατα, στὶς ἀρχές τοῦ 1967, ὅταν πιά ἀπο-
φασίσθηκε ἡ ἐκδόσις τῶν κειμένων τοῦ Στρατηγοῦ.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκίνησα από ένα μικρό χωριό, χωρίς μέσα οικονομικά και χωρίς υποστηρίξεις σημαινόντων προσώπων.

Ἐπέτυχον διὰ τῆς μελέτης καὶ ἐργασίας μου ν' ἀνέλθω εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς Πατρίδος μου, χάρις εἰς τὰς ἄνω μνημονευθείσας ιδιότητάς μου.

Ἵπηρετήσα εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Πατρίδος μου ἄνω τῶν 45 ἐτῶν, καὶ ἐξήλθον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιστρατήγου, Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, διοικήσας ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, μεγάλας μονάδας τοῦ Στρατοῦ μας (Μεραρχίας, Συγκροτήματα Μεραρχιῶν, Σώματα Στρατοῦ), καὶ κατὰ τὸν συμμοριακὸν Πόλεμον, τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, καὶ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτελαρχῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Διωρίσθην Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης - Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν ἴδιον συμμοριακὸν Πόλεμον. Διετέλεσα Ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, Βουλευτὴς Μεσσηνίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας μου Ἐπαρχίας ΠΥΛΙΑΣ.

Ἡ δράσις μου ὡς διοικητοῦ Μεγάλων Μονάδων, ἐν Πολέμῳ, καὶ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἐξιστορεῖται εἰς ἴδια βιβλία, ἀλλ' ἠθέλησα, ἐκθέτων ἐν περιλήψει τὰς τῆς «Ζ Ω Η Σ Μ Ο Υ», γὰρ συνδέσω ὅλα τὰ συνιστῶντα ταύτην κύρια γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶναι μεγάλης Ἑθνικῆς σπουδαιότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ι.— ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Ἐγεννήθην τὴν 9ην Μαρτίου 1884, εἰς τὸ χωρίον Πανιάρες, ποῦ τώρα ὀνομάζεται Φαλάκθη, τοῦ τέως Δήμου Κολωνίδων, τῆς Ἐπαρχίας ΠΥΛΙΑΣ.

Τὸ χωρίον μετωνομάσθη καὶ ἐπῆρε τὸ ὄνομα Φ α λ ά ν θ η, ὕταν, πρὸ
τινων ἐτῶν, τὰ μὲν Τουρκικὰ ἢ Σλαυτικὰ ὀνόματα χωρίων ἢ πόλεων, ἐπῆραν
Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Τότε καὶ τὸ χωρίον Πανιάρης, μετωνομάσθη Φ α λ ά ν
θ η, εἰς ἀνάμνησιν, τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοί του ἅπαντες, κατήγοντο ἐκ τοῦ χωρίου
Ἀ λ ω ν ί σ τ α ι ν α τοῦ τέως, παρὰ τὴν Τρίπολιν, δήμου Φ α λ ά ν θ ο υ.

Οἱ γονεῖς μου Ἰωάννης Ἀθαν. Κοσμᾶς, καὶ ἡ μήτηρ μου Πα ρ α σ κ ε υ ή,
τὸ γένος Παναγ. Π ρ α ν τ ά λ ο υ, ἐγεννήθησαν στὴν Ἀ λ ω ν ί σ τ α ι ν α,
ἐνθα εὐρίσκονται συγγενεῖς ταυτῶνυμοι τῆς μητρὸς μου, καθὼς καὶ ἔχην ἐρειπίων
τῆς προγονικῆς οἰκίας μου.

Ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας, ἦτο τὸ χωρίον Β ρ ο τ α μ ο ὦ,
τῆς περιφερείας Κ ο σ μ ᾶ τῆς Κυνουρίας, καὶ ἔφερεν τὸ ὄνομα Γ ε ω ρ γ ό
π ο υ λ ο ς. Αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα Κοσμᾶς, ἐκ τοῦ πρωτεύοντος χωρίου τῆς
καταγωγῆς της, ὅταν οἰκογένεια, ποιμενικὴ οὔσα, ὀριστικῶς ἐγκατεστάθη, λό
γω φόνου ὃν διέπραξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἓνα τῶν μελῶν της, εἰς τοὺς περὶ
τὸ χωρίον Ἀδραμοῦ τοῦ Νησίου τῶν Καλαμῶν βοσκοτόπους της.

Ἐκ τῆς περιοχῆς Μεσσήνης, λόγω τοῦ προμνησθέντος φόνου, ὁ μὲν προ
πάππος μου Ἀ θ α ν ά σ ι ο ς, κατέφυγεν εἰς περιοχὴν Κ ο ρ ώ ν η ς, ὁ δὲ
διαπράξας τὴν ἀξιόποιον πρᾶξιν, κατέφυγεν πρὸς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς
Τριφυλίας (Ἀετός), καὶ οἱ ἄλλοι, ἔμεινον εἰς Νησίον Καλαμῶν.

Οὕτω ἡ οἰκογένεια διεσπάσθη εἰς τρεῖς κλάδους.

Ἐκ τοῦ κλάδου Κ ο ρ ώ ν η ς, προέρχεται ἡ οἰκογένεια τοῦ πατρὸς μου.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀδραμοῦ, ὑπάρχουν ἀπόγονοι τῶν παραμεινάντων ἐκεῖ,
πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν πάντοτε.

Πρὸς τοὺς ἐν Τριφυλίᾳ (χωρίον Ἀετός), δὲν εἶχομεν ἐπαφὴν, ἀλλὰ ἐ
γνωρίζαμεν τὴν ὑπαρξίν των.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, προέρχεται ὁ Γ ι ὡ ρ γ ο ς Κ ο σ μ ᾶ ς, ὀ
νομαστὸς ἀρματολὸς ἐπὶ Τουρκοκρατίας (ἔρα Ἱστορία Γρηγοριάδου ἐκ Κυ
παρισσίας), καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ εἰς Νησίον διαπράξας, ὡς ἀνω
τέρω ἐκτίθεται, τὴν ἀξιόποιον πρᾶξιν*.

ἌΟ προπάππος μου, καταφυγὼν εἰς περιοχὴν Κορώνης (χωρίον Μουσού-

* Ὁ Ἀθανάσιος Γρηγοριάδης, στίς «Ἱστορικὲς ἀλήθειαι του», ποῦ στὰ 1934 τίς
τύπωσε ὁ ἀείμνηστος Γιώργης Γρηγοριάδης, γερουσιαστὴς τότε, καὶ στὴ σελίδα 32, γρά
φει αὐτὰ γι αὐτὸ τὸν πατριώτη Κοσμᾶ, ποῦ ἐθεωρεῖτο ἰσάξιος τοῦ Μάρκου Ντάρρα, τοῦ
Θεσσαλοῦ, τοῦ Ρούση, τοῦ Ι. Μέλλιου καθὼς καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκοτρώνη.

«... Σὺν δὲ τούτοις περιφημιότατος διετέλεσεν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ ὁ
Γεώργιος Κοσμᾶς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γιώργος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν κώμην ΑΕΤΟΝ
τῶν κοντοβουνίων τῆς Τριφυλίας. Ὁ Γιώργος ἦτο ἥρως ἀτρόμητος καὶ δρμητικώτατος,
μαχημώτατος, ἐθλίκητος, τολμηρὸς καὶ ταχύπους εἰς τὸ ἔπακρον. Πάντοτε δὲ ἔχων ὑπ'
αὐτὸν 100 ἐπίλεκτα παλληκάρια καὶ φέρων μίαν κλέπτικην σημαίαν, διέμενεν ἀνεξάρτη
τος κλεφταρχηγὸς μόνον ἀπὸ τοῦ 1790 - 1804. Ἐλεηλάτει τὰς κωμοπόλεις καὶ πόλεις
τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν πολλοὺς συλλαμβάνων κατέσφαζε ὡς πρόβατα, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Γι
ώργου ἐνεπολεῖ τρόμον ἀπερίγραπτον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς φύσει

λη), ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ ἐξ Ἀλωνισταίνης Ἀργυροποῦλου καὶ ἀπέθανε, ἀφήσας ἔγκυον τὴν σύζυγόν του.

Τὸ γεννηθὲν ἄρρεν (ὁ πάππος μου), λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀθανάσιος, καὶ ἀκολουθεῖ τοὺς ἐκ μητρὸς συγγενεῖς Ἀργυροποῦλους. Οὗτος ἀνδρωθεὶς νυμφεύεται κόρην τῆς οἰκογενείας Μουντζούρη, ἐκ τοῦ χωρίου Κακόρεμα, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ πατήρ μου Ἰωάννης. Ὁ πάππος μου ἀκολουθεῖ τοὺς νέους συγγενεῖς του, μεταβαίνων τὸ θέρος εἰς Ἀλωνίσταιναν, τὸν δὲ χειμῶνα εἰς τὰ, ἐν περιοχῇ Κορώνης, χειμαδεῖά των.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χώρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ πρώην ποιμένες, κατέλαβον τὰ ἐγκαταλειφθέντα κτήματα τῶν Τούρκων, καὶ ἡγόρασαν καὶ ἄλλα, καὶ οὕτω, προσδευτικά, μετετράπησαν ἀπὸ ποιμένας εἰς ἀγρότας καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ μεταβαίνωσιν, τὸ θέρος, εἰς Ἀλωνίσταιναν, ἐγκατασταθέντες, μονίμως, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν τὰ χειμαδεῖά των.

Συνεπῶς ὁ πατήρ μου ἦτο ἀγρότης, κατὰ τὴν γέννησίν μου καὶ ἐφεξῆς, μέχρι τοῦ θανάτου του.

II.— Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΜΟΥ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ παιδική μου ἡλικία ὁμοιάζει μὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου. Παιγνίδι καὶ ἀέρα. Στὸ χωριό μου δὲν ὑπῆρχε Δημοτικὸν Σχολεῖον τότε, διὰ τοῦτο τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθα εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς παρακειμένης κωμοπόλεως Χαρκοπιοῦ, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὴν Πρωτεύουσάν τοῦ Δήμου, Κορώνην. Ἐπὶ γαίνα στὴν Κορώνην πεζῇ, καθ' ἡμέραν, καὶ ἐπέστρεφα στὸ χωριό μου τὸ ἐσπέρας, διανύων οὕτω περὶ τὰ δέκα (10) χιλιόμετρα ἡμερησίως.

Αὐτὴ ἡ καθ' ἡμέραν πορεία, μὲ ἐδοθήθη νὰ στερεώσω μίαν ὑγείαν ἀτσάλενια καὶ ν' ἀγαπήσω τὴν φύσιν. Τόσον, ὥστε νὰ καταστῶ ἕνας καλὸς ὀρειβάτης, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἤδη, ἡλικίας ἄνω τῶν 70 ἐτῶν, τὸ πράττω, ἀνερ-

ἀτρομήτους καὶ ἐμπειροπολέμους Ἀλβανούς. Ὁ Γιώργος ἐν καιρῷ μάχης οὐδέποτε κατέδεχeto νὰ ρίψῃ ντουφέκι ἢ πιστόλι, ἀλλ' αἰετοπετὰ μετὰ τῶν παλληκαριῶν του πρῶτος ἐφώρμα ξιφῆρης καὶ νικῶν καὶ καταδιώκων ἐσφαῖε ὡς πρόβατα τοὺς Τούρκους καὶ Ἀλβανούς. Δραστηρίως δὲ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν τέλος μετὰ 50 παλληκαριῶν του, Ἀρκαδίων καὶ Καρυτινῶν πολιορκηθεὶς ἐν τῇ Μονῇ τῶν Αἰμυαλῶν, κειμένης πλησίον τῆς κωμοπόλεως Δημητσάνης ἀπὸ 1000 Τούρκους καὶ 800 Ἀλβανούς πεζοὺς καὶ πολεμήσας ἡρωϊκῶς ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς πρωῒας μέχρι τῆς 3ης μ.μ. τῆς 18ης Μαρτίου τοῦ 1804 καὶ φανεύσας καὶ πληγώσας 300 ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς ἀνθιστάμενος, ὁμοῦ μετὰ τῶν παλληκαριῶν του. Μετ' αὐτοῦ ἐφονεύθησαν τότε καὶ 50 Καρυτινοὶ κλέπται ὑπὸ τοὺς Γιάννην καὶ Κουντάνην Κολοκοτρώνην, οἵτινες εἶχον προσέλθει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Γιώργου. Καὶ ὁ περιώνυμος κλεφταρχηγὸς Γιώργος ἐθεωρεῖτο ἐφάμιλλος μὲ τοὺς Μάρκον Ντάρα, Θεοκλόν, Ρούσην, Ι. Κολοκοτρώνην καὶ Ι. Μέλλιον».

χόμενος εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν ὄρη, καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, καὶ εἰς ἄλλα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος, συμμετέχων εἰς ὀργανωμένας ὀρειβατικὰς ομάδας.

Τελειώσας τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Κορώνης τὸ 1899, ἐφοίτησα τὸ πρῶτον ἔτος εἰς τὸ Γυμνάσιον Φιλιατρῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σχολικὰ ἔτη εἰς τὸ Γυμνάσιον Καλαμῶν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἔλαβον ἀπολυτήριον, τὸ ἔτος 1903.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1903 ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφημ εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1904, κατετάγην εἰς τὸν Στρατὸν (Β' Πεδινὸν Πυροβολικόν), ὡς ἐθελοντὴς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Δεκανέως. Ἦτο ἡ ἐπιθυμία μου καὶ ἡ κλίσις μου νὰ γίνω στρατιωτικός.

III.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ὡς Ὑπαξιωματικός, ἦτοι Λοχίας καὶ Ἐπιλοχίας, βαθμούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆλθον πολὺ ταχέως, ἐδιδάχθην πολλὰ. Ἐγνώρισα τὴν ζωὴν τοῦ Στρατῶνος, ἡ ὁποία πολὺ μὲ ἐδοθήθη ἐπειτα νὰ ψυχολογῶ τοὺς ὕφισταμένους μου καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦ ἀνάλογα μὲ τὰς ἱκανότητάς των. Εἰσῆλθον εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον τὸ 1909, δέκατος μετὰξὺ 54, καὶ μετὰ τριετὴ φοίτησιν ἐξῆλθον, μὲ τὴν ἰδίαν σειράν, Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ. Οὕτως, ἡ Στρατιωτικὴ μου μόρφωσις μὲ πλήρη θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν ὅλων τῶν ὅπλων τοῦ Στρατοῦ μας, συνετελέσθη, διότι, ὑπηρετήσας εἰς τὸ Πυροβολικὸν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Πυροβολικοῦ, φοιτήσας εἰς τὴν Ἱππευτικὴν Σχολήν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Ἱππικοῦ. Διὰ τῆς ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ ἐκπαιδεύσεως ἔμαθον καὶ τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικοῦ. Ἐπὶ πλέον, φοιτήσας, ὡς Ὑπαξιωματικός, εἰς Σχολὴν Τηλεγραφητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, ἔλαβον ἐκείθεν καὶ πτυχίον Τηλεγραφητοῦ. Βραδύτερον, ὡς Λοχαγός, ἐφοίτησα εἰς Ἐπιτελικὴν Σχολήν, διευθυνομένην ὑπὸ Γάλλων Ἀξιωματικῶν (ἔτος 1917), καὶ τέλος, ὡς Συνταγματάρχης, ἐφοίτησα εἰς τὴν Σχολὴν Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαίδευσως, ἀποφοιτήσας μὲ Καλλίστην Ἐπίδοσιν.

Διώκησα τὴν Σχολὴν Πολέμου βραδύτερον, ἔνθα μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διδασκῶ καὶ νὰ διδάξω. Τέλος, διατελέσας Ἀξιωματικός Ἐπιτελείου, Ἐπιτελάρχης Μεραρχίας καὶ Σωμάτων Στρατοῦ, πρὸς δὲ Διοικητὴς ὅλων τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων Μονάδων ἐν Εἰρήνῃ καὶ Πολέμῳ, μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία διὰ πολυχρονίων ἀσκήσεων μετὰ Στρατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Χάρτου, νὰ γνωρίσω τὴν ἀληθινὴν Στρατιωτικὴν Ἐπιστήμην, ὅχι μόνον θεωρητικά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της.

IV.— ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΗ

Προήχθην εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, ἀποφοιτήσας τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου, τὸν Ἰούλιον 1912.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1913 προήχθην εἰς Ὑπολοχαγόν, ἀμέσως μετὰ τὴν λήξιν τῶν πολέμων 1912—13.

— Τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 εἰς Λοχαγόν.

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, με τη γυναίκα του Κλεοπάτρα, τὸ γένος Χρυσοσπάθη, κατὰ φωτογραφίαν τοῦ 1953, ὅταν ὁ στρατηγὸς ἦταν ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξευίνηδα λοιπὸν ἐν μίᾳ μικρῇ χωρίῳ, χωρὶς μέδων θύο-
κα καὶ καὶ χωρὶς τοῦ ὑποστρίψαι σημαίνοντι τὴν
πρόβητον.

Ἐπευχα, διὰ τῆς μαχέτης καὶ ἐργασίας
μου ν' ἀνέλθω εἰς τὰ ἀνώτατα ἔξωμάται τῆς Πα-
τρὶδος μου, χάρις, εἰς τὰς ἀνὰ μεμνημένους οὐ
ιδιότητάς μου.

— Ὑπερέτιμος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Πατριδος μου εἰ-
ναι τὴν 45 εἰς τὴν καὶ ἐξῆλθον μετὰ τοὺς ἄλλους
τῶν Ἀντιστρατιάρχων Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Γενναίων Ἐπαρχί-
ων, διακονοῦντες ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀσφάλειᾳ, Μυχαῖλας
Μινωτάς, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ Μετρεχίος, Σωφροῦν, Ἰ-
ωάννης Μετρεχίος, Ἰωάννης Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ
τὴν συμμαχίαν πολεμοῦν τοὺς οὐροὺς τῶν ἐπ-
ημερίων ἐκκλησιῶν, καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, τῶν Γενναίων Ἐπαρχί-
ων καὶ Ἀντιστρατιάρχων.

χρηστέμετον ~~καὶ τὸν φανερὸν~~ ἀντιπρόθετον τῶν ἀποδείξεων ^{καὶ ἐπὶ}

- Διωριόδωρ Γεν. Διοικητῆς Ὁρμῆς - Ἀρσεν. Μα
ρεσθῆς, καὶ τὸ ἴδιον συμπαρανοῦ πόλεον
- Διδέλεος Ἰατρὴς Βορείου εἰς ἴδιον, ὁ Βουγενῆς
Μεσομυλῆς ἢ ἐκιδανέας μὴ ἐκτελῆς ΠΥΛΙΑΣ
- Ἡδεῖοι μου ~~Μετὰ τὸν φανερὸν~~ ὡς διοικητῶν
Μαγ. Μονῆδων, ἐκ γοργῶν, καὶ Ἀρχηγῶ

τῶ Γεν. Εἰδικῶν Εἰρηλῶν, ἐξιδραίνεται ἐκ ἴδιον
βιβλῆς, ἀλλ' ἡδέμεος, εἰς τὴν ἐν σερικῇ
ψῆ τῇ τῇ ΖΩΗΣ ΜΟΥ, ἢ ἐκτελῆς
ὅτι τὰ συνδύαται ταῦτα κίριον γυνῆ
τα, ~~καὶ τὸν φανερὸν ἀντιπρόθετον~~
ΜΟΥ, ἐκ τῶν ὁμοίων μερῶν εἰς μερῶν
ἡν ἐθνικῆς βωανδῆς τῆς
ἴδιον ὁ συνεπὲς τῆς παρούσης
Ποσειδῶν

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ως διοικητής Λόχου κατά τούς Βαλκανικούς πολέμους.

— Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 εἰς Ταγματάρχην.
— Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 εἰς Ἀντισυνταγματάρχην.
— Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927 εἰς Συνταγματάρχην, λογισθείσης τῆς ἀρχαιότητός μου ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1924.

— Τὸν Μάϊον τοῦ 1934 εἰς Ὑποστράτηγον, καὶ

— Τὸν Μάρτιον τοῦ 1939 εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ἀπαντας τοὺς ἄνω βαθμοὺς ἔλαβον, κατ' ἐκλογὴν, οὐδὲ τῶν κατωτέρων ἐξαιρουμένων.

V. — Ο ΓΑΜΟΣ ΜΟΥ

Ἐνυμφεύθην τὴν Κλεοπάτραν, κόρην Κ. Χρυσοσπάθῃ ἐκ Καλαμῶν, τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1920. Ἡ οἰκογένειά της ἦτο ἐκ τῶν καλυτέρων τῶν Καλαμῶν καὶ συνεδέετο συγγενειακῶς πρὸς τὰς καλυτέρας οἰκογενείας τοῦ τόπου. Μορφωμένη (ἀπόφοιτος τοῦ ἐν Ἀθήναις Γαλλικοῦ Κολλεγίου Σαίντ Ζοζέφ), ὑπῆρξε καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν συζυγικόν μας βίον (ἤδη πλέον τῶν 40 ἐτῶν), σύζυγος πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη. Ὅφειλω πολλὰ εἰς αὐτήν. Ἡ συμπεριφορὰ της καὶ ἡ εὐθυκρισία της ὑπῆρξαν εἰς ἄριστον βαθμὸν διὰ μίαν γυναῖκα.

Κατὰ τὸν πολυκύμαντον βίον μας, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐκστρατείας, ὁμηρίας κλπ. ἀντεπεξῆλθεν ἀπολύτως εἰς τὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις της. Δὲν ὑπεισήρχετο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἐπαγγέλματός μου, καὶ ἐτήρει ἀξιοπρεπεστάτην συμπεριφορὰν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν διαφόρων πόλεων, ἔνθα ὑπηρέτησα, ὡς Διοικητὴς μικρῶν τε καὶ μεγάλων Μονάδων καὶ ὡς Ὑπουργός. Ἐκφράζω ἐνταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς Αὐτήν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν μου εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν σύντροφον τῆς ζωῆς, ποῦ μοῦ ἔδωσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

VI. — ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΜΑΧΑΙ

Ἔλαβα μέρος εἰς ὅλους τοὺς Πολέμους τῆς Πατρίδος μου, ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ τοῦ 1912, μέχρι τοῦ κατὰ τοῦ συμμοριτισμοῦ τοῦ ἔτους 1949—1950 συμπεριλαμβανομένου.

Προαχθεὶς εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν τὸν Ἰούλιον 1912, ἐτοποθετήθην εἰς τὸ 9ον Πεζικὸν Σύνταγμα (Καλαμῶν). Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἄνω τοποθετήσεώς μου, ἐπελέγην καὶ ἀπεστάλην εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ Πολυβόλα, διὰ τῶν ὁποίων, τὸ πρῶτον ἤδη, ἐφωδιάσθη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός. Ταῦτα ἦσαν συστήματος Σβάρτς - Λόζ. Ἡ ἐκπαίδευσις διήρκεσεν ἐπὶ 20 ἡμέρων. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σύνταγμα μου, ἐξεπαίδευσά τὸ ἀπαραίτητον προσωπικὸν τῶν πολυβόλων μου καὶ ἀνεχώρησα, ἀτμοπλοικῶς διὰ τὸ μέτωπον (Παλαιὰ Ἑλληνο - Τουρκικὴ, εἰς Θεσσαλίαν, μεθόριος). Ἀπεβιβάσθην εἰς Βόλον, ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς εἰς Λάρισαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁδικῶς εἰς Γ ρ ι ζ ἁ

νον Θεσσαλίας, ἔνθα συνήντησα τὸ Σύνταγμά μου. Μετὰ δύο ἡμέρας εἰσήλθομεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, τοῦ Συντάγματος διελθόντος μετὰ μικρὰν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ στρατοπεδεύσαντος τὴν πρώτην νύκτα εἰς τὸ χωρίον Ἐλευθεροχώρι.

Μεγάλη ἦτο ἡ συγκίνησίς μας κατὰ τὴν διάδασίν μας ἐκ τῆς Ἑλληνο-Τουρκικῆς τότε, ἐν Θεσσαλίᾳ, μεθορίου. Ὅλοι οἱ λόχοι οἱ διερχόμενοι ταύτην ἐζητωκραυγάζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως. Τὴν νύκτα εἰς τὸ Ἐλευθεροχώρι ἔλαθε χώραν ἐν εἶδος αἰφνιδιασμοῦ, ἐκδηλωθέντος ἐκ μέρους ἡμῶν διὰ πυροβολισμῶν ἀσκόπων, ἀλλὰ τῇ ἐπειμύσσει τῶν βαθυφόρων, ἐπετεύχθη ἡ παῦσις τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ καταυλισμῷ. Ἐξηκριδύθη τὴν πρωΐαν, ὅτι εἰς σκοπὸς τοῦ χώρου τοῦ καταυλισμοῦ, ἤκουσε κατὰ μεσονύκτιον, φωνὰς ἀτόμων βαδιζόντων κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας, ἣν ἐπετήρει καὶ μὴ ὑπακουσάντων νὰ σταματήσωσι εἰς τὴν πρόσκλησίν του, ἐπυροδόλησε καὶ ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τούτου ἐπῆλθεν ἡ διαταραχὴ εἰς τὸν καταυλισμόν, ἐκδηλωθεῖσα δι' ἀσκόπων πυροβολισμῶν, πρᾶγμα ὃπερ μαρτυρεῖ ἀπειρίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς καὶ ἐπιμελοῦς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Στρατοῦ.

Μετὰ ταῦτα εἰσήλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τιταρησίου ποταμοῦ καὶ μετὰ διήμερον πορείαν διὰ τῶν Καμβουνίων ὁρέων ἐφθάσαμεν εἰς χωρίον Μεταξάδες (πατρὶς τοῦ παλαιοῦ καὶ λίαν ἱκανοῦ, πρὸ τοῦ 21, ὀπλαρχηγοῦ Νικοτσάρα), ἐκεῖθεν, νύκτα, ἐβαδίσσαμεν πρὸς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ ΠΟΡΤΑΣ (μεταξὺ Καμβουνίων καὶ Πιερίων ὁρέων), εἰς τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Πόρτας πρὸς Σέρβια.

Κατὰ τὴν ἔξοδον, τὸ 9ον Πεζικόν, συνῆψε τὴν πρώτην συμπλοκὴν του μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς καὶ πλέον Τάγματος, ἐρχομένου ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς Δεσκάτης, εἰς πυκνοὺς σχηματισμοὺς καὶ ἀλλαλάζον διὰ Τουρκικῶν ἐκφράσεων, παροτρύνσεως. Ἐπιτυχὴς βολὴ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων, διέλυσε, μὲ μεγίστας ἀπωλείας, τὸν οὕτως ἀκαλύπτως βαδίζοντα ἐχθρόν, καὶ μετὰ τῶν πτωμάτων ἀνευρέθη, φερομένη ὑπὸ τινος Τούρκου Δερβίση (κληρικοῦ Ὀθωμανοῦ), μία σημαία ἱερὰ Τουρκικὴ, ἣτις μετὰ τὸν Πόλεμον παρεδόθη καὶ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. Τὴν ἐπομένην διερχόμεθα τὸν Ἀλιάκμονα διὰ τῆς γεφύρας τῶν Σερβίων καὶ παρεμείναμεν εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Θεσσαλονίκης—Κοζάνης. Πρὸς τὴν Κοζάνην—Καϊλάρια, ἡ πορεία συνεχίσθη διὰ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ Βερμίου καὶ μετὰ συμπλοκῶν ἕως Ἐηρολειθᾶδι μικρᾶς διαρκείας καὶ μικροῦ ἐνδιαφέροντος, κατήλθομεν καὶ κατηκλίθημεν παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμόν Ναούσης. Ἐκεῖ ἐδέχθημεν ἐπίσκεψιν Ναουσαίων, οἵτινες πληροφορηθέντες ὅτι στερούμεθα ἄρτου, ἐπέστρεψαν εἰς Νάουσαν καὶ τὴν ἐπομένην, ἐπανῆλθον μὲ φορτώματα ἄρτου ἐπὶ τῶν ζώων των καὶ ἔδειξαν τὴν χαράν των παντοιοτρόπως διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν των ὑπ' αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον γενναίως πολεμήσει διὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου, ἔλαβε χώραν ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν.

Ὁ ὑποφαινόμενος διώκει, ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην ταύτην, τὴν Β' Διμοιρίαν Πολυδόλων τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Αἱ Διμοιρίαι πολυδόλων τότε (τὸ πρῶτον εἰσελθοῦσαι εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ), ἦσαν ἀνεξάρτητοι καί, κατὰ τὴν μάχην, διετίθεντο εἰς ἓν τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ δι' ὑποστήριξιν του, διὰ τῶν πυρῶν των. Ἀλλ' ὅλοι οἱ διοικοῦντες (Συντάγματα, Τάγματα), ἡγνόουν τὴν τακτικὴν τῶν ὑφισταμένων εἰς τὴν «ἄμεσον καὶ ἐκ τοῦ ἐγγύς ὑποστήριξιν τοῦ προχωροῦντος Πεζικοῦ διὰ τῶν πυρῶν των». Αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν πολυάριθμοι, ἀλλὰ, ἡ ἀμυντικὴ των ὀργάνωσις ἦτο πλήρης. Στρατηγικῶς ἐστήριζον τὸ ἀριστερὸν εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν, τὸ δὲ δεξιὸν των εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πάϊκου. Ἄπας δὲ ὁ ἐνδιάμεσος χώρος ἦτο καλῶς ὀργανωμένος διὰ διαδοχικῶν ὀρυγμάτων ἐπὶ τῶν ἐκ Παϊκου ὄρους κατερχομένων πρὸς τὴν πεδιάδα ἀντέρεισμά των.

Τὸ Σύνταγμά μας — 9ον Πεζικόν — ἦτο Σύνταγμα ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἐνεπλάκη πρῶτον καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ, προσδευτικά, ἀνεπτύχθησαν τὰ ἄλλα δύο Συντάγματα τῆς IV Μεραρχίας (8ον καὶ 11ον Πεζικόν).

Ἡ μάχη ἐκερδήθη, ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀπωλείας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέδειξαν γενναίαν διαγωγὴν καὶ ἐφονεύθησαν ἐκ τοῦ 9ου Πεζικοῦ πολλοὶ Ἀξιωματικοὶ καὶ μεταξὺ τούτων ὁ Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Νικολόπουλος, ἐκ Μεσσηνίας.

Τὴν νύκτα τῆς 19ης—20ῆς Ὀκτωβρίου, οἱ Τοῦρκοι προβλέποντες τὴν ἥτταν των, διεπέρασαν τὸν ὄγκον τῶν στρατευμάτων των ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἄφησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀμύνης των μικρὰ τμήματα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, τὰ ὅποια ἐντὸς τῆς 10ῆς ὥρας τῆς πρωΐας τῆς 20ῆς παρεδόθησαν ἢ ἐξουδετερώθησαν καὶ ἡ μάχη ἐληξεν.

Μετὰ τὴν μάχην, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, παρέμεινε δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, καὶ τέλος διέβη αὐτὸν διὰ τῆς ἐπικαλυφθείσης διὰ σανιδώματος σιδηροδρομικῆς γεφύρας Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης.

Τὴν 26ην Ὀκτωβρίου κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ 9ον Πεζικόν κατεκλίθη βορείως τῆς πόλεως. Μετὰ παραμονὴν ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ Μεραρχία μας ἐκινήθη πρὸς δυσμὰς κατὰ τὸ γενικὸν δρομολόγιον Θεσσαλονίκη—Ἀξιὸς—Σκύδρα—Ἐδέσσης—Πόδος—Βέρμιον ὄρος—Κάτω Γραμματίκοβον—Ὀστροβον. Παρὰ τὸ Ὀστροβον συνῆψε μάχην μικρᾶς ἀξίας καὶ εἶτα διὰ τῆς νοτίας παρυφῆς τῆς λίμνης Ὀστρόβου, ἔφθασεν εἰς Κατρανίτσαν καὶ Σόροβιτς (ἥδη Ἀμύνταιον). Ἐκεῖθεν ἐκδιάσασα τὴν στενωπὸν τοῦ Κιλύνδρ - Ντερβέν εἰσήλθεν εἰς Πάνιτσαν καὶ εἶτα εἰς Φλώριναν.

Τὸ 9ον Πεζικὸν ἐν συνεχείᾳ ἐπροχώρησεν πρὸς Ποσιδέρι, καὶ ἐκεῖθεν ἀφίκετο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Βατοχωρί, ἐπανελθὼν μετὰ δεκαῆμερον, εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκ Θεσσαλονίκης, μετὰ τινας ἡμέρας, ἐπεδιβάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν Μονάδων τῆς Μεραρχίας εἰς πλοῖα καὶ ἦχθη εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖ-

θεν εἰς Περιοχὴν ἄνω καὶ κάτω Μανωλιάσσης, λαβὼν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μπιζανίου καὶ εἰς τὴν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1913, πτώσιν αὐτοῦ καὶ παράδοσιν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ἐληξεν ὁ κατὰ τῶν Τούρκων Πόλεμος τοῦ 1912—13.

Θὰ ἐκθέσω περιληπτικῶς ἐνταῦθα τὴν διεξαγωγὴν τῶν κυρίων μαχῶν τοῦ Πολέμου τούτου ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως καὶ εἰς τινα σημεῖα ἀπὸ τακτικῆς τοιαύτης, πρὸς δὲ θὰ μνημονεύσω καὶ ἔνια ἐπεισόδια ἀτομικῶς συνδεόμενα πρὸς ἐμέ.

Ὁ κατὰ Τούρκων Πόλεμος περιλαμβάνει τὰς τρεῖς κάτωθι κυρίας μάχας.

— Σαρανταπόρου.

— Γιαννιτσῶν.

— Μπιζανίου—Ἰωαννίνων.

α) Μάχη Σαρανταπόρου.

Α'. Ἐδαφος.

Ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν δὲν ὑπῆρχον τότε παρὰ μία ἀμαξιτὴ ὁδός, ἥτοι: Λαρίσης—Τυρνάβου—Ἐλασσῶνος καὶ ἐκεῖθεν διχοτομουμένη ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἄγει ἀφ' ἑνὸς διὰ τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου πρὸς Σέρβια—Κοζάνην—Φλώριναν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ Σερβίων, κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Ἀλιάκμονος, εἰς Βέροian—Θεσσαλονίκην.

Ἐκ Κοζάνης ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς συνεχιζέτο διὰ Σιατίστης πρὸς Καστοριάν.

Χιλιόμετρά τινα πρὸς βορρᾶν ἀπὸ Ἐλασσῶνος, ἕτερος κλάδος ὁδοῦ, ἀποσπᾶται τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ, καὶ στρεφόμενος πρὸς Ἀνατολάς, διέρχεται τὰ στενὰ Πέτρας καὶ καταλήγει εἰς Κατερίνην.

Τὰ στενὰ ΠΟΡΤΑΣ σχηματίζονται ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς καταπτώσεις τῶν Καμβουνίων ὁρέων καὶ τῶν δυτικῶν τοιούτων τῶν Πιερίων.

Πρὸ τῆς ἐκ τῆς Ἐλασσῶνος εἰσόδου τούτων καὶ ἀνατολικῶς τῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει τὸ ὕψωμα Βέγλα (ὕψος 1142), ὅπερ φράσσει τὴν ἐκ Νότου εἴσοδον τῶν Στενῶν Σαρανταπόρου, ἕτερα δὲ τοιαῦτα φράσσουσιν τὴν δυτικὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ Πέτρας.

Ἄπαντα ταῦτα ἦσαν ὀργανωμένα ἀμυντικῶς.

Ἄνευ τῆς ἐκδιάσεως τῶν στενωπῶν τούτων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὁδῶν εἶναι ἀδύνατον γὰρ εἰσέλθῃ τις εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰς περὶφερείας Γιαννιτσῶν — Κατερίνης καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν.

Β' Ἐλιγμός

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον (ἀρχιστράτηγος ὁ Διάδοχος τότε Κωνσταντί-

νος), συνέλαβε καὶ ἐφήρμισεν τὸν ἐπιβαλλόμενον ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ Ἐ λ ι γ μ ὸ ν ἤποι:

— Προσέβαλε καὶ συνεκράτησε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ὀχυρωμένας νοτίας εἰσόδους τῶν στενωπῶν Π ὁ ρ τ α ς καὶ Π έ τ ρ α ς καὶ διὰ τῶν Καμβουνίων ὁρέων (Γιαννιτσά—Μεταξάδες, Βορεία ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας) διὰ τῆς IV Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἴππικοῦ διὰ τῆς Κοιλιάδος τῆς Δεσκάτης ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τῆς βορείας ἔξοδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ὁ ρ τ α ς (5 χιλ. Ν.Δ. Σερβίων). Ἡ κατάληψις τῆς βορείας ἔξοδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ὁ ρ τ α ς ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸ ἄνοιγμα διὰ τὴν ἀκώλυτον κατάληψιν τῆς Στενωποῦ Π έ τ ρ α ς.

Ὁ ἐλιγμὸς οὗτος, ἀριστοτεχνικὸς εἰς τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, τιμᾷ τὸ τότε Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ τὸν ἐκτελεστὴν Ἑλληνικὸν Στρατόν.

Γ' Ἀξιολογούμεναι ἐπεισόδια

Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς IV Μεραρχίας ἀπὸ Γιαννιτσά—Μεταξάδες—ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας, αποτελουμένης ἐκ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ, 8ον (Ναυπλίου) 9ον (Καλαμῶν) καὶ 11ον (Τριπόλεως), ἐνῶ ἐν Τάγμα τοῦ προπορευομένου 8ου Πεζικοῦ διήρχετο χεῖμαρρόν τινα, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἐδέχθη ὀλιγαριθμὰ πυρὰ ἐξ Ἀγαιολῶν λίαν ἐπιτυχῇ. Ἡ πορεία διεκόπη. Ἀπόπειραι ἐπαναλήψεως ἐματαιοῦντο διὰ πυρῶν ἐκ τῆς ἰδίας θέσεως, τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ σκότους μὴ ἐπιτρεπόντων παράκαμψιν τῆς βαλλομένης χαλικῶδους ἐκτάσεως. Εἰς μίαν τῶν ἀποπειρῶν τούτων, ἐφονεύθη ὁ ἀνδρεῖος Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Παπαδημάς, παρορμῶν τὸ Τάγμα τοῦ νὰ διέλθῃ τὴν διάβασιν ταύτην. Ἡ φάλαγξ τῆς Μεραρχίας οὕτω ὑπεχρεώθη νὰ παραμείνῃ μέχρι πρωίας ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ταύτης ὁδοῦ. Τὴν πρωτὰν περίπολοι καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, ἐπὶ κεφαλῇς διμοιρίας πολυδύλων (τὰ πρῶτα πολυδόλα ποὺ ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, συστήματος Σθάρτς - Λόζ), ἐπετύχαμεν τὴν ἐξόντωσιν τῶν παρακωλύοντων τὴν διάβασιν τῆς Χαράδρας Τούρκων Στρατιωτῶν. Ἐπρόκειτο περὶ ὀλιγαριθμῶν Στρατιωτῶν, ὑποχωρούντων ἐκ τῆς Νοτίας εἰσόδου τῆς στενωποῦ Π ὁ ρ τ α ς, οἵτινες ἐπεζήτουν, Ἀλβανοὶ ὄντες, νὰ διαφύγῃσι, μέσῳ Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀλβανίαν καὶ διασταυρωθέντες τὴν νύκτα μὲ τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας, ἔβαλον ἀπὸ φόβον, πρὸς τὸ λαμπερότερον μέρος τοῦ χάνδακος, μόλις ἔδλεπον νὰ καλύπτεται τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ τῶν σκιῶν τῶν διαδαινόντων. Εὐτυχῶς ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ κατελήφθη, ἐγκαίρως, ὑπὸ τῶν διαδάντων ἀκωλύτως, λοιπῶν δύο Ταγμάτων τοῦ 8ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Τὴν πρωτὰν ἡ πορεία συνεχίσθη καὶ ἐφθάσαμεν εἰς βορείαν ἔξοδον στενωποῦ Π ὁ ρ τ α ς, ἐνθα ἐδέχθημεν ἐπίθεσιν Τουρκικοῦ Ταγματος ἐκ τοῦ Δυτικοῦ πλευροῦ. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιοῦ τείχους φράξαντος τὴν στενωπὸν. Τὸ ἐπικεφαλῇς Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ πολυδύλων καὶ ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἀπεκρούσθη, κυρίως

διὰ τῶν πυρῶν πολυβόλων μου. Ἐπρόκειτο περὶ Τάγματος Τουρκικοῦ, κατερχομένου ἐκ Δεσκάτης, ὅπερ νομίσαν ὅτι ἡ στενωπὸς δὲν εἶχε καταληφθῇ, ἥ ὅτι τότε κατελαμβάνετο καὶ ἐμπνεόμενον ἀπὸ ἑνα ἑξαλλον Δερβίσην ἀναπτύξαντα μίαν σημαίαν πρασίνην, ἱστορικῆς Τουρκικῆς ἀξίας, ἤρχετο ἀκάλυπτον καὶ ἀλλαλάζον ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ 9ου Πεζικοῦ Συντάγματος, ἐνῶ τὸ 8ον Πεζικὸν εὐρίσκετο εἰς Σέρβια, ἥτοι 4—5 χιλιόμετρα πέραν τῆς στενωποῦ.

Ἐνταῦθα μοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ θαυμάσω τὴν ἀξίαν τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων ἐν τῇ μάχῃ. Τὸ Τουρκικὸν Τάγμα, ἀκαλύπτως προχωρῶν, διεσκορπίσθη ἐντὸς λεπτῶν τινῶν τῆς ὥρας, ἐγκαταλείπον καὶ τὴν ἱστορικὴν σημαίαν του, ἣτις περισυλλεγεῖσα ὑπὸ τοῦ 4ου λόχου τοῦ 9ου Πεζικοῦ, κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνονολογικὸν Μουσεῖον, ἐνθα δέον ἤδη νὰ εὐρίσκεται.

Μάχη Γιαννιτσῶν

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλιάκμονος διὰ τῆς μεγάλης ἐπ' αὐτοῦ γεφύρας περὰ τὰ Σέρβια, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, μετὰ ἐξακρίβωσιν ὅτι ὁ ὄγκος τοῦ εἰς Σαραντάπορον Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ὑπεχώρει πρὸς Θεσσαλονίκην, δι' ὧν τῶν ἀπὸ Βερμίου μέχρι Πέτρας ὁδεύσεων, ἐκινήθη καλυφθεὶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Φλωρίνης διὰ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς Vης), πρὸς Ἀνατολὰς καὶ μετὰ τὴν ἀπώθησιν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων ἐπὶ Βερμίου καὶ εἰς Κατερίνην ἤχθη διὰ τοῦ ὄγκου του εἰς περιοχὴν Γιαννιτσῶν καλυπτόμενος πρὸς τὰς Νοτίας διαβάσεις τοῦ Ἀξιοῦ ὑπὸ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς VIIης).

Α'. Ἐδαφος

Ὁ χῶρος τοῦ πεδίου μάχης Γιαννιτσῶν περιορίζεται μεταξὺ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Παῖκον, τῶν ὁποίων τὰ διαδοχικὰ ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον ἀντερείσματα σφύουσι εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν. Ἐντὸς τούτων ἐχύνοντο τὰ ὕδατα τῶν ἐκ τοῦ χώρου Ἐδέσσης κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀρδέας κατερχομένου παραποτάμου Μογλενίτσα.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ στενωποῦ προσπιζομένης ὑπὸ ὀργανωμένων διαδοχικῶν ἀντερεισμάτων, στηριζόντων τὴν μὲν βορείαν πλευρὰν των εἰς τὸ ὄρος Παῖκον, τὴν δὲ νοτίαν εἰς τὰ ἔλη τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν. Ἀνατολικῶς τῶν ἐλῶν καὶ τῆς πόλεως Γιαννιτσῶν, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, οὐδὲν ὑπῆρχεν, παρὰ ἡ γέφυρα Ἰγνατίας. Νοτιώτερον δὲ τῶν ἐλῶν δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ ἄλλη διάβασις, παρὰ ἡ διάβασις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἀρίστη πρὸς ἀμυναν, διότι ἦτο οἰκονομικὴ (μικρὸν πλάτος), καὶ εἶχεν τὰ πλευρὰ ἐξησφαλισμένα εἰς Παῖκον καὶ ἔλη Γιαννιτσῶν. Εἶχεν ὅμως τὸ μέγα ἐλάττωμα νὰ ἔχῃ ὀπισθὲν τῆς τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν, πρᾶγμα ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν αἰχμαλωτίσιν ὁλοκλήρου τοῦ ἀμυνομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἂν μετὰ τὴν μάχην ἐνεργεῖτο

ὕπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνευ ἐλαχίστης χρονοτριβῆς, δραστηρίως, ἐκμετάλλευσις πρὸς τὴν ὀδικὴν γέφυραν Ἰγνατίας ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, ἣτις δὲν ἐγένετο.

Β' Ἐλιγμοὶς

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον (Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντῖνος), ἐφήρμοσε καὶ ἐδῶ τὸν ἴδιον ἐπιτυχῆ ἐλιγμόν.

— Συγκράτησις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ πεδίῳ, τομῇ (ἀπὸ τοῦ τέρματος τῶν ὑπωρείων τοῦ ὄρους Παΐκον μέχρι τῶν ἐλῶν) καὶ ὑπερκέρασις διὰ τοῦ ἀριστεροῦ (Βορείως) μέσω τῶν προσβάσεων τοῦ ὄρους Παΐκον. Κάλυψις τῶν νοτίως τῶν ἐλῶν Γιαννιτσῶν διαβάσεων ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ (σιδηροδρομικὴ γέφυρα).

Γ'. Ἐκτέλεισις

Ἡ ἐκτέλεισις ὑπῆρξε δραστηρία.

Τὸ 9ον Πεζικόν (IV Μεραρχίας), ἀποτελοῦν τὸ ἀριστερόν τῆς Μεραρχίας, ἐπροχώρησε ἀκατασχέτως, καταλαμβάνον τὰ διαδοχικὰ ὀργανωμένα ἀντερείσματα καὶ ἤχθη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἐκατέρωθεν τμήματα.

Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν νύκτα, ὑπεχώρησε καὶ διήλθε τὸν Ἀξιόν, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς γεφύρας τῆς Ἰγνατίας ὁδοῦ, διαφυγὼν οὕτως τὴν ἀπειλὴν τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ δεξιοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν διὰ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους προχωρούντων ἡμετέρων τμημάτων τοῦ Ἐλιγμοῦ. Ἐπὶ τοῦ μετώπου πρὸ Γιαννιτσῶν, ἄφησεν πρὸς διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, ἐλάχιστα τμήματα, ἅτινα τὴν πρῶταν τῆς ἐπομένης παρεδόθησαν ἀμαχητί, ἢ μετὰ ἐλαφρὰν ἀντίστασιν.

Ὡς προεῖπον, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας τῆς νίκης, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀχθεὶς μετὰ 1 ἢ 2 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἦν κατεῖχεν, εἰς Ἀξιὸν ποταμόν, εὔρεν τὰς ὀδικὰς γεφύρας κατεστραμένas καὶ ἠναγκάσθη νὰ καλύψῃ διὰ σανίδων τὴν σιδηροδρομικὴν τοιαύτην διὰ νὰ διέλθῃ τὸν ποταμόν, διαταχθεὶς μετὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας γύρω τῆς Θεσσαλονίκης, ἦν καὶ κατέλαβεν τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912.

Ἀξιόσημείωτα Ἐπεισόδια

α) Ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν ὑπῆρξε σκληρὰ διὰ τὸ 9ον Πεζικόν. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ του, μετὰξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύω τὸν Ταγματάρχην Ἡλιόπουλον καὶ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν Σγουρόν Γρ. Οὗτος εἶχε συνεκπαιδευθῇ μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν ὑπηρέτησιν τῶν πολυβόλων καὶ διώκει τὴν ἄλλην διμοιρίαν πολυβόλων τοῦ Συντάγματος.

β) Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἀπεστάλην ὑπὸ τῆς Διοι-

κήσεώς μου (9ον Πεζικόν), νὰ συντάξω ἐπιτοπίως πρόχειρον σχεδιάγραμμα τοῦ χώρου πεδίου μάχης τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Τὸ πεδὶον μάχης παρουσίαζεν μίαν εἰκόνα ἐπιγείου ΚΟΛΑΣΕΩΣ. Πτώματα ἡμετέρων καὶ Τούρκων ἔκειντο, ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, μὲ τὰ μάτια ἀνοικτά, τὰ πόδια γυμνά, ἄνευ ἀμπεχόνων καὶ λοιπῶν εἰδῶν ἱματισμοῦ. Ὅλα τὰ εἶχον ἀφαιρέσει κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωτὰν οἱ νεκροκλέπται τῶν γύρω χωρίων. Τὰ πτώματα μαυρισμένα ἤρχισαν νὰ μυρίζουν ἀποχρυστικά καὶ οἱ κόρακες, καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι, ἐν Μακεδονίᾳ, κάργες, περιῖπταντο ἔτοιμα νὰ τὰ καταφάγωσι. Ποῦ καὶ ποῦ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς νεκροκλέπτας ν' ἀναφαίνωνται καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται, ἀμιλλόμενοι μὲ τὰ ὄρνεα τ' οὐρανοῦ εἰς τὴν διαρπαγὴν, οὗτοι μὲν τῶν ρούχων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τῶν νεκρῶν, τὰ δὲ ὄρνεα τῶν σαρκῶν των*.

* Τίς ὥρες τοῦ πολέμου, τὸ 9ον Σύνταγμα Καλαμῶν, ποῦ εἶναι τὸ Σύνταγμα ὁλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας, θρίσκειται πάντα στὶς προφυλακὰς καὶ πολεμίας στήθος μὲ στήθος μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἰπωμεν δίκαιοι, δυὸ ἀκόμη Συντάγματα, συμμερίζονται τῇ μοῖρᾳ του: Τὸ 8ον τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ 11ον τῆς Τριπόλεως. Ἐδῶ ὅμως τώρα ὁ λόγος γιὰ τὸ θρυλικὸ 9ον τῆς Καλαμάτας, ποῦ ἔχει μιὰ ἐξαιρετικὴν, μιὰ ζηλευτὴν, μιὰ ἀσύγκριτην πολεμικὴν δράσιν. Κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους, ἡ πολεμικὴ αὐτὴ δράσις, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 21 — μὲ τὸ πρῶτον ξηφάντωμα τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως ποῦ νίκησε τοὺς Τούρκους καὶ ἀρνήθηκε πεισματικά νὰ προσκυνήσει τὸν Ἱμπραήμ —, λαμπραίνεται κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, θαφροστολίζεται στὶς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον φτάνει ὡς τὴν Οὐκρανίαν, μεσουρανεῖ στὴν Μικράν Ἀσίαν, τροπαιοφορεῖ στὸν πόλεμον τοῦ 40 — 41 καὶ φεύγει ἀπὸ τίς γραμμὰς τῆς μάχης τελευταῖο. Τίς τέτοιες τοὺς πολεμικὰς ἀρετὰς, φαίνεται πῶς τίς γνώριζαν καλὰ οἱ Ἀθηναῖοι. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐστράτευαν καὶ τοὺς ἔβαναν νὰ πολεμοῦν τοὺς Σπαρτιάτας, Πρόσφυγες ἀκόμα στὴν Ναύπακτο καὶ ἄλλοι, καὶ συγκροτοῦσαν πάντα τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τους, ποῦ πολεμοῦσε τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῆς Σπάρτης καὶ τοὺς ἄρπαγες τῆς πατρίδας τους. Δὲν ἔρω ποῖος ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους λογατέχνες, τοὺς μὲ ταλέντο προικισμένους, θὰ κάτσει νὰ γράψῃ τὴν πολεμικὴν ἱστορίαν τοῦ 9ου Συντάγματος, ποῦ θὰ εἶναι ἡ πολεμικὴ ἱστορία τῆς Μεσσηνίας. Θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἱστοριοδίφης Φερέτος; Θὰ εἶναι ὁ Ἀναπλιώτης, ὁ Τσεσάλης, γιὰ ὁ Τάκης Δεμοδός; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Κατσαρός, ὁ Σκαθόπουλος γιὰ ὁ Ζαδές; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Γιῶργος Καλογερόπουλος; Κάποιος πάντως πρέπει νὰ εἶναι. Ρίχνω ἐδῶ τὴν ἰδέαν, ὅπως ὁ ἄνεμος ρίχνει τοὺς σπόρους καὶ περιμένω τὸ φύτεμα τῆς καὶ τὸ κάρπισμά της. Ἄν ζῶ, θὰ χαρῶ. Κι' ἂν ἔχω φύγει θὰ ἱκανοποιηθῶ... Γιατὶ αὕτη εἶναι ἡ σκόφα μου. Νὰ χαίρουμαι καὶ νὰ ἱκανοποιοῦμαι μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἄλλων. Ἡ ὑποσημείωσις ὅμως αὕτη ἀπλώνει. Καὶ πρέπει νὰ ἀπλώσει. Ἄλλοι ὅμως καὶ ὄχι ἐδῶ. Γιατὶ τώρα πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τίς θυσίας τοῦ 9ου Συντάγματος στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ὁ Κοσμάς, μᾶς γράφει γιὰ τὸ Γαρίθιν, γιὰ τὸ Νικολόπουλο, γιὰ τὸν Παπαδήμα, γιὰ τὸν Κουτήφαρη, καὶ γιὰ τόσους ἄλλους ἐπώνυμους μάρτυρες τῶν πολέμων αὐτῶν. Αἰωνία τους ἡ μνήμη καὶ δοξασμένο ἂς εἶναι τὸ ὄνομά τους. Σφάγησαν αὐτοί, γιὰ νὰ χαροῦμε ἡμεῖς τοὺς δικαίους τοὺς κόπους καὶ τίς δικὰς τους θυσίας. Δὲν μᾶς λείπει ὅμως τίποτε γιὰ τοὺς ἀνώνυμους ἥρωας τοῦ Συντάγματος. Τὰ ἀνώνυμα αὐτὰ θεοῖα τοῦ λαοῦ ποῦ κερδίζουν τίς μάχας καὶ τοὺς πολέμους. Καὶ τέτοια θεοῖα ἔχει πολλὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Καλαμάτας. Στὰ 1912 ποῦ δόθηκε τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, τὸ ἱερὸν σάλπιγμα τοῦ Συναγερμοῦ, γιὰ τὸ ἀπλωμα καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδας, ἔτρεξαν ἀπὸ παντοῦ. Ἀπὸ τίς πολιτείας τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τίς

Μετά τήν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐκινήθη πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἔνθα τὸ ἐπισυμβᾶν ἀτύχημα εἰς Σόροβιτς εἰς τὴν V Μεραρχίαν (ὑπέστη νυκτερινὸν αἰφνιδισμὸν, ὅστις ἐπέφερε σχεδὸν τὴν διάλυσίν της) καὶ ἡ κατάληψις τοῦ χώρου τούτου ἀπῆται τὴν ἐνέργειάν του.

Ἐκινήθη πρὸς τὸν χώρον τοῦτον ἀρκετὸν μέρος τοῦ Στρατοῦ. Τὸ ὑπόλοιπον παρέμεινεν εἰς χώρον Θεσσαλονίκης — Γιαννιτσά — Λαγκαδά — Νιγρίτα διὰ τὴν κατοχὴν καὶ διατήρησιν τοῦ χώρου τούτου ὑποδλεπομένου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, μετὰ τῆς Μεραρχίας, ἐκινήθη κατὰ τὸ δρομολόγιον Ἀ-

ξέμακρες πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Στὸ χέρι τοὺς ἦσαν νὰ κωφεύουν. Στὸ χέρι τοὺς ἦσαν νὰ ἀδιαφορήσουν καὶ νὰ μὴν ἔρθουν. Ἄκουσαν ὅμως τὸ σάλπισμα τῆς πατρίδας, ἄκουσαν τὸ πρόσταγμα τῆς καρδιάς τοὺς καὶ ἦρθαν. Ἦρθαν καὶ πολέμησαν, νίκησαν καὶ πέθαναν. Τὸ ἐρώτημα ποῦ ἔκανε τότε στὸ Βασιλεῖα Κωνσταντῖνο ὁ ταγματάρχης Κουτήφαρης, εἶναι τὸ ἐρώτημα ποῦ φέλλισαν τὰ χεῖλη ὄλων τῶν φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων τότε ἡρώων. Κι' εἶναι αὐτοὶ οἱ αἰῶνιοι Ἱερολοχίτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ αἰφνης ἦρθαν πολλοί. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν κι' ὁ Γιώργος Τσατσούλης, πρωτογίδς τοῦ Ἀπόστολου Τσατσούλη, ἀπὸ τὰ Πλατάνια τῆς Τριφυλίας. Ἦρθε ἀπὸ τὸ Σικάγο τῆς Ἀμερικῆς, ἀφήνοντας τὶς σπουδές του καὶ τὶς δουλειές του. Πολέμησε, τραυματίστηκε στὴ σκληρὴ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν καὶ πέθανε, ρωτώντας τὸ διπλανό του καὶ πρωτοξάδερφό του Ἡρακλῆ Τσατσούλη ἂν νικήσαμε. Καὶ τότε, ἀκούγοντας τὸ «Ναί, τοὺς νικήσαμε», ζήτησε αὐτὸ τὸ ἔσχατο ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ:

— «Νερό, Ἡρακλῆ, νερό. Νερό...».

Ἡ ποίησις τραγοῦδῃσε τὸν ἐρχομὸν τοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἡρωϊκὸν χαμὸν του. Νὰ μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὴν ᾠδὴν του, ποῦ βρίσκεται ἀτόφια στὸ «Ἐκ θαθέων ἐκέκραξα», σελ. 118—119.

«...Μὰ νικητὴς δὲν πρόλαβες ὀπίσω νὰ γυρίσης,
ν' ἀκούσης τ' ὄχλου τῇ βοῇ.
Σὲ λόφο θαυνοφύτευτο ταμμένο ἦταν ν' ἀφήσης
τὸ τιμημένο σου σπαθί...
Σὲ τέταιο λόφο ἀπαλά, ἔγειρες τὸ κεφάλι·
καὶ ζήτησες «νερό» ἀπ' τοὺς γύρω,
Ναὸς ἐφύτρωσε μὲ μιὰς, κι' ὁ ποιητὴς σοῦ φάλλει
τὸ θρυλικὸ σου κλῆρο».

Ὁ γράφων τοῦτες τὶς σημειώσεις, κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῶν πολέμων, ἦταν ὁ γραμματεὺς τῶν γυναικῶν σ' ἓνα ὀλόκληρο χωριό. Τὰ Πλατάνια τῆς Κυπαρισσίας. Ἐγγραφε τὰ γράμματα, ποὺ οἱ μαννάδες καὶ οἱ ἀρραβωνιαστικὲς ἔστελναν στὸ μέτωπο καὶ στὴν ξενιτειά καὶ τοὺς διάβαζε κεῖνα ποὺ ἔφταναν. Καὶ θυμᾶται μὲ συγκίνησι τὸ τί παλμὸ καὶ τί πάθος εἶχαν κεῖνα τὰ γράμματα τῶν πολεμιστῶν. Ἀξέχαστα πάλι τοῦ μένουν τὰ γράμματα ποὺ ἓνας ἄλλος Πελασγός, τὸ μπόϊ του πέρναγε τὰ δυὸ μέτρα, ὁ Παναγιώτης Τσατσούλης, τοῦ Περικλῆ, ἔγγραφε στὴ μάνα του ἀπὸ τὴν Οὐκρανία τῆς Ρωσίας. Γιατὶ καὶ ὡς τὰ κεῖ ἔφτασαν οἱ ἄντρες τοῦ 9ου Συντάγματος. Πέθανε κι' αὐτὸς τὸ τελευταῖον πενθήμερον τοῦ Φλεβάρη τοῦ 67, ἀπὸ τὸ γαγγραινωσμένον τραῦμα τοῦ ποδιοῦ του, στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἀθήνας, καὶ ποῦ ἀρρωστος τότε ἀπὸ γρίπ-
πη, δὲν μπόρεσα νὰ ἀποχαιρετήσω αὐτὸν τὸν τελευταῖον ἐπιζῶντα τῶν Ἱερολοχιτῶν κείνης τῆς δοξασιμένης ἐποχῆς. Ἄς εἶναι οἱ γραμμὲς τοῦτες θάφνης καὶ ροδοπέταλα στὴ μνήμη καὶ στὴ δόξα τῇ δικῇ του καὶ τῶν ἄλλων συμπολεμιστῶν του. Ὅλων τοὺς.

ξιός—Γιαννιτσά—Σκύδρα—Πόδος—Ἄνω καὶ Κάτω Γραμματικόδοιο—Νοτίας Λίμνης Ὀστροβίου—Σόροβιτς—Βεύη—Φλώρινα—Πισοδέρι—Βατοχώρι (Μπρενίτσα).

Συνήψεν εἰς Ὀστροβιον καὶ Στενὰ Κλειδί, μάχας πρὸς Τάγματα τινα Τούρκων, καλύπτοντα τὸ πλευρὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἅτινα εὐκόλως ἀπώθησεν, πρὸς Φλώριναν, ἣν καὶ κατέλαβεν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὅλος ὁ Τουρκικὸς Στρατός, ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας, ὑπὸ τὸν Τζαδὴτ Πασᾶ, ὅστις ὑπεχώρει πρὸ τῶν Σέρβων, ἐχόντων καταλάβει ἤδη τὸ Μοναστήριον, διέρρευσεν, μέσω Κορυτσᾶς καὶ Λεσκοβικίου εἰς Ἰωάννινα λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ Μπιζανίου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Μετά τινας ἡμέρας παραμονὴν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ 9ον Πεζικόν, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ IV Μεραρχία, ἐπανήλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπιβιδασθεῖσα πλοίων, μετεφέρθη εἰς Πρέβεζαν, καὶ ἐκεῖθεν ὁδικῶς εἰς Περιοχὴν Μανωλιάσσης — λαβὼν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων.

γ) Π τ ῶ σ ι ς Μ π ι ζ α ν ί ο υ καὶ ἄ λ ω σ ι ς Ἰ ω α ν ν ί ν ω ν

Α'. Ἐ δ α φ ο ς

Νοτίως τῶν Ἰωαννίνων, καὶ εἰς ἀπόστασιν δεκάδος χιλιομέτρων, ὑψοῦται τὸ Μπιζάνι (ὑψ. 864). Βορειοανατολικῶς τοῦ Μπιζανίου εὐρίσκονται τὰ ὑψώματα Κοτούλιο καὶ ΒΑ τὰ τοιαῦτα Καστρίτσα, Δρίσχος καὶ αἱ Νότιαι καταπτώσεις τοῦ ὄρους Μιτσικέλι, ἅτινα μὲ τὴν λίμνην Ἰωαννίνων, καλύπτουσι τὸ Μπιζάνι ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Βορρᾶ. Νοτίως καὶ Δυτικὰ τὸ Μπιζάνι προασπίζετο ὑπὸ τῶν ὑψωμάτων Ἀετορράχης — Μανωλιάσσης (ὑψ. 1016) καὶ Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσούκας (ὑψ. 1178) ἀπάντων ὀργανωμένων πλήρως ἀμυντικῶς (ὀρύγματα διαδοχικὰ — συρματοπλέγματα — πυροβολεῖα κλπ.).

Ἡ ὀργάνωσις των, γενομένη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐν Τουρκίᾳ, Στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, ἀπέκλειε τὴν ἐξ Ἀνατολῶν, Νότου καὶ Δυσμῶν προσπέλασιν πρὸς Ἰωάννινα, δεδομένου ὅτι ἀνατολικώτερα εὐρίσκετο ἡ κορυφογραμμὴ τοῦ ὄρους Λάμαρος (Περιστέρι ὑψ. 2295) καὶ δυτικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Τόμορος (Ὀλύτσια ὑψ. 1816), ἀμφοτέρων ἀπροσπελάστων.

Μεταξὺ Τόμορος (Ὀλύτσια), καὶ τῆς κορυφογραμμῆς Μανωλιάσσα—Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσούκας, ὑπάρχει ὀρεινὸς αὐχὴν ἄξων, διὰ Δωδώνης πρὸς τὰ δυτικὰ τῶν Ἰωαννίνων.

Β'. Ἐ λ ι γ μ ο ς

Ὁ Στρατός τῆς Ἠπείρου (Διοικητὴς Στρατηγὸς Σαπουντζάκης), ἀποτελούμενος ἀπὸ ὀλίγα τάγματα Εὐζώνων, εἶχεν ἐπιτύχει, κατ' ἀρχάς, τὴν ἀπώθησιν τῶν Τούρκων ἐξ Ἀρτης — Πρεβέζης καὶ τὸν περιορισμὸν του ἐντὸς

τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας. Ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἐγκαίρως, διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἰωάννινα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Τζαβὴτ Πασᾶ (15—20 χιλιάδες) ἀνέκοψε τὴν προχώρησιν τοῦ Στρατοῦ Ἑπείρου. Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, τυχὼν ἐγκαίρως βοηθείας διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἑπείρον, ἐκ Θεσσαλονίκης Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν (IIα καὶ IVη) ἐπέτυχε νὰ περιορίσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τὸς τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας του.

Τὴν Διοίκησιν τοῦ οὕτω συγκεντρωθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἀνέλαβε, κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου, ὁ Ἑλλην Διάδοχος Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του.

Μετὰ μελέτην καὶ ἐπιτοπίας ἀναγνώρισεις, ἀπεφασίσθη:

— Ὁ Ἐλιγμὸς (κυρίᾳ προσπάθεια), νὰ ἀχθῇ διὰ τῶν δυτικῶν προσβάσεων Μανωλιάσσης πρὸς Μικρὰν καὶ Μεγάλην Τσοῦκαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζάνι — Ἰωάννινα πρὸς ἀποκοπὴν συγκοινωνιῶν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

— Ταυτοχρόνως ἐπιθέσεις ἀπὸ ἀνατολικά Μανωλιάσσης δι' Ἀετορράχης— Δρίσκου πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας πεδίου μάχης.

— Κάθοδος τῆς εἰς Κορυτσᾶν III Μεραρχίας πρὸς Ἐρσέκαν — Λεσκοβίκι πρὸς ἀπειλὴν τῶν μετόπισθεν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

— Εἰκονικαὶ ἀπόπειραι ἀποβάσεως ἐκ θαλάσσης εἰς Ἀγίους Σαράντα, πρὸς πλήρη περικύκλωσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπιθέσεως ἔγινε:

— Διὰ συγκεντρώσεως τῶν ἐν τῷ ΝΑ. Μετώπῳ δυνάμεων νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐφεδρεῖων ἐκ τῶν Μονάδων εἰς χῶρον Κάτω.

— Ἡ ἐνταξίς τούτων εἰς τὰς μονάδας τῆς κυρίας προσπάθειας, ὧν τὸ πλεῖστον ἀπετέλει ἡ IV Μεραρχία.

— Ἡ τάξις ὅλων τῶν ἄνω δυνάμεων τοῦ Ἐλιγμοῦ ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV Μεραρχίας Μοσχοπούλου.

Ὅλα ταῦτα ἐπετεύχθησαν μυστικὰ καὶ χωρὶς νὰ ἀντιληφθῇ τίποτε ὁ ἐχθρὸς.

Τὸ σχέδιον ἐνεργείας εἶναι τέλειον καὶ ἐφάμιλλον εἰς ὅλα, πρὸς τὰ ἀριστα τῶν σημερινῶν Ἐπιτελείων. Ὅλα εἶχον προβλεφθῇ.

Γ'. Ἐκτέλεσις

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξε κεραυνοβόλος. Ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 20ῆς πρὸς 21 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, ὁ ὄγκος τοῦ Ἐλιγμοῦ ἐπέτυχεν τὴν διαδοχικὴν κατάληψιν: Δυτικῶν κορυφῶν Μανωλιάσσης, τῆς Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσοῦκας καὶ ἐν Τάγμα Εὐζώνων (Διοικητὴς Ταγματάρχης Βελισσαρίου) κατέλαβε, Νοτίως Ἰωαννίνων, τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, οὗτινος τὸν ὄον Λόχον διώκει ὁ ὑποφαινόμενος, ἤρχισε τὴν κίνησιν του διὰ τῶν Ἀνατολικῶν Κλιτύων τῆς Μανωλιάσσης καὶ κατελ-

θόν εις τὴν πεδιάδα ἐτάχθη, ὀπίσω γηλόφων, ἐγγὺς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἔ-
ναντι τοῦ Μπιζανίου.

Τὴν πρῶταν τὸ Μπιζάνι ἦτο καταστόλιστον μὲ λευκάς σημαίας καὶ λευ-
κάς σινδόνας, ἔνδειξις παραδόσεώς του, καὶ οὐδεμία βολὴ ὅπλου ἢ πυροδόλου
ἤκούετο.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνδρες ἠγείροντο καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν ἤκούετο ἡ χαρμό-
συνος ἰαχή: «Τὸ Μπιζάνι παρεδόθη». Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται. Ἀξιω-
ματικοὶ καὶ στρατιῶται ἀλληλοσυνεχαίροντο, ἐτραγουδοῦσαν θούρια, ἐχόρευ-
ον καὶ ὑπεδέχοντο ἐνθουσιωδῶς τὰ κατερχόμενα ἐκ Μανωλιάσσης ἀκάλυπτα
καὶ ὄρθια τμήματα τοῦ Συντάγματός μας. Δεξιὰ (Ἀνατολικά) τοῦ Θου Πε-
ζικοῦ, εὕρισκετο εἰς τὸ Μικρὸ Αὐγὸ ἡ Π Μεραρχία (Μέραρχος Καλλάρης).
Καὶ ἐκεῖ ἐγένοντο τὰ ἴδια. Χαρὲς καὶ ἐπιφωνήσεις.

Δ'. Ἀξιωματεῖα ἐπεισόδια

Ὅπισθεν, νοτίως, τοῦ χωρίου Ἄνω Θεωρακίσι, εὕρισκετο λόφος δενδρο-
σκεπής, ἔνθα τὸ γύρω ἡμέτερον πυροβολικὸν εἶχε τοποθετήσει διόπτραν πολ-
λῶν μεγεθύνσεων καὶ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ εὐκρινῶς τὴν ἐν τῷ Μπιζανίῳ κίνη-
σιν. Πολλὰς φορές Ἀξιωματικοί, τῶν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Λόφου ἀναπαυομέ-
νων Λόφων, ἀνῆρχοντο καὶ ἔκαμνον παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Μπιζανίου.

Ὅχι πολλὰς ἡμέρας πρὸ τῆς πτώσεως, εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀθηνῶν ἐπίσημοί
τινες, ὡς ὁ Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος, πρίγκηπες καὶ πριγκίπισσες. Ἡ ἀσυ-
νήθης αὕτη συγκέντρωσις, καὶ κυρίως τὰ ἀλεξιθρόχια τῶν πριγκιπισσῶν, ἐ-
προκάλεσαν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων Ἀξιωματικῶν τῆς Πυροβολαρχίας,
ἣτις εὕρισκετο ἔναντι τοῦ Λόφου ἐν Μπιζανίῳ, ὅπου αἰφνιδιαστικὰ ἔβαλεν πυ-
ρὰ κατὰ τοῦ Λόφου. Ὅ,τι ἔγινεν τότε ἦτο τελείως Κινηματογραφικόν. Οἱ ἄν-
δρες ἔσυραν ἀμέσως τὰς κυρίας πρὸς τὸν, ὀπισθεν τοῦ Λόφου, ἀπυρόδμητον χώ-
ρον. Αἱ κυρίαι ἐφώναζον, καὶ γενικῶς ἐδημιουργήθη μία κατάστασις τόσον
κωμική, ὥστε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰ γύρω τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ
συνεζήτουν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὅταν κατελήφθησαν τὰ Ἰωάννινα ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ μας, μετέβην εἰς
τὸ τότε οἶκημα τοῦ Διοικητηρίου, ὅπου εἶχον τοποθετήσει τοὺς ὑπερχιλίους πα-
ραδοθέντας Τούρκους Ἀξιωματικούς τοῦ Μπιζανίου καὶ συζητῶν μὲ τινὰς
τούτων καὶ ἀλληλοερωτώμενος ποῦ ἕκαστος ἡμῶν ἢ ἐκείνων εὕρισκετο κατὰ
τὴν πολιορκίαν, εὐρέθην καὶ πρὸ τοῦ Ἀξιωματικοῦ, ὅστις διώκει ἐν Μπιζανίῳ,
τὴν Πυροβολαρχίαν, ἣτις ἔβαλε κατὰ τοῦ Λόφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ διόπτρα
ἦτο τοποθετημένη.

Τὸν ἠρώτησα ἂν ἡ βολὴ του προεκλήθη ἐκ πληροφορίας τινὸς ἰδιαιτέ-
ρας, καὶ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ποσῶς δὲν συνέβαιεν αὐτό. Ἄλλ' ὅτι, ἰδὼν τὴν
ἀσυνήθη αὐτὴν κίνησιν ἐπὶ τοῦ Λόφου, ἔβαλε κατὰ καθήκον. Τοῦ ἐξηγγησα
τί συνέβαιεν καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι τὸ ἐπληροφορήθη βραδύτερον ἐξ Ἑλληνικῶν
ἐφημερίδων, ἃς ἐλάμβανεν ἐξ Ἀγίων Σαράντα καὶ Αὐλῶνος.

— Κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραδόσεως τοῦ Μπιζανίου, εὗρισκόμενος μὲ τὸν λόχον μου εἰς τοὺς παρὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας γηλόφους, μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἁμαξαὶ Ἰππων καὶ ὅτι οἱ ἐπιβαίνοντες μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο εἰς Ἑλλήν Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ, εἰς Τούρκος Ἀξιωματικός καὶ εἰς κληρικός Ἑλλήν, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ διέλθουν ἀνευ χρονοτριβῆς, διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ εἰς Χάνι Ἐμὶν Ἀγὰ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον. Μετέβην καὶ ἀνεγνώρισα εἰς τὸν Ἑλληνα Ταγματάρχην, τὸν αἰμνηστον Βελισσαρίου, φονευθέντα, ὅχι πολὺ βραδύτερον, εἰς τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον. Τοῦτον ἐγνώριζα, πρὸ τοῦ Πολέμου. Ἐπέτρεφα τὴν διάβασιν καὶ τοὺς συνώδευσα μέχρι τοῦ ὁρίου τοῦ Τομέως μου.

Μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰσῆλθον, μετ' ἄλλων Ἀξιωματικῶν, ὡς ἐπισκέπτῃς, εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν πολυτραγουδημένην, ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως πόλιν. Εἶχε χάλια. Παντοῦ παρετῆρει τις τὰς ἐνδείξεις κακοπαθείας, μιᾶς πολιορκημένης πόλεως. Οὐχ' ἦττον ἐχάρηκα τὴν μυστικοπάθειάν της μὲ τὴν λίμνην της, τοὺς Μιναρέδες καὶ τὰς ἐκκλησίας της. Τὸ Διοικητήριον, τὸ μεγαλύτερον καὶ ὀγκωδέστερον οἷκημα τῆς πόλεως, ἐπεδᾶλλετο διὰ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐμφανισεῶς του. Ἐκεῖ συναντήσαμεν ὑπερχιλίους Τούρκους ἀξιωματικούς καὶ ἀρχίσαμεν ἐπαγγελματικὰς συζητήσεις. Οἱ πλείστοι, καταγόμενοι ἐξ Ἀλβανίας, ὠμίλουν τὰ Ἑλληνικά. Ἐνιοὶ δὲ εἶχον φοιτήσει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνεχωρήσαμεν ὁδικῶς διὰ Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖθεν ἀτμοπλοϊκῶς διὰ Θεσσαλονίκην. Καθ' ὁδὸν ἐμάθαμεν τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Α' εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' ὀλίγον διηλθεν καὶ ὁ νέος Βασιλεὺς μας Κωνσταντῖνος μεταβαίνων εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν ὀρκωμοσίαν του καὶ τὴν ταφὴν τοῦ πατρὸς του.

Λόγω τῆς κηδείας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α', ἡ IV Μεραρχία ἀπεβιδάσθη εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ὁδικῶς ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας, καταυλισθεῖσα εἰς τὸ ἄδενδρον τότε πεδῖον Ἀρεως. Μετὰ τὴν κηδείαν, ἡ IV Μεραρχία ἐπεβιδάσθη καὶ πάλιν τῶν πλοίων καὶ ἀπεβιδάσθη εἰς Θεσσαλονίκην, καταυλισθεῖσα εἰς τὸν χώρον τῆς Μπάλτζας (σήμερον Μελισσοχώρι) καὶ Ἀη - Μπουνάρ (σήμερον Ὁραιόκαστρον, μὴ ὑφισταμένου τότε). Καὶ μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ ἡμερῶν τινῶν τὸ 9ον Πεζικόν, προωθήθη εἰς Ἀμπάρκιοι (ἤδη Μάνδρες) καὶ Νέαν Σάνταν καὶ βαθυηδὸν πρὸς ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐξαπλωθῶσι, κατὰ τὴν συνήθειάν των. Ἀνατολικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς, καίτοι δὲν εἶχε κηρυχθῇ πόλεμος ἀναμεταξὺ τῶν δύο Ἑθνῶν. Μετὰ τινὰς, πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἡμέρας, τὸ 9ον Πεζικόν συνεκεντρώθη εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχώρι), τῶν Βουλγάρων καταλαμβανόντων τὰς θέσεις τοῦ 9ου Πεζικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κι' ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913.

Ὁ Πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν περιλαμβάνει τὰς κυρίας μάχας:

— Κιλκίς — Λαχανᾶ.

— Βορείως Μπέλλες (Κούλα Στρούμα).

— Τὰς πέραν τοῦ Μπέλλες μέχρι: Ἄνω Τσουμαγιᾶς Μάχας τοῦ:

— Ροῦγεν (16 Ἰουλίου).

— Ἄνω Τσουμαγιᾶς, ἔνθα τὴν μεσηδρίαν τῆς 17ης Ἰουλίου ἐκλείσθη Ἄνακωχή.

— Τὰς μετὰ τὴν Ἄνακωχὴν μετακινήσεις τῆς IV Μεραρχίας πρὸς Πέτσον.

α'. Μάχη Κιλκίς — Λαχανᾶ

Α'. Ἐδαφος

Ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Γαλλικοῦ Ποταμοῦ καὶ Κιλκίς καὶ Βορείως μέχρι Μπέλλες, τὸ ἔδαφος εἶναι τελείως πεδινόν, διακοπτόμενον ὑπὸ τῶν ἐλῶν τοῦ Ἀρτζάν τῆς λίμνης Ὀστρόβου.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης — Δοϊράνης, τὸ ἔδαφος βορείως τοῦ Κιλκίς περιβάλλεται ὑπὸ δύο παραλλήλων, εἰς τὰς ἀρχὰς κορυφογραμμῶν: Τὴν τοῦ Μπέλλες, ἣτις τερματίζεται εἰς Στρυμῶνα, καὶ τὴν τοῦ Δυσώρου ὄρους (Κρούσια ὕψ. 783) — Μαυροβούνι (Καρὰ Ντάγ ὕψ. 1179), ἣτις καμπτομένη πρὸς Νότον μέχρι Βερτίσκου ὕψ. 1103 καὶ Κερδυλίων (ὕψ. 1092) στρέφεται εἰτα πρὸς Ἀνατολὰς καὶ σβήνει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀρφανοῦ.

Ἀνατολικῶς τοῦ Κιλκίς καὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ποταμοῦ Γαλλικοῦ, τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν καταπτώσεων καὶ ἀντερείσμάτων τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν με' ὑψώματα, μέσου ὕψους ἀπὸ 300 μέτρων μέχρι 811 μέτρων, ὡς

τὰ τοιαῦτα Ἅγιος Γεώργιος Κιλκίς (ὕψ. 371), Ντιβέ Καραν (ὕψος 569), Κλέπε (ὕψ. 816) κλπ.

Ἀμέσως Β.Δ. τῆς ἀνωτέρω καρυφογραμμῆς τοῦ Δυσώρου — Μαυροβοῦνι — Βερτίσκου — Κερδυλίων ὑπάρχει ὁ ποταμὸς Στρυμῶν καὶ τὰ ἔλη τῆς Κερκίνης. Ὁ ποταμὸς Στρυμῶν δὲν εἶχε τότε παρὰ τρεῖς γεφύρας ὁδικάς: Εἰς Κάτω Πετρίτσι — Στρυμονικὸν (Ὁρλιακο) — Νιγρίταν καὶ τὴν παραθαλασσίαν, παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν τοιαύτην.

Μεταξὺ Μπέλλες καὶ Δυσώρου (Κρούσγια) ὑπάρχει στενὴ κοιλὰς δὺσδατος, ἐλῶδης εἰς πλεῖστα σημεῖα, ἄνευ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τότε, καὶ δὲν ἄφηνεν πρὸς βορρᾶν παρὰ μίαν ἡμυονικὴν ὁδόν, τὴν διὰ Ροδοπόλεως — Πορόϊα (ὕψ. 1821 — Γαδόβρον — Στροῦμας ποταμὸς).

Ἡ στρατηγικὴ ἐπισκόπησις τοῦ ἐδάφους, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς πρὸ τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς διατάξεως Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς κοινῆς ἀντιπάλου Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν εἶχε τὴν γραμμὴν: Νιγρίτα — Σωχὸς — Βορεῖα παρυφὴ λίμνης Λαγκαδᾶ — Λαγκαδᾶ πόλις — Ντεβέν Καραν (ὕψ. 569) — Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Γαλλικοῦ ποταμοῦ μὲ φυλάκιον εἰς τὴν Νοτιώτερον σιδηροδρομικὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ — Ἀξιοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Ἀξιούπολιν. Πέραν τῆς Ἀξιουπόλεως πρὸς Γευγελὴν — Ἀξιδὸς ποταμὸς ἤρχισεν ἡ διάταξις τῶν Σέρβων.

Εἰς περιπτώσιν ἀποτυχίας τῶν Βουλγάρων, πᾶσα σύμπτυξις διὰ τοῦ χώρου δυτικῶς τῆς Δοϊράνης, Ἀνατολικὰ τοῦ Ἀξιοῦ, ἐξετίθετο εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σέρβων ἐφ' ὅσον ἦσαν νικηταὶ τῶν ἔναντι αὐτῶν Βουλγάρων, ὡς ἄλλως τε συνέβη. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἐλιγμὸς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ἔδει νὰ ἔχη κατευθύνσιν κατὰ μῆκος καὶ ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης — Ὁρλιακο — Γέφυρα τοῦ Στρυμῶνος.

Οὕτως, οἱ Βούλγαροι, οἱ εὐρισκόμενοι δυτικῶς τῆς ἄνω ὁδοῦ, θὰ ἐζήτουν νὰ διαφύγωσι διὰ Δοϊράνης καὶ τῆς διὰ Ποροῶν ἡμυονικῆς, πρὸς Μπέλλες, ὁδοῦ, πράγμα δύσκολον καὶ θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν κατὰ μέγαν τμήμα.

Β'. Ἐλιγμοὶς

Ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἐλιγμὸς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου (Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντῖνος), δὲν φαίνεται, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διατάξεως καὶ τῆς κατανόμης τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, νὰ ἐφηρμόσθη ἐπὶ μιᾷ κατευθύνσεως, ἀλλὰ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου ἰσοπύκνωσις, μὲ κάποιαν πύκνωσιν ἔναντι τῶν κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ χώρου Δορκὰς — Λαχανᾶς.

Ἐπίσης ὁ ἐλιγμὸς μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν (Κιλκίς — Λαχανᾶς), μὴ κατοχυρωμένων, ἐπιτυχῶν θὰ ἔκοπτε τὸν Βουλγαρικὸν στρατὸν εἰς δύο, ἡ δὲ διαφυγὴ τοῦ θὰ ἦτο πολὺ καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν, ἐφ' ὅσον ἐν ταυτῷ κατελαμβάνετο ἐγκαίρως (ὑπὸ τῆς VII Μεραρχίας) ἡ γέφυρα τοῦ Ὁρλιακο, ἡ ἐτίθετο ὑπὸ τὰ μαζικὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ μας.

Ἡ διάταξις καὶ ἡ κατανομή τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἦτο ἡ ἐξῆς:

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν Κιλκίς.

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν ἐκατέρωθεν ἀμαξιο-

τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης πρὸς Λαχανᾶν.

— Μία (1) Μεραρχία εἰς περιοχὴν Νιγρίτης.

Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνήρχετο περίπου εἰς 63 Τάγματα (7 Μεραρχίαι τῶν 9 Ταγμάτων), ἡ δὲ τοῦ Βουλγαρικοῦ εἰς 48 Τάγματα (6 Ταξιαρχίαι τῶν 8 Ταγμάτων). Ἐπὶ πλέον οἱ Βούλγαροι ἔδιδον μάχην ἀμυντικὴν ἐπὶ κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν καὶ ἦσαν ἰσχυρότεροι εἰς Πυρὰ Πυροβολικοῦ.

Ἡ μάχη ἤρξατο τὴν πρωτὰν 20ῆς Ἰουνίου 1913. Τὸ σύνταγμά μου (9ον Πεζικόν) ἐξορμήσαν ἐκ Μπάλτζας (ἤδη Μελισσοχωρι) κατῆλθεν καὶ ἐδέχθη τὰ πρῶτα πυρὰ πυροβολικοῦ ἀμέσως νοτίως τῆς μὴ ὑφισταμένης τότε Νέας Σάντας. Τὸ ἔδαφος ἦτο ἐλῶδες παρὰ τὸν ποταμὸν Γαλλικὸν καὶ πλέον σταθερὸν καὶ παρέχον κάλυψιν πρὸς Μάνδρας (τότε Ἀμπάρκιοι). Τὴν τελευταίαν κατεύθυνσιν ἠκολούθησεν τὸ Ἰον Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκουν.

Οἱ Βούλγαροι ἀνέπτυξαν ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ κυρίως ἀπὸ τῶν ὀχυρωμένων σημείων, ἤτοι: Μάνδρες — ὑψώματα Γαλλικοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων σημείων μέχρι Ἀξιοῦ. Οἱ Βούλγαροι εἶχον χρησιμοποιοῦν τὴν προκεχωρημένην τοποθεσίαν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι Κερδυλίων, καλυπτικὴν τῶν κυρίως τοποθεσιῶν Κιλκίς — Λαχανᾶ πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀναπτύξωσι, καταπονήσωσι τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις καὶ νὰ τὰς φέρωσιν οὕτω κουρασμένας πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας. Ἀλλὰ ἐπέτυχον τὸ ἀντίθετον. Ἡ Ἑλληνικὴ ὁρμὴ ἐσάρωσεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τὴν προκεχωρημένην ταύτην ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις, συντεταγμένας νὰ λάδωσιν ἐπαφὴν μὲ τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως, μὲ ἠθικὸν ἄφθαστον.

Εἰς τὰς μάχας τῆς προκεχωρημένης τοποθεσίας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ περὶ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν τοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ), ἐφονεύθη ὁ ἡρωϊκὸς Ταγματάρχης τοῦ ἸΠου Τάγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ Κουτήφαρης. Εἰς ἀγνός, καὶ πέραν τοῦ δέοντος, διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, εὐγενὴς Ἑλλήν ἀνώτερός ἀξιωματικὸς. Τοῦτον μεταφερθέντα εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχωρι) πρὸς νοσηλείαν εἰς τὸ ἐκεῖ Χειρουργεῖον ἐπεσκέφθη ὁ ἐν τῷ μεταξύ ἔχων ἐγκαταστήσει, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ Στρατηγεῖον του, Βασιλεὺς Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντῖνος. Τὸν ἠρώτησε:

— Πῶς εἶσαι, ἀγαπητέ μου Κουτήφαρη;

Καὶ ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ ὁ θανασίμως τραυματισμένος Ταγματάρχης εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ἀντεπερώτησεν:

— Νικῶμεν, Μεγαλειότατε;

Καὶ λαδὼν τὴν ἀπάντησιν καταφατικὴν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ πλευρὸν καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ἀγίαν ψυχὴν του εἰς τὸν Θεόν.

Μετά τὴν πτώσιν τῆς προκεχωρημένης Βουλγαρικῆς τοποθεσίας, στοιχιζομένης ἐν τῷ μετώπῳ τῆς IV Μεραρχίας διὰ Μάνδρας (Ἀμπάρκιοι) — ὑψώματα ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ) κλπ. ἡ IV Μεραρχία ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν Ἐγγιον Γεώργιον Κιλκίς καὶ παρὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας ἔλαβεν ἐπαφὴν πρὸς τὴν Κυρίαν τοποθεσίαν ἐντὸς τῆς 20ῆς Ἰουνίου.

Ὁ 5ος Λόχος τοῦ II Τάγματος, ὃν διώκουν, μαχόμενος ἐν τῇ κατευθύνσει μέσῳ δυτικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ, ἔχων δεξιὰ Λόχους τοῦ IIIου Τάγματος τοῦ ἰδίου Συντάγματος καὶ ἀριστερὰ Τάγμα τοῦ 8ου Πεζικοῦ, ἡχθη, μαχόμενος καὶ καταλαμβάνων διαδοχικὰ ὑψώματα, εἰς στενὴν ἐπαφὴν, τὸ ἐσπέρας, μὲ περιπολίαν Τάγματος τῶν Βουλγάρων καὶ διήλθε τὴν νύκτα πρὸ ταύτης μὲ τὴν λόγχην ἐπὶ τοῦ ὅπλου. Τὴν πρωτὰν τῆς 21 Ἰουνίου, ἐγένετο ἔφοδος καὶ κατελήφθη ἡ περιπολία, συλληφθέντων αἰχμαλώτων καὶ πολλοῦ ὕλικου. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Λόχος μου μεθ' ὅλης τῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς κωμοπόλεως. Καὶ εἰτα συνεχισθείσης τῆς προχωρήσεως ἡχθημεν τὴν ἐπομένην ἐπὶ Κρουσίων ἔναντι τοῦ χωρίου Πορόϊα.

Ὡς προελέχθη, οἱ Βούλγαροι, ὠθούμενοι ἐκ μὲν τοῦ Κιλκίς πρὸς Δοϊράνην, οἱ δὲ τοῦ Λαχανᾶ πρὸς Ὀρλιακο (Στρυμονικόν), ἐπέτυχον, ἐξαιρέσει ἐνίων αἰχμαλωτισθέντων τμημάτων των, νὰ διαφύγωσιν κατ' ὄγκον Βορείως Στρωμνίτης — Μπέλες — Ἀνω καὶ Κάτω Νευροκόπιον, καὶ νὰ δώσωσι πλείστας θσας μάχας μέχρι λήξεως τοῦ Πολέμου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀδράνεια τῆς VII Μεραρχίας — (περιοχὴ Νιγρίτης πρὸς Στρυμονικόν) νὰ μὴ καταλάβῃ ἢ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρὰ της, τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος γέφυραν τοῦ Ὀρλιακο (Στρυμονικόν).

Κατὰ τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Κιλκίς, ὁ Λόχος μου εἶχε σοβαρωτάτας ἀπωλείας: 28 νεκροὶ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἐβδομήκοντα τραυματίας, ἥτοι ἀπωλείας προσεγγιζούσας τὸ 50%. Ὅλοι ἐπολέμησαν μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ πείσματος.

β'. Μάχα: βορείως Μπέλλες

Μετά τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἡ IV Μεραρχία, διὰ Ποροῖων ἀνῆλθεν ἐπὶ Μπέλες ἐγγὺς τῆς κορυφῆς Σαγιαμέν Κιγιασί καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στροῦμα (παραποτάμου Στρυμῶνος), ἐκατέρωθεν τοῦ χωρίου Γάμπροδον, καὶ ἐγκατέστησεν προφυλακὰς ἡμικυκλικῶς εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἄκρα της νὰ στηρίζωνται: εἰς τὸ Μπέλλες καὶ τὸ μέσον της (8ον πεζικόν), εἰς τὴν Στροῦμαν.

Ἀμα τῇ ἑω τῆς ἐπομένης, ἐπὶ ἔναντι τοῦ μετώπου τῶν προφυλακῶν δοῦ, ἐσημειώθη Βουλγαρικὴ φάλαγξ, πυροβόλων καὶ ὀχημάτων, κατερχομένη ἐκ Στρωμνίτης πρὸς Ἀνω Πετρίτσι. Ἀδιάτακτος ἐξόρμησις ἐγένετο τῶν ἔναντι ταύτης, ἐν προφυλακαῖς Λόχων τοῦ 8ου Πεζικοῦ καὶ τοῦ 9ου τοιοῦτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἡμέτερος Λόχος καὶ μετὰ μάχην ὀλίγων λεπτῶν,

ἄλλη αὐτὴ ἡ φάλαγξ, ἀποτελουμένη ἀπὸ εἰκοσάδα Πυροβόλων καὶ πληθὺν ἄλλων ὁχημάτων, περιήλθεν εἰς τοὺς ἄνω Λόχους τοῦ 8ου πεζικοῦ καὶ κυρίως τοῦ ἡμετέρου Λόχου.

Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐφονεύθη ὁ ἡρωϊκὸς Λοχαγὸς τοῦ 8ου Πεζικοῦ Χρυσομάλλης. Ἄριστος καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικὸς.

Μετὰ ταῦτα, ἡ IV Μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὸν ροῦν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Στροῦμα ἤχθη εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἄνω Πετριτσίου καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατὰ τὴν διαδρομὴν ταύτην συνήνησε καταυλισμὸν Βουλγάρων πλήρη πτωμάτων, θανόντων ἐκ χολέρας. Ἐδῶ ἤρχισεν ἡ προσβολὴ καὶ τῶν ἡμετέρων ἐκ τῆς ἐπαράτου ταύτης νόσου, τῆς τρομερᾶς καὶ ἀπαισίου, ἣτις ἐντὸς ὥρων ἀπετελείωνεν τοὺς προσβληθέντας παρ' αὐτῆς. Οἱ θάνατοι ἐσημειώθησαν εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας κάμει ἐμβολιασμὸν διὰ τοῦ σχετικοῦ ἐμβολίου, ἢ εἶχον κάμει μόνον μίαν φοράν. Οἱ ἄλλοι τὴν ἐπέρασαν ὑπὸ μορφὴν χολορίνης (διαρροίας), καὶ εὐθὺς ἤρχισαμεν ἀνερχόμενοι πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Στρυμῶνος.

Γενικῶς αἱ μάχαι βορείως τοῦ Μπέλλες, ἐν τῇ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἔχουσιν οὕτως:

Α'. Ἐ δ α φ ο ς

Τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ Ἀγγίστης ἔδαφος τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐντὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς βαθείας γραμμῆς τοῦ Στρυμῶνος, ὅστις διὰ Ντουμνίτσας — Τσουμαγιᾶς κατέρχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος μέσω Ἀγγιστρίου καὶ Κούλας.

Ἀνατολικῶς καὶ Δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχουσιν αἱ ὀροσειраί:

— Ἀνατολικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Ὀρβήλου, ἐκσπωμένη ἐξ ὄρους Ρήλου.

— Δυτικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Δυτικοῦ Ὀρβήλου (Λιάλες Πλανίνα).

Ἀμφότεραι κατερχόμεναι πρὸς Νότον χύνουσι τὰ ὕδατά των πρὸς Στρυμῶνα.

— Τὸ ἔδαφος, λίαν ὀρεινόν, δὲν ἔχει εἰ μὴ:

— Πρὸς Ἀνατολὰς τὴν ὁδὸν Σερρών — Κάτω καὶ Ἄνω Νευροκοπίου — Λιαχομίας πρὸς Σαμάκοβον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Τατάρ Παταρτζικ καὶ ὑψίπεδον Σοφίας.

— Πρὸς Δυσμὰς Στρώμνιτσα — Πέτσοβον.

— Εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁδῶν Ντουμνίτσας — Τσουμαγιᾶς — Ἄνω Πετριτσίου — Κούλας — Σιδηροκάστρου.

Β'. Ἐ λ ι γ μ ὸ ς

Καὶ εἰς τὰς βορείως τοῦ Μπέλλες — Ἀγγίστρου μάχας δὲν ἐφηρμόσθη ἐλιγμός, ἀλλ' ἐφηρμόσθη γραμμικὴ παράταξις ὧν τῶν μεραρχιῶν μὲ κάποιαν πύκνωσιν τῶν ζωνῶν ἐνεργείας ἐκατέρωθεν τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ.

Ὅταν ἡ III Μεραρχία εἰς Πέτσοβον, λόγῳ τῆς ἐκκλίσεως τῶν Σέρβων πρὸς Δυσμὰς, ἐδέχθη ἐπίθεσιν ἰσχυράν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συνεπτύχθη εἰς

Πέτσοδον καὶ μόλις συνεκρατήθη Νοτίως τούτου, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν μονάδων τῆς καὶ οὕτω ἀπεφεύχθη ἡ πλευροκόπησις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἀπειλὴ τῶν μετόπισθεν, ἂν οὗτοι κατήρχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στροῦμα ποταμοῦ (Πανικιδί).

Γ'. Δ ρ ᾱ σ ι ς Ι V Μ ε ρ α ρ χ ί α ς καὶ 9 ο υ Π ε ζ ι κ ο ῦ

Ἡ ΙV Μεραρχία καὶ δὴ τὸ 9ον Πεζικόν, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκουν ἠκολούθησεν κατὰ γενικὴν ἔννοιαν τὴν κατεύθυνσιν:

Ἄνω Πετρίτσι — Λίχνοβον — Τόσκο — Τσεπέρεβον — Βραχοκοπανίτσα — Τσαμί Τεπέ — Χασάν Πασᾶ.

Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην ἔδωκε μάχας τὴν 7, 10, 15, καὶ 17ην Ἰουλίου.

Οἱ Βούλγαροι, ὅλα τὰ ἀντερείσματα τὰ κατερχόμενα ἐκ Δυτικοῦ Ὀρδῆλου εἰς Στρυμῶνα, τὰ εἶχον ὀργανώσει δι' ὀρυγμάτων καὶ ἐκ τούτων ἐμάχοντο μέχρι προσεγγίσεως εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων, τότε ὑπεχώρουν εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ὀργανωμένον ἀντερείσμα.

Αἱ κυριώτεραι μάχαι τοῦ 9ου πεζικοῦ εἶναι αἱ κατὰ τὰς ἄνω ἡμερομηνίας καθοριζόμεναι.

Τὴν 17ην Ἰουλίου, καὶ περὶ ὥραν 11ην πρωῒνήν, ἐσήμανον ἐκατέρωθεν αἱ σάλπιγγες «παύσατε πῦρ», ὅπερ προοδευτικὰ ἔπαυσε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Παρεμείναμεν ἐπὶ τῶν θέσεών μας καὶ εἰς μάχην. Περὶ ὥραν 15ην τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἦλθεν εἰς τὴν θέσιν μου ὁ Διοικητὴς τοῦ τάγματός μας Ταγματάρχης Τριλύδας, ὅστις μοῦ εἶπεν, ὅτι ἐπελέγην, γὰ καθορίσω μετὰ Βουλγάρων Ἀξιωματικῶν τὸ ὄριον μεταξὺ τῶν γραμμῶν μάχης, ὅπερ δὲν θὰ ὑπερέβαινον οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ Βούλγαροι καὶ ἀπῆλθεν, χωρὶς καμμίαν ἄλλην ὁδηγίαν.

Πράγματι μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη εἰς Βούλγαρος Ἀξιωματικὸς Ἐπιτελείου, ἔφιππος καὶ μεγαλοπρεπής. Ἐξῆλθον τῶν γραμμῶν καὶ ἐπροχώρησα πρὸς τὸ μέρος του, συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς στρατιώτου μου, γνωρίζοντος καλῶς τὴν Βουλγαρικὴν. Ἡ ἐμφάνισίς μου ἦτο περίεργος. Ἀξύρυστος ἀπὸ καιροῦ καὶ μὲ γένεια. Λασπωμένος, χωρὶς κανὲν διακριτικὸν βαθμοῦ, διότι τὰ εἶχαμεν ἀφαιρέσει, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, κατόπιν διαταγῆς, ἵνα μὴ παρέχωμεν στόχον εἰς τοὺς Βουλγάρους, διότι παρατηρήθησαν πολλοὶ θάνατοι καὶ τραυματισμοὶ Ἀξιωματικῶν καὶ ἀπέδιδον τοῦτο εἰς τὰ χρυσίζοντα γαλόνια τοῦ πηλικίου τῶν Ἀξιωματικῶν.

Ὁ Βούλγαρος Ἀξιωματικὸς, ἀποτεινόμενος εἰς ἐμένα, μὲ ἠρώτησε βουλγαριστί:

«Δὲν εἶναι ἐδῶ κανένας ἀξιωματικὸς;»

Ὅταν ὁ συνοδεύων με στρατιώτης τοῦ εἶπεν ποῖος εἰμαι, κατήλθε τοῦ ἵππου του καὶ ἐχαιρετήθημεν στρατιωτικῶς καὶ διὰ τῆς χειρὸς. Ἐκαθίσσαμεν καὶ γαλλιστὶ ἀνεκοινώσαμεν ἀλλήλους τὴν ἣν εἶχαμεν ἐντολήν.

Ὁ Βούλγαρος ἠκολοθεῖτο ὑπὸ δεκάδος στρατιωτῶν, φορτωμένων λευκᾶς ἐπὶ πασσάλων σημαίας, καὶ ἐζήτηε παρ' ἐμοῦ νὰ τοποθετήσωμεν δύο σειρὰς σημαιῶν, καὶ ὁ ἐνδιάμεσος χώρος νὰ θεωρῇται οὐδέτερος.

Τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι ἐγὼ δὲν εἶχα σημαίας καὶ τοῦ ἐπρότεινα νὰ θέσωμεν μίαν σειρὰν διὰ τῶν ἰδικῶν του σημαιῶν, συνιστῶντες εἰς τοὺς στρατιώτας μας, ἀμοιβαίως, νὰ μὴ ὑπερβῶσι ταύτας. Μοῦ ἐζήτησε χρόνον νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Διοικητὴν του καὶ ἀπεχωρίσθημεν. Τὸ ἐσπέρας οἱ Βούλγαροι ἐτοποθέτησαν μίαν σειρὰν λευκῶν σημαιῶν καὶ οὕτω τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔληξεν. Εἶχεν ὑπογραφῇ κατ' ἀρχᾶς 4ήμερος ἀνακωχὴ καὶ εἶτα ἡ ὀριστικὴ τοιαύτη.

Ἀπὸ 19 Ἰουλίου, τὸ 9ον Πεζικόν, συγκεντρωθὲν ὀπίσω ἀρκετὰ τῆς νέας γραμμῆς μάχης, ἐδάδιζε διὰ Τζαμί - Τεπέ εἰς θέσεις Ν.Δ. Πετσόβου καλυφθὲν ὑπὸ προφυλακῶν. Ἡ μεταστάθμευσις αὕτη ἐγένετο ἵνα καλυφθῇ τὸ κενὸν μεταξὺ III Μεραρχίας, εὐρισκομένης ἀμέσως νοτίως Πετσόβου καὶ τῶν Σέρβων, ἵνα, ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπανελαμβάνοντο νὰ ὑπάρχῃ συνδυασμὸς μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ ἡμῶν.

Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν μας, ἐντολῇ τῆς Μεραρχίας, ἐξετέλεσα ἐφίππους ἀναγνωρίσεις διὰ νὰ ἐξακριβώσω ποῦ εὐρίσκετο τὸ δεξιὸν τῶν Βουλγάρων. Διήλθον τὸ Πέτσобоδον καὶ ἐστράφην πρὸς Β.Δ. Τὸ Πέτσобоδον ἦτο κενόν. Τέλος συνηγνῆθην μὲ Βουλγάρους εἰς μεγάλην πρὸς τὰ Β.Δ. ἀπόστασιν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπεγράφη ὀριστικὴ ἀνακωχὴ καὶ ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Βουλγάρους ἐτελείωσεν.

Δ'. Διὰ φ ο ρ α ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν τ α

1) Εἰς τὴν μάχην τῆς 11ης Ἰουλίου, καὶ εἰς τὰ ὑψώματα Κασσελόν, ἐφονεύθη εἰς τὸν ἀμέσως ἀριστερὰ Λόχον, ὁ Διοικητὴς του καὶ συμμαθητῆς μου Διο νύ σ ι ο ς Γ α ρ ί δ η ς ἐκ τῆς Δυτικῆς Μάνης. Ἐνας ἄριστος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως νεαρὸς Ἀνθυπολοχαγός, πολλὰ προσιωνιζόμενος. Ἐτάφη ἐπὶ τόπου, ἐντὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

2) Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου 1913, συνεκροτήθη ὑπὸ τῆς Μεραρχίας τοπογραφικὸν Συνεργεῖον, ἵνα συντάξῃ πρόχειρα τοπογραφήματα ὅλων τῶν πεδίων μαχῶν, τῶν βορείως τοῦ Μπέλλες συναφθεῖσῶν τοιούτων, προσκειμένου τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καταληφθὲν ἔδαφος νὰ παραμείνῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους. Αἱ ἐργασίαι του ἦσαν τελείως πρόχειροι καὶ ἔθαινον καλῶς, ὅποτε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 31ης Ἰουλίου, περισπέσαμεν εἰς ἐνέδραν Βουλγάρων, βορείως τοῦ χωρίου Κόγκχο ἐντὸς θαθιῶς περιορισμένου κοιλώματος, δασωμένου καὶ διαρρεομένου ὑπὸ μικροῦ παραποτάμου. Οἱ ἐνεδρεύοντες, ἀπετελοῦντο ἀπὸ λιποτάκτας τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, χωρικούς καὶ χωρικάς. Ἀφοῦ μᾶς ἄφησαν νὰ εἰσέλθωμεν ἅπαντες εἰς τὸ κοίλωμα, προσέδαλον τοὺς τελευταίους καὶ ἐφόνευσαν ἕνα στρατιώτην. Οἱ λοιποὶ δύο σύντροφοί των ἐγκατέλειψαν τὰ φορτηγὰ ζῶα καὶ ἐκρύβησαν ἐντὸς τοῦ δάσους. Οἱ πυροβολισμοὶ μᾶς εὗρον ὅλους τοὺς λοιποὺς συγκεντρωμένους, ἦτοι 6 Ἀξιω-

ματικούς (Λοχαγός Σταμουλάκης και Ἀνθυπολοχαγοὶ Κοσμάς, Δρομάζος, Σγουμπᾶκος, Παπουλάκος, Ἐξαρχάκης) καὶ περὶ τοὺς 10 στρατιώτας (ἡμιονηγούς καὶ ὑπηρέτας), καὶ ἐδεχόμεθα πυρὰ ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ. Ἀπεφασίσθη νὰ προχωρήσω ἐγὼ μετὰ δύο στρατιωτῶν πρὸς κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὴν ὁδόν, ὀδηγοῦντες τὰ φορτηγὰ καὶ τοὺς κέλητας ἵππους. Ἠκολούθησα τὴν παρυφὴν τοῦ δάσους, ὁπότε ἐδέχθη πυρὰ καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, προφανῶς ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κόγκο. Μεταξὺ τῶν θαλόντων καθ' ἡμῶν ἦσαν καὶ γυναῖκες μὲ δρεπάνια. Τὰ πυρὰ μας τοὺς ἐξάλισαν. Ἀλλά, ἐν τῇ μεταξὺ, οἱ ἀκολουθοῦντες μὲ τὰ ζῶα Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὑποχρεούμενοι νὰ βαδίζωσι διὰ τοῦ ἀκαλύπτου ὑπὸ δάσους μέρους, ἐδέχοντο πυρὰ πανταχόθεν καὶ ἐφώναζον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ γυρίσωμεν πίσω, ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν. Συγκεντρωθέντες εἰς τὸ ἴδιο μέρος, ἀπεφασίσαμε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἵππους καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα μετὰ τῶν ἀποσκευῶν, καὶ ὀπλισμένοι ὅλοι δι' ὅπλων, νὰ διαφύγωμεν πρὸς Δυσμάς, ἥτοι πρὸς παλαιὰν Βουλγαρίαν. Ἐπροχωρήσαμεν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ἀνῆλθομεν εἰς τὰ πλευρὰ μεγάλου ὕψωματος, ἔνθα ὑπῆρχε ἐν κτῆμα ἀποφιλωμένον ἐκ δένδρων καὶ ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιᾶς λιθίνης καλύβης καὶ παρ' αὐτὴν ἑτέρα ἐκ κλάδων. Αἶφνης εὐρέθημεν πρὸ 6—7 συμμοριτῶν, οἵτινες, μὴ ἀναμένοντες τὴν ἐκεῖ ἐμφάνισίν μας, αἰφνιδιάσθησαν καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὸ παρακείμενον δάσος θαλλόμενοι παρ' ἡμῶν. Ἀσφαλῶς ἐλάχιστοι θὰ ἐπέζησαν. Εἶτα, ἐγκαταλείποντες αὐτοὺς, ἐβαδίσσαμεν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅπου ἐφθάσαμεν, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκοτόυς, ἀφήνοντες τὴν πρὸς Βουλγαρίαν κατεύθυνσιν καὶ στραφέντες πρὸς Νότον, μὴ συναντηθέντες μὲ τοὺς ἐνεδρεύοντας εἰς τὴν κορυφὴν Βουλγάρους.

Βαδίζοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πανσελήνου, καὶ αἶροντες τὰς συναντωμένας ἐκ τῶν, καθ' ὁδόν, ποιμνιοστασίων ὑπὸ τῶν ποιμένων προσβολὰς διὰ πυροβολισμῶν, ἐφθάσαμεν τὴν ἐπομένην πρωτὰν εἰς Ἄνω Πετρίτσι, ἔνθα συνηγήσαμεν ἡμέτερα τμήματα, ἅτινα μᾶς περιέθαλψαν, (Συνταγματάρχης Μαντᾶς) καὶ μᾶς μετέφερον διὰ διτρόχου ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ ἐκεῖθεν εἰς κάτω Πετρίτσι, ἔνθα ἐπιβυθασθέντες τοῦ Σιδηροδρόμου ἐφθάσαμεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἄλλ' ὁ Πόλεμος ἐτελείωσεν, καὶ μετὰ παραμονὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπανήλθομεν εἰς Καλάμας, ἔνθα, προαχθεὶς, ἐν τῷ μεταξὺ, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ, παρέμεινα μέχρι τοῦ ἔτους 1917, ὁπότε ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ κατέσχυσεν τὸ Βενιζελικὸν καθεστῶς.

Ὑπηρέτουν τότε ὡς Λοχαγὸς εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς XIV Μεραρχίας, καὶ μετετέθη ἐν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς III Μεραρχίας, εὐρισκομένης ἐν τῷ Μετώπῳ, ἑκατέρωθεν τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ, (Περιοχὴ Μεριχόδου Δυτικῆς Μακεδονίας).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διοικητής τῆς ἄνω ΙΙΙ Μεραρχίας, ἦτο ὁ Συνταγματάρχης Τρικούπης, ὅστις βραδύτερον, προήχθη εἰς Ὑποστράτηγον. Παρεμείναμεν εἰς τὰ χαρακώματα μέχρι τῆς ἐξορμήσεως.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία περιβαλλομένη ἐκατέρωθεν ὑπὸ Γαλλικῶν Μονάδων, (ΙΙα Ἀποικιακή), ἐξώρμησεν καὶ ὑπερνικῶσα τὰς Βουλγαρικὰς ἀντιστάσεις, ἤχθη πρὸς Περλεπέν, ὃν καὶ κατέλαβεν μετὰ Γαλλικῶν Τμημάτων. Εἶχε μόνον τὰ δύο Συντάγματα τῆς Πεζικοῦ (6ον καὶ 12ον). Τὸ 2) 39 Εὐζώνων, ἐντεταγμένον κατὰ τὸν Πόλεμον χαρακωμάτων, εἰς τὸ Περιστέρι (συνέχεια κορυφογραμμῆς Βίτσι) καὶ μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὴν Μεραρχίαν.

Ἡ Μεραρχία, ὑπηγμένη εἰς τὴν Γαλλικὴν Διοίκησιν (ΑΦΟ), συνέχισε τὴν προχώρησίν της καὶ ἔφθασεν, μετὰ μάχας, ἃς ἔδωσεν εἰς Κότσιβερ, Μπρόντ, ΝΔ Σκοπίων, εἰς Σκόπια, ἔνθα παρεδόθησαν εἰς Γαλλικὰ μικροτμήματα Ἰππικοῦ 30 χιλιάδες Βουλγάρων, καίτοι αἱ Ἑλληνικαὶ Μονάδες εὐρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὰ Σκόπια. Τοῦτο τὸ ἔπραττον οἱ Βούλγαροι, προφανῶς, λόγῳ φόβου ἐκδικήσεων, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας.

Μετὰ παραμονὴν εἰς τὰ Σκόπια ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, ἡ ΙΙΙ Μεραρχία συνέχισεν τὴν προχώρησίν της καὶ διὰ Φερζοβίκ — Κοσσυφοπεδίου — Πριστίνας — Πρεκούπλιε ἤχθη εἰς Νίσσαν τῆς Σερβίας, ἔνθα ἀνεσχέθη ἡ πρὸς Βελιγράδιον, πορεία της τῶν Αὐστριακῶν ὑπογραψάντων Ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς συμμάχους.

Μετὰ παραμονὴν ἐπὶ 15 περίπου ἡμέρας, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς Πιρότ τῆς Σερβίας καὶ ἐπεστάθμευσεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Πιρότ χωρία. Εἰς χώρον Πιρότ ἡ Μεραρχία παρέμεινεν πλέον τῶν τριῶν μηνῶν. Ἐκεῖ οἱ ἄνδρες της προσεδλήθησαν ἀπὸ τὴν Πανευρωπαϊκὴν τότε ἀσθένειαν «τῆς Ἰσπανικῆς γρίππης» καὶ ἀπώλεσεν πλέον τῶν 300 ὁπλιτῶν της καὶ τὸν ἱερέα της Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Στρατοῦ. Ἀπαντες ἐτάφησαν εἰς τὸν ἴδιον χώρον τοῦ Νεκροταφείου Πιρότ,

ἐνθα, μερίμνη τοῦ Μηχανικοῦ τῆς Μεραρχίας, (Ἀνθυπολοχαγὸς Νόμπελης), ἀνηγέρθη καὶ πρόχειρον ἐκ μπετὸν μνημεῖον.

Ἐπιτευχθεῖσης γενικῆς Εἰρήνης, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ κάτωθι δρομολόγιον κινήσεως τῶν Μονάδων τῆς, κινουμένων διαδοχικῶς:

1) Μέχρι Τσαριμπρόντ: ὁδικῶς.

2) Ἀπὸ Τσαριμπρόντ διὰ Σόφιας — Κιούστευτηλ μέχρι Γκιούζεβο χωρίον, παρὰ τὴν Γιουγκοσλαβικὴν — Βουλγαρικὴν μεθόριον: σιδηροδρομικῶς.

3) Ἀπὸ Γκιούζεβο — Ἐγρί Πάλαικα — Κουμάνοβο — Σκόπια: ὁδικῶς,

4) Ἀπὸ Σκόπια εἰς Γευγελήν: σιδηροδρομικῶς.

5) Ἀπὸ Γευγελῆς εἰς Περιοχὴν Θεσσαλονίκης: ὁδικῶς. Ἦτοι ἡ Μεραρχία διήνυσε πλέον τῶν 1000 χιλιομέτρων.

Ἐκ Θεσσαλονίκης ἡ III Μεραρχία συνεκεντρώθη εἰς Νέστον ποταμὸν ἐτοιμαζομένη διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δυτικῆς Θράκης, εἰς ἣν καὶ συμμετέσχε μερικῶς.

Ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ἔληξεν, καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξατο ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τοιοῦτος.

Κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνωτέρω κίνησιν τῆς III Μεραρχίας, ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμεν, ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις εἶχον πολυαρίθμους Κοινότητας Ἑλληνικάς, οἱ δὲ Δήμαρχοί των ἦσαν Ἕλληνες. Οὕτω:

— Εἰς Σκόπια ὁ Δήμαρχος ἦτο Ἕλλην καὶ ὠνομάζετο Πετρίδης.

— Εἰς Φερζοβίκ καὶ Πριστίαν ἐπίσης.

— Εἰς Νίσσαν εἰς Ἕλληνα ὀνόματι Δούκας.

— Εἰς Βελιγράδι, ὡς μᾶς ἔλεγον, εἰς Ἕλληνα ὀνόματι Βυζάντιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἐκ τῆς III Μεραρχίας, ἐπανελθούσης εἰς τὴν ἐν Εἰρήνῃ ἑδραν τῆς, (Πάτρας), ἐτοποιητήθη, ταγματάρχης ὢν, Ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας, ἥς τὴν τύχην ἠκολούθησα μέχρι λήξεως τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀγῶνος καὶ τῆς μετὰ τούτου στρατηγικῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἑθρου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐχρησιμοποιήθη ὡς Πρόεδρος, τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὁροθέτησιν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς Μεθορίου εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἐπανελθούσης τῆς XIV Μεραρχίας εἰς Καλάμας, τὸ 1923, συμμετέσχον εἰς τὸ κατὰ Πλαστήρα Κίνημα καὶ ἀπετάχθη.

Εἶχον τότε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Παρέμεινον ἐπὶ 3,½ ἔτη ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος καὶ ἐπὶ Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως ἀνεκλήθη πρῶτος

ἐκ τῶν Ἀντισυνταγματαρχῶν τοῦ ὅπλου μου. Ἐφοίτησα τότε εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1917, εἶχον φοιτήσῃ καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Ἐπιτελικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς Σχολὰς ταύτας ἐδίδασκον καθηγηταὶ Γάλλοι ἀξιωματικοί.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως ἀποφοίτησιν, Συνταγματάρχης ὢν, ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ μὲ ἔδραν τὴν Ἑδεσσαν, ἔνθα παρέμεινον ἐπὶ διετίαν μέχρι τοῦ 1928 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ Συνοριακοῦ Τομέως Ἑδρου, τῆς μεγαλυτέρας Πεζικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μὲ ἔδραν τὸ Διδυμότειχον. Παρέμεινον ἐπὶ διετίαν Διοικητὴς τῆς Μονάδος ταύτης καὶ τὸ 1930 ἐτοποθετήθην Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ μὲ ἔδραν τὴν Καβάλαν.

Τὸ 1931, μετετέθην ὡς Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, μὲ ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα παρέμεινον μέχρι τοῦ προδιδασμοῦ μου εἰς Ὑποστράτηγον (ἔτος 1934) καὶ ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τῆς III Μεραρχίας μὲ ἔδραν τὰς Πάτρας.

Ὡς Διοικητὴς τῆς ἁνω Μεραρχίας, παρέμεινον μέχρι τοῦ 1937 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην ὡς διοικητὴς τοῦ Σχολείου Πολέμου εἰς Θεσσαλονίκην. Παρέμεινον ὡς Διοικητὴς τῆς Σχολῆς ταύτης ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1938 παρέλαβον τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ μὲ ἔδραν τὴν Καβάλαν, προδιδασθεὶς εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1938, 1939 καὶ 1940, μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καθ' ὧν ἐν Ἀλβανίᾳ, εἰργάσθην προσωπικῶς διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὀχυρώσεως τῆς Ἑλληνο-Βουλγαρικῆς Μεθορίου, ἀπὸ Περσέκ (Ἄνω Βροντοῦ), μέχρι ἐκβολῶν Νέστου ποταμοῦ. Ὑπὲρ τὰ 500 πυροβολεῖα καὶ πολυβολεῖα κατεσκευάσθησαν μεταξὺ τῶν, ὑπὸ τοῦ Φρουρίου κατασκευαζομένων ὀχυρῶν, κωλύματα κατὰ ἀρμάτων ἐπὶ τῶν μᾶλλον πιθανῶν διαδόσεων καὶ ἄλλα ἔργα ἀμύνης συνετελέσθησαν μὲ ἐλάχιστα ἔξοδα, τοῦ δημοσίου παρέχοντος τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὰ μπετὸν ὕλικά καὶ τῶν χωρικῶν ἐργαζομένων προσωπικῶς κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἄνευ ἀμοιβῆς τινος.

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν

Ὁ Ἑλληνο - Ἰταλικὸς Πόλεμος μὲ εὗρεν διοικοῦντα τὸ ἄνω Δ' Σῶμα Στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιστράτευσίν του καὶ τὴν παρέλευσιν τοῦ 15ῃ ημεμέρου, βλέπων ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν προετίθεντο νὰ μᾶς ἐπιτεθῶσιν ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ μὲ διαθέσῃ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐπὶ ἀναλόγου, μὲ τὸν βαθμὸν μου, διοικήσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἀπεδέχθη τοῦτο, καὶ μεταβὰς εἰς Ἀλβανίαν διώκησα ἀρχικῶς τὴν ὁμάδα Μεραρχιῶν, Κ, (Κοσμά), καὶ μετὰ τὴν κατά-

ληψιν ἐν μέρει ὑπὸ ταύτης τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχολέως, παρέλαβον τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Ἀλλὰ τὰ τῆς Διοικήσεως τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, ἐμφανίζονται πιδ κάτω, θάσει τοῦ ὁποίου συνετάγη καὶ ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ πολεμικὴ ἔκθεσις τῶν Μονάδων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

1) Διατί οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Πολλὰ ἐγράφησαν παρὰ διαφόρων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τὰ ὅσα γράφω κατωτέρω συνήγαγον πολὺ μεταγενεστέρως ἐκ συζητήσεων καὶ θεωριῶσεων διαφόρων προσώπων.

Ἡ μὴ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, (Ἀρχιστράτηγος Παπάγος), ἣτις δὲν κατενοήθη καὶ δὲν ἐγένετο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ὥπως αὕτη δέον νὰ κατανοῇται καὶ νὰ διεξάγεται. Ὑπάρχει, ὅμως, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν μία δικαιολογία. Τὸ ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἤθελον νὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδοθήσαν, διὰ παρεμποδίσεως ἐν τιγὶ ποσοστῷ διὰ τῆς ἀεροπορίας των καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ στόλου των εἰς Ἀδριατικὴν τὰς Ἰταλικὰς μεταφοράς. Διατί; Θὰ τὸ εἴπωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

Κατ' ἐμὲ ἡ Στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις προπαρασκευάζεται καὶ ἐκτελεῖται κατὰ γενικὴν ἔννοιαν ὥς ἑξῆς:

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ τὰς ἀμέσως προηγουμένας νικηφόρους διὰ τὸν στρατὸν του τακτικὰς μάχας, δέον νὰ προῖδῃ θάσει καὶ τῶν σχετικῶν Στρατηγικῶν πληροφοριῶν, ὥς τὸ Ἐπιτελεῖον θὰ ἔχῃ περισυλλέξῃ, ἐπὶ ποίας νέας Στρατηγικῆς τοποθεσίας ὁ ἀντίπαλος προβλέπεται ὅτι δύναται νὰ ἐδραιωθῇ καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἀπαγορεύσῃ, διὰ νωπῶν, προσφερομένων εἰς τοῦτο δυνάμεων καὶ μέσων, καὶ διὰ τῆς συγκλίσεως καὶ καταλλήλου κατευθύνσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ στερεοποιηθῇ ἐπὶ τῆς νέας ταιαύτης τοποθεσίας.

Ἰδῶμεν τί διεξήχθη στὴν πραγματικότητα καὶ διατί.

Ἡ Κορυτσᾶ κατελήφθη τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940, ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συγκροτήματος Κ. καὶ τοῦ Γ' Σώματος. Οἱ Ἴταλοί, ὥς ἐκ τῶν ὑστέρων κατεδείχθη, εἶχον ἐκκενώσει τὴν Κορυτσᾶν πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μοράβα, ὥς τοῦτο καταδεικνύει ἡ μὴ σύλληψις αἰχμαλώτων καὶ ἡ μὴ κατάληψις ὀπλοῦ τοῦ πεδίου μάχης.

Οὕτω οἱ Ἴταλοί, ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου, ἀφ' ἧς τὸ ἡμέτερον «Συγκρότημα Κ» εἶχε διακόψει τὴν κυρίαν καὶ μόνην ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων — Κορυτσᾶς παρὰ τὴν Βόνιτσαν, συνέπτυσαν τοὺς ὄγκους τῶν Στρατευμάτων των, ὥς καὶ τὸ κινητὸν ὀπλὸν των ἐκστρατείας πρὸς τὴν Γενικὴν τοποθεσίαν:

Π ό γ ρ α δ ε τ ς — Κ ά μ ι α — Γ κ ι ο ύ ρ α — Γ κ ά ν τ ι — Ό σ τ ρ ο β ί τ σ α δ σ ο ν ά φ ο ρ ά τ ό ν Τ ο μ έ α Κ ο ρ υ τ σ ά ς, δ σ ο ν δ έ ά φ ο ρ ά τ ό ν Ν Δ τ ο μ έ α ά π ό ' Α ώ ο υ — ' Ε λ λ η ν ο - ' Α λ β α ν ι κ ή Μ ε θ ό ρ ι ο ς έ ξ η κ ο λ ο ύ θ ο υ ν ν ά σ υ μ π τ ύ σ σ ω ν τ α ι μ α χ ό μ ε ν ο ι μ έ χ ρ ι ά ρ χ ω ν Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ 1940 έ ν τ ό ς τ ο υ ή μ ε τ έ ρ ο υ έ δ ά φ ο υ ς.

Κ α θ ' ά π α ν τ α τ ό ν ά ν ω χ ρ ό ν ο ν, τ ό Γ ε ν ι κ ό ν Σ τ ρ α τ η γ γ ε ί ο ν, ο υ δ έ ν έ π ο ι ή σ α τ ο ά π ό Σ τ ρ α τ η γ ι κ ή ς έ κ μ ε τ α λ λ ε ύ σ ε ω ς, ή τ ο ι δ έ ν ω θ η σ ε τ μ ή μ α τ α ε ί δ ι κ ά ή κ α ι α υ τ ά ς τ ά ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς τ ή ς Γ ρ α μ μ ή ς δ ι ά τ ή ν κ α τ ά λ η ψ ι ν τ ω ν κ υ ρ ί ω ν σ η μ ε ί ω ν τ ή ς ώ ς ά ν ω Σ τ ρ α τ η γ ι κ ή ς τ ο π ο θ ε σ ί α ς (Κ ά μ ι α — Γ κ ι ο ύ ρ α — Γ κ ά ν τ ι — Ό σ τ ρ ο β ί τ σ α) έ ν τ ω μ ε τ ώ π ω τ ή ς Κ ο ρ υ τ σ ά ς, ά λ λ ά π ε ρ ι ω ρ ί σ τ η ε ί ς τ ό ν ά τ η ρ ή τ ή ν έ π α φ ή ν δ ι ά τ ω ν Μ ε ρ α ρ χ ι ω ν τ ή ς Γ ρ α μ μ ή ς μ ά χ η ς, κ α ι μ ό ν ο ν τ η ί δ ι α π ρ ω τ ο β ο υ λ ί α μ ο υ τ ό « Σ υ γ κ ρ ό τ η μ α Η » ή χ θ η ε ί ς τ ή ν κ α τ ά λ η ψ ι ν Μ ο σ χ ο π ό λ ε ω ς κ α ι ε ί τ α π ρ ό ς τ ά κ ύ ρ ι α σ η μ ε ί α τ ή ς κ ο ρ υ φ ο γ ρ α μ μ ή ς Ό σ τ ρ ο β ί τ σ α ς.

Ο υ τ ω ς ε ί χ ε ν ή κ α τ ά σ τ α σ ι ς μ έ χ ρ ι 4 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ, ή τ ο ι 12 ή μ έ ρ α ς ά π ό τ ή ς π τώ σ ε ω ς Κ ο ρ υ τ σ ά ς, χ ω ρ ί ς ν ά έ ν ε ρ γ η θ ή Σ τ ρ α τ η γ ι κ ή έ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς.

Τ ή ν 4 η ν Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ, τ ο υ ' Α ρ χ ι σ τ ρ α τ ή γ ο υ Π α π ά γ ο υ έ λ θ ό ν τ ο ς μ έ σ ω ' Ι ω α ν ν ί ν ω ν ε ί ς Κ ο ρ υ τ σ ά ν, μ ε τ ά τ ο υ τ ό τ ε δ ι α δ ό χ ο υ Π α ύ λ ο υ, έ γ ι ν ε π ο λ ε μ ι κ ό ν Σ υ μ β ο ύ λ ι ο ν ε ί ς δ σ υ μ μ ε τ έ σ χ ο μ ε ν: Π α π ά γ ο ς, Π ι τ σ ί α ς, Τ σ ο λ ά κ ο γ λ ο υ κ α ι έ γ ώ. 'Ο ' Α ρ χ ι σ τ ρ ά τ η γ ο ς μ ά ς ά ν ε κ ο ί ν ω σ ε ν τ ά ς π ρ ο θ έ σ ε ι ς τ ο υ ό τ ι: 'Η έ π ί θ ε σ ι ς θ ά σ υ ν ε χ ι σ θ ή (δ έ ν ώ μ ί λ η σ ε ν π ε ρ ί έ κ μ ε τ α λ λ ε ύ σ ε ω ς, δ ι ό τ ι α υ τ η ε ί χ ε ν π α ρ έ λ θ ε ι ά χ ρ η σ ι μ ο π ο ί η τ ο ς έ ν χ ρ ό ν ω) κ α τ ά τ ή ν Γ ε ν ι κ ή ν έ ν ν ο ι α ν ' Ι ω ά ν ν ι ν α — Χ ά ν ι Μ π α λ α μ π ά ν π ρ ό ς Σ κ ο υ μ π ι.

'Ε π ί π λ έ ο ν, ε ί δ ι κ ω ς δ ι' έ μ έ, ε ί π ε ν ό τ ι θ ά π α ρ α λ ά β ω τ ό Α' Σ ώ μ α Σ τ ρ α τ ο υ, ό π ε ρ ε ύ ρ ί σ κ ε τ ο ε ί σ έ τ ι, κ α τ ά τ ό π λ ε ί σ τ ο ν τ ο υ ό γ κ ο υ τ ο υ έ ν τ ό ς τ ο υ ' Ε λ λ η ν ι κ ο υ έ δ ά φ ο υ ς.

Τ ο υ έ π ρ ό τ ε ι ν α ν ά φ ύ γ ω ά μ έ σ ω ς δ ι ά τ ή ν ν έ α ν μ ο υ θ έ σ ι ν. Μ ο υ ά π ή ν τ η σ ε ν: «'Ο χ ι, θ ά δ ι α τ ά ξ ω έ ξ ' Α θ η ν ώ ν». Κ α ι ο υ τ ω, ή μ έ ν δ ι' έ μ έ δ ι α τ α γ ή ή λ θ ε ν κ α ι ά ν ε χ ώ ρ η σ α τ ή ν 10 η ν Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ, ή δ έ Γ ε ν ι κ ή δ ι α τ α γ ή τ ο υ τ ή ν 14 η ν Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ, ή τ ο ι 21 ή μ έ ρ α ς ά π ό π τώ σ ε ω ς Κ ο ρ υ τ σ ά ς.

Κ α ι τ ώ ρ α, δ ι α τ ί ο ί ' Α γ γ λ ο ι δ έ ν έ π ε θ ύ μ ο υ ν κ α ι δ έ ν έ β ο ή θ η σ α ν ν ά ρ ί ψ ω μ ε ν τ ο υ ς ' Ι τ α λ ο υ ς ε ί ς τ ή ν θ ά λ α σ σ α ν; 'Α ν ο ί ' Α γ γ λ ο ι δ ι ά τ ή ς έ μ φ α ν ί σ ε ω ς τ ο υ σ τ ή λ ο υ τ ω ν ε ί ς τ ό ν ' Α ν δ ρ ί α ν κ α ι τ ή ς Σ τ ρ α τ η γ ι κ ή ς τ ω ν ά ε ρ ο π ο ρ ί α ς, π α ρ ε κ ώ λ υ ο ν τ ά ς ' Ι τ α λ ι κ ά ς μ ε τ α φ ο ρ ά ς δ ι ά θ α λ ά σ σ η ς, (έ κ Μ π ά ρ ι κ α ι λ ο ι π ώ ν λ ι μ έ ν ω ν τ ή ς Ν ο τ ί ο υ ' Ι τ α λ ί α ς), έ σ τ ω κ α ι κ α τ ά τ ό ή μ ι σ υ τ ο υ π ο σ ο υ, έ ν τ ω α υ τ ω χ ρ ό ν ω, ο ί ' Ι τ α λ ο ι θ ά έ ρ ρ ί π τ ο ν τ ο ά ν α μ φ ι σ θ η τ ή τ ω ς ε ί ς τ ή ν θ ά λ α σ σ α ν.

Ο ί ' Ι τ α λ ο ί, έ ν ι σ χ υ θ έ ν τ ε ς κ α ι δ ι ά μ ε τ α φ ο ρ ι κ ω ν ά ε ρ ο π λ ά ν ω ν ύ π ό τ ω ν Γ ε ρ μ α ν ω ν, κ α τ ώ ρ θ ω σ α ν ν ά μ ε τ α φ έ ρ ω σ ι 3 Μ ε ρ α ρ χ ί α ς, κ α τ ά μ έ σ ο ν ό ρ ο ν έ β δ ο μ α δ ι α ί ω ς κ α ι ο υ τ ω έ π έ τ υ χ ο ν, β ο η θ ο ύ σ η ς κ α ι τ ή ς έ ξ α ι ρ ε τ ι κ ή ς χ ι ο ν ο π τώ σ ε ω ς, ν ά μ ά ς ά ν α σ χ έ σ ω σ ι, έ ν π λ ή ρ ε ι χ ρ ε ι μ ώ ν ι κ α ι α ί δ υ ν ά μ ε ι ς τ ω ν ν ά ά ν έ λ θ ω σ ι ν ε ί ς 850 χ ι λ ι ά δ α ς, (ό π ω ς ε ί π ε ε ί ς λ ό γ ο ν τ ο υ ό Μ ο υ σ ο λ ί ν ι μ ε τ ά τ ή ν κ α τ ά λ η ψ ι ν τ ή ς ' Ε λ λ ά δ ο ς).

'Ε ξ ό λ ω ν τ ο υ τ ω ν, κ α τ' έ μ έ, σ υ ν ά γ ε τ α ι ό τ ι ή Σ τ ρ α τ η γ ι κ ή κ α ι έ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς δ έ ν έ γ έ ν ε τ ο ύ π ό τ ο υ ' Ε λ λ η ν ο ς ' Α ρ χ ι σ τ ρ α τ ή γ ο υ, ό σ τ ι ς, τ ό σ ο ν α υ τ ό ς, δ σ ο ν

καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του, ἐγνώριζον κάλλιστα πότε καὶ πῶς ἐνεργεῖται αὕτη. Καὶ τοῦτο διότι οὕτω εἶχον ἀπαιτήσει οἱ ῥ'Αγγλοι. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν ἐκθέτιω τὰ κάτωθι:

Κατὰ τὸ ἔτος 1957 — 1958, εἶχεν ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πρίγκηψ Πέτρος, (υἱὸς τοῦ Βασιλοπαιδὸς Γεωργίου). Οὗτος, συνοδεύων στρατηγούς ῥ'Αγγλους, ἦ καὶ δι' ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, ἦλθεν κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου, (Α' Σῶμα Στρατοῦ, παρὰ τὸ Ἀργυρόκαστρον).

Ἐθεώρησα πρέπον νὰ περάσω ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας οἰκίαν του καὶ νὰ ἀφήσω μίαν κάρταν. Προσέλαβον τὸν Στρατηγὸν Μπουλαλά, Διοικητὴν τῆς IV Μεραρχίας μου κατὰ τὸν ἄνω πόλεμον καὶ γνωστὸν εἰς τὸν Πρίγκηπα. Ὁ Πρίγκηψ, μᾶς ἐδέχθη μὲ ἐνθουσιασμόν. Καί, ἀναφερόμενος εἰς τὰς, εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ἐπισκέψεις του, μοῦ εἶπεν:

— «Σᾶς ἐξετίμησα, ὅταν τὰ εἶπες τόσον ὠμὰ εἰς τὸν ῥ'Αγγλον Στρατηγόν, ὅστις σοῦ ἔλεγε μετ' ἐμφάσεως:

«Ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες, νὰ εὐγνωμονῇτε τὴν Ἀγγλίαν, ἣ ὁποία σᾶς ἐδοθήθη νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλοὺς...».

Ἐνεθυμήθην τὸ γεγονός καὶ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν ῥ'Αγγλον Στρατηγόν:

«Στρατηγέ μου ποῦ καὶ πῶς μᾶς ἐδοθηθήσατε; Μέχρι σήμερα, (ἦτο μέσα Ἰανουαρίου), ὅ,τι ἐπετύχαμεν ἔναντι τῶν Ἰταλῶν, τὸ ἐπετύχαμεν μόνοι μας καὶ διὰ τῶν μέσων μας. Κυττάχτε πρὸς τὸν δρόμον, (Ἰωαννίνων — Ἀργυροκάστρου), καὶ θὰ ἰδῇτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατευμένην. Θὰ ἰδῇτε ἐπιτεταγμένα αὐτοκίνητα μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐργοστασίων, ποῦ πρὶν ἐχρησιμοποιοῦντο. Θὰ ἰδῇτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ μόνον τὴν Ἑλλάδα. Ἄν μᾶς βοηθοῦσατε μὲ τὸν στόλον καὶ τὴν ἀεροπορίαν σας θὰ τοὺς εἶχαμε ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν...». Ἐκεῖνος ὁμως δὲν ἀπήντησε.

Ταῦτα ἐνεθυμήθη ὁ Πρίγκηψ. Καὶ εἰς ἐρώτησίν μου:

— «Εἶχον ἄδικον Πρίγκηψ»; μοῦ ἀπήντησεν — παρόντος τοῦ Στρατηγοῦ Μπουλαλά:

— «Εὐρεῖς, δὲν ἤθελον οἱ ῥ'Αγγλοι νὰ ρίψετε τοὺς Ἰταλοὺς στὴν θάλασσαν, διότι ποῦ θὰ ἐπῆγαινον τότε αἱ 850 χιλιάδες στρατιῶτες, τὰς ὁποίας συγκαταοῦσατε ἐσεῖς εἰς τὴν Ἀλβανίαν; Ἴσως στὴν Ἀφρικὴν, ὅπου κατὰ τὴν περιόδον ἐκείνην τὰ πράγματα ἦσαν ἄσχημα διὰ τοὺς ῥ'Αγγλους. Εἶχον ἀπωθηθῇ πρὸς τὴν Αἴγυπτον...».

Τότε ἐκατάλαβα τί θὰ πῇ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ καὶ πονηρία. Ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐβοηθοῦσαν τοὺς Ἰταλοὺς, αὐτοί, — οἱ ῥ'Αγγλοι, — μᾶς ἄφηναν σκοπίμως ἀβοηθήτους πρὸς ἴδιον ὄφελος...

II. Διὰ τί οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ὀλίγας δυνάμεις, (Δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας), διὰ νὰ ἀνασχέσωσιν τήν Γερμανικήν ἐπίθεσιν καί πόσον αὐταὶ μᾶς ἔβλαψαν.

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ γράφω, κατὰ τὴν συζήτησίν μου μετὰ τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον μετὰ τὴν ὁποίαν, ἀπεστρατεύθην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου, τοῦ εἶπα:

Διὰ τί ἐδέχθητε τὴν ἀσήμενον ταύτην βοήθειαν, ἥτις οὐδὲν δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ, ἐνῶ μᾶς ἐκθέτει ἔναντι τῶν Γερμανῶν; Δὲν μοῦ ἀπήντησε.

Κατὰ τὴν ὁμηρίαν μας ὅμως ἐν Γερμανίᾳ, πλειστάκις, μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ἐθίξαμεν ζητήματα τοῦ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἐκεῖ τὸν ἐρώτησα καὶ πάλιν:

— «Διὰ τὴν ἐκ 1½ Μεραρχίας ἐνίσχυσιν τῶν Ἄγγλων, ἡναγκάσθην μοῦ εἶπεν, νὰ τὴν δεχθῶ, καίτοι δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ τίποτε, διότι ἐπέμενον οἱ Ἄγγλοι: Ἀφ' ἑνὸς μὲν, συνέχισεν ὁ Παπάγος, διότι ἤθελον νὰ ἐμπνεύσωσι θάρρος εἰς τοὺς Σέρβους, οἵτινες ἐπεζήτησαν νὰ σπάσωσι τὸ σύμφωνόν τους μετὰ τὸν ἄξονα, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἥτις ἐπεζήτηε καὶ αὐτὴ βοήθειαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ».

Ἐπὶ πλέον μοῦ ἐτόνισε τὴν πικρίαν:

— «Τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποσταλὲν ἐκστρατευτικὸν Ἀγγλικὸν Σῶμα, (Στρατηγὸς Οὐίλσον), εἶχεν προφορικὴν ἐντολὴν τοῦ Τσῶρτσιλ νὰ μὴ περικλεισθῇ καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἐν Ἑλλάδι. Αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπεν ὁ Ἄγγλος λοχαγὸς Σμίθ, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἦτο Στρατηγὸς κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον». Καὶ συνέχισεν:

— «Λόγῳ ἀκριβῶς τούτου, ὁ Οὐίλσον, δὲν ἤθελεν νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου, (τοῦ Παπάγου), ἀλλὰ ἤθελεν νὰ δρᾷ ἐν ἰδίῳ τομεῖ, ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξίου καὶ Ἀλιάκμωνος, ἀνεξάρτητα. Ἀντετάχθην, καὶ τέλος ἐξευρέθη ἡ πολιτικὴ λύσις: «Νὰ ὑπαχθῇ», ἀλλὰ, ἂν διαφωνῇ (μετὰ τὸν Παπάγον), νὰ ἐπιλύωσι τὴν διαφορὰν αἱ οἰκεῖαι Κυβερνήσεις». Καὶ ἀκόμα μοῦ εἶπεν:

— «Ὅτι, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν ἐμφάνισιν βαρέων ἀρμάτων Γερμανικῶν εἰς Φλώριναν μετὰ κίνησιν πρὸς Ἀμύνταιον — Ἐξσοῦ, τὰ Ἀγγλικά ἄρματα ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἄνευ μάχης, καὶ δὲν ἐστάθησαν περὶ τὴν Καλαμπάκαν».

— «Ὅτι, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς συμπύξεως τῶν Ἀγγλικῶν Πεζικῶν δυνάμεων, πολλαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἀπεμακρύνθησαν τῆς κυρίας ἀποστολῆς των».

— «Ὅτι, ὁ Στρατηγὸς Οὐίλσον, ἐζήτησεν καὶ ἔλαβεν παρὰ τοῦ Ἑλληνο - Ἀρχιστρατήγου Παπάγου βεβαίωσιν, ὅτι τὰ Ἀγγλικά Στρατεύματα ἐν Ἑλλάδι, ἐξετέλεσαν πλήρως καὶ καλῶς τὰς πρὸς τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα ὑποχρεώσεις των. Τὴν βεβαίωσιν ταύτην τὴν ἔδωκεν ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος!!!».

— «Ἐν συνεχείᾳ, εἰς συζήτησιν, διὰ τί δὲν ἔκαμε τὴν σύμπτυσιν τοῦ δε-

Ξιοῦ ἀπὸ λιμνῶν μέχρι Κᾶφ — εφ — Κιαρὶ ἐπὶ τοῦ Μοράβα, ἐν α' φάσει, καὶ εἶτα ἐπὶ ἄνω Ἀλιάκμωνος, ὡς τοῦ εἶχεν ὑποδειχθῇ παρὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἔμοῦ ἐγκαίρως, ἦτοι ἀπὸ 6 Ἀπριλίου, ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ εἶχαν εἰσέλθει εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπλησίαζον εἰς Μοναστήριον, ἀλλὰ τὴν ἔκαμε τὴν 13ην Ἀπριλίου, ἦτοι μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, ὁπότε ἦτο ἀργά, διότι οἱ Γερμανοὶ εἶχον φθάσει εἰς Κοζάνην καὶ Κλεισούραν, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ὁ Ἦντεν, πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν, εἰς σχετικὴν συζήτησιν περὶ συμπτώξεως, τοῦ εἶπεν:

«Νὰ μὴν τὴν κάμη, πρὶν οὗτος τὸν εἰδοποιήσῃ ἐξ Ἀγκύρας, εἰς ἣν μετέβαινε πρὸς συζήτησιν με τοὺς Τούρκους».

Βραδύτερον, ὅταν συνηντήθην εἰς τὴν Ἑλλάδα, με τὸν Ἦντεν, εἰς ὑπόμνησίν μου, (τοῦ Παπάγου), διατὶ δὲν με εἰδοποίησεν σχετικῶς, μοῦ ἀπήντησεν:

— «Ἔπρεπε νὰ τὴν κάμης μόνος σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Αἰτία τῆς ἀποστρατεύσεώς μου ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ λοίπῃ Ἑλλάδι.

Πολὺ πρὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1941, κατέστη ἐμφανὲς ἐκ τῆς Γενικῆς διατάξεως τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅτι οὗτοι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ Ἑλλάδος:

α) Διὰ νὰ ἀπαλλάξωσι τοὺς συμμάχους των Ἰταλοὺς ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ.

β) Νὰ κερδίσωσι τὰς 850 χιλιάδας τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ πρὸς διάθεσίν του ἀλλαχοῦ.

γ) Νὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν δημιουργίαν μετώπου ἐν Βαλκανίοις, ὅταν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐνεπλέκοντο εἰς Πόλεμον πρὸς τοὺς Ρώσους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου καὶ δὴ, ἀφ' ἧς Γερμανικαὶ Μονάδες ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς μεθορίου, οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἤρχισαν νὰ ἐκδηλῶσι ἀνησυχίας περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ καὶ νὰ αἰσθάνωνται δυσανασχέτισιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὧων εἶχον κερδίσει μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν νικῶν των.

Περὶ τὴν 5ην Μαρτίου, ἐκλήθημεν εἰς Ἀθήνας οἱ ἀντιστράτηγοι διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, (Τσολάκογλου — Παπαδόπουλος — Κοσμᾶς), ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον κληθῇ οἱ Ἀντιστράτηγοι τῶν τμημάτων Στρατιᾶς Δράκος καὶ Πιτσιῆας.

Τὴν 5ην Μαρτίου, ἐλθὼν ἐκ τοῦ μετώπου εἰς Ἀθήνας, παρουσιάσθην εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον. Καθ' ὁδὸν εἰς τὸν χώρον τῶν Θηβῶν συνήντησα Ἀγγλικὰς δυνάμεις ἀνερχομένας πρὸς Λάρισαν καὶ Κοζάνην.

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ μου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, (Ξενοδοχεῖον Μεγάλης Βρετανίας), με ἐδέχθη ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Μανιαδάκης, παλαιὸς μου

γνώριμος, ὅστις μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ Γραφεῖον του, διότι ἦτο πολὺ πρῶτ' διὰ τὸ Συγκροτηθησόμενον Συμβούλιον.

Ὁ Μανιαδάκης προσεπάθει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ἦτο νὰ πολεμήσῃ καὶ κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ὅτι ἂν καταστραφῇ ἡ Ἑλλὰς πάλιν θὰ τὴν ξαναφτιάξωμεν κλπ. Τοῦ εἶπα ὅτι δὲν ἔχω ἀντίρρησην διὰ τὴν μέχρις ἐσχάτων ἀντίστασιν, καὶ ὅτι ἡμεῖς θὰ κάμωμεν τὸ καθήκον μας ὡς στρατιωτικοί.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ Μανιαδάκη εἰσῆλθον εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Εἰς τὸ πρῶτον τούτων συνήντησα τοὺς: Συνταγματάρχην Κιτριλάκην καὶ Ἀντισυνταγματάρχην Δόβαν, παλαιοὺς γνωρίμους μου, οἵτινες μοῦ εἶπον διάφορα καὶ ὅτι εἰς τοὺς Στρατηγοὺς τοῦ μετώπου ἐναπόκειται ἐφεξῆς ἡ κατάστασις. Ταυτόχρονα, ἐξ ἀνοικτῆς θύρας, εἶδον εἰς τὸ ἐσωτερικώτερον Γραφεῖον τοὺς Συνταγματάρχας Στρίμπερ καὶ Μελισσινόν, οἵτινες καὶ μὲ ἐπλησίασαν καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ὑπῆρχον προτάσεις τῶν Γερμανῶν περὶ συνθηκολογήσεως καὶ συνεζήτησαν μάλιστα τὸν ὅρον «STATOVS KBO» τῶν προτάσεων των. Ἐν τῇ μεταξύ ἠγνοίχθη ἡ θύρα τοῦ Γραφείου τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ὅστις ἰδὼν με, μὲ ὠδήγησε εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἡ συζήτησις μας ὑπῆρξε καθαρῶς στρατιωτικὴ ἐπὶ τῆς δημιουργουμένης καταστάσεως. Τοῦ ἀνέφερον:

— Ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν δυναμικότητα νὰ προχωρήσω ἐπιθετικῶς ἀρκεῖ τὸ δεξιὸν Β' Σῶμα Στρατοῦ, νὰ προχωρήσῃ τὸ ἀριστερόν του. (Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συζητήσεως (6 Μαρτίου) διεξήγον νικηφόρους μάχας ἐπὶ Ὀρλιακο πρὸς Τεπελένι, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δεχομένου τὴν ἰσχυράν ἀντεπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν τοῦ Μαρτίου 1941).

— Ὅτι δύναμαι νὰ συμπτυχθῶ κανονικῶς, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, διότι ἔχω ἐξασφαλίσαι τὸ ἀριστερόν μου πλευρόν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ ζώνῃ μου ὁδοὶ μοῦ ἐπιτρέπουσι τὴν ἀσφαλεστέραν σύμπτυξιν.

— Ὅτι τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ μου Σῶμα δὲν ἔχει παρὰ μίαν ὁδόν, τὴν πρὸς Ἰωάννινα καὶ δὲν ξεύρει, ἂν θὰ ἐπιτύχῃ κανονικὴν σύμπτυξιν.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰ περεδέχθη ὅλα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ταῦτα τὰ εἶχε θεβαιώσει πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Στρατηγὸς Δράκος, καὶ ἀναπτύσσων εὐρύτερον τὰς σχέσεις του, μοῦ εἶπεν ὅτι νομίζει, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν συμπτυσσόμενοι νὰ καλύψωμεν προοδευτικὰ, ὅλην τὴν Ἑλλάδα μέχρι Πελοποννήσου. Τοῦ εἶπα τὴν γνώμην μου ὅτι, πλέον τῆς μιᾶς ἢ τὸ πολὺ δύο στρατηγικῶν τοποθεσιῶν, ἥδη μέχρι Μπιζανίου ἢ τὸ πολὺ μέχρι Ἀράχθου, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθέξωμεν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπαισέλθωσι εἰς τὰς διαδοχικὰς στρατηγικὰς τοποθεσίας γωπαὶ δυνάμεις καὶ τέλος τοῦ ὠμίλῃσα ἐπὶ τῶν κάτωθι ἀντικειμένων.

— Ὅτι ἔξω, οἱ Μελισσινὸς καὶ Στρίμπερ ὠμίλουν περὶ προτάσεων εἰρήνης ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Μοῦ ἀπήντησεν:

«Ὁχι. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχουν, θὰ μᾶς γελάσουν». Μάλιστα ἐξῆλθεν εἰς τὴν

ένοῦσαν τὸ γραφεῖον του μετὰ τοῦ γραφείου τῶν ἀνωτέρω αἰθουσαν, καὶ τοὺς εἶπεν ἐπιτακτικά:

«Ποιὸς εἶπε εἰς τὸν Στρατηγὸν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι κάμει προτάσεις»; Ἐκεῖνοι δὲν ἀπήντησαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον του συνεχίσθη ἡ μεταξὺ μας συζήτησις. Τοῦ εἶπα:

— Καθ' ὁδὸν συνήντησα ἀνερχομένας εἰς τὸ μέτωπον Ἀγγλικὰς δυνάμεις, εἶναι πολλαί; Μοῦ ἀπήντησεν:

«Εἶναι ἐν συνόλῳ, δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας».

— Γιατί τὰς δέχθηκες; τὸν ρώτησα.

Αὐταὶ τίποτε δὲν μᾶς προσφέρουσι. Δὲν ἄφηνες νὰ τοὺς παλεμήσωμεν τοὺς Γερμανοὺς μόνοι μας διὰ νὰ γράψῃ ἡ Ἱστορία ὅτι, μόνοι μας, χάριν τῆς ἐλευθερίας μας, ἐπολεμήσαμεν δύο μεγάλα Κράτη; Ἐσεῖς δὲν εἶχατε προτείνει ἄλλοτε, ὅτι ἡ ἐνίσχυσις 8—10 Μεραρχιῶν Ἀγγλικῶν, θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μᾶς βοηθήσῃ ἔναντι καὶ τῶν Γερμανῶν; Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀπῆλθον, ἵνα τὴν ἐπομένῃν, ἀφικνουμένων καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, διοικητῶν Σωμάτων Στρατοῦ, λάβῃ χώραν τὸ Συμβούλιον.

Ἀλλὰ τὴν ἐπομένῃν, λίαν πρωτῇ, μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ἀπεστρατευόμην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου.

Μοῦ ἔκαμε κατὰπληξιν τὸ γεγονὸς αὐτό, καὶ ἐζήτησα διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν Νικόλαον.

Οὗτος δὲν μὲ ἐδέχθη προσωπικῶς, ἀλλ' ἔλαβε τὴν ἔγγραφον αἴτησίν μου, διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ζήρου, δι' ἧς ἐζήτην ν' ἀνακληθῶ, ὡς ἑφεδρος καὶ νὰ τοποθετηθῶ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἣν εἶχον ὀχυρώσει καὶ ἐγνώριζον καλῶς ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ.

Κατὰ τὸν Συνταγματάρχην Ζήρον, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν αἴτησίν μου. Σχετικῶς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς θεβαίωσις τοῦ Συνταγματάρχου Ζήρου:

Β Ε Β Α Ι Ω Σ Ι Σ

Ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος Συνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ζήρος Ἀσημάκης, θεβαιῶ, ὡς Προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι ὁ Ἀντισυνάργος Γεώργ. Κοσμάς, τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ἐπομένῃν τῆς ἀποστρατείας του, μοὶ παρέδωκεν ἀναφορὰν του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτηι, ὅπως, ἀσχέτως μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀποστρατείας του, χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν ἐπικειμένην Γερμανικὴν ἐπίθεσιν, ὅπου καὶ ὅπως αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος ἀπαιτήσωσι τοῦτο, ἀνακαλούμενος εἰς ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν οὐχί, δι' ἀκυρώσεως τοῦ Διατάγματος τῆς ἀποστρατείας του, ἀλλ' ὡς ἑφεδρος ἐκ μονίμων. Προφορικῶς δὲ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐπρότιμα νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἔναντι τῶν Γερμανῶν, ὅπου, ἐπὶ μακρὸν προπολεμικῶς ὡς Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ ὑπηρέτησεν. Τὴν ἀναφορὰν του ταύτην παρέδωκα προσωπικῶς εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν. Ἀθῆναι τῇ 20 Νοεμβρίου 1942. Ἀσημ. Ζήρος — Συνταγματάρχης

Πεζικοῦ. Ἀθῆναι τῇ 16) 4) 43. Ὁ Γραμματεὺς Α.Σ.Σ. (Τ. Σ.) ὑπογραφή».

Βραδύτερον, κατὰ τὴν κατοχὴν, ὁ πολιτευτὴς Κ. Ζαβιτσᾶνος ἐξήτησε διὰ κοινοῦ φίλου νὰ μὲ γνωρίσῃ. Ἦτο τότε Διοικητὴς τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Προσῆλθον εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἐξέφρασε ὅλην τὴν εὐχαρίστησίν του καὶ μοῦ προσέθηκε ὅτι ὁ μακαρίτης τότε Πρωθυπουργὸς Κορυζῆς εἰς ἐρώτησίν του διατὶ μὲ ἀπεστράτευσαν, ἐνῶ πανταχόθεν ὁμολογεῖται ὅτι ὑπῆρξα ἱκανὸς καὶ ἀποδοτικὸς, τοῦ εἶπεν πᾶν ὅ,τι διατυποῦται εἰς τὴν κάτωθι πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν του.

Κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν χώραν μας, καὶ πρὶν ἀκόμῃ ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διαρισθῇ Πρωθυπουργός, πολλοὶ Γερμανόφιλοι, νομίζοντες ὅτι ἡ ἀποστράτευσίς μου ἐδικαιολόγει τὴν ἀνάληψιν παρ' ἐμοῦ τῆς Πρωθυπουργίας τῆς χώρας, μὲ ὠδήγησαν, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἀνωτέρας Πολιτικῆς Γερμανικῆς Ἀρχῆς ἐνώπιον αὐτῆς. Εἰς ταύτην, ὡς καὶ βραδύτερον, ὅταν ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διωρίσθῃ Πρωθυπουργός, ἐκλήθην καὶ πάλιν νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν Κυβέρνησίν του. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡρνήθην, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶμαι ἄμοιρος, ὅπως διόλου τῆς Πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ἀκατάλληλος διὰ ἀνάληψιν Πολιτικῆς Διοικήσεως.

Ἐκτοτε, ἀνεγράφην ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς των, δι' ὃ καὶ ὡς κατωτέρω ἐξηγῶ, βραδύτερον συνελήφθη μετὰ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου, Πιτσίκου, Δέδε καὶ Μπακοπούλου καὶ ὠδηγήθημεν ἐπὶ 2 ἔτη εἰς διάφορα στρατόπεδα τῆς Γερμανίας, ἐνῶ οἱ συναποταχθέντες μετ' ἐμοῦ δύο ἕτεροι Στρατηγοί, δὲν ἤχθησαν εἰς Γερμανίαν ὁμηροί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Μυστικὴ Ὁργάνωσις ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σύλληψις τῶν 5 Στρατηγῶν καὶ μεταφορὰ των εἰς Γερμανίαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Στάλινγκραντ, κατεφάνη διὰ πάντα στρατιωτικὸν προηγμένον, ὅτι αἱ Γερμανοὶ θὰ ἔχαναν τὸν Πόλεμον.

Τότε, τῇ προσκλήσει τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου συνήλθομεν οἱ ἀντιστρατηγοὶ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Πολέμου καὶ συνεπῆξαμεν «τὴν ὁργάνωσιν τῆς Ἱεραρχίας», ὡς οἱ σκοποὶ ἐμφαίνωνται εἰς τὸ συνημμένον πρακτικὸν ὑπ' ἀριθ. 1, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖον μου καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀναγνώστης θὰ τὸ ἴδῃ εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου.

Ἡ οὕτως συγκροτηθεῖσα «Ὁργάνωσις τῶν ἀντιστρατήγων τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου», ἐξαιρέσει τοῦ ἀντιστρατήγου Δράκου Μάρκου, μὴ δεχθέντος νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην, εἰργάσθη δραστηριῶς καὶ πολλὰ πράγματα θὰ προελαμβάνοντο μὲ μεγάλην πιθανότητα, νὰ μὴ συμβῶσιν ὡς π.χ., τὰ Δεκεμβριανὰ τοῦ 1944.

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ ως αρχηγός Γ.Ε.Σ.

Ευδεως δράσεως Αντιστρατήγου Γ. Κορυαίου

Απὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατὰ Ἰλντρίαν πολέμου, ὁ ἀντιστράτηγος
Κορυαῖς ἐσηρτῶν ἐν Καβάλλα, ὡς διοικητὴς τοῦ Δ' τμήματος ἑβραίου
ἐσήκωσεν καὶ τὰ ἀναλιδῆ διοικητοὺς καὶ τὸ Ἀθβανικὸν δέλεον ἐπιχειρήσεων.
Τὴν αἰτιολογίαν τοῦ λαύου ἀνεδείχθη καὶ τὸν ἐλοποδέλῃσιν ὡς διοικητὴν
τοῦ «Συμπολιτείας Κ» ἀπολεγόμενου ἀπὸ τὰς Χ^α καὶ ΧΙ^α Μεραρχίας Πέλοδ.
Τὸ Συμπολιτεία Κ ἐνεργήσαν ἐπιτυχῶς ἐπιδεῖξιν κατὰ τοῦ δέλεου ἡν
ἐχθρικῆς δεικνύσιν καὶ τὴν περιοχὴν ἡνς νοτίου Μόροβα δίδωσας τὴν
ἐχθρικὴν ἀμυναν νοτίως Κορυαῖς καὶ συνέλῃσιν καὶ τὴν νικηφόρον
ἐκβάσαν ἡνς μάχης ἡνς Κορυαῖς. Τὸ Συμπολιτεία Κ δὲ συνεχῶς καὶ
τοῖς ἡγεταῖς ἐνεργείας τοῦ κατὰ τὴν Ἀποχρησιν, ἀπώθησεν τὸν ἐχθρὸν
δυσχερῶς ὑποβίβας καὶ ἐν γενεῇ ἀντεπευρίδην γρηῃ καὶ ἐπιτυχῶς
καὶ πᾶσαν ἀναλιδεῖσαν αὐτῷ ἀποσυλῇν.
Ὁ ἀντιστράτηγος Κορυαῖς ἀνέλαθεν ἐν συνεχείᾳ τὴν διοίκησιν τοῦ Δ' τμήματος
ἑβραίου. Προσανατολόμενος περὶ ἐμοῦ, ἐν Κορυαῖς, δυνάμει τὴν κατὰ τὴν
ἡνς ἐπιτελεῖσιν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ ἑβραίου Ἀθβανίας, κατέλαθεν τὸ

ἐπὶ τὴν Διοικητικὴν τὴν ἑξῆς ἐποχὴν τὴν ἐποχὴν Πανόργου καὶ τὴν
κορυφαίαν Μαγ. τὴν 2, Μπορε τὴν 3, ἐξοργιστὴν οὐδὲν
βαῖον ἐξοργιστὴν διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρήσει. Ἐν συνεχείᾳ
μαζέβει τὴν ἐποχὴν Χερσέρας - Μοῦλοι, εἰσέδυσεν βελτίως εἰς τὴν
μορφήν τοῦ ζιούσας ἀχρὲν εἰς δυνάμειν τὴν χειροκίνητον ἀπὸ
Ἀνδρῶν, μαζέβειν τὸ ὑψηλὸν Νιθίλου καὶ τὴν ἀνω μορφήν
τοῦ Μένδρια καὶ προκειμένης τὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τὸν
ἀποβρῆτοντα εἰς τὴν ἀνωμοτῆτα τῶν ἀπὸ Τερενέου συμμοινωνῶν. τοῦ
ἐχθροῦ

Καὶ αἰτίους τῆς ἐπιχειρήσεως. τοῦτοι οἱ ἀντιορρέλγος Μπορε εἰσαγγέλει
Διοικητικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαιδεύσει, ἣν ἀνεγνωρίσασα ἡ
ἐλληνικὴ Πρωτὴ Διοίκηση ἐρηγόρευσε διὰ τῆς ἀπὸ 22^{ης} Φεβρουαρίου
1941 ἡγεμονίας διατελῆς αὐτῇ καὶ ἀνέτειλε αὐτῇ τὸν Ποταμὸν
ἐπὶ τὸν Α'. τῆς 5.

Τὴν 7^η Μαρτίου 1941 ὁ ἀντιβρέτης Μορσὲ ἀπεγγόνη τῶν μετέπειθ' αὐτοῦ
τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α'. τῶνος ἐλθεῖς καὶ ἀποσπρέχοντι. Ἡ ἐνέργεια
αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ἀφ' ἧς ἐπὶ τῇ
ἀντιβρέτης Μορσὲ κληθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἐπέμειλε τὴν ἐπελευθεσίαν
τῆς συρρέσει καὶ μὲν τὴν Γερμανίαν, διεύρωσεν γινώσκει δὲ οὖν
ἐφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιουσίᾳ αὐτῆς ἰσχυρομένην πολιτικὴν αἰσιν
ἐκτελεστέον πρὸς τὴν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, μετρημένην ποσότητα.
Συνεπῶς καὶ ἐν τῇ Διοικήσει τοῦ Α'. τῶνος ἐλθεῖς ἀπαγγέλλει τὴν
καὶ τὴν ἀποσπρέχοντι τοῦ, οὐδ' ὅπως εἶναι ἀπόρροια ἐνδεύσεως
ἐπαγγελματικῆς ἀνεπάρκειας καὶ διοικητικῆς ἀνικανότητος. Τούτων ἐν
τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνωτάτῃ Διοικήσει, ἀνεγνωρῶν τῶν γόμων δι' οὓς
ἀπεγγόνη αὐτὸν τῶν μετέπειθ' αὐτοῦ, ἐδεώρει καὶ ἐξυπονοεῖ
να' θεωρῇ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον αὐτὸ καὶ ἀπό τῆς
Ἀνωτάτης Ἀνωτάτης ἐν Ἀθήναις τῇ 31^ῃ Ὀκτωβρίου 1945.

Μαυρί

Τὰ κυριώτερα σημεῖα ἐνεργείας τῆς Ἱεραρχίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

— Εἰς τὸν ὑποφαινόμενον ἀνετέθη ἡ ὕλοποίησις τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων ὑπὸ τῆς Ὁργανώσεως.

— Ὅλοι οἱ Ἐθνικόφρονες ἀξιωματικοί, οἱ διαμένοντες ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Συνταγματάρχου καὶ ἄνω, ἐκλήθησαν παρ' ἐμοῦ, εἰς οὓς ἀνεκοίνουν ὅ,τι ἐχρειάζετο, καὶ προσεκαλοῦντο νὰ δηλώσωσι ἂν ἀπεδέχοντο νὰ συνεργασθῶσιν ἢ οὐ. Πλὴν ἐλαχίστων, οἵτινες ἀπὸ φόβον ἢ ἀπὸ ἀντιπολίτευσιν ἐζήτουν νὰ ἀποφύγωσι, ἰσχυριζόμενοι διαφόρους αἰτίας καὶ οἵτινες ἀφέθησαν ἐλεύθεροι νὰ μὴ συμμετάσχωσι, οἱ ἄλλοι ἀπεδέχθησαν ἀμέσως.

— Ἡ πόλις διηρέθη εἰς τομεῖς συμπίπτοντας μὲ τὴν περιοχὴν τῶν ἀστυνομικῶν τμημάτων καὶ ἐν ἐκάστῳ τομεῖ διωρίσθη εἰς ἀρχηγός, (ὁ ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος), ὅστις ὠργάνωσε τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ του λοιποὺς ἀξιωματικούς Στρατοῦ, Χωροφυλακῆς καὶ Ἀστυνομίας. Διετάχθη δὲ ὅπως ἕκαστος ἀξιωματικός, ὀπλισθῇ μὲ οἷα σδήποτε φύσεως ὄπλον ἢ νὰ φροντίσῃ ὅπως προσλάβῃ ἓνα ἢ δύο ἰδικούς του, ἀλλ' ἐπίσης ἰδιώτας τῆς περιφερείας του, φροντίζων διὰ τὴν ὀπλίσιν των. (Τόσον ἡ Χωροφυλακὴ, ὅσον καὶ ἡ Ἀστυνομία Πόλεων εἶχον διορίσει ἀντιπροσώπους παρ' ἐμοί).

— Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Γρίδας, ἀρχηγὸς τῆς ὀργανώσεως Χ, προσκληθεὶς παρ' ἐμοῦ, ἐνετάχθη προθύμως ὑπὸ τὴν ὀργάνωσιν «τῶν ἀντιστρατήγων».

— Εἶχον ἐγγραφῇ εἰς τοὺς Καταλόγους τῶν Τομεαρχῶν περὶ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας ἀξιωματικῶν, (Στρατοῦ, Ἀεροπορίας, Ἀστυνομίας Πόλεων, Χωροφυλακῆς). Ἐκαστος τούτων διετάχθη νὰ ὀπλισθῇ ὅπως σδήποτε ἐξευρίσχωι ἀκόμη φίλον του ἢ συγγενῇ του. Οὕτω συνεκεντρώθησαν περὶ τὰς 15.000 ἐγγεγραμμένων καὶ ὀπως σδήποτε ὀπλισμένων.

— Ἦλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ φιλοῖταλους Ἑλλήνας πολιτικούς, ἡ ἰδιώτας, καὶ ἐζητήσαμεν νὰ μᾶς παραδώσωσι ὅπλα οἱ Ἴταλοί. (Ἦτο ἡ ἐποχὴ πού ὁ Μουσολίνι εἶχεν ἐκπέσει τῆς Ἀρχῆς καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀπηλευθερώθη).

— Συνετάχθη ἓνα Σχέδιον «Καταστροφῶν ὀδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γεφυρῶν» ὑπὸ Ἐπιτελικῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ παρεμποδισθῇ ἡ ἀκώλυτος ἔλευσις τῶν Ἐπαρχιωτῶν Κομμουνιστῶν εἰς Ἀθήνας, ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τῶν Γερμανῶν.

— Ἦλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις εὕρισκομένους πολιτικούς ἀρχηγούς. Ὁ ὑποφαινόμενος ἐπεσκέφθη τὸν ἀείμνηστον Καφαντάρην, καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ ὁ Παπάγος, ἀλλὰ ἡ συνάντησις δὲν συνετελέσθη, διότι ἐν τῷ μεταξὺ συνελήφθημεν.

— Εἶχε προπαρασκευασθῇ καὶ μελετηθῇ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς II Μεραρχίας, ἀλλὰ δὲν προήχθη, διότι συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Οἱ εἰς τὰ Τάγματα Ἀσφαλείας, (ἐπὶ Πρωθυπουργίας I. Ράλλη), κατατασσόμενοι ἀξιωματικοὶ ἐλάβανον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὁδηγίαν τῆς ἐνδεχομένης χρησιμοποίησεώς των ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τάξεως. Γενικῶς αἱ

ἐργασίαι ἔδαινον καλῶς, ὁπότε τὴν ἐπομένῃν τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἰταλίας συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἄνευ δικαιολογίας καὶ ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, (πλὴν τοῦ ἀντιστρατήγου Παπαδοπούλου Δημ., δὲν ἠξέυρω διὰ ποίαν αἰτίαν).

Ἐν συνεχείᾳ ἤχθημεν ὡς ὁμηροὶ εἰς Γερμανίαν, καὶ παρεμείναμεν μέχρι πτώσεως τοῦ Χίτλερ, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Πατρίδα περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1945.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὁμηρικῆς ζωῆς μας ἐν Γερμανίᾳ, ἐξιστοροῦνται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου καὶ Μπακοπούλου ἐκδοθέντα τότε βιβλία. Περιληπτικῶς ἐκθέτω ἐνταῦθα:

— Ὅτι ἐζήσαμεν εἰς τὸ φρούριον Κενστάϊν, (30 χιλιόμετρα Νοτίως Δρέσδης), ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν μέσῳ 50 Γάλλων Στρατηγῶν καὶ 5 Ὀλλανδῶν καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον (1½ ἔτη) εἰς Οὐράνιευμπουργκ, μόνοι μας οἱ Ἕλληνες Στρατηγοί.

Οἱ Γερμανοὶ ἐμερίμνησαν καὶ μᾶς ἔφερον τὰς στρατιωτικὰς στολὰς μας, ἃς καὶ ἐφέρομεν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁμηρίας μας.

— Ὅτι ἡ μεταφορὰ μας ἐκ Κενστάϊν εἰς Οὐράνιευμπουργκ ἐγένετο πρὸς τιμωρίαν μας, λόγῳ διαλέξεως ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου, ἣν ἔκαμεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος παρακλήσει τῶν Γάλλων Στρατηγῶν, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Γερμανικὴν Διοίκησιν τοῦ Φρουρίου. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ καθαρὸν στρατιωτικὸν μέρος, ἀλλὰ ἐξέθεσε καὶ τὴν Πανευρωπαϊκὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς περιόδου ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ ὥχλησε τοὺς Γερμανοὺς, οἵτινες τὸ ἐπληροφορήθησαν ἡμέσως καὶ χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγήσωσι τὴν αἰτίαν, τὴν ἐπομένῃν μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς εἰς Οὐράνιευμπουργκ.

— Ὅτι, εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ στρατόπεδα, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετεχειρίσθησαν εὐπρεπῶς. Ἐκαστος εἶχε τὸ δωμάτιόν του, μίαν μερίδα τροφῆς καὶ ὑπηρετήν, Γάλλον ἢ Ἑλληνα αἰχμάλωτον στρατιώτην.

Ποιοῦμαι ἑξαρσιν ἐνταῦθα, καὶ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων μας διὰ τὴν μέριμναν ἣν ἐπεδείξατο ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, (ἔδρα Γενεύη), εἰς ὃν, τῇ Συμβουλῇ τῶν Γάλλων Στρατηγῶν ἐν Κενστάϊν ἀπετάθημεν τηλεγραφικῶς.

Οὗτος ἔστελγεν δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἀνὰ ἓν δέμα καθ' ἑβδομάδα, περιέχον πλεῖστα ὅσα εἶδη διατροφῆς, σιγαρέττων, καφὲ κλπ.

— Ὅτι ἐγκαίρως, καὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς, μέσῳ Βερολίνου — Λειψίας, κατ' ἀρχὰς εἰς Στρατόπεδον Φλέλσμπουργκ καὶ κατόπιν παραπόνων εἰς ἓνα παρακαίμενον Πύργον.

Μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ 20 ἡμερῶν δι' αὐτοκινήτων, μέσῳ Νταχάου καὶ Βιέννης εἰς Ἰσμπουργκ, (στρατόπεδον). Μετὰ τινὰς ἡμέρας παραμονὴν ἐκεῖ, μᾶς μετέφερον εἰς περιοχὴν Βρένερο, ἔνθα καὶ ἀπελευθερώθημεν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, οἵτινες καὶ ἀνέλαβον ἐφεξῆς τὴν διατροφήν καὶ τὴν ἐν γένει συν-

τήρησίν μας. Μετά τινας ημέρας οί Ἀμερικανοί μᾶς μετέφερον δι' αὐτοκινήτων εἰς Βερόναν Ἰταλίας καί ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ἔνθα παρεμείναμεν ἐπὶ τινας ημέρας, ἐπισκεφθέντες τὴν παρακειμένην Πομπηΐαν. Τέλος ἀεροπορικῶς, οἱ Ἀμερικανοί μᾶς μετέφερον εἰς Ἀθήνας, ἔνθα πλέον εἶχεν κατασταλῇ τὸ Κομμουνιστικὸν Κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944, καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1945, ἐπανήλθομεν εἰς τὰς οἰκίας μας καὶ τοὺς ἰδικούς μας.

— Ὅτι, ἡ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις, εὐγνωμονοῦσα (!!) καὶ ὑπήκουσα εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν στρατιωτικῶν, μᾶς εἶχεν ἀποστρατεύσει ὅλους, (ἢ μᾶλλον τοὺς Στρατηγούς Μπακόπουλον — Δέδεν καὶ ἐμέ, — διότι οἱ Στρατηγοὶ Παπάγος — Πιτσιῆς, ἦσαν ἤδη ἀπόστρατοι φυσιολογικὰ λόγῳ ὀρίου ἡλικίας.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Μετά τὴν ἀποστρατείαν παρέμεινον ἰδιωτεύων μέχρι τέλους 1946. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1947, ἐκλήθην παρὰ τῆς μικτῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς ἀείμνηστος Μάξιμος μου εἶπεν:

«Ἐθνικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ πᾶς Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης». Μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀρνηθῶ. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τὸ θέτει ὡς Ἐθνικὴ ἀνάγκη, κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ. Τὸν παρεκάλεσα μόνον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, (Καβάλαν — Δράμαν), διὰ νὰ ταυτίζωνται τὰ ὅρια τῆς Πολιτικῆς Διοικήσεως μὲ τὰ τοιαῦτα τῆς Στρατιωτικῆς, (Μεραρχία Καβάλας), διότι ὁ ρόλος μου δὲν θὰ εἶναι μόνον Διοικητικὸς, ἀλλὰ καὶ συντονιστικὸς τῶν Πολιτικῶν Διοικήσεων — πρὸς τὰς Στρατιωτικὰς τοιαύτας, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐνεργείας των κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

Τὸ τί ἔπραξα διὰ τὴν ὀχύρωσιν πόλεων, σπουδαίων κόμβων κλπ. δαπάναις τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων, βοηθοῦσης τῆς ἐπιτοπίου Χωροφυλακῆς καὶ τοῦ Στρατοῦ, ἐκτίθενται ἀλλαχοῦ.

Παρέμεινον ἰδιωτεύων ἀπὸ τῆς παραιτήσεώς μου ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης — Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, μέχρι 20 Ἰανουαρίου 1949, ὁπότε ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου διὰ δευτέραν φοράν, ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ τοῦ Στρατοῦ βραδύτερον, (μετὰ τὴν ἰδρύσιν τοῦ Γ.Ε.Ε.Θ.Α.), μέχρι τοῦ Μαρτίου περίπου τοῦ 1951, ὁπότε ἐπανήλθον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀποστρατείας.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχηγίαν ταύτην, ἐμφαίνονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου.

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1940 - 1941

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΚΑΙ ΤΟ Α' ΣΩΜΑ
ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΩ ΠΟΛΕΜΟΝ

(Αφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῶν πεσόντων
Ἀξιωματικῶν καὶ Ὁπλιτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ
Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940 — 1941)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον (1940—41) διώκησα, κατ' ἀρχάς, τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν Κ. (Χ καὶ ΧΙ Μεραρχίαι) καὶ εἶτα τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνισχυμένον.

Ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ἐνεργείας τοῦ Σώματος τούτου ἔδρασε κατὰ καιροῦς, δύναμις 5½ περίπου Μεραρχιῶν (II, III, IV, VIII, 2 Ἀν. Συντάγματα Πεζικοῦ, Μεραρχία Ἱππικοῦ), ἥτοι τὸ 1) 3 περίπου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ.

Ἡ δρᾶσις τῶν ἄνω Μονάδων ἐκτίθεται ἀπὸ τε Στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως ἐν τῷ πλαισίῳ μόνον τῶν Μεραρχιῶν καὶ μικτῶν ἀποσπασμάτων. Ἀπεφύγαμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γεγονότων ἐν τῷ πλαισίῳ μικροτέρων Μονάδων, ἵνα μὴ αἱ μακρὰ καὶ ἐκτεταμέναι λεπτομέρειαι συσκοτίσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων συναγόμενα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ συμπεράσματα. Σκοπὸς τοῦ παρόντος βιβλίου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς δράσεως τῶν προμνησθεισῶν Μεγάλων Μονάδων ἀλλ' ἡ ἐξαγωγή ἐκ τῆς δράσεώς των, Στρατηγικῶν ὠφελημάτων διὰ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ μέλλοντος, δι' οὓς καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ παρούσα συγγραφή γίνεται.

Πρὸ πάσης ἐνάρξεως φέρω τὴν σκέψιν μου πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους ἐν γένει τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων.

Ἀθῆναι τῇ 20 Ἰουνίου 1941

Ι. Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ι. ΑΙΤΙΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ μελέτη τῶν πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν ἱστοριῶν διδάσκει ὅτι τὰ αἷτια παντὸς πολέμου ὑπῆρξαν πάντοτε τὰ αὐτά. Ταῦτα ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι συγχεκαλυμμένα μὲν, ἡ ΤΑΣΙΣ καὶ ἡ ΕΠΙΘΥΜΙΑ παντὸς ἔθνους γὰρ δεσπῶση δι-

οικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς παντὸς ἄλλου ἀσθενεστέρου γειτονικοῦ, φανερά δέ, διάφορα ἀσήμαντα μεθοριακὰ ἐπεισόδια, ἢ τοιαῦτα κατὰ τῆς σημαίας καὶ τῆς Ἑθνικῆς τιμῆς, δημιουργούμενα ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως διακυβερνηθῇ ἠθικῶς ὁ πόλεμος.

Ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν μέχρι τῶν σημερινῶν, δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ἄνω αἰτίων καὶ ἀφορμῶν. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις εἶναι ἡ κυρίως αἰτία καί, ὡς μέσον ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς της χρησιμοποιεῖ τὴν διοικητικὴν ἐπικράτησιν, ἐπιβαλλομένην διὰ τοῦ Στρατοῦ.

Οἱ φεουδαρχικοὶ καὶ οἱ Τουρκοὶ Πόλεμοι δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν αἰτίων τούτων. Οὗτοι τὴν οἰκονομικὴν ἐπικράτησιν τὴν ἐξησφαλίζον διὰ τῆς ἀρπαγῆς, μετὰ τὴν νίκην, τῶν περιουσιῶν καὶ διὰ τῆς καταδουλώσεως τῶν κατοίκων πωλουμένων ὡς δούλων, ἢ ἐργαζομένων ἐπ' ἀόριστον ὑπὲρ τῶν νικητῶν, τὴν δὲ διοικητικὴν ἐπικράτησιν διὰ τῆς λήψεως διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν μέτρων, ἐξασφαλίζόντων τὴν διαρκῆ ὑποδούλωσιν τῶν καταδυναστευομένων. Ἡ διαφορὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ σημερινὴ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις ἐξασφαλίζεται οὐχί, κατὰ τὸν χονδροειδῆ τρόπον τῆς μεσαιωνικῆς καὶ Τουρκικῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δάσει Προγράμματος καὶ ἐπιστημονικοῦ συστήματος, ἀποδίδοντος πλείονα οἰκονομικὰ ὀφέλη, ἢ δὲ διοικητικὴ, διὰ τῆς δῆθεν ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ μεταφραζομένης ὑλικῶς, διὰ τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῶν ζωτικωτέρων καὶ εὐαισθητοτέρων Περιοχῶν τῆς ὑπὸ προστασίαν χώρας.

Ἐν τῷ Ἑλληνοϊταλικῷ Πολέμῳ ἡ μυστικὴ αἰτία, ἥτοι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις, εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀνήκει γεωγραφικῶς εἰς τὸν ζωτικὸν χῶρον αὐτῆς καὶ ἰδίᾳ, διὰ τῶν πρὸς Ἰόνιον καὶ Αἰγαῖον βλεπόντων τμημάτων της, ἢ δὲ φανερά αἰτία τοῦ Πολέμου ἐξεδηλώθη διὰ διαφόρων ἐπεισοδίων, ἀφορμὴν ἐχόντων τὴν παραδίασιν δῆθεν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος τῆς οὐδετερότητος ἐν τῷ Πολέμῳ τοῦ ἄξονος (Γερμανία — Ἰταλία) πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν σκληρὰν διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν της πρὸς τοὺς Ἀλβανοφώνους κατοίκους τῆς Θεσπρωτίας (Τζουμαγιάς).

Οὕτω λοιπόν, ἡ Ἰταλία, μὲ μυστικὴν καὶ συγκεκαλυμμένην ἐπιδίωξιν τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος, πρῶτον θῆμα πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας καὶ μὲ φανεράν ὑλικὴν αἰτίαν πολέμου τὸν θάνατον ἐνὸς Ἀλβανοῦ ληστοῦ τῆς Θεσπρωτίας, ἐκήρυξε, ἀπροειδοποιητῶς, τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν πρωτὰν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, μὴ δώσασα καιρὸν εἰς αὐτὴν παρὰ ἐλαχίστων τετάρτων ὥρας.

Τῆς παρούσης σπουδῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς οὔσης, ἀφήνομεν εἰς τὸν πολιτικὸν ἱστοριογράφον νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰ φανερά καὶ ἀφανῆ αἷτια τοῦ Πολέμου τούτου, ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα ἀπλῶς καὶ συντόμως εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν μονάδων, ἃς διψκήσαμεν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ εἰς ὅ,τι στενῶς πρὸς τὴν δρᾶσιν των συνδέεται.

II. ΕΔΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

α') "Ορια Θεάτρου ἐπιχειρήσεων.

Τοῦτο περιλαμβάνει:

— Ἐκ μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὸ ἀμέσως ἀπὸ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου ἔδαφος μέχρι Φλωρίνης — Καστοριάς — Γρεβενῶν — Μετσόδου — Ἰωαννίνων Ἀχέροντος — Θαλάσσης τοιοῦτον.

— Ἐκ δὲ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, τὴν Βόρειον Ἠπειρον καὶ τὴν ἐπαρχίαν ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ τὸ μέχρι τοῦ ποταμοῦ ΣΚΟΥΜΠΗ τμήμα.

β') Γενικὴ μορφολογία τοῦ Θεάτρου ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἐν γένει.

Ἡ Ἀλβανία κατὰ γενικὴν ἔννοιαν διασχίζεται ἐξ Α. πρὸς Δ. ὑπὸ τεσσάρων κυρίων ποταμῶν. Οὗτοι εἶναι:

— Ἀῶς (Βοῦῶσα) μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Δρῦνον.

— Δέβολις, μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Ἀφον (Οὔζουν).

— Σκούμπης.

— Ντρίν (μέλας Δρῦνος).

Οἱ δύο πρῶτοι πηγάζουσιν ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου (ὁ Ἀῶς κυρίως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Πίνδου), οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐκ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς τοιαύτης.

Τῶν δύο πρώτων, οἱ παραπόταμοι συμβάλλουσιν ὁ μὲν Δρίνος εἰς Ἀῶν παρὰ τὸ Τεπελένιον, ὁ δὲ Ἀφὸς παρὰ τὸ Βεράτιον, εἰς Δέβολιν.

Μεταξὺ τῶν, ὡς ἄνω, ποταμῶν ὑφθύνται κύριαι ὀροσειραὶ καὶ δευτερεύουσαι κορυφογραμμαί, ὧν αἱ κλιτύες ἀποσθυνόμεναι, ἐγγὺς ἢ μακρὰν τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν, σχηματίζουνσι κοιλάδας λίαν στενῆς, κατ' ἀρχήν, διατομῆς, πλὴν τῆς πεδιάδος τῆς Μουζουκιάς, ἥτις εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ διαποτίζεται ὑπὸ τῶν τριῶν ἐκ τῶν ἄνω ποταμῶν, τοῦ Ἀῶου, Δέβολι καὶ Σκούμπης, ἐκβαλόντων εἰς Ἀδριατικὴν.

Οὕτω μεταξὺ θαλάσσης καὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀῶου, τοῦ Δρύνα ὑπάρχει ἡ παράκτιος ὀροσειρά, ἥτις ἀρχομένη ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα ΠΛΑΤΟΒΟΥΝΙ, καταλήγει, διατεμνομένη καθέτως ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑΣ (ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) εἰς τοὺς ὀρεινοὺς ὄγκους ΚΕΡΑΥΝΙΑ, ΛΟΥΤΚΑΡΑΝ, ΣΚΕΝΤΕΡΒΙΤΣΑΝ, ἀποσθυνομένους εἰς τὴν περὶ τὴν Αἴλωνα πεδιάδα.

Μεταξὺ ΔΡΙΝΑ καὶ ΑῶΟΥ ὑφθύνται ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τῆς Νεμέρσκας, ἀποσθυνόμενος εἰς τὰ στενὰ τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Μεταξὺ τοῦ ΑῶΟΥ καὶ ΑΨΟΥ ὑφθύνται, διαδοχικῶς, οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τοῦ ΡΑΔΟΝΙ καὶ ΝΤΡΑΣΑΣ, ἀποσθυνόμενοι εἰς περιοχὴν ΒΕΡΑΤΙΟΥ καὶ διακοπτόμενοι διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν καθέτων κορυφογραμμῶν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ (ἀμέσως Δ. τῆς Κλεισούρας) καὶ ΣΕΤΕΛΙ (ἀμέσως Α. Τεπελενίου). Αἱ

δουτικάι καταπτώσεις τῶν τελευταίων τούτων ὁρέων μετὰ τῆς ἔγαντι ΝΕΜΠΡΕ-ΣΚΑΣ σχηματίζουν τὰ περιώνυμα στενά τῆς Κλεισούρας — Τεπελενίου.

Μεταξὺ ΑΨΟΥ καὶ ΔΕΒΟΛΙ ὑφθύνται οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῆς ΟΣΤΡΟΒΙ-ΤΣΑΣ καὶ ΤΟΜΟΡΙ, τοῦ ὑψηλοτέρου ὅρους τῆς κεντρικῆς Ἀλβανίας (ὑψ. 2480) ὅπερ ἀποσθύνεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς ΜΟΥΖΑΧΙΑΣ.

Μεταξὺ ΔΕΒΟΛΙ καὶ ΣΚΟΥΜΠΗ ὑφθύνται οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῶν ΚΑΝ-ΔΑΟΥΤΩΝ καὶ ΚΑΜΙΑΣ, ὧν αἱ μὲν ΒΑ καταπτώσεις σχηματίζουν τὸ δου-τὸν περίδλημα τῆς λίμνης ΑΧΡΙΔΟΣ, αἱ δὲ ΒΔ τοιαῦται τὴν στενωπὸν ΕΛ-ΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΔΟΣ.

Μεταξὺ ΣΚΟΥΜΠΗ καὶ ΔΡΙΝΑ (Ντρίν) ὑφθύνται διάφοροι ὄρεινοὶ ὄγ-κοι, οἵτινες, μετὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀλβανο - Σερβικὴν μεθόριον τοιούτων, ἀπο-τελοῦσι τὰς κεντρικὰς Ἀλβανικὰς Ἀλπεῖς, βορείως δὲ τοῦ ΔΡΙΝΑ (Ντρίν) πρὸς Μαυροβούνιον ὑφθύνται αἱ ὄρειαι Ἀλβανικαὶ Ἀλπεῖς.

Κατὰ γενικὴν μορφολογικὴν ἔννοιαν ἐξεταζομένη ἡ Ἀλβανία εἶναι χώρα, κατ' ἐξαιρέσιν, ὄρεινὴ μὲ ἀπόλυτα ὑψὴ μέχρι 2.400—2.500 μ. καὶ δὲν ἀφήνει μεταξὺ τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τῆς, παρὰ λίαν περιωρισμένης πεδινὰς ἐκτάσεις, ἢ, λίαν περιωρισμένης διατομῆς, κοιλάδας, ἐκατέρωθεν τῶν ποταμῶν. Τοιαῦται εἶναι:

— Ἡ λεκάνη τῆς ΚΟΥΤΣΑΣ καὶ ΒΙΓΛΙΤΣΗΣ (ἐνοῦμεναι διὰ τῆς στενωποῦ Τσαγγόνι).

— Ἡ πεδιάς τῆς ΜΟΥΖΑΚΙΑΣ.

— Ἡ κοιλάς τοῦ ΔΡΙΝΑ.

— Τὰ παραθαλάσσια πεδινὰ μέρη ὡς αἱ περιοχαὶ ΒΟΥΘΡΩΤΟ, ΔΥΡΡΑ-ΧΙΟΝ, ΖΟΥΖΕΤ καὶ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Νάθη ποταμοῦ.

γ') Συγκοινωνία

— Ἡ Ἀλβανία στερεῖται παντελῶς σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἐξαιρέσει ὀλί-γων χιλιομέτρων στενῆς γραμμῆς (ΝΤΕΚΟΒΙΑ), ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιο-υμένης δι' ἐκμεταλλευτικούς σκοποὺς παρὰ τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ζουζέτ.

— Τὸ ὀδικὸν δίκτυον αὐτῆς ἐπίσης εἶναι λίαν περιωρισμένον καὶ συνδέει τὰς κυριωτέρας πόλεις αὐτῆς.

Τοῦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὡς κάτωθι.

α') Ἐκ Φλωρίνης καὶ Μοναστηρίου ἄγουσι, μέσῳ θαθειῶν γραμμῶν καὶ ὄρεινῶν διαβάσεων, αἱ ἀμαξιτοί.

1) Φλώρινα — Πισοδέρι — Βιγλίτσα — Κορυτσά.

2) Μοναστήριον — Πρέσπα — Κορυτσά.

β') Ἐκ τῆς περιοχῆς Καστοριάς καὶ Κοζάνης ἄγουσιν, ὑπὸ παρομοίας συνθήκας, αἱ ἀμαξιτοί.

1) Κοζάνη — Σιάτιστα — Καστοριά — Ἱερὰ Πηγὴ — Βιγλίτσα — Κορυτσά.

2) Κοζάνη — Κλεισούρα — Καστοριά και ἐκεῖθεν, ὡς ἡ ἄνω.

γ') Ἐκ Κορυτσᾶς ἄγουσιν αἱ ἀμαξιτοί:

1) Κορυτσᾶ — Ἐρσένα — Μπέρζανη — Ἰωάννινα.

2) Κορυτσᾶ — Μοσχόπολις.

3) Κορυτσᾶ καὶ εἶτα κατὰ μῆκος Δεδόλι μέχρι Μογλίτσης.

4) Κορυτσᾶ — Πογραντέτς — Ἐλδασάν — Δυρράχιον — Τίραννα.

5) Κορυτσᾶ — Μπαμπότιστα — Δάρδα — Βιγλίτσα.

Ἐν τῷ Νοτίῳ τμήματι ὑπάρχουσιν, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωάννινα — Ἐρσένα — Κορυτσᾶ καὶ αἱ κάτωθι:

1) Ἰωάννινα — Δελιδιάνκι — Ἀῶς — Κλεισούρα ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει διὰ τοῦ ἐνὸς κλάδου τῆς, μέσῳ Τεπελενίου, εἰς Αὐλῶνα διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου τῆς εἰς Μπεράτι καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αὐλῶνα καὶ Δυρράχιον — Τίραννα.

2) Ἰωάννινα — Δελιδιάνκι — Ἀργυρόκαστρον — Τεπελένι — Αὐλῶν. Ἐκ ταύτης εἰς Γεωργουτσάδες ἀποσπᾶται κλάδος, ἄγων εἰς Δέλδινον καὶ Ἀγίους Σαράντα καὶ ἐκεῖθεν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας εἰς Μπόρσι, ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει κατὰ μῆκος μὲν τῆς παραλίας εἰς Χειμάραν καὶ Αὐλῶνα, διὰ δὲ τοῦ Κούτς εἰς Βάϊτζαν καὶ Αὐλῶνα (τὸ τμήμα Μπόρσι — Κούτς — Βόϊτζα δὲν ἦτο κατασκευασμένον. Τὸ μηχανικὸν τοῦ Α' Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ κατεσκεύασεν ἐντὸς μηνός, τὸ τμήμα Μπόρσι — Κούτς μέχρι Μπολένας).

III ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Ἐνεργῶν τις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διακρίνει τὰς κάτωθι κυρίας καὶ δευτερευούσας στρατηγικὰς κατευθύνσεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς θάλασσαν.

1) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν ἐκ Φλωρίνης διὰ Πισοδερίου Καπελίτσης πρὸς Κορυτσᾶν καὶ ἐκ περιοχῆς Καστορίας διὰ Ἱεροπηγῆς πρὸς Κορυτσᾶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δεδόλι πρὸς Ἐλδασάν.

Ἡ κατεύθυνσις αὕτη καλύπτεται καὶ ὑποδοηθεῖται.

α') Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Μικρὰ Πρέσπα — λίμνη Μαλίχι — Πογραντέτς καὶ ἐκεῖθεν μὲ ἄξονα τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Ἐλδασάν.

(Σ η μ ε ί ω σ ι ς: Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον ἡ ἀμαξιτὴ Κορυτσᾶς διὰ Δεδόλι δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι Ἐλδασάν, ἀλλ' ἐτερματίζετο εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν εἶχε λάβει τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ ἡ δευτερεύουσα τοιαύτη, ἥτοι Κορυτσᾶ — Πογραντέτς καὶ ἐκεῖθεν ἀμαξιτὴ πρὸς Ἐλδασάν).

β') Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Καστοριά — Δάρδα — Βυθούλκι — Κοιλὰς Τομαρίτσας.

γ') Ὑπὸ τῆς ἑτι νοτιώτερον δευτερευούσης τοιαύτης Γράμμος — Αὐχὴν Κᾶφ-ε-Κιάριτ — Μπιλούσι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἄνω κλάδον τοῦ ποταμοῦ Ἀφου.

2) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν Ἰωάννινα — Ἀῶς — Κλει-
σοῦρα — Μπόμπεσι — Βεράτιον, καλυπτομένην καὶ ὑποδοηθουμένην ἀπὸ Βορ-
ρᾶ ὑπὸ τῆς δευτερεύουσας κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωάννου ποταμοῦ.

3) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἀρχομένην ἐκ τῆς νοτίας περιο-
χῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄγουσαν διὰ Κακαβιάς — Ἀργυροκάστρου — Τεπε-
λενίου πρὸς Αὐλῶνα καὶ καλυπτομένην ὑπὸ τῆς δευτερευούσης: Περιοχὴ Κάτω
Καλαμᾶ — Δέλδινον — Στενὰ Σκαρφίτσας — Προγκονάτι — Σάλαρι.

4) Τὴν ἀρκετῆς στρατηγικῆς ἀξίας κατεύθυνσιν, περιοχὴ Ἀγίων Σαράν-
τα — Κούτς — Κοιλὰς Σουσίστης — Αὐλῶν, καλυπτομένην ὑπὸ τῆς παραλια-
κῆς κατευθύνσεως πρὸς Χειμάραν καὶ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Αὐλῶνος.

III.— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Τοποθεσίαι διακόπτουσαι τὰς ἄνω κατευθύνσεις καὶ ἐφ' ὧν δύναται νὰ
στηριχθῇ στρατηγικὴ διάταξις, ἢ νὰ ἐξορμήσῃ στρατηγικὴ ἐπίθεσις εἶναι κατὰ
γενικὴν ἔννοιαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος.

1) Καϊμακτσαλὴν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων — Βενέτικος ποταμός — Ὀρ-
λιακὰς ὄρος — Ζυγὸς Μετσόδου — Ἀραχθὸς ποταμός, ἢ δι' Ὀλίτσινα ὄρους
πρὸς θάλασσαν.

2) Λαιμὸς Πρέσπης — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάριχο ὄ-
ρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικα ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμᾶς
ποταμός.

3) Πρέσπα λίμνη — Ἰθάν ὄρος — Μόροβας ὄρος — Γράμμος ὄρος —
Μέρτζανι (παρὰ Ἀῶν π.) — Δέλδινον — Ἀγιοὶ Σαράντα.

4) Ἀχρίς λίμνη — Ὀστροβίτσα ὄρος — Μπούμπεσι αὐχὴν — Τεπελένι
χωρίον — Κούτς χωρίον — Χειμάρρα χωρίον — Θάλασσα.

5) Ἀχρίς (παρὰ τὸ Λιν) — Βεράτιον — Ἐκβολαὶ Ἀῶς.

6) Μπόροβα (ἐπὶ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς μεθορίου) — Τίραννα — Δυρ-
ράχιον.

Μεταξὺ τῶν ἄνω κυρίων στρατηγικῶν τοποθεσιῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι
δευτερευούσης ἀξίας, ἐφ' ὧν δύνανται νὰ στηριχθῶσιν ἀμυντικαὶ στρατηγικαὶ ἐ-
νέργειαι, ἢ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσεις στρατηγικῆς ἐξορμήσεως, ἀλλ' ἀποφεύ-
γομεν ν' ἀναφέρωμεν ταύτας, ὡς ἐξερχομένας τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης μελέτης.

IV.— ΣΧΕΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αὐτὸν Ἰταλικὸν

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβεῖς πληροφορίας. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μου-
σολίνι, ἐκφωνηθέντος τὴν 10ην Ἰουνίου 1941, ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Ἑλληνοῖταλι-
κοῦ πολέμου, συνάγομεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἰταλικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ὁ λόγος οὗτος ἔχει ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων ση-

μείων ὡς ἑξῆς: «... ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων, Στρατηγὸς Βισκόντι Πράσκα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλάβει τὴν διοίκησιν ἀπὸ τῆς Ἰουνίου ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἡπείρου θὰ εἶχεν ταχεῖαν καὶ εὐνοϊκὴν ἐξέλιξιν. Τὸ σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον ἐνεκρίθη ἀπὸ τὰ ἐπιτελεῖα τῆς Ρώμης καὶ ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον ἦτο λογικὸν καὶ πειστικόν.

Ἐπρόκειτο περὶ ἐλιγμοῦ λαβίδος, ἐκτελουμένου Ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἡ ὁποία ὤφειλεν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάδασιν τοῦ Μετσόδου, ὀπισθεν τῶν Ἰωαννίνων καὶ Δυτικῶς ὑπὸ τακτικῶν Μεραρχιῶν Πεζικοῦ, αἱ ὁποῖαι διαδαινύουσιν τὸν Καλαμὰν καὶ προωθούμεναι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἀρτης θὰ ὑπερέβαινον τὰ Ἰωάννινα προκαλοῦσαι οὕτω τὴν πτώσιν των. Ἡ φάλαγξ τοῦ Κέντρου θὰ ἐνήργη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου διὰ νὰ συνάψῃ μάχην καὶ διασπάσῃ τὰ φοβερὰ ἀμυντικὰ ἔργα τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ... Ἐκ τοῦ ἄνω λόγου καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἄνω ἐξάγεται ὅτι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ σχεδίου τούτου διετέθησαν ἐννέα (9) περίπου Μεραρχίαι, συνολικῆς δυνάμεως 70—75 περίπου Ταγμάτων.

Συνθέτοντες, μὲ στρατιωτικὴν διατύπωσιν, τὰ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Μουσολίνι παρεχόμενα στοιχεῖα, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὸ Ἰταλικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἐν περιλήψει, ὡς ἑξῆς:

Ἰ δ έ α Ἐ λ ι γ μ ο ὺ

1) Κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑποδοθημένη.

— Δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ ΠΙΝΔΟΥ πρὸς Μέτσοδον.

— Διὰ δευτερευούσης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ Καλαμᾶ πρὸς Ἀρταν.

Ἀντικειμενικὸς σκοπός: Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλληνικῆς Ἡπείρου καὶ τῶν ἀγουσῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα διόδων τοῦ Μετσόδου καὶ Ἀρτης.

2) Ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ ἀπὸ Γράμμου μέχρι λιμνῶν, ἀμυντικὴ συγκρότησις τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὅσον ἡ προχώρησις πρὸς Φλώριναν, Καστοριὰν δὲν εἶναι ἐφικτή.

α) Γ ε ν ι κ ῆ ἀ ρ χ ι κ ῆ Δ ι ά τ α ξ ι ς καὶ κα τ α ν ο μ ῆ Δ υ ν ά μ ε ω ν (κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς πληροφορίες).

α') Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

1) Περιοχὴ Κορυτσᾶς:

2 Μεραρχίαι, Τάγματα	16
2 Τάγματα Μετανοχιτώνων	2
1 Τάγμα Πολυδόλων	1
1 Σύνταγμα Ἱππικοῦ	3
Σύνολον Ταγμάτων	22
Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	26

2) Περιοχὴ Πίνδου:

1 Μεραρχία, Τάγματα	8
---------------------	---

3) Περιοχή Ἡπείρου:

— Δύο Μεραρχίαι, Τάγματα	14
— Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων (150—200 ἄρματα)	
— Σύνταγμα Γρεναδιέρων, Τάγματα	3
— Σύνταγμα Ἴππικοῦ, Τάγματα	3
— Δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων	2
— Δύο Τάγματα Ἀλθανῶν	2
Σύνολον Ταγμάτων	24 καὶ Μεραρχία τεθωρακισμένη
— Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	7

6') Ἐφεδρεῖται ἐμπλακεῖσαι κατὰ διάρκειαν τῆς μάχης Μόροβα καὶ εὐρισκόμεναι ἐν Ἀλθανίᾳ.

— Ἀρέτζο, Τάγματα	8
— Βενέτσια, Τάγματα	6
— Ἐν Σύνταγμα Ἴππικοῦ	3
— Ἐν Τάγμα Πολυβ.	1
Σύνολον Τάγματα	18

γ') Ἀποστολαί, ὡς αὐταὶ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς **ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**, ἡ-
τοι:

- Ἀμυντικὴ ἀπὸ Πρέσπας μέχρι Γράμμου καὶ ἐνδεχομένως ἐπιθετικὴ.
- Ἐπιθετικὴ διὰ τὰς λοιπὰς ζώνας.

δ') Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ἡ σύλληψις τῆς στρατηγικῆς ἰδέας δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχής.

Τὰ πρὸς πραγματοποιήσιν ὁμῶς ταύτης ληφθέντα μέτρα (**ΔΙΑΤΑΞΙΣ — ΔΥΝΑΜΕΙΣ**), ἥτοι ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐλιγμοῦ, ἐλιγμοῦ μάλιστα τόσον μεγάλης ἀκτῖνος καὶ διεξαχθησομένου ἐπὶ τόσον ὀρεινοῦ καὶ δυσβάτου ἐδάφους, δὲν ἦσαν τὰ πρέποντα εἰς ποσὸν καὶ φύσιν, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀνατιθεμένων ἀποστολῶν.

Οὕτω:

— Ἡ διάταξις δὲν εἶναι κλιμακωμένη πρὸς τὰς κατευθύνσεις ἐκείνας, ἡ κατὰ τὰς ὁποίας προχώρησις καὶ ἐπιτυχία θὰ ἐξησφάλιζε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συνόλου ἐλιγμοῦ. Εἶναι διάταξις παρατακτὴ καὶ τῆς αὐτῆς δυναμικῆς ἰσχύος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, χωρὶς καμμίαν σοδαρὰν προτίμησιν ὑπὲρ τῶν, ὡς ἰδιαιτέρας στρατηγικῆς σημασίας, χαρακτηρισθεισῶν κατευθύνσεων.

— Τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἀνεπαρκὲς δι' ἐλιγμὸν τόσοῦ βάθους πανταχοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τοιούτων ἐδαφῶν, ἡ διὰ τῶν ὁποίων κίνησις καὶ μάχη ἐπιφέρει συντόμως τὴν φθορὰν τῶν στρατευμάτων, εἰς τρόπον ὥστε, ἀφικνούμενα ταῦτα εἰς τὸ τέρμα τῶν στρατηγικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, εἶναι δυναμικῶς ἀνίκανα νὰ διατηρήσωσι τούτους, εἰς πρώτην σοδαρὰν ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀντιπάλου.

— Ἡ φύσις τῶν μέσων μάχης, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπρόσφορος διὰ τοιαῦτα ἐδάφη (πολλὰ τροχήλατα μέσα εἰς ὀρεινὸν ἔδαφος).

Ἡ διαπίστωσις τῶν ἀνωτέρω ἐνεργεῖται καὶ καταδεικνύεται ἐκ τῶν κάτωθι ἀποτελεσμάτων:

— Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ Πίνδου πρὸς Μέτσοδον, μὴ προικοδοτηθεῖσα ἀρχῇθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων καὶ μὴ τροφοδοτηθεῖσα ἐγκαίρως δι' ἐνισχύσεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς, ἀλλ' ἐξητμήσθη πρὸ αὐτοῦ, καίτοι ὁ παράγων ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ὑφίστατο καὶ ἐπέτυχεν ἐκ τῆς αἰφνιδιαστικῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τοῦναντίον, ἂν ἀρχῇθεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐρρίπτοντο ἀντὶ μιᾶς δύο Μεραρχίαι (ἢ μία ὀπισθεν τῆς ἄλλης), ἀσφαλῶς θὰ ἔφθανεν εἰς Μέτσοδον καὶ θὰ εἶχον ἐναπομένουσαν δύναμιν διὰ νὰ διατηρήσωσι τὸν ἀντικειμενικὸν τοῦτον σκοπόν.

Βραδύτερον πρὸς τε τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ πρὸς ἀπάσας τὰς ἄλλας ἐπενέβησαν ἐνισχυτικῶς ὁλόκληροι Μεραρχίαι ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλληνικὴ συγκέντρωσις, συντελουμένη προοδευτικῶς, ἐπέτρεψεν οὐ μόνον τὴν ἀνάσχεσιν τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνατροπὴν πέραν τῆς μεθορίου.

Οὕτω ἐπενέβησαν πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Μόροδα καὶ τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου:

Αἱ Μεραρχίαι Ἀρέτζο, Πάρμα, Τριντεντίνα καὶ 4ον Βερσαλιέρων εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

— Ἡ Μεραρχία Μπάρι καὶ τὸ 2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων πρὸς Κόνιτσαν — Λεσκοβίχι.

— Ἡ Μεραρχία Μοδένα, τὸ 1ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων, τμήματα Ἰππικοῦ καὶ 1—2 τάγματα Ἀλпинιστῶν εἰς περιοχὴν Κακαδιᾶς.

— Ἡ ἐπιθετικὴ πρὸς Ἰωάννινα ἐνέργεια ἀπέτυχε, διότι, ἀντὶ νὰ κρούσῃ μετὰ ἰσχύος καὶ ὁρμῆς κατὰ τῆς προχείρως ὀχυρωμένης τοποθεσίας, αὕτη περιωρίσθη εἰς ψευδοεπιθέσεις μεμονωμένου Τάγματος, ἡ λόχων καὶ τοιαύτης δι' ἐλαφρῶν ἀρμάτων, ἀναμένουσα τὸ ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν δευτερευουσῶν, πρὸς Μέτσοδον διὰ Πίνδου καὶ πρὸς Ἄρταν διὰ Κάτω Καλαμᾶ, ἐπιθέσεων. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἄνω ὑποδοθητικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἀποτυχουσῶν, ἀπέτυχεν καὶ ἡ πρὸς κυρίαν ταύτην κατεύθυνσιν ἐπιθετικὴ ἐνέργεια.

— Ἡ ἐπιθετικὴ διὰ Θεσπρωτίας καὶ Κάτω Καλαμᾶ πρὸς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν ἐνέργεια ἦτο διστακτικὴ καὶ ἀνασταλτικὴ, ἀφ' ἧς ἡ Κεντρικὴ καὶ ἡ διὰ Πίνδου τοιαῦται ἀνεσχέθησαν.

— Τὰ ἐν τῷ προμνησθέντι λόγῳ τοῦ Μουσολίνι ἀναφερόμενα περὶ «τρομερῶν ὄγκων τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ...» καὶ «... τὸ ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμᾶ ἀνεχαίτισεν ἐπὶ 5 ἡμέρας τὴν Μεραρχίαν Σιέννας...» δὲν εἶναι σοβαρά, οὔτε ἔχουσιν οὕτω ἐν τῇ πραγματικότητι.

Μόνιμος ὀχύρωσις δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῇ περιοχῇ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Τοιαύτη μόνον ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὑπῆρχεν ἐναντι τῆς Βουλγαρικῆς μεθορίου.

Ἡ ἐν Ἡπειρῷ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὀργάνωσις ἦτο πρόχειρος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀχυρωτικῆς ἐκστρατείας. Μόνον εἰς τινὰ σημεῖα εἶχον ριφθῇ σκέπαστρα τινὰ διὰ πολυβόλα, ἢ ἀντιαρματικά πυροβόλα, ἐκ μπετὸν ἀρμέ, καὶ ταῦτα ὅλως διόλου ἐπιφανειακά.

Τὸ διαρκῶς ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμαῖ ἦτο τόσον ἀσήμενον ὥστε οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους, τὸ ἐπέρασαν δῖς, χρησιμοποιοῦντες ὑπὸ μορφὴν ψευδογεφύρας τὰ θραυλὰ τῶν Σχολείων, τὰ δὲ κτήνη διήλθον ἀπ' εὐθείας μὴ θιγέντα ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἄνω τῆς κοιλάδας.

ε') Συνολικὴ δύναμις τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἡ προϋπάρχουσα καὶ ἀποδιδοσθεῖσα ἐν Ἀλβανίᾳ δύναμις τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀνῆλθεν:

— Ὑπῆρχον πρὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου (Ἑλληνικὴ πληροφορία)
160.000.

— Μετεφέρθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου (λόγος Μουσολίνι):

1) Ἀκτοπλοϊκῶς	560.000	
2) Δι' Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων	39.851	
3) Διὰ Γερμανικῶν ἀεροπλάνων	39.816	: 639.667
Σύνολον δυνάμεων	799.667	

Αἱ Ἀλβανικαὶ δυνάμεις δὲν συμπεριλαμβάνονται.

Β' Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν σ χ έ δ ι ο ν έ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν

Ὑπῆρχεν μόνον ἀμυντικὸν τοιοῦτον. Αἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου προβλεφθεῖσαι καὶ μελετηθεῖσαι τοπικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ἢ βελτίωσιν τῶν θέσεων, δὲν ἀποτελοῦσι στρατηγικὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, ὡς περιστρεφόμεναι διὰ τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν περιορισμένης ἐκτάσεως.

Διὰ τοῦ ἀμυντικοῦ ὄθεν σχεδίου καὶ τῶν παραρτημάτων του εἶχον προβλεφθῇ καὶ μελετηθῇ τρεῖς περιπτώσεις.

α') Ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Βουλγαρίας, παραβιαζομένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, ἢ χρησιμοποιουμένου, τῇ συγκαταθέσει τῶν Σέρβων.

β') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, μὴ παραβιαζομένου ἢ ἐκουσίως χρησιμοποιουμένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους.

γ') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, δι' ἐκατέρων τῶν α' καὶ β' περιπτώσεων, τῶν Ἰταλῶν διαθετόντων καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Θαλάσσης.

Ἐξετάσωμεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ σχεδίου δι' ἐκάστην τῶν περιπτώσεων κεχωρισμένως.

1) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς α' (Παραβίασις ἢ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους).

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων.

α') ἀμυντικός ἐλιγμός:

— Ἀνάσχεσις Βουλγάρων πρὸ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας Μπέλλες — Νέστος.

— Κάλυψις καὶ προσδευτικῶς ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ τμήματι Μπέλλες — Ἀξιὸς καί, εἰ δυνατόν, εἰς τὸ ὕψος τῆς ἄνω τοποθεσίας.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις 4½ Μεραρχίαι.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') ἀμυντικός ἐλιγμός:

— Κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν πρὸς Θεσσαλονίκην.

— Ἀνάσχεσις πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας Καῦμακτσάλαν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων — Βενέτικος ποταμὸς — Ὀρλιακας ὄρος — Ζυγὸς Μετσόβου — Ἀραχθὸς ποταμὸς.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις: 9—10 Μεραρχίαι.

γ') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου δι' ἀμφότερα τὰ μέτωπα 4½ Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ 1 Μεραρχία Ἱππικοῦ.

2) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς β' (μὴ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους)

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων:

— Ἀμυντικός ἐλιγμός, ἀμετάβλητος.

— Διατιθέμεναι δυνάμεις, αἱ αὐταί.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικός ἐλιγμός. Κάλυψις τῶν ἰδίων κατευθύνσεων, ἀλλ' ἀνάσχεσις πρὸ τῆς τοποθεσίας Πρέσπα (Λαιμὸς) — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάτικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμᾶς ποταμὸς.

— Δυνάμεις: αἱ αὐταί.

β') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου: Ἡ αὐτή.

3) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς γ' (ἡ δυσμενεστέρα διὰ τὴν Ἑλλάδα)

Α' ἔναντι Βουλγάρων:

α') Ἀμυντικός ἐλιγμός ἀμετάβλητος, καὶ ἐὰν ἡ κατάστασις ἐπιβάλλῃ, ὁ ἀμυντικός ἐλιγμός θὰ διεξαχθῇ ἀνεξαρτήτως καὶ κεχωρισμένως τοῦ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν τοιοῦτου, χρησιμοποιουμένου, τοῦ ποταμοῦ Αἰῖοι διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν: Ἀπὸ Νέστου μέχρι Στρυμῶνος καὶ αἱ νῆσοι Μυτιλήνη, Χίος καὶ Σάμος.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις, 6½ Μεραρχίαι.

(Αἱ ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀντιστοίχων ἀκτῶν καὶ νήσων ἀνήρχοντο εἰς 1½ Μεραρχίαν).

Β' ἔγαντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικὸς ἐλιγμός: Ὁ τῆς περιπτώσεως α', σὺν τῇ προσθήκῃ, ὅτι, ἂν ἡ ἀνάσχεσις δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας Καϊμακτσάλαν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων κλπ.) τότε νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ τμήμα Καϊμακτσάλαν — Βέρμιον καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀλιάκμων — Θάλασσα (τοποθεσία Ὀλύμπου). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην προφανὲς τυγχάνει ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχε σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο θεάτρων ἐπιχειρήσεων, Ἰταλικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν καὶ νήσων:

Ἀσφαλισθῆσόμεναι περιοχαί:

— Περιοχὴ Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ.

— Περιοχὴ Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου.

— Περιοχαὶ ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας.

— Νῆσος Κρήτης.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις:

— Διὰ τὸν ἀμυντικὸν ἐλιγμόν: αἱ αὐταί, μείον αἱ δυνάμεις πρὸς ἀσφάλειαν ἀκτῶν καὶ νήσων, ἀνερχόμεναι εἰς 1½—2 Μεραρχίας.

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν περιοχῆς Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ: Μία Μεραρχία Ἰππικοῦ (ἐκ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου. 1½—2 Μεραρχίαι λαμβανόμεναι ἐκ τῶν μονάδων τοῦ Ἰταλικοῦ μετώπου (ὥς ἀνωτέρω).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ μία Ταξιαρχία εἰσέτι (ἐκ τῆς Γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Κρήτης μία Μεραρχία (ἢ ἐν Κρήτῃ V Μεραρχία).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δὲν ἔμεινε οὐδεμία μικρὴ, ἢ μεγάλη μονὰς εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὥς γενικὴ ἐφεδρεία.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ

Δι' ἀπάσας τὰς ἄνω τρεῖς περιπτώσεις εἶχον ὁργανωθῇ αἱ κάτωθι ἀνώταται διοικήσεις:

— Γενικὸν Στρατηγεῖον. Διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων ἀμφοτέρων τῶν θεάτρων (Ἰταλικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ).

α') ἔ γ α ν τ ι τ ῶ ν Β ο υ λ γ ά ρ ω ν:

— Τ.Σ.Α.Μ. (τμήμα Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας).

6' Ἐ γ α ν τ ι τ ῶ ν Ἰ τ α λ ῶ ν.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (τμήμα Στρατιάς Δυτικῆς Μακεδονίας).

— VIII Μεραρχία (ἐν Ἡπείρῳ) ἀπ' εὐθείας ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο τροποποιήσις τῶν ἀνω διοικήσεων καὶ δημιουργία ἐτέρων τοιούτων, ἐπιβληθεῖσων ἐκ τῆς ἐκάστοτε τακτικῆς καταστάσεως.

V.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΟΛΙΓΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αον) Ι Τ Α Λ Ο Ι

1) Προπαρασκευή

Οἱ Ἴταλοι ἀπὸ τῆς ἀποδιβάσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ, ἤρξαντο νὰ προπαρασκευάζωσι στρατηγικῶς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ἡ προπαρασκευὴ συνίστατο:

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρῳσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Ἀλβανίας.

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρῳσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀποδιβάσεων καὶ ἐκφορτώσεων.

— Εἰς τὴν κατασκευὴν ἔργων στρατωνισμοῦ διὰ τὴν παραμονὴν πολλῶν μεγάλων μονάδων καὶ οὐχὶ μόνον τοῦ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἐν Ἀλβανίᾳ ἀναγκαιοῦντος Στρατοῦ. Τοιαῦτα ἔργα στρατωνισμοῦ παρετήρησα ἐν Βιγλίτση — Κορυτσᾶ — Μοσχοπόλει — Ἐρσέκα — Γεωργουτσάδες — Δελδίμφ — Ἀγίους Σαράντα — Δερβίσανι — Ἀργυροκάστρῳ, δυνάμενα νὰ περιλάβωσι πολλὰς μεγάλας Μονάδας.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ὕλικου διὰ ζευξίν ποταμοῦ.

— Εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τε στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὴν κρίσιν των, Στρατοῦ.

Ἡ συγκέντρωσις αὕτη γιγνομένη διὰ μεταφορᾶς ἐξ Ἰταλίας δυνάμεων καὶ οὐχὶ δι' ἐπιτοπίου ἐπιστρατεύσεως, ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ ἔχῃ τὴν ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, πρὸ πάσης Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως.

— Εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῆς πρὸς Σερβίαν Ἀλβανικῆς μεθορίου διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμου.

2) Διὰ τὰ ξίς καὶ Δυνάμεις

Ἡ διάταξις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, ἦτο γραμμικὴ, ἀνευ κλιμακώ-

σεως πρὸς τὰς κατευθύνσεις κυρίας προσπαθείας, ἢ τὰς κατευθύνσεις τοῦ ὑπερ-
κερωτικοῦ ἐλιγμοῦ.

Αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο:

Ἐ ν α' γ ρ α μ μ ῆ:

— Εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς	21 Τάγματα
— Εἰς περιοχὴν Πίνδου	8 »
— Εἰς περιοχὴν Ἠπείρου	24 »

Ἐ ν ἐ φ ε δ ρ ε ί α

— Εἰς περιοχὴν Ἑλδασάν	
καὶ Τιράννων	18 Τάγματα
Σύνολον Ταγμάτων	71 »

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι 10—12 Ἀλβανικὰ Τάγματα.

3) Δ υ ν α μ ι κ ό τ η ς τ ῆ ς Ἰ τ α λ ι κ ῆ ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς

Ἐκάστη Ἰταλικὴ Μεραρχία ἀπετελεῖτο:

— Ἐξ ἑξ Ταγμάτων (ἐνίαι εἶχον περισσότερα).

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Πολυβόλων ἰσοδυνάμου εἰς πυρὰ πρὸς Σύνταγμα
Πεζικοῦ.

— Ἐκ δύο Συνταγμάτων Πυροβολικοῦ.

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Ἀλβανῶν, ἢ καὶ ἐκ περισσοτέρων ἄλλων Ταγμά-
των, διαφόρων ἄλλων κατηγοριῶν (Μελανοχίτωνες κλπ.).

Ἐκαστον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἦτο ὀργανικῶς προικισμένον διὰ λόχου ὀλ-
μων τῶν 81 καὶ λόχου ὀλμιδίων.

Ἐκάστη μοῖρα Πυροβόλων ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν Πυροβολαρχιῶν καὶ ἐκά-
στη Πυροβολαρχία εἶχεν 6 πυροβόλα ἔναντι τῶν 4 τῆς ἡμετέρας (ἦτοι ἡ Ἰ-
ταλικὴ Μεραρχία διέθετεν 54 πυροβόλα ἔναντι 24 τῆς Ἑλληνικῆς).

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία Πεζικοῦ ἦτο πολὺ ἰσχυ-
ροτέρα τῆς ἡμετέρας εἰς ΠΥΡ καὶ ἴση, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰς Πεζικὸν δύναμιν.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων δυναμικότης τοῦ
Ἰταλικοῦ Πεζικοῦ, μεταφραζομένη εἰς Τάγματα, ἀνήρχετο εἰς 70—80 τοι-
αῦτα, ἡ δυναμικότης εἰς Πυροβολικὸν ἦτο τοῦλάχιστον ὑπερδιπλασία, εἰς Ἀε-
ροπορίαν πολλαπλασιῶς ὑπερτέρα, εἰς ἄρματα, ἄνευ συγκρίσεως, τῆς Ἑλλάδος
μὴ διαθετοῦσης τοιαῦτα.

Ἐπὶ πλέον, ὅπερ καὶ τὸ οὐσιωδέστατον, ἡ στρατηγικὴ διάταξις ἦτο εἰ-
λημμένη ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἱ Μονάδες ἦσαν ἔναντι τῶν ἀντικειμενικῶν
σκοπῶν των, πρὸ πάσης ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ μᾶλλον, πρὸ τῆς κηρύ-
ξεως τοῦ πολέμου.

Βον) Ε Λ Λ Η Ν Ε Σ

1) Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ή:

Οἱ Ἕλληνες, πρὸ τῆς ἀποθιβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, οὐ-

δὲν ἰδιαίτερον στρατηγικὸν μέτρον ἀσφαλείας εἶχον λάβει ἢ ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους εἶχον ἐνεργήσῃ ἐναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

Ἀπὸ τῆς ἀποδιβάσεως ὅμως καὶ καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας κατέστη ἐμφανὲς ὅτι ἀπώτερος πολιτικὸς σκοπὸς τῶν Ἰταλῶν δὲν ἦτο νὰ περιορισθῶσι ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀλλὰ, χρησιμοποιοῦντες ταύτην, ὡς θάσιν ἐξορμήσεως, νὰ ἐπεκταθῶσιν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν διὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ Ἑλλάς ἤρχισε καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποβίδασιν καὶ βραδύτερον, νὰ λαμβάνῃ μέτρα τινὰ, σχέσιν ἔχοντα, μὲ τὴν πύκνωσιν τῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ μονάδων πρὸς Φλώριναν, Καστορίαν καὶ Ἰωάννινα κατευθύνσεων.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐγίγοντο ὑπὸ τὸν διπλοῦν φόβον, ἅψ' ἑνὸς μήπως παρεμποδισθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ διαμαρτυριῶν καὶ ἀπειλῶν, ἅψ' ἑτέρου μήπως προκαλέσωσι τὴν αὐξήσιν τῶν Ἰαλικῶν μέτρων ἐν Ἀλβανίᾳ, δεδομένου ὅτι αὕτη ὡς μεγάλη δύναμις, δὲν ἐστερεῖτο τοιούτων, ἀλλ' ἀφθόνως διέθετεν.

Ἡ Ἑλλάς, παρακολουθοῦσα μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου τῶν Γερμανῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλογάλλους, τὴν γενικὴν ἐν Βαλκανίοις κατάστασιν, ἥτις ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς Βαλκανίους (Τούρκους, Βουλγάρους, Σέρβους κλπ.) νὰ λάβωσι μέτρα τινὰ διὰ τὴν στρατηγικὴν των προκάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν, ὣν τὸ κυριώτερον ἦτο ἡ τήρησις ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀρκετῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκάλει καὶ αὕτη διαδοχικῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰς τὰ νέα ὅπλα ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἡ δύναμις τῆς κλάσεως ταύτης, ὁμοῦ μετὰ τῆς τοιαύτης τῶν ἐν ὅπλοις δύο τελευταίων ἐνεργῶν ἡλικιῶν, ἐπέτρεψεν ὅπως καὶ ἐναντι τῆς Βουλγαρικῆς καὶ ἐναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, προϋπάρχουσιν αἱ στοιχειώδεις δυνάμεις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στρατηγικῆς προκαλύψεως καὶ ἀσφαλείας πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ στρατηγικῆς συγκεντρώσεως.*

2) Εἰδικὴ Κατάστασις

Ἡ εἰδικὴ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ κατάστασις ἐναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, καθ' ἣν, ὅλως αἰφνιδιαστικῶς ἐκηρύ-

* Συμπληρωματικῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπόψεως συνέβη τὸ κάτωθι, ὅπερ ηὔξησε τὰς ὑπὸ τὰ ὅπλα Ἑλληνικὰς Δυνάμεις. Ἡ Ἑλλάς ἐκάλει ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐπὶ ἓνα μῆνα. Τὴν 25ην ἐκάστου μηνὸς ἐκαλεῖτο ἡ ἐπομένη ἡλικία, ἥτις, ἐντὸς τοῦ μηνός, ἀντικαθίστα τὴν κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα ὑπηρετοῦσαν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἡλικίαν ἐφέδρων, τῆς ἀπολύσεως τῶν τελευταίων συντελουμένης μέχρι τέλους ἰδίου μηνός. Οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν εὗρίσκοντο ὑπὸ τὰ ὅπλα καὶ αἱ δύο ἡλικίαι ἐφέδρων, αἵτινες καὶ παρέμειναν ὑπὸ τὰ ὅπλα, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὸ Πενικὸν Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ διαθῇ ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ τὴν στρατηγικὴν κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν. Κατὰ συνέπειαν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὑπέρθεσις πληροφοριῶν τῶν Ἰταλῶν ὑστέρησεν ἐπὶ τοῦ σημείου καταπληκτικᾶ.

χθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος, ἦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ ἀκόλουθος:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

α') Δύναμις προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Ἐν Ἠπείρῳ VIII Μεραρχία συνολικῆς δυνάμεως 14 Ταγμάτων, 10 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἐπὶ πλέον 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι. Σύνολον 17 Τάγματα, 14 Πυροβολαρχίαι.

— Εἰς περιοχὴν ΠΙΝΔΟΥ Ἀπόσπασμα ἐκ 3 Ταγμάτων καὶ 1 Πυροβολαρχίας.

— Ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ IX Μεραρχία ἐκ 10 Ταγμάτων 8 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἡ IV Ταξιαρχία ἐξ 8 Ταγμάτων καὶ 5 Πυροβολαρχιῶν. Σύνολον 19 Τάγματα καὶ 14 Πυροβολαρχίαι. Γενικὸν σύνολον δυνάμεων ἐν τῷ Ἀλθανικῷ μετώπῳ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων, 38 Τάγματα καὶ 28 Πυροβολαρχίαι (τῶν 4 Πυρ)λων).

β') Διάταξις δυνάμεων:

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κορυτσᾶς — Φλωρίνης 8 Τάγματα καὶ 5 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μόροβα καὶ Γράμμους πρὸς Καστοριὰν καὶ Κοζάνην 10 Τάγματα καὶ 8 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πίνδου 3 Τάγματα καὶ 1 Πυροβολαρχία.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ταύτης δευτερευουσῶν 14 Τάγματα καὶ 10 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Θεσπρωτίας — Κάτω Κλαμαῖ Π. 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι.

γ') Ἀποστολαί.

Ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς Ἀν. Ἑλληνικῆς Στρ. Διοικήσεως εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δ' περιπτώσεως τοῦ σχεδίου ἐλιγμοῦ, ἥτοι κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα, δι' ἀνασχέσεως τῆς ἐχθρικῆς προχωρήσεως πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας. Λίμνη Πρέσπα (λαυρὸς) — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάτικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμάς. Ἄλλ' αἱ ἐνδείξεις αἱ λαμβανόμεναι διὰ τὴν Ἰταλικὴν συγκέντρωσιν ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὗτοι θὰ ἐνήργουν ἐπιθετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀμυντικῶς, ἢ ἐπιθέσεις ἀντιπερισπασμοῦ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγεν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν εἰς τὸ Σχέδιον ἐλιγμοῦ ἐκφραζομένην ἰδέαν ἐνεργείας τῆς, ὡς πρὸς τὸ τμήμα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τοῦτο περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικᾶς ἐνεργείας πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐναντι ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικῶν τοιούτων. Αἱ σχετικαὶ ὁδη-

γίαι ἐξεδόθησαν τὴν 16-9-40, ἤτοι, 12 ἡμέρας πρὸ τοῦ πολέμου. Κατὰ συνέπειαν αἱ ἀποστολαὶ περιληπτικῶς εἶχον οὕτω.

— VIII Μεραρχία καὶ λοιπαὶ ἐν Ἡπείρῳ δυνάμεις.

Ἀποφραξὶς τῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Αἰτωλοακαρνανίαν κατευθύνσεων, δυναμένη, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, νὰ ἐπιδιωχθῇ εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἑλαία — Καλαμᾶ εἴτε ἐπὶ τῆς τοιαύτης Μέτσοδον — Ἀραχθος, εἴτε καὶ ἐπὶ ἐνδιαμέσου τοιαύτης.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (Τμήμα Στρατιᾶς Δυτ. Μακεδονίας).

1) Συγκέντρωσις τῆς I Μεραρχίας ἐν τῇ περιοχῇ Καλαμπάκας καὶ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ταύτης εἴτε διὰ Σαμαρίνης — Κεράσσοδον — Μέρτζανι ἢ πρὸς Λεσκοβίκι, ἤτοι διὰ Σαμαρίνας πρὸς Ἑλάτην, ἢ ἔτι πρὸς Δίκορπον κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ με ἀξονα τὴν ἀμαξιτὴν Μέρτζανι — Ἰωάννινα ἐνεργοῦντος ἐχθροῦ. Ἡ Μεραρχία αὕτη εἰς δυσμενῇ περίπτωσιν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀμυντικὸν μέτωπον, συνδέον τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ πράξει, διότι, ἐνῶ εἶχε ζητηθῇ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς I Μεραρχίας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, δὲν ἐνεκρίθη αὕτη. Κατὰ συνέπειαν ἡ πραγματοποιήσις τῆς ἐπεζητήθη νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ μετ' αὐτήν.

2) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου διὰ τὴν κατάληψιν σημείων τῆς μεθορίου, πρὸς ἀπειλὴν τῆς ἀμαξιτῆς Λασκοβίκι — Ἑρσέα. (Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπετεύχθη ἐν τῇ πράξει, διότι τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου αἰφνιδιάσθη καὶ συνεπτύχθη).

3) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ Ψωριάρικα — Λίμνη, διὰ τὴν δλοκλήρῳσι τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς πρὸς δημιουργίαν ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ θεάτρου ἐπιχειρήσεων Ἡπείρου.

4) Ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις (ἐφ' ὅσον ἐπραγματοποιεῖτο ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων), διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου τῆς Μόροδας, πρὸς δημιουργίαν ἐπίσης σοδαρωτέρου ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θεάτρου τῆς Ἡπείρου καὶ ἐν περιπτώσει καταλήψεως, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀντισταθμίματος ὑπὲρ ἡμῶν.

5) Ὁργάνωσις ἐδάφους.

Τοιαύτη εἶχε γίνοι ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς περιπτώσεως 6' καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὅλως στοιχειώδη ἔργα ἐκστρατείας.

Συγίστατο δέ:

— Ἀπὸ ὀρύγματα μάχης μὴ συνεχῇ.

— Ἀντιαρματικὰ κωλύματα.

— Πρόχειρα σκέπαστρα.

— Ἀγεπτυγμένον συρματόπλεγμα ἐπὶ τῶν κυριωτέρων κατευθύνσεων, ἢ πρὸ εὐαισθητῶν τινῶν περιοχῶν.

ΛΟΙΠΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΣ

α') Στρατός ξηρᾶς.

Ἡ Ἑλλάς ἐκ τῶν ἐπιστρατευθεισῶν ὑπὸ ταύτης δυνάμεων, διέθεσεν εἰς Μεγάλας Μονάδας διὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, προοδευτικῶς συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προμνησθεισῶν δυνάμεων προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Μεραρχίας Πεζικοῦ 15.

— Μεραρχίας Ἱππικοῦ 1½.

— Ἀρματα ἢ ἄλλα μηχανοκίνητα μέσα δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλάς.

Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ ἐν γένει εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον χρησιμοποιοθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μετόπισθεν τοῦ θεάτρου τούτου τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνῆλθεν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς 360 χιλιάδας ἄνδρας, τὸ δὲ σύνολον τοῦ ἐπιστρατευθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ κατανεμημένου εἰς ὅλα τὰ θεάτρα ἐπιχειρήσεων (Ἀλβανικὸν — Βουλγαρικὸν καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας), ἀνῆλθεν εἰς 450 χιλιάδας ἄνδρας. Ἐπὶ πλεόν ἐκλήθησαν καὶ 50 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, οἵτινες δὲν ἐξεπαιδεύθησαν, λόγῳ τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς καὶ ἀπελύθησαν ἀνένδυτοι.

Ἡ λεπτομερὴς κατανομή ἔχει οὕτω:

— Ἀλβανικὸν Θέατρον. Ἀνδρες	360 χιλ.
— Βουλγαρικὸν Θέατρον. Ἀνδρες	50 »
— Κεντρικὴ Μακεδονία. Ἀνδρες	35 »

Εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Θέατρον ὑπῆρχον χιλιάδες κτήνη ἀπασχολοῦντα 120 χιλιάδες ἄνδρες. Ἄν εἰς τούτους προσθέσωμεν 25 χιλιάδας εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Θεάτρου τούτου, ἡ ἐναπομείνασα εἰς μάχημα τμήματα δύναμις ἀνέρχεται εἰς 210 χιλιάδες ἄνδρας.

β') Στρατός Ἀέρος:

Ἡ δύναμις τῆς Ἀεροπορίας ἀνῆρχετο εἰς:

— 35 ἀεροπλάνα διώξεως (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολάς: 28).

— 11 ἀεροπλάνα ἀναγνώρισεως καὶ ἐλαφροῦ βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολάς 6).

— 35 ἀεροπλάνα βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους ἀποστολάς 17).

— 35 ἀεροπλάνα στρατ. συνεργασίας παλαιοῦ τύπου.

Αὕτη ἐνισχύθη, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου παρὰ τῶν Ἀγγλων διὰ τῶν κάτωθι ἀεροπλάνων (ὑπὸ βρεταννικὴν διοίκησιν καὶ βρεταννικὸν προσωπικόν).

— Διώξεως 30 Γκλαντιατόρ (μέτωπον).

— Διώξεως 9 Μπλενέϊμ (Ἀθῆναι).

— Βομβαρδισμοῦ 15 Μπλενέϊμ.

Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου διετέθησαν ἐπὶ πλεόν ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους.

— Διώξεως 24 Χαρικέιν.

— Βομβαρδισμοῦ 16 Οὐέλινγκον.

— Βομβαρδισμοῦ 12 Μπλενέϊμ.

Ἐπὶ πλεόν ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀεροπορίαν:

— Διώξεως 12 Γκλαντιατόρ.

— Βομβαρδισμοῦ 5 Μπλενέϊμ, ἥτοι: ἐν συνόλῳ, Διώξεως 75 καὶ Βομβαρδισμοῦ 51.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἡ ἄνω ἀεροπορία ἦτο ἀνεπαρκὴς ν' ἀνταποκριθῇ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἀφ' ἑτέρου δι' ἐπέμβασιν ἐπὶ τῶν λιμένων ἀποβιβάσεως τῆς Ἀλβανίας (Αὐλῶν — Δυρράχιον), οὐδεμία δὲ ἐπέμβασις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς ἐπέτυχεν, ὅπως αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν διατιθεμένων ἀεροπλάνων. πρὸς ἱκανὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἄνω δύο Ἀποστολῶν.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΙ

— Τὰ εἰς πυρομαχικὰ ἀποθέματά μας ἀνήρχοντο περίπου εἰς 9 Μονάδας πυρὸς (περιελαμβάνοντο καὶ τὰ Πυρομαχικὰ ἐπιστρατεύσεως).

— Τὰ εἰς τρόφιμα, νομὴν κλπ. ἀποθέματα ἀνήρχοντο:

Τρόφιμα 10—12 ἡμερῶν.

Νομὴ 20 ἡμερῶν.

Βενζίνη 13 ἡμερῶν.

VI ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ (ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.)

παρὰ ὑποφαινομένου.

Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἀπὸ τῆς 6ης ὥρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἐκηρύχθη συνάμα καὶ ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ πρὸς συγκρότησιν τῶν ὑπὸ τοῦ σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως προβλεπομένων μονάδων καὶ σχηματισμῶν.

Ἡ ἐπιστράτευσις καὶ αἱ μεταφοραὶ ἐπιστρατεύσεως ἐξετελέσθησαν ὁμαλῶς καὶ ἄνευ ἐπιβραδύνσεως τινὸς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἐπίσης ἡ στρατηγικὴ συγκέντρωσις συνετελέσθη ὁμαλῶς, ἄνευ σοβαρᾶς τινὸς ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς μεταφορὰς τῆς ἐκ μέρους τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο δι' ὄλων τῶν μέσων, ἅτινα διέθετεν ἡ χώρα, (ἀτμόπλοια, σιδηρόδρομοι), ἀλλὰ καὶ ἐν μέγα μέρος, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ δρομολογίου του, μετεφέρθη ὁδικῶς. Ἡ Πι Μεραρχία, τὸ 2) 39 Σύνταγμα Εὐζώνων διήγγυσαν περὶ πλεόν τῶν 200 χιλιομέτρων ἐκ τοῦ δρομολογίου των.

Λόγω τῆς ἀνάγκης, ἣτις ἐπέβλήθη ἐκ τῆς προσπάθειας ν' ἀνασχεθῇ ὁ ἐχθρὸς τὸ ταχύτερον ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ πρὶν οὗτος καταλάβῃ ὠρισμένα σημεῖα, ὧν ἡ κατάληψις θὰ διηυκόλυνεν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρόν, (π. χ. κατάληψις Μετσόδου), αἱ μονάδες ἤγοντο εἰς τὸ θέατρον πολέμου οὐχί, μετὰ τὴν πλήρη συγκρότησίν των, ἀλλὰ κατὰ τάγματα καὶ ἀντιστοίχους μονάδας τῶν λοιπῶν ὀπλων. Πολλὰι τούτων διήγυσαν περὶ 200 καὶ 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ, ἣ τοῦ λιμένος τῆς ἀποδιβάσεώς των διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας των!!!

**

Αἱ κυρίως ἐπιχειρήσεις ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου μέχρι 18 Ν) βρίου 1940 διεξήχθησαν, ὡς ἀκολούθως:

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἡείρου, οἱ Ἴταλοι εἰσέβαλον αἰφνυδιαστικῶς μὲ κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τὴν ἀμαξιτὴν Κασαβιά — Ἰωάννινα καὶ δευτερεύουσαν τοιαύτην κατὰ τὴν παραλιακὴν ζώνην.

Ἐκ τούτων, ἡ μὲν τῆς κυρίας προσπάθειας προχώρησις ἀνεσχέθη πρὸ τῆς τοποθεσίας Γκαμήλα — Ἐλαία καὶ μετὰ τινὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, περιωρισμένης ἐκτάσεως, οἱ Ἴταλοι παρέμεινον ἀδρανοῦντες πρὸ τῆς ἄνω τοποθεσίας, μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀπωθήσεώς των πρὸς Βορρᾶν (4 Δ) βρίου).

Ἡ παραλιακὴ ἐπιθέσις ἤχθη μέχρι Καλαμᾶ, ἀλλὰ δὲν προωθήθη νοτιώτερον τούτου οὐσιωδῶς, καίτοι τὰ Ἑλληνικὰ τμήματα (2—3 τάγματα) εἶχον ἀποσυρθῇ εἰς Ἀχέρωνα ποταμόν. Ἀναληφθείσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπιθέσεως, τὰ τμήματα ταῦτα ἤρξαντο συμπτυσσόμενα, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν Ἰταλικῶν τμημάτων τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κέντρου, πρὸς Βορρᾶν.

Ἐν τῇ ζώνῃ Πίνδου, οἱ Ἴταλοι ἐπέτυχον ν' ἀπωθήσωσιν τὴν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν δύναμιν (3 Τάγματα, 1 Πυροβολαρχία) καὶ νὰ δημιουργήσωσι ρήγμζ, ὅπερ τοῖς ἐπέτρεψεν ν' ἀχθῶσιν ἐγγὺς Μετσόδου. Ἀναληφθείσης τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν ἀφίχθεις ἑνισχύσεων, ὁ σχηματισθεὶς θύλαξ ἐπετεύχθη, μέχρι 20—22 Νοεμβρίου νὰ ἐξαλειφθῇ.

Ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβου καὶ λοιπῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐπετεύχθη, ἐν μὲν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβου πλήρης ἐπιτυχία εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργηθέντα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα, ὁλοκληρωθείσης σχεδὸν τῆς μεθοριακῆς γραμμῆς, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ τμήματι ἡ ἀνάσχεσις τῆς διὰ τοῦ ὅρους Γράμμου, προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἀναληφθείσης ἐν ἅπαντι τῷ θεάτρῳ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τῆς ἐπιθέσεως παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπετεύχθη ἡ ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι τῆς 18 Νοεμβρίου πρὸς τὴν τοποθεσίαν IBAN — МОРОВА — ГРАММОС.

Αἱ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν διατιθέμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δυνάμεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Θάλασσαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης ἦσαν XV, XIII, IX, X, XI, I Μεραρχίαι Πεζικοῦ, Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, Ταξιαρχία Πεζικοῦ, II Μεραρχία, VIII Μεραρχία, Μεραρχία Ἱππικοῦ, Ἀπόσπασμα Θεσπρωτίας καὶ ὀπισθεν

τούτων ὡς ἐφεδρεία. Μία Ταξιαρχία, XVII Μεραρχία, III Μεραρχία καὶ ἔτι ὀπισθεν ἡ IV Μεραρχία. (115 Τάγματα ἔγκντι 120 Ἰταλικῶν)*.

VII. ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΩΤ. ΣΤΡΑΤ. ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ: «ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ», ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ, «ΑΝΑΣΧΕΣΙΣ» ΚΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ»

α') Ἐπιστρεῦσις

Αὕτη καλῶς παρασκευασμένη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης διεξήχθη σύμφωνα πρὸς τὴν προπαρασκευὴν ταύτην, περατωθεῖσα, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, ἐν τὸς τῶν τεταγμένων προθεσμιῶν.

β) Στρατηγικὴ συγκέντρωσις

Αἱ ἐπιστρατευθεῖσαι μονάδες ἤχθησαν εἰς τοὺς χώρους ἀποδιδάσεως καὶ τοὺς τόπους ἐνεργείας των, μὴ παρακωλυθεῖσαι, σοβαρῶς ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας ἢ ὑποβρυχίων. Εἰς τὰς θαλασσίας μεταφορὰς οὐδὲν ἐσημειώθη. Εἰς τὰς σιδηροδρομικάς, καίτοι ἐδλήθησαν γέφυραι ὁδिकाὶ ἢ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, οὐδεμία διακοπὴ ἐπῆλθεν εἰς τὸν ροῦν τῶν μεταφορῶν, λόγῳ τῆς ἀστοχίας ἐν τῇ βολῇ τῶν ἐξ ἀέρος Ἰταλικῶν βομβαρδισμῶν.

γ) Ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, εἶχε καθορίσει διὰ τοῦ Σχεδίου Ἐπιχειρήσεων δύο τοποθεσίας:

— Μίαν προωθημένην (ἐγγὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου).

— Μίαν ἐλάχιστου ὁρίου. (Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον Ἀλιάκμων — Βενέτικος — Μέτσοδον — Ἀραχθος) πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν ἐκλέξη ἐν καιρῷ καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, τὴν ὀριστικὴν ἑλληνικὴν τοποθεσίαν (ὅρα σχεδιαγράμματα συνοπτικῆς ἐκθέσεως πολέμου 1940—41, συναχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραφείου Πολεμικῆς Ἐκθέσεως — Ἐμμ. Κιτριλάκης — Δόδας ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου κατὰ τὸν πόλεμον).

Αἱ ὀριστικαὶ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι πρέπει νὰ εἶναι καθωρισμέναι ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὀργανωμέναι εἰς τὰ κύρια αὐτῶν στοιχεῖα. Μάλιστα πρέπει ἐγκαίρως ἐπ' αὐτῶν νὰ ὠθοῦνται τμήματα διὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἀφ' ἑνὸς τὴν καγονικὴν σύμπτυξιν τῶν διεξαγόντων ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα προκαλυπτικῶν τμημάτων καὶ τὴν κάλυψιν ἀφ' ἑτέρου τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων τμημάτων, διὰ νὰ λάβουν θέσεις ἐπὶ τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἦτο ἐπιβεβλημένη πάντοτε, ἀλλ' ἰδίᾳ κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν μηχανοκινήτων, ἅτινα, ἐφ' ὅσον βοηθοῦνται ὑπὸ προσφό-

* Εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις, καθ' ἣν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις προσήγγισαν εἰς Τάγματα τὰς Ἰταλικὰς, ἐνῶ εἰς ἀπάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις (πρὸ καὶ μετὰ Νοέμβριον) αἱ Ἰταλικαὶ ἦσαν ὑπερδιπλάσαι καὶ πλέον.

ρων ἑδαφικῶν συγκοινωνιῶν, διασπῶσιν τὴν ἀπλῶς μόνον καθωρισμένην (ἄνευ ὀργανώσεως) τοποθεσίαν, πρὶν ἢ αἱ διεξάγουσαι ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα δυνάμεις, ἀφικθῶσιν ἐπὶ ταύτης, ἢ αἱ ὀπισθεν ἀφικνούμεναι ἐντεθῶσιν ἐπὶ αὐτῆς. Καθορισμὸς τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ συνεπῶς ἀνοργανώτου, εἶναι πρᾶξις ἀνέφικτη καὶ ἡ ἐπιτυχία της, ὑπὸ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν γεγονότων, εἶναι πρᾶξις αὐτόχρημα προβληματική. Κατὰ συνέπειαν, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἔδει, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ εἶχεν προβλέψει δύο φάσεις ἀγῶνων διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ:

— Μίαν, δι' ἧς νὰ ἐπιζητῇται ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀντιστάσεως κατὰ μῆκος τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν κατευθύνσεων, μὲ συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὑποχωρούντων ἐπὶ διακοπτουσῶν τὰς κατευθύνσεις ταύτας προσφόρων ἐνδιαμέσων τοποθεσιῶν, ἐφ' ὧν νὰ ἐπιζητῇται ἐπιπλέον καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν τμημάτων.

— Μίαν, δι' ἧς νὰ ἐπιζητῇται, ἡ, ἐπὶ τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, τελειωτικὴ ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς προκαταλήψεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων μονάδων καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιβραδυνουσῶν τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ προκαλυπτικῶν τοιούτων.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὰ προεκτεθέντα, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔσχεν μίαν τῶν μεγαλυτέρων, ἢ μᾶλλον, τὴν μεγαλυτέραν τοῦ ἐπιτυχίαν, ν' ἀνασχέσῃ δηλαδὴ τὸν ἐχθρόν, ὀριστικῶς ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς ἄνευ διεισδύσεως, ἐπὶ κατευθύνσεων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πίνδου, καὶ πρὸ τοποθεσίας ἐλαφρὰ ὀργανωμένης ἐν Ἡπείρῳ καὶ Καλαμᾷ.

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο, παρακολουθῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς προκαλυπτικούς ἀγῶνας, ἐπέτυχεν νὰ ὠθήσῃ ἐγκαίρως ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις πρὸς τὰς ἀπειλουμένας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς τοπικὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, μεγάλας καὶ μικράς, νὰ κατατρίψωσιν ἢ νὰ φθείρωσιν τὴν δυναμικότητα τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν ἢ αὕτη φθάσῃ εἰς τοὺς τελικοὺς ἀντικειμενικοὺς τῆς σκοποῦς.

δ) Ἐπιθετικὴ ἐπιστροφὴ

Ἐπίσης μεγάλην ἐπιτυχίαν ἀποτελοῦσιν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον αἱ διαταχθεῖσαι, κατὰ τοὺς προκαλυπτικούς ἀγῶνας, ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς πρὸς ἐπιδοθήσιν τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἀμυντικῶν ἀγῶνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι, προοδευτικῶς ἐπιτυγχάνουσαι, μετέπεσαν εἰς πλήρη ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τόσον ἐν περιοχαῖς Κορυτσᾶς καὶ Πίνδου, ὅσον καὶ ἐν Ἡπείρῳ.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι, οἵτινες, ὡς ἀποτέλεσμα, εἶχον τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τοῦ Μορόβα, Γράμμου καὶ Πίνδου, τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως, τὴν προσέγγισιν ἐν Ἡπείρῳ πρὸς Ἀῶν ποταμὸν καὶ τὴν διάβασιν τούτου, ἀποτελοῦσιν διὰ τὴν ἐποποιίαν τῆς πολεμικῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους, ἐν Ἀλβανίᾳ τὰ κυριώτερα καὶ ἄσφαγα κεφάλαια αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ' Η' ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ'

Ι. Ἀναχώρησις ἐκ Καβάλας καὶ ἀνάληψις τῆς Διοικήσεως τῆς συγκρο-
τηθείσης «Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ».

18 Νοεβρίου

Πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου διώκουν τὸ ἐν Καβάλα
Δ' Σῶμα Στρατοῦ. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ πολέμου, μὴ προβλέπων
ἄμεσον καὶ πιθανὴν τὴν ἐνέργειαν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ Ἑλληνοβουλγαρικῇ με-
θορίῳ, ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τὴν διάθεσίν μου εἰς τὸ Ἑλληνοαλβα-
νικὸν μέτωπον. Πράγματι τὴν 21ην ὥραν τῆς 18ης Νοεμβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ
Δ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ ἔφερε τὸν συμβατικὸν τίτλον «Φρουραρχεῖον ΣΓ», ἡ
κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 1718) 18-11-40 Διαταγή.

Γενικὸν Στρατηγεῖον

Φρουραρχεῖον Σ.Γ.

ΚΑΒΑΛΑΝ

Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ μετὰ ἀπαραιτήτου, κατὰ κρίσιν του, κλιμακίου
Ἐπιτελείου καὶ διαδιβάσεων ἀναχωρήσει τάχιον ΚΟΖΑΝΗΝ παρουσιασθῇ Ἀν-
τιστράτηγον Πιτσίκαν παρ' οὗ θὰ λάβῃ διαταγὰς.

Ἀποστολὴ ἔσεται προσωρινὴ διεύθυνσις καὶ συντονισμὸς Μεραρχιῶν.

Διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν καὶ συντήρησιν τούτων ἐξακολουθήσει μεριμνᾷ τὸ Γ'
Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ σήμερον ὑπάγονται.

Διοίκησιν Δ. Σ. Στρατοῦ μέχρι τῆς ἐπανόδου Ἀντιστρατήγου ἀναλάβῃ ἀρ-
χαιότερος Μεράρχων.

Ἀθῆναι τῇ 18-11-40

Ἀντιστράτηγος Παπάγος

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς διετάχθη ὁ Διοικητὴς τῆς VIIης Μεραρχίας
ὅπως παραλάβῃ τὰ Σ. Στρατοῦ, ὁ δὲ ὑπαφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του,
τῶν Διευθυντῶν τῶν Ι, ΙΙ, ΙΙΙ, ἐπιτελικῶν γραφείων, τοῦ Διοικητοῦ Διαδιβά-
σεων, ἐπτὰ ἐτέρων βοηθῶν Ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ Πυρο-
βολικοῦ ἀνεχώρησαν τὴν 0.50' ὥραν τῆς 19ης Νοεμβρίου 1940, ἐπ' αὐτοκινή-
του, διὰ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ — ΚΟΖΑΝΗΝ.

19 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας διήλθον ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τὴν 7ην ὥραν ἀφί-
χθην εἰς Κοζάνην.

Τὸ εἰς ΚΟΖΑΝΗΝ Τμήμα Στρατιᾶς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (πλὴν τῶν

διαμειφθέντων προφορικῶς) ἐξέδωσε τὴν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5848) 19-11-40 διαταγὴν του.

Μονάς 734

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΠΙΠον

ἘΞ. ἐ π ε λ γ ο υ σ α

Εἰδικὴ Διαταγὴ

I. Τὴν ὀργάνωσιν τῆς Διοικήσεως, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, τροποποιῶ ὡς ἐξῆς:

Α') Τὴν Διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI ἀνατίθηναι εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον κ. Κοσμᾶν Γ.

Τὸ συγκρότημα τοῦτο θὰ λειτουργήσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁμάς Μεραρχιῶν K» μὲ σταθμὸν Διοικήσεως τὸ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ.

Β') Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ συγκροτήματος τούτου θὰ ἔχῃ τακτικὸν χαρακτήρα. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων.

Γ') Τὴν Διοίκησιν τῆς Xης Μεραρχίας ἀνατίθηναι εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Δρομάζον Γ., τὴν δὲ Διοίκησιν τῆς XIIIης εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μουτούσην Γ.

Ὁ Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Παπαδόπουλος Κ. θὰ ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν Πυροβολικοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

II. Τὴν τακτικὴν ἀποστολὴν τῆς δμάδος Μεραρχιῶν K. καθορίζω ὡς ἐξῆς:

— Γραμμὴ διαχωρισμοῦ ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ δμάδος Μεραρχιῶν K. ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὁψ. 1421) (εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ).

— Ἀποστολή: Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ ὑπὸ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν K. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Αὐχένος.

T. T. 512 19-11-40

Ὁ Διοικητὴς

I. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἄνω διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὁ Διοικητὴς αὐτοῦ, ἐνημερῶν με ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, μοι ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν τοῦ δεξιοῦ (XVης καὶ XIIIης), ἀλλὰ, κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς μου

δι, συμφώνως προφορικάς διαταγαίς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὸ Στρατηγεῖον μου κατηυθύνθη πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς Νεστόριον, μοι ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τοῦ ἀριστεροῦ (Χῆς καὶ ΧΙῆς Μεραρχιῶν).

ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἡ εἰδικὴ κατάστασις, τῆς διὰ τῆς ἄνω Διαταγῆς, νεοσυγκροτουμένης ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἦτο, τὸ ἐσπέρας τῆς 19ῆς Νοεμβρίου, ἡ ἀκόλουθος:

Α') Διὰ τὰ ξίς

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης (Χῆ πρὸς Βορρᾶν, ΧΙῆ πρὸς Νότον) ἐν τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τὴν Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῇ Τ.Σ.Δ. Μ. ζώνῃ ἐνεργείας.

Κατεχομένη γραμμὴ ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν: Γράμμος (2520, 58) καὶ ἐν συνεχείᾳ Ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριος μέχρι Καζάν, ἐκεῖθεν ἠκολούθει τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν τοῦ Μόροβα ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ διήρχετο δυτικῶς τοῦ σταυροειδοῦς ὑψώματος (1500 μ. Α. τοῦ ὑψ. 1878) καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς 1583, τὸ 1120 (Α. Λότο), Αὐχὴν Ντάρζας, Ν. Α. Κλιτύες, Πρόπας (1710).

Ἐφεδρεία: Ἐν Σύνταγμα τῆς ΙΧῆς Μεραρχίας εἰς Οἰνόην.

Β') Κατὰ στασις μονάδων

Ἡ ἀνάμιξις τῶν μονάδων ἦτο μεγίστη. Οὐδὲν Σύνταγμα Πεζικοῦ εἶχε ἅπαντα τὰ ὀργανικά του Τάγματα εἰς ἀριθμόν, ἢ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιστρατευθέντα. Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν Μεραρχιῶν ὑπῆρχον μονάδες Πεζικοῦ διαφόρων Συνταγμάτων, αἱ δὲ ἐν συνόλῳ μονάδες τῶν Μεραρχιῶν ἦσαν ὀλιγώτεροι ἢ περισσότεραι τῶν ὀργανικῶς προβλεπομένων. Πάντως τὸν ὄγκον τῶν αἱ Μεραρχίαι διετήρουν ἐκ τῶν ὀργανικῶν τῶν μονάδων. Ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνασχέσεως τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἠναγκάζοντο νὰ διαθέτωσι καὶ νὰ προωθῶσι τὰ προοδευτικῶς ἀφικνούμενα Τάγματα ἢ Συντάγματα, πρὸς ἃς κατευθύνσεις, ἢ ζώνας ἐνεργείας ἢ ἀνάγκη τὸ ἀπῆτει, ἀνεξαρτήτως προηγουμένης Διοικητικῆς ὑπαγωγῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἢ ἐντὸς τῶν Μεραρχιῶν διοικητικὴ ὀργάνωσις ἐπεκράτησε τῆς ὀνομασίας τῶν Μονάδων καὶ ἀντὶ νὰ ἀπευθύνεται τις πρὸς Μονάδας, μὴ ὑφισταμένης ὁμοειδῶς ἐν συνόλῳ τῶν, ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν οὕτως δημιουργηθέντων ἀποσπασμάτων, ἢ τακτικῶν συγκροτημάτων. Τοιαῦτα ἀποσπάσματα ὑπῆρχον ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

— Ἀπόσπασμα Μπουσπουρίδη (Ἀντισυνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων

— » Παπακωνσταντίνου (Συνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων.

— » Μπιτσάνη (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.

— » Γούλα (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.

Ἡ ΧΙῆ Μεραρχία εἶχεν ἐν Σύνταγμα εἰς Οἰνόην, ἥτοι ὀπίσω τοῦ δεξιοῦ τῆς Χῆς καὶ τὸ ἕτερον, ὑπὸ τὸ Β. Σ. Στρατοῦ, εἰς Δίστρατον.

Ἡ πρώτη μου μέριμνα ἦτο νὰ ἐπιφέρω πᾶσαν δυνατὴν τάξιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν Μεραρχιῶν, ἄνευ ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τοῦτο, τὴν ΧΙην Μεραρχίαν τὴν ἔταξα ἀριστερὰ τῆς Χης, παραλαμβάνουσαν καὶ τὸ εἰς Οἰνὸν Σύνταγμά της καὶ ἐξησφάλισα ὅπως τὸ ὑπὸ Β' Σ. Στρατοῦ, ἕτερον Σύνταγμά της, ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπετεύχθη τὴν 21ην Νοεμβρίου.

Κατ' ἀναλογίαν ἡ ἀνάμιξις ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὅπλα.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μεραρχιῶν συμπληρωματικῶς ἡλλασσον ἅπασαι, ταυτοχρόνως μὲ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. Τὴν διοίκησιν τῆς Χης ἀνελάμβανεν ὁ ἐκ μονίμων ἑφεδρος Ὑποστράτηγος Δρομάζος Κ. ἀντὶ τοῦ ἀντικαθισταμένου Ὑποστρατήγου Κίτσου, τῆς δὲ ΧΙης ὁ ἐκ μονίμων ἑφεδρος Ὑποστράτηγος Τσίμπουρας Ν. ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος Ὑποστρατήγου Καδράκου Χρ.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Α' Ἐχ θ ρ ὀ ς

Δὲν ὑπῆρχον περὶ αὐτοῦ σαφεῖς καὶ συγκεκριμέναι πληροφορίαι, οὔτε περὶ τῆς δυνάμεώς του, οὔτε περὶ τῆς διατάξεώς του οὔτε περὶ πῶν δυνατοτήτων του.

Ἐκ τῆς ἐπαφῆς κατεδεικνύετο ὅτι ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. Γράμμος (2520) μέχρι Καζάν δὲν ὑπῆρχεν συνεχῆς ἐπαφή, παρὰ μόνον εἰς τινα σημεῖα καὶ εἰς ταῦτα οὐχὶ στενὴ. Ἀπὸ Καζάν μέχρι τοῦ δεξιοῦ ὁρίου ὑπῆρχε στενὴ ἐπαφή.

Πληροφορίαι περὶ τῆς κατὰ βάθος κλιμακώσεώς του δὲν ὑπῆρχον. Ἐπιθέσεις ἡμέτεραι κατὰ 1878 (ζώνη Χης Μεραρχίας) καὶ ΛΟΤΟ εἶχον ἀποτύχει κατ' ἐπανάληψιν, προσκρούσασαι ἐπὶ θέσεων ὀργανωμένων ἀμυντικῶς καὶ προικοδοτημένων διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ὄλμων. Ἡ ἰσχυροτέρα ἀντίστασις εἶχεν προταθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τμήματι 1878 — Λότο. Ἡ ἐντύπωσίς μου περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν περὶ τούτου πληροφοριῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἔδαφος ἦτο: α') "Ὅτι οὗτος εἶχεν μεταπέσει τελείως εἰς ἀμυντικὴν κατάστασιν, μὲ κυρίαν ἀμυντικὴν προσπάθειαν ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι αὐχένος Ντάρζας καὶ β') αἱ δυνατότητές του περὶ συγκρατήσεώς του ἐπὶ Μόροβα ἦσαν λίαν περιορισμέναι, δεδομένου ὅτι οὗτος δὲν κατεῖχε παρὰ τὰ τελευταῖα πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ὑψώματα τῆς κορυφογραμμῆς Μόροβα.

Β') Ἐ δ α φ ο ς

Αἱ κορυφογραμμαὶ Γράμμος — Μόροβα εἶναι μᾶλλον στεναὶ μὲ κλιτύας μᾶλλον ἀποτόμους πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Διαβάσεις, τελείως ἡμιονικαί, ὑπάρχουσι μόνον ἐπὶ τῶν κυριωτέρων αὐχένων. Μία μόνον ἀμαξιτὴ ὁδὸς ὑπῆρχε, ἐν τῷ τμήματι τῆς Μόροβας, ἡ τοιαύτη ἐκ Βιγλίτσης διὰ Βόζιγραδ — Σι-

νίτσας — Ντάρζας — Μπομποτίστας, ἥτις συναντᾷ τὴν ἀμαξιτὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα εἰς τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου Κορυτσᾶς. Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν Γράμμος καὶ Μόροθα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον δασωμένοι, ἡ δὲ κορυφογραμμὴ παρουσιάζει παρομοίαν δάσωσιν εἰς πολλὰ σημεῖα. Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν προεβλέπετο ὅτι θὰ ἦτο ἀσυνεχὴς καὶ ἰσχυρᾶς ἐντάσεως μόνον ἐπὶ τῶν διαβάσεων καὶ τῶν δεσποζόντων τούτων ἑκατέρωθεν ὕψωμάτων. Ἰδιαίτεραν σημασίαν ἀπέδωσα ἀρχῇθεν.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σινίτσα — Ντάρζα — Μπομποτίτσα.

— Νικολίτσα — 1878 — Κουμενίτσα μὲ δεσπόζουσαν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

γ') Ἀποστολὴ

Αὕτη μὲ ὑπεχρέωνε:

— Νὰ ἐπιτεθῶ μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς Νικολίτσαν — Καμενίτσαν πρὸς δλοκλήρωσιν Μόροθας.

— Νὰ καλύψω τὸ ἀριστερόν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Νικολίτσα — Κουμενίτσα, ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις μέσων καὶ ἰδίᾳ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἦτο διὰ τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους, δύσκολος διὰ τὸ ὀρειθατικὸν πυροβολικόν, ἀνέφικτος δὲ διὰ τὸ θαρὺ τοιοῦτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς κατὰ τὴν ἐν Καστορίᾳ, ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας συνάντησίν μας, νὰ μοὶ διαθέσῃ καὶ τὴν ΙΧὴν Μεραρχίαν καὶ νὰ ἐγκρίνῃ ὅπως φέρω τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιθέσεώς μου ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σινίτσα — Ντάρζα — Μπομποτίτσα, πρὸς ἣν καὶ ἡ συγκέντρωσις μέσων ἦτο εὐκολος καὶ ἐπὶ πλέον, τῆς προσπάθειάς μας ταύτης ἐπιτυγχανούσης, θὰ διερρηγνύαμεν τὴν ἐπὶ τοῦ Μόροθα ἐχθρικὴν διάταξιν εἰς τὸ μέσον μὲ λίαν ὑπὲρ ἡμῶν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ἐσκεπτόμην, ἂν οὗτος ἀπεδέχετο τὴν αἴτησίν μου, νὰ ὀργανώσω καὶ διεξαγάγω τὸν ἄνω ἐλιγμόν μου διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Χῆς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΙΧῆς μετὰ τοῦ ὀπισθεν καὶ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ Συντάγματος τῆς ΧΙῆς καὶ τοῦ δυναμένου εὐκόλως νὰ ταχθῇ ἑκατέρωθεν τῆς κατευθύνσεως ταύτης Βαρὲος Πυροβολικοῦ. Ἀπαντα τ' ἀνωτέρω μέσα θὰ μᾶς ἔδιδον ἀσφαλῶς τὴν ἐπιτυχίαν, ἀφοῦ εἴχομεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἄλλης κατευθύνσεως, ὑπὸ δυσμενεστέρους ὁρους συγκεντρώσεως μέσων, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσκολιῶν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἀποφίν μου, δικαιολογῶν ὅτι ὁ συνάδελφός μου τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἦτο ἀρχαιότερος καὶ κατὰ συνέπειαν ἔδει οὗτος νὰ ἔχῃ τὰς τρεῖς ἐκ τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ πέντε Μεραρχιῶν! Προσεπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω, ἀναπτύσσων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἐδάφους, παράγοντες, οἵτινες ἐνταῦθα, ἦσαν μὲ τὴν ἀποφίν μου, ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατή.

Κατόπιν τούτου, ἀπεφάσισα νὰ φέρω τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν ἐπὶ τῆς

ὕπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καθοριζομένης κατευθύνσεως μὲ α' ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ 1878, ὑποβοηθῶν καὶ καλύπτων τὴν προσπάθειάν μου ταύτην διὰ δύο ἐκατέρωθεν δευτερευουσῶν ἐπιθέσεων, κατευθυνομένων, τῆς μὲν δεξιᾶ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Ἀρζα — 1720 — Σεπαπίστα, τῆς δὲ πρὸς ἀριστερὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Καζάν — Κοτσέλ. Ἰδιαιτέρα σημασία ἐπὶ τοῦ 1878.

δ') Μέσα καὶ χρόνος

Ἡ ὑπὸ τὴν ἄνω ΙΔΕΑΝ ἐλιγμοῦ, ἐπίθεσις, ἀποφασισθεῖσα νὰ γίνῃ καὶ διὰ προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ 30', εἶχε τὴν μὲν διάταξιν τοῦ Πεζικοῦ ἀρκετὰ προσηρμοσμένην, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὅμως τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐφεδρειῶν ἐπὶ τῆς προσφόρου θέσεως καὶ κατευθύνσεως ἀπητοῦντο τοῦλάχιστον 24 ὥραι.

Αἱ διατιθέμεναι Μονάδες καὶ λοιπὰ μέσα ἦσαν ἐπαρκῆ.

ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ. ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Πρώτη διαταγὴ ἐπιχειρήσεων

Μετὰ τὴν λήψιν τῆς προαναφερομένης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐσυνέχισα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου μου τὴν κίνησιν πρὸς Καστορίαν, ἔνθα ἡ ἔδρα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 12ην ὥραν.

Εἰς Σ.Δ. τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εὐρίσκοντο, πλὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Σ. καὶ οἱ Διοικηταὶ Χῆς Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Δρομάζος καὶ ΧΙῆς Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Τσίπουρας.

Μετ' ὀλίγον ἀφίκετο ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πισί-
κας, ὅστις ἀναπτύσσων εἰς ἐμὲ καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὴν ὑφ' ἡμῶν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Μόροβας (παρίσταντο καὶ οἱ ἄνω Ὑποστράτηγοι), μᾶς ἐτόνισεν ἰδιαζόντως ὅτι ἔδει ν' ἀναμείνωμεν, χωρὶς νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὴν Πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη προχώρησις θὰ ἐγένετο μόνον τῇ Διαταγῇ του. Γενικῶς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Τ.Σ. Δ.Μ. καὶ τὸ ἐπιτελεῖον αὐτῆς ἐπεκράτει λίαν ἐφεκτικὴ καὶ συντηρητικὴ διαγωγὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς, μετὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας. (Δικαιολογητικὰς σκέψεις τῆς τοιαύτης ἐντυπώσεώς μου ὅρα εἰς τὸ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α').

Ἐν Καστορίᾳ ἐξεδόθησαν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 διοικητικὴ Διαταγὴ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς Ο.Μ.Κ. ἔχουσαι οὕτω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον Ι

Ἀριθ. Α.Π. 1

Διαταγή

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 17180) 18-11-40 (Κρυπτ. 13625) Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5842) 19-11-40 ὁμοίας Τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀναλαμβάνω ἀπὸ μεσονυχτίου τῆς σήμερον τὴν τακτικὴν Διοίκησιν τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.».

Διοικητῆς τῆς Χης Μεραρχίας ὠρίσθη ὁ Ὑποστράτηγος Δρομάζος.

Ἀπασαι Μονάδες ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ἄνω Μεραρχιῶν ὑπάγονται προσωρινῶς ὑπ' αὐτάς.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν Χ καὶ ΧΙ θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀπευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθήκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Πᾶς ὑστερῶν, ἢ διστάζων, πρὸ ἐχθρικῆς πιέσεως, ν' ἀντικαθίσταται ἄνευ ἐτέρας Διαταγῆς.

Παροῦσα νὰ κοινοποιηθῇ διὰ Μεραρχιῶν εἰς ἀπάσας τὰς Μονάδας.

T.T. 212 19-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων, ἔχουσα ὡς κατωτέρω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον

Ὡρα 16η

Ἀπόρρητος — Ἐπὶ ἀποδείξει.

X A P T A I

Κορυτσᾶ

Κόνιτσα — Νεστόριον

Μοσχόπολις

Λεσκοδίκι

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

I. Γενικὴ Κατάστασις

Ὡρα Δελτίον Πληροφοριῶν

II. Ἀποστολὴ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

— Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἀναλαμβανομένῳ τμή-

ματι τῆς ζώνης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Β. Δ. ΝΤΑΡΖΑΣ.

III. Ζώνη ἐνεργείας

— Ἀριστερὸν ὄριον: ΜΑΛΕΔΑΡ — ΑΗΤΟΜΗΛΙΤΣΑ — ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ (ἅπαντα ναί).

— Δεξιὸν ὄριον: ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὕψ. 1421 — εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ).

IV. Ἰδέα ἐνεργείας

— Στηριζομένου εὐρέως τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῆς Κορυφογραμμῆς ΓΡΑΜΜΟΣ — ΓΚΟΥΜΠΕΛ, ἐπίθεσις ἐπὶ τῆς κυρίας κατευθύνσεως: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, καλυπτομένη δεξιὰ διὰ τοιαύτης ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570 πρὸς κάλυψιν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστερὰ ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ 1508 — ΚΟΣΤΕΛ — ΜΠΟΥΤΚΕ. Ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχὰς 1878 καὶ Λότο.

V. Διάταξις — ἀποστολαί

Δεξιὰ Χ Μεραρχία, ἀριστερὰ ΧΙ Μεραρχία.

Χ. Μεραρχία — Κυρία ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

Δευτερεύουσα καλυπτικὴ τοιαύτη ὑπὲρ τοῦ ἀριστεροῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, μεθ' οὗ νὰ διατελῇ καὶ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑΝ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570).

ΧΙ Μεραρχία. Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης Μεραρχίας.

Ἐλαφρὰ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς.

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν νὰ ὠθήσωσιν ἐλαφρὰς ἀναγνωρίσεις, ἰδίᾳ ἱππικοῦ πρὸς τήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς Δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΥΤΣΑ.

Ὅρια διαχωρίσεως Ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν τὸ ΚΑΦ - Ε - ΚΑΡΙΤ (1450) — ΚΟΣΤΕΛ — ΑΓ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ (ἅπαντα τῆς ΧΙης Μεραρχίας).

Συμπληρωματικὰ μέσα:

Εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν: Ἀπαντα τὰ ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ὑπάρχοντα.

Εἰς τὴν ΧΙην Μεραρχίαν: Ὁμοίως, πλὴν αὕτη θὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν ἓνα Τάγμα τοῦ 13ου Σ. Π. εἰς τὴν περιοχὴν ΜΟΝΟΠΥΛΟΝ.

VI. Ἐκτέλεισις

Ἡ XI Μεραρχία νὰ ρυθμίση καὶ συντονίσῃ ἐν χρόνῳ τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐν συνεννοήσῃ μετὰ τῆς XIης Μεραρχίας.

VII. Σταθμοὶ Διοικήσεως

Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. Νεστόριον.

Χῆς Μεραρχίας Σλήμνιτσα.

XIης Μεραρχίας Ἀγ. Ζαχαρίας.

Σ.Δ. 19 Νοεμβρίου 1940

Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ συνετάγη εἰς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ παρεδόθη ἀνὰ ἐν ἀντίγραφον εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, πρὸς οὓς ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος ἔδωκε καὶ προφορικὰς ὁδηγίας, ἕτερα δὲ ἀντίγραφα ταύτης ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Χῆς ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια τῆς Μεραρχίας τοῦ δέον τὸ πρῶτον νὰ ἀχθῇ κατὰ τοῦ 1878, τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ σπουδαιοτέρου ὑψώματος τῆς κορυφογραμμῆς МОРОВА.

Περὶ ὥραν 17ην ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μετὰ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ κατηυθύνθη πρὸς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ὁμάδος, τὸ χωρίον Νεστόριον, ἔνθα καὶ ἀφίκετο περὶ τὴν 18.30' ὥραν.

Εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ ἐστάθμευον πολλοὶ Σχηματισμοὶ καὶ ὑπηρεσίαι τῆς Χῆς Μεραρχίας (Ὑγειον. Σχηματισμοί, ἀνεφοδιαστικά ὄργανα, Λόχοι ἡμιονηγῶν κ.λ.π.), οἵτινες διετάχθησαν νὰ μετασταθμεύωσι καταλλήλως πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, λόγῳ ἐχθρικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, καθ' ὅσον τοιαῦται ἐπιδρομαὶ εἶχον ἐπανειλημμένως σημειωθῇ κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας μετὰ θυμάτων καὶ σχετικῶν καταστροφῶν, κυρίως ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κωμοπόλεως.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΜΟΡΟΒΑ

Τὴν πρῶταν, ἡ Χῆ Μεραρχία, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 168 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς τῆς, ἠτήσατο τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀριστεροῦ (νοτίου) ὁρίου τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς διὰ τοῦ τοιοῦτου: ὑψ. 1878 εὐρέως — Αὐχὴν Ν. Σταυροειδοῦς — Φούσια (ἅπαντα εἰς τὴν Χῆν Μεραρχίαν).

Ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 3008 Διαταγῆς τῆς ἐνέκρινε τὴν αἰτουμένην τροποποίησιν, ἣν ἐκοινοποίησεν καὶ εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν.

Εἰς τὴν ἰδίαν XIην Μεραρχίαν ἐπίσης ἐγνώσθη ὅτι ἡ Χῆ Μεραρχία (καθ' ἃ τελευτάτα αὕτη ἀνέφερε καὶ ἐνεκρίθη) θὰ ἐπιτεθῇ τὴν 21ην Νοεμβρίου περὶ

ώραν 10ην με κυρίαν προσπάθειαν πρὸς 1878 καὶ ὅτι ἡ ΧΙη ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τοῦ ἀποσπάσματος Παπακωνσταντίνου, τὸ ὁποῖον ὑπῆχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς, ταυτοχρόνως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τῆς διὰ τὴν κάλυψιν ἀφ' ἐνὸς τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς ἐπιθέσεως τῆς Χης καὶ τὴν κατάληψιν ἀφ' ἑτέρου τοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων, καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

Ἐπίσης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3001 ἀναφορᾶς τῆς ἡ Ὀμάς Μεραρχιῶν Κ. ἠτήσατο παρὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως διατάξῃ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας τὴν ὀρειθατικὴν Μοῖραν τῆς, ἥ, ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν τοιαύτην.

Ὅμοιως, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 3002 τηλ) τος παρεκλήθη τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως διατάξῃ τὴν βαρεῖαν Μοῖραν, τὴν προσηρμοσμένην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, ὅπως μετὰσχῃ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ 1878, προωθουμένη ἐν ἀνάγκῃ. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν ἡμῶν ταύτην καὶ διέταξε σχετικῶς. Ἐν συνεχείᾳ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3010 τηλ) τος, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως ἡ, ὡς ἄνω, βαρεῖα Μοῖρα ὑπαχθῇ ὀριστικῶς ὑπὸ τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν ὡς Πυροβολικὸν Σώματος, καθ' ὅσον τοιοῦτου Πυροβολικοῦ ἔστερεῖτο παντελῶς ἡ Ὀμάς.

Τ' ἀνωτέρω δύο τηλ) τα ἐκοινοποιήθησαν καὶ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τὴν ἐγκρίσιν.

Διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 21ης Νοεμβρίου ἀπησχολήθησαν εἰς προπαρασκευαστικὰ μέτρα οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς τμήματα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Μόνον τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΜΠΟΡΙΑΗ τῆς ΧΙης Μεραρχίας, προωθῆσαν ἀναγνωρίσεις πρὸς ἀμὰξ·τὴν ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, οὐδαμοῦ συνήντησεν ἐχθρόν, κατόπιν δὲ τούτου ἐγκατέστησε φυλάκια περὶ τὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Τὴν 21ην ὥραν ὑπεβλήθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2007 ἀναφορὰ πληροφοριῶν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ.:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον Πον

Ἀριθ. Α.Π. 2007

Ἀναφορὰ πληροφοριῶν 21ης ὥρας, 20-11-40

Ι. Φίλιιοι

1) Κατεχομένη γραμμὴ ἐκ Ν. πρὸς Β. ΜΑΜΕΛΑΡ — ΚΡΕΣΟΒΕ — ΜΠΟΥΤΚΕ — Ἀντέρισμα Ἀν. κλιτεῖς ΚΟΣΤΕΛ καὶ βορειότερον ὡς χθεσινὸν δελτίον. Προωθημένα τμήματα (φυλάκια) εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

2) Σύνδεσμος μετὰ τῶν γειτόνων ἀποκατεστάθη.

3) Ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τηρεῖται δι' ὄγκου ἐκ Βορρά μέχρι ὕψους ΚΟΣΤΕΛ. Ἐκείθεν πρὸς Νότον δὲν ὑπάρχει ἐπαφὴ.

II. Ἐχθροὺς

1) Δράσις ἐχθροῦ Ο.

2) » ἐχθρικής ἀεροπορίας Ο.

3) Μεταφοραί. Μεγάλη κίνησις αὐτακινήτων ἀπὸ ΠΕΠΕΛΑΣΙ πρὸς ΚΟΡΥΤΣΑΝ.

4) Γενικὴ ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ. Διοίξεις ἐχθρικῶν στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρισμῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμὴν ΠΕΠΕΛΑΣΙ — 1878 ΛΟΤΟ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἐντύπωσις αὕτη τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ διέβησαν τὴν ἀμαξιτὴν Ἰωαννίνων — Κορυτσοῦ καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ, ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, λίαν ἐπιτυχής. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγε τὴν Διοίκησιν τῆς Ο.Μ.Κ. εὐθὺς ἀπὸ τῆς συλλήψεώς της νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Μεραρχιῶν της κατὰ τὴν ἐπομένην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ὕψ. 1878, ὅλην τὴν δυνατὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρέπουσαν ἔντασιν εἰς τὸν ρυθμὸν της. Αὕτη ἐκλήθη βραδύτερον ὅταν εἰς τὸν Διοικητὴν, Ἀντιστράτηγον Γ. Κοσμάν ἀπενεμήθη ὁ πολεμικὸς Σταυρὸς Α' Τάξεως, «Θυελλώδης ἐπίθεσις κατὰ τοῦ 1878».

Κατὰ τὴν νύκτα, ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι ἐξέδωσε Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν αὖριον καὶ ὅτι ὥρισε ὥς ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 10ην.

Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης εἰδοποιήσαμεν τὴν Διοίκησιν Ἀεροπορίας Στρατιᾶς, μεθ' ἧς εἴχομεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος διὰ τὸν κατατοπισμὸν καὶ ταύτης ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἐπομένης, ὅτι ὠρίσθη ἡ 10η ὥρα διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἀεροπορίας δέον νὰ περιορισθῇ κυρίως εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ εἰς χαράδραν ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἀποφευχθῇ δὲ ὁ βομβαρδισμὸς ἐπὶ 1878 λόγῳ ἐγγύτητος τῶν φίλων.

21 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 8ην ἐγνώσθη ἡμῖν ὅτι τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. ἡ ἐπιλαρχία ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.

Κατόπιν τούτου ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 301 Διαταγὴν της:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΠΙον, ὥρα 9η

Ἀριθ. Α.Π. 3011

Π ρ ὶ ς

Τὴν ΧΙην Μεραρχίαν

Τ.Τ. 235

Ἡ ἀφικνουμένη εἰς Ἀγ. Ζαχαρίαν ἐπιλαρχία Παπαθανασίου τίθεται εἰς διάθεσίν σας, μὲ ἀποστολὴν νὰ προωθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΣΕΛΕΝΙΤΣΑ, μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ, ἣν καὶ νὰ διακόψῃ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ καὶ ἐξασφαλίζουσα τὰ ἐπὶ ταύτης λάφυρα καὶ ὑλικά, νὰ ὠθήσῃ ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις, πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς καὶ σύνδεσμον μετὰ τμημάτων Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς ΕΡΣΕΚΑΝ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 8.30 ὁ Διοικητῆς τῆς Χης Μεραρχίας ἀνέφερε προφορικῶς ἀπὸ τηλεφώνου ὅτι λόγῳ πυκνοτάτης ομίχλης ἐμποδίζούσης τὴν ὁρατότητα καὶ εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐπίθεσις τὴν 10ην ὥραν καὶ ὅτι αὕτη θὰ ἀναβληθῇ δι' ἀργότερον. Τῷ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐνεκρίθη ὅπως αὕτη ἐκτελεσθῇ τὴν 13ην ὥραν.

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη τὸ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 543 τηλεφώνημα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως προωθήσῃ εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ πεδινὴν Πυροβολαρχίαν εἰς διάθεσιν τῆς Ο.Μ.Κ.

Ἡ Ο.Μ.Κ. διέθεσε τὴν Πυροβολαρχίαν ταύτην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν καὶ ὥρισεν ὡς κυρίαν ἀποστολὴν τῆς Πυροβολαρχίας τὴν χρησιμοποίησιν της ὡς ἀντιαρματικὴν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΝΤΑΡΖΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ.

Τὴν 11ην ὥραν ἐδόθη ἐκ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πληροφορία περὶ ἐκδιδομένης Διαταγῆς του διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἥτις ἐλήφθη τὴν 14ην ὥραν καὶ εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΠΙον

Ἀριθ. Α.Π. 5875

Μεταφορὰ δι' ἀξιωματικοῦ

Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

I. Εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν τῆς εὐνοϊκῆς ἐξελέξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἡπείρῳ ἀνετέθη ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἡ ἀπὸ Βορρᾶ ἐξασφάλις τῆς ἐγκαρσίας ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΚΑΚΑΒΙΑΣ καὶ ἡ εὐρεῖα ἐξασφάλις τοῦ Κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

II. Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ εὐρεῖαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ βορειοδυτικά.

Ὅριον μεταξὺ Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ: ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — Κορυφογραμμὴ ΜΕΛΕΣΙΝΕ — Χωρίον ΧΟΤΟΒΑ, ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Σύνδεσμος μεταξὺ τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ, κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, θὰ ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

III. Αἱ ἐνέργειαι εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ συντονίζωνται δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Αἱ ἐνέργειαι αὗται δεόν νὰ εἶναι τολμηραί, καθ' ὅσον ὑπόσχονται κέρδη σημαντικά.

IV. Εἰς τὸ δεξιὸν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ μετὰ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.».

Ὅριον μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.» ΕΡ-ΣΕΚΑ — ΜΑΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς Β' Σ. Στρατοῦ).

Σύνδεσμος μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μερίμνη τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

V. Ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν των πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς στεγνωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

VI. Καθ' ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴ δεόν ὅπωςδὴποτε νὰ τηρηθῇ.

VII. Ἀναφέρατε λήψιν.

Σ. Δ. 21-11-40

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. ἐξέδωσε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων:

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον IIIον.

Ἀριθ. Α.Π. 3014

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2

I. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἔχει ἀποστολὴν νὰ συνεχίσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ὁλοκλήρωσιν ὀρεινοῦ ὄγκου ΜΟΡΟΒΑΣ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπιδιώξῃ δι' ἀριστεροῦ τὴν εὐρείαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΝ ἀπὸ βορειοδυτικά καὶ διὰ τοῦ δεξιοῦ του νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του μὲ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῆς Ο.Μ.Κ.

II. Ἡ Ο.Μ.Κ. μὲ ὄρια ζώνης ἐνεργείας ὡς πρὸς τὸ δεξιὸν τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀριστερὸν τὸ ΕΡΣΕΚΑ — ΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ) θὰ συνεχίσῃ διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς τὰς ἐπιθετικὰς τῆς ἐνεργείας καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

III. Ἡ Χη Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ὡς ἔχει προκαθορισθῇ διὰ τῆς Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ διὰ ταύτης καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, νὰ ὠθήσῃ δραστηρίως τὴν ὑπ' αὐτὴν Ὀμάδα ἀναγνώρισεως μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ΚΟΥΛΙΑ—ΤΕΠΕΝΤΖΙΚ ἢν νὰ διακόψῃ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνώρισεις πρὸς ΓΚΙΑΝΤΖΙ καὶ ΝΤΕΡΚΟΝ.

IV. Ἡ ΧΙη Μεραρχία διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς νὰ ὑποδοθῇ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Χη Μεραρχίας ὡς ἔχει προκαθορισθῇ καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Πρὸς τοῦτο τίθεμεν εἰς τὴν διάθεσίν τῆς, πλὴν τῆς ἐπιλαρχίας ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς αὔριον ἀφικνουμένην εἰς Ἁγίον Ζαχαρίαν Δ' Ὀμάδα ἀναγνώρισεως, ἣτις μετὰ τῆς ὡς ἂνω ἐπιλαρχίας ἀποτελοῦσα ἐνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου νὰ προωθηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΧΕΛΜΕΣΙ μέχρι τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΥΛΙΑ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνώρισεις πρὸς ἀναζητήσιν ἐπαφῆς ἰδίᾳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΧΕΛΜΕΣΙ — ΦΟΥΣ — ΕΣΚΡΑΒΕ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΟΥ ΥΨ. 1878

Τὴν 14ην ὥραν ὁ παρὰ τῇ Χη Μεραρχία Σύνδεσμος τῆς Ο.Μ.Κ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι τὴν 13.45' ἤρξατο παρὰ τῆς Μεραρχίας ἡ ἐπίθεσις μετὰ προπαρασκευὴν Πυροβολικοῦ, μὲ ἄγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα.

Περὶ τὴν 16.30' ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερεν ἐπίσης ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα ἅτινα συνοψίζονται εἰς τὴν κάτωθι ἀναφορὰν τῆς Ο.Μ.Κ. πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως:

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον

Ἀριθ. Α.Π. 3017

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἐπίθεσις μας ἐν τῇ κατευθύνσει 1720—ΛΟΤΟ εὑρεθεῖσα πρὸ ἰσχυρῶν ἀντιστάσεων καθηλώθη, τραυματισθέντων Διοικητοῦ δεξιοῦ Τάγματος καὶ τινων ἀξιωματικῶν.

Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει κατὰ 1878 ἐξελίσσεται εὐνοϊκῶς καὶ διετάρχη ὀλοκλήρως διὰ καταλήψεως ὑψώματος, τὸ ὅποιον ἔχει ὑπερκερασθῇ ὑπὸ τμημάτων πρώτου κλιμακίου. Ἐξ ἐνδείξεων φαίνεται ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐκλονίσθη.

Ἐπίθεσις κατὰ ΚΟΣΤΕΛ ἐξελίσσεται ἐπίσης εὐνοϊκῶς.

Σ.Δ. 21-11-40

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 19ην αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκοντο καὶ δάσει τῶν προφορικῶς δοθεισῶν πληροφοριῶν των ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν 19.30' τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 3023 ἀναφορὰν τῆς Στρ. Καταστάσεως.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον

Ἀριθ. Α.Π. 3023 ΩΡΑ: 19.30.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ἐσπέρας 21ης Νοεμβρίου

Τ.Σ.Δ.Μ.

Χ Μεραρχία μετὰ ἰσχυρὸν ἀγῶνα κατέλαβεν ὑψωμα 1878 καὶ προώθησε δραστηρίως τμήματα ἐπαφῆς ἐπὶ κατευθύνσεώς της.

ΧΙ Μεραρχία προώθησε δεξιὸν της εἰς ΚΟΣΤΕΛ ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ Χης.

Πληροφορίαι περὶ λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω καὶ περὶ ὥραν 20ην ἡ Διοίκησις Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν Μεραρχίας.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον

Ἀριθ. Α.Π. 3024 ὥρα 20η

Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας

Αὔριον συνεχισθῇ δραστηρίως ἐπίθεσις ἐπὶ κατευθύνσεώς σας, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῇ ἐπιχειρήσεων, ἐκμεταλλεύμενοι σημερινὴν ἐπιτυχίαν διὰ καταλήψεως 1878.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 20.50' ὥραν παρεσχέθη ἡ πληροφορία εἰς τὴν Ο.Μ.Κ. ὅτι τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τῆς ἡ VIIη Ὁμάς ἀναγνωρίσεως.

Ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσεν ἀμέσως τὴν κάτωθι Διαταγὴν.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον

Ἀριθ. Α.Π. 3025 ὥραν 21ην

Χην Μεραρχίαν

Τὴν εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. τεθεῖσαν εἰς ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ VIIην Ο. Α. τίθεμεν ὑπὸ τὰς Διαταγὰς σας.

Αὕτη ἐνουμένη μετὰ τῆς ὑφ' ὑμᾶς XIης Ο.Α. νὰ ἀποστείλῃ ἐνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου, ὅπερ νὰ δράσῃ συμφώνως τῇ παραγράφῳ III τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

22α Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 6.50 αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον προφορικῶς ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε κατὰ τὴν νύκτα καὶ διέκοψε τὴν ἐπαφὴν.

Ἡ Ο.Μ.Κ. κατόπιν τῶν ἄνω πληροφοριῶν ὑπέβαλε τὴν κατωτέρω τηλεφωνικὴν ἀναφοράν:

Ἀριθ. 3029 ὥρα 7η

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατάστασις πρωῒας 22ας Νοεμβρίου

Ἐχθρὸς διακόψας ἐπαφὴν κατὰ τὴν νύκτα ὑπεχώρησε. Μεραρχίαι διετάχθησαν προωθηθῶσιν δραστηρίως ἐπὶ κατευθύνσεών των.

Ο.Μ.Κ. Σ.Δ. 22-11-40

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη ἡ κάτωθι τηλεγραφικὴ Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀριθ. 5897, ὥρα 11η

Ο.Μ.Κ.

Τηρήσατε ἐπαφήν ἐπὶ κατευθύνσεων: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ
καὶ ἐξασφαλίσατε αὐχένα ΚΙΑΡΙ Στόπ.

Νὰ καλύψητε σταθερῶς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ νὰ συνδέεσθε
μέ δεξιὸν Β' Σώματος Στρατοῦ Στόπ.

Ὅρια μεταξὺ Ο.Μ.Κ. καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ 1313 — 1307 (ΝΤΡΕΣΟ-
ΒΟΝ) ἅπαντα εἰς Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 22-11-40

Ἡ Ο.Μ.Κ., ἥτις πρὸ τῆς λήψεως τῆς ἄνω Διαταγῆς εἶχεν κατατοπισθῇ
προφορικῶς, περὶ τὴν 9.30 ὥραν ἐπὶ τῶν προθέσεων τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωσε τὴν
10ην ὥραν τὴν κάτωθι Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον Π.Π.ον

Ἀριθ. Α.Π. 3031

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Ἐπὶ ἀποδείξει

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3

I. Κατόπιν ἀπωθήσεως ἐχθροῦ καὶ διακοπῆς τοῦ ἀγῶνος παρ' αὐτοῦ ἡ Ο.
Μ.Κ. θὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ
— ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ καὶ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατάληψιν αὐχένος ΚΑΦ - Ε -
ΚΙΑΡΙΤ.

Ζ ώ ν η ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς

Δεξιὸν ὄριον: ΣΥΝΙΤΣΑ — ΝΤΑΡΖΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΓΙΑ-
ΤΡΟΚ — 1313 (7 χιλ. Α. Μοσχόπολις 1515, 5 χιλ. Β. Α. Μοσχόπολις), ἅ-
παντα ναί.

Ἀριστερὸν ὄριον: ἀμετάδλητον.

II. Ἡ Χ Μεραρχία νὰ ὠθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ
— ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ καὶ νὰ καταλάβῃ διὰ τοῦ ὄγκου τῆς τὰ ὑ-
ψώματα ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΤΕΠΕΤΖΙ καὶ ἐντεῦθεν νὰ ὠθήσῃ ἀναγνωρίσεις
καὶ ὀλόκληρον τὸ ὑπ' αὐτὴν ἱππικὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ —
ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

Νὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ μεθ' οὗ νὰ διατελῇ
ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ.

III. Ἡ XI Μεραρχία νὰ ὠθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ - -
ΚΟΣΤΕΛ — ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΓΙΑΝΤΣΙ (1453) — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ

και να καταλάβη δια του δγκου της τον αυχένα ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΧΕΛ-
ΜΕΣΙ — ΣΤΙΚΑ (1160) και εκείθεν να ώθήση αναγνωρίσεις και δλον το ιπ-
πικόν της προς τας κατευθύνσεις ΚΟΥΛΙΑ — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ — ΣΕΛΕΝΙ-
ΤΣΑ — ΦΟΥΣ - Ε - ΣΚΕΡΑΒΕ προς αναζήτησιν επαφής.

Να καλύπτη διαρκώς το άριστερόν πλευρόν της Χης Μεραρχίας και να
είναι έτοιμή ν' ανταπεξέλθη δια μέρους του δγκου της κατά παντός τυχόν κιν-
δύνου εκ του άριστερου της, τελούσα εν διαρκεί συνδέσμω μετά του δεξιού του
Β' Σ. Στρατού.

Όριον διαχειρίσεως μεταξύ Μεραρχιών. ΚΟΥΡΙΑ — 1508.00 — ΠΟΥ-
ΛΑΤΑ — ΟΡΕΝ (1024) — ΜΠΑΜΠΑ — ΠΑΠΑΤΕΠΕ (3 χιλ. Ν. Δ. ΜΟ-
ΣΧΟΠΟΛΙΣ), άπαντα εις Χην.

IV. Έ φ ε δ ρ ε ι α ι

1) Το εις διάθεσιν ομάδος 1) 13 Τάγμα να άχθθ εις περιοχήν ΝΙΚΟΛΙ-
ΤΣΑ, μερίμνη Χης Μεραρχίας.

2) Η ΧΙ Μεραρχία να ώθήση ένα Τάγμα (κατά προτίμησιν του 13ου
Σ.Π.) μετά Δ) σεως του Συντάγματος εις τον αυχένα Ν. ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ (3
χιλ. Β.Δ. ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ) εις διάθεσιν Ο.Μ.Κ.

V. Διαδοχικοί Σταθμοί Διοικήσεως

Ο.Μ.Κ. ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ ή ΚΙΟΥΤΕΖΑ και ειτα ΝΤΑΡΖΑ

Χ Μεραρχία ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ

ΧΙ Μεραρχία ΓΡΑΜΜΟΣ και ειτα ΜΟΥΤΚΕ ή ΚΟΣΤΕΛ

Σ.Δ. 22.11.40

Διοικητής Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Άντιστράτηγος

Περί την μεσημβρίαν και κατόπιν της άνω Δ) γής ή Ο.Μ.Κ. απέστειλεν
αναγνωρίσεις δια τον νέον Σταθμόν Διοικήσεως της, περί την 16ην ώραν δε
δταν έπληροφορήθη παρά των άποσταλεισών αναγνωρίσεων σχετικώς με την
νέαν εγκατάστασιν και τας διαδιβάσεις απέστειλεν δλόκληρον το έπιτελείον της
Όμάδος προς δημιουργίαν του νέου Σ.Δ., ό δε Στρατηγός Διοικητής μετά του
Έπιτελάρχου και του Διευθυντού του ΙΙΙου Γραφείου παρέμειναν εις ΝΕΣΤΟ-
ΡΙΟΝ όπου υπήρχον διαδιβάσεις μέχρις εγκαταστάσεως νέων τοιούτων εις τον
νέον Σ. Δ.

Περί ώραν 20ήν ή Στρατιωτική Κατάστασις παρουσιάζετο ως ακόλουθος:

Άριθ. 3033

Τ.Σ.Δ.Μ.

Άναφορά Στρατ. Καταστάσεως

29ης ώρας 22-11-40

ΔΙΑΤΑΞΙΣ: Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον ἀμαχητὶ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. (BONTISΤΑ — ΚΟΥΛΙΑ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ) κρατοῦσαι διὰ τοῦ ὄγκου των στενωπὸν ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ Στόπ.

Ἐκ τοῦ ὠθηθέντος, Δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΥΤΣΑΣ, ἵππικοῦ δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι πληροφορίες.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ: Δραστηριότης ἐχθρικοῦ Παξικοῦ — Πυροβολικοῦ μηδαμινή. Ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας σχετικῶς δραστηρία. Βομβαρδισμοὶ ἐκ 15 ἀεροπλάνων καθ' ἡμετέρου Πυροβολικοῦ ἄνευ ἀποτελέσματος. Βομβαρδισμοὶ κατὰ Σ.Δ. τῆς Χῆς Μεραρχίας ἐπέφερον τραυματισμὸν 6 ὀπλιτῶν καὶ 10 πολιτῶν καὶ τὸν θάνατον εἰς 6 πολίτας.

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. — Γ. Κοσμάς Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 23.30 ὥραν ἡ Ο.Μ.Κ., ἐπὶ τῇ προσόψει ἀναχωρήσεως καὶ τοῦ εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ παραμείναντος Διοικητοῦ τῆς, κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ὑπέβαλεν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3038 ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς ἀνέφερεν ὅτι ἀπὸ 23 Νοεμβρίου ὁ Σ.Δ. τῆς Ὁμάδος θὰ ἦτο τὸ χωρίον ΚΙΟΥΤΕΖΑ, τῆς Χῆς Μεραρχίας τὸ ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ καὶ τῆς ΧΙῆς τὸ χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ.

ΑΝΕΚΜΕΤΑΛΛΕΓΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Τ.Σ.Δ.Μ. Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ

23 Νοεμβρίου

Περὶ τὴν 4ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρθ. 5297 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς καθωρίζετο ὅπως τὸ Β' Σ. Στρατοῦ προετοιμάσῃ ἐπιχειρήσιν δι' ἵππικοῦ ἀπὸ τῆς περιοχῆς ΕΡΣΕΚΑ — BONTISΤΑ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΕΡΜΕΤΗ, ἐπὶ σκοπῷ διευκολύνσεως τῶν ἐπὶ τῆς κοιλάδος ΑΩΟΥ ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθετε ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη θὰ ἀποβλέψῃ ἀναλόγως συνθηκῶν εἴτε εἰς ἀπλὴν ἐπιδρομὴν, εἴτε εἰς μονιμώτερα ἀποτελέσματα καὶ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις θὰ ἀναληφθῇ ὑπὸ τὴν προϋπὸθεσιν ἀποκαταστάσεως εὐχεροῦς ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐν τέλει, κατόπιν τῶν ἄνω, διέτασσε ὅπως ἡ Ο.Μ.Κ. θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ταχύτερον τὴν ἐπιλαρχίαν Παπαθανασίου εἰς τὴν περιοχὴν BONTISΤΑ.

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς, περὶ τὴν 6ην ὥραν, ἡ Ο.Μ.Κ. διέταξε τὴν ΧΙην Μεραρχίαν ὅπως θέσῃ ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν Β.Σ.Σ. καὶ εἰς BONTISΤΑΝ τὴν ἄνω ἐπιλαρχίαν.

Περὶ τὴν 6.15' ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς Ὁμάδος, μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ IIIου Γραφείου ἀνεχώρησεν ἐκ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ καὶ περὶ τὴν 11ην ὥραν ἀφίχθη εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ.

Περὶ τὴν 12ην ὥραν ἐπετεύχθη ἡ τελικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Μεραρ-

χιών, πλήν όμως, ὥς ἀνέφερον αὐται, δὲν εἶχον εἰσέτι πληροφορίας, ἰδίως παρὰ τῶν ἀποσταλειςῶν ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωρίσεων.

Περὶ τὴν 15ην ὥραν, καθ' ἣν αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον σχετικῶς μὲ τὴν διάταξιν των, ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν κάτωθι ἑκτακτον ἀναφοράν πληροφοριῶν:

Ἀριθ. 3040

ὥρα 15

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἑκτακτος ἀναφορά πληροφοριῶν 23-11-40

ΧΙ Μεραρχία διὰ Πεζικοῦ τῆς κατέχει τὴν γραμμὴν, ὑψώματα Βορείως ΣΤΙΚΑ — ΦΛΟΚΙ, συνδεθεῖσα μετὰ δεξιοῦ Β.Σ.Σ. εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑ Στόπ.

Ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ τῆς κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς χθὲς ἔφθασαν μέχρι ΛΕΝΤΕΚΑ καὶ ἀνέφερον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ 2 η μέρου ἐγκατέλειψε χωρία ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΛΕΝΤΣΑ, στόπ. Ἑτεραι ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ πρὸς ΡΟΖΑΜ — ΡΑΧΟΒΑ οὐδὲν ἀνέφερον μέχρι πρῶτας στόπ. Σύνδεσμος ἱππικοῦ μετὰ Β' Ὁμάδος ἀναγνωρίσεως ἐπετεύχθη εἰς ΛΙΟΥΡΑΣΑ στόπ. Χη Μεραρχία δι' ὄγκου τῆς κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΛΟΚΙ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ στόπ. Ὅγκος ἱππικοῦ τῆς εὐρίσκετο πρῶταν σήμερον εἰς ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ στόπ. Ἐλλείπουσι πληροφορίαι παρ' ἀποσταλειςῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ ἀναγνωρίσεων αὐτοῦ στόπ.

Σ. Δ. 23-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερεν ὅτι τὸ Συγκρότημα ἱππικοῦ τῆς τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν ΝΤΡΕΝΣΙΚΟ, ἐπέστρεφεν ὀπίσω τῶν γραμμῶν καὶ διενυκτέρευσε, τὴν δὲ πρῶταν ἐπανῆλθε πρὸς συνέχισιν τῶν ἀναγνωρίσεων του.

Κατόπιν τῆς ἐνεργείας ταύτης ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοινοποίησεν καὶ πρὸς τὴν ΧΙ Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3051 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Ὁρα 16η

Χην Μεραρχίαν

Τ. Τ. 345

Ἐνέργεια συγκροτήματος ἱππικοῦ σας, ἀποτελουμένου ἐκ 2 Ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ἐπιστρέψῃ ὀπισθεν Πεζικοῦ ὅπως διανυκτερεύσῃ, καίτοι εὐρίσκετο

πρὸ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος εἰς σημαντικὴν ἀπόστασιν καὶ μεθ' οὗ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐπαφὴ κρίνεται ἀπαράδεκτος στόπ.

Ἔδει ὠθηθῆ τολμηρῶς ἐπὶ κατευθύνσεώς του καὶ διαφυγερεὺς ὑπὸ τὴν κάλυψιν κατοπτρεύσεων καὶ ἀναγνωρίσεων του ἐκεῖ ἔνθα ἐγκύτωσεν, λαμβάνον ἅμα τὰ ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ἀναγραφόμενα μέτρα ἀσφαλείας του στόπ.

Ὅμοιως δεόν ἐξ ἐκάστου σοβαροῦ σημείου πληροφωρῆ τὴν Διοίκησίν του, ἔστω καὶ ἀρνητικῶς στόπ.

Διατάξατε Διοικητὴν Συγκροτήματος ἱππικοῦ δικαιολογήσῃ ἄνω ἐνέργειάν του.

Σ. Δ. 23-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ 21.30' ὥραν τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀπέστειλε δι' ἀξιωματικοῦ τὰς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5932) 23-11-40 ὁδηγίας εἰς τὰς ὁποίας ἐξέθετε τὰς προθέσεις του, ὡς ἐξῆς, ἐπὶ λέξει:

I. Διὰ τὴν μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 22ας ἐξελισσομένην περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρθῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου ἡμῶν διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Πρόθεσις τῆς Διοικήσεως εἶναι νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς συμπτύξεως ἐκ τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν, νὰ προαγάγῃ πρὸς ΔΥΣΜΑΣ τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς ἀρτηρίας ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὅπωςδῆποτε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

II. Καθορίζω συνεπῶς διὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰς ἀποστολάς τῶν Μ. ΜΟΝΑΔΩΝ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς ἐξῆς:

Α'. Φ Α Σ Ι Σ

Γ' Σ. Στρατοῦ: Ἐξασφάλις τοῦ ὄγκου IBAN, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του τμήματα τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ. Τήρησις ἐπαφῆς πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ ἀρτηρίας, ὡς καὶ πρὸς τὴν κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ἰσχυρὰ κατοχὴ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ. Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Τήρησις τῆς ἐπαφῆς δι' ἐλαφρῶν στοιχείων πρὸς τὰς κατευθύνσεις ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ. Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Κάλυψις τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ Β.Δ. ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ.

Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Συγκροτήματος Κ. Προοδευτικὴ, ἀναλόγως τῆς βελτιώσεως τῶν ἀνεφοδιασμῶν του, κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΕΡΣΕΚΑ.

Β' ΦΑΣΙΣ

Γ' Σώμα Στρατού: Προαγωγή της διατάξεώς του μεταξύ των λιμνών Μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ και ΜΑΛΙΚ εις τὸ ὕψος τῶν βορείων ἐξόδων τῶν ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ στενωπῶν, μὲ ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ εις τὸ ὕψος τῆς ΤΡΕΣΟΒΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἀσφαλῆ καὶ ἰσχυρὰν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Εὐρεῖα κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του.

III. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ διαδοχὴ τῶν φάσεων θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκ τῆς θελτιώσεως τῶν ἡμετέρων συνθηκῶν ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν, ἀνεφοδιασμοῦ καὶ διαδιδάσεων.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν Διοικητῶν τῶν Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. ἐπὶ τοῦ ὅτι ἐπιβάλλεται:

1) Ἡ τήρησις τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν ἐχθρόν, μέχρι οἵουδήποτε δάθους καὶ ἂν ἀποσυρθῇ οὗτος.

2) Ἡ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ.

3) Ἡ ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν ἀνεφοδιασμῶν καὶ τῶν Διαδιδάσεων καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν Μονάδων.

IV. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀνωτέρω ἀποστολῶν εἶναι ἀπαραίτητος ὡσαύτως ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ πρὸς ἐξακρίδωσιν τοῦ ἂν διατίθενται συνδετικὰ τμήματα μεταξύ τοῦ βορείου καὶ νοτίου συγκροτήματος τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸς ἐνδεχομένην συνεργασίαν τελικῶς μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ, τὰ ἐνεργοῦντα Β.Δ. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ.

Πρὸς τοῦτο τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ θέσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐν τῇ περιοχῇ ΕΡΣΕΚΑΣ — ΒΟΝΤΙΣΤΑ, ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα ἔφιππα στοιχεῖα, ἅτινα ἐγούμενα πρὸς τὰ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἔφιππα τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θ' ἀναλάβωσιν ὑπὸ ἐνιαῖαν Διοίκησιν, ὀρισθησομένην, ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἀποστολὴν ἐρεῦνης, ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5927) 22-11-40 Διαταγὴν μου.

Εἰς τὸ ἔφιππον τοῦτο συγκρότημα ἐρεῦνης νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ἀπαραίτητον στήριγμα τοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ διὰ στοιχείων προωθουμένων διαδοχικῶς ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Ὀμάδος ἐρεῦνης.

Ὅμοίως νὰ καταδληθῇ ἰδιαιτέρα προσπάθεια διὰ τὴν θελτίωσιν διατροφῆς ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν.

Διοικητῆς Τ.Σ.Δ.Μ.

Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐκ τῆς Διαταγῆς ταύτης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καταδεικνύεται ἔμφανως:

α') Ὅτι δὲν εἶχεν ἀρχῆθεν νοήση τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν ἐπὶ ΜΟΡΟΒΑ — IBAN ἀμυντικῶν του ὀργανώσεων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀντιστάσεώς του. Ὁ σκοπὸς οὗτος συνιστώμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ ἐκκενώσῃ τὸ λεκανοπέδιον Κορυτσᾶς ἐκ τῶν πολυειδῶν σχηματισμῶν καὶ πωντοειδοῦς ὕλικου, ἀνεφέρθη παρ' ἡμῶν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 2007 ἀναφορᾶς πληροφοριῶν τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἥτις εἶχεν ἐπὶ λέξει οὕτω:

«Γενικὴ ἐντύπωσίς μου περὶ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι ἡ διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμὴν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ εἶτα κάθετον τοποθεσίαν 1878—ΠΕΠΕΛΑΣΙ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ».

Τὰ πράγματα ἐπεθεβαίωσαν πλήρως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην, ἣν τὸ Τ. Σ.Δ.Μ. δὲν εἶχε νοήσει οὔτε μόνον του, οὔτε προσέξῃ, ὅταν τῷ ὑπεβλήθῃ διὰ τῆς προμνησθείσης ἀναφορᾶς, ὥς προέκυψεν ἐκ συζητήσεώς μου, βραδύτερον πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ μὴ σύλληψις οὔτε αἰχμαλώτων, οὔτε ὕλικου σοδαροῦ ἐν τῇ περιοχῇ Κορυτσᾶς δίδει τὴν ὕλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἄνω ὀρθῆς ἐντυπώσεώς μου.

β') Ὅτι ἡγνῶει τὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἤγετο ἐν πλήρει ἀταξίᾳ πρὸς Δυσμᾶς, μὲ ἀπόστασιν 2—3 ἡμερῶν πορείας, ἀκολουθῶν κυρίως τὰς ἀμαξιτὰς ΚΟΡΥΤΣΑ — ΟΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν τοῦ ΑΩΟΥ πρὸς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ τοιαύτην, κατὰ μῆκος τῶν ἐποίων μόνον ἦτο δυνατόν νὰ κινηθῇ τροχός.

Οὕτω, ἀντὶ νὰ διατάξῃ δραστηρίαν ἐκμετάλλευσιν δι' ὧλων, τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του, προσφόρων μέσων καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν Μεραρχιῶν τῆς α' γραμμῆς, περιορίζεται ἀπλῶς νὰ καθορίσῃ, διὰ μὲν τῆς 1 παραγράφου τῆς Διαταγῆς του, κατ' ἀρχὰς μὲν, τὸ ἀκατανόητον στρατιωτικὸς ὅτι «αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρθῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ» καὶ εἶτα νὰ διατυπώσῃ τὴν πρόθεσίν του, συνισταμένην εἰς τὸ νὰ «προαγάγῃ πρὸς Δυσμᾶς τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς τὰς ἀρτηρίας ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὅπωςδῆποτε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ».

Διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐμφαίνεται ὅτι ἀρχικῶς θέλει νὰ καλύψῃ τὰς ὀπισθεν τῆς γενικῆς γραμμῆς ΑΙΜΝΑΙ — IBAN — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΘΟΡΙΟΣ συγκοινωνίας της, αἵτινες μετὰ κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑΣ οὐδὲν ἔξετίθεντο, διότι ἀπασα εὐρίσκοντο καθέτως ὀπίσω τῆς ἄνω γραμμῆς καὶ εἶτα τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τῆς προωθήσεως τῆς ΔΙΑΤΑ-

ΕΕΩΣ ἐπὶ τῆς δυτικῶς τῶν λιμνῶν ΠΡΕΣΠΑΣ — ΜΑΛΙΚ ὁδικῶν ἐξόδων καὶ ἐπὶ τῶν Δυτικῶς τοῦ λεκανοπεδίου ΚΟΡΥΤΣΑΣ ὑψωμάτων καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀναλόγως πρὸς Νότον μέχρι ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑΣ. Ἡ τοιαύτη ἐφεκτική καὶ ἀδικαιολόγητος ἀμυντική διαγωγή ἐκ μέρους τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., μετὰ μίαν τοιαύτην ἐπιτυχίαν, ὡς ἡ πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἐπιτυχίαν, θεβαιουμένην καὶ ἐκ τῆς τακτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τῶν Ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ἧτις ἐκμετάλλευσίς μᾶς ἔδιδε ἀποτέλεσμα ἀνυπαρξίας ἐχθροῦ ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι μέχρι ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ὑπάρξεως αὐτοῦ μόνον κατὰ τὰς ἀμαξιτάς ΑΩΟΥ καὶ ΟΧΡΙΔΟΣ πρὸς ΕΛΒΑΣΑΝ, μὲ τὰ τελευταῖα τμήματά του εἰς τὸ ὕψος ΠΡΕΜΕΤΗΣ καὶ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, μᾶς ἐξέπληξεν ὅλους καὶ ἐπέζητήθη καὶ δι' ἀτομικῶν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. συζητήσεων καὶ διὰ προωθήσεως τμημάτων σοβαρῶν εἰς ἀρκετὸν θάθος νὰ ἐπιτύχωμεν, ὅχι μόνον, τὴν ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ, ὡς τὸ Συγκρότημα Κ. διετάσσετο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν τοποθεσίαν διὰ τοῦ ὄγκου μας ἐν τῷ χώρῳ ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΒΙΘΟΥΛΑΚΙ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ, ἔτοιμοι ν' ἀναλάβωμεν, ἐνισχυόμενοι στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΝΤΕΒΟΛΙ, εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΑΨΟΥ, εἴτε τέλος καὶ νοτιώτερον πρὸς αὐχένα τοῦ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἀπλὴν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἐξέδωσα τὴν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς ὁποίας, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐξησφάλιζον, ὅχι μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ἐκάλυπτον εὐρέως, ἤμουν ἅμα εἰς θέσιν, ἂν αἱ ἄνω ἀντιλήψεις μου περὶ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐγένοντο παραδεκταί, νὰ ἄρξωμαι ταύτης τὸ ταχύτερον καὶ ἐκ τῆς μᾶλλον προσφόρου θάσεως.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἔχει οὕτω:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον ὥρα 23.50'

Ἀριθ. Α.Π. 3053

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4

I. Πρὸς κάλυψιν τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἢ XI Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ ἀπόσπασμα ἐκ Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ, ὅπερ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων 1750 (1000 μ. Β. ΜΑΛΙ - I - ΖΙ) — 1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἐμπροσθεν ἐνεργούντων τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

II. Τὸ δεξιὸν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφάλισῃ ἢ X Μεραρχία διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων τῆς εἰς τὸ ὕψος ΓΚΙΑΝΤΣΑ (1353) — ΤΕΠΕΤΖΙΚ, ὑπὸ τὴν κάλυψιν καὶ τῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

III. Τὸ ἀριστερόν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ XI Μεραρχία, διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων ἐκ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων τῆς εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς 1030 (1 χιλ. ΝΔ. ΚΑΦΕΖΕΣΙ) — ΠΣΑΡΟΖΙ — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) στόπ.

IV. Ἐκτέλεσις τῆς παρούσης θ ἄ ἔ ρ ξ η τ α : κ α τ ό π ι ν ν ε ω - τ έ ρ α ς Δ ι α τ α γ ῆ ς.

V. Νὰ προπαρασκευασθῇ αὕτη οὕτως ὥστε ἡ ἔναρξις ἐκτελέσεώς τῆς νὰ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς αὔριον στόπ.

Σ.Δ. 23-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ἐκ τῆς Α. Π. 5948 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. με ἡμερομηνίαν 24-11-40 καταφαίνεται ὅτι αὕτη ἀπεδέχθη τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Συγκροτήματος Κ. καὶ ἀντὶ νὰ τὸ περιορίσῃ εἰς τὸν ἀπλοῦν ρόλον τῆς διατηρήσεως τῆς στενωποῦ ΚΙΑ-ΡΙΤ καὶ τὸν Σύνδεσμον πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν Σώματα Στρατοῦ, ἀποδέχεται τὴν προώθησιν ἰσχυρῶν στοιχείων Πεζικοῦ πρὸς περιοχὴν ΚΟΥΡΟΡΑ.

24 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 0.20', κατόπιν τῆς ληφθείσης πρὸ 3ώρου Διαταγῆς τοῦ Τμήματος Στρατιάς, ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν ἐξέδωσε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3054 Δ) γήν τῆς,, ἣν ἐκοινοποίησεν ἀμέσως εἰς τε τὰς Μεραρχίας, τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. Α.Π. 3054

X—XI Μεραρχίας

I. Τὴν παρὰ τῇ XIη Μεραρχίᾳ Δ. Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρουσίας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ στόπ.

II. Τὴν παρὰ τῇ Χη Μεραρχίᾳ XI Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρουσίας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XI Μεραρχίας εἰς ΒΙΘΟΥΛΑΚΙ στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 9ην ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5948 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκρότημα Κ., ἔχουσα οὕτω:

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖον Γραφείου IIIον

Ἀριθ. Α. Π. 5948 Γ' Σ. Στρατοῦ

Συγκρότημα Κ.

I. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προωθήσῃ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τμημάτων ἐπαφῆς καὶ κατάληψιν τῶν ἐξόδων τῶν στενωπῶν βορείως καὶ νοτίως τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ.

II. Τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ ὠθήσῃ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ ἰσχυρὰ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυρ)κοῦ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.*

III. Τὰ ἔφιππα στοιχεῖα νὰ ὠθηθῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπαφῆς ὅσον τὸ δυνατόν θαυύτερον.

Ἐπὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἀγουσῶν ἀρτηριῶν νὰ ληφθῶσιν μέτρα ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

Διὰ τὸν μεταξὺ στοιχείων Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. σύνδεσμον νὰ προηγηθῇ συνεννόησις μεταξὺ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ.
Σ.Δ. 24-11-40

Περὶ ὥραν 9.20, κατόπιν τῆς ὡς ἄνω Διαταγῆς ἡ Ὀμάς Μεραρχιῶν ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3056 Διαταγὴν τῆς πρὸς τὰς Μεραρχίας, δι' ἧς ἔθετεν εἰς ἰσχὺν τὴν πρὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδιδομένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς ὑπ' ἀριθ. 3053.

Ὡρα 9.20'.

Χῆς καὶ ΧΙῆς Μεραρχίας.

Ἐκτελέσατε ἅμα λήψει παρούσης ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διαδιδασθεῖσαν διὰ 3053 Διαταγῆς μας.

Πρωθοῦντες ὑμέτερον ἱππικόν, ὅσον τὸ δυνατόν θαυύτερον καὶ λαμβάνοντες ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα ἀντιαρματικῆς προστασίας ἐπὶ προσφερομένων ὁδεύσεων.

Ἡ Χ Μεραρχία θὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ δεξιὸν Γ' Σ.Σ.

Σ. Δ. 24-11-40

Διοικητῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντισυράτης

Περὶ ὥραν 11.15' τὸ Συγκρότημα Κ. διέταξε τὴν Χῆν Μεραρχίαν ὅπως τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του ἐφεδρικὰ τάγματα μετακινήθωσιν εἰς τοὺς κάτωθι χώρους:

* Εἰς τὸν ἀναγνώστην στρατιωτικὸν ἐπαφίεται νὰ κρίνῃ, ἂν ἡ κατεύθυνσις ΦΛΟΚΙ—ΚΟΥΡΟΡΑ καλύπτῃ ἢ οὐ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἐδρισκόμενον εἰς 20—25 χιλιάμετρα μακρὰν, ἥτοι ἐπὶ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ ποταμοῦ.

— Τάγμα 1) 13 εύρισκόμενον ἤδη ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ μετακινήθη εἰς περιοχὴν ὑψώμ. 1500.00 (2 χιλ. Ἀνατολ. ΦΛΟΚΙ).

— Ἐτερον τάγμα εύρισκόμενον ἤδη εἰς αὐχένα νοτίως ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ γὰ μετακινήθη εἰς περιοχὴν ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570.00).

— Ἐξηκολούθουν γὰ κατέχωμαι πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως ὅτι ὁ ἐχθρὸς εύρίσκεται ἐν ἀνωμάλῳ στρατηγικῇ συμπτύξει καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη γὰ ἐκμεταλλευθῶμεν στρατηγικῶς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην καὶ ὅτι ὦθησις τῶν ὄγκων τῶν Μεγ. Μονάδων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εὐρέως δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ὅχι μόνον ἐξασφαλίζει μεγάλως τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἥ τὰς τυχὸν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, δι' ὃ διὰ συνεννοήσεων πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπέτυχον τὴν προώθησιν τοῦ ὄγκου τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔτι δυτικώτερον, ἐκδοθείσης τῆς 3060 τηλεφωνικῆς Διαταγῆς, ἐχούσης οὕτω:

Ἀριθ. 3060

Ἐ π ε ί γ ο υ σ α

Ὡρα 12.45'

Χης καὶ ΧΙης Μεραρχίας

I. Μετὰ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων αἱ Μεραρχίαι γὰ προπαρασκευάζωσι προώθησιν τοῦ ὄγκου των ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΜΑΛΙ - I - ΖΙ 1750—1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) — 943 (1624) — 1313 (2 χιλ. Β. Α. ΓΚΙΝΟΜΑΛΙ) καὶ ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΑΣΣΑΤΕΠΕ (1642) — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1553 (5 χιλ. Β.Α. Μοσχόπολις).

II. Ἡ Χη Μεραρχία γὰ συνδέεται καὶ γὰ καλύπτει τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ ΧΙ Μεραρχία ὑπὸ ἰδίου ὁρους τὸ ἀριστερὸν τῆς Χης Μεραρχίας καὶ γὰ ἐπιζητῇ σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Σ.Δ. 24-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 17.20' ὥραν κατόπιν νεωτέρας συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ Συγκρότημα Κ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3065 Διαταγῆς τοῦ διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 3060 Διαταγῆς ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 25-11-40.

Περὶ τὴν 19.30' τὸ Συγκρότημα Κ. ἐκ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς πληροφοριῶν κατήρτισεν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως τῆς 19ης ὥρας, ἣν καὶ ὑπέβαλεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐκοινοποίησεν εἰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἐχούσαν οὕτω:

Ἀριθ. 3068

Ὡρα 19.30'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς Καταστάσεως 19ης ὥρας 24-11-40

Ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ κατέχουν τὴν γραμμὴν

ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ — ΒΙΘΟΥΛΑΚΙ — ΟΡΕΝ — ΒΟΣΚΟΠΙ συμφώνως πρὸς δια-
τεταγμένα ἄνευ ἐπαφῆς στόπ.

Τμήματα ἱππικοῦ εἰς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ μὲ ἀναγνωρίσεις πρὸς ποταμὸν ΔΕ-
ΒΟΛΙ ἄνευ πληροφοριῶν εἰσέτι στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

25 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἀπεστάλη παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ.
5965 Διαταγή:

Ἀριθ. Α.Π. 5965

ὥρα 19.20'

Γ' Σῶμα Στρατοῦ

Συγκρότημα Κ.

Ι. Αὔριον 25ην τρέχοντος ἡ διάταξις μάχης ὑμῶν νὰ προωθηθῇ μέχρι τῆς
γενικῆς γραμμῆς 975 (Δυτ. ΠΙΣΚΟΓΙΑ) — ΚΟΖΕΛΗ — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307)
— ΚΡΟΥΣΙΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — 1881, ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατα-
σταθῇ σταθερῶς στόπ.

ΙΙ. Κυρία κατεύθυναι:

α') Γ' Σ. Στρατοῦ: ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ ΣΤΟΠ.

β') Συγκροτήματος Κ.: ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) —
ΟΣΟΓΙΑ.

Σ.Δ. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.

— Γ' Σ. Στρατοῦ: ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗ.

— Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.

ΙΙΙ. Ζῶναι ἐνεργείας: Αἱ αὐταὶ μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) —
ΣΕΛΤΕ, ἀμφοτέρω εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

ΙV. Σύνδεσμος Γ' Σ. Σ. καὶ Συγκροτήματος Κ. μερίμνη Συγκροτήματος
ὅπερ νὰ καλύπτῃ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

V. Διὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκδοθήσεται ἰδία Διαταγή.

Τ.Τ. 152) 24-11-40

Μετὰ τῆς ἄνω Διαταγῆς ἐλήφθη καὶ ἡ κάτωθι Διαταγή τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.
πρὸς τὸ Β' Σ. Σ. ἔχουσα ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. 5965

Β' Σ. Στρατοῦ

Β' Σ. Σ. συνεχίση αὔριον, 25ην τρέχοντος, ἐπιχειρήσεις τοῦ συμφώνως
Α.Π. 609 καὶ 611 Διαταγῆς του. Ἐπὶ πλέον ὠθήσῃ Vην Ταξιαρχίαν πρὸς γε-

νικὴν κατευθύνειν ΤΡΕΜΠΙΣΤΑ με ἐντολὴν καταλάβῃ, γραμμὴν ΚΑΦ - Ε - ΜΠΟΝΣΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ.

Ταξιαρχία αὕτη ὀφείλει καλύπτει ἀριστερὸν Συγκροτήματος Κ. καὶ ἐξασφαλίζει σταθερὸν σύνδεσμον μετ' αὐτοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ διαθέτει καὶ Δ' Ὀμάδα ἀχθεῖσαν σήμερον περιοχὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Ἀναφέρατε λήψιν τηλεφωνικῶς.

Σ.Δ. 24-11-40

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω Διαταγῶν τῆς Στρατιᾶς τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 5 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διαδιδασθεῖσαν τὴν 9ην ὥραν τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν μετ' τὴν ἐντολὴν ὅπως μερίμνη ταύτης διαδιδασθῇ εἰς ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3069

ὥρα 8.40'

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 5

I. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 5965 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ διάταξις μάχης τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ. θὰ προωθηθῇ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΘΕΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑψ. 1881—ΜΑΣΚΟΥΛΟΡΙ (1872)—ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατασταθῇ καλύπτουσα τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ τηροῦσα στενὸν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον.

Δεξιὰ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, κινούμενον ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, θὰ ὠθήσῃ τὴν διάταξιν τοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΚΟΥΦΕΛΗ (1463).

Ἀριστερά τὸ Β' Σ. Στρατοῦ (V Ταξιαρχία) θὰ ὠθηθῇ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ καὶ θὰ καταλάβῃ τὴν γενικὴν γραμμὴν ΜΟΥΤΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ καλύπτον τὸ ἀριστερὸν μας καὶ ἐξασφαλίζον τὸν μεθ' ἡμῶν σύνδεσμον.

II. Ἡ Χ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους τῆς ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ—Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498)—ΣΤΡΕΛΤΣΑ καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ τούτους ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΜΑΝΤΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1533, τὰς δὲ προφυλακὰς τῆς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΟΥΝΕΜΓΡΑ — Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1493) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἐνθα καὶ θὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ, καὶ διατελοῦσα ἐν διαρκῇ συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ.

III. Ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους τῆς ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΟΥΛΙΑ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΟΣΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς

γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΜΑΣΚΟΥΛΩΡΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΥ-
ΝΕΜΥΡΑ, ἔνθα ἐγκατασταθῆσεται σταθερῶς, καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν
τῆς Χῆς Μεραρχίας καὶ τελούσα ἐν διαρκῇ μετ' αὐτῆς συνδέσμιφ.

IV. Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι νὰ προωθήσωσι τὸ ἱππικὸν των ἐπὶ τῶν
κατευθύνσεών των καὶ ὅσον τὸ δυνατόν θαυύτερον πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

V. Ὅριον ζωνῶν ἐνεργείας: Μετὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὸ ὑπάρχον καὶ
μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΣΕΛΤΣ ἀμφότερα εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ.
Μετὰ Β' Σ.Σ. ἀμετάδλητον.

VI. Πυροβολικόν. Τὸ Βαρὺ Πυροβολικόν νὰ ὠθηθῇ ἐν τῇ περιοχῇ ΝΤΡΕ-
ΣΝΙΚΟΝ μὲ δυνατότητα βολῆς, πρὸς τε τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ΜΟ-
ΣΧΟΠΟΛΙΝ.

VII. Ἐφεδρεῖαι Ὀμάδος. Τὸ Α) 31 Τάγμα εἰς ΤΕΠΕΤΖΙΚ, τὸ δὲ 1) 13
εἰς περιοχὴν ΚΟΥΛΙΑ μὲ ἐντολὴν νὰ καλύπτουν τὰς πρὸς Ἀνατολὰς ὁδεύσεις.

VIII. Σταθμοὶ Διοικήσεως:

Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.

Χῆς Μεραρχίας: ΛΙΒΙΤΑΡΙ.

ΧΙῆς Μεραρχίας: ΓΚΙΝΤΖΙ.

Σ.Δ. 25-11-40

Διοικητὴς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ μετεδόθη τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην Χῆς Με-
ραρχίας, ὅστις ἀφοῦ τὴν ἀντέγραψε παρεκλήθη νὰ τὴν διαβιδάσῃ εἰς τὴν ΧΙην
Μεραρχίαν. Εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ τὰ παράπλευρα Σώματα Στρατοῦ δὲν κατωρ-
θῶθι νὰ μεταδοθῇ, λόγφ διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν τὸ Στρατηγεῖον τῆς Ὀμάδος ἐκινήθη ἐκ ΚΙΟΥΤΕΖΑΣ
πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, ὅπου ὁ νέος Σ.Δ. αὐτῆς. Τὸ Στρατηγεῖον ἠκολούθησε τὸ δρο-
μολόγιον ΚΙΟΥΤΕΖΑ πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, πλὴν ὅμως, λόγφ τοῦ ὅτι περὶ τὴν ΣΙ-
ΝΙΤΣΑΝ ἡ ὁδὸς εὗρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ
ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρομολόγιον ΒΟΖΙΓΚΡΑΝΤ — ΠΟΛΟΣΚΑ — ΜΠΙΓΛΙ-
ΣΤΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΚΟΥΤΣΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΝΤΑΡΖΑ.

Πλὴν ἐπιδατικῶν τινῶν αὐτοκινήτων, δι' ὧν μετεφέρθησαν οἱ ἀξιωματι-
κοὶ τοῦ Ἐπιτελείου εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ, τὰ λοιπὰ παρέμειναν εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙ-
ΣΤΑΝ, καθ' ὅσον λόγφ τῆς πιπτούσης βροχῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης ὀλισθηροῦ τῆς
ὁδοῦ, δὲν ἠδυνήθησαν ταῦτα νὰ μετακινήθωσι πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ.

Εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἐπετεύχθη ἡ ἀποκατάστασις
τηλεφωνικοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν Μεραρχιῶν.

Μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ γενικῶς πρὸς τὰ ὀπισθεν δὲν κατωρθώθη νὰ ἐπι-

τευχθῇ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος καὶ ὁ μόνος ἐπιτευχθεὶς τοιοῦτος ἦτο ὁ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου.

Τὸ ἐσπέρας, κατόπιν ἀναφορῶν τῶν Μεραρχιῶν, ὑπεβλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ κάτωθι ἀναφορά, κοινοποιηθεῖσα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου εἰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. 2033

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ σύνολον ἡ προβλεπομένη διάταξις.

Σ.Δ. 25-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

26 Νοεμβρίου

Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 173 τηλεφωνικὴ ἀναφορά τῆς ΧΙης Μεραρχίας περὶ ἐγκρίσεως ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. αὐτῆς ἀπὸ ΓΚΙΝΤΣΙ εἰς ΜΠΕΛΑΒΟΝΤΑ. Τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3083) 23.11.40 Διαταγῆς του, ἐνέκρινε τὴν ὡς ἄνω αἴτησιν.

Ἐπίσης ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 544 ἀναφορά τῆς Χης Μεραρχίας περὶ ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. τῆς ἐκ ΛΙΒΙΝΤΑΡΙ εἰς ΒΟΣΚΟΠΙ, ἐγκριθείσης καὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ.

Εἰς τοιαύτην εὐρισκόμεθα κατάστασιν, ὅτε ἐλήφθη περὶ ὥραν 14ην τῆς 26ης Νοεμβρίου ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5944 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη μοι ἔδωκε τὴν ἐντύπωσιν:

α) ὅτι δὲν θὰ προωθηθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας.

β) ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ Δ. Σ. Στρατοῦ, ληξάσης τῆς ἐν τῷ Ἀλβανικῷ μετώπῳ ἀποστολῆς του, ὡς εἰς τὴν Διαταγὴν Α.Π. 17810) 18.11.40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ διαθέσεώς μου εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καθωρίζετο.

Ἡ Α.Π. 5994 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔχει οὕτω:

Ἀριθ. Α.Π. 5994

Προπαρασκευαστικὴ Διαταγὴ

Ι. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13406) 24-11-40 Διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγείου νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι:

α) Τὸ ταχύτερον δυνατόν ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

6) Ἡ Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. προσεχῶς θ' ἀνακληθῇ καὶ νὰ προπαρασκευασθῇ πρὸς τοῦτο.

γ) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ν' ἀναλάβῃ ζώνην ἐνεργείας ὀριζομένην πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνογιουγκοσλαδικῆς μεθορίου καὶ πρὸς Νότον ὑπὸ τῆς γραμμῆς ΓΚΟΥΜΠΕΛ (224) 51) (ναὶ — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (Β' Σ.Σ.) — ΟΣΤΡΑ — ΒΙΤΣΑ (2370) (ναὶ) — ὕψ. 1844 — Τρ. ΛΕΞΝΙΑ (ναὶ) — ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ναὶ) .

δ) Δύναμις ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχίαι: Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακά.

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. 1 Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

ε) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προετοιμάσῃ τὴν εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσιν τῶν ἐπομένων μέσων.

— Β' Σ. Β. Πυροβολικοῦ (ἐνδεχομένως μείον μοίρας) καὶ ὁλόκληρον τὸ Β' Σ. Π. Πυρ) κοῦ.

— 2 ἀντιρματικά Πυροβόλα τῶν 37 μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των κλπ.

— 24 ἀντιαρματικά τυφέκια Δ) σεως.

— 2 Μοῖραι τοῦ XVI Σ. Ο. Πυρ) κοῦ.

II. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μέτρων θὰ ἐκτελεσθῶσι, τὸ ταχύτερον δυνατόν.

1) Ἡ εἰς Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσις τῆς XIης Μεραρχίας.

2) Ἡ εἰς τὴν διάθεσίν μου τήρησις μιᾶς Μεραρχίας εἰς περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

Διὰ τὰ ὑπόλοιπα μέτρα θὰ ἐπακολουθήσωσιν εἰδικαὶ Διαταγαί.

III. Μέλλοντες Σταθμοὶ Διοικήσεως.

Τ.Σ.Δ.Μ. Περιοχὴ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ.

Β' Σ. Στρατοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ.

Τὸ Συγκρότημα Κ., κατόπιν τῆς ἀνω Διαταγῆς ἐξέδωκε περὶ ὥραν 17.30' τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας του, ἣν ἐκοινοποίησεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. Α.Π. 3086

Χην καὶ XIην Μεραρχίας

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ XI Μεραρχία τεθίσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Σ. Δ. περιοχὴ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ) , ὅπερ παρακαλεῖται νὰ καθορίσῃ τὸν χρόνον καὶ τρόπον συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας.

Ἡ XI Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀνήκον αὐτῇ ὀργανικῶς 59ον Σ.Π. ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας, θέτουσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τελευταίας τὰς ὑπ' αὐτὴν ἐν τῇ ζώνῃ της τυχόν Μονάδας, ἢ τμήματα.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας τίθημι τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τοῦ Συγκροτήματος Κ. τηρούμενον 1) 13 ἐφεδρικὸν τάγμα.

— Τὸ Συγκρότημα Κ. διαλύεται προσεχῶς καὶ ἡ Διοίκησίς του ἐπανέρχεται εἰς τὴν ὀργανικὴν τῆς θέσιν.

Ἡ Χ Μεραρχία ὑπαχθῆσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, οὗτινος ἀριστερόν ὄριον εἶναι ἡ γραμμὴ ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247.51) (ναί) ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (ναί) — ὕψ. 1844 — Τρ. ΛΕΣΝΙΑ (ναί) Μ. ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ναί).

— Τὸν τρόπον ἀντικαταστάσεως τοῦ τομέως τῆς ΧΙης Μεραρχίας, παρακαλεῖται νὰ ρυθμίσῃ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Σ. Δ. 26-11-40

Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως ἀνεφέρθη καὶ αὐθις ὅτι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον τὴν ὑπὸ τῆς Διαταγῆς διαταχθεῖσαν διάταξιν.

27 Νοεμβρίου

Τὴν πρωτὰν τὸ εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου μετεφέρθη εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ὅπου ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς μεσημβρίας.

Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τηλεφωνικῶς:

Ἀριθ. 6013

Συγκρότημα Κ.

Θέσατε τὸ ταχύτερον διάθεσιν Β' Σ. Στρατοῦ ΧΙην Μεραρχίαν στόπ.

Ἐν ἀνάγκῃ κινηθῶσιν ἐπειγόντως διαθέσιμα τμήματα αὐτῆς στόπ.

ΧΙ Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ.

Πρὸς ἀπαλλαγὴν V Ταξιαρχίας, ἵνα ἡ τελευταία αὕτη ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατευθύνσει ΜΑΛΙ — Ι — ΡΑΝΤΟΠΙ — ΜΑΛΙ — Ι — ΚΕΛΚΕΣ στόπ.

Διαρκὴς προσπάθεια τοῦ Συγκροτήματος Κ. νὰ ἐξασφαλίσῃ στενῶς σύνδεσμον Β' Σ.

Σ.Δ. 27-11-40

Ταυτοχρόνως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐλήφθη τηλεφωνικῶς τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 732 ἔγγραφο τοῦ Γ' Σ.Σ.

Ἀριθ. 732

Συγκρότημα Κ.

Παρακαλῶ διατάξατε κατόπιν κινήσεως ΧΙ Μεραρχίας ὅπως ἡ Χ Μεραρχία ἐπεκτείνῃ τὸ ἀριστερόν της μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ νέου ὁρίου τοῦ Σώματος στόπ.

Δεξιὸν Χης Μεραρχίας παραμένει ὡς ἔχει στόπ.

Σ.Δ. 27-11-40

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς καὶ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Γ' Σ.Σ. τὸ Συγ-
γκρότημα ἐξέδωκε τὰς κάτωθι Διαταγὰς του:

Ἀριθ. 3087

Ὥρα 17.20'

ΧΙην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 6013 Διαταγῆς Στρατιᾶς τίθεσθε ἀπὸ λήψεως πα-
ρούσης ὑπὸ Διαταγὰς Β' Σ. Στρατοῦ. Κατόπιν τούτου κινηθῆτε μεθ' ἀπάντων
ὀργανικῶς διαθεσίμων τμημάτων σας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ —
ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΛ στόπ.

Ἀποστολή: Ἀντικατάστασις Ὑψ. Ταξιαρχίας καὶ ἐπιθετικὴ ἐνέρ-
γεια ἐν τῇ προμνησθείσῃ κατευθύνσει κινήσεως στόπ.

Ζώνη ἐνεργείας: Πρὸς Βορρᾶν ΓΚΟΥΜΠΕΛ (ῥχι) — ΜΑ-
ΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (νχι) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (ῥχι) — 1844 — Τρ.
ΛΕΣΝΙΑ (ῥχι) — Ὅρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ῥχι). Πρὸς Νότον καθορισθῆσεται
ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατεύθυνσις προσπάθειας Ὑψ. Ταξιαρχίας: ΜΑΛΙ - Ι - ΡΑΝΤΟΝΙΤ —
ΜΑΛΙ - Ι - ΚΑΛΚΕΣ στόπ.

Σύνδεσμος μετὰ τῆς Χης μερίμνῃ τελευταίας ἐπὶ ὁρίου στόπ.

Τάγμα εἰς διάθεσιν Ὁμάδος Μεραρχιῶν τίθεται διάθεσίν σας ἀπὸ λήψεως
παρούσης.

Σ.Δ. 27-11-40

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἀριθμ. 3088

Ὥρα 17.30'

Χην Μεραρχίαν

Κινουμένης τῆς ΧΙης Μεραρχίας εἰς τὴν νέαν ζώνην ἐνεργείας της, με-
δεξιὸν ὄριον (τὸ προαναφερόμενον)

ἐπεκταθῆτε

πάραυτα ἀπὸ λήψεως παρούσης μέχρις ἄνω ὁρίου χρησιμοποιοῦντες τὰ μὴ ὀρ-
γανικῶς ἐν τῇ ζώνῃ σας τμήματα καὶ ἐξασφαλίσате διαρκῆ σύνδεσμον πρὸς
Μεραρχίαν ταύτην στόπ.

Κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς ΧΙης ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ —
ΚΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Σ.Δ. 27-11-40

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ἀνωτέρω Διαταγὰς καὶ ἵνα λάβῃ γνῶσιν τὸ Β' Σ.
Σ. περὶ τῶν διαταχθέντων ἀπεστέλλαιμεν κρυπτογραφικῶς διὰ τοῦ ἀσυρμάτου
τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀριθμ. 3089

Ὡρα 17.30'

Β' Σ.Σ.

ΧΙ Μεραρχία ἐτέθη διάθεσίν σας καὶ κινεῖται ἐν τῇ κατευθύνσει ὀριζομένη
ὑπὸ Διαταγῆς Στρατιᾶς.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐπίσης ταυτοχρόνως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἐδόθη τὸ κάτωθι κρυπτογραφικὸν
τηλεγράφημα:

Ἀριθ. 3090

Ὡρα 18.10'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ὅτι Συγκρότημα ἐπεράτωσεν ἀποστολὰς του καὶ εἶναι ἕτοιμον
πρὸς κίνησιν.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλεν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730)
27.11.40 Διαταγῆς του τὴν ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεών του, δι' ἧς κα-
θώριζε λεπτομερῶς τὰς ἐνεργείας ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν του καὶ μεταξὺ τῶν
ἄλλων τὴν τῆς Χης Μεραρχίας.

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε καὶ ἀπέστειλε
περὶ ὥραν 18ην τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοι-
νοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ:

Ἀριθ. 3094

Ὡρα 18

Χην Μεραρχίαν

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3088 σημερινὴν Διαταγὴν μου συμμορφω-
θῆτε πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730) 27-11-40 ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρή-
σεων Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ πρὸς τὰς μεταγενεστέρας ἐκδοθησομένους Διαταγὰς του.

Σ. Δ.

Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 18.30' τὸ Συγκρότημα Κ ὑπέβαλε τὴν κάτωθι τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀριθ. 3095

Ὡρα 18.30'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ διέταξα Χην Μεραρχίαν συμμορφωθῆ πρὸς ταύτην ὡς καὶ πρὸς τὰς μελλούσας Διαταγὰς Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν ἐνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 26-11-40 Διαταγὴ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς παρέχονται αἱ κάτωθι ὁδηγίαι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Δ ι α τ α γ ῆ

I. Μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἤδη εὐρεΐαν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ἡ εἰς τὸ Τμήμα Στρατιᾶς ἀνατιθεμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 13405) 24-11-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγεῖου ἀποστολὴ εἶναι.

— Νὰ ἐξασφάλισι ὅπωςδὴποτε τὸ ὑ ψ ί π ε δ ο ν ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ἢ ἀπὸ Δυσιῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων μας.

II. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τίθεται ἡ Δ) σις τοῦ Γ' Σ.Σ. 4 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ εἰς μὴ Μεραρχιακὰ στοιχεῖα προικοδότησίς του.

Ἡ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διατεθεῖσα Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. θὰ ἀνακληθῇ.

III. Θὰ πραγματοποιηθῇ συνεπῶς ἀναπροσαρμογὴ τῆς διατάξεως καὶ τῆς ὁργανώσεως τῆς Διοικήσεως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὕτη θὰ πραγματοποιηθῇ προοδευτικῶς δι' εἰδικῶν Διαταγῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνημμένου πίνακος.

Ἐκ τῶν μεταβολῶν τοῦ πίνακος τούτου θὰ ἐκτελεσθῶσι τὸ ταχύτερον.

α') Ἡ εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσις τῆς ΧΙης Μεραρχίας καὶ

β') Ἡ συγκέντρωσις μιᾶς Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν περιοχὴν ΠΙΣΟΔΕΡΙ — ΚΑΡΥΑΙ — ΒΑΤΟΧΩΡΙ.

Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας αἱ παροῦσαι ὁδηγίαι ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994) 25-11-40 προπαρασκευαστικὴ Διαταγὴ μου ἐνέχουν θέσιν Διαταγῆς ἐκτελέσεως.

IV. Ἐπὶ τῇ δάσει τῶν ἀνωτέρω τὸ Γ' Σ.Σ. θὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὸ ὑφίπεδον ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς καὶ θὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων.

Μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχικά.

Ἡ διάταξις τῶν Μεραρχιῶν τοῦ θὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς: Δεξιὸν XVIIη Μεραρχία Κέντρον 1 ἐκ τῶν ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μεραρχιῶν.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 2 εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μεραρχιῶν τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ διαθέσῃ.

1) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ ὡς ἐφεδρεῖαν Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς περιουχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΙΚΟΝΙ.

2) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὡς ἀνωτέρω ὀρίζεται.

Τὸ ἀριστερὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὀρίζεται ὡς ἑξῆς: ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247) (ναί) — ΜΑΛΙ - I - ΖΙ (1600) (Β' Σ.Σ.) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ὑψ. 2370 (ναί) — 1844 — Τργ. ΛΕΞΝΙΑ (ναί) — ὁρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ.

Τὸ ὄριον τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀριστερὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Συγκροτήματος Κ. μετὰ τὴν εἰς τὸ Β' Σ. Σ. διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας καὶ μέχρις ἀνακλήσεώς του.

Ὁσαύτως μέχρις ἀνακλήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. τὸ δεξιὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς Χης Μεραρχίας θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. καὶ θὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸ Συγκρότημα Κ. Τὸ ὄριον τοῦτο θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. ἐπὶ τῆς δάσεως τῆς νέας διατάξεων, ἣν θὰ πραγματοποιήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς διατάξεώς του ταύτης τὸ Γ' Σ. Σ. γὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀποδίδει πρωτεύουσαν σημασίαν εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ζώνης ἐνεργείας του καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὸ Κέντρον.

V. Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς του ταύτης τὸ Γ' Σ. Σ. δεόν γὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι δὲν θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ στατικῆς ἀμύνης. Τουναντίον δεόν γὰ διέπεται ὑπὸ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Αἱ κατευθύνσεις πρὸς ΒΙΘΟΥΛΚΙ, ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ καὶ κοιλάδα ΔΕΒΟΛΙ προσφέρονται δι' ἐπιθετικὰς διεισδύσεις.

Ἡ βορείως ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ προχώρησις θὰ ἀποφράξῃ ὀριστικῶς τὴν κατευθύνσιν ταύτην καὶ θὰ παρεμποδίσῃ πᾶσαν μελλοντικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπόπειραν διεισδύσεως.

VI. Ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου δὲν ὀρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς διὰ τὰς ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

Θὰ ἐξαρτηθῇ οὗτος καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χειμῶνος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκ τῶν προσκαίρων κακοκαιριῶν.

Εἰς τὰς Διοικήσεις ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας εἶναι δύο παράγοντες σοβαρᾶς δυνατότητος ἐκμεταλλεύσεως.

Σ. Δ. 26-11-40

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ὑπεβλήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2038 ἀναφορᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον σχετικῶς μὲ τὴν κατὰ τὸ ἐσπέρας Στρατ. Κατάστασιν: «Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φίλιων ΜΟΣΚΟΥΛΟΡ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΝΕΜΥΡΑ — ΟΣΟΓΙΑ — ΓΚΙΓΚΙΝΑΤΣΙ — ΤΡΕΣΟΒΑ στόπ. ΧΙ Μεραρχία ἐπέθη εἰς διάθεσιν Β' Σ. Σ. ἐπὶ διατεθείσης κατευθύνσεως ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ».

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ἐξωδίκως ὅτι δὲν πρόκειται ν' ἀνακληθῇ, ὅτι πιθανὸν ν' ἀναλάβῃ ἐτέραν ἀποστολὴν καὶ κατόπιν τούτου ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς αὐτοῦ διέταξε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς παραμονῆς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Συγκροτήματος εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ.

28 Νοεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῆς.

Περὶ τὴν 23ην ὥραν Ἀξιωματικὸς τοῦ Συγκροτήματος παραμένων ὡς Σύνδεσμος ἐν τῇ Στρατιᾷ, ἀφίκετο εἰς Σ.Δ. καὶ προσεκόμισε τὴν κάτωθι Διαταγὴν αὐτῆς, ἔχουσιν οὕτω:

Ἀριθ. Α. 6037

Εἰδικὴ Διαταγή

I. Ἡ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 6002) 26-11-40 ὁδηγιῶν μου προβλεπομένη ἀνάκλησις τῆς Διοικήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. δὲν διετάχθη εἰσέτι.

Ἡ Διοίκησις αὕτη θὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς ἡμῶν, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν διάθεσίν της μόνον τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἡ διάρκεια τῆς ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον παραμονῆς τῆς Διοικήσεως Συγκροτήματος Κ. θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τουτέστιν τὸ Συγκρότημα Κ. ἢ θὰ ἀνακληθῇ, ἢ θὰ ἐνισχυθῇ πρὸς ἀνάληψιν ἐτέρας ἀποστολῆς.

II. Αἱ πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν ἐκδοθεῖσαι Διαταγαὶ τοῦ Γ' Σ. Σ. θὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀκριβῶς ὡς ἐξεδόθησαν.

III. Ἀναφέρατε λήψιν καὶ προτείνατε ὀριστικὸν Σ. Δ. σας.

Σ.Δ. 28-11-40

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος διέταξε τὸν προσκομίσαντα τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον ν' ἀναφέρῃ εἰς τὴν Στρατιάν,

δτι, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς τὸ τελευταῖον τοῦτο δίδει λεπτομερῶς ὁδηγίας εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, τὸ Συγκρότημα διέταξε τὴν Μεραρχίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ μελλοντικῶς νὰ ἐκτελῇ πᾶσαν Διαταγὴν τοῦ ἰδίου Σ. Στρατοῦ.

Ἐπίσης ἐγνώρισεν ὅτι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισιν ἐνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν, ἡ Χ Μεραρχία δεόν ὅπως συμμορφοῦται πρὸς τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν Στρατιάν καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 3094 καὶ 3 ἀναφορῶν τοῦ Συγκροτήματος, ὧν ἀντίγραφα ἐδόθησαν εἰς τὸν ὡς ἄνω Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον διὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὴν Στρατιάν.

Συγχρόνως παρεκλήθη ὁ Ἀξιωματικὸς οὗτος ὅπως ἐκζητήσῃ ἀπὸ τὴν Στρατιάν τὴν ἔκδοσιν τῶν Διαταγῶν τῆς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἀναφέρει ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ Συγκρότημα, ἐν ἀναμονῇ τούτων, θὰ παραμείνῃ ἐν Μπομποτίστη.

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΙΣ ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΕΙΣ Σ. Δ. ΤΟΥ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Τὴν 29ην Νοεμβρίου, ἡ τὴν προηγουμένην, ἐλήφθη Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ. Ἐκ ταύτης ἐξήγετο ὅτι ἡ ΧΙ Μεραρχία, ἀντὶ νὰ ὠθηθῇ, ἐνισχυομένη ἐν ἀνάγκῃ, ἐπὶ τῆς καθορισθείσης εἰς αὐτὴν κατευθύνσεως (Μπιλουσι — Τρέμνιτσα — Κιάφ - ε - Λίρες) καὶ νὰ ἀχθῇ εἰτα πρὸς αὐχένα ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ, διετάχθη ν' ἀνακόψῃ τὴν προχώρησίν τῆς (εἶχε φθάσει ἤδη ἐπὶ ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρὸν) καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς περιοχὴν ΓΚΟΖ-ΤΑΡΑΤΖΑ, ἐνισχύουσα δι' ἑνὸς τῶν Συνταγμάτων τῆς, τὸ ἀμέσως Δυτικῶς δρῶν ἀπόσπασμα Καλῆ. Ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ Β' Σ.Σ. καθαρῶς ἀμυντικὴ καὶ ἐπηρεασμένη ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ συνήντα εὐλογον ἀντίστασιν, ἐμαρτύρει ὅτι τοῦτο, ἄρτι διαβάν τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ ἐξ ΕΠΤΑΧΩΡΙΟΥ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ, ἡγνόμεν ὅτι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ΑΨΟΥ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικῶς τοῦ ΑΩΟΥ ὁροπεδίου, δὲν ὑπῆρχον σοβαραὶ ἀντιστάσεις, ἡ δὲ ἀνάκλησις τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἦτο ὡς ἐκ τούτου, ἄστοχος.

Ἀπέστειλα ὅθεν τὸν Ἐπιτελάρχην μου Συνταγματάρχην Βαγενᾶν ὅπως διαφωτίσῃ τὸ Σῶμα τοῦτο σχετικῶς. Οὗτος συναντήσας τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ ἀντὶ τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ, ἐνθα τῷ ὠρίζετο, ἐπέτυχε, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν εἰς πε τὸν Στρατηγὸν καὶ Ἐπιτελάρχην τῆς ὑφισταμένης ἔμπροσθεν Κατωστάσεως, νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ΧΙην Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς κατευθύνσεώς τῆς. Ἀλλ' ἀπωλέσθησαν 4 ἡμέραι εἰς βάρος τῆς ταχείας καὶ δραστηρίας ἐκμεταλλεύσεως.

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Περὶ τὴν 17.45' ὥραν, τὸ Γ' Σ.Σ. ἐκοινοποίησε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 793) 29-11-40 Διαταγῆς τοῦ ὁδηγίας πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, εἰς ἃς ἐδίδοντο λεπτομερεῖς κατευθύνσεις καὶ ἀποστολαὶ εἰς XVII, ΙΧην, XIII, Χην Μεραρχίας ἐπὶ τῶν προβλεπομένων νὰ συνεχισθῶσιν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ Συγκρότημα ἐπειδὴ μέχρι τῆς στιγμῆς οὐδεμίαν Διαταγὴν εἶχε λάβει παρὰ τῆς Στρατιᾶς, σχετικῶς μὲ τὴν περαιτέρω ἀποστολὴν του, ἀπέστειλε τὸν Διοικητὴν τοῦ III Γραφείου εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἵνα ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ πληροφορηθῇ σχετικῶς.

Πράγματι ὁ ὡς ἄνω Ἀξιωματικὸς μεταβὰς εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ κατῴρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς τηλεφωνικῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἀπεστάλη δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου Διαταγή, ἥτις λεπτομερῶς καθώρισε τὸν ρόλον τοῦ Συγκροτήματος.

Τὸ Συγκρότημα, κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἐν ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΗ, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀποσταλείσης Διαταγῆς.

30 Νοεμβρίου

Τὴν πρωτὰν δὲν εἶχε περιέλθῃ εἰς τὸ Συγκρότημα ἡ δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου ἀποσταλείσα ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς χθὲς Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη καὶ πάλιν ὁ Διοικητὴς τοῦ IIIου Γραφείου, ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ὅστις καὶ ἔπραξε τοῦτο, ἔλαβε δὲ ἐντολὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως ἀποτάνθῃ εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ ὅποιον θὰ εἶχεν ἀφίχθῃ ἡ Διαταγὴ, ἵνα λάβωμεν ἀντίγραφον ταύτης.

Ὁ Ὁ ΑΞ) κὼς ἡμῶν μετέβη εἰς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, ἔνθα ἡ ἔδρα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπου ἐπληροφορήθη ὅτι καὶ ἐκεῖ δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ Διαταγὴ.

Κατόπιν τούτου ἐγένετο καὶ πάλιν τηλεφωνικὴ συνεννόησις μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἥτις μᾶς ἐγνώρισεν ὅτι, ἀφοῦ δὲν ἐλήφθη ἡ Διαταγὴ, θὰ ἀποστείλῃ ἕτερον Ἀξιωματικόν διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

1 Δεκεμβρίου

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐλήφθη ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 6059) 29-11-40 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

Ἀριθ. 6059

Διαταγὴ

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6037) 28-11-40 Διαταγὴν μου τὸ Συγκρότημα Κ. θὰ υπάγῃται ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγὰς μου στόπ. Μέσα εἰς τὴν

διάθεσίν του ἡ Χ Μεραρχία καὶ συμπληρωματικὰ διατεθησόμενα ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Σ., τῇ αἰτήσῃ του στόπ. Ζώνη ἐνεργείας ἡ τῆς Χης Μεραρχίας στόπ. Ἀποστολὴ Συγκροτήματος ἐξασφάλις καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ.Σ. πυρὰ Πυροβολικοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ Γ' Σ.Σ. τῇ αἰτήσῃ του. Σύνδεσμος μετὰ Β' Σ.Σ. στόπ. Συγκρότημα Κ. νὰ παρουσιάξῃται δι' ἐπέμβασιν ἐνδεχομένης καὶ κατόπιν ἐνισχύσεώς του ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Β' Σ.Σ. στόπ. Ἀναφέρατε τηλεφωνικῶς λήψιν.

Σ.Δ. 29-11-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς καὶ περὶ ὥραν 9ην τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν τοῦ πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, κοινοποιηθεῖσαν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὸ Γ' Σ.Σ.

Ἀριθ. 7104

Ὡρα 9η

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 6059) 29-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ ὑφ' ἡμᾶς Μεραρχία ὑπάγεται καὶ πάλιν τακτικῶς ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγὰς μου στόπ.

Ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας εἶναι ἐξασφάλις καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ.Σ. πυρὰ Πυρ) κοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ Γ' Σ.Σ. τῇ αἰτῇ του καὶ Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Β' Σ.Σ.

Σ. Δ. 1-12-40

Ἐπίσης, περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀπέστειλῃ τὸ Συγκρότημα τὸ κάτωθι τηλεφώνημα εἰς τὸ Γ' Σ.Σ. ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἰς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3103

Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν διαθέσεως ὑμῶν ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ τῆς πεδινῆς Πυροβολαρχίας παρακαλῶ διαθέσῃτε εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην Μοῖραν ὀρεινοῦ Πυροβολικοῦ.

Σ.Δ. 1-12-40

Ἡ Χ Μεραρχία κατόπιν σχετικῆς Διαταγῆς περὶ τῶν παρ' αὐτῇ διατιθεμένων Μαχίμων Μονάδων, ἀνέφερεν ὅτι διαθέτει τὰς κάτωθι:

30ον Σ.Π. ἐκ 2 Τ.Π., 68ον Σ.Π. ἐκ 3 Τ.Π., ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝ-ΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ἐκ 3 ἐπίσης Τ.Π., τὸ 4ον Τ. Πολυδύλων κινήσεως, Πυροβολικόν, 14 Πυροδόλα τῶν 75) 19, 3 Πυροδόλα τῶν 105) 19, 4 Πεδ. Πυροδόλα τῶν 75, 4 Πυροδόλα τῶν 105 Μ., 4 Πυροδόλα τῶν 155 Β., 3 Α) Α Πυροδόλα τῶν 37 καὶ 2 Α) Α Πυροδόλα τῶν 20 καὶ τὴν VIIην Ο.Α.

Περὶ τὴν 18ην ὥραν ἡ Μεραρχία ὑπέβαλεν ἀναφορὰν τῆς Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ἣτις ὑπεδλήθη εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τῆς κάτωθι ἀναφορᾶς μας:

I. Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φίλων: ΓΚΙΓΚΙΝΑΣΙ — Μονὴ ΓΚΙ-ΓΚΙΝΑΣΙ — ΚΑΡΑΜΠΑΓΙΝΣΙ — ΠΡΟΖΝΤΟΒΕΤΣ — ἐκεῖθεν ΜΕΛΙΖΩ-ΝΙ — ρεῦμα ΓΚΙΩΝ — ΜΠΑΡΔΑΣΙ — ΝΤΕΠΟΥΛΑ (1842).

Ἀπόσπασμα συγκροτηθὲν πρὸς τήρησιν ἐπαφῆς κατέλαθε μέχρι 13ης ὥρας ὕψ. 1100 μ. Δ. ΚΟΥΤΣΙΑΚΑ — ὕψ. 1500 μ. Α. κορυφῆς ΛΕΓΝΙΑ.

Πρόελασις πρὸς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΑ-ΛΙΚΙ ἀνεστάλη προσωρινῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν, λόγῳ χιόνος καὶ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων καὶ Πυροβολικοῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΠΕΣΤΑΝΙ — ΒΑΡΒΑΡΑ καὶ πυρῶν αὐτομάτων ὅπλων ἐκ τῶν ἐντερεισμάτων Β. ΒΟΓΛΙΤΣΑ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ δυσχερειῶν ὑποστηρίξεως φίλιου Πυροβολικοῦ λόγῳ ἐλλείψεως δρατότητας.

II. Ἐντυπώσεις περὶ ἐχθροῦ: Ἐχθρὸς φαίνεται δι' ἐλαφρῶν ὀπισθοφυλακῶν τηρεῖ ἐπαφὴν μεθ' ἡμετέρων δυνάμεων, ἐπιδιώκων ἐπιδράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Σ. Δ. 1-12-40

Ἐπίσης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Συγκροτήματος μετέβη παρὰ τῷ Σ.Δ. τοῦ Γ' Σ.Σ., ὅπως προσανατολισθῇ ἐπὶ τε τῆς Καταστάσεως καὶ γενικῶς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γ' Σ. Σ.

Κ α ι ρ ό ς: Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἔπιπτεν χιὼν ἐφ' ὅλο-κλήρου τοῦ Τομέως τοῦ Συγκροτήματος.

2 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Ἡ κατάσταση κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

Τὸ συγκροτηθὲν μόνον ἀπόσπασμα πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΛΕ-ΣΝΙΑ — ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ τήρησιν τῆς ἐπαφῆς, κατώρθωσε περὶ τὴν 10ην ὥραν νὰ καταλάβῃ τὰς ἀνωνύμους κορυφὰς 500 μ. Α. ΛΕΣΝΙΑ, περὶ δὲ τὴν 14ην ὥραν ὠλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τῆς κορυφῆς ΛΕΣΝΙΑ (1799).

Ἐκεῖθεν ἐσυνέχισε τὴν ἐνέργειάν του καὶ περὶ τὰς τελευταίας ἀπογευμα-τινὰς ὥρας κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν χύχένα 100 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ καὶ Νο-τιώτερον τὸ Α. ἄνω ΜΟΓΛΙΤΣΗΣ ἀντέρισμα, θαθεῖαν γραμμὴν Ν. ΜΑΛΙΚΙ καὶ ἀντερίσματα Δ. ΝΙΚΟΛΑΡΑ.

Κ α ι ρ ό ς: Χιὼν παραμένει σχετικῶς πυκνή, πλὴν γενικῶς ἡ κατάστα-σις τοῦ καιροῦ ἔχει βελτιωθῇ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΓΩΝΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΜΕΧΡΙΣ
ΑΦΙΕΘΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΕΙΣ ΚΟΡΙΤΣΑΝ

3 Δεκεμβρίου

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν προηγουμένης προφορικῆς μεθ' ἡμῶν συνεννόησεως, ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 872) 3-12-40 Διαταγὴν τοῦ πρὸς τὰς ΙΧ καὶ Χ Μεραρχίας, δι' ἧς καθωρίζετο, ἐν ἐπεκτάσει, τὸ ὅριον ζώνης ἐνεργείας τῶν Μεραρχιῶν τούτων, ὡς ἐξῆς:

1515 (2 χιλ. Β. Α. ΕΠΙΣΚΑ) — ΛΕΣΝΙΑ (1799) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) — ὑψ. 1114 (ἀμέσως Νοτίως ΓΚΡΑΜΠΟΒΑ Μωαμεθανικῇ) ἅπαντα εἰς τὴν Χγν Μεραρχίαν.

Περὶ ὥραν 16.25' τὸ Συγκρότημα ἐξέδωκε πρὸς τὴν Χγν Μεραρχίαν τὴν κάτωθι Διαταγὴν τοῦ, ἣν ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. Α.Π. 3113

Ὡρα 16.25'

Χγν Μεραρχίαν

Πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ.Σ. καὶ ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Β' Σ.Σ., ἡ Μεραρχία μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. (ΙΧης Μεραρχίας) τοῦ ὑψ. 2214 (Ν. ΜΠΟΤΣΚΟ) καὶ τὴν κατάληψιν ὑφ' ὧν τοῦ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) νὰ προωθήσῃ θαυμασίως τὰς προφυλακὰς τῆς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς.

ΦΡΕΝΤΟΝ (2176) — ΜΠΟΦΝΙΑ (2004) — ΠΕΣΤΑΝ, (1375) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018), τὸ δὲ κέντρον θάρους τοῦ ὄγκου τῆς ἐπὶ τῆς περιοχῆς ΛΑΜΝΤΑΡΙ — ΟΠΑΡΙΤ — ΟΣΟΓΙΑ.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω προώθησιν ἡ Μεραρχία νὰ προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς κυριωτέρων κατευθύνσεων καὶ ἰδίᾳ ΜΑΖΡΕΚΑ — ΓΚΡΕΜΣΙ.

Ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν νέων τῆς θέσεων ἡ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3104) 1-12-40 Διαταγῆς μου καθοριζομένη.

Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἀπὸ αὐριον: ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ.

Σ.Δ. 3-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, οἱ μὲν ὄγκοι τῆς Μεραρχίας παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τὸ δὲ ἀπόσπασμα ὅπερ συνεκροτήθη εἰς τὸ δεξιὸν πρὸς ἐκκλήσεις τῆς περιοχῆς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ κατῴρθωσε νὰ καταλάβῃ μέχρι 15ης ὥρας τὴν ἐξῆς γενικὴν γραμμὴν: Ἀγώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ, Ἀγώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΑΝΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑ, προωθήσαν ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις πρὸς ΓΚΟΠΕΣΙ καὶ ΚΑΤΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑΝ.

Εἰς τὸ ἀριστερόν, ὃ ἐχθρὸς, δυνάμειος περίπου λόχου, μετὰ δλμων, κατῴρ-

θωσε νά καταλάβῃ τὸ ὕψωμα 2370 καὶ τὸ ὕψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ καὶ ἤρχισε νά δά-
λῃ κατὰ φιλίων τμημάτων κατὰ ΜΑΡΤΑΣ. Ἡμέτεροι διέταξαν ἐπιθετικὴν ἀνα-
γνώρισιν κατὰ ΦΡΕΝΤΟΥ, ἥς ὁμως τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνεφέρθη κατὰ τὴν προ-
αναφερομένην χρονολογίαν.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο, αἱ κάτωθι ἐξακριβώσεις
περὶ τοῦ ἐχθροῦ.

Περιοχὴ Τριγ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ Β. τούτου 2214 ὕψωμα κατεῖχετο ὑπὸ ἐ-
χθροῦ δυνάμεως 300 περίπου ἀνδρῶν διαθέτοντος ὄλμους καὶ αὐτόματα ὅπλα.

— Περιοχὴ ΛΙΕΣΕΤΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ (Ν. ΔΕΒΟΛΙ) ἐξηκριδώθησαν
φωλαὶ αὐτομάτων ὅπλων καὶ θέσεις οὐλαμοῦ Πυροβολικοῦ, ὅστις μάλιστα ἐδου-
λεν, κατ' ἐπανάληψιν.

— Περιοχὴ ΓΚΟΣΤΕΝΚΑ δύναιμις ἐχθρικῆς Διλοχίας.

— Περιοχὴ ΚΙΑΦ - Ε - ΚΝΑΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ δύναιμις ἐχθροῦ λόχου,
πιθανῶς, ἀλπινιστῶν.

— Περιοχὴ ὕψωμ. ΦΡΕΝΤΟΥ — ὕψ. 2370 δύναιμις ἐχθροῦ λόχου μετὰ
ὄλμων.

Βάσει τῶν ἄνω πληροφοριῶν αἵτινες ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Μεραρχίας
τὴν 18ην ὥραν συνετάγη δελτίον Στρατ. Καταστάσεως Πληροφοριῶν, ὅπερ ὑπε-
βλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ.Σ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀξιωματικὸς τῆς Στρατιᾶς διεδίδασε τηλεφωνικῶς
εἰς τὸν Δ) τὴν τοῦ ΙΙΙ Γραφείου τὴν κάτωθι πληροφορίαν μεταδοθεῖσαν παρὰ
τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου: «Κατὰ θετικὰς πληροφορίας πρόκειται νά γίνη κί-
νησις ἐχθρικῶν τμημάτων ἐπὶ ὁρομολογίου ΚΑΤΩ ΝΤΟΥΣΑΡΙ (5 χιλ. Β.Δ.
ΜΠΟΦΝΑ) διὰ τοῦ αὐχένος ΚΙΑΦ - Ε - ΜΑΡΤΕΣ (ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) καὶ με-
ταξὺ τῶν ὕψωμ. 2359 καὶ 2394 πρὸς ΜΑΡΓΙΑΝΝΑ».

Τὴν ὥς ἄνω πληροφορίαν τὸ Συγκρότημα διεδίδασεν εἰς τὸ ΙΙΙον Γρα-
φεῖον τῆς Χ Μεραρχίας καὶ συγχρόνως διέταξε προφορικῶς νά ληφθῶσι τὰ ἐν-
δεικνύόμενα μέτρα.

4 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Κατόπιν παρασχεθεῖσων προφορικῶς πληροφοριῶν περὶ προχωρήσεως τοῦ
δεξιοῦ τοῦ Β' Σ.Σ., τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3116) 4-2-40 τηλεφωνι-
κῆς ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἣν ἐκοινοποίησεν εἰς τε τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ
Χην Μεραρχίαν, ἠτήσατο τὰ ἐξῆς:

«Ἀνάγκαι καλύψεως προχωροῦντος δεξιοῦ Β' Σ.Σ. ἐπιβάλλωσιν εἰς Χην
Μεραρχίαν χρησιμοποίησιν τμηματὰ της πρὸς τὸν ὥς ἄνω σκοπὸν στόπ. Κατὰ
συνέπειαν παρακαλῶ διατάξετε περιορισμὸν δεξιοῦ ὁρίου της συμφώνως αἰτή-
σει μας στόπ».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξηκολούθησε, διὰ συγκρο-
τημάτων, ἐπιθετικὰς ἀναγνώσεις καὶ εἰς μὲν τὸ δεξιὸν κατέλαβε τὸ χωρίον
ΓΚΑΠΕΣΙ, νοτιώτερον δὲ τὸ χωρίον ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ, εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν, ἀ-

φοῦ ἐξησφαλίσθη ὁ αὐχὴν ΜΑΡΤΑ, προωθήθη πρὸς ὕψ. ΣΥΜΕΖΑ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ΧΙης Μεραρχίας.

Πάντως αἱ παρὰ τοῦ ΙΙ Γραφείου ἐξακριβωθείσαι διὰ τὸν ἐχθρὸν πληροφορίες εἶναι ὅτι οὗτος διὰ τοῦ 5ου Συντάγματος Ἀλпинιστῶν (3 Τάγματα μὲ φθορὰν 40%) κατέχει τὴν γραμμὴν ΜΕΤΑ — ΜΠΟΦΝΙΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ, διὰ τοῦ 6ου Συντάγματος Ἀλпинιστῶν τὴν περιοχὴν ΚΙΑΦ - Ε - ΚΟΥΑΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ καὶ ἐκ τῶν πάσης πλευρᾶς πληροφοριῶν κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ ὀπισθοφυλακῆς κατεχούσης διαβάσεις καὶ δεσπόζοντα σημεῖα πρὸς ἐπιδράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2090) 4-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν δελτίον Στρατ. Καταστάσεως καὶ Πληροφοριῶν.

Περὶ τὴν 20ὴν ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6092 Δ) γῇ τῆς Στρατιᾶς δι' ἧς μᾶς γνωρίζει ὅτι, ἡ XV Μεραρχία θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς σήμερον τὴν κίνησιν πρὸς τὸν χώρον συγκεντρώσεως ΤΕΠΕΤΖΙΚ — ΦΛΙΟΚΙ — ΠΕΠΕΛΑΣΙ — ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΜΠΙΛΟΥΣΙ καὶ τῆς ὁποίας πέρας κινήσεως ὀρίζεται ἡ πρῶτα τῆς 7ης τρέχοντος τιθεμένης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Κατὰ τὴν ἄνω Διαταγὴν εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην θὰ δοθῶσιν ὑπὸ τῆς ΧΙΙΙης Μεραρχίας ὀρεινοὶ σχηματισμοὶ καὶ Ὑπηρεσίαι προσωρινῶς ὡς καὶ Μοῖρα ὀρ. Πυροβολικοῦ 105 καὶ ὅτι αἱ δυνατότητες περαιτέρω κινήσεώς της θὰ εἶναι πρὸς ΚΙΑΦΕ - ΛΙΡΕΣ ἢ πρὸς ΜΑΛΙ - ΚΕΛΚΕΣ ἢ καὶ νοτιώτερον.

Κατάστασις καιροῦ βελτιωμένη, πλὴν παραμένει ἡ ἀπὸ 3ημέρου πεσοῦσα χιὼν, ἰδίως εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχάς.

5 Δεκεμβρίου

Περὶ τὴν 2αν ὥραν μετεδόθη τηλεφωνικῶς - κρυπτογραφικῶς τὸ κάτωθι τηλεφώνημα παρὰ τῆς Στρατιᾶς:

Ἀριθ. Α.Π. 6110

Συγκρότημα Κ., Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας «ἐχθρικά τμήματα ἐξ αὐχένος ΜΠΑΡΤΑ (Ν.Δ. ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) ἢ μετεκινήθησαν ἢ μετεφέρθησαν νοτιώτερον ὅπως προσβάλλωσι πλευρικῶς τμήματα ἐνεργοῦντα κατὰ ΚΙΑΦΕ — ΚΟΥΑΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ (7 χιλ. Ν.Δ. ΜΠΑΡΤΑΣ) στόπ. Ἐχθρὸς ἐλπίζει ἐνισχυθῇ ταχέως εἰς περιοχὴν ταύτην στόπ. Περιοχὴν ταύτην σημειοῦνται τμήματα Ἀλпинιστῶν».

Τὴν ὥς ἄνω πληροφορίαν μετεδώσαμεν προφορικῶς πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Κατόπιν τῶν ὥς ἄνω πληροφοριῶν τὸ Συγκρότημα ὑπέβαλε τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν ἀναφοράν:

Τ.Σ.Δ.Μ.

Παρακαλῶ διατάξατε ἐπὶ τῆς 3116 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς μας περὶ περιορισμοῦ ὁρίων ζώνης Χης Μεραρχίας κατόπιν ἀναφαινομένων ἀναγκῶν καὶ εἰς ἀριστερὸν ὅριόν της.

Σ.Δ. 5-12-40

Ἐπίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωκε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν:

Ἀριθ. 3124 Ὡρα 9.20'

Δεξιὸν Β' Σ.Σ. εὐρίσκεται εἰς αὐχένα ΚΙΑΦΕ - ΚΟΥΛΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ στόπ.

Κατὰ συνέπειαν πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου καὶ καλύψεως ἄνω τμημάτων προωθήσατε τμήματα ἀποσπάσματος ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ πρὸς ΜΠΙΡΣΑΚΑ καὶ ΚΟΥΡΣΟΒΑ στόπ.

Προοδευτικῶς πρὸς ἴδιον σκοπὸν ἴδια τμήματα νὰ προωθηθῶσι εἰς ΛΕΣΝΙΑ καὶ διάδασιν ΣΤΗΠΑ στόπ.

Ταυτοχρόνως Κέντρον σας νὰ προωθηθῇ πρὸς διάδασιν ΜΙΕΤΑ καὶ ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ στόπ.

Δεξιὸν σας μέχρι περιορισμοῦ δεξιοῦ ὁρίου ζώνη σας ἐξακολουθεῖ ἐξασφαλίζων κάλυψιν καὶ σύνδεσμον πρὸς ΙΧ Μεραρχίαν.

Σ. Δ. 5-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἄνω Διαταγὴν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2093) 5-12-40 κάτωθι ποιαύτη:

Χην Μεραρχίαν

Πληροφορίαι φέρουσιν ὅτι Ἰταλικὴ Διοίκησις περιοχῆς Δυτικῶς ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ ζητεῖ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων εἰς περιοχὴν ὑψ. ΡΑΜΙΣ — Τργ. ΛΕΣΝΙΑ — ὑψ. ΤΣΗΠΑ — ὑψ. ΜΙΕΤΑ στόπ.

Σκοπὸς ἐνισχύσεων δὲν εἶναι γνωστὸς στόπ.

Κατόπιν καὶ προηγουμένης σχετικῆς πληροφορίας περὶ ἐνεργείας Ἰταλῶν κατὰ δεξιοῦ πλευροῦ Β' Σ.Σ. ἐκτελέσατε δραστηρίως Α.Π. 3124 σημερινὴν Διαταγὴν μου ἐνισχύοντες ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Σ.Δ. 5-12-40

Διοικητῆς Ο. Μ. Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ διαφόρων κατευθύνσεων τῆς Μεραρχίας διάφοροι ἐπιθετικοὶ ἀναγνωρίσεις, καταληφθέντων παρὰ τούτων διαφόρων σημείων.

Ἐν συνόψει ἡ Στρατ. Κατάστασις τοῦ τομέως τῆς Μεραρχίας εἶχεν ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ ἑσπέρας:

— Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ φυλίων: ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΥΨΩΜΑ Δυτ. ΛΕ-
ΣΝΙΑ (1799) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΛΕΣΙΕΤΣΙ — Ὑψ. ΠΕΣΤΑΝΙ (1375) —
ΚΟΥΛ - Ε - ΠΕΣΤΑΝΙ — ΟΠΑΡ — ΜΑΡΤΑ — ΣΙΝΙΤΣΑ.

— Γεγονότα: Ὑψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ καταληφθὲν παρ' ἡμετέρων ἀπογευμα-
τινὰς ὥρας χθὲς ἀνακατελήφθη παρ' ἐχθροῦ 22αν ὥραν τῆς παρελθούσης νυκτός.
Σημερινὰ προσπάθειαι πρὸς ἀνακατάληψιν δὲν ἐπέτυχον. Αἱ ἐνέργειαι θὰ συ-
νεχισθῶσιν αὖριον.

— Ἡμετέρα ἐνέργεια κατὰ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ τὰς προκεχωρημένας ἀ-
πογευματινὰς ὥρας εὐρίσκεται ἐν ἑξελίξει.

— Ἀναγνωρίσεις ἀποσταλεῖσαι πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις δὲν ἀνέφερον
εἰσέτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν.

— Καιρικὴ Κατάστασις: Αὕτη ἐδελτιώθη σχετικῶς.

6 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη κρυπτογραφικῶς ἡ ὑπ' ἀρ:θ. 6113) 5-12-40
Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

«Ἐπὶ 3116 ἀναφορᾶς ἀντὶ περιορισμοῦ ὁρίου τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν σας
ἐν Τάγμα 30ὸν Σ.Π. στὸπ. Τὸ Γ' Σ.Σ. νὰ διαθέσῃ τὸ ταχύτερον».

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀπεστάλησαν διάφοροι ἐπιθετικοὶ ἀναγνω-
ρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ τομέως τῆς Μεραρχίας.

Μόνον πρὸς τὴν περιοχὴν Νοτίως ΔΕΒΟΛΙ αἱ ἀναγνωρίσεις προωθήθησαν
καὶ κατέλαβον τὸ χωρίον ΒΑΡΒΑΡΑ.

Βορείως τοῦ ΔΕΒΟΛΙ καὶ συγκεκριμένως πρὸς τὸ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ δὲν
ἐγένετο ἐνέργεια, πλὴν ὅμως παρεσκευάσθη αὕτη δι' αὖριον.

Ἐπίσης εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας καὶ συγκεκριμένως εἰς ΦΡΕΝ-
ΤΟΥ δὲν κατωρθώθη λόγῳ ἰσχυρᾶς χιονοθύελλης νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ προπαρα-
σκευασθεῖσα διὰ σήμερον ἐπίθεσις καὶ ἀνεβλήθη ὅπως ἐκτελεσθῇ αὖριον.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας αἱ ἀποσταλεῖσαι ἀναγνωρίσεις
δὲν ἀνέφερον ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα.

Πάντως αἱ γενικαὶ περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐντυπώσεις εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ
ἐλαφρῶν τμημάτων ἐνισχυμένων δι' αὐτομάτων ὅπλων καὶ κατεχόντων δεσπό-
ζοντα σημεία, αὐχένας, καὶ ὀδικοὺς κόμβους, εἰς αἷ ἀμύνονται πεισιμόνως πρὸς
ἐπιδράδυσιν προχωρήσεώς μας.

Κ α ι ρ ό ς: Εἰς περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ χιονοθύελλα, ἐπὶ λοιπῆς περιοχῆς
δριμὺ ψύχος.

**ΑΦΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΒΟΝ ΧΩΡΑΝ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ**

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἀφίκετο εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἡ Α.Υ. ὁ Διάδοχος καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Παπάγος. Λόγῳ τοῦ προκεχωρισκότος τῆς ὥρας ἀφίξεώς των, τὸ καθωρισμένον νὰ γίνη Συμβούλιον ἀνεβλήθη διὰ τὴν 9ην ὥραν τῆς ἐπομένης. Παρέστησαν κατὰ τοῦτο:

— Ὁ Ἀρχιστράτηγος Ἀντιστράτηγος Παπάγος.

— Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσιάκας.

— Ὁ Διοικητὴς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου.

— Ὁ Διοικητὴς τῆς Ο.Μ.Κ. Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς Γ.

Κατὰ τὸ Συμβούλιον τοῦτο ὁ Ἀντιστράτηγος Παπάγος:

— Μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τῶν Ἰταλῶν.

— Μᾶς ἐξήγησε τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ τῆς νέας φάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ ταύτην, μὲ ἄξονα περιστροφῆς τὸ δεξιὸν (Γ' Σ.Σ.) θὰ ἔφερε τὴν ἐπιθετικὴν προσπάθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν γαιικὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΩΟΣ — ΑΥΛΩΝ (διὰ τοῦ Κέντρου τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ.).

Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, παρόντων καὶ τῶν ἄνω, ὅτι θὰ ἀνελάμβανον κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος προσωπικῶς μετὰ τμήματος τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἤρχετο εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, παρὰ πάντων τῶν παρισταμένων Ἀντιστρατῆγων ἐτονίσθη ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις, ἅπαξ ἀπεφασίσθησαν ἔδει ν' ἀρχίσωσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς, διότι ὁ χειμὼν ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται δριμύτερος καὶ ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐκαρποῦτο τοῦ διαρρέοντος χρόνου ὅπως ἰσχυροποιηθῇ καὶ σταθεροποιήσῃ τὴν ἐπὶ νέας τοποθεσίας διάταξίν του εἰς βάρος τῶν ἐπιχειρῶντων ἐνεργειῶν μας. Μάλιστα, διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, οὕτινος τὴν διοίκησιν θ' ἀνελάμβανον, ἀλλὰ δὲν συγκατετέθη καὶ μοὶ εἶπεν ν' ἀναμένω σχετικὴν Διαταγὴν ἐξ Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον, ὡς καὶ κατὰ τὰς πρὸ καὶ μετὰ τοῦτο ἐπακολουθησάσας συζητήσεις, καθ' ἃς παρίστατο καὶ ὁ Διάδοχος, ἐλέχθησαν πολλὰ, ἀλλὰ αἱ κάτωθι ἐκφράσεις μοῦ ἔκαμον τόσον τότε, ὅσον καὶ θραδύτερον, θαθεῖαν ἐντύπωσιν.

— Ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ συνεχισθῶσιν καὶ θὰ ἔλθῃ εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, ὁ Διάδοχος τῷ εἶπεν: «Ὡστε τὸ ἀπεφασίσας»; Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λήψις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐλήφθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατῆγου κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο, ἀφοῦ ἐπεκοινωνήσῃ με τοὺς Διοικητὰς τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, ἦτοι τὴν 7ην Δεκεμβρίου καὶ συνεπῶς κατὰ τὸν ἀπὸ

22 Νοεμβρίου (πτώσις ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 7 Δεκεμβρίου χρόνον, ἤτοι ἐπὶ 15 ἡμέρας ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν εἶχε λάβει ἀποφασιν, ἂν θὰ συνεχίσῃ, ἢ ὅχι, τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἅπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, τὴν 7ην Δεκεμβρίου, δὲν τὰς ἀρχίζει ἀμέσως, ἀλλ' ἀφήνει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἵνα ὑποβάλῃ προφανῶς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Βασιλέως καὶ οὕτω παρέρχονται ἄλλαι 4—5 ἡμέραι εἰς δάρος ἡμῶν καὶ εἰς ὄφελος τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατὰ τὰς ἄνω 20 ἡμέρας, ὅπως βραδύτερον ἐξηκριδύθη, ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῶν μεταφορῶν του δι' Ἀδρία, ἐπέτυχεν νὰ μεταφέρῃ περὶ τὰς 5—6 Μεραρχίας ἐναντι ἡμῶν (ὁ ἐχθρὸς μετέφερεν κατὰ μέσην τιμὴν, 5 Μεραρχίας μηνιαίως. Κατὰ συνέπειαν διὰ τὸν χρόνον ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου μέχρι 10ης Δεκεμβρίου ἀναλογοῦσι 5—6 Μεραρχίαι).

6') Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσιῆας ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ θεωρῇ τὴν τοποθεσίαν ΜΟΡΟΒΑ — IBAN ὡς στρατηγικὴν τοποθεσίαν ΑΝΑΣΧΕΣΕΩΣ, καίτοι κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον ἀπεφασίσθη συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

γ') Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, καίτοι ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐξέδωσεν ἐπὶ τόπου τὴν Διαταγὴν, ἀλλ' ἄφησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ ὑποβάλῃ καὶ τὴν ἀπόφασιν του αὐτήν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν προμνησθέντων προσώπων εἰς δάρος τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπειγουσῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Μ.Κ. ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 10ης Δ) ΒΡΙΟΥ, ΗΜΕΡΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

7 Δεκεμβρίου

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀνέφερεν ὅτι ἀπέστειλε μὲν ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπίσης ἡ XI Μεραρχία μεθ' ἧς ἐπικοινωνήσαμε τηλεφωνικῶς ἀνέφερεν ὅτι διὰ τὴν προχώρησιν τῆς ἐπεδάλλετο ἡ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης.

Κατόπιν τούτου τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσεν τὴν κάτωθι Διαταγὴν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς καὶ τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. Α.Π. 3135 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Χην Μεραρχίαν Ὥρα 16.20'

Ἀπαραίτητος τυγχάνει ταχίστη πτώσις ΦΡΕΝΤΟΥ παρακωλύοντος προχώρησιν ΧΙης Μεραρχίας στόπ.

Ἐπιζητήσατε τὴν ταχίστην πτώσιν αὐτοῦ διὰ μετωπικῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑπερκερωτικῆς κινήσεως ἐκ κατευθύνσεων: ΜΑΡΖΕΚΑ (Μαργιάν) πρὸς ΦΑΚΕΚΟΥΚΙ (Φάκια - ε - Κούκιε) καὶ ἐκ ΚΡΑΣΤΑ πρὸς ΚΑΠΙΝΟΒΑ στόπ.

Μετὰ τὴν πτώσιν ΦΡΕΝΤΟΥ προωθηθῆτε ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς ΚΑΒΑΝ-
ΣΗΠΑ — ΜΙΕΤΑ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ, μὲ κυρίαν προσ-
πάθειαν ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΙΕΤΑ (2022) ἐπὶ σκοπῷ συνδέσμου μετὰ Β' Σώμα-
τος καὶ καλύψεως ἀριστεροῦ Γ' Σώματος στόπ.

Ἀναφέρατε ἐνεργείας σας.

Σ.Δ. 7-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὸ ἐσπέρας περὶ τὴν 19.20' ὤραν τὸ Συγκρότημα Κ. κατόπιν καὶ τῆς
υποβληθείσης διὰ τοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως Πληροφοριῶν παρὰ
τῆς Μεραρχίας υπέβαλεν εἰς τὸ τμήμα Στρατιᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον Στρατιω-
τικῆς Καταστάσεως ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἰς τὰ παράπλευρα Σ.Σ. καὶ ὅπερ ἐν περι-
λήφει ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀριθ. Α.Π. 2110

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως
Ἑσπέρας 7 - 12 - 40

Ἡ κατεχομένη σήμερον παρ' ἡμετέρων γραμμῇ εἶναι γενικῶς ἡ διὰ προ-
ηγουμένων δελτίων ἀναφερθεῖσα.

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐξέπεμψε ἰσχυρὰς ἐπιθε-
τικὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι συγκε-
κριμέναι πληροφορίες περὶ τῶν παρὰ τούτων ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων,
πλὴν τῆς καταλήψεως τοῦ χωρίου ΜΑΖΡΕΚΑ, κατόπιν σχετικῆς πείσμονος ἀν-
τιστάσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως κατοικουμένης περιοχῆς Βορείως ΜΠΟΦΝΙΑ.

Προπαρασκευασθεῖσαι διὰ σήμερον ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Τργ. ΜΟ-
ΓΛΙΤΣΑ (δεξιὸν Μεραρχίας) καὶ κατὰ ὑψ. ΦΡΕΝΤΟΥ (ἀριστερὰ Μεραρ-
χίας) ἐξεδηλώθησαν καὶ εὐρίσκονται ἐν ἐξελίξει.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας συνελήφθησαν 2 Ἀξιωματικοὶ (ἐξ ὧν εἰς
λοχαγὸς Διοικητῆς λόχου), 26 ὀπλῆται καὶ 6 Ἀλβανοὶ αὐτόματοι.

Καιρικὴ Κατάστασις: Χιονώδεις θύελλαι—δριμύ ψυχρός.
Ἐσημειώθησαν κρυσπαγήματα ἐπὶ 50 ὀπλιτῶν.

Συμπεράσμα: Ὁ ἐχθρὸς ἐκ μικρῶν τμημάτων ἀποτελούμενος κα-
τέχει ἀσυνεχεῖς πλὴν ἐπικυαίρους θέσεις, ὧν ἡ πτώσις δυσχεραίνεται λόγῳ χιό-
νος καὶ λοιπῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

8 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωῒνὰς ὥρας τῆς σήμερον ἡ Μεραρχία υπέβαλε συμπληρωματικὸν
δελτίον περὶ τῶν ἐπιτευχθέντων κατὰ τὴν χθὲς ἀποτελεσμάτων καὶ δάσει τού-

των συνετάγῃ συμπληρωματικὸν δελτίον τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.
καὶ τὰ παράπλευρα Σ. Στρατοῦ καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἀριθ. 3137

Ὡρα 8η

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

I. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ αὐχὴν ΣΕΠРЕМІЕС (Δυτ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ)
κατελήφθησαν προκεχωρημένως ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς παρὰ ἐπικρατοῦσαν
σφοδρὰν καταιγίδα στόπ. Λόγῳ ἐξακολουθείσης καταιγίδος ἐλλείπουνσι λεπτο-
μέρειαι στόπ.

II. Κατάληψις χωρίου MAZPEKA ἐπετεύχθη κατόπιν ἀγῶνος ἐντὸς τοῦ
χωρίου διὰ χειροβομβίδων στόπ.

III. Ὑψωμα ФРЕНТОУ κατελήφθη ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς, ἀνατρα-
πειῶν τῶν ἐκατέρωθεν ἀντιστάσεων στόπ.

IV. Ἐπὶ κορυφογραμμῆς 1928 — МННМА ЛІАМІТ — МІЕТА συνε-
χῆς κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων στόπ.

V. Δραῖσις ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ δὲν ἐσημειώθη χθὲς.

Σ. Δ. 7-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῶν ἐπιτευχθέντων ὡς ἄνω ἀποτελεσμάτων ἀπέ-
στειλε πρὸς τὸ Γ' Σ.Σ. τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀριθ. Α.Π. 3139

Ὡρα 8.30'

Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν καταλήψεως παρὰ τῆς Χης Μεραρχίας Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ
αὐχένος Δυτικῶς τούτου, παρακαλῶ διαταχθῇ προώθησις ἀριστεροῦ ΙΧης Με-
ραρχίας πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ ταύτης.

Σ.Δ. 8-12-40

Ἐπίσης τὸ Συγκρότημα παρακολουθοῦν τὸν τρόπον ἐνεργείας τῶν ἡμετέ-
ρων κατὰ τῶν ἐπιβραδυντικῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἐξέδωκε τὴν κάτωθι Διατα-
γὴν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. Α.Π. 3138 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Χην Μεραρχίαν

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους ἀγῶνας παρετηρήθη ὅτι τὰ ἐχθρικά ἐπιβραδυντικά
τμήματα καταλαμβάνουσιν ἐξέχοντα σημεῖα τοῦ ἐδάφους, ἐνίοτε ἀπόκρημνα καὶ
ἀπρόσιτα, ἢ κατὰ τῶν ὁποίων ἐπίθεσις εἶναι ἀπρόσφορος λόγῳ τῆς χιόνος καὶ
τῶν λοιπῶν καιρικῶν καὶ ἐδαφικῶν συνθηκῶν.

Κατὰ τούτων ἐπιβάλλεται ἀπλῇ καθήλωσις κατὰ μέτωπον καὶ τολμηρὰ ἐνέργεια (ἐνίοτε εὐρεῖα) ὑπερκεράσεώς των καὶ ἀποκοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν των, ὅτε θὰ παραδίδωνται ἀναιμάντως καὶ ἄνευ μακρᾶς χρονοτριβῆς.

Ἡ παροῦσα μου νὰ κοινοποιηθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ εὐρέως εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια καὶ ἰδίᾳ τὰ κατώτερα τοιαῦτα Τάγματος καὶ Λόχου.

Σ.Δ. 8-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν ὀδιάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξετέλεσε διαφόρους ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις, ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνεται εἰς τὸ κάτωθι Δελτίον:

Ἀριθ. Α.Π. 2115

Δελτίον

Στρατ. Καταστάσεως ἐσπέρας 8 - 12 - 40

ΦΙΛΙΟΙ: Κατεχομένη γραμμὴ Αὐχὴν ΣΟΥΜΠΕΜΝΕΣ (Δυτ. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΒΑΡΕΡΑ — ὑψ. 953 (Νοτ. ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ) — Αὐχὴν Ν. Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΑΖΡΕΚΑ.

Γεγονότα: Ἐξετελέσθησαν ἀναγνωρίσεις εἰς περιοχὴν Β. ΔΕΒΟΛΗ. α) πρὸς ὑψ. 2214 (Β.Δ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) καὶ εὖρον τοῦτο κεκόνον ἐχθροῦ.

β) πρὸς ΣΥΝΑΠΡΕΓΙΑ χωρὶς ν' ἀναφερθῇ εἰσέτι τὸ ἀποτέλεσμα.

— Εἰς περιοχὴν ΜΠΟΦΝΙΑ καὶ ΜΝΗΜΑ ΛΙΑΜΙΤ δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀνέλθωσι λόγῳ κακοκαιρίας καὶ χιόνος.

— Περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ ἀπόσπασμα συνεχίζει ἐνέργειάν του ἐκ ΚΑΠΙΝΟΒΑΣ, εἰς τὴν εὐρίσκετο ἀπὸ πρῶτας.

Καιρός: Ὑψηλὰς περιοχὰς δρυμύτατον ψυχρός. Παρετηρήθησαν ἐπὶ ἀνδρῶν λιποθυμίαι καὶ κρουσπαγήματα.

9 Δεκεμβρίου

Περὶ τὰς πρώτας ἐσπερινὰς ὥρας ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΠΙον .

Ἀριθ. Α.Π. 6149

Ὅδῃ γίαι διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων (συμπληροῦσαι τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 21-11-40 Διαταγῆς μου ἀποσταλείσας).

Ι.— Σύνοθεσις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

— Γ' Σ. Στρατοῦ (XVII, IX Μεραρχίαι).

— Χη Μεραρχία σὺν Δ' ὁμάς ἀναγνωρίσεως, διατεθησομένη ἐκ τοῦ Β' Σ.Σ.

— XIII Μεραρχία, ἐφεδρεία εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

II.— Γενικὴ ἰδέα ἐνεργείας τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

— Διὰ τοῦ δεξιοῦ του θα ἀποτελέσῃ ἰσχυράν καὶ ἀσφαλῆ στροφέα τῆς ὅλης διατάξεως τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἐκστρατείας καὶ

— Διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του θα καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. ἐνεργοῦντος διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ ΟΥΖΟΥΝ καὶ ΑΩΟΥ ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως ΜΕΣΟΓΕΦΥΡΑ — ΒΕΡΑΤΙΟΝ.

III.— Ἀποστολαὶ

α') Γ' Σώματος Στρατοῦ

— Κάλυψις τοῦ ὑψιπέδου τῆς ΚΟΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ἀπειλῆς.

— Πίεσις κατὰ τὸ μέγιστον δυνατὸν τοῦ ἀντιπάλου ἐν τῇ περιοχῇ Β. ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ καὶ ΚΑΜΙΑΣ πρὸς ἀσφαλῆ ἀπόφραξιν τῶν ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις κατευθύνσεων καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν μεγάλων Μονάδων μας.

β') Χ Μεραρχίας.

— Ὡθουμένη ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει τῶν ποταμῶν ΤΟΜΟΛΙΤΣΗ καὶ ΔΕΒΟΛΗ γὰ καλύψῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ.Σ. ἐπιζητοῦσα ὅσον τὸ δυνατὸν θαυτέραν διείσδυσιν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΕΒΟΛΙ πρὸς τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν 12 χλμ. Ν.Δ. ΕΛΒΑΣΑΝ.

γ') XIII Μεραρχίας

— Παραμένουσα ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὴν διάθεσίν μου ἐν τῇ περιοχῇ ΠΟΝΤΚΟΡΙΕ.

1ον) Νὰ ἔχῃ προμελετήσῃ καὶ προπαρασκευάσῃ ἐνδεχομένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς ζώνας ἐνεργείας τῆς XVIIης καὶ τῆς IX Μεραρχίας καὶ

2ον) Νὰ ἔχῃ προσανατολίσῃ, ἔτοιμον πρὸς κίνησιν εἰς τὴν ζώνην τῆς Χης Μεραρχίας διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ΣΟΒΙΑΝΙ — ΜΑΛΙΚ — Κοιλὰς ΔΕΒΟΛΙ ἐν ἀπόσπασμα ἐξ ἐνὸς Συντάγματος καὶ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

IV. Τὰ ὅρια τῶν ζωνῶν ἐνεργείας μετὰ τῶν Μ.Μ. ἐπεκτείνονται ὡς ἑξῆς:

Μεταξὺ Β' Σ.Σ. καὶ Χης Μεραρχίας

... .. κορυφογραμμῇ ΖΑΛΙΟΓΝΙΑ — ΤΟΜΑΡΟΣ ὁρος εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Μεταξὺ Χης Μεραρχίας καὶ Γ' Σ.Σ.

... .. ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ — ΚΟΜΓΙΑΝΙΤ (1796) ΚΟΥΝΟΡΑ (1321) — ΖΕΡΒΟΛΙ — (1270) ἅπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

V. Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν ἀναμονῇ τῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου θα παραμείνῃ ὡς ἐφεδρεία Διοικήσεως εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ.

Θὰ ἐξασφάλισῃ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διατιθεμένων μέσων τὴν ὀργάνωσιν τοῦ

ἄξονος διαδιβάσεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἐνὸς μεταλλικοῦ κυκλώματος, πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τῆς Χης Μεραρχίας.

Οὗτος γὰρ προεκταθῇ πρὸς ΚΑΡΜΠΑΝΤΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρική τοιαύτη.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν ὕλικου τηλεφωνικοῦ ὑποβάλατε τηλεφωνικῶς αἴτησιν.
Σ.Δ. 8-12-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς τὸ Συγκρότημα ἐξέδωσε τὴν κάτωθι πρὸς τὴν Δ) σιν Δ) σεων τοῦ Συγκροτήματος:

Α.Π. 3156 Ὥρα 19.30'

Δ) τὴν Διαδιβάσεων Συγκροτήματος Κ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς μεριμνήσατε διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Συγκροτήματος διατιθεμένων μέσων, τὴν ὁργάνωσιν τοῦ ἄξονος Δ) σεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἐνὸς μεταλλικοῦ κυκλώματος πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Χης Μεραρχίας.

Ὁ ἄνω Δ) τῆς Δ) σεων θὰ προεκταθῇ ἐκ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ πρὸς ΚΑΡΜΠΑΝΤΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρική τηλεφωνικὴ γραμμή.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν τηλεφωνικοῦ ὕλικου γὰρ προκαλέσητε τὰς Διαταγὰς μου διὰ τὴν αἴτησιν τούτου τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὴν Στρατιάν.

Σ.Δ. 9-12-40

Ἐπίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν:

Ἀριθ. Α.Π. 3158 Ὥρα 21

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κοινοποιηθείσης καὶ ὑμῖν ὑπάγεσθε ἀπὸ λήψεως παρουσίας ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἄνω Στρατιάν.

Σ. Δ. 9-12-40

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐσυνέχισε τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνεται εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2148) 9-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν κάτωθι Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

Φ Ι Λ Ι Ο Ι: Κατεχομένη γραμμὴ ΣΟΥΠΡΕΝΤΕΣ — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — ὕψ. 953 — Αὐχὴν Ν.Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ὕψ. Β. ΚΟΥΡΣΙΟΒΑ — ὕψ. Β. ΤΕΡΜΠΟΒΑ — ὕψ. 1705 — Χωρίον ΛΕΣΝΙΑ.

Γ ε γ ο ν ό τ α: Ἀριστερὸν Μεραρχίας συνεδέθη μὲ δεξιὸν ΧΙης Μεραρχίας.

Α ἰ χ μ ᾱ λ ω τ ο ι: 1 Ἀξιωματικὸς καὶ 7 ὀπλῖται τοῦ 6ου Σ. Ἀλπινιστῶν.

Κ α ι ρ ό ς: Καθ' ἄλλην τὴν ἡμέραν πίπτει χιῶν. Εἰς ὄρεινὴν περιοχὴν καὶ εἰς τινα σημεῖα ὑπερέβη τὰ 0.50 μ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

10 Δεκεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῆς χθὲς ληφθείσης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἐξηκολούθη νὰ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙ-ΣΤΑΝ ὡς ἐφεδρεία.

Περὶ τὴν 10.30' ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικῶς ἡ κάτωθι Διαταγὴ Στρατιᾶς:

Εἰδικὴ Διαταγὴ

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ δυνάμει τῆς 19411) 10-12-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου τοποθετεῖται Διοικητὴς Α' Σ. Στρατοῦ.

Ἄμα λήφει παρούσης ἀναχωρήσῃ διὰ νέαν του θέσιν στόπ. Συγκρότημα Κ. ἀνασυνίσταται μὲ Διοικητὴν Ἀντιστράτηγον Δεμέστιχαν καὶ ζώνην ἐνεργείας τὴν τῆς Χῆς Μεραρχίας ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 6149) 8-12-40 Διαταγὴ μου στόπ. Ἀναφέρατε λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ.Δ. 10-12-40

Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης ὁ ὑποφαινόμενος περὶ ὥραν 12ην ὑπέγραψε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3160) 10-12-40 κάτωθι ἀναφορὰν τοῦ πρὸς Στρατιάν.

Ἀριθ. Α.Π. 3160

Μονάδα 734

Ἀναφέρω λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς σας.

Σ. Δ. 10-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἀκολούθως ἐξέδωσα τὴν κάτωθι Η. Δ. πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔχουσιν οὕτω:

Η. Δ. Συγκροτήματος Κ. 10 - 12 - 40

Ἀπερχόμενος εἰς τὴν νέαν μου θέσιν αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Στρατηγείου τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν δραστηριότητα καὶ προσπάθειαν καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ποὺ ἐλειτούργησε καὶ ἔδρασεν ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπὸ τὰς Διαταγὰς μου.

Ἰδιαίτέρως ποιοῦμαι εὐφημιον μνείαν τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Ο.Μ.Κ. Συνταγματάρχου Πυρ. Βαγενᾶ Γ., ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεώς μας ἐκ τοῦ Δ.Σ.Σ. ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὰ προσόντα Ἐπιτελάρχου.

² Ἀνέπτυσσεγ καὶ ὑλοποιεῖ τὰς ἀποφάσεις μου μετ' ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας.

Παρηκολούθη νυχθημερόν ἀκαταβλήτως τὸν ἀγῶνα τῶν Μεραρχιῶν, ἐν-
μερῶν με ἐπὶ τῆς προόδου τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰσηγεῖτο πάντοτε τὰς ὀρθοτέρας
ἀπόψεις.

Σ.Δ. 10-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

² Αντιστράτηγος

Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς ἁνω Διαταγῆς ὁ Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος ἐκάλεσε τοὺς Ἀξιωματικούς, οὓς, ἀφ' οὗ ηὐχαρίστησεν, ἀπεχαιρέτησεν καὶ περὶ ὥραν 14ην ἀνεχώρησε διὰ τὴν νύκτα του θέσιν.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΣ ΜΟΥ διὰ τὴν ἐφεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν διαγωγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς πρὸς τὸν βραδὺν ρυθμὸν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας (σελ. 105).

Ἡ ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ μου αὕτη ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μὴ κατέλθωμεν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ νὰ μὴ προχωρήσωμεν ἄνευ Διαταγῆς του, πρᾶγμα ὅπερ παραδέχεται ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅτι εἶπε καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐκθέσει προσώπων.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΝ μιᾶς τοιαύτης ἐντυπώσεως, δὲν χρειάζεται χρόνος, παρὰ μόνον στιγμαί.

Ἡ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ τῆς ἐντυπώσεως εἶναι ἀληθὲς ὅτι χρειάζεται κάποιον χρόνον. Ἀλλὰ ἐνταῦθα δὲν παρήλθον 2—3 ἡμέραι καὶ τὰ γεγονότα ἐπεδεδαίωσαν τὴν ἀποψίν μου.

Ἡ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ συνάγεται ἐκ τῶν κάτωθι:

1) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς ΧΙ Μεραρχίας διέδθησαν τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΡΣΕΚΑΣ τὴν πρωτὴν τῆς 20ῆς καὶ ἐγκατέστησαν φυλάκια δυτικῶς ταύτης εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ (βρα σελ. 109).

Ο ΕΧΘΡΟΣ διέκοψε τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν Ὅμαδα Μεραρχιῶν Κ. τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ (ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι ΠΡΟΠΑΣ (1210) εὐθὺς μετὰ κατάληψιν τοῦ 1878, ἥτοι τὴν νύκτα τῆς 21—22 Νοεμβρίου (βρα σελ. 115).

ΤΟΥΤΟ ἀνεφέρθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν 7ην ὥραν τῆς 22ας Νοεμβρίου σὺν τῇ ἀναφορᾷ ὅτι «αἱ Μεραρχίαι διετάχθησαν νὰ προωθηθῶσι δραστηρίως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεώς των» (βρα σελ. 115).

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ παρ' ὅλα ταῦτα, μόλις τὴν 11ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐλήφθη ἡ 5897 τηλεγραφικὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., διὰ τῆς ὁποίας ἀντὶ τῆς διατασομένης παρ' ἐμοῦ δραστηρίας προωθήσεως πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας (βρα σελ. 116) τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντέλλεται.

«Τὴν τήρησιν τῆς ἐπαφῆς (ὥσάν ἢ τήρησις τῆς ἐπαφῆς νὰ μὴ ᾔτο ὑπο-

χρέωσις τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης) καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ κατειλημμένου ἤδη αὐχένος ΚΙΑΡΙΤ... (δρα σελ. 116).

2) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, κατελθόντα τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ κινούμενα πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, τὴν 23ην Νοεμβρίου, ἀνεκλήθησαν τῇ διαταγῇ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐπανῆλθον εἰς ΜΟΡΟΒΑ (Κατάθεσις προφορικῇ ἤδη Ταγματάρχου Πεζικοῦ Παπαθανασίου εἰς ὑποφαινόμενον).

3) Τὴν 21.30' ὥραν τῆς 23ης Νοεμβρίου, ἦτοι δύο πλήρεις ἡμέρας μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑ καὶ τέσσαρες τοιαύτας ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ, λαμβάνεται τέλος ἡ ὑπ' ἀριθ. 5932) 23-11-40 ὁδηγία τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐξ ἧς ἐξάγονται τὰ κάτωθι χαρακτηριστικά. (Ὅρα σελ. 120).

— «... ΟΤΙ ΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρθῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Δηλαδή ταῦτα ἀναλυόμενα δηλοῦσι ὅτι ἡ φύσις καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀποστολῶν μας θὰ ἐξηρτῶντο, οὐχὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῆς νικητρίας ἤδη διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἡττηθέντα ἐχθρὸν καὶ εὐρισκόμενον εἰς ἡμερῶν ἀπόστασιν!!! (δρα ἑκτακτον ἀναφορὰν πληροφ. Ὁμ. Μεραρχιῶν Κ. 3040, σελ. 119).

ΟΤΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. συνισταμένη τελικῶς εἰς τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς του εἰς τρόπον νὰ καλύπτεται ἡ ὁδὸς Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα γίνεται κατὰ φάσεις, λίαν συντηρητικὰς καὶ μὲ μεγάλην περίσκεψιν, ὥσῃ νὰ εὐρίσκατο πρὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀνθισταμένου ὑποχωρητικῶς, ἢ ἀνθισταμένου ἀπὸ τοποθεσίας, ἐνῶ ἐχθρὸς, ἐν τῷ ἄνφ χώρῳ, δὲν ὑπῆρχεν.

ΟΤΙ ΚΑΤΑ τὴν προώθησιν ταύτην τῆς διατάξεως μᾶς συνιστᾶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν «τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισιν ΜΟΡΟΒΑΣ τῆς ΣΤΕΝΩΠΟΥ ΤΣΑΙΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ» (δρα παράγραφον ΙΙΙ τῆς ἰδίας διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.), ἦτοι τὴν ὀπισθεν τοποθεσίαν!!!

ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΩΝ ΑΝΩ εὐρίσκω ὅτι καὶ ἐκ τῶν γεγονότων ἐπιβεβαιοῦται ἡ ἀρχικῶς δημιουργηθεῖσα παρ' ἐμοὶ ἐντύπωσις.

Ἔτερα γεγονότα ἐπιβεβαιοῦντα ἀριδῆλως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην εἶναι:

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τῆς Ο.Μ.Κ. διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἦτο καθαρῶς ἐπιθετικὴ καὶ συνίστατο εἰς τὴν «Συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ — Κατεύθυνσις ἐπιθετικῆς προσπαθείας ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — Κάλυψις ἀριστεροῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ κατευθύνσεως τοῦ αὐχένος». Ἐπίσης:

ΕΙΣ ΤΗΝ Α. Π. 5875 διαταγήν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. (ᾠρα σελ. 112) διὰ τὴν ἰδίαν ἐπιθεσιν ἢ ἀποστολὴ εἶναι:

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ μεταξύ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., μερίμνη Β' Σ. Στρατοῦ.

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὴν ἐνέργειάν των πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ...».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ τῶν ἄνω ἀποστολῶν ἦτο ἡ κατόπιν προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ κατάληψις ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. τοῦ ὕψ. 1878, κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἢ ἐντεῦθεν, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐκ τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἀπόσυρσις τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἐπιθεσιν ταύτην τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς Ἡμερησίαν Διαταγήν ἐκάλεσε «Θυελλώδη».

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ἡ καθαρὰ αὕτη ἐπιθετικὴ ἀποστολὴ ἀμέσως, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ, μετατρέπεται καὶ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν «Ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ—Κάλυψις» κλπ. (ᾠρα Α. Π. 5932) 23-11-40 διαταγήν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. σελ. 120).

Η ΟΜΑΣ Μεραρχιῶν Κ. δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν παθητικὴν ταύτην ἀποστολήν καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4) 23-11-40 Διαταγῆς τῆς ἐπιχειρήσεων (σελ. 123) παρασκευάζει ἐνέργειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ πρὸς κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΥΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἐν τῇ ζώνῃ καὶ ἐπεμδάσει τοῦ συνδέσμου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Συνταγματάρχου Κορόζη καὶ διὰ προφορικῶν συγγενήσεων ἐπιτυχᾶνει τὴν ἔγκρισιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδοθείσης πρὸς τοῦτο, τὴν ἐπομένην (2 Δεκεμβρίου, τῆς Α.Π. 5948 Διαταγῆς τοῦ (ᾠρα σελ. 124), δι' ἧς ἀφήνει πλεον τὴν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν τῶν φάσεων τῆς Α. Π. 5932) 23-11-41 ὁδηγίας τοῦ καὶ διατάσσει τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς ἐξόδους βορείως ΜΑΛΙΚ καὶ τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὅσα αὕτη, ἐν τῇ προπαρασκευαστικῇ διαταγῇ τῆς, καθώρισεν, ὅπερ πράγματι γίνεται ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. ἐκδοθείσης τῆς ἀπλῆς Α.Π. 3056 Διαταγῆς τῆς, δι' ἧς διατάσσονται αἱ Μεραρχίαι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν προμνησθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 4 προπαρασκευαστικὴν διαταγήν τῆς ἐπιχειρήσεων (ᾠρα σελ. 125).

ΤΟ ΙΔΙΟΝ ἐπαγαλμβάνεται, βραδύτερον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ὄγκου Ο.Μ.Κ. ἐπὶ τῆς Γενικῆς Τοποθεσίας ΤΡΕΣΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (17.4) — ὕψ. 1881 (ᾠρα σελ. 126), ὁπότε ἡ Ο.Μ.Κ. ἀνακαλεῖται καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τινος ἡμέρας ἀπέρχεται διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

4) ΑΛΛΑ καὶ αἱ μεταγενεστέρως ἐκδοθεῖσαι διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δηλαδή ἡ ὑπ' ἀριθ. 5965) 24-11-40 (ᾠρα σελ. 127), ἡ προπαρασκευαστικὴ 5994) 25-11-40 (ᾠρα σελ. 130) καὶ τέλος ἡ 6002) 23-11-40 (ᾠρα σελ. 135) θέτουσι

ὥς σκοπὸν τῆς Στρατιᾶς οὐχὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ καὶ μετὰ τοῦτο:

— Τὴν ἐξασφάλισιν ὁπωσδήποτε τοῦ ὑψιπέδου ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἐκ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν μονάδων.

Εἰς ὅλα ταῦτα βλέπει κανεὶς ἄλλο ἀπὸ τὴν ὑπ' ἐμοῦ διατυπωθεῖσαν ἀντίληψιν ὅτι τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἦτο ἐφεκτικὸν καὶ λίαν συντηρητικόν; Βλέπει κανεὶς ἔχνη στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως;

ΚΑΙ ΟΥΤΩ καὶ διὰ τῶν, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ, γεγονότων ἐπιβεβαιοῦται ἅπαξ ἔτι, ἡ ἀρχικὴ περὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντύπωσίς μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

I.— ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡ' ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὸ ἑσπέρας ἀφικόμεν ἐἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, εὗρισκόμενον ἐἰς τὸ χωρίον ΖΙΤΣΑ (3 χιλ. Β. Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ), τὴν δὲ Διοίκησιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπομένης (11η Δεκεμβρίου) καὶ ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 914 Διαταγὴν:

Μονὰς I

Ἐπιτελεῖτον Γραφεῖον I

Ἀριθ. Πρωτ. 914

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΜΟΝΑΔΟΣ I

Παρέλαβον ἀπὸ σήμερον τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐἰς ἐκτέλεσιν τῆς Α.Π. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς Γ.Σ.

Ἡ πρώτη μου σκέψις, πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας φέρεται πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔπασαν ὑπὲρ Πατρίδος κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀγῶνας του.

Αἰωνία των ἡ μνήμη, ὅπως αἰωνία θὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα των.

Ἐξαίρω τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σ. Στρατοῦ ὡς καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον ποῦ μᾶς ἀνέθεσε ἡ Πατρίς δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Πρέπει νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ὠθοῦντες καὶ ἀνατρεποντες πᾶσαν προσπάθειάν του μέχρις οὗ τοῦν ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν. Μόνον οὕτω θὰ ἡσυχάσωμεν διὰ πάντα. Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην πρέπει ὅλοι μας, θαυμοφόροι καὶ στρατιῶται, νὰ πολεμήσωμεν δραστήρια καὶ με αὐτοθυσίαν μέχρις ἐξαντλήσεως ἢ θανάτου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος εἶχον συμβῆ
τὰ κάτωθι πολεμικά γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν εὐθύνης του:

Εἰς τὴν στενωπὸν ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ οὐδεμία πρόοδος σημειοῦται. Ἐνε-
κα τούτου ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ
Στρατηγείου πρὸς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἧς τῷ καθίστανται γνωστά: «... αἱ ἐ-
νέργειαι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΚΑΚΑΒΙΑ δὲν φαίνονται ἐξελι-
σόμεναι μὲ ἀνάλογον ρυθμὸν πρὸς τὰς λοιπὰς κατευθύνσεις. Ἐὰν νομίζητε, δύ-
νασθε νὰ ἐνισχύσητε ταύτην, ὥστε ἀποδώσῃ ταχέως. Ἀναμενόμενα ἀποτελέ-
σματα ἐπιδράσωσιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ ΦΙΛΙΑΤΩΝ πρὸς Βορρᾶν ἐνεργείας».

Εἰς τὸν τομέα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ἐπιτυχά-
νει νὰ διαβῇ τὸν ΚΑΛΑΜΑΝ ποταμὸν. Ἀλλὰ ἡ ἐν γένει ἐξέλιξις τῆς ἐπιθέ-
σεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ βραδύνει καὶ ὥς ἐκ τούτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνέ-
πλεξε καὶ τὴν ΠΙην Μεραρχίαν νοτίως τῆς ἀμαξιτῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἥτις προ-
ώθησεν τμήματά της πέραν τοῦ ΞΕΡΙΑ ποταμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους.
Ἡ VIII Μεραρχία ὅμως φαίνεται καθηλωμένη πρὸ τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς
ὕψ. 669 (Β. ΚΑΚΑΒΙΑΣ) — Δάσος ΜΠΟΝΑ, δεξιώτερα δὲ ταύτης ἡ II Με-
ραρχία ἐπίσης δὲν σημειοῖ πρόοδον. Διὰ τοῦτο ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π.
13430) 25-11-40 διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ,
δι' ἧς τῷ γνωρίζονται: «...ἡ παρὰ τὴν Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴν (δρα
ἀνωτέρω) σημειουμένη γενικῶς βραδύτης ἐνεργείας σας καὶ ἰδιαιτάτα ἐπὶ κα-
τευθύνσεως ΚΑΚΑΒΙΑΣ τελείως ἀπαράδεκτος. Ἀναμένω διὰ τελευταίαν φο-
ρὰν ἀποτελέσματα ἐνεργείας σας, πρὶν καταλογίσω ὀριστικὰς εὐθύνας». Ἀλλ'
ἡ στασιμότης τῆς καταστάσεως ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ 5 ἡμέρας ἐκδίδεται ἡ
ὕπ' ἀριθ. Α.Π. 13565) 29-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ
Α' Σ. Στρατοῦ: «... Σημειουμένη ἐνέργεια τοῦ Σ. Στρατοῦ χλιαρά, δυναμένη
νὰ χαρακτηρισθῇ αὐτόχρομα ἀδράνεια. Δραστηρίαι ἐνέργεια ἐπιβαλλομένη ἐπὶ
τῶν πραγμάτων ἐπανειλημμένως διετάχθη, ἐφιστῶ προσοχὴν σας ὅτι ἀπέναντί
μου εἴσθε μόνος ὑπεύθυνος, καθ' ὅσον δύνασθε ἀπέναντι ὑποτεταγμένων διοική-
σεων νὰ λάβητε πᾶν ἀναγκαῖον μέτρον». Ἡ βραδύτης διὰ τὴν κατάληψιν τῆς
περιοχῆς ὕψ. 669 ἠνάγκασε τὸν ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ εὐρισκόμενον
Ἀρχιστράτηγον νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ΕΛΑΙΑΝ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α' Σ. Στρα-
τοῦ, τὸν Διοικητὴν τῆς VIIIης Μεραρχίας, τοὺς ἐπιτελάρχας των κλπ., νὰ πα-
ρατηρήσῃ τὴν σημειουμένην ἐπιβλαβεστάτην καθυστέρησιν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ
τάχιστα ἀποτελέσματα. Τελικῶς μετὰ πολυήμερον καθήλωσιν τῆς VIIIης Με-
ραρχίας πρὸ τοῦ ὕψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑ καὶ κατόπιν προωθήσεως τῆς IIας Με-
ραρχίας πρὸς ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ, πίπτει τὸ 669 καὶ οὕτω διανοίγεται ὁ πεδινὸς
διάδρομος τοῦ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ, εἰς περιοχὴν ΔΟΛΙΑΝΑ — ΒΡΥΣΗ Πασσᾶ, εἰς τὴν
διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, IV Μεραρχία τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Α'
Σ. Στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον μόλις τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερβῇ τὴν ἐγκαρσίαν ΚΑ-

KABIA — Ἄγιοι ΣΑΡΑΝΤΑ, γὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν VIIην Μεραρχίαν καὶ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.

Ἡ ἀντικατάστασις αὕτη συνετελέσθη καὶ οὕτω τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὐρέθη, ὅταν παρέλαβον τὴν Διοίκησιν τούτου (τὴν 11ην Δεκεμβρίου), μὲ τὴν, ἐν τῇ ἀμέσως κατωτέρῳ παραγράφῳ, ἀναπτυσσομένην ΔΙΑΤΑΞΙΝ. Κατὰ τὴν λήψιν τῆς διατάξεως ταύτης, ἐνεργηθείσης πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ παρ' ἐμοῦ, προέκυψαν αἱ κάτωθι καθυστερήσεις (ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς προμνησθείσης ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου).

α') Καθυστέρησις τῆς VIIIης Μεραρχίας, ἀφ' ἐνὸς πρὸ τῆς στενωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸ τῆς περιοχῆς ὕψ. 669 — ΚΑΚΑΒΙΑ. Ἡ πρώτη μάλιστα ἐπέδρασεν ἐμμέσως καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας, διότι ἐν τῇ μεταξὺ ὁ ἐχθρὸς προσεκόμισε νέας δυνάμεις εἰς περιοχὴν ΚΑΚΑΒΙΑΣ.

β') Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἀντικατασταθῇ ἡ VIII Μεραρχία ὑπὸ τῆς IVης. Πράγματι ἡ VIII Μεραρχία ἐνεφάνισε σημαντικὴν μείωσιν μαχητικότητος, χωρὶς τοῦτο γὰ δικαιολογῆται ἐκ τῶν ἀπωλειῶν της. Ἀπόδειξις τούτου ἔστω ὅτι, Σύνταγμα τῆς Μεραρχίας ταύτης, μὴ ἀντικατασταθὲν καὶ συνεχίσαν μέχρι πέρας τὴν προσπάθειάν του (ἐνσωματωθὲν εἰς τὴν IIIην Μεραρχίαν), ἤχθη μέχρι τοῦ βορειοτάτου σημείου, εἰς ὃ προωθήθη ἢ προχώρησις (Κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ).

γ') Ἐπιβράδυνσις προελθοῦσα ἐκ τῆς μετατοπίσεως τῆς IIIης Μεραρχίας ἐκ τῆς προτέρας ζώνης της, εἰς τὴν παραλιακὴν τοιαύτην (τὴν τέως ἀποσπασμάτος ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ), ἀντικατασταθεῖσα εἰς τὸ Δυτικὸν τμήμα τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΙΝΟΥ ὑπὸ τῆς IVης Μεραρχίας.

δ') Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ ὄγκου τῆς IIας Μεραρχίας εἰς τὴν κοιλάδα ΑΩΟΥ καὶ εἶτα ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς της εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΧΑ.

ε') Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς βραδύτητος τῆς ἐνεργείας τῆς ἰδίας Μεραρχίας ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΧΑ, ἣτις συνετέλεσεν ἐμμέσως εἰς τὴν πρὸ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ καθήλωσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας.

στ') Καθυστέρησις ἐν τῇ κινήσει πρὸς ἐκμετάλλευσιν, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ. Παρομοία καθυστέρησις ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ. Οὕτω διὰ βάθος ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δρίνου 35—40 χιλ. ἔδαπανήθη ὁ χρόνος ἀπὸ 4ης Δεκεμβρίου μέχρι 11ης Δεκεμβρίου, 7—8 ἐν συνόλῳ ἡμερῶν μὲ μέσον ρυθμὸν προχωρήσεως 5 χιλ. τὴν ἡμέραν!!!, ἐχθροῦ μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῇ ἄνῳ χώρῳ.

Εὐκόλως συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων ὅτι, ἂν τὸ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὸν Ἄντιστράτηγον Δεμέστιχαν Α' Σῶμα Στρατοῦ ἀπέρριπτε τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Μεθορίου, ἐντὸς τῆς 22ας Νοεμ-

βρίου, καθ' ἣν πρὸς Βορρᾶν ἐπετεύχθη ἡ πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, θὰ ἡδύνατο τοῦτο ἀπολύτως νὰ ἀχθῇ εἰς ΑΥΛΩΝΑ.

α') διότι ἐναντί του δὲν εἶχε παρὰ τὰς παλαιὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ αἰ-
τινες ἦσαν λίαν συντετριμμένοι καὶ καταπεπονημένοι, ἐνῶ αἱ ὑπ' αὐτὸν Με-
ραρχίαι καὶ ἰδίᾳ ἡ IIη καὶ IVη ἦσαν γωπαὶ καὶ ἄνευ προηγουμένων ἀγώνων.

β') διότι ὁ καιρὸς ἦτο λίαν εὐνοϊκὸς (ὁ δριμύς χειμὼν ἤρξατο ἀπὸ 14ης
Δεκεμβρίου).

γ') διότι αἱ μεγάλαι ἐχθρικαὶ ἐνισχύσεις ἐπενέδωσαν μετὰ τὴν 10ην Δε-
κεμβρίου.

Ἡ ἀδικοιολόγητος, ὥς καὶ ἐκ τῶν προμνησθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ
Στρατηγείου ἐξάγεται, βραδύτης ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δαπανή-
σαντος τὸν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου μέχρι 4 Δεκεμβρίου χρόνον (17—20 περίπου ἡ-
μέρας) εἰς τὴν ἀπώθησιν οὐχὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν
του, πέραν τῆς μεθορίου, ἐπέφερε τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὴν ἀντικατάστασιν
τοῦ Ἀντιστρατήγου Δεμέστιχα διὰ τοῦ ὑποφαινομένου. Ἀλλὰ ἡ ἀντικατάστα-
σις αὕτη ἐγένετο ἀργά, διότι κατὰ τὸν ἄνω χρόνον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη εὐρέως,
εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν οὗτος ἀνετρέπετο ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τῆς ὀργανωμένης τοποθε-
σίας ΧΕΙΜΑΡΑ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ κλπ., εὐρέθην ἀπὸ 10—30 Δεκεμβρίου οὐ
μόνον πρὸ τῆς παλαιᾶς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ πρὸ 25—30 νέων ταγμάτων τοῦ
ἐχθροῦ, ἀντιμετωπίσαντες, προσδευτικῶς, μέχρι 5ης Φεβρουαρίου 1941 πλέον
τῶν 10 ἐχθρικῶν Μεραρχιῶν, συγολικῆς δυνάμεως ὑπὲρ τὰ 73 τάγματα (*), ὁ
δὲ καιρὸς εἶχε μετατραπῇ εἰς ἀγρίαν χιονοθύελλαν, δημιουργήσας ἐπὶ μιᾶς μό-
νον Μεραρχίας (τῆς IVης) πλέον τῶν 3500 χιονοπλήκτων ὀπλιτῶν καὶ Ἀξι-
ωματικῶν.

(*) Σ η μ ε ί ω σ ι ς: Τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ἀντιμετώπισε προσδευτικῶς διὰ τῶν
4) 12 Μεραρχιῶν του (II—III—IV—VIII — ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ καὶ ἐν μηχανοκί-
νητον Σύνταγμα δυνάμεως 500—600 ἀνδρῶν) τὰς κάτωθι Ἰταλικὰς Μεραρχίας: 1) Ἀ-
κουῖ, 2) Τζούλια, 3) Μπρενέρο, 4) Μοδένα, 5) Φερράρε, 6) Σιένα, 7) Τριντεσίνα, 8)
IV Κούνεο, 9) Λενιάνο, 10) Καφάλε (ἐσημειώθησαν τμήματα αὐτῆς), 11) Κενταύρων
(Μηχανοκίνητος) καὶ πλῆθὺν ἀνεξαρτήτων ταγμάτων (Φασιστῶν καὶ ἄλλων ὀνομα-
σιῶν). Ἡ δύναμις ἐκάστης Μεραρχίας ἦτο 8—12 ταγμάτων καὶ μεγαλυτέρα ἔτι, ἀναλό-
γως τῆς σπουδαιότητος τῆς ζώνης ἐνεργείας, ἢ τοῦ τομέως, ἐν ἡμύνετο. Οὕτω ἡ Μεραρ-
χία Μοδένης διέθετεν, ὥς προκύπτει ἐξ ἀνευρεθεισῶν διαταγῶν τῆς: Τὴν 30ην Δεκεμ-
βρίου τὸ 18ον Πεζικὸν Σύνταγμα, τὸ 3ον Γρεναδιέρων, τὸ 352 Πεζικόν, τὸ III) 42 Τάγμα
μελανοχιτώνων, τὸ 82ον τάγμα μελανοχιτώνων, τὸ τάγμα Ταγματάρχου Γκαρζεδέρε, ἦτοι
13 τάγματα. Τὴν 6ην Ἰανουαρίου (ὥς προκύπτει ἐκ Διαταγῆς τῆς 8-1-41) διέθετε τὰς
ἄνω Μονάδας καὶ ἐπὶ πλέον τὸ 42 Πεζικόν, σὺν λόχῳ σχηματισμοῦ Λοχ. Βελαιφόρε, ἦτοι
15 τάγματα καὶ πλέον. Κατὰ συνάψειαν, ἂν, ὥς μέσῃν δυνάμειν ἐκάστης Μεραρχίας, θεω-
ρήσωμεν 8—9 τάγματα, ἔχομεν 75—80 τάγματα ἐναντι 39—40 ἡμετέρων ἐξ ὧν ὑπὸ τὰς
ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Σώμ. Στρατοῦ ἦσαν μόνον τὰ 30.

II.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ Α΄ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ, ΚΑΘ' ΗΝ ΗΜΕΡΑΝ
ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΟΥ (ΤΗΝ 11ην ΔΕΚΕΜ-
ΒΡΙΟΥ). ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ

α') Διὰ τα ξίς:

Τρεῖς Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης μετὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν ἐκ θαλάσσης μέχρι ΑΩΟΥ.

— III Μεραρχία σὺν Σύνταγμα μετὰ δεξιὸν ὄριον: ΠΑΠΑΣ ὄρος — ΠΛΙ-
ΕΣΤΕΒΙΤΣΑ (1738) — ΣΜΥΒΙΝΑ (1601), ἀντικαθιστῶσα τὸ Ἀπόσπα-
σμα Θεσπρωτίας, τὸ ἀπόσπασμα Τσακαλώτου καὶ τὴν Δ.Ο. Ἀναγνωρίσεως.

— IV Μεραρχία μετὰ δεξιὸν ὄριον: ΠΙΤΣΑΡΙ (χωρίον) — ΣΕΦΕΡ —
ΑΓΑΪΤ (1580) — ΝΤΟΥΝΤΙΧΕ.

— II Μεραρχία μετὰ δεξιὸν ὄριον: ΑΩΟΣ.

— VIII Μεραρχία εἰς περιοχὴν ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ — ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ (εἰς
τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

Ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΙΓΚΕΡΑ-
ΣΙ (παραλιακὸς τομεύς), (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

β') Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων τμημάτων ἐκ θαλάσσης μέχρι
ΑΩΟΥ ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν: ΜΠΟΡΣΙ χωρίον — ΦΤΕΡΑ — ΓΚΟΛΕ-
ΜΙ χωρίον — ΠΙΤΣΑΡΙ χωρίον — ΣΤΕΠΕΖΑ χωρίον — μετὰ ΛΑΜΠΟ-
ΒΑΣ καὶ ΧΟΡΜΟΒΑΣ χωρίων — Νοτίως ΜΕΛΙΣΟΒΑΣ χωρίον — ΓΚΡΑ-
ΜΠΟΝΑ χωρίον.

γ') Ἀποστολὴ (ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν τοῦ
Γενικοῦ Στρατηγείου). Ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἢ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς στε-
νωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑΣ τοιαύτη ἔχου-
σα οὕτω: «Προχώρησις ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
— ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ μετὰ ἐνέργειαν κυρίως διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του, τῆς
ἐνεργείας τοῦ δεξιοῦ του ἐξελισσομένης ἐν στενῷ συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ἀριστε-
ροῦ τοῦ Β' Σ. Σ. Στρατοῦ». Εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἀναγράφεται: «Δὲν ὀρίζε-
ται ὁριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ
ὄριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακοψώμεν οὐσιαστικῶς τὰς
ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἡθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπι-
τρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ Διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλ-
λευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον.

Ἐκ τῆς τοιαύτης διατυπώσεως προκύπτει ὅτι ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Διοί-
κησις ἐνήργει ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ἐ-
σχέπτετο νὰ σταματήσῃ ταύτας, οὐχὶ ἐπὶ οἷας τοποθεσίας ᾗθελε καὶ συνέφερεν
εἰς αὐτήν, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ἡ καιρικὴ κατάστασις θὰ ἐπέβαλεν τοῦτο! Ἐν
τούτοις εἰς τὰς προθέσεις τῆς, εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν

της «... νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἀμαξιτῶν Κορυτσᾶς — Λεσκοβίκι καὶ Ἁγ. Σαράντα — Κακαδιά καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιθυμητὸς ἐξασφαλιστέος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ). Ὁ-ρεινοὶ ὄγκοι ΜΑΛΙΓΚΕΡ (Δ. ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΓΚΟΡΙΕ (Β. Α. ΑΡ-ΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΜΑΛΙ ΚΟΚΟΪΚΑ (Β. καὶ Β. Α. ΠΡΕΜΕΤΗΣ).

Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς τὸ Α.Σ. Στρατοῦ ἀντικειμενικὸς σκο-πὸς (κατάληψις ὀρεινῶν ὄγκων ΜΑΛΙΓΚΕΡ καὶ ΓΚΟΡΙΕ) εἶχε καταληφθῇ τὴν 11ην Δεκεμβρίου, ὅταν παρέλαβον τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἔμεγεν τοῦτο ἄνευ περαιτέρω ἀποστολῆς!!!

Οὐχ' ἤττον, βλέπων τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς τοποθεσίας ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑΪΤ, ἣτις δεσπόμεναι τῶν κοιλάδων ΒΕΛΙΤΣΑ (Γαρδικιώτη) καὶ ΔΡΙΝΑ (δρα κατωτέρω παράγραφον «ἔδαφος») διέταξα, καίτοι ἦτο ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς, τὴν κατάληψιν ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ καὶ συ-νετελέσθη, μετὰ ἀρκετὰ ἐπίμονον ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ.

δ') Σ. Δ. καὶ Διαβιδάσεις.

α') Σ.Δ.

Σώματος Στρατοῦ εἰς Ζίτσαν (100 χιλιομ. καὶ πλέον ὀπισθεν γραμμῆς μάχης)!!!

— III Μεραρχία εἰς Νιδίτσα Μπούμπαρι.

— IV Μεραρχία εἰς Γκορίτσανι (25 — 30 χιλ. ὀπίσω γραμμῆς μάχης).

— II Μεραρχία εἰς Δουσσάτι, ὅπου ἔδει νὰ ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου. Ἐν τούτοις μεταδὰς τὴν 13ην Δεκεμβρίου εἰς Ἀργυρόκαστρον, καὶ ἐτοιμαζόμενος νὰ μεταβῶ ἑφιππος εἰς Δουσσάτι πρὸς συνάντησιν τοῦ Με-ράρχου, ἔμαθον ὅτι οὗτος δὲν εὕρίσκετο εἰς Δουσσάτι, ἀλλ' ἐν κινήσει ἀπὸ ΣΕΓ-ΚΟΠΟΥΛΙ πρὸς Δουσσάτι (15—30 χιλ. ὀπισθεν γραμμῆς μάχης).

6') Διαβιδάσεις

— Τηλεφωνικαὶ τοιαῦται δὲν ὑφίσταντο πρὸς οὐδεμίαν Μεραρχίαν.

— Ἀσυρμάτου ὑφίσταντο, ἀλλ' ἐλειτούργουν πλημμελῶς, λόγῳ κακοκαι-ρίας.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς εἰδικῆς καταστάσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ τοῦ ἐπεβάλ-λετο, κατὰ τὴν κρίσιν μου.

α') Ἡ συμπληρσίαις τῶν Σταθμῶν Διοικήσεως ὅλων ἀνεξαιρέτως πρὸς τὴν γραμμὴν μάχης.

Πρὸς τοῦτο διέταξα τὴν ἄμεσον μετατόπισιν.

— Τοῦ Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀρχικῶς εἰς ΠΩΓΩΝΙΟΝ, ἔνθα προπαρα-σκευάζετο τοιοῦτος καὶ ἀμέσως, ἀπὸ καταλήψεως κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛ-ΛΕΣΙ, εἰς ΔΕΡΒΙΣΑΝΗΝ.

— Τῆς IVης Μεραρχίας εἰς ΓΑΡΔΙΚΙ ἢ ΖΟΥΛΙΑΤΙ.

— Τῆς IIης Μεραρχίας εἰς ΕΡΙΝΔΙ.

6') Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ τηλεφωνικοῦ συνδέσμου πρὸς τὰς Μεραρχίας.

Πρὸς τοῦτο ἐκάλεσα τὸν Διοικητὴν τῶν Μέσων Διαβιδάσεων καὶ τὸν ἡπεί-λησα δι' ἀντικαταστάσεως, ἂν ἐντὸς 2 ἡμερῶν δὲν ἀποκαταστήσῃ τὸν τηλεφω-

νικόν σύνδεσμον πρὸς τὰς Μεραρχίας. Εἰς διαμαρτυρίας του ὅτι στερεῖται προσωπικοῦ δὲν ἐνέδωσα, ἀλλὰ τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι εἰς τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν Κ., δὲν ἀπώλεσα τὸν τηλεφωνικὸν σύνδεσμον οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, καίτοι ὁ ἄξων τῶν διαβιδάσεων διήρχετο διὰ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ οὐχὶ ὅπως ἐνταῦθα διὰ κοιλάδων καὶ παραλιακῆς ζώνης, ἐνθα ὑπάρχει πληθὺς ἐγκατεστημένων μονίμων πολυποικίλων γραμμῶν. Κατόπιν τούτων ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος ἐπετεύχθη ἐντὸς 2 ἡμερῶν.

γ') Κατὰ τὸν ἄνω χρόνον διέταξα τὸν ἐπιτελάρχην ν' ἀποστέλλῃ ἀνὰ ἓνα ἐπιτελῇ καθ' ἡμέραν πρὸς ἐκάστην τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἵνα μεταβιδάζῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Σώματος καὶ ἐπιστρέφων τὸ ἐσπέρας νὰ μεταφέρῃ ἀναφορὰς, αἰτήσεις, Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως καὶ ἀναφορὰς πληροφοριῶν τῶν Μεραρχιῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο κατεδείχθη λίαν τελεσφόρον καὶ ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τηλεφωνικῶν διαβιδάσεων.

III.— ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ

Τὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης γεγονότα ἐξειλίχθησαν ὡς ἑξῆς:

11 Δεκεμβρίου

1) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Τηρεῖ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

2 III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ 12ον Σ.Π. ἀφίχθὲν εἰς ΠΙΚΕΡΑΣΙ διετάχθη, λόγῳ μεγάλης κακοκαιρίας, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΑ διὰ τὴν νύκτα 12—13 Δεκεμβρίου.

Μὲ τὸ ἀπόσπασμα ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ καὶ Α.Ο.Α. (περιοχὴ ΤΑΤΕΖΑΤΙ) οὐδεὶς σύνδεσμος ἐπετεύχθη λόγῳ κακοκαιρίας.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ IV Ο.Α. κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΛΕΜΙ συλλαβοῦσα αἰχμαλώτους τινας.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα ἀπωθῆσαν ἐλαφρὰ ἐχθρικά τμήματα κατέλαβε τὸν αὐχένα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ καὶ τὰ ὑψώματα ἀμέσως Ν. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ (ὕψ. 1500).

Τὸ κεντρικὸν συγκρότημα ἐξερευνῆσαν τὸ ὄρεινόν συγκρότημα ΜΑΛΙ — ΓΚΙΕΡ ἠρξάτο συγκεντρούμενον εἰς τὴν περιοχὴν ΜΑΣΚΟΥΛΕΡΙ — ΤΣΕΠΟΥΝΑ ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

Τὸ ἀριστερόν συγκρότημα ἐσυνέχισεν τὴν κίνησιν μὴ διαπιστωθείσης τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς ἔφθασε.

Ἡ Μεραρχία διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 773) 11-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὸ ΣΚΙΜΟΒΙΚ καὶ νὰ ἐβάλῃ διὰ Πυροβολικοῦ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ καὶ εἶτα νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς κατάληψιν ΠΡΟΓΚΟΥΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

5) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγῳ χιονοθύελλης.

6) ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) ΓΕΝΙΚΑ

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνέσκηψε σφοδροτάτη χιονοθύελλα καθιστῶσα προβληματικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ παραμονὴν τῶν τμημάτων.

12 Δεκεμβρίου

1) ΜΕΤΑΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ ΤΟΥ Σ.Δ.Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΠΩΓΩΝΙΟΝ

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Τὴν ἐσπέραν ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς IIIης Μεραρχίας.

3) III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ Α.Ο.Α. κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἐχθρὸν κατέχοντα τὸν αὐχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν συγκρότημα βοηθούμενον ὑπὸ τῆς IV Ο.Α. κατέλαβε κατόπιν ἀγῶνος τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα Δ. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ, συλλαβὸν αἰχμαλώτους.

Ἀριστερὸν συγκρότημα ἔφθασε εἰς περιοχὴν ΓΚΟΛΕΜΙ συνδεθὲν μὲ τὸ δεξιὸν συγκρότημα.

Τὰ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ ΑΓΑ·Ι·Τ τμήματα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἀποσπάσματος τῆς IIης Μεραρχίας.

5) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐνίσχυσε τὸ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπόσπασμα δι' ἐγὸς εἰσέτι Τάγματος καὶ μιᾶς Ὀρεινῆς Πυροβολαρχίας.

Ἀποστολὴ τοῦ ἀποσπάσματος: «Ἐξασφάλις τῆς κατοχῆς τῶν ὑψωμάτων 1580—1410 καὶ δυνατότης ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 1580 — ΛΙΟΥΖΑΤΙ».

Ἀναγνώρισις κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐβλήθη ὑπὸ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ Ὀλμων ἐκ τοῦ Ἀντερείσματος Ν. Α. ΛΙΟΥΖΑΤΙ. Διεπιστώθη πλήρης καταστροφὴ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου τῆς Μεραρχίας οὐδεμία ἐνέργεια.

Πρὸς τὴν Μεραρχίαν ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγὴ:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ

Δ.Ε. 75

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ ΚΑΙ ΕΦ. ΜΟΙΡΑΝ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ

Πρώτησις Ἐφιππου Μοίρας Πολυβόλων εἰς ΣΤΑΠΙΤΖΑ — ΡΟΥ-Ι·ΝΕΡΙ διαταχθεῖσα προφορικῶς, ἐγκρίνεται διὰ παρούσης στόπ.

Πληροφορῶ Ἐφιππον Μοίραν Πολυβόλων ὅτι αὐχὴν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕ-ΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατελήφθη ὑπὸ φιλίων ἐνεργούντων πρὸς ΜΠΕΝΖΙΑ στόπ.

Τμήματα ΙΙ Μεραρχίας ἐνεργοῦσι πρὸς ΧΟΡΝΟΒΑ — ΛΕΚΝΙ — ΚΟΝ-ΤΡΑ στόπ.

Ἀπὸ λήψεως παρούσης Ἐφιππος Μοῖρα ὑπάγεται ὑπὸ ΙΙ Μεραρχίαν στόπ.

Ἀπὸ λήψεως Ἐφιππου Μοίρας Πολυβόλων: Πρώτησις καὶ κατάληψις ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἐν συνδέσμῳ μὲ ἐκατέρωθεν ἐνεργοῦντα τμήματα.

ΙΙ Μεραρχία θέτουσα, ὡς διετάχθη, ὑπὸ πυρὰ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐνεργήσῃ πρὸς ὁριστικὴν κατάληψίν του.

Σ.Δ. 12 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

6) Α Ν Τ Ι Α Ρ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν Σ Υ Γ Κ Ρ Ο Τ Η Μ Α

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ χιονοθύελλα ἐξακολουθεῖ τὸ ψῦχος δριμύτατον.

13 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

1) Μετάδασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ καὶ συνάντησις τούτου μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς ΙV Μεραρχίας.

Ὁ Διοικητὴς τῆς IIας Μεραρχίας δὲν εὕρισκετο ὡς προελέχθη εἰς τὸν εἰς ΔΟΣΣΑΤΙ ὀρισθέντα Σ.Δ. ἀλλ' ἐν πορείᾳ πρὸς τὸν τοιοῦτον εἰς ΣΤΕΡΓΟ-ΠΟΥΛΙ. Διετάχθη ὅπως τὴν 10ην ὥραν τῆς ἐπομένης εὕρίσκεται εἰς ΑΡΓΥ-ΡΟΚΑΣΤΡΟΝ πρὸς συνάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α Λ Ι Ο Υ Μ Π Α

Ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας συνεκέντρωσε τὰ Τμήματά του εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (Περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ — Ν. Δ. ΝΤΕΛΒΙΝΑ).

3) ΙΙΙ Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ καὶ Νοτίως καὶ ἐπὶ γραμμῆς 2 χιλ. Β. ΤΖΟΡΑ — ΦΤΕΡΑ.

4) ΙV Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Δεξιὸν συγκρότημα ἀπέκρουσεν ἰσχυράν ἐχθρικήν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ΜΑΛΙ - ΣΠΑΤ ὑψώματος. Ἐπιτεθὲν προώθησε τὰς θέσεις καὶ συνέλαβεν 27 αἰχμαλώτους, μετὰ τῶν Ἀξιοματικῶν των.

Ἀριστερὸν συγκρότημα κατέλαβε τὸν αὐχένα Α. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

5) ΙΙ Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ ὕψ. (Β.Δ. αὐχένος).

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδενίᾳ ἐνέργεια. Συνάντησις Διοικητοῦ Σώματος μετὰ Διοικητοῦ II Μεραρχίας εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ ἐπετεύχθη καὶ ἐγένετο προσανατολισθέντος τοῦ Μεράρχου εἰς προθέσεις Διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ.

6) Α Ν Τ Ι Α Ρ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν Σ Υ Γ Κ Ρ Ο Τ Η Μ Α

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῆχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον καὶ συνεπείᾳ τούτου ἡ διαρροὴ ὀπλιτῶν λόγῳ κρυοπαγημάτων ἀρχίζει νὰ λαμβάνη ἀνησυχητικὴν τροπὴν.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτῃ εἰς δλόκληρον τὴν ζώνην τοῦ Σ. Στρατοῦ.

IV.— ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚῳ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

14 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 13942) 12-12-40 ἀπόρρητοι ὁδηγίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, αἵτινες καθορίζουσιν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ ἐξῆς διὰ τὴν συ-

νέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων: «... α') ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὅποῖον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποδλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι ἐπιτυχιῶν μας δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὄριον, εἰς τὸ ὅποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας. β') 'Ὡς κυρία κατεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων παραμένει **ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ**. γ') 'Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὁρίζεται (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ): **᾽Ογκος ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ — ΣΕΝΤΕΛΙ — ΝΑΡΙΤΣΑ·Ι· — περιοχὴ ΓΚΛΑΒΑ (ΒΟ-ΣΧΟΠΟΛΙΑ) — ΝΤΟΜΠΡΟΥΣΙΑ**, ἐπὶ σκοπῷ διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ **ΣΟΥΣΙΤΣΑ** ποταμοῦ καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ κόμβου **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ** καὶ **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ**. Ἡ κίνησις πραγματοποιηθήσεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν καθωρίζετο, δηλαδὴ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ Κέντρου, παραμένοντος δὲ ὡς στροφέως τοῦ δεξιοῦ...».

Αἱ ἀποστολαὶ τῶν Μ. Μονάδων καθορίζονται ὡς ἑξῆς:

— **Τ.Σ.Δ.Μ.** (π.υ.).

— **Β' Σ.** Στρατοῦ: Κατεύθυνσις **ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑ-ΡΙ**. Κατάληψις τῶν κόμβων **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ** καὶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν βορείως τοῦ στενοῦ **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** δι' ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρά. Κάλυψις τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως **ΒΕΡΑΤΙΟΥ**, πρὸς ἣν νὰ προωθηθῇ ὅσον τῇ ἀναγκαιοῖ διὰ τὴν κάλυψιν ταύτην.

Α' Σῶμα Στρατοῦ: Κατεύθυνσις **ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ**. Κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις τοῦ κόμβου **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ**. Ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ **ΣΟΥΣΙΤΣΑ** ποταμοῦ.

V.— ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1) Ἀποστολὴ

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀποστολῆς τοῦ **Α' Σ.** Στρατοῦ ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις ὅτι:

— Τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν πρέπει νὰ τὴν φέρω ἀπὸ **ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ** πρὸς **ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗΝ**.

— Διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὸν κόμβον τοῦ **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** ἀνάγκη νὰ καταλάβω καὶ νὰ διατηρήσω τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς **ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΗΣ** καὶ νὰ προωθήσω τμήματα μέχρι **ΝΤΟΥΚΑΙ** καὶ **ΑΩΟΥ**. Ἀφ' ἑτέρου τὸ **Β' Σ.** Στρατοῦ δέον νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ **ΣΕΝΤΕΛΙ** διότι ὁ κόμβος **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** ἀπὸ **Β. Α.** μόνον διὰ τῆς καταλήψεως καὶ διατηρήσεως τοῦ **ΣΕΝΤΕΛΙ** ἐξασφαλίζεται. Ἄλλως δὲν καθίσταται ἐκμεταλλεύσιμος, ἢ διὰ **Τεπελενίου** πρὸς **Αὐλῶνα** ἀμαξιτὴ ὁδός, διότι τὸ **ΤΕΠΕΛΕΝΙ** εὐρίσκει-

ται ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν κατεχόντων τὰς Δ. καὶ Β.Δ. κλιτεῖς τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ ἐχθρικών τμημάτων, προστατευομένων καὶ ἀσφαλιζομένων διὰ τοῦ ἐμπροσθεν αὐτῶν κωλύματος, τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ. Ἐὰν ἡ ἀποστολή μου διὰ νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας, δὲν ἐξηρτάτο μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐπιτυχὴ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παραπλεύρου Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδού ἐν πρῶτον ἐλάττωμα εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πραγμάτωσις τῆς ἀποστολῆς του, ἀνάγκη νὰ συμβάλωσι δύο θελήσεις, δύο ἐνέργειαι μεγάλων Μονάδων, διότι ὁ κόμβος τοῦ Τεπελενίου εὑρίσκετο παρὰ τὸ ὄριον τῆς ζώνης των. Ἀλλὰ ἡ κυρία προσπάθεια τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ὡς καθορίζεται εἰς τὴν ἀποστολὴν του, δέον νὰ ἀχθῇ δι' ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρᾶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν Βορείως τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἥτοι ἥτο ἀποκλίνουσα, ὅπερ τ' αὐτό, οὐχὶ ὑποβοηθητικὴ καὶ καλυπτικὴ τῆς διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἐνεργείας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀποστολῆς «ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος Σουσίτσα» εἶναι ὑπόθεσις ἐξαρτωμένη ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἐπιτυγχάνεται, ἅμα καταληφθῇ τὸ ΚΟΥΤΣΙ χωρίον καὶ προωθηθῶσι τμήματα ἰσχυρὰ πρὸς χωρία ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑ.

2) Ἐ δ α φ ο ς

Α'. Γενικὴ Στρατηγικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ζώνη τοῦ Σ. Στρατοῦ διασχίζεται ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τριῶν στενῶν καὶ λίαν ἐπιμήκων ὁροσειρῶν.

— Τῆς ΜΑΛΙ ΓΚΕΡΙ.

— Τῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

— Τῆς ΔΕΜΠΕΛΙ.

Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται διατέμνονται ὑπὸ καθέτου ὁροσειρᾶς ΚΑΡΒΕΛΕΣΙ, ὧν αἱ κύριαι κορυφαὶ εἶναι: ΜΑΛΙΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ.

Ἡ τελευταία αὕτη ὁροσειρά, κάθετος καὶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς προχωρήσεώς μας οὖσα, δεσπάζει ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τῆς κοιλάδος ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΑ.

— Τῆς κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.).

— Τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ταχεῖα κατάληψις ταύτης εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς προμνησθείσης ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ διὰ τὰ δύο μέρη τῆς ἀποστολῆς (κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ) — διάνοξις κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ), διότι, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατέχει ταύτην, λόγῳ τοῦ ὅτι δεσπάζει τῶν προμνησθεισῶν κοιλάδων, πᾶσα παραμονή, ἢ μεταγενεστέρᾳ ἐξόρμησις ἐκ τούτων τῆς διατάξεώς μας θὰ ἦτο λίαν ἐκτεθειμένη.

Β'. Κατευθύνσεις στρατηγικῆς ἐνεργείας εἰς τὸ προμνησθὲν ἔδαφος διακρίνομεν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τὴν παραλιακὴν (κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς).

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ διὰ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ ΦΤΕΡΗ — ΠΑΠΑΔΙΑ — ὕψ. 1000 — ΝΙΒΙΤΣΑ χωρίον — ΣΑΛΑΡΙΑ χωρίον.

— Τὴν ἀπὸ κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑ) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΗΣ διὰ ΠΙΤΣΑΡΙ πρὸς ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν διὰ ΧΟΡΜΟΒΑΣ πρὸς ΛΕΚΛΙ — ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἐξ ὧν τούτων ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσιν:

α') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς διανοίξεως τῆς κοιλάδος τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ: Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ καὶ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

β') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ κατὰ σειρὰν ἰδιαιτέρας σημασίας, αἱ κατευθύνσεις στρατηγικῆς ἐνεργείας εἶναι:

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς τῆς κοιλάδος τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΝΙΒΙΤΣΑΝ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ.

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑΣ διὰ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Ἡ κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Γ'. Διαδοχικὰς τοποθεσίας, ὧν ἡ κατάληψις θὰ ἐπέτρεπεν τὴν τοποθέτησιν καλῆς διατάξεως καὶ θὰ ἐχρησίμευον ὡς διαδοχικαὶ βάσεις ἐξορμήσεως κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν μας ταύτην ἐνέργειαν διακρίνομεν (ἀπὸ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ):

α') ΣΟΥΠΟΤΙ — ΚΟΝΙΑΚ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ (χωρίον) — Μονὴ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΗΟΚΑΣΤΡΙ — ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ — ΧΟΣΤΟΒΛΗ (χωρίον) — ΓΚΡΑΜΠΟΒΕ (χωρίον).

β') ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ — ΜΑΛΙ - Ε - ΚΙΕΠΑΡΟΤ — ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ — ΚΟΝΤΡΑ (χωρίον).

γ') ΧΕΙΜΑΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

δ') ΔΡΥΜΑΔΕΣ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ — ΜΠΟΛΕΝΑ — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΙΟΥ — Αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙ — ΑΩΟΣ.

Δ'. Ὀδική συγκοινωνία καὶ κατάστασις ἡμιονικῶν:

1) Ἡ ἀμαξιτὴ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς ἐκ μέρους τῶν ὑποχωρούντων Ἰταλῶν καὶ κυρίως εἰς τὰς γεφύρας, αἵτινες ἐπεσκευάζοντο δραστηρίως ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Μηχανικοῦ. Αἱ ἐπὶ ταύτης καταστροφαὶ μέχρι γεφύρας ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΟΥ εἰχον ἐπιδιορθωθῆ μέχρι 14ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

2) Ἀμαξιτὴ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΔΕΛΒΙΝΟΥ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἐπίσης καὶ αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς εἰς γεφύρας καὶ μίαν διακοπὴν παρὰ τὸ χωρίον ΓΑΡΔΙΚΙ, ἐπισκευασθείσας ἐντὸς τοῦ ἄνω χρόνου.

3) Ἀμαξιτὴ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΧΕΙΜΑΡΑ ἦτο εὐχρηστος, τῆς παρὰ τὸ ΜΠΟΡΣΙ γεφύρας μὴ καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἰμὴ ἐν μέρει.

4) Ἡ ἀναγραφομένη ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀμαξιτὴ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ μέχρι χωρίου ΤΕΡΜΠΑΤΣΙ δὲν ὑφίστατο, οὐδεμία δὲ πληροφορία σχετικὴ εἶχε δοθῆ ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἡ ὁδὸς αὕτη (μέχρι ΚΑΛΑΡΙΤΙ) κατεσκευάσθη κατάλληλος διὰ τροχόν, ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, χρησιμοποίησαντος 2.000 ἐργάτας ἐντὸς 40—50 ἡμερῶν (μῆκος πλέον τῶν 25 χιλ.).

Αἱ ἡμιονικαὶ ὁδοί, ἀπρόσφοροι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡμιόνους ἔτι, ἦσαν εἰς μὲν τὰ ὀρεινὰ ἐδάφη λίαν περιωρισμέναι εἰς ἀριθμὸν καὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ χιόνος πλέον τοῦ μέτρου, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ πλήρεις λάσπης, ἥτις καθίστα τὴν χρησιμοποίησίν των λίαν δυσχερῆ καὶ κοπιώδη διὰ τὰ κτήνη. Χιλιάδες κτηνῶν ἀπώλοντο ἐντὸς τῶν ὁδῶν αὐτῶν, μὴ δυνάμενα ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως νὰ μετατοπίσωσιν ἑαυτὰ ἐκ τῆς μέχρι κοιλίας λάσπης τῆς ὁδοῦ (ἢ κοιλάς τοῦ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗΣ καὶ ἡ κοιλάς τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ ἔγινεν ὁ τάφος ἑκατοντάδων ἂν μὴ χιλιάδων κτηνῶν).

Ε'. Φύσις τοῦ ἐδάφους καὶ κατάστασις αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων:

Τὸ ἔδαφος κατὰ μῆκος τῶν κορυφογραμμῶν ἦτο πετρώδες καὶ ἐστερημένον πάσης δασικῆς καλύψεως.

Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν ἦσαν πετρώδεις καὶ ἀπότομοι.

Αἱ κοιλάδες ἦσαν στενῆς διατομῆς, χωμάτιναι καὶ λασπώδεις.

Ἀπασαι αἱ θέσεις ὑψομέτρων ἄνω τῶν 500 μ. ἦσαν κατάφορτοι χιόνος, αἱ δὲ ἄνω τῶν 1000 μέτρων ἔφερον τοιαύτη πλέον τοῦ μέτρου.

Τὴν νύκτα ἐμυκῶντο αἱ χιονοθύελλαι.

3) Ἐχθρὸς

Αἱ περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφορίαι (τὴν 11ην Δεκεμβρίου) ἦσαν:

α') Δυνάμεις, διάταξις καὶ κέντρον θάρους ἐχθρικῶν δυνάμεων:

— Πρὸ ἡμῶν εὐρίσκοντο αἱ παλαιαὶ δυνάμεις, ἥτοι περὶ τὰ 30—35 τάγματα καὶ ἐπὶ πλεόν ἀνεξακρίβωτος ἀριθμὸς νωπῶν ταγμάτων, ὧν 3—4 ἐσημειώθησαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης. Ἐπίσης ὑπῆρχον 8 ἱλαὶ ἐκ τῶν παλαιῶν. Αἱ παλαιαὶ δυνάμεις ἦσαν λίαν δεδοκιμασμέναι ἐκ τῶν προηγουμένων ἀγώνων καὶ μὲ ἠθικὸν λίαν καταπεπτωκός.

— Ἡ διάταξις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο μᾶλλον γραμμικὴ (ἄνευ θάρους — κλιμακώσεως).

— Ἡ κατανομή τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο ἰσόπυκνος ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων (πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς ΜΑΛΙΣΠΑΤ, κοιλάς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ) μὲ κάποιαν ὑπεροχὴν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κοιλάς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

β') Ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις:

— Ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις ἐκ προχείρων ἔργων εἰς περιοχὴν Μπόρσι, ἐξ ἰσχυροτέρων τοιούτων εἰς περιοχὴν ΛΟΥΖΑΤΙ καὶ ΛΕΚΛΙ τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ, πρὸ τῶν ὁποίων εἶχε ριφθῇ διπλῇ σειρᾷ συρματοπλέγματος.

γ') Ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ:

Ὁ ἐχθρὸς στερεῖται γενικῆς ἐπιθετικῆς ἀξίας, κέχτηται κάποιαν ἀμυντικὴν τοιαύτην, αὐξανομένην, λόγῳ τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων καὶ τῆς πολλῆς χιόνος, ἥτις καθιστᾷ ἀχρησιμοποίητους τὰς δευτερεύουσας τοιαύτας καὶ κατὰ συνέπειαν παρακωλύει τὰς τακτικὰς ὑπερκερωτικὰς ἐνεργείας. Ἀνάγκη οὗτος ν' ἀπορριφθῇ τὸ ταχύτερον πέραν τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης τοποθεσίας, πρὶν ἐνισχυθῇ σοβαρώτερον.

4) Μ έ σ α

Αἱ ἡμέτεραι Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης εὐρίσκοντο εἰς τὸ ὕψος καὶ ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Αὗται, λόγῳ τῶν προηγουμένων ἀγώνων (ιδίως ἡ II Μεραρχία) καὶ τῆς, μετὰ τοὺς μεθοριακοὺς ἀγῶνας, προελάσεως μέσῳ τοῦ λίαν ὀρεινοῦ καὶ χιονοσκεποῦς ἐν τοῖς πλείστοις ἐδάφους, εἶχον κάποιαν χαλάρωσιν εἰς τοὺς ὀργανικοὺς δεσμοὺς καὶ ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν καὶ κλιμάκωσιν, ἀλλὰ ἡ τακτοποίησις τῶν ἦτο εὐχολος, ὥς ἔχουσαι τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπίσης, διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἡ λῆψις τῆς ἐπιβαλλομένης διατάξεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθησομένης ἀποστολῆς τῶν, ἦτο ἐφικτὴ ἐντὸς τοῦ λογικοῦ χρόνου. Αἱ συγκοινωνίαι τῶν μετόπισθεν ἀποκαθίσταντο προχείρως καὶ εἴπα μονίμως. Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ ἐκτελοῦντο ἡλαττωμένως, ἀλλ' ἄρκετὰ ἐπαρκῶς. Εἶχε σημειωθῇ ἄρκετὰ σημαντικὴ μείωσις τῶν κτηνῶν ἐκ πληγῶν καὶ τῆς διατροφῆς.

5) Χ ρ ό ν ο ς

Ὁ παράγων χρόνος εἰς τὰς ὑπὸ μελέτην ἐπιχειρήσεις παρουσιάζετο:

α') Διὰ τὴν λήψιν τῆς διατάξεως.

— Δὲν ἐχρειάζετο ποσῶς τοιοῦτος, δεδομένου ὅτι ἡ διάταξις ἦτο εἰλημμένη καὶ ὅτι αἱ κατὰ τὴν κρίσιν μου τροποποιήσεις θὰ ἐπεζητοῦντο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν κατευθύνσεων καὶ τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

β') Διὰ τὴν διεξαγωγὴν.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀθλία καιρικὴ κατάστασις ἐδείκνυνεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἔδει ν' ἀρχίσωσι πάραυτα καὶ νὰ διεξαχθῶσιν ἐν συντόμῳ χρόνῳ.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀκατάσχετος ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπέβαλεν ἐπίσης τὴν σύγτομον καὶ δραστηρίαν διεξαγωγὴν τούτων πρὶν ἐνισχυθῇ ὑπερβαλόντως.

VI.— ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ Α' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ (Προσωπικῶς καὶ ἰδιοχείρως συνταχθέντα παρ' ἐμοῦ)

Ὡς προείπομεν, ὁ καθοριζόμενος εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, διὰ τῶν Α. Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθεῖσων τὴν 14ην Δεκεμβρίου, ἀντικειμενικὸς σκοπός, εἶχεν ἐν μέρει καταληφθῇ. Εἶχε καταληφθῇ πρωτοβουλία τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὰς κοιλάδας ΔΡΙΝΑ καὶ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ καὶ διὰ τὴν εὐκόλον μετέπειτα ἐξόρμησιν. Ἐμεγεν ἀκόμη πρὸς κατάληψιν ὁ ὀρεινὸς ὄγκος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ καὶ ἡ διάνοιξις τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Βάσει τῆς προμνησθείσης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, συνέταξα σχέδιον ἐνεργείας, ἐν ᾧ προέβλεπον, οὐ μόνον τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς γενικὰς ἐνεργείας, ἃς θὰ ἐπεχίρει τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αὐλῶνος.

Τοῦ σχεδίου τούτου ἀναγράφομεν ἐνταῦθα περίληψιν ἐπιφυλασσόμενοι νὰ τὸ διατυπώσωμεν, ὡς ἔχει, ὅταν ληφθῇ τὸ ἀλλαχοῦ εὐρισκόμενον ἀρχεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Α'. ΦΑΣΙΣ

α') Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἀμεσος καὶ δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τοῦ αὐχένος ΒΕΡΝΙΚΟΥ (4 χιλ. Νοτίως ΚΕΝΔΕΡΙΤΣΑΣ — ὑψ. 1596). Μεθ' ὃ, καλυπτόμενος ἰσχυρῶς ἀπὸ αὐχένος ΒΕΡΝΙΚΟΥ προώθησις ἰσχυροῦ τμήματος πρὸς χωρίον ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ ΑΩΟΝ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΝ — ΑΥΛΩΝ.

Κυρία προσπάθεια κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΣΑΛΑΡΙΑ.

Καλυπτική και υποδοθητική επίθεσις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν: ΣΕΦΕΡ—
ΑΓΑΪΤ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ. Αὕτη ἐπὶ πλέον θὰ ἀπασχολήσῃ
καὶ θὰ ἀγκιστρῶσῃ τὰς εἰς περιοχὴν ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐχθρικὰς δυνάμεις εἰς ὄφε-
λος τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΡΙΝΑ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ἐπίθεσις μὲ γενικὴν κατεύθυν-
σιν τὸν ροὺν τῶν ἀντιστοίχων ποταμῶν πρὸς ἀπασχόλησιν καὶ ἀγκίστρωσιν τῶν
ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ εἰς εὐνοϊκὴν περίπτωσιν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν κοιλά-
δων τούτων μέχρι ΑΩΟΥ ποταμοῦ.

6') Διὰ τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ προώθησις
εἰτα τμημάτων πρὸς χωρίον ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

Κυρία προσπάθεια: ΚΟΝΙΑΚ — ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

— Δευτερεύουσα ἐπίθεσις ἐν τῷ παραλιακῷ τμήματι πρὸς ἀγγίστρωσιν
καὶ παρακώλυσιν μεταγγίσεως δυνάμεων ἐκ τοῦ τομέως τούτου εἰς κοιλάδα
ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Β' ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γενικοῦ Στρατηγείου)

Κυρία ἐπίθεσις κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς κατάληψιν τῆς πε-
ριοχῆς τῶν χωρίων ΒΕΛΤΣΑ — ΛΕΠΕΝΙΤΣΑ.

Κυρία προσπάθεια: Πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα τῆς κοι-
λάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Καλυπτική καὶ υποδοθητική ἐπίθεσις ἀπὸ ΒΕΡΝΙΚΟΥ διὰ ΣΜΟΚ-
ΒΙΝΑΣ ποταμοῦ πρὸς ΒΑΚΖΑ εἰς ὄφελος τῆς κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ
κυρίας ἐπιθέσεως.

Δευτερεύουσα ἐπίθεσις κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἀμαξιτῆς ἐν τῷ παραλιακῷ
τμήματι πρὸς κατάληψιν ΛΟΓΓΑΡΑΣ καὶ παρεμπόδισιν μεταγγίσεως ἐχθρικῶν
δυνάμεων εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Ἐπίθεσις, ἐν συνδέσμῳ μετὰ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐν τῷ Δυτικῷ τμή-
ματι τοῦ ΑΩΟΥ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΣΑΛΑΡΙΑ — ΜΑΖΑΡΙ, πρὸς κατάλη-
ψιν περιοχῆς ΝΑΖΑΡΙ — ΓΚΑΛΙΜΠΑΡΙ.

Γ' ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γεν. Στρατηγείου)

I. Ἐκ μετὰ λ λ ε υ σ ι ς ἐπιτυχίας κατὰ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν
ΔΕΜΠΛΑΝΙ — ἐκβολαὶ ΑΩΟΥ πρὸς περίκλεισιν εἰς ΑΥΛΩΝΑ ὅσον τὸ δυνα-
τὸν περισσοτέρων δυνάμεων καὶ ὕλικου.

Κάλυψις κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ μέχρι ἐκβολῶν καὶ ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου
τοῦ παραλιακοῦ τομέως.

II. Διὰ τὰς ξις:

α') Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

Κατὰ σειρὰν:

III Μεραρχία με δεξιὸν ὄριον: ΓΚΑΛΙΝΕΣ (1500) — ὕψ. 1000 — ΚΟΥΠΤΣ ὕψωμα — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΟΥ — ΣΟΡΡΑ (1863) — ΤΑΡΤΑ-ΡΙ (1978) — ΠΕΣΚΟΥΝΙ χωρίον.

— IV Μεραρχία με δεξιὸν ὄριον ΚΟΛΟΝΙΟ χωρίον — ΝΤΟΥΝΤΙ-ΧΕ — ΑΩΟΣ ποταμός.

— II Μεραρχία, σὺν μηχανοκίνητον Σύνταγμα καὶ Τάγμα Πολυβόλων, με δεξιὸν ὄριον ΑΩΟΣ ποταμός, κατὰ τὴν Α' φάσιν, κατὰ δὲ τὴν Β' καὶ Γ' φά-σιν ἐφεδρεία ἐν τῇ κατευθύνσει ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΙΑΝΙ, ἐτοίμη νὰ ἐ-πέμβῃ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

6') Ἐ φ ε δ ρ ε ῖ α ι

— Ἐν Σύνταγμα τῆς IIIης Μεραρχίας (αὕτη διέθετε 4 Συντάγματα Πε-ζικοῦ) προσανατολισμένον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ.

— VIII Μεραρχία εἰς περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΥ καὶ χωρίων Δυτικῶς Δρίνου μέχρι Ἀργυρόκαστρον, ἐτοίμη νὰ ἐπέμβῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν IV καὶ III (τῇ ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

— Ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΜΠΟΥΝΟ-ΡΗ ἐτοιμον νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς IIIης Μεραρχίας.

— Δ.Ο.Α. εἰς περιοχὴν ΔΕΛΒΙΝΟΥ ὑπὲρ IIIης Μεραρχίας.

III. Ἀ π ο σ τ ο λ α ῖ

Ὡς αὗται, ἀναλόγως τῆς ζώνης ἐνεργείας των, ἀπορρέουσι δι' ἐκάστην Μονάδα ἐκ τῆς ιδέας ἐνεργείας διὰ τὴν Α' φάσιν, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἀνάλογα μετὰ τὴν διαμορφωθησομένην εἰδικὴν κατάστασιν.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Διὰ τοῦ σχεδίου τούτου, ὅπερ εὑρίσκεται μετὰ τοῦ ἀλλαχοῦ, ὡς ἀνωτέρω προεείπομεν, Ἀρχείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐζητεῖτο ἐν περιλήψει:

α') Νὰ ἐξακριβοῦνται ποῖαι αἱ εἰσερχόμεναι καθ' ἡμέραν δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδιαιτέρα σημασία:

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Πρὸς τὸ ὑψίπεδον τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ΔΡΙΝΟΥ.

6') Ἐν, ἐκτὸς τῆς ἀναγνωρισθείσης ἤδη ἐν ἐπαφῇ ὀχυρωμένης τοποθε-σίας, ὑπάρχει ἄλλη ὀπισθεν ὀργανωμένη, ἢ ὀργανωθησομένη, καὶ ποῖαι. Ἰ-διαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχάς:

Λογγάρα — Κούτσι. — Βερνίκου — Σαλάρια — Ντούντιχε πρὸς Τε-πελένι.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω σχεδίων ἐξεδόθησαν αἱ σχετικαὶ διαταγαί:

α) Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν δλοκλήρωσιν τοῦ καθοριζομένου ὑπὸ τῶν προμνησθεισῶν Α.Π. 1394) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (Θάλασσα — Μαλιτζόρε — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙ-ΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ).

β) Ἀναζητήσεως τῶν ἐν σχεδίῳ πληροφοριῶν ἀναγραφομένων γενικῶν πληροφοριῶν.

VII.— ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ 14 ΜΕΧΡΙ 19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ (Ὁλοκλήρωσις ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ καὶ ὁδηγία ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 85)

Τὰ γεγονότα κατὰ τὴν 14ην Δεκεμβρίου διεξήχθησαν ὡς ἐξῆς:

1) Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ καὶ προσανατολισμὸς τῶν Διοικητῶν II καὶ IV ἐπὶ τῶν προθέσεων του ὡς τὸ ἀνωτέρω σχέδιον ἐνεργείας.

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Συνεκεντρώθη ἐντὸς τῆς 14ης τρέχοντος εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ).

3) III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις ἀμετάβλητος.

Ὁλοκληρώθησαν αἱ ἀναγνωρίσεις διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀριστεροῦ Συστάγματος.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἰδίᾳ εἰς τὸν παραλιακὸν Τομέα.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος κατέλαβεν τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα ΣΚΙΒΟΒΙΚ καὶ τὸ ὕψ. 1100 Β.Δ. τούτου.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του βορειότερον.

Ἀμφότερα τὰ συγκροτήματα εὐρίσκονται ἐν ἐπαφῇ μετ' ἐχθροῦ, ἐγκατεστημένου ἀμυντικῶς ἐπὶ τῶν ὕψωμάτων Ν. ΓΚΟΥΜΠΑΡΙ καὶ Ν. καὶ Ν.Α. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ δεξιοῦ συγκροτήματος, τάγμα ἐπιτεθὲν τὴν 17ην ὥραν Β. ὕψ. 1500 πρὸς ἀπώθησιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐχθροῦ ἠναγκάσθη, λόγῳ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, νὰ συμπτυχθῇ ἐν ἀταξίᾳ. Ἐπὶ τῶν ἐγκαταληφθεισῶν θέσεων προωθήθησαν Τμήματα τοῦ 8ου Σ.Π. καὶ τῆς IV Ο. Α. ἀποκατασταθείσης τῆς διατάξεως.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία λίαν δραστηρία εἰς τὰ μετόπισθεν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν ἀπόσπασμα ἐνεργῆσαν ἐπιθετικῶς, ἐλαχίστην πρόοδον ἐπετέλεσε.

Ἀριστερὸν ἀπόσπασμα (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ) ἐνήργησε πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων. Ἔχει ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν IIαν Μεραρχίαν.

Τὸ Τάγμα Πεζικοῦ τοῦ Ἀντ)κοῦ συγκροτήματος, τὴν ἐσπέραν, ἐκινήθη πρὸς ΠΙΤΣΑΡΙ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀριστεροῦ ἀποσπάσματος τῆς IIας Μεραρχίας.

ΓΕΝΙΚΑ

Ψυχὸς δριμύτατον. Διαρροή παγοπλήκτων.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπεστάλησαν πρὸς τὰς Μεραρχίας III καὶ IV αἱ κατωτέρω διαταγαί:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 76

ΠΡΟΣ ΤΗΝ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

1) ΣΚΙΒΟΒΙΚ κατελήφθη, ὥς καὶ ὑψ. 1000 Β. Δ. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

IV Μεραρχία ἐνεργήσῃ πρὸς ΚΠΟΥΤΣ ὑποστηρίζουσα καὶ καλύπτουσα δεξιὸν σας ΣΤΟΠ.

II) Πρὸς δλοκλήρῳσιν σκοποῦ Δ.Ε. 74) 12-12-40 Διαταγῆς.

Στηρίζοντες ἰσχυρῶς ἀριστερὸν εἰς ΜΠΟΡΣΙ ἐνεργήσῃτε διὰ δεξιοῦ πρὸς κατάληψιν ΠΑΠΑΘΙΑΣ καὶ ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

Μετὰ κατάληψιν ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ προωθηθῇτε πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν: ΚΟΥΤΣΙ — ὑψ. ΠΙΛΙΟΥΡΙΣ — ΣΚΟΥΤΑΡΑ, ἐνεργοῦντες ἐν τῇ κατευθύνσει: ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ — ΠΙΛΙΟΥΡΙ (1252) ΣΤΟΠ.

Σ.Δ. 14-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Δ.Ε. 77

ΠΡΟΣ ΤΗΝ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

I) Μετὰ κατάληψιν ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπιδιώξατε ἀποκοπὴν συμπτύξεως ἐχθρικῶν τμημάτων ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΚΤΟΥΣΙ διὰ ἡμιονικῆς πρὸς ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ στόπ.

II) Εἰς πρωτοβουλίαν Μεραρχίας ἐπαφίεται προώθησις καὶ ἰσχυρὰ στήριξις ἀριστεροῦ εἰς ΚΠΟΥΤΣ καὶ ἐλαφρῶν στοιχείων πρὸς κατάληψιν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων μεταξὺ ΚΠΟΥΤΣ καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑ ἀφ' ἑνὸς καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑΣ καὶ ΓΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀφ' ἑτέρου στόπ.

III) Μεραρχία Τρίτη διετάχθη ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως πρὸς κατεύθυνσιν 1400—ΠΑΠΑΘΙΑ — ΚΠΟΥΤΣ.

Ὑποστηρίξατε καὶ καλύψατε ἐνέργειαν ταύτης — στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

15 Δεκεμβρίου

Μετάδασις τοῦ Διοικητοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς Σ. Δ. IIIης Μεραρχίας (χωρίον ΝΙΒΙΤΣΑ — ΜΠΟΥΜΠΑΡΙ) καὶ προσανατολισμὸς τοῦ Μεράρχου ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΙΑ

Τεθὲν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἀνασυγκροτεῖται διὰ τοῦ Λόχου Διαδιβάσεων μεριμνᾷ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τηλ)κῶν γραμμῶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ (ναί) μέχρι ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΗΣ καὶ ΦΙΛΙΑΤΩΝ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ 12ου Σ. Πεζικοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψ. 613 ΚΗΠΑΡΟ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον, λόγῳ σφοδροτάτης ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως καὶ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Διετάχθη ἡ συνέχισις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν ἐπομένην.

Τὸ 40ὸν Σ.Π. (δεξιὸν Συγκρότημα) ἐν στενῇ ἐπαφῇ ἐγγὺς τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριοτάτη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀπέκρουσε συνεχεῖς μικροαντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐβελτίωσε τὰς κατεχομένας θέσεις.

Ἐχθρική ἀεροπορία ἐσημείωσε μικρὰν δρᾶσιν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1400 ΔΕΜΠΕΛΙ κατόπιν σκληροτάτου ἀγῶνος.

Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατελήφθη τὸ ἀντίρρισμα ΣΤΕΠΙΖΑ — ΡΟΥΚΝΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἦχθη πρὸς Βορρᾶν καὶ κατέλαβε θέσεις παρὰ τὸ 17 χιλιομ. (εἰς τὸ ὕψος χωρίου ΧΟΥΝΤΟΥΚΙ), ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς συμπτώξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον.

Εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ (IV Μεραρχία) καὶ ἀριστερὸν II Μεραρχίας, ὥς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μεραρχίας οἱ παγόπληκτοι αὐξάνονται καθ' ἐκάστην ἐπικινδύνως.

Τὰ κτήνη λόγῳ τοῦ ψύχους καὶ κακῆς διατροφῆς θνήσκουσιν εἰς μέγα βαθμὸν καθ' ἐκάστην.

Πρὸς τὰς Μεραρχίας ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγή:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 79

Ἀπόρρητος Προσωπικῇ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

I. Ὁ καθωρισμένος μέχρι τοῦδε ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Σ. Στρατοῦ, κατὰ τὰς συνεχιζομένας ἐπιχειρήσεις, στοιχίζεται δυτικῶς μὲν ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ συγκροτήματος ΜΙΑΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΠΟΥΤΣ — Ἡμιονικαὶ διαβάσεις ἐκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀνατολικῶς δὲ ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ ΑΩΟΥ.

Ἡ κατάληψις τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας ἐξόρμησιν πρὸς νέαν προσπάθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλίζει δι' ἡμᾶς μίαν ἰσχυρὰν τοποθεσίαν.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι πᾶσα παρερχομένη ἡμέρα εἰς βάρος τῆς δλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ προσφέρεται θετικῶς εἰς τὸν ἀντίπαλον, παρεχομένης εἰς τοῦτον εὐκαιρίας ἀνασυντάξεως καὶ ἐνδεχομένης ἐνισχύσεώς του.

Ἐπομένως, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπάθειας ὑπὸ τῶν Μονάδων τοῦ

Σ. Στρατοῦ, αἵτινες ὑπερέβησαν καὶ τὰς πλέον αἰσιοδόξους προβλέψεις, ἐπιδάλλεται νὰ συνεχίσωμεν ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης χρονοτριβῆς τὴν ἐνέργειάν μας πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀνωτέρω καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ κειμένου ἄλλως τε ἐγγύτατα τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων.

II) Διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐξεδόθησαν καὶ ἰσχύουσιν αἱ κάτωθι διαταγαί μου:

α') Διὰ τὴν III Μεραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 74) 12-12-40.

β') Διὰ τὴν IV Μεραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 77) 14-12-40.

γ') Διὰ τὴν II Μεραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 73) 12-12-40, Δ.Ε., 75) 13-12-40 καὶ Δ.Ε. 78) 15-12-40.

Ἐπὶ πλέον:

1) Ἡ II Μεραρχία μετὰ κατάληψιν ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΣ περὶ ἧς προβλέπουσιν αἱ ὡς ἄνω διαταγαὶ θὰ συνεχίσῃ πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΣ φέρουσα τὴν κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΤΟΥΤΙΧΕ (1440) — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) Σ.Σ.

2) Ἡ IV Μεραρχία νὰ διατηρῇ ἰσχυρῶς τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ καὶ ΣΚΙΒΟ-ΒΙΚ μέχρι ὁλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ τῆς σκοποῦ.

III) Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας διὰ τὸν παρόντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

— Μεταξὺ III καὶ τῆς IV Μεραρχίας κορυφογραμμὴ ὁρος ΝΑΝΑΣ — ΠΑΠΑΘΙΑ εἰς IV Μεραρχίαν.

— Μεταξὺ IV καὶ II ΚΟΛΟΝΙΑ εἰς IV Μεραρχίαν — ἀντέρεισμα 1440 — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ, ἀμφότερα II Μεραρχία.

IV) Δὲν θὰ ἐμπλακῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ διαταγῆς μου:

— Δύο Τάγματα IV Μεραρχίας τηρούμενα ἀνὰ ἓν εἰς περιοχὰς ΚΟΛΟΝΙΑ καὶ ΓΚΟΛΕΜΙ.

— Ἐν Τάγμα τῆς IIης Μεραρχίας εἰς περιοχὴν ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ.

Σ.Δ. 14-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

16 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος κατέλαβε τὸ ὕψωμα 615 (χάρτης 1) 50.000).

Εἰς τὸ δεξιὸν οὐδεμία ἐνέργεια.

Διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ συνδευασμένη ἐνέργεια τοῦ δεξιοῦ IIIης Μεραρχίας καὶ τοῦ ἀριστεροῦ IV διὰ τὴν ἐπομένην πρὸς κατάληψιν τῆς ΠΑΠΑΘΙΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία ἐνέργεια, λόγω τῆς συνεχοῦς σφοδροτάτης χιονοθύελλης, τῆς χιόνος ἀνελθούσης εἰς ὕψος 1 μέτρου.

Ἡ κατάσταση τῆς Μεραρχίας ἀποβαίνει κρίσιμος λόγω τῆς συνεπείᾳ κρουοπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἀθρόων ἐκ τοῦ ψύχους θανάτων κτηνῶν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγω τῆς χιονοθύελλης.

Διετάχθη ὑπὸ Σ. Στρατοῦ συνδεδυασμένη ἐνέργεια ἀριστεροῦ IIας καὶ δεξιοῦ IVης πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἐξακολουθεῖ δριμύτατον ψύχος μετὰ σφοδρῶν χιονοθυελλῶν.

17 Δεκεμβρίου

Ἀπὸ τῆς 1ης πρωῒνης ὥρας ἡ χιονοθύελλα μαίνεται εἰς βαθμὸν πρωτοφανῆ.

Τὴν 2.30' ἐλήφθη τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1325 τηλεγράφημα τῆς IVης Μεραρχίας Α.Π. 1325.

ΕΕ. ΕΠΕΙΓΟΝ

ΠΡΟΣ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Α' Σ. Στρατοῦ)

Διοικητὴς Πεζικοῦ καὶ Συνταγματάρχαι γραμμῆς μάχης ἀναφέρουσιν ὅτι λόγω χιόνος ἀνελθούσης εἰς 60 ἑκατοστά, ψύχους καὶ χιονοθύελλης, πλεῖστοι στρατιῶται καὶ Ἀξιωματικοὶ ὑπέστησαν ψύξιν μεταφερθέντες ἐπὶ φορεῶν στόπ.

Παρακαλῶ ἐγκρίνῃτε ἀποσύρωμεν κυρίως δυνάμεις καὶ παραμείνωσιν ἐλαφρὰ τμήματα ἐναλλασσόμενα, καθ' ὅσον ὑπάρχει φόβος γενικῆς ψύξεως καὶ διαρροῆς στόπ.

Συνεπείᾳ ἀνωτέρας καταστάσεως ἐπιχειρήσεις διακοπῶσι στόπ.

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Γ. (IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς κατωτέρω Α.Π. 328 Διαταγῆς του αὐθωρεῖ (ὥρα 3.30) (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

«Ἐπὶ 1325 ἀναφορᾶς ὑμῶν ἐγκρίνω ἀπόσυρσιν μόνον παγοπλήκτων στόπ.

Παραμείνωσι ἅπασαι ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις πρὸς ἀσφαλῆ ἑξασφάλισιν κατεχομένων θέσεων κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως στόπ.

Διὰ τὴν μὴ συνέχισιν ἐπιχειρήσεων διατάξω πρῶταν ἀναλόγως καιρικῆς καταστάσεως στόπ.

Πάντως τμήματα ὑμῶν συνδυάσωσιν ἐνεργείας μὲ ἐκατέρωθεν Μονάδας II καὶ IIIης Μεραρχιῶν, ὡς διετάχθη στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὴν πρῶταν μετέβη ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν IVην Μεραρχίαν μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀριστερόν τῆς IIας Μεραρχίας.

Ὁ Ἐπιτελάρχης ἐκτὸς τοῦ Διοικητοῦ τῆς IVης Μεραρχίας συνήντησε καὶ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας καὶ κατέστησε τούτους ἐνημέρους τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ ὅσον ἔγχεσι ταχυτέρα κατάληψις τῶν πρὸ τοῦ Μετώπου κατωκημένων τόπων πρὸς προστασίαν τῶν τμημάτων.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερόν ὠλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τοῦ συγκροτήματος τῶν ὑψωμάτων 613.

Τὸ δεξιὸν ἐβεβλίσσε τὰς θέσεις του πρὸ τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - ΤΖΟΡΕΤ ἐν συνεχῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ἰσχυρὰς θέσεις προστατευομένας ὑπὸ συρματοπλέγματος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ κέντρον κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του ἀχθὲν 900 μ. Ν. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

Συνεχίζεται ἡ διαρροή παγοπλήκτων καὶ ἀθρόων θανάτων κτηγῶν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα προώθησε ἐλάχιστα τὰς θέσεις του, συλλαβὸν αἰχμαλώτους τινάς, ἐν οἷς καὶ ἓνα Ἀντισυνταγματάρχην.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Δριμύτατον ψῦχος μὲ πτώσιν ἀφθόνων χιόνων μὲ τὰς γνωστὰς συνεπειὰς ἐπὶ τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων.

Διαρκῶς σημειοῦνται νέαι μονάδες ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης τοῦ ἐχθροῦ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερόν ἐπροχώρησε μέχρι (547), ἄνευ ἐπαφῆς.

Διὰ τοῦ δεξιοῦ προπαρασκευάζεται ἐπίθεσιν.

Ἐχθρικός στόλος ἐκ δύο ἐλαφρῶν καταδρομικῶν καὶ τεσσάρων ἀντιτορπιλικῶν ἐβομβάρδισε ἀνεπιτυχῶς ἡμέτερα τμήματα ΠΙΚΕΡΑΣΙ ἀπὸ 14.30' μέχρι 16ης ὥρας. Στόλος ἐξηκολούθησε παραπλέων ἀκτὰς ΠΑΛΕΡΜΟΥ μέχρι νυκτός.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὰ τμήματα ἐβελτίωσαν τὰς θέσεις των καὶ εὐρίσκονται ἐν στενῇ ἐπαφῇ Ν. τῶν χωρίων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΛΕΚΤΟΥΣΙ, ἀνταλλάσσοντα πυρὰ καὶ προπαρασκευάζοντα ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε, ἄνευ ἀγῶνος, τὴν ΜΑΛΙΣΙΟΒΑΝ καὶ κατόπιν ἀγῶνος τὸ Β' ταύτης ὕψωμα 1285.

Ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ κατόπιν ἀγῶνος τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας κατέλαβον τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ (χωρίον ΧΟΡΜΟΒΑ καὶ ἀντέρεισμα Β.Α. — τούτου) καὶ ἔλαβον ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ εὐρισκομένης ἐπὶ τοῦ Α. καὶ Ν.Α. ΛΕΚΛΙ ἀντερείσματος καὶ προστατευομένης διὰ συρματοπλέγματος τοποθετημένου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς χαράδρας τῆς κειμένης Α. ΧΟΡΜΟΒΑΣ.

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην (καταλήψεως ΧΟΡΜΟΒΑΣ) συνελήφθησαν ὑπερεκατὸν αἰχμάλωτοι ἐν οἷς καὶ 3 Ἀξιωματικοί.

Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ.

Τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΛ·Ι·Τ κατέλαβε διὰ τμήματος του τὸ ὕψωμα 926 (Ν. ΤΕΠΕΛΕΝΙ), τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του (κίνησις κτηνῶν ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν δυσχερεστάτῃ λόγῳ τοῦ ὕψους τῆς χιόνος καὶ τοῦ ἀποκρήμνου τοῦ ἐδάφους) καὶ σοδαροτάτης αἰμορραγίας, τὴν ὁποίαν τὴν ὑφίστατο πλευροκοπούμενον σφοδρῶς.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται.

Τὴν 13ην ἐξεδόθη ἡ κατωτέρω Διαταγή. (Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

Παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν διαρκῶς τὰς κάτωθι ὁδηγίας μου, ὡς καὶ τὰς τοιαύτας ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 80) 16-12-40 καὶ Α.Π. 251) 737) 7-12-40:

I) Ὁ ἀγὼν ἄγεται εἰς πέρας διὰ δύο μεγάλων ἐργασιῶν:

α') Διὰ τῆς προπαρασκευῆς, δάσει τῆς ιδέας ἐνεργείας τοῦ Διοικητοῦ (καθορισμὸς κατευθύνσεων ἐκθέσεως καὶ Ἀντικ. σκοποὶ — λήψεις τῆς Διατάξεως κλπ.).

β) Διὰ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, ἣτις χαρακτηρίζεται διὰ τῶν κάτωθι ἐκδηλώσεων, ἢ ἐνεργειῶν.

— Συντονισμὸς ἐνεργειῶν, ὅταν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διάφορα γεγονότα ἐκτρέπουσιν ἢ σταματῶσι τὴν προσπάθειαν.

— Καθορισμὸς νέων ἀξόνων προσπάθειας, ἐπιτρεπόντων νὰ διευκολύνωσι τὴν προχώρησιν, ὅταν αἱ καθορισθεῖσαι ἀρχικῶς κατευθύνσεις δὲν προσφέρονται εἰς τοῦτο καὶ σύγκλισις εἴτα τῆς κυρίας προσπάθειας πρὸς τὴν δι' ἀποστολῆς καθοριζομένην κατεύθυνσιν.

— Διαρκὴς ὥθησις (ὕλική καὶ ψυχική) διὰ προσωπικῆς ἐπεμβάσεως τῶν κατωτέρων διοικήσεων νὰ ἄγωνται ταχέως καὶ δραστηρίως εἰς τὴν πραγματικὴν τῆς ἀποστολῆς των.

— Διαρκὴς ἐνημέρωσις (ὄχι μόνον διὰ τοῦ ἑσπερινοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως) τῶν ἀνωτέρων Διοικήσεων ἐπὶ τῶν ἐπιτυχανομένων ἀποτελεσμάτων, ἔστω καὶ ἀρνητικῶν, ἵνα καὶ αὕτη δυνηθῇ νὰ ἐπέμβῃ ἐγκαίρως κατὰ τὰ διατυπούμενα ἀμέσως ἀνωτέρω.

Καίτοι τὸ πρῶτον μέρος, ὡς παρατήρησα, ἐνεργεῖται καλῶς, ἡ διεξαγωγή ὅμως τῆς μάχης δὲν ἐνεργεῖται παρ' ὅλων κατὰ τὰς ἀναπτυσσομένας ἀνωτέρω ὑποδείξεις.

Παρακαλῶ ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ διεξαγωγή τῆς μάχης, δάσει τῶν ἀνωτέρω ὑποδείξεων.

II) Ἡ πεσοῦσα χιὼν (εἰς τινα σημεῖα ὑπερέβη τὸ ἐν μέτρον) ἄγει εἰς δύο ἀνάγκας:

— Τὴν χρησιμοποίησιν οὐχὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν ὁδεύσεων διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

— Τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χωρίων.

Τὸ πρῶτον παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ὑπερκέρασιν.

Κατὰ συνέπειαν ὅπου ἀνάπτυξις καὶ ὑπερκέρασις αἱ ὁποῖαι σταθερῶς πρέ-

πει νὰ ἐπιζητῶνται, δὲν εἶναι ἀρκεταί, πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, νὰ γίνηται λογικὴ χρησιμοποίησις τῆς ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας τοῦ Πεζικοῦ διὰ Πυροβολικοῦ.

Τὸ δεύτερον (χρησιμοποίησις χωρίων) ἀναγκαιοὶ ἀπόλυτα διὰ τὴν παραμονὴν τῶν ὄγκων τῶν Τμημάτων καὶ τῶν κτηνῶν κατὰ τὴ νύκτα, λόγῳ τῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους.

Ἀνάγκη, χωρὶς νὰ ἐκτρεπώμεθα τῆς κατευθύνσεως ἐνεργείας, νὰ ποιῶμεθα εὐρεῖαν καὶ συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατωκημένων τόπων.

Οὗτοι διατεθειμένοι πλειστάκις μετωπικῶς ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας, ἐπιτρέπουσιν ὀργανούμενοι καὶ συνδεόμενοι νὰ ἐξασφαλίζωσι τὸ σύνολον τῆς ζώνης.

Τ. Τ. 825 Δεκεμβρίου 1940
Ὁ Διοικητὴς τῆς Μονάδος Ο. Δ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

VIII.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΥΣΜΑ- ΡΙ — ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ.

19 Δεκεμβρίου

Τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου του, συνιστῶν ἐνέργειαν δραστηρίαν, ἄνευ διακοπῆς πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν ταχθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

Εἰδικώτερον πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν ἀπηύθυνε τὴν κατωτέρω διαταγὴν (ἰδιοχειρὼς συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Α. Π. 349

ΠΡΟΣ ΤΗΝ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Χρονίζων ἀγῶν κατωκημένων τόπων Β. ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ, ἐξυπηρετῶν προθέσεις ἐχθροῦ καὶ δαπανηρὸς εἰς αἷμα, εἶναι ἀδικοιολόγητος στόπ.

Διαθέσατε ἀναγκαίως δυνάμεις πρὸς ταχεῖαν ἐκκαθάρισιν κατωκημένων τόπων συντονίζοντες ἐνέργειαν Μονάδων διὰ προσωπικῆς διευθύνσεως ἀγῶνος στόπ.

Δύνασθε πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐλιγμοῦ σας χρησιμοποίησθε κατευθύνσεις καὶ ζώνας παρακειμένων Μ. Μονάδων καὶ τὰ εἰς διάθεσίν μου δύο Τάγματά σας στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερόν ἀπόσπασμα ἀνατρέψαν ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις κατέλαβε τὸ ὕψωμα ΓΚΙΛΜΙ καὶ εὐρίσκεται ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα (40 Σ. Εὐζώνων) κατόπιν ὁλοήμερου σκληροῦ ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του εἰς αὐχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

Διετάχθη συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἐπομένην.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξαιρετικῶς ἔντονος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τὸ Β. τούτου ὕψωμα, ἐπὶ πλέον προώθησε τὸ ἀριστερόν μέχρι τῆς Ν. παρυφῆς τοῦ ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη. Κατεστράφη ὑπὸ βομβῶν χειρουργεῖον ἀνεπτυγμένον εἰς ΚΟΛΟΝΙΟ. Ἐφονεύθησαν ἅπαντες οἱ νοσηλεύόμενοι.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Στασιμότης. Τὸ ἄκρον δεξιὸν ἀπέκρουσε ἐχθρικὰς ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὕψωματος 1285.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.

Ὁ οὐρανὸς αἶθριος. Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δραστηριωτάτη βομβαρδίζουσα καὶ πολυβολοῦσα τὰ τμήματα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΖΑΓΟΡΙΑ π. εἰς βάθος καὶ μέχρι τῶν μετόπισθén της.

20 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς Α.Π. 354) 1107) 20-12-40 διέταξε τὴν IVην Μεραρχίαν ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της πρὸς ΠΑΠΑΘΙΑΝ — ΚΟΥΤΣΙ πρὸς διευκλύνσιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μεραρχίας.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Διὰ τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος (40 Σ. Εὐζώνων) συνεχίσασα τὸν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἀρξάμενον σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς κατάληψιν τῆς ἰσχυρᾶς διὰ συρματοπλέγματος ὀργανωμένης καὶ κατεχομένης τοποθεσίας τοῦ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ ἐξετόπισε τὸν ἐχθρόν ἐκ τῶν θέσεών του διὰ τῆς λόγῃς, χρησιμοποιοηθείσων φαλλίδων διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν συρματοπλεγμάτων.

Ἡ διὰ λίαν ἀνεπαρκοῦς Πυροβολικοῦ κατάληψις τῆς ἀνωτέρω ἰσχυρᾶς ὀργανωμένης τοποθεσίας ὀφείλεται εἰς τὴν δεξιάν καὶ θαρραλέαν διοίκησιν καὶ ἱκανότητα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις διευθύνων τὸν ἀγῶνα ἐκ

τοῦ σύνεγγυς ἐνεψύχωνε καὶ ἐνεθάρρυνε διὰ τοῦ παραδείγματός του ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας καὶ ὅστις ἀναπτύσσων ἀξιοζήλευτον πρωτοβουλίαν καὶ ἀποφασιστικότητα κινεῖται ἀμέσως καὶ δραστηρίως πρὸς ΚΟΥΤΣΙ, μολοντί πρὸς τὸ δεξιόν του πλευρὸν ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἶναι ἐγκατεστημένον ἀμυντικῶς πλήρες Τάγμα Μελανοχιτώνων τοῦ ἐχθροῦ, ἔναντι τοῦ ὁποίου ἐκαλύφθη.

Τὴν ἐπομένην, 20 Δεκεμβρίου, κατόπιν ἀγῶνος καταλαμβάνει τὸν ὄγκον ΚΟΥΤΣΙ καὶ τὴν μεθεπομένην, 21 Δεκεμβρίου, διὰ καταλλήλου καὶ ἐπιδεξίου ἐλιγμοῦ αἰχμαλωτίζει ὁλόκληρον τὸ ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ ἐχθρικὸν Τάγμα.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν ἐν μέσῳ χιόνος καὶ ἐπὶ λίαν δυσβάτου ἐδάφους. Εἰς χεῖρας τῆς Μεραρχίας, ἐπιχειρούσης ἄνευ τινὸς διακοπῆς ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ ὄγκου ΠΑΠΑΘΙΑΣ ζώνης ἐνεργείας τῆς, περιήλθον πληθὺς αἰχμαλώτων καὶ ἄπειρον πολεμικὸν ὕλικόν.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ, προώθησε ἐλαφρῶς τὸ κέντρον τῆς, ὁλοκληρώνουσα τὴν κατάληψιν τοῦ ὕψωματος 1200.

Περιήλθον εἰς χεῖρας τῆς πολλοὶ αἰχμάλωτοι, τέσσαρα Πυροβόλα καὶ ἄφθονον παντοειδὲς ὕλικόν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία ἐνέργεια ἀξιοσημείωτος.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ψυχὸς δριμύ.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριοτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν Τομέα τῆς IIIης Μεραρχίας.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσι ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 87) 20-12-40 ὁδηγίαι πρὸς τὴν IIα Μεραρχίαν διασωθεῖσαι:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α. Ε. 87

Προσωπική — Ἀπόρρητος

Ἐ π ε ί γ ο υ σ α

ΑΠΟΡΡΗΤΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ IIας ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

I) Ἡ ἀποστολή τῆς Μεραρχίας δάσει τῶν μέχρι σήμερον ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν μου συνίσταται:

α') Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς καὶ τελικῶς τὴν κατάληψιν τῶν χωρίων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ — ΜΕΛΙΣΙΟΒΑ καὶ τὴν μετὰ

ταύτην ἐπιτήρησιν τοῦ ΑΩΟΥ μεταξύ ΔΡΙΝΟΥ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. δι' ἐγκα-
ταστάσεως ἐπὶ τῶν κατωκημένων τόπων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ.

6') Δ. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κατωκημένων τόπων ΛΙΟΥΖΑΤΙ
— ΜΠΕΝΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ τοῦ ὑψώματος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596)
τῆς κυρίας προσπαθείας φερομένης ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕ-
ΡΟΝΙΤΣΑ.

II) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς ἐκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ,
δι' ἣν ἡ Μεραρχία εἶχε καὶ ἔχει ἐλευθέραν χρῆσιν ὅλων τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς
τῆς μέσων, ὥστε κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος νὰ ἐπέμβῃ κατὰ τὴν κρίσιν
τῆς, γνωρίζω ὑμῖν τὰς προθέσεις μου διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῆς Μεραρ-
χίας σας.

α') Ἡ ἐπιτήρησις ΑΩΟΥ ἐπὶ ΚΟΝΤΡΑ καὶ ΠΕΣΤΑΝΙ θὰ ἐξακολουθή-
σῃ μέχρι προωθήσεως γειτονικοῦ Σ.Σ. εἰς ὕψος αὐτῶν.

6') Μεταγενεστέρα κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς Μεραρχίας διαγράφεται
κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ') Ἡ Μεραρχία θὰ διαθέσῃ διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην δύο Συντάγματα
Πεζικοῦ μετὰ Πυροβολικοῦ καθορισθησομένου ἐν καιρῷ, τοῦ τρίτου Συντάγμα-
τος Πεζικοῦ τηρουμένου εἰς διάθεσίν μου εἰς περιοχὴν ἀρχικῶς ΧΟΥΜΕΛΙ-
ΤΣΑ — ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ, καὶ μεταγενεστέρως κατὰ τὰς
διαταγὰς μου.

III) Ἐκ τῆς μεταγενεστέρας ταύτης ἀποστολῆς τῆς Μεραρχίας, ἀλλὰ καὶ
ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἐνδεχομένως τοῦ ἀγῶνος πρὸς ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ προκύπτει ἡ ἀ-
νάγκη ἡ Μεραρχία νὰ ἀρξηται ἀπὸ τοῦδε διαπεραιούσα δυνάμεις Δ. ΔΡΙΝΟΥ
ἐν τῇ περιοχῇ ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ — ΚΟΡΩΝΗ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ καὶ Β. κα-
τὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τόσον δι' ἐνδεχομένην ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει
τῆς ἤδη ὑφισταμένης ἀποστολῆς τῆς (κατάληψις ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙ-
ΤΣΑΣ) ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεταγενεστέρας ἐνεργείας τῆς, ἐπι-
βαλλούσης τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς Μεραρχίας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

IV) Ἡ Μεραρχία ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ προτείνῃ Σ.Δ. Δυτικὰ ΔΡΙΝΟΥ.

Τ.Τ. 835 τῇ 20 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

IX.—ΕΛΙΓΜΟΣ ΤΗΣ ΣΑΛΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΣΟΥΣΙΤΣΑ

21 Δεκεμβρίου

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι, ὅτι
ἦλθε ἡ κατάλληλος στιγμή τῆς ἐκπομπῆς τῶν διαγραφομένων ἐλιγμῶν ἐν τῇ
ιδέᾳ ἐνεργείας μου (δρα Α' Φάσις τοῦ σχεδίου ἐνεργείας), ἦτοι:

— Τοῦ ἐλιγμοῦ ΣΑΛΑΡΙΑ: (Ἐξόρμησις ἐκ Νιδίτσης καὶ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ κατάληψις ὁμωνύμου χωρίου πρὸς διακοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ).

— Τοῦ ἐλιγμοῦ τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ: (Κατάληψις τοῦ χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ εἴσοδος τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς τὴν Κοιλάδα Σουσίτσας).

Πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ἄνω ἐλιγμῶν ἐξέδωκα τὴν 21ην Δεκεμβρίου τὰς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 ἰδιοχείρους διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἃς ἐπειδὴ ἐξήρχοντο πέραν τοῦ μέχρι τοῦδε καθωρισμένου διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κατάληψις κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) ὑπέβαλον εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὅπερ καὶ ἐνέκρινε ταύτας διὰ τῆς διαταγῆς του.

Λέγω ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος, οἱ διὰ τῶν ἄνω διαταγῶν καθοριζόμενοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί, διότι, ναὶ μὲν εἰς τὰς ἄνω ὁδηγίας ἀναγράφεται ὡς γενικὴ ἀποστολὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ: «Ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ», ἀλλὰ μέχρι τοῦδε εἶχεν ὀρισθῇ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου ὁ προμνησθεὶς ἐνδιάμεσος καὶ οὐχὶ ὁ τελικὸς τοιοῦτος καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἐγὼ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκον τὴν εἴσοδον τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ οὐχὶ ἀπλὴν ἐπιζήτησιν διανοίξεως τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ. Ἐπίσης ἐπεζήτουν οὐχὶ μόνον τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ἀλλὰ τὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ΣΑΛΑΡΙ, εὐρισκομένου 10—12 χιλιομ. πέραν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἐλιγμοῦ (ἐλιγμὸς ΣΑΛΑΡΙΑ) ἀπέδιδον μεγάλην σπουδαιότητα, διότι θὰ παρέδιδεν εἰς τὴν διάθεσίν μας, ὅχι μόνον τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἀλλὰ πληθὺν ὕλικον καὶ αἰχμαλώτων ἐκ τῶν εὐρισκομένων νοτίως ΑΩΟΥ ἀπὸ ΣΑΛΑΡΙ μέχρι Κλεισούρας ἐχθρικῶν Τμημάτων.

Αἱ προμνησθεῖσαι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων ἔχουσι οὕτω:

Α. Π. 90

Π ρ ὁ ς

Τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν

(Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ)

Πρὸς κατάληψιν αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ, ΜΑΛΙ — ΙΤΕΡΑΣ, καλυφθῆτε ἰσχυρῶς ἐπὶ παραλιακῆς κατευθύνσεως καὶ ὠθήσατε ὄγκον σας πρὸς ΚΟΥΤΣΙ στόπ.

Διατηροῦντες ἰσχυρῶς ΚΟΥΤΣΙ, ὡς ἐξασφαλίζοντος διάνοξιν κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ὠθήσατε ἀποσπάσματα πρὸς ΜΠΟΛΙΕΝΑΝ — ΚΑΛΑΡΑΤΙ, τηροῦντες ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Π ρ ό ς τήν IVην Μεραρχίαν

(Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Μετὰ κατάληψιν χωρίου NIBITΣΑΣ, καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς πρὸς αὐχένα ΒΕΡΝΙΚΟΥ, ὠθήσατε δραστηρίως ἀπόσπασμα ἐκ 3—4 ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ εἰς περιοχὴν χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ στόπ.

Ἐπιτυχία ἄνω ἐλιγμοῦ ἀποδώσῃ τεράστια ἀποτελέσματα στόπ.

Συνεπῶς ἀναπτύξατε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ ΠΗΛΙΟΥΡΙ καὶ τὸ ΚΟΥΤΣΙ.

Προσανατολισμὸς τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ γενικῶς καὶ τοῦ περαιτέρω ἐλιγμοῦ ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σ. Στρατοῦ μεταδάντος εἰς Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μεραρχία προπαρασκευάζει ἐλιγμὸν κατὰ NIBITΣΗΣ.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐκατέρωθεν.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε πρὸς τὴν II Μεραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

ΠΡΟΣ ΤΗΝ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἀγὼν σημερινὸς Μεραρχίας, στάσιμος ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Μετώπου, ἀδιοκαιολόγητος στόπ.

Δι' αὔριον συγκεντροῦντες μέσα σας εἰς Πυροβολικόν, κτυπήσατε διαδοχικῶς ΛΕΚΑΙ — ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἵνα διευκολυνθῇ ἐνέργεια ἀριστεροῦ σας πρὸς κατάληψιν ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ στόπ.

Κατὰ ἄνω ἐνέργειαν ἀριστεροῦ σας καλυφθῆτε ἀπὸ δυσμῶν στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ Μεραρχία εἰς τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν ἀπήντησε διὰ τοῦ κάτωθι τηλεφωνικοῦ σημειώματος:

Ὁ Μέραρχος παρακαλεῖ νὰ σταλῇ παρατηρητὴς εἰς Σ.Δ. Μεραρχίας πρὸς πλήρη ἀντίληψιν καταστάσεως ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ, ὅτι ἡ Μεραρχία ἔλαβε δι' ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν αὐριον πολὺ περισσότερα μέτρα τῶν διατασσομένων ὑπὸ Α.Π. 88 Διαταγῆς.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω σημειώματος τὴν κάτωθι ἀπόρρητον προσωπικὴν διαταγὴν.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔχει σαφῆ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως ὑμῶν καὶ καθ' ἐκάστην ἀποστέλλει ἀνελλιπῶς Ἀξιωματικούς συνδέσμους πρὸς παρακολούθησιν ἀγῶνος εἰς Π.Κ.Π. ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΑ, πρὸς ὃ καὶ συνδέεται ὑμέτερος Σ.Δ.

Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ, εἰς ἣν ἀποδίδεται ἰδιαίζουσα σημασία Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν προωθήθη εἰς Σ.Δ. τοῦ ἀποσπάσματος, ἵνα λάθῃ ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ.

Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν ἀποσταλέντες ὡς σύνδεσμοι εἰς τὸν Σ. Δ. ὅμως οὐδεμιᾶς διευκολύνσεως ἔτυχον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς των, προκληθείσης ἐκ τούτου τῆς Α.Π. 336) 983) 18-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐπομένως οὐδεμίαν θέσιν εἶχεν ἡ ἀπὸ τηλεφώνου διαβιθασθεῖσα διὰ Ταγματάρχου ὑμῶν αἴτησις τῆς Μεραρχίας περὶ ἀποστολῆς παρατηρητοῦ

21-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἡ Α.Π. 336) 983) 18-12-40 διαταγὴ ἔχει ὡς κάτωθι:

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΔΙΑΤΑΓΗ

Προβλέπεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν καὶ ἀποστέλλονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀξιωματικοὶ σύνδεσμοι ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων πρὸς τὰς ὑφισταμένους τοιαύτας.

Τὸ ἔργον τῶν ἀξιωματικῶν τούτων σαφῶς καθορίζεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ὥστε νὰ μὴ δικαιολογεῖται παρεμβολὴ δυσχερειῶν ὑπὸ τῶν παρ' αἷς ἀποστέλλονται Μεγάλων Μονάδων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ.

Παρακαλῶ κατὰ συνέπειαν, ὅπως εἰς τοὺς Ἀξιωματικούς τούτους παρέχεται πᾶσα δυνατὴ εὐκολία, διότι εἶναι πολύτιμοι βοηθοί, ὅχι μόνον τῆς ἀποστελλούσης Διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς παρ' ἣ ἀποστέλλονται.

Ἰδιαιτέρως νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐλευθέρα χρήσις τῶν μέσων διαβιβάσεων παροχῇ μέσων μεταφορᾶς καὶ ἡ διαρκὴς ἐνημέρωσις των ἐπὶ τῆς τακτικῆς κα-
ταστάσεως τῶν ἐκάστοτε ἐκδιδομένων διαταγῶν ἢ ἀναφορῶν, σχέσιν ἔχουσῶν
μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς οὐσιώδεις εἰς ὕλικά ἐλλείψεις.

Ἡ ἔκδοσις τῆς παρούσης ἐπεδλήθη, διότι μεγάλη Μονάς, παρ' ἣ ἀπεστά-
λη Σύνδεσμος ἡμῶν, οὐδεμίαν ἀπολύτως διευκόλυνσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ πα-
ρέσχευ.

Πάντες δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι κοινός.

Σ. Δ. 18ῃ Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Χ.— ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 21ης Δεκεμβρίου μετέβη παρὰ τῇ ΙΙα Μεραρχίᾳ ὁ Τα-
γματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου Σ. Σ. Λασπιάς, ὡς σύνδεσμος διὰ τὴν μέλλουσαν
νὰ λάβῃ χώραν ἐπίθεσιν κατὰ ΛΕΚΛΙ τὴν ἐπομένην (22 Δεκεμβρίου) καὶ
ἵνα προσωπικῶς ἀντιληφθῇ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τῆς Μεραρχίας καὶ ν'
ἀναφέρῃ ἐπ' αὐτῆς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ.Σ. καθ' ὅσον ὁ Διοικητὴς τοῦ Συν-
τάγματος βαρέως Πυροβολικοῦ τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν Μεραρχίας παρεπονεῖ-
το κατ' ἐπανάληψιν ὅτι τὰ εἰς τὰ Ἀνατολικά ΔΡΙΝΟΥ ἐγκαταστημένα παρα-
τηρητήρια Βαρέας Πυροβολικοῦ ἦσαν ἀκάλυπτα, τοῦ ἀριστεροῦ τῆς διατάξεως
τῆς ΙΙας Μεραρχίας Ἀνατ. ΔΡΙΝΟΥ, μὴ ἐξιχνουμένου μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Παρατίθεται κατωτέρω, ὡς ἔχει, ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιτελοῦς, ἐξ ἧς
καταδεικνύεται ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διετέλει ἐν πλήρῃ ἀγνοίᾳ τῆς
καταστάσεως τῶν τμημάτων τῆς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, μηδέποτε ἐπισκεφθεῖσα
ταῦτα.

Δ. Υ.

Τ. Τ. 825

Ἐμπιστευτικὴ

29 Δεκεμβρίου 1940

ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΠΥΡ)ΚΟΥ ΛΑΣΠΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ (ΓΡΑΦ. ΙΙΙ)

Ἐνταῦθα

«Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων περιοχῆς ΧΟΡ-
ΜΟΒΑΣ — ΛΕΚΛΙ».

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὅτι τὴν 12.30' τῆς 22ας τρέχοντος μετα-
δᾶς εἰς τὸ παρατηρητήριον Πυροβολικοῦ (Ν. Α. Χόρμοβας περὶ τὰ 2 χιλίοι.)
διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐκεῖ Τάγματος Ταγματάρχης Καλφέλης δὲν ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὴν ὑπὸ τῶν φίλιων Τμημάτων κατεχομένην γραμμὴν.

Ἀποταθεὶς εἰς τὸν Διοικητὴν Πυροβολαρχίας ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι καὶ οὗτος δὲν ἔχει σαφῆ γνῶσιν τῆς, ὡς ἄνω, γραμμῆς.

Σημειωτέον ὅτι τὰ φίλια τμήματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων ἀπὸ

19 Δεκεμβρίου.

2) Τὴν θέσιν τοῦ συρματοπλέγματος, τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναφέρει τὸ ἀπόσπασμα Τζουμέρκα ἱεραρχικῶς εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἠγγνόνουν πάντες καὶ ἐφαντάζοντο ταύτην πολὺ μακρὰν τῶν ἡμετέρων θέσεων ἐπὶ ἀντικλιτύων καὶ κατὰ συνέπειαν ἀοράτου ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ φίλιου Πεζικοῦ.

3) Τὰς πραγματικὰς θέσεις τοῦ φίλιου Πεζικοῦ ὡς καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ συρματοπλέγματος ἐπληροφορήθη περὶ τὴν 15.30' ὑπὸ τοῦ Λοχαγοῦ τῆς 1ης γραμμῆς Κρανιᾶ, κληθέντος ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος εἰς θέσιν εὐρισκομένην περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως παρατηρητηρίου Πυροβολικοῦ καὶ γραμμῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

Πράγματι ὁ Λοχαγὸς οὗτος ἦτο πλήρως ἐνήμερος τῆς καταστάσεως.

4) Οἱ Ἀξιωματικοὶ Πυροβολικοῦ καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Τάγματος μὲ ἐπληφόρησαν ὅτι ἐσημειώθη ἡ παρουσία ἐχθροῦ μεταξὺ 1711 καὶ 1723 (χάρτης 1 πρὸς 50.000), καθ' οὗ ἔβαλε βολὰς τινὰς τὸ φίλιον Πυροβολικόν. Ἐναντι τοῦ ἐχθροῦ τούτου οὐδὲν φίλιον τμήμα ἐνήργει καὶ κατὰ συνέπειαν ἦτο ἐκτεθειμένον τὸ πλευρὸν τῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς Χόρμοδας.

5) Ν. Δ. (ἀριστερά) δὲν ἐξετείνετο ἡ κατοχὴ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δρίνου, ἀλλ' εἶχεν ἀφεθῇ ἐλεύθερος διάδρομος εὗρους πλέον 1 χ.μ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 23ης διετάχθη ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος ἡ ἀποστολὴ μικροῦ τμήματος διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς, ὡς ἄνω, ζώνης.

Οὐδὲν τμήμα λόχου ὄλμων ἦτο τεταγμένον δι' ἐνδεχομένην ἐκτέλεσιν βολῆς.

II) Τὴν 23ην Δεκεμβρίου καὶ περὶ ὥραν 11.30' μεταδὰς εἰς τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Τὴν ὑπαρξιν συρματοπλέγματος, ὅπερ μοι ὑπέδειξεν ὁ Λοχαγὸς Κρανιᾶς, καὶ τὸ ὁποῖον συρματοπλέγμα φαίνεται μόνον ἀπὸ τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

2) Δύο παρατηρηταὶ τοῦ δεξιοῦ Λόχου (δεξιὰ τοῦ Λόχου Κρανιᾶ) δὲν ἔβλεπον ἅπαν τὸ πρὸ αὐτῶν ἔδαφος καὶ οὕτω ἠδύνατο νὰ αἰφνιδιασθῶσι.

Ὡς δικαιολογία τῆς τοιαύτης μειονεκτικῆς θέσεως προεβλήθη τὸ ὅτι τὸ πρὸ τῆς θέσεως ταύτης ἔδαφος ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τελευταίου τούτου Λόχου καὶ ὀλίγον ἐκεῖθεν ἐνδὸς παρατηρητοῦ εὐρέθησαν τρεῖς νεκροὶ ἄταφοι.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμενον ἄταφοι ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν κατελήφθη τὸ ὕψωμα, ἐφ' οὗ εὐρέθησαν.

4) Διμοιρίτης τοῦ, ὡς ἄνω, Λόχου ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς του δὲν εἶχε σαφῆ γνῶσιν ταύτης.

5) Παρατηρήθησαν κινήσεις ἀνδρῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἡσυχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν συρματοπλέγματος.

Τούτους οὐδὲν ὄργανον πυρὸς ἔβαλλεν, καίτοι εὐρίσκοντο ἐντὸς τοῦ δραστηικοῦ βεληνεκοῦς τῶν αὐτομάτων ὄπλων.

Ἰ π ο γ ρ α φ ῆ

ΛΑΣΠΙΑΣ

Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ψυχὸς δριμύ. Χιὼν καλύπτει τὸ ἔδαφος τῶν μεγάλων καὶ μέσων ὕψων. Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου.

ΧΙ.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΧΕΙΜΑΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ IVης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

22 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν ΧΕΙΜΑΡΑΝ καὶ συνέλαβεν εἰς ΠΑΠΑΘΙΑΝ ἐν Τάγμα Μελανοχιτώνων (677 ὀπλῖται, 27 Ἀξιωματικοί).

Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας καταλήψεως τῆς ΧΕΙΜΑΡΑΣ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βου Συντάγματος Πεζικοῦ, τῆς Μεραρχίας προβάσεως εἰς τὴν ἀφαιρέσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Συνταγματάρχου ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ, καταδειχθείσης τόσον κατὰ τὴν πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ ἐνέργειαν, ὅσον καὶ θραδύτερον κατ' ἄλλας ἐνεργείας τοῦ Συντάγματος.

Πράγματι, ὡς ἐξηκριβώθη, ὁ Συνταγματάρχης οὗτος παρέμεινεν, κατὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Συντάγματος του, εἰς μεμακρυσμένους Σ.Δ. πληροφορούμενος τελευταῖος τὰ γεγονότα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις τῆς IIας Μεραρχίας κατὰ τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ, δι' ἣν ἐπίθεσιν ἡ Μεραρχία εἶχε ἐκδώσει τὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐξεδηλώθη λόγῳ, ὡς ἀνέφερε ἡ Μεραρχία, μεγίστης κακοκαιρίας καὶ πυκνοτάτης ομίχλης μὴ ἐπιτρεπούσης, οὐδεμίαν παρατήρησιν.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν τῶν Β. καὶ Β. Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ ὕψωμάτων δὲν ἐσημείωσαν πρόοδον. Λόγῳ τούτου καὶ διότι οὐδὲν εἶχεν ἐνεργηθῇ ὑπὲρ τοῦ

διατεταγμένου έλιγμου κατὰ τῆς ΣΑΛΑΡΙΑ, διέταξα ἀντὶ τοῦ Ὑποστρατήγου Στεργιοπούλου τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ν' ἀναλάβῃ ὁ Συνταγματάρχης Μπουλαλᾶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος προσανατολίσθη πλήρως εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὅλως ἰδιαίτερος ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ έλιγμου πρὸς Σαλάρια, ὃν διετάχθη νὰ μελετήσῃ, προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τὸ ταχύτερον, πρᾶγμα ὃπερ δὲν εἶχεν πράξει ἡ προηγουμένη Διοίκησις.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

— Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.

— Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηρία.

— Νέαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

23 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Μεταστάθμευσις τοῦ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΔΕΡΒΙΤΣΑΝΗ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν κατέλαβε τὸ ὕψωμα 504 τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ εὐρίσκειται ἐν στενωτάτῃ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ κατέλαβε τὸ ΚΑΛΑΡΙΤΙ ἀνευ ἀντιστάσεως.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐξεδηλώθησαν ἐνέργειαι τινὲς πρὸς ΑΙΟΥΖΑΤΙ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος δριμύτατον. Ἐπανήρχισαν αἱ χιονοθύελλαι, καθιστῶσαι μαρτυρικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ζωὴν τῶν τμημάτων.

Ἡ κατάστασις τῆς IV Μεραρχίας εἶναι ἀνησυχαστική, λόγῳ τῆς διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν τῆς, συνεπεῖα κρυοπαγημάτων

24 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Λόγῳ μεγίστης κακοκαιρίας περιορισμέναι ἐνέργειαι.

Ἐλήφθη ἐπαφὴ ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΣΙΤΣΑ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἀπέτυχε.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδέν ἀξιοσημείωτον.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν συνεχίζεται.

Καταρρακτώδης βροχὴ εἰς τὰ χαμηλὰ ὕψη καὶ χιόνες εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

25 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβεν, κατόπιν ἀγῶνος, τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα 1000 μ. Ν. Α. ὑψ. 921 (1:50.000) καὶ προώθησε τὰς θέσεις της ἐλαφρῶς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙ-ΤΣΑ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἄκρον ἀριστερὸν συνεχίζει βραδύτατα, λόγῳ τῶν χιόνων τὴν κίνησιν τοῦ πρὸς ὑπερφαλάγγισιν τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

Εἰς τὸ δεξιὸν ἀπώθησεν ἐχθρικὸν Τάγμα Ἀνατ. ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις, λόγῳ κακοκαιρίας, ἀμετάβλητος.

Τὸ Σ.Σ., μολοντοὶ οὐδεμία πρότασις ὑπεβλήθη ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ταύτης πρὸς ἐνίσχυσιν της διὰ νέου Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλεόν τοῦ διατεθέντος θαρέως ἀπεφάσισε, λόγῳ τῆς σοβαρᾶς σημασίας τὴν ὁποίαν ἀπέδιδε εἰς τὴν κατὰ ΛΕ-ΚΑΙ ἐπιχείρησιν, (ἥτις ἐπρόκειτο ὡς ἐλέχθη νὰ ἐκδηλωθῇ τὴν 22αν Δεκεμβρίου, ἀλλὰ λόγῳ κακοκαιρίας διαρκῶς ἀνεβάλλετο), νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μεραρχίαν διὰ δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος.

Λόγῳ τῆς καταστροφῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς γεφύρας ΠΑΛΙΟ-ΚΑΣΤΡΑΣ ὑπὸ πρωτοφανοῦς πλημμύρας, ἐξ ἧς ὁλόκληρον τὸ εἰς τὴν διάθεσιν Ἰας Μεραρχίας Βαρὺ Πυροβολικὸν ἀπεκόπη πάσης ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ ὀπίσω (ὡς τεταγμένον Βορείως τῆς γεφύρας) καὶ τῆς ἀδυναμίας προωθήσεως τοῦ νέου Πυροβολικοῦ ἐνισχύσεως ἀπεστάλη εἰς τὸν τόπον τῶν γεφυρῶν διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐπισκευῆς των ὁ Ἐπιτελάρχης Σ. Σ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῶν γεφυρῶν ἐπρόκειτο, κατὰ τηλεφωνικὴν συνενόησιν, νὰ συναντηθῇ ὁ Ἐπιτελάρχης Σ.Σ. μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ Ἰας Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου αὐτῆς, ἵνα ρυθμισθῶσι λεπτομέρειαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προώθησιν καὶ τάξιν τοῦ νέου Πυροβολικοῦ. Ἐπραγματοποιήθη ὁμῶς συνάντησις μόνον τῶν δύο Ἐπιτελαρχῶν, τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ μὴ δυνηθέντος νὰ κατέλθῃ λόγῳ τῶν πλημμυρῶν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἐδεβαιώθη ἐπὶ τόπου ὅτι, ἐντὸς τῆς νυκτός, θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ διεκπεραιώσεις τοῦ νέου Πυροβολικοῦ τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχείρησιν.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται εἰς τὰ μεσαῖα καὶ μεγάλα ὕψη.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα διασωθεῖσα Διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 384) 1195 ἐκδοθεῖσα τὴν 25ην Δεκεμβρίου.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α. Π. 384) 1196

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Αἱ δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας δρῶσιν ἀκαταπαύστως αἱ Μονάδες εἶχον ὥς συνέπειαν τὴν αἰσθητὴν μείωσιν τῆς δυνάμεως ἰδίᾳ τῶν Μονάδων πρώτης γραμμῆς.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ στρέψωσι δλόκληρον τὴν προσοχὴν των καὶ νὰ κινήσωσι τὰ ὄργανά των πρὸς τὰς ἐξῆς κατευθύνσεις:

1) Ταχυτάτῃ προώθησις τῶν μαλλίνων εἰδῶν, ἄρβυλλῶν, θερμαντικῶν κ. λ.π. ὑπὲρ τῶν μαχομένων, ἀπαγορεύοντες αὐστηρῶς τὴν διάθεσιν τοιούτων εἰδῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐπαρκεῖ εἰς ἕτερα Τμήματα.

2) Τήρησιν κατὰ τὸ δυνατόν πλήρους τῆς δυνάμεως τῶν Λόχων (12 ὅπλα-πολυβόλα) διὰ τῆς ἀφαιμάξεως ὁπλιτῶν ἐκ δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν. (Νὰ μὴ διστάσωσι νὰ προβῶσιν εἰς πλήρη κατάργησιν τῶν Ὁμάδων Διοικήσεων, Λόχων Στρατηγείων κλπ., ὥστε αἱ ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας νὰ βαρύνωσι κατὰ τὴν μεγίστην ἀναλογίαν τὰ μὴ μάχιμα Τμήματα).

3) Τὴν χρησιμοποίησιν ὥς μαχητῶν τῶν ἡμιονηγῶν, ὧν τὰ κτήνη ἔθانون ἢ ἐξέλιπον δι' οἰονδήποτε λόγον.

4) Αὐστηρότατον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν διαρροῶν ὥστε νὰ σταματήσῃ τὸ κακόν. Τοῦτο ἐναπόκειται κυρίως εἰς τοὺς Λοχαγοὺς καὶ εἰς τοὺς Ὑγειονομικοὺς Ἀξιωματικούς.

5) Νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς κατωκημένους τόπους σταθμοὶ βοηθειῶν ἐν εἴδει ἀναρρωτηρίων, ὥστε οἱ ἐλαφρῶς πάσχοντες νὰ μὴ διακομίζωνται μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ λάβωσι πᾶν κατὰ τὴν κρίσιν των συμπληρωματικὸν μέτρον, τείνον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων των.

Σ. Δ. 25 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

XII.—ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΛΕΚΛΙ

26 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Βελτίωσις θέσεων.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προώθησε τὰς θέσεις της καὶ διεπίστωσεν, ὅτι ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἰσχυρῶς ὠργανωμένη διαθέτουσα ἐπὶ μεγάλου μετώπου συρματοπλέγματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς περιοχὴν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ τοπικαὶ ἐνέργειαι ἐκ τοῦ ὕψ. 1410 πρὸς Β.Δ. πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΕΝΖΙΑ. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία δρᾷσις.

Διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ.Σ. ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως IIας Μεραρχίας, ἐτονίζετο εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας καὶ ἀνεγνωρίζετο ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἡ μεγάλῃ σημασία τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς ΛΕΚΛΙ, ἐξ ἧς ἐπλευροκοπεῖτο καὶ θὰ κατέρρεεν ὁλόκληρος ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ δυτικὰ ΔΡΙΝΟΥ, ἀπηλλάσσετο δὲ ἡ Μεραρχία οὐ μόνον ἐνὸς νεκροῦ δι' ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις μετώπου, ἐξ οὗ πάντοτε διεγράφετο ἀπειλὴ ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς ἐκράτει προγεφύρωμα, ἀλλὰ καὶ αἰμορραγίας ἀσκόπους καὶ ταλαιπωριῶν.

Ἐτονίσθη ἐπίσης εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ. Στρατοῦ ὅτι διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ ΛΕΚΛΙ διέθετεν ἡ Μεραρχία, μετὰ τὴν τελευταίαν ἐνίσχυσιν διὰ δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος, τὸ σύνολον σχεδὸν τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ ὅτι κατόπιν ὅλων τούτων ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι εἰμὴ ζήτημα καλῆς προπαρασκευῆς, διευθύνσεως καὶ διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, δεχόμενος ἅπαντα ταῦτα ἐθεώρει ἀσφαλῆ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος δριμύ.

Ἡ δύναμις τῆς IV Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἡλαττώθη πολὺ, κάτω τοῦ ἡμίσεως, λόγῳ τῆς ἐκ κρυοπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν.

27 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1074 κατόπιν ἀσθενοῦς ἀγῶνος.

Εἰς τὸ δεξιὸν προωθήθη εἰς τὰ ὑψώματα ἀμέσως Α. ΒΡΑΝΙΤΣΑ—ΜΠΟ-
ΛΕΝΑ καὶ εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὴν ΝΙΒΙΤΣΑΝ συλλαβὸν αἰχμαλώ-
τους ὁλόκληρον Τάγμα δυνάμεως 580 ὁπλιτῶν καὶ Ἀξιωματικούς.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IIας Μεραρ-
χίας κατέλαβε ὑψώματα τινὰ Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ ἀ-
πειλήσῃ σοβαρῶς τὸ ΛΕΝΤΟΥΣΙ, τὸ ὁποῖον ὠργανοῦτο πυρετωδῶς ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνέργειαν τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα, ὥς καὶ τὸ ἀριστερὸν
τῆς IIας Μεραρχίας συνέλαβον ἐν συνόλῳ 130 αἰχμαλώτους.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ΝΙΒΙΤΣΗΣ ἔδει ἡ Μεραρχία συμφώνως πρὸς τὴν
Α.Π. 89) 21-12-40 Διαταγὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ (μνημονευομένην αὐτοῦσίαν τὴν
21 Δεκεμβρίου) νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἐξεδηλώθη, λόγῳ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν εὐρέθῃ
ἡ Μεραρχία, συνεπεία τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἐκ κρουπαγημάτων.

Διαθεσίμους δυνάμεις τὸ Σ. Στρατοῦ δὲν διέθετεν, τῆς ἀνασυγκροτουμένης
VIII Μεραρχίας τελοῦσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γενικοῦ Στρατηγείου.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ προέβη εἰς ἐκκαθά-
ρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΕΝΤΖΙΑ καὶ κατώρθωσε ν' ἀποκόψῃ τὴν ἐπικοινωνίαν
τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων τοῦ ΛΕΝΤΟΥΣΙ μετὰ τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἡ ἀποκοπὴ ὅμως αὕτη διτηρήθη μόνον ἐπὶ 2—3 ἡμέρας περίπου, διό-
τι τὸ ἀπόσπασμα συνεπτύχθη εἰς τὰς ἀρχικάς του θέσεις, λόγῳ ἰσχυρᾶς ἐπι-
θέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαν-
τλήσεως τῶν τμημάτων καὶ τῆς μὴ δυνατότητος ἀνεφοδιασμοῦ των, λόγῳ πρω-
τοφανῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

Εἰς τὸν ὑποτομέα ΧΟΡΜΟΒΑΣ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν
ἐπίθεσιν τῆς 28 Δεκεμβρίου.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

— Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ.
Στρατοῦ.

— Ἐπὶ τοῦ αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ τὴν κοιλάδα ΜΠΕΝΤΖΙΑ ἐσημει-
ώθη νέα ἐχθρική Μεραρχία ἡ ΜΠΕΝΕΡΟ.

Καταχωροῦνται κατωτέρω Διαταγαὶ Σ.Σ. διασωθεῖσαι (ἐκδοθεῖσαι τὴν

27ην Δεκεμβρίου) :

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III.

A. Π. 405) 1348

Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε παρακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος διεπίστωσα ὡς ἀσφαλῶς καὶ ὑμεῖς διεπιστώσατε, ὅτι τὰ εὐτυχῇ τούτου ἀποτελέσματα ὀφείλονται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν αὐτόβουλون δρᾶσιν καὶ αὐτοθυσίαν φιλοτίμων στρατιωτῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἔδει εἰς τὴν ἐπέμβασιν καὶ διοίκησιν τῶν κατωτέρων στελεχῶν, ἰδίᾳ διμοιριτῶν.

Τοῦτο κατέστη καταφανές, ὥστε νὰ ὑποπείσῃ καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ὁποίου ἀνώτερα στελέχη ἐθαύμασαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὁρμὴν τοῦ στρατιώτου, ἐκφραζομένου δυσμενῶς διὰ τὰ κατώτερα στελέχη ἡμῶν, ἅτινα ἐχαρακτήρισαν ὡς στερούμενα πρωτοβουλίας καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος.

Πολλὰ ἀνώτερα στελέχη, διοικηταὶ Ταγμάτων κλπ., ἀντὶ προσωπικῶς νὰ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Τμημάτων, εὐρισκόμενοι ἐγγὺς τούτων, δημιουργοῦσι σταθμοὺς διοικήσεως μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης πληροφορούμενοι μοιραίως τὰ γεγονότα καὶ ἐν χρόνῳ ὥστε οὔτε εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα νὰ δύναται νὰ ἐκμεταλλευθῶσι οὔτε ἐχθρικὴν ἀντίδρασιν νὰ δύνανται ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντιμετωπίσωσι.

Γνωρίζω περιπτώσεις διοικητῶν διευθυνόντων τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀποσπάσματος τῆς μονάδος των ἐξ ἀποστάσεως μιᾶς καὶ πλέον ἡμέρας πορείας ἀπὸ τῶν μαχομένων.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω χειρίστων ἔξωσιν καὶ ἀντιλήψεων ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ν' ἀπολεσθῶσι πλειστάκις εὐνοϊκαὶ εὐκαιρίαι ἐκμεταλλεύσεως καὶ καταδιώξεως ἐχθροῦ πανικοβλήτου καὶ ἐγκαταλείποντος ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παρέχωνται εἰς τοῦτον εὐκαιρίαι ἀνασυντάξεως καὶ ἀντιστάσεως εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν προηγούμενων του θέσεων καὶ νὰ χρονίζῃ ἐκνευριστικὸς ἀγὼν στοιχίζων καὶ εἰς αἷμα καὶ εἰς πολὺτιμον χρόνον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀξιῶν ἀναπαλήσωσι τ' ἀνωτέρω στελέχη τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον κατὰ τὸν ὅποιον οἱ ἡγήτορες προσωπικῶς διηύθυνον τὴν μάχην ὠθοῦντες διὰ τοῦ παραδείγματός των καὶ τῶν σαλπικτῶν τὰς μονάδας των μὲ ἀναπεπταμένης πολλάκις τὰς σημαίας τῶν Συνταγμάτων.

Ἡ ἱερότης τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον διεξάγει ἡ Πατρίς μας καὶ αἱ ἱστορικαὶ στιγμαί, τὰς ὁποίας διανύομεν, ἐπιβάλλουσι νὰ ἐξαρθῶσιν ἅπαντες εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς πνοὴν ἀληθοῦς ἡγήτορος προβλέποντος, διευθύνοντος καὶ ἀντιμετωπίζοντος τὰ πάντα.

Εἰς ἀγῶνα κινήσεως, τὸν ὅποιον διεξάγομεν δὲν ἔχουσι θέσιν σταθμοὶ

διοικήσεως Ταγμάτων και Συνταγμάτων, αλλά μόνον παρατηρητήρια ἐγγύς τῶν μαχομένων ἐπιτρέποντα ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως καὶ ἄμεσον ἐπέμδασιν.

Ἡ παροῦσα νὰ κοινοποιηθῇ εἰς πάντας τοὺς ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς ἐν τὸς διημέρου ἀπὸ τῆς λήψεώς της καὶ νὰ γνωσθῇ ὅτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ παραπέμψω εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ πάντα Ἀξιωματικὸν διευθύνοντα ἐκ τοῦ μακρόθεν τὸν ἀγῶνα τῆς μονάδος του.

Αἱ πολυτελεῖς εἰς σύνθεσιν Ὀμάδες Διοικήσεως, εἰς τὴν ὑπαρξιν τῶν ὁποίων ἴσως νὰ ὀφείλονται οἱ ἁμαρτωλοὶ σταθμοὶ διοικήσεως, διαρκούσης τῆς μάχης, διέταξα νὰ διαλυθῶσιν.

Θὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου προσωπικῶς κατὰ τὰς μεταβάσεις μου εἰς τὰς μονάδας.

Οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν νὰ ἐξαπολύσωσι τοὺς Ἐπιτελεῖς των εἰς τὰς μαχομένας μονάδας πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων διαβιβάσεων νὰ καθίστανται ἐνήμεροι τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ πρὸς ἔγκαιρον ἐπέμδασιν.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Ἀριθ. Πρωτ. Α.Π. 408) 1351

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς Α. Π. 404) 1347) 27-12-40 Διαταγὴν παρακαλῶ νὰ ληφθῶσι σκληρὰ μέτρα πρὸς τελείαν περιστολὴν τῆς ἐξακολουθητικῶς σημειομένης διαρροῆς ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ τραυματαῖαι θὰ μεταφέρονται διὰ τραυματιοφορέων ἢ ἀνδρῶν τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ἀπαγορευομένου ἀπολύτως νὰ συνοδεύονται ὑπὸ ἄλλων ὀργάνων, καθ' ὧν νὰ ὑποβάλλονται μηνύσεις ἐπὶ ἐγκαταλείψει θέσεως ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.

Συνεχῇ προσκλητήρια, αὐστηραὶ ἐπὶ τόπου κυρώσεις καὶ πᾶν μέτρον ἐξυπηρετικὸν τῆς συνοχῆς νὰ διαταχθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ ἀμέσως.

Οἱ ἱατροὶ Ταγμάτων — Συνταγμάτων — Διευθύνται χειρουργείων καὶ Ἀρχίατροι Μεραρχιῶν νὰ συλλαμβάνωσι καὶ φυλακίζωσι στρατιώτας συνοδεύοντας τραυματίας ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι τραυματιοφορεῖς ἢ τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ὑποβάλλοντες ἀμέσως μηνύσεις.

Τῆς παρούσης νὰ λάδωσι γνώσιν πάντες οἱ ὀπλίται.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὰ χωρία BRANITSA καὶ MIOLENA καὶ εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Ἀντεπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ ΜΙΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοδαρὰ ἐνέργεια.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν πρὸς διάσπασιν τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας ΛΕ-ΚΛΙ, ἀνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, ριφθέντων, ἐν συνόλῳ πλέον τῶν 3.500 βλημάτων Πυροβολικοῦ παντὸς διαμετρήματος.

Ἐπηκολούθησαν δριμύταται διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν Μεραρχίαν διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποτυχίαν καὶ ἐζητεῖτο ὁ καταμερισμὸς εὐθυνῶν.

Εἰς ἀπάντησιν τῶν διαταγῶν τούτων ἡ Μεραρχία ἀνέφερε διὰ τῆς Α. Π. 1876) 3-1-41 ἀναφορᾶς της, ὅτι:

α') Ἡ Μεραρχία δὲν ἦτο σύμφωνος πλήρως πρὸς τὴν ἐνέργειαν κατὰ ΛΕ-ΚΛΙ. Ἐνῶ οὐδεμία σχετικὴ πρότασις ἢ ἀναφορὰ (προφορικὴ ἢ ἔγγραφος εἶ-χεν ὑποβληθῇ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας πρὸς τὸ Σῶμα, πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως).

β') Ὑπεύθυνος τῆς ἀποτυχίας εἶναι ὁ ἐχθρὸς, ὅστις διέθετε ἀριστοτεχνι-κῶς ἰσχυρὰ ἀμυντικὰ μέσα!!!

γ') Τέλος ὅτι ἡ Μεραρχία ἐχάρισε μέχρι τοῦδε πολλὰς νίκας εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα, τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Ἀντιστράτηγον (Η ΠΑΤΡΙΣ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ) καὶ ὑπόσχεται νὰ παράσχη μελλοντικῶς καὶ ἄλλας, παρακαλεῖ μόνον τὸν Διοικητὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην καὶ δίδῃ περισσοτέραν πί-στιν εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὰς πληροφoρίας τοῦ Στρατηγοῦ του καὶ οὐχὶ ἀνευ-θύνων ὀργάνων τοῦ Σ. Στρατοῦ (ἀναφορὰ ὄζουσα παραγωντισμοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐν μετώπῳ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἐπέμεινε ν' ἀναπνέη).

Ἐν τούτοις ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, τὴν 28ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σ. Στρατοῦ, μεταδάντα εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας, πα-ρεῖχε, ὡς ἐλέχθη, (δρα 26 Δεκεμβρίου), τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, μετὰ τὴν διά-θεσιν καὶ νέου Βαρ. Πυροβολικοῦ, γενομένην ἀπὸ τῆς 25ης τοῦ μηνός, ἡ ἐπι-τυχία τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως δέον νὰ θεωρῇται ἐξησφαλισμένη, ὡς πλήρως μελετηθεῖσα καὶ προπαρασκευασθεῖσα.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν λίαν ἀνεπαρκῆ προ-παρασκευὴν της, εἰς τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐνδιαφέροντος τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, ἥτις ἀντὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν ὀπλων της (Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ) καὶ ἰδίᾳ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπίθεσιν, προωθουμένη εἰς κατάλ-

ληλον θέσιν ὡς εὐρισκομένη ἄλλως ὀπισθεν τῆς κατευθύνσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης, τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς συνταγματάρχην, οὐχὶ ἅπαξ ἀτυχήσαντα καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ εἶχε διατάξει τὸ Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιθέσεως, παρέμεινεν ἀδρανῆς εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως, μὴ ἐλθὼν εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μετ' οὐδενὸς ὑφισταμένου του, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως, οὐδόλως ἀπεμακρύνθη τοῦ σταθμοῦ του (χωρίον ΕΡΙΑΝΙ), ἀπέχοντος τοῦ πεδίου τῆς μάχης περὶ τὰς τρεῖς ὁδοπορικὰς ὥρας.

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Μεραρχίας περὶ τῆς γενομένης ἐξορμήσεως τῶν ἡρωϊκῶν εὐζώνων ἐλέγχονται ἀνακριδῇ, διότι μόνον ὁ Λόχος Πεζικοῦ (Λοχ. Παπακώστα, φονευθέντος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τοῦ Τάγματος ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸ ἐντεταλμένον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως 2) 39 Εὐζώνων) ἐκινήθη πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος ἐφείδετο τῆς ζωῆς τῶν ἀνδρῶν του, ὡς πολλάκις ἔλεγε τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ των, μειῶντων οὕτω, ἂν ὅχι ἐκμηδενίζων, τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα ἐνὸς ἀρίστου Συντάγματος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἄγνοια τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ τοσοῦτον ἄτονον τὸ ἐνδιαφέρον της, ὥστε αὕτη, ὡς ἐξήχθη ἐκ τηλεφωνικῆς συνεγνωσέως της πρὸς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δὲν εἶχε καὶ ἀναγνώσει τὴν διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐπιθέσεως, θεωροῦσα ταύτην καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως ὡς διαταγὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Οὕτω τὸ ὠριαῖον πρόγραμμα βολῆς Πυροβολικοῦ, ἐνόμιζεν ὅτι τὸ εἶχε συντάξει τὸ Σ. Στρατοῦ, ἐνῶ τοῦτο, ὡς ἦτο φυσικόν, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τοῦ Σώματος, ἀλλ' εἶχε συνταχθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν Μεραρχίαν Διοικητοῦ τῆς ἐπιθέσεως Συνταγματάρχου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Πυροβολικοῦ Μεραρχίας (ὡς ὅλως ἐσωτερικὴ πρᾶξις τῆς Μεραρχίας) καὶ ὅπερ ὁ Μέραρχος τελείως ἡγνόει, μὴ ἀναγνώσας φαίνεται τὴν διαταγὴν Ἐπιθέσεως τοῦ ὑφισταμένου του.

Ἐν συμπεράσματι, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως ἐσχηματίσθη ὁλόκληρος φάκελος εὐρισκόμενος εἰς χεῖρας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ διατιθεμένου νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ ἐλθόντος προσωπικῶς πρὸς τοῦτο εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ ἄφιξιν τοῦ τελευταίου.

Τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως ἐβάσισε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐπὶ πλεον τῆς ἀνωτέρω ἀδικαιολογήτου στάσεως τοῦ Διοικητοῦ Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 28ης Δεκεμβρίου, καὶ εἰς τὰ κάτωθι:

1) Καθ' ὃν χρόνον κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Μονάδων τῆς γραμμῆς μάχης ὁ αὐχὴν ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ καὶ ἡ ΛΑΜΠΟΒΑ οὗτος ἐξηκολούθη παραμένων ἐν ἀδρανείᾳ εἰς ΔΡΥΜΑΔΕΣ καὶ ΣΤΕΚΟΠΟΥΛΙ, ἐνῶ τῷ ὠρίζετο διὰ Διατα-

γῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας εἰς ΔΟΥΣΑΤΙ, ἔνθα ἔδει νὰ εὐρίσκετο καὶ ἔνθα ἀνεζητεῖτο ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) Ἀφ' ἧς ἡ Μεραρχία του διέβη τὴν μεθόριον, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὰ Συντάγματα τῆς γραμμῆς μέχρι τέλους Δεκεμβρίου. Ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τοῦ Μαρτίου, ὅποτε ἀνεχώρησε ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ δι' Ἀθήνας, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὸ Ἀπόσπασμα Τσιγγούνη, δυνάμειως τελικῶς 6 Ταγμάτων Πεζικοῦ καὶ 4 Πυροβολαρχιῶν, οὔτε τὸ Ἀπόσπασμα Κατσώτα, οὐδὲ τὸ Ἀπόσπασμα Ἀσημακοπούλου (Δ. ΔΡΙΝΟΥ), παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας Διαταγὰς τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ὧν ἐνετέλλοντο αἱ ἅπασαι, καθ' ἱεραρχίαν, Διοικήσεις νὰ ἔρχονται προσωπικῶς εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ὑφισταμένων. (Τὰ Ἀποσπάσματα ταῦτα — Τσιγγούνη καὶ τὸ Δ. ΔΡΙΝΟΥ) οὐδέποτε μέχρι τέλους Μαρτίου ἐπεσκέφθη (δρα ἀναφορὰν Τσιγγούνη).

Μόνον τὸν Φεβρουάριον ὑπὸ τὴν πίεσιν μᾶλλον τοῦ Σ. Στρατοῦ προωθήθη εἰς ΛΑΜΠΟΒΑΝ. Τουναντίον ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀλλαχού συναντήσεών των, δις μετέβη προσωπικῶς εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς IIας Μεραρχίας του.

3) Διέλυσε κυριολεκτικῶς τὸ Ἐπιτελεῖον του κατανέμων τοῦτο εἰς διάφορα τεμάχια ἐγκατεστημένα εἰς διάφορα χωρία, καὶ μόνον εἰς Ταγματάρχης καὶ εἰς Λοχαγὸς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης ἠκολούθουν τὸν Στρατηγὸν διαμένοντα εἰς ἕτερα χωρία.

4) Ἐπεμδάσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὠργανώθη ἐνιαία Διοίκησις τῶν Δ. ΔΡΙΝΟΥ δύο ἀνεξαρτήτων Ἀποσπασμάτων του (ἐνὸς ἐπὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ καὶ ἑτέρου μετὰξὺ ΣΤΕΠΙΖΑΣ ΔΡΙΝΟΥ), ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴν ὑπόθεσιν καὶ ὑποχρέωσιν τῆς Μεραρχίας.

5) Δὲν ὑπῆρχε ἀσφάλεια ἐν τῇ διατάξει τῶν Τμημάτων του Α. ΔΡΙΝΟΥ (δρα ἀναφορὰν Ταγματάρχου Λασπιᾶ).

6) Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μεραρχίας ἐλειτούργουν πλημμελέστατα καὶ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας διαταγὰς τοῦ Σώματος Στρατοῦ περὶ προωθήσεως μαλλίνων εἰδῶν εἰς τοὺς μαχομένους εἶχον συγκεντρωθῇ εἰς ἀποθήκας ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ μεγάλαι ποσότητες μαλλίνων εἰδῶν τὰ ὅποια καὶ πάλιν, ἐπεμδάσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ μάλιστα δι' ὀργάνων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τελικῶς ἡ λειτουργία τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας πᾶν ἄλλο, ἢ εἰκόνα Στρατηγείου παρουσιάξον καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰανουαρίου ἡ Μεραρχία ἐλειτούργει ὡς Μεγάλῃ Μονάῃ, χάρις εἰς τὸν νέον αὐτῆς Ἐπιτελάρχην, κατατοπισθέντα τελείως εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας καὶ περιορίσαντα τὸν ἀκόλουθον τοῦ Στρατηγοῦ Ταγματάρχην εἰς τὸν ρόλον του ὡς Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας.

2) Τὸ Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ

χωρίον ΜΠΕΝΤΖΙΑ τὸ ὁποῖον ὁμῶς ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας κατόπιν ἐπιθέσεως ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν ὑψ. 2285 (ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ) ἐνέργεια ἐκκαθαρίσεως τῶν Β. Δ. ἀντερείσμάτων δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα ὥς καὶ τοιαύτη κατὰ ΠΕ-ΣΤΑΝΗΣ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καιρὸς αἶθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμύ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

XIII. — ΜΕΙΩΣΙΣ ΛΟΓΩ ΧΙΟΝΟΘΥΕΛΛΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα ὁ Ἀρχιστράτηγος, κομίζων τὴν Α.Π. αὐστηρῶς ἀπόρρητον 412) 1355) 28-12-40 ἀναφορὰν, ἔχουσιν οὕτω:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφείου III

Ἀριθ. Πρωτ. Α.Π. 412) 1355

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Σ. Δ. 28 Δεκεμβρίου 1940

ΠΡΟΣ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ (ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ III α)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν III καὶ IV ἐπὶ τῆς καταστάσεώς των καὶ ν' ἀναφέρω ὅτι καὶ ἡ II Μεραρχία τὰς αὐτὰς δυσχερείας ἀντιμετωπίζουσα εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τὰς ἐτέρας Μεραρχίας κατὰστασιν εὐρίσκεται.

Τὸ Σ. Στρατοῦ μὴ ὄν ἐνήμερον οὔτε τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ γενικῶς οὐδὲ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν δύναται νὰ ὑποβάλῃ ὑπεύθυνον γνώμην τῆς περαιτέρω στάσεως.

Πάντως δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὅτι ἡ συνεχὴς ἀπομάκρυνσις ἡμῶν ἐκ τῶν βάσεών μας θὰ πολλαπλασιάσῃ προφανῶς τὰς δυσχερείας, ἐν ᾧ ἐξ ἀντιθέτου ἡ σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς βάσεις του ἐνισχύει τὰς δυνατότητάς του.

Ἐπομένως, ἐπικείμενοι ἀγῶνες σοδαροὶ πρὸς διάρρηξιν τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας Αὐλῶνος, ἣν θετικαὶ πληροφορίαι φέρουσιν ὀργανωμένην ἐκ τῶν προτέρων καὶ συμπληρουμένην ἤδη ἐν τῇ γενικῇ γραμμῇ ΛΟΓΓΑΡΑ — ΚΙΟΡΕ — ΡΑΜΙΤΣΑ — ὄγκος ΓΚΡΙΜΠΙΑ — ΑΩΟΣ, ἀπαιτοῦν δυνάμεις ἀ-

κμαίας και ἐφόδια σοβαρά, τὰ ὅποια ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν ἐξασφαλίζει, κυρίως διὰ τὴν μεγάλην ἔλλειψιν κτηνῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ μεγίστη στρατηγικὴ σημασία τῆς Αὐλῶνος, ἡ κατάληψις τῆς ὁποίας θὰ ἔχῃ ἀσφαλῶς σοβαροτάτας διὰ τὸν ἀντίπαλον καὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα συνεπείας, δὲν ἐπιτρέπουν ἀνακοπὴν, ἀλλὰ συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος διὰ νωπῶν δυνάμεων καὶ ἀφθόνων μέσων τὰ ὅποια μόνον τὸ ἀνώτερον κλιμάκιον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ, ἐὰν διατίθενται ἢ ὄχι.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμῃ νέαι δυνάμεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευρεθῶσι ἡ ἄμεσος συμπλήρωσις τῶν ὑφισταμένων ἐλλείψεων εἰς προσωπικὸν καὶ κτήνη θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν του, ἄνευ διακοπῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐπὶ πλεόν, ἐντολῇ μου, ὁ Ἐπιτελάρχης ἡτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μία Μεραρχία, τὸ δυνατόν ταχύτερον καὶ ὅτι τὸ Σ. Στρατοῦ ἀνελάμβανεν ὑπευθύνως, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελεύσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ, νὰ καταλάβῃ τὴν ΑΥΛΩΝΑ, ἐὰν ἐνισχύετο διὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὑπεσχέθη τὴν διάθεσιν μιᾶς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν.

Ἐν τούτοις μετὰ τινας ἡμέρας τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ἡ διάθεσις τῆς Μεραρχίας.

29 Δεκεμβρίου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 419) 132) 29-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ 24ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (τοῦ Ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΙΑ) εὐρυσκόμειον εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ — ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς IIIης Μεραρχίας, τῆς διαθέσεως ταύτης ἐγκριθείσης ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνέπτυξε πρωτοφανῆ δραστηριότητα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐξετέλεσε ἐπανειλημμένους βομβαρδισμούς, ἀπὸ 10 ὥρας μέχρι 16.30' καθ' ὅλων τῶν κατωκημένων τόπων καὶ παραπηγμάτων τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ.

Ἐβομβαρδίσθη ὁ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ (χωρίον ΔΕΡΒΙΣΑΝΗ μετὰ τινων θυμάτων ὁπλιτῶν καὶ χωρικῶν).

Ἐπίσης ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ ΑΩΟΥ (μέτωπον Σ. Στρατοῦ) τὴν γραμμὴν μάχης καὶ τὰ μετόπισθεν τῶν Μεραρχιῶν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Ἐχθρική ἐπίθεις ΜΠΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.

Ἐχθρικός στόλος ἐκ 5 ἀντιτορπιλικῶν ἐβομβάρδισε ἀπὸ 15—16.15' περιοχὴν Χειμάρρας ἀνεπιτυχῶς.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐβελτιώθησαν αἱ κατεχόμεναι θέσεις.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Εἰς περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ ἀπεκρούσθη ἐχθρική ἐπίθεις.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ὁ καιρὸς καλὸς, ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

30 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἐξεδήλωσε καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὅλως ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησε τὰ τμήματα τῆς γραμμῆς μάχης, χωρὶα καὶ ἅπαντα τὰ μετόπισθεν.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας κατὰ τὰς ἡμέρας 29 καὶ 30 Δεκεμβρίου, τελείως ἀσυνήτης, ἀπεδόθη εἰς ἄφιν καὶ συμμετοχὴν τῆς Γερμανικῆς ἀεροπορίας. Ἡ πλᾶξ ἐνὸς ἐκ τῶν καταρριφθέντων ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων ἔφερεν οἶκον κατασκευῆς Γερμανικὸν καὶ τὰ στοιχεῖα ταυτότητος τοῦ ἀεροπλάνου εἰς τὴν Γερμανικὴν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια κατὰ ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ π. τήρησις ἐπαφῆς ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

Ἐχθρικός στόλος ἐβομβάρδισε τὴν 21ην ὥραν τὴν παραλίαν ἀπὸ ΜΠΟΡ-ΣΙ μέχρι ΧΕΙΜΑΡΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν (περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ) συνελήφθησαν 223 αἰχμάλωτοι, ὧν 9 Ἀξιοματικοὶ καὶ εἰς Διοικητὴς Τάγματος.

Εἰς τὸ δεξιὸν μικροενέργειαι πρὸς κατάληψιν ὑψωμάτων Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ μὴ σημειώσασαι ἀξιόλογα ἀποτελέσματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερόν (περιοχὴ 926—ΜΠΕΝΤΖΙΑ) ἀπεκρούσθησαν ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐνέργεια ἀμέσως Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς κατάληψιν τοῦ ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἀπέδωσε πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἐχθροῦ ἰσχυροτάτη.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

— Καιρὸς αἰθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμύ ἐν τὰ μεγάλα ὕψη.

— Νέαι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

31 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερόν ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν ἀρμάτων, συλλαβὸν ἐν ἐξ αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου κατάστασις ἀμετάβλητος.

Εἰς ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ συνηγήθη ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ἀπεφασίσθη ἡ ὁλοκλήρωσις καταλήψεως τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ ἡ διατήρησις τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μικροενέργειαι ἄνευ σοβαρᾶς σημασίας.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καιρὸς λίαν ψυχρὸς.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς μερικὰς Διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἅτινας ἐξέδιδε καθ' ἑκάστην πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κόμβος ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὄγκος ΚΟΥΤΣΙ — ΠΗΛΙΟΥΡΙ) ἐξέδωκε διαταγὰς μειώσεως εἰς δυνάμιν τῶν Στρατηγείων, ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν Μ. Μονάδων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαχίμων αὐτοῦ Μονάδων, αἵτινες ὑπέστησαν μεγάλην διαρροὴν ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν, ἀποβλέπον σταθερῶς εἰς τὴν διατήρησιν, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρους τῆς μαχίμου δυνάμεως καὶ μαχητικῆς ἀξίας τῶν Λόχων καὶ Ταγμάτων.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσιν, αἱ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 100 καὶ 101 διασωθεῖσαι.

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ι) Λόγω κοπώσεως καὶ πρὸς ἀνασυγκρότησιν ἀποσύρω τὴν ΙV Μεραρχίαν ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ VIII Μεραρχία.

ΙΙ) Ἡ VIII Μεραρχία θέτουσα εἰς κίνησιν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς σήμερον διαδοχικῶς τὰ Τμήματά της θ' ἀντικαταστήσῃ τὰ τοιαῦτα τῆς ΙV Μεραρχίας συμφώνως δοθείσαις προφορικαῖς ὁδηγίαις.

ΙΙΙ) Ἀποστολὴ VIII Μεραρχίας, συμφώνως πρὸς ἐπακολουθούσας ὁδηγίας.

ΙV) Πυροβολικὸν VIII Μεραρχίας. Τὸ τελοῦν ἤδη εἰς διάθεσιν ΙV Μεραρχίας Πυροβολικὸν ἐπανέρχεται εἰς VIII Μεραρχίαν. Ἐπὶ πλέον τούτου μοῖρα Πυροβολικοῦ τοῦ ὀργανικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς ΙV Μεραρχίας.

V) Ἡ ΙV Μεραρχία, διαδοχικῶς ὡς ἀνωτέρω ἀντικαθισταμένη, θὰ συγκεντρωθῇ ὡς κάτωθι:

α') Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὀλιγώτερον δοκιμασθέν: Εἰς περιοχὴν ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑΠΛΙΕΣΑΤΙ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ — ΚΑΡΔΙΚΙ εἰς διάθεσίν μου.

β') Ἡ ὑπόλοιπος Μεραρχία, εἰς διάθεσιν Γενικοῦ Στρατηγείου, ὡς κατωτέρω:

— Μάχιμοι Μονάδες ἐκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὰς ΔΙΜΠΟΧΟΒΟ — ΝΕΜΠΡΑΒΙΤΣΗΣ καὶ ΣΩΦΡΑΤΙΚΑ — ΦΡΑΣΤΑΝΙ. Ὑπηρεσίαι νοτίως ΓΙΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ.

Σ. Δ. Μεραρχίας, τῇ ἐκλογῇ της.

Σ. Δ. τῇ 31 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ

Προσωπικαὶ — Ἀπόρρητοι

ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) Π ρ ο θ έ σ ε ι ς Σ. Σ τ ρ α τ ο Ὑ: Συντονισμὸς τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν μετὰ τῶν τοῦ Β' Σώματος.

Συμπλήρωσις τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων εἰς ἄνδρας, κτήνη καὶ ὕλικόν

καὶ ἀνασυγκρότησις μονάδων ἐπὶ σκοπῷ ταχείας συνεχίσεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἐν ἀναμονῇ ἀνωτέρω.

α) Τήρησις τῆς ἤδη κατεχομένης γραμμῆς ἐπαφῆς, βελτιουμένης, διὰ τοπικῶν ἐνεργειῶν.

β') Διατήρησις ἐν πάσῃ περιπτώσει τῆς τοποθεσίας: ΠΗΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — Κορυφογραμμὴ ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ — ΧΟΡΜΟΒΑ — ΜΑΛΕΣΙ-ΟΒΑ.

II) Διὰ τὰ ξεῖς καὶ Ἀποστολαί: Ἀριστερὰ III Μεραρχία. Θὰ διατηρήσῃ τὴν κατεχομένην γραμμὴν ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Θὰ βελτιώσῃ τὸ ἀριστερὸν ἀπωθοῦσα τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς τῶν ὕψωμάτων ΝΕΟΓΛΩΣΣΑ — ΚΟΡΙΝΤΟΝΙ, ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῇ ἰσχυρῶς.

Μετὰ βελτίωσιν ἀριστεροῦ, ἐν τῶν τεσσάρων Συνταγμάτων τῆς θ' ἀχθῇ εἰς περιοχὴν Ν. αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ εἰς διάθεσιν τῆς.

Ἔτερον, τὸ πλεόν δοκιμασθέν, εἰς περιοχὴν ΠΙΚΕΡΑΣΙ — ΣΑΣΑ·Ι· — ΛΟΥΚΟΒΑ εἰς διάθεσιν μου.

VIII Μεραρχία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῶν κατωκημένων τόπων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἐπιζητούσα τὴν προώθησιν τμημάτων τῆς ἐπὶ αὐχένων ἐκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ, χωρὶς νὰ ἐμπλακῇ εἰς ἀγῶνα φθορᾶς κατ' αὐτοῦ.

II Μεραρχία: Θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ἀνατολικῶς ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν θέσεών τῆς ἐπὶ ὑπολοίπου μετώπου.

— Νὰ ἀνασυγκροτήσῃ ἐφεδρείας εἰς διάθεσιν τῆς.

Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας: Μεταξὺ III καὶ VIII Μεραρχιῶν ΡΑΜΙΤΣΑ — ΣΜΟΥΘΙΝΑ — ΠΑΙΕΒΙΤΣΑ (ἅπαντα εἰς IIIην Μεραρχίαν) — ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ (ἁμφοτέρα εἰς VIII Μεραρχίαν) — ΓΚΑΛΙΤΣΙ — ΛΟΥΤΣΑ (ἁμφοτέρα εἰς III Μερ.).

Μεταξὺ VIII καὶ II Μεραρχιῶν: ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) VIII Μερ.) — 1410 (II Μερ.) — ΚΟΛΟΝΙΟ (VIII Μερ.).

III) Γενικαὶ Διὰ τὰ ξεῖς: α') Πᾶσα ἀπόπειρα τοῦ ἐχθροῦ θ' ἀντιμετωπισθῇ ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς.

Ἐν οἰαδήποτε καταστάσει, ἡ τοποθεσία ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ θραυσθῇ οἰαδήποτε ἐχθρική ἐνέργεια, ὅσον δήποτε ἰσχυρά, στοιχίζεται διὰ ΠΗΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — αὐχένα ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Ι·Τ καὶ ἐκεῖθεν γραμμῇ ἐπαφῆς.

β') Αἱ Μεραρχίαι νὰ ὀργανώσωσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς πλήρες σχέδιον πυρὸς καὶ νὰ καλύψωσιν ἄνδρας καὶ ὅπλα ἐντὸς ὀρυγμάτων καὶ προκλυμάτων.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μεραρχιῶν νὰ ἐλέγχωσι τὴν πρόοδον τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν.

γ') Αἱ Μεραρχίαι νὰ προβῶσι δραστηρίως εἰς ἀνασυγκρότησιν τῶν μονάδων των, τάσσουσαι ταύτην εἰς πρώτην σειρὰν προτεραιότητος, ὥστε ταχέως τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν του προσπάθειαν.

δ') Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἀνασυγκροτήσεως, νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ἀνδρας καὶ κτήνη καλὴ στέγασις, διατροφή καὶ ἀνάπαυσις, καταδαλλομένης πάσης προσπάθειας πρὸς διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων.

Σ. Δ. 31-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συμπεράσματι:

Τὸ Σ. Σ. ἐσυνέχισεν ἄνευ διακοπῆς καὶ παρὰ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθύελλας τὰς ἐπιθετικὰς του ἐπιχειρήσεις καθ' ὅλον τὸν μῆνα Δεκεμβρίου ὁλοκληρῶσαν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τοὺς ταχθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ἐν πολλαῖς ὑπερβάν τούτους. Οὕτω ἡ III Μεραρχία προωθήθη εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ φθάσασα μέχρι ΒΡΑΝΙΤΣΗΣ καὶ ΜΠΟΛΕΝΗΣ. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ταύτης, κατανικήσασα ἐν αὐτῇ, πρὸ τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος, πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς ἀντικατάστασιν ἀνικάνων Διοικήσεων.

Ἡ IV Μεραρχία ὁμοίως κατέλαβε τοὺς ταχθέντας αὐτῇ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς. Ἐὰν αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτης δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς σφοδρὰς χιονοθύελλας αἵτινες ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Μονάδα ἐπληξαν τὴν Μεραρχίαν ταύτην.

Ἡ II Μεραρχία ἀπέδωσεν ἀποτελέσματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἱκανότητα τῶν ὑφισταμένων Διοικήσεων. Οὕτω τὰ Ἀποσπάσματα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπέδωσαν τὸ μέγιστον δυνάμενον ν' ἀποδοθῇ ἔργον, δὲν συνέβη ὅμως τὸ αἶψόν, ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὴν ΛΕΚΛΙ, ὡς δεόντως ἐτονίσθη εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος παρόντος ἡμερολογίου (28 Δεκεμβρίου).

XIV.— ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ. ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΝΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

Μήν Ἰανουάριος

1 — 10

Ὁ ἐχθρὸς, λόγῳ τῆς διαγραφομένης σοβαρᾶς ἀπειλῆς ἐν τῇ κατευθύνσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συνεχίσας ἄνευ διακοπῆς τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ σφοδροτάτας καὶ πρωτοφανεῖς χιονοθύελλας, τόσον εἰς τὸν ὁρει-

Τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, διὰ τῆς ὀργανώσεως ἐνιαίας Διοικήσεως τῶν ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ δρώντων Τμημάτων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἐζήτησε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἐπανειλημμένων ἐγγράφων καὶ τηλεγραφικῶν κρυπτογραφικῶν ἀναφορῶν του, ὡς καὶ ἀπὸ τηλεφώνου συνεννοήσεων τόσοι τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ὅστις συντονισμὸς ἀναγνωρίζομενος, ὡς μόνος ἐπιβεβλημένος, οὐδέποτε ἐν τούτοις ἐπραγματοποιήθη.

Πτώσις τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἄνευ συντονισμοῦ τούτου ἀπῆτει διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ διαίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἵνα οὕτω προσβάλλῃ τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ διὰ τμημάτων του ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλὰ τοιαῦτα μέσα διαδόσεως οὔτε διέθετε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, οὔτε ἡδύνατο ν' ἀναλάβῃ τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ ζώνῃ ξένου Σώματος Στρατοῦ. Ἐν τούτοις, πλεόν ἢ ἅπαξ, τμήματα τοῦ Σώματος ἀπώθησαν ἐχθρικά τοιαῦτα, Β. ΑΩΟΥ, ὑφιστάμενα συνεχῇ αἰμορραγίαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κατέχοντος δεσποζούσας καὶ ἐπικρατούσας θέσεις ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης. (Ζώνη Β.Σ.Σ.).

Ἄλλως τε, ἄνευ καὶ τῆς κατοχῆς τῶν Α. τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ κλιτύων τοῦ ὅρους ΣΕΤΕΛΙ δεσποζουσῶν, ἐκ τοῦ ἐγγύς, τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, καθίστατο προβληματικὴ ἡ διατήρησις τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνέφικτος ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

Ἐν συμπεράσματι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερέβαλλε διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐνεργειῶν του τὰς προθέσεις καὶ προσδοκίας τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ πάντοτε σταθερῶς προηγεῖτο αὐτῶν.

Ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικὰ καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, ὀφείλεται τοῦτο ὅχι μόνον εἰς τὰ παραδεχόμενα ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου αἷτια χιονοθύελλας, ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σοβαρὰ αἷτια, ἀνεξάρτητα πάσης θελήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ πρέπει νὰ παροραθῶσι. Ταῦτα ἐν ἀνακεφαλαιώσει εἶναι:

1) Αἱ σφοδραὶ καὶ πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθύελλαι, αἱ ἐνσκήψασαι ἀπὸ τοῦ δευτέρου δεκαημέρου Δεκεμβρίου καὶ συνεχισθεῖσαι κατ' ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον εὖρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιθετικῆς του δράσεως ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ. Παρὰ ταύτας, τὸ Σῶμα Στρατοῦ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ διακόψῃ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἀντικαθιστῶν Μεράρχους του, σκληρῶς παλαιὸν καὶ δοκιμαζόμενον, ἐπέτυχε ν' ἀνατρέψῃ ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἐξ ἰσχυροτάτων θέσεων, ὀργανωμένων εἰς μέγα βάθος, νὰ συλλάβῃ πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ κυριεύσῃ ἀπειρον πολεμικὸν ὕλικόν. Ἐκ τῶν χιονοθυελλῶν τούτων ἐμειώθη λίαν αἰσθητῶς ἡ μαχητικὴ δύναμις τοῦ Σώματος Στρατοῦ. (Ἡ IV Μεραρχία καὶ τὸ ἐκ 5 Ταγμάτων ἀπόσπασμα IIας Μεραρχίας ἐπὶ αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΙΤ σχεδὸν ἐξηνεμίσθησαν).

2) Ὁ ἐχθρὸς, ἐγκαίρως ἀντιληφθεὶς τὴν σοβαρότητα τῆς ἐπιμόνου ἀπειλῆς

τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς ζώνης του, κατηύθυνεν ἐσπευσμένως διὰ θαλάσσης ἀνενοχλήτως μεγάλας ἐνισχύσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀέρος καὶ ἐνετόπισε ταύτας ἀποκλειστικῶς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

3) Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἀνέπτυξε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὰς πρώτας τοῦ Ἰανουαρίου.

Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συμπέσασα μὲ τὴν μέλλουσαν ἀντικατάστασιν τῆς IV Μεραρχίας (οὔσης ἐν πλήρῃ ἀδυναμίᾳ ν' ἀναλάβῃ περαιτέρω ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις λόγῳ μεγίστης φθορᾶς) ὑπὸ τῆς VIII, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐλιγμόν, ἐπεδράδυνε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἐπομένως καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ.

Διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἐζητήθη κατ' ἐπανάληψιν, ἀντιδράσεις τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ οὐδὲν ἐγένετο. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὥστε ἐζήτησε καὶ ἤλθεν εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὁ Ἄγγλος Ἐπιτελάρχης τῆς ἀεροπορίας, ὅστις, εἰς τὰ πικρὰ παράπονα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος διὰ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς ἀγγλικῆς ἀεροπορίας, ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν τῷ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέμῃ, καίτοι εἶχε ἀεροπλάνα, διότι δὲν ἠδύναντο ταῦτα νὰ ἀπογειωθῶσι λόγῳ τῆς πλημμύρας καὶ τοῦ λασπώδους τοῦ ἐδάφους τῶν ἀεροδρομίων.

4) Ὁ ἐχθρικός στόλος, ἀνενοχλήτως καὶ οὗτος, ἐβομβάρδισε ἐπανειλημμένως τὰς θέσεις μας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἦτοι, ὁ ἐχθρὸς παρουσίασε ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ λίαν ἰσχυρὰ μέσα, πάσης φύσεως.

5) Ἡ ἔλλειψις ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΡ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ παρημπούδισε τὸ Σ.Σ. νὰ ὠθήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην Βαρὺ Πυροβολικὸν καὶ τοὺς ἐν γένει ἀνεφοδιασμοὺς καὶ ὑπεχρέωσε, δι' ἰδίων μέσων, νὰ κατασκευάσῃ ἀμαξιτὴν τοιαύτην μήκους 30 καὶ πλέον χιλιομ., ὡς κατωτέρω ἐξιστορεῖται.

6) Ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ Ν.Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ πρὸ τῆς κορυφογραμμῆς ΦΡΑΤΑΡΙ (1150—1220) ἐπέβαλεν εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μέγα ἀνάπτυγμα Μετώπου, διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ὁποίου καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀπησχολεῖτο ὁλόκληρος ἡ II Μεραρχία ἣτις ἐπρόκειτο, κατὰ τὸ σχέδιον ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ χρησιμοποιηθῇ, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Οὕτω, ἐνφ' τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ εἶχεν, ὡς ἐλέχθη, προηγηθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ τοῦ σκοποῦ, ὅστις τῷ καθωρίζετο διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου τῆς 12 Δεκεμβρίου, ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β' Σώμα-

τος Στρατοῦ πρὸς ΦΡΑΤΑΡΙ δὲν ἐπέτρεψε εἰς τοῦτο τότε, οὔτε τελικῶς, γ' ἀχθῇ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΣΕΝΤΕΛΛΙ, ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Σώματος τούτου ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τῶν αὐτῶν ὁδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου.

Λόγῳ τούτου ἡ διάταξις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (ἀριστεροῦ — κέντρου) εὑρέθη προωθημένη κατὰ 35—40 χιλιόμετρα καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀντὶ νὰ θαίνῃ πρὸς Β. ἐν τῇ ζώνῃ τῆς IIας Μεραρχίας ἐστράφη πρὸς Β. Α.

XV.— ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΥΠΟ VIII. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΜΟΝΑΔΩΝ.

Κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο ἐγένετο ἀντικατάστασις τῆς IVης Μεραρχίας ὑπὸ τῆς VIII.

Ἡ IV Μεραρχία συγκεντρωθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ — ΓΕΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ — ΒΑΝΙΤΣΕ καὶ τεθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἤρξατο τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν κατεχομένων θέσεων, τηρήσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος δι' ἐπιθετικῶν τοπικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀνασυγκροτήσεως τῶν Μονάδων του.

Προέβη, πρὸς τοῦτο, εἰς τὴν διάλυσιν δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν, ἐλάττωσιν τῶν δυνάμεων τῶν Στρατηγείων, μετάθεσιν ὀπλιτῶν καὶ κτηνῶν ἐπὶ σκοπῷ ἐνισχύσεως τῶν μαχίμων τμημάτων, συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων εἰς ὀπλισμόν, κτήνη κλπ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καθ' ὅλον τὸ 10ήμερον συνεχίζεται ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν εἰς τὰ μέσα καὶ μεγάλα ὕψη καὶ ραγδαιοτάτων βροχῶν εἰς τὰ χαμηλά. Ἡ ἀεροπορικὴ δράσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπίσης συνεχίζεται δραστηρίως.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσιν ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ, εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφου καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ II — III, ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ
(Χάρτης 1:50.000)

Τὸ Σώμα Στρατοῦ διὰ τῶν Α. Ε. 101) 31-12-40 του καθώρισεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Μονάδων, ὅπως ἡ μὲν III Μεραρχία βελτιώσῃ τὰς θέσεις τοῦ ἀριστεροῦ της ἐν τῇ παραλιακῇ ζώνῃ, ἡ δὲ II Μεραρχία ὁμοίως νὰ βελτιώσῃ τὰς θέσεις Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἡ III Μεραρχία ἤρξατο ἀπὸ χθὲς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν διαταχθέντων.

Τὸ Σώμα Στρατοῦ κρίνει, ὅτι, σημαντικὴ βελτίωσις τῶν θέσεων ἐν τῇ ζώνῃ τῆς IIας Μεραρχίας ἐπέρχεται διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΑΛΙ — ΤΕΡΕΟΡΙ ὁψ. 1170 (Ν. ΛΙΟΥΖΑΤΙ, 2500 μ. — Χάρτης 1:50.000 Ἀλβανικὴ ἔκδοσις).

Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τούτου ἀπαγορεύομεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ΛΙΟΥΖΑΤΙ — ΛΕΚΛΙ, ὡς κρατοῦντες ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα καὶ τὴν γέφυραν ΛΕΚΛΙ, ἐπιβάλλομεν τὴν μετατόπισιν τοῦ Πυροβολικοῦ του ἐκ τῆς περιοχῆς ΛΙΟΥΖΑΤΙ θάλλομεν τὰ νῶτα τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ καὶ στηρίζομεν ἰσχυρῶς τὸ δεξιόν μας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μεραρχία νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὴν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ συγκροτήματος τούτου δυναμένην νὰ ἐκδηλωθῇ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Ἀσημακοπούλου καὶ ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἀποσπάσματος Κατσώτα καὶ νὰ προτείνῃ τὰ κατὰ τὴν κρίσιν της μέτρα ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπολύτως ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐνεργείας.

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ συγκροτήματος τούτου τόσον εἰς δύναμιν ὅσον καὶ εἰς ἔργα ὀχυρώσεως.

Ἀποτέλεσμα μελέτης καὶ προτάσεως νὰ μοι ὑποβληθῶσι τὸ ταχύτερον.

Σ.Δ. 5 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Ε. 104

Κρυπτογραφικῶς — Κατεπείγουσα

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εὐνοϊκαὶ ἐπιχειρήσεις Α' Σ. Στρατοῦ ἐπιβάλλουσι ταχεῖαν ἐκμετάλλευσιν πρὶν ἐχθρὸς συνέλθῃ στόπ.

Ἐπὶ πλέον διαταχθείσης ἐνεργείας ΠΕΣΤΑΝΗΣ πλήρως υἱοθετημένης μελετήσατε, προπαρασκευάσατε καὶ ἐκτελέσατε ἰσχυράν ἐνέργειαν ὑπὸ Ἀποσπάσματος Μπαλαφούτη, ἐνισχυομένου, ἀπὸ περιοχῆς ΠΕΣΤΑΝΗΣ πρὸς ΚΟΝΤΡΑ στόπ. Ἐνέργεια αὕτη δεόν συνδυασθῇ μὲ ζωηράν ἀπασχόλησιν πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ καὶ τοιαύτην διὰ ἰσχυρῶν πυρῶν ἧ καὶ προχωρητικῆς ἐνεργείας κατὰ κρίσιν ὑμῶν πρὸς ΛΕΚΛΙ στόπ.

Σ.Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Ἀριθ. Δ.Ε. 105

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ ὑπ' ἀριθ. 145) 10-1-41 προτάσεων ἐζητήθη ἐπανέλθῃ Δημοκωστούλας ὑπὸ Μεραρχίαν.

Κατὰ μῆκος ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κλεισούρα ΤΕΠΕΛΕΝΙ κινηθήσονται εἴτε τμήματα Β' Σ. Σ. εἴτε Δημοκωστούλα μέχρις ὕψους περίπου ΓΚΡΟΠΑ.

Τηρούμενοι ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἄνω τμήματα καὶ καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς εἰς ὕψος ΠΕΣΤΑΝΗ ἐνεργήσατε πρὸς ΚΟΝΤΡΑ συμφώνως πρὸς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 104) 10-1-41 Διαταγὴν μου.

Σ. Δ. 10-1-41

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 45) 1684

Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 101) 31-12-40 ὁδηγίας μου αἱ Με-

ραρχίαι νὰ ἐπιδοθῶσι δραστηρίως εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῶν Μονάδων των.

1) Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῶν ἐνισχύσεων εἰς ἄνδρας νὰ δλοκληρωθῶσιν ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι ἀνασυγκροτήσεως.

Ἐπειδὴ αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις πιθανὸν νὰ μὴ καλύψωσιν ἐν τῷ συνόλῳ τὰς ἀνάγκας, ἡ συμπλήρωσις θὰ ἐπιτευχθῇ ἀπὸ τοῦδε, ὡς ἄλλως τε ἔχει διαταχθῇ διὰ τῆς ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν διαφορῶν σχηματισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

2) Ἡ εἰς κτήνη συμπλήρωσις θὰ ἐπιζητηθῇ καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιτάξεως καὶ ἐπὶ ὄνων, οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσωσι αἰσθητὴν ἐνίσχυσιν.

3) Ἡ παροχὴ θερμοῦ συσσιτίου, δις τῆς ἡμέρας, νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅπουδῆποτε καὶ ἡ παρασκευὴ συσσιτίου ἐκ κρέατος εἰς περιοχὴν θρίθουσαν σφαγίων ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τόνωσιν τῶν ἀνδρῶν.

Ἐλλείψεις εἰς ὑλικά Ἐπιμελητείας νὰ συμπληρωθῶσι ταχύτατα ἐν τῷ συνόλῳ των.

4) Αἱ πάσης φύσεως ἐπισκευαὶ (ὅπλιsmοῦ, στολῆς κλπ.) νὰ συντελῶνται δι' ἐντατικῆς ἐργασίας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου.

5) Ἡ πετάλωσις καὶ ἡ περιποίησης τῶν κτηνῶν νὰ ἀποτελῇ διαρκὴ μέρημα.

Οἱ κ.κ. Διοικηταὶ Μεραρχιῶν διὰ προσωπικῶν συχνῶν ἐπισκέψεων νὰ ἐπιταχύνωσι τὸν ρυθμὸν τῆς ἀνασυγκροτήσεως.

6) Οἱ Ἀξιωματικοὶ τῶν Ἐπιτελείων των νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαρκὴ κίνησιν πρὸς τὰς Μονάδας μεταδιδάζοντες τὰς διαταγὰς καὶ δεχόμενοι τὰς ἀναφορὰς τῶν Μονάδων.

7) Τὸ γραφειοκρατικὸν σύστημα τῆς ἀλληλογραφίας ἐπὶ ἀντικειμένων ἀφορῶντων τὴν ἀνασυγκρότησιν, νὰ καταργηθῇ.

8) Αἱ Μονάδες νὰ περισυλλέξωσι τὴν διεσπαρμένην δύναμιν των καὶ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὅπουδῆποτε πάσης φύσεως ὑλικά αὐτῶν, ἰδίᾳ ὅπλιsmοῦ, ὧν ἡ ἀναπλήρωσις, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι δυνατὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ κατάρτισθῶσι κατὰ Μονάδας εἰδικὰ συνεργεῖα περισυλλογῆς ὑπὸ δραστηρίου Ἀξιωματικοῦ.

9) Νὰ ἐμπεδωθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία διὰ συχνῶν προσκλητηρίων καὶ δι' ὁμιλιῶν τῶν Διοικητῶν τῶν Τμημάτων καὶ Μονάδων, οἵτινες ἐκ παραλλήλου νὰ διατηρήσωσιν ἀμείωτον τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ἐπιθετικὸν αὐτῶν πνεῦμα.

10) Τὰ πάσης φύσεως λάφυρα καὶ δὴ οἱ ὄλμοι καὶ αἱ χειροβομβίδες νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ὅπλιsmόν τῶν Μονάδων περισυλλεγόμενοι, μερίμνη τούτων.

Τὸ Σ. Στρατοῦ θὰ προσέλθῃ ἀρωγόν, παραλαμβάνον τὰ πλεονάζοντα λάφυρα ἀπὸ τὰς ἀμαξιτὰς ἀρτηρίας.

11) Αἱ Διοικήσεις τῶν δπλων καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ παρακο-
λουθῶσιν ἀνελλιπῶς τὴν πρόδοον τῆς ἀνασυγκρότησεως προσερχόμεναι ἀμέσως
ἄρωγοι εἰς τὰς Μονάδας.

12) Γενικῶς νὰ τονισθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ παρὰ πάντων, ὅτι ἡ ταχεῖα ἀ-
νασυγκρότησις καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς μαχητικῆς ἱκανότητος τῶν Μονάδων εἶναι
κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν μεγίστης σπουδαιότητος.

Σ. Δ. 9 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α.Π. 53) 1893

ΠΡΟΣ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ πλεόν διαταχθεισῶν ἐνεργειῶν Α. ΔΡΙΝΟΥ, διατάξατε ἰσχυράν πί-
εσιν καὶ Δυτικῶς πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ ὑπὸ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἀσημακοπούλου
— Κατσῶτα στόπ.

Ἀνωτέρω ἐνέργειαι σκοποῦσι συγκράτησιν ἐχθροῦ ἐπὶ θέσεων καὶ ἀπορ-
ρόφησιν ἐφεδρειῶν του, ἵνα μὴ κατευθυνθῶσι πρὸς ζώνην II. I. Μονάδος.

Σ. Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου προωθήθη καὶ κατέλαβε θέσεις εἰς τὸ ὕψος ΣΤΕΠΙ-
ΖΑΣ Δ. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα
Ἱππικοῦ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς II Μεραρχίας.

11—12 Ἰανουαρίου

Συνεχίζεται ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ βελ-
τίωσις τῶν συνθηκῶν διαμονῆς των.

Αἱ Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης προβαίνουν εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν το-
μέων των, συνεχίζουσαι ἐπιχειρήσεις εἰς μικρὰν κλίμακα πρὸς βελτίωσιν τῶν
θέσεων, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ τήρησιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς ἐνισχύεται ἐν τῇ τομεῖ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ νέων μεγά-
λων δυνάμεων καὶ ἀναπτύσσει εἰς μέγα βαθμὸν τὴν ἀμυντικὴν του ὁργάνωσιν
ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ δεκαημέρου τούτου τὸ Σ. Στρατοῦ πληροφορεῖται ὅτι
θα τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν του ἡ V Μεραρχία κινουμένη ἐκ τῆς περιοχῆς ΚΟ-
ΡΥΤΣΑΣ διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐν καιρῷ τῆς κατ' ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχειρήσεως.

Ὑποβολή προθέσεων καὶ προτάσεων Σώματος πρὸς Γενικὸν Στρατηγεῖον.
Τὸ Σ. Στρατοῦ ὑπέβαλε πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν κάτωθι ἀνα-
φορὰν:

Διαταγὴ περὶ τρόπου διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος
Λοιπαὶ Διαταγαὶ
Ἐπείγουσα — Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ
Σ. Δ. 18 Ἰανουαρίου 1941

ΤΟ Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

«Προθέσεις καὶ προτάσεις»

Ι) Τὸ Σ. Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕ-
ΣΙ (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ
— ΓΕΛΙΟΥΡΙ) ἐπεδίωξε:

— Δι' ἐνὸς ἐσωτερικοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ νὰ ἀχθῇ ἐπ' αὐτῆς ἀ-
ποκόπτον ἀπάσας τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις νοτίως ΑΩΟΥ καὶ ἀνατολικῶς ΣΑΛΑ-
ΡΙΑΣ.

— Δι' ἐτέρου εὐρυτέρου ἐλιγμοῦ κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ νὰ λάθῃ
τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ΛΟΓΚΑΡΑ, προπαρασκευάζον τὴν κατὰ μῆ-
κος τῆς κοιλάδος ταύτης ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

ΙΙ) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιδιώξεις αὗται δὲν ἤχθησαν εἰς τοὺς ἀντικειμενικοὺς
τῶν σκοποῦς, ἀφ' ἐνὸς μὲν καὶ κυρίως λόγῳ τῆς ἀνακυψάσης χιονοθύελλης, ἣ
ὁποία ἐξεμηδένισε τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν τῶν Μονάδων καὶ δὴ τῆς IV Μεραρ-
χίας, ἀγωνισθείσης ἐπὶ λίαν ὀρεινῶν καὶ διακεκομμένων περιοχῶν, ἀφ' ἐτέ-
ρου δέ, διότι ὁ ἐχθρὸς ἀντιληφθεὶς τὴν σημασίαν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον ἀμφοτέ-
ρων τῶν κατευθύνσεων τούτων ἐνίσχυεν ἐπείγοντως ταύτας διὰ νέων μεγάλων
δυνάμεων.

ΙΙΙ) Ἡ ἀδυναμία ἐξ ἄλλου λόγῳ διαφόρων δυσχερειῶν τοῦ Β' Σ. Στρα-
τοῦ νὰ ὠθηθῇ πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπὸν (ὕψωματα Β. ΤΕΠΕΛΕ-
ΝΙ) δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Α. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ
Σ. Στρατοῦ, τοῦ ἐχθροῦ ὀργανώσαντος ἰσχυρὸν προγεφύρωμα Ν. ΑΩΟΥ, τοῦθ' ὅ-
περ ἐπέβαλλε καὶ ἐπιβάλλει τὴν διάθεσιν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς II Μεραρ-
χίας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

ΙV Διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς
ΑΥΛΩΝΑ καὶ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡ-
μῶν ἐπιβάλλεται ἡ πλήρης κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐκκαθάρσις τῆς
περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνατολικῶς, τοῦθ' ὅπερ ὡς ἔχει σήμερον ἡ κα-

τάστασις, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπὸν τῆς κατευθύνσεως ἡμῶν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ, ἐνισχυθείσης σημαντικώτατα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε σήμερον τουλάχιστον νὰ ὑπάρχῃ ἰσορροπία δυνάμεων μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνου ἐντατικώτατα ἐπιπροσθέτως ἐνισχύοντος τὴν ἀμυντικὴν του ὀργάνωσιν.

Ἡ τοιαύτη προώθησις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐξοικονομεῖ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ ἡμῶν ὀλόκληρον τὴν IIαν Μεραρχίαν.

Ἀκολουθῶς συντονισμένη ἐνέργεια ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ θέλει ἀποφέρει λίαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα τῆς κατευθύνσεως Β' Σ. Στρατοῦ, ἐξελισσομένης διὰ χαμηλῶν ὕψων καὶ ἀπειλούσης τὴν ἀποκοπὴν τῆς συμπτύξεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων Ν. ΑΩΟΥ.

V) Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ πα ρ α ι τ ε ῖ τ α ι τ ῆ ς V Μ ε ρ α ρ χ ί α ς ὑ π ἔ ρ τ ο ὦ Β' Σ τ ρ α τ ο ὦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τοῦτο θὰ πρέπει πρὸ πάσης ἡμῶν ἐνεργείας πρὸς ΑΥΛΩΝΑ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα ΓΚΛΑΒΑ καὶ τὰ Ν.Δ. τούτου μέχρις ΑΩΟΥ ἀντερείσματα καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ συντονίσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐνέργειάν του ὑποδοθηοῦν καὶ καλύπτον τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐνέργειαν ἡμῶν.

Αἱ εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν Μεραρχίαι μετὰ τῆς IV Μεραρχίας κρίνονται παρ' ἡμῶν ἱκαναὶ νὰ ἀναλάβωσι τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ προσπάθειαν ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις.

Ὑποβάλλων τὴν παροῦσαν ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστούμενοι διατάξῃτε.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ἡ V Μεραρχία διετέθη εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Ἐπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἐκατέρωθεν ΑΩΟΥ περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ) εὗρον τὴν V Μεραρχίαν ἐγγὺς τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ οὕτω ἀντεμετωπίσθη ἐπιτυχῶς μία σοδαρὰ ἀπειλὴ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ Σ. Στρατοῦ δικαιωθέντος διὰ τῆς προτάσεώς του ταύτης, ἥτοι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως ἰσχυρῶν μέσων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, λίαν ἀποφασιστικῆς διὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Συνεχίζεται λίαν ἐπιτυχῶς ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων διὰ τῶν ἀφικνουμένων ἐνισχύσεων εἰς στελέχη, ἄνδρας καὶ κτήνη.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσι ἐκδοθεῖσαι κατὰ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφων καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Διὰ τῆς παρούσης θίγω ζητήματα τινὰ κεφαλαιώδους σημασίας ὡς συμπεράσματα τῶν διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀποδίδω καὶ παρακαλῶ νὰ ἀποδοθῇ καὶ παρ' ἡμῶν, ὅλως ἰδιάζουσα σημασία.

I) Ὁ ἀγὼν εἰς τινὰς Μονάδας (Συντάγματα — Ἀποσπάσματα) εὐτυχῶς εὐαρίθμους δὲν διηρθύνετο ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου Διοικητοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων κλιμακίων, εἰς ᾗ μετεδιδάζοντο Διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν οὐδόλως παρακαλουθούτων τὴν ἐνέργειαν τῆς Μονάδος των, ἀλλὰ παραμενόντων εἰς ἀπομεμακρυσμένους Σ. Δ., κατὰ προτίμησιν κατωκημένους τόπους εἰς θαθμόν μάλιστα, ὥστε πολλάκις νὰ μὴ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀναφέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος μετὰ πάροδον πολλῶν ὥρῶν ἀπὸ τῆς λήξεως, ἣ διακοπῆς τούτου.

II) Οὐδεμία δύναται τις εἰπεῖν, ἐκμετάλλευσις τῶν σημειωθεισῶν ἐπιτυχιῶν ἐγένετο καὶ οὕτω παρείχοντο εἰς ἐχθρὸν πανικόβλητον καὶ ἐγκαταλείποντα ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, εὐκαιρία ἀνασυντάξεως καὶ νέας ἀμύνης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκ τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας οὕτως ἐγκατέλειπεν.

Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ κατέχη σήμερον ὁ ἐχθρὸς θέσεις τινὰς πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τινὰ σημεῖα αἱ ὁποῖαι δι' αὐτὸν μὲν ν' ἀποτελῶσιν ἀπροσδόκητον κατάπληξιν, δι' ἡμᾶς δὲ ἀδιάσκοπον αἱμορραγίαν μὲ εὐνοήτους συνεπείας.

III) Ἡ διαρροή τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κατὰ τὴν περίοδον τῆς χιονοθυέλλης, ἔλαβεν εἰς τινὰς Μονάδας λίαν ἀνησυχητικὴν ἑκτασιν, ὥστε νὰ παραμένωσιν ἐπὶ τῶν θέσεών των μόνον φιλότιμοι ἄνδρες ὑπέλκοντες εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς των. Οἱ λοιποὶ εἶχον καταφύγει εἰς σπήλαια, χωρία, κατωκημένους τόπους κλπ.

Μοὶ ἀνεφέρθη (καὶ γνωρίζει τοῦτο ὁ Διοικητὴς τῆς ἀντιστοίχου Μεγάλης Μονάδος) ὅτι ἡ δύναμις Τάγματος γραμμῆς μάχης ἡρίθμει 10 — 12 ἄνδρας κατὰ Λόχον, ἐνῶ ἡ δύναμις τοῦ ὀπίσω του μετώπου, ἔνθα ἤδη εὐρίσκεται, ὑπερβαίνει τοὺς πεντακοσίους. Οὕτω δλόκληρος σχεδὸν ἡ μάχιμος δύναμις τοῦ Τάγματος ἐγκατέλειπε ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς χιονοθυέλλης τὰς θέσεις τῆς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, ἄνευ τινὸς συνεπείας.

Ὁ φόβος κακοῦ προηγουμένου καθίσταται μέγιστος ἄνευ λήψεως σκληροτάτων μέτρων. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐπισημαίνων εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καλῶ ἅπαντας νὰ φανῶσι σκληροὶ ἄνευ οἴκτου πρὸς πᾶσαν λιποφυχίαν, ἣ ἐσκαμμένην ἐνέργειαν ἀποφυγῆς τοῦ κινδύνου τοῦ ἀγῶνος.

IV) Διοικήσεις τινὲς Μεγάλων Μονάδων κατανοήσασαι τὴν ἱερότητα τοῦ

ἀγῶνος καὶ τὰς ἱστορικὰς στιγμὰς, τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ ΠΑΤΡΙΣ, κατενίκησαν ἐν αὐταῖς τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας καὶ προέβησαν εἰς τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα κατὰ κατωτέρων Διοικήσεων, αἵτινες ἐδείχθησαν κατώτεραι τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀγῶνος.

Αἱ Διοικήσεις αὗται ἐπέτυχον πλήρως τοὺς ταχθέντας σκοπούς.

Τὸ παράδειγμα τούτων ἐπιθυμῶ ν' ἀκολουθήσωσι πᾶσαι αἱ Μεγάλαι Διοικήσεις.

Σ.Δ. 13 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Κοινοποιῶ ὡς ἔχει τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 124) Διαταγὴν Γ. Στρατηγείου:

Αἱ Μονάδες, λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψει τὰς διατυπωμένας προθέσεις τοῦ Νέου Διοικητοῦ τῶν Ἰταλικῶν Στρατευμάτων καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐνεργείας ἐπιθετικὰς ἐντυπωσιακὰς πρὸς τόνωσιν τοῦ ἡθικοῦ, νὰ ἐντείνωσι τὴν ἐπαγρύπνησίν των καὶ ἰσχυροποιούντες κατεχομένας θέσεις νὰ ἀπαντῶσιν εἰς πᾶσαν ἐπιθετικὴν ἐκδήλωσιν, ὡς διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 Διαταγῆς μου.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Γενικὸν Στρατηγεῖον

Α. Π. 124

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Κοινοποιήσις)

Κατὰ πληροφориαν παρασχεθεῖσαν ἡμῖν τὴν 9ην τρέχοντος τελευταίως ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ Καμπαλέρο, Ἰταλοῦ Ἀρχηγοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ Σοντοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατιωτικῶν Δυνάμεων ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ πρώτου ἀπαιτοῦντος καὶ ὑποστηρίζοντος, δέον ἐνεργηθῇ τὸ ταχύτερον γενικὴ ἐπίθεσις καθ' ἡμῶν, τοῦ δευτέρου ἐπιμένοντος μόνῃ ἐλπίδι ἀπομένουσα Ἰταλικὸν Στρατὸν εἶναι νὰ ἐκτελέσῃ στρατηγικὴν ὑποχώρησιν μέχρι ποταμοῦ Σκοῦμπι, ἐγκαταλείπομένου ΑΥΛΩΝΟΣ.

Γνώμη Ἀρχηγοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου φαίνεται ἐπικρατήσασα, ἐὰν κρίνῃ

τις ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, κατ' ἀνακοίνωσιν ἐπίσημον Ἰταλικοῦ ἀνακοινωθέντος, Σοντοῦ ἀπηλλάγη καθηκόντων Ἀρχηγοῦ Στρατευμάτων Ἀλβανίας καὶ τοῦτον ἀντικατέστησε Καμιπαλέρο.

14 Ἰανουαρίου 1941
ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Α.Λ.Α.

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείον ΙΙΙ
Α.Π. 75) 1915

Αὐστηρῶς Προσωπικῇ
Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) Ὡς γνωρίζει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον πιθανότατα μία Μεραρχία ν' ἀ-
χθῇ εἰς τὴν περιοχὴν καὶ διάθεσιν ἡμῶν δι' ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙ) Ἡ νέα Ἀνωτάτη Διοίκησις τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων εἶ-
ναι φυσικὸν καὶ λίαν ἐνδεχόμενον διὰ λόγους ἐντυπωσιακοὺς καὶ πρὸς τόνωσιν
τοῦ ἡθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ νὰ θελήσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμυντικῆς
στάσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τοπικὰς ἢ εὐρυτέρας ἐπὶ ὠρισμένων μετώπων ἐπι-
θετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙΙ) Ἡ καταβαλλομένη ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν προσπάθεια τουλά-
χιστον ἀπὸ ἀπόψεως Διοικήσεως τοῦ Στρατοῦ, εἶναι ἡ τελευταία. Ὅπισθεν
ταύτης ὑπάρχει πλήρης κατάρρευσις.

ΙV) Ἡ διατήρησις τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ ἡ βελτίωσις τούτων κα-
τὰ τὸ δυνατόν εἶναι κατὰ τὴν παρούσαν περίοδον ὑψίστης σημασίας καὶ ἀπολύ-
τως ἐπιβεβλημένη.

V) Ἀπευθυνόμενος προσωπικῶς διὰ τῆς παρούσης πρὸς τοὺς Διοικητὰς
τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Σώματος Στρατοῦ προσκαλῶ καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς
νὰ ἐντείνητε εἰς τὸ ἔπακρον ἀπάσας τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις.

α') Πρὸς τόνωσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἀρίστου ἄλλως τε ἡθικοῦ τῶν τμη-
μάτων.

β') Πρὸς ἰσχυροποίησιν τῶν κατεχομένων θέσεων διὰ συνεχοῦς καὶ ἀόκνου
ἐργασίας ἀπάντων.

γ') Πρὸς πλήρη ἐμπέδωσιν τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς συνοχῆς.

δ') Πρὸς ταχεῖαν ἀνασυγκρότησιν.

ε') Πρὸς ταχεῖαν καὶ πλήρη συμπλήρωσιν τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων
καὶ ἰδίᾳ ὀπλισμοῦ, δι' εὐρείας χρησιμοποίησεως τῶν ἐκ λαφύρων προερχομένων
(ἐλαφρῶν πολυβόλων, ὀλμων, Πυροβολικοῦ κλπ.).

VI) Προσωπικαὶ ἐπιθεωρήσεις τοῦ μετώπου καὶ τῶν ἐν γραμμῇ Μονάδων πρὸς προσωπικὴν ἀντίληψιν καὶ ἄμεσον διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, κίνησις διαρκῆς τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐπιτελείων καὶ Ὑπηρεσιῶν πρὸς ἄμεσον ἐπίλυσιν διαφορῶν ζητημάτων, διαρκῆς ὥθησις, εἶναι σήμερον ὑπὲρ ποτὲ ἐπιβεβλημένα.

VII) Αἱ καταβληθεῖσαι μέχρι τοῦδε προσπάθειαι εἶναι πράγματι ἄνευ προηγουμένου.

Ἔργον προσωπικὸν τῶν Διοικήσεων εἶναι νὰ τὰς συνεχίσωμεν μέχρις ἐκμνηστενίου καὶ τὰς τελευταίας ταύτας προσπάθειας τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι πλήρους συντριβῆς του.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A.Π. 79) 2070

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Κατ' ἐπανάληψιν εἰσέδυσαν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας εἴτε αὐτόμολοι, εἴτε κάτοικοι περιοχῶν, μὴ καταληφθεισῶν, χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀγτιληπτοί.

Τὸ τοιοῦτον προδίδει ὅτι ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὰς κατεχομένας γραμμάς δὲν ἐνασκεῖται πλήρως.

II) Κατόπιν τούτου ἐντέλλομαι ὅπως ληφθῶσιν ἅπαντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα ἐπιτηρήσεως καὶ ἀσφαλείας (περίπολοι, φυλάκια, ἐνέδραι κλπ.) ὥστε καθ' ὅλον τὸ μέτωπον αἱ τοιαῦται διεισδύσεις νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνωσι χώραν.

Τὰ μέτρα ταῦτα δεόν νὰ ἐντείνωνται, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα.

III) Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ παραδλέπεται ὅτι ἀντὶ μεμονωμένων ἀτόμων ἐνδέχεται νὰ εἰσδύσωσιν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας ὁμάδες ἐχθρικαί, αἵτινες ἐν συνδυασμῷ μὲ μετωπικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιχείρησιν νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν νώτων τῶν τμημάτων μας τῆς α' γραμμῆς, δημιουργοῦσαι ἐπικίνδυνον διαταραχὴν εἰς τὰ μετόπισθεν.

Τὸ τοιοῦτον δὲν πρέπει ν' ἀποκλείεται, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατεῖχεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἤδη διεξάγεται ὁ ἀγὼν καὶ κατὰ συνέπειαν γνωρίζει καλῶς καὶ διαβάσεις καὶ ἀτραπούς, δι' ὧν εἶναι δυνατὸν νὰ διοχετευθῶσι τμήματα ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας. Διὰ μίαν τοιαύτην διείσδυσιν, ἄλλως τε δύναται νὰ δοθηθῇ καὶ ἀπὸ κατοίκους φίλα πρὸς αὐτὸν φρονοῦντας.

IV) Οἱ Διοικηταὶ νὰ ἐπιθεωρῶσιν αὐτοπροσώπως τοὺς τομεῖς ὑποτομέως, λωρίδας των, ἐπιφέροντες τὰς ἀναγκαίαις συμπληρώσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πλήρους ἐπιτηρήσεως.

Σ. Δ. 15 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α. Π. 99) 2090

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Πληροφορίαι αἰχμαλώτων αὐτομόλων φέρουσι τὸν ἐχθρὸν προτιθέμενον νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιθετικῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν.

Καίτοι: σοβαρὰ ἐπιθετικὰ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ δὲν θεωροῦνται πιθαναί, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπιχειρήσῃ οὗτος τοπικὰς τοιαύτας πρὸς βελτίωσιν τῶν θέσεών του, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ γενικῶς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων του, ὅπερ φέρεται σχεδὸν ἐκμηδενισθέν.

II) Τοιαῦται τοπικαὶ ἐνέργειαι, βάσει τῶν αὐτῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, διαγράφονται ἐν τῷ τομεῖ τῆς 1320 Μ. καὶ δὴ ἀπὸ περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ καὶ ἐκατέρωθεν αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἐν τῷ τομεῖ 41 Μ., πιθανῶς δὲ καὶ Α. ΔΡΙΝΟΥ (περιοχὴν ΛΕΚΛΙ)..

III) Εἰς περιελθούσας εἰς χεῖρας ἡμῶν Διαταγὰς τοῦ ἐχθροῦ παρέχονται πληροφορίαι περὶ τῶν συνηθειῶν ἡμῶν ἐν τῇ ἐπιτηρήσει καὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ μετώπου.

Κατὰ ταύτας, τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἡμῶν κατέρχεται εἰς χαμηλὰς περιοχὰς καὶ ἡ ἀσφάλεια ἐμπιστεύεται εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, πολλάκις δὲ καὶ μεμονωμένων, ὧν ἡ ὑφαρπαγὴ, διὰ τολμηρᾶς ἐνεργείας εἶναι εὐκολος καὶ ἐπιφέρει πλήρη αἰφνιδιασμόν. Διατάσσονται δὲ τοιαῦται ἐνέργειαι καθ' ἡμῶν.

IV) Θέτων ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰς πληροφορίας ταύτας ἐντέλλομαι τὴν πλήρη καὶ ἀγρυπνον ἐπιτήρησιν, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, καὶ τὴν λήψιν ὅλων τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων πρὸς ἄμεσον ἀντιμετώπισιν πάσης ἐχθρικῆς ἀποπείρας.

Αἱ ἐνέργειαι ὑμῶν ἐν προκειμένῳ σαφῶς καθορίζονται διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 καὶ Α.Π. 79) 2070) 15-1-41 Διαταγῶν μου, τὰς ὁποίας καὶ θέτω ἐκ νέου ὑπ' ὄψιν ὑμῶν.

V) Ἀναφέρατε λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ. Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Συνελήφθησαν πρὸ διημέρου αἰχμάλωτοι ἀνήκοντες εἰς τὸ 14ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας Φεράρα, οἱ ὅποιοι μετὰ πλείστων συναδέλφων των τοῦ Πυροβολικοῦ μετετέθησαν εἰς Λόχους Πεζικοῦ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διεξάγων πόλεμον κατακτητικὸν λαμβάνει τοιαῦτα ἐνισχυτικὰ τοῦ ἀγῶνος του μέτρα, εἶναι εὐνόητον ποῖα μέτρα ἐπιβάλλεται καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται παρ' ἡμῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν.

Δυστυχῶς τοῦτο δὲν κατενοήθη παρ' ὧν. Πολλαὶ Διοικήσεις Μονάδων (Ταγμάτων, Συνταγμάτων) μειωθεῖσαι αἰσθητῶς εἰς μάχιμον δύναμιν, ἀρκοῦνται εἰς ἀναφορὰς συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων καὶ οὐδὲν πράττουσι ἀναμείνουσαι τὴν ἄφριξιν διατεθεισῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνισχύσεων.

Δὲν εἶναι νοητὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀριθμοῦν δύναμιν συσσιτούντων 3 χιλιάδων καὶ πλεόν ἀνδρῶν νὰ διαθέτῃ μάχιμον δύναμιν κατὰ λόχον 100—110 ἀνδρῶν.

Δὲν εἶναι ἐπίσης παραδεκτὸν μεγάλη Μονὰς ὑπερβαίνουσα κατὰ πολὺ τοὺς 12 χιλιάδας συσσιτούντας, ν' ἀριθμῇ δύναμιν κατὰ Τάγμα 500 καὶ πολλακίς ἔλαττον τούτων ἀριθμὸν ἀνδρῶν.

Δι' ἐπανειλημμένων διαταγῶν μου ἐτόνισα τὴν ἀνάγκην νὰ καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ὅλη ἡ δραστηριότης τῶν Διοικήσεων πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως αἱ πάσης αἰτίας ἀπώλειαι εἰς τὰ μάχιμα τμήματα ἀναπληρῶνται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Μονάδων δι' ὀπλιτῶν λαμβανομένων ἐξ ἐτέρων μὴ μαχίμων τμημάτων (ὁμάδων Διοικήσεων, Μεταγ. Σώματος κλπ.).

Τοῦτ' αὐτὸ διετάχθη νὰ πράττωσι καὶ αἱ Διοικήσεις τῶν Μεγάλων Μονάδων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ, τὰ ὅποια πρέπει νὰ διατηρῶσιν ἀμείωτον, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν μαχητικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Τὸ νὰ ἐμπιστευώμεθα καὶ νὰ βασίζωμεν τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεών μας, ὥς αὗται προβλέπονται ὑπὸ τῶν συνθέσεων, δι' ἀποστολῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον, ἀλλὰ παρουσιάζει δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσιν αἱ Διοικήσεις τῶν Μονάδων, δυσχερείας, αἷτινες, ἐὰν δὲν ὀφείλωνται εἰς ἐλλείψεις προσωπικοῦ, προκύπτουσιν ὅμως ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕλικου πάσης φύσεως (ἱματισμός, εἷδη στρατοπεδείας κλπ.), δι' οὗ δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαί.

Ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων τούτων, αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαί δὲν δύνανται ἐν χρόνῳ νὰ ἐκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, ὥς δύναται

πᾶς τις ν' ἀντιληφθῇ, ἀφοῦ ὡς γνωστὸν αἱ ἀποστολαὶ αὐταὶ ὁδοιποροῦσιν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπὶ ἑκατοντάδας χιλιομέτρων διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ μέτωπον.

Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι καὶ πληθὺς ἄλλων εὐνοήτων ἐπιβάλλουσι νὰ ἐπινοῶσιν αἱ Διοικήσεις λύσεις ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος εἰς ἔμφυχον ὕλικὸν μακρὰν πάσης συνθέσεως καὶ παντὸς τύπου δεσμευτικοῦ, λύσεις, αἵτινες τεύουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τοῦ τμήματός των, ἐξασφαλίζουσαι οὕτω τὴν ἐν ἑκάστη στιγμῇ τακτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς Μονάδος των.

Κατὰ τῶν μὴ συμμορφωθησομένων Διοικητῶν Μονάδων βαρεῖται εὐθῦναι κατὰ τὴν προσεχῇ προσωπικὴν μου ἐπιθεώρησιν.

Ἀναφέρατε λήψιν.

Σ.Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A. II. 108) 2263

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Λίαν Ἐπείγουσα

Π Ρ Ο Σ Ο. Β.

I) Κατὰ πληροφῶρας ἀπολύτως ἐξηκριθωμένης ἡ ἔναντι ὑμῶν ἐχθρική Μεραρχία ΣΙΕΝΑ μετεφέρθη εἰς περιοχὴν Φρουρ. II.B.

II) Πρὸς παρεμπόδισιν μεταφορᾶς δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ μετώπου ὑμῶν πρὸς ἐνίσχυσιν ἐτέρων μετώπων ἐπιβάλλεται ἐνέργεια τοπικῶν ἐπιθέσεων μετὰ πλήρη ἀναγνώρισιν καὶ προπαρασκευήν, αἵτινες θὰ ἐκδηλοῦνται διὰ μικρῶν τμημάτων Πεζικοῦ πρὸς ἀποφυγὴν φθορᾶς τῶν ὑποστηριζομένων ὁμοῦς ὑπὸ ἰσχυροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι θὰ διατηρῶσι καὶ ἐνισχύωσι τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν τμημάτων, θὰ παρεμποδίζουσι μεταγγίσεις ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ἄλλα μέτωπα καὶ θὰ βελτιώωσι τοπικῶς τὰς θέσεις μας.

IV) Ἡ Μεραρχία ἐξουσιοδοτεῖται νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τοιαύτας ἐνεργείας εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ τομέως τῆς, τῆς δημιουργηθείσης ἐσοχῆς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μὴ ἐπιτρεπούσης βαθυτέραν προχώρησιν.

V) Ἐπίσης πρὸς ἐναρμόνισιν τῆς διατάξεως ὑμῶν πρὸς τὴν συνολικὴν τοιαύτην τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ πρὸς παροχὴν μείζονος ἀναπαύσεως καὶ εὐκολιῶν ἀνασυγκροτήσεως εἰς τὰ τμήματα ἡμῶν, ἐπιβάλλεται ἡ αὐξήσις τῆς κλιμακώσεως ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ἥτις ὡς ἔχει σήμερον, εἶναι προωθημένη καὶ πυκνὴ ἰδίᾳ εἰς Πυροβολικόν.

Ἀνασταλειςὼν προσωρινῶς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιβάλλεται νὰ κλιμακωθῇ καὶ ἡ διάταξις τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ Μεραρχία νὰ μετατοπίσῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 104) 2095) 20-1-41 Διαταγὴν μου μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς ἐκ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ, ὥστε εἰς περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς τοποθεσίας ἐπαφῆς νὰ παραμένουν 2 ἢ 3 τὸ πολὺ Πυροβολαρχίαι.

VI) Ἡ κλιμάκωσις αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.

VII) Ἀναφέρατε τόσον ἐπὶ τῶν διαταχθεисὼν τοπικῶν ἐνεργειῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ πέρατος τῆς διατασσομένης κλιμακώσεως.

Σ. Δ. 20 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

XVI.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 21—31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Α.Ε. 108. ΠΕΡΙ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΛΙΓΜΟΥ ΠΡΟΣ ΣΑΛΑΡΙΑ.

21—31 Ἰανουαρίου

Μέχρι τῆς 24ης τοῦ μηνὸς ἐνέργειαι ἀνάξιαι λόγου.

Ἀπὸ 25ης τοῦ μηνὸς μέχρι τέλους ὁ ἐχθρὸς σταθερῶς καὶ ἐπανειλημμένως καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐνήργει σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπιδιώκων νὰ καταλάβῃ τὸ Ν. σκέλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς διαγραφομένης ἀπειλῆς καὶ τῶν θετικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ αἰχμαλώτων καὶ ραδιοτηλεγραφημάτων τοῦ ἐχθροῦ, τονίζοντος τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ὡς μελλούσης νὰ ἀποδώσῃ τεράστια ἀποτελέσματα, διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν δεξιοῦ του καὶ ἠτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δεξιοῦ του ὁρίου ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μέχρις ΑΩΟΥ (τὸ δεξιὸν ὄριον τοῦ Σ.Σ. ἐξικνεῖτο μέχρι κορυφογραμμῆς ΔΕΜΠΕΛΙ (ὄχι), ὥστε νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸ Σ. Στρατοῦ καὶ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην (χωρίου ΜΠΡΕΣΤΑΝΗ) εὐρισκόμενα τμήματα τοῦ Β' Στρατοῦ.

Πράγματι, ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶχε σοβαρότατον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιχειροῦν πρὸς ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἐλάχιστον θάθος ἀσφαλείας ἐξησφάλιζε ἀπὸ Δ. (κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ), στηρίζων τὸ ἀριστερόν του εἰς τὸ μόλις περὶ τὰ 2 χιλ. ἀπέχον τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ὕψωμα ΓΚΡΟΜΠΑ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς αἰτήσεις του πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήξεως τῆς διαμορφωθείσης κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ ἐκνευριστικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία καὶ ἀσκόπους ἐπιχειρήσεις καὶ

αίμορραγίαν αίσθητήν καὶ ἄσκοπον ἐπέβαλεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν τίποτε δὲν ἐγένετο.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μικροενέργειαι τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν ἡμετέρων ἀνευ σπουδαιότητος, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀναδιοργανωθὲν εἶναι ἔτοιμον νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα του καὶ ἀνέφερε σχετικῶς περὶ τούτου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Ἐξέδωκε πρὸς τοῦτο διαταγὰς μελέτης καὶ προπαρασκευῆς ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, δάσει σαφῶν ἀπόψεών του, ἐξ ὧν ἀπέρρευσαν λεπτομερεῖς ὁδηγίαι αὐτοῦ πρὸς τὰς Μεραρχίας, ἧτοι:

1) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ τοῦ δεξιοῦ της πρὸς πλήρη ἐκκαθάρισιν κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ, ἐπίσης ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς διάσπασιν τῆς ἰσχυρᾶς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἀμφοτέρων τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τούτων τῆς Μεραρχίας ἐτάσσετο ἡ πλήρης ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς Ν. ΑΩΟΥ καὶ Α. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μεραρχία διέθετε διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτης ἐπὶ πλέον τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐνισχυμένου κατὰ τὸ σύνολον τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἐπὶ πλέον θὰ ὑπελόγιζε καὶ ἐπὶ δύο Ταγμάτων Πεζικοῦ ἐτέρας Μεραρχίας.

2) VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπίθεσις με κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΒΙΤΣΑ — αὐτὴν ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ κλπ. Ἡ Μεραρχία διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐνισχύετο διὰ σημαντικοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ διὰ Βαρέος Πυροβολικοῦ τασσομένου εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ.

Ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται τῶν δύο Μεραρχιῶν προεδλέπετο νὰ συντονισθῶσι μετὰ ἐνεργειῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Β. ΑΩΟΥ. Ἐπίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἤρξατο ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου νὰ λαμβάνῃ διάφορα μέτρα προπαρασκευαστικὰ διὰ τὴν κατὰ ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχείρησιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἐπιμένῃ καὶ ἤτις ΑΥΛΩΝ ἀπετέλει δι' ὁλόκληρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὸ Γενικὸν Σύμφημα, ὡς τοῦτο ἐτονίσθη διὰ Διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ κατενοήθη ὑφ' ὧν.

Ἐνα ἐκ τῶν μέτρων τούτων τῆς μελετηθείσης ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπιχειρήσεως πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐθεωρήθη ἡ κατασκευὴ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ διὰ ΚΟΥΤΣΙ εἰς ΚΑΛΑΡΑΤ (ἐσφαλμένως σημειωμένη ὡς ἀμαξιτὴ ἐν τῇ χάρτῃ μεταξὺ ΜΠΟΡΣΙ — ΚΟΥΤΣΙ), πρὸς προώθησιν Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ παντείων μέσων.

Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπὲρ τὰ 25 χιλιόμετρα, ἀρξαμένη ἐντατικῶς ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου, ἐπερατώθη ἐντὸς τοῦ πρώτου 10ημέρου τοῦ Φεβρουαρίου.

Ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπὶ πλέον τῶν Μονάδων τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος καὶ ὑπὲρ τοὺς 2.000 ἐργάται, κάτοικοι Β. ΗΠΕΙΡΟΥ.

Ὑπερενικήθησαν τεράστιαι δυσχέρειαι, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὰς δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας καὶ τὴν συχνὴν προσβολὴν τῶν ἐργαζομένων, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας.

Ὁ ἐχθρὸς καὶ κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο τοῦ Ἰανουαρίου ἐξακολουθεῖ μεταφέρων σοβαρὰς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐνισχύσεις.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθησεν ἄστατος μετὰ βροχῶν καὶ χιόνων.

Παρατίθενται κατωτέρω τινὲς τῶν ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ εὐρεθεῖσαι εἰς χεῖρας Ἀξιωματικοῦ ἐνταῦθα.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 106

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Προσωπικὴ

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ὁ ἐχθρὸς ἐπιδεικνύει κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔναντι μετώπου ἡμῶν δραστηριότητα σκοποῦσαν προφανῶς τὴν ἀπόκτησιν ἐπιθετικοῦ πνεύματος, τοπικῶν τακτικῶν ὠφελημάτων καὶ σύλληψιν αἰχμαλώτων κλπ.

Ἐνδεχομένως, δημιουργῶν διὰ τῆς δραστηριότητός του ἐντυπώσεις ἰσχύος, καλύπτει μεταφορὰν δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τοῦ ἔναντι Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω ἐπιδιώξεις του ἐνίσχυσεν ἡ τηρηθεῖσα παρ' ἡμῶν στάσις ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀνασυγκροτήσεώς μας καὶ προωθήσεως τοῦ δεξιᾶ ἡμῶν ἐνεργοῦντος Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ καθώρισε διὰ Διαταγῶν του διαφόρους τοπικὰς ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος καὶ βελτίωσιν θέσεών μας.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι δὲν ἐξεδηλώθησαν, ἐλλείψει ἐπαρκῶν μέσων καὶ λόγῳ καιρικῶν συνθηκῶν, ἥ, ἐκδηλωθεῖσαι, ἀπέτυχον λόγῳ κακῆς ὀργάνωσεως, προπαρασκευῆς καὶ ἐκτελέσεως.

Τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν, ἀχθείσης ἤδη εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον, ἐπιβάλλεται νὰ ἐξέλθωμεν τῆς τηρουμένης ἤδη στάσεως καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τοπικὰς βελτιώσεις κατὰ τὸν μεσολαδοῦντα χρόνον μέχρι τῆς λείαν προσεχοῦς ἀναλήψεως ἀποφασιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι ἐπιβάλλονται τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ δεξιὰ ἡμῶν ἐνεργοῦσα Μ. Μονὰς συνεχίζει ἀπὸ ἡμερῶν ἐπιτυχῶς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπειλούσας σοβαρῶς τὸν ἐχθρὸν καὶ διευκολυνούσας ἡμετέρας τοπικὰς ἐνεργείας.

Αἱ Μεραρχίαι νὰ μελετήσωσι καὶ προπαρασκευάσωσιν ἐν πάσῃ λεπτομε-

ρεία τοιαύτας τοπικάς ἐνεργείας καὶ μοὶ ἀναφέρωσι τηλεφωνικῶς τὴν ἡμέραν, ἀφ' ἧς θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκδήλωσίς των, ὡς κάτωθι:

α') II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

2) Προώθῃσιν γραμμῶν περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ μέχρις ΑΩΟΥ ἢ τουλάχιστον τήρησιν ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ πολυβόλων ἀμαξιτῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

3) Ἐνέργειαν πρὸς κατάληψιν ΛΕΚΛΙ — ΚΟΝΤΡΑΣ.

6') VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος Β. ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

2) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ — χαράδρα ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ, τῇ συνδρομῇ ἀριστεροῦ II Μεραρχίας.

γ') III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος 1426 — ΜΕΣΗΜΕΡΙ.

2) Ἐνέργειαν πρὸς ΔΡΥΜΑΔΕΣ, ἐπὶ σκοπῷ ἀποκοπῆς ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ΒΟΥΝΟ — ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ.

3) Προώθῃσιν ἐπὶ αὐχένος ΠΙΣΣΑΣ (Β. Α. ΜΠΟΛΙΕΝΑΣ).

Ἀναφέρατε λῆψιν.

Σ. Δ. 26 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 107

Ἀπολύτου Προτεραιότητος

ΠΡΟΣ Ε. Β. (II ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Κατάληψις ὑπὸ ἐχθροῦ περιοχῆς ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ, εἰς ἣν ἐπιμένει, διαρκῶς ἐνισχυόμενος δι' ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ, δημιουργεῖ σοβαρὰν κατάστασιν στενωπὸν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ στόπ.

Ἐνισχύσατε περιοχὴν καὶ ἐπιδιώξατε ἀντὶ πάσης θυσίας ἀπόρριψιν ἐχθροῦ Β. ΑΩΟΥ μεταξύ ΠΕΣΤΑΝΗΣ (ναί) — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ (ναί) θέτοντες ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ αὐτομάτων ὅπλων ἀμαξιτὴν ὁδὸν μεταξύ ΠΕΣΤΑΝΗΣ — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ στόπ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει διατήρησις κεκτημένων θέσεων ἐξασφαλισθῇ πάση θυσίᾳ στόπ.

Τάγμα ἡμῶν προωθεῖται ἐντὸς νυκτὸς ΚΑΡΓΙΑΝΗΝ στόπ.

Σ. Δ. 27 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐχθρὸς καταβάλλει ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν ἐξαπολύσας Ὑπουργοὺς καὶ ἡγήτορας φασισμού πρὸς τόνωσιν ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας.

Ἐναντι αὐτῆς ἐπιβάλλεται ἐξαρθῶσι πάντες ἀπὸ Στρατηγοῦ μέχρι στρατιώτου εἰς ὕψος περιστάσεων καὶ ἱερότητος ἀγῶνος.

Πᾶσα παρερχομένη ὥρα δέον παράγῃ ὠφέλιμον ἔργον πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ὑποβάλατε προτάσεις διαταχθεισῶν ἐπιχειρήσεων ἀμέσως.

Ἰσχυροποιήσατε θέσεις δι' ἔργων καὶ συρματοπλέγματος ὡς Διαταγαί.

Κινήσατε πάντας πρὸς ἐργασίαν καὶ δρᾶσιν καὶ ἐνασχῆτε διαρκῆ ἔλεγχον, πατάσσοντες πᾶσαν ἀμέλειαν καὶ ραθυμίαν.

Σ. Δ. 29 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 108

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6102) 29-1-41 ἀναφορᾶς ὑμῶν γνωρίζομεν τὰ κάτωθι:

I) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς μου διέταξα τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν ὠρισμένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν Μεραρχίαν πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως προπαρασκευασθῇ δι' αὐτῶν ἡ κυρία πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργεια.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς Μεραρχίας νὰ φέρῃ εἰς πέρας, διὰ τῶν ἰδίων της μέσων, τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐνεργειῶν τούτων, λόγῳ ἰσχύος ἐχθροῦ καὶ ἑδαφικῶν δυσχερειῶν, προκύπτει ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοπικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ εὐρυτέρων, αἵτινες ἐξέρχονται ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν προθέσεών μου.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος ΒΕΡΜΙΚΟΥ τὸ Σ. Στρατοῦ ἐγκρίνει τὴν ἐνέργειαν μόνον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως ταύτης ἐπιτυγχάνεται βελτίωσις τῶν θέσεών μας ἀπὸ ἀπόψεως ἀντιδράσεως κατὰ ἐχθρικής ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἤδη ὅλου μετώπου τῆς Μεραρχίας.

Διάθεσις νέων δυνάμεων ἢ ἐξασθένεισι τῆς ὑφισταμένης διατάξεως δι' ἐπεκτάσεως πρὸς αὐχένα δὲν ἐγκρίνεται.

Κατόπιν τούτων ἡ Μεραρχία καταλαμβάνουσα ἢ ὄχι τὸν αὐχένα ΒΕΡΜΙΚΟΥ, βάσει τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων, νὰ ἐπιζητήσῃ διὰ συντόνου ἐργασίας νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὰς θέσεις τῆς δι' ἔργων καὶ συρματοπλέγματος πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἐπιτύχῃ μεγαλυτέραν κλιμάκωσιν καὶ τηρήσῃ ἰσχυροτάτας ἐφεδρείας, κατὰ ὑποτομέα. Ἡ ἐργασία αὕτη νὰ ἀρχίσῃ ἐπειγόντως δι' ἐντατικῆς δλων προσπάθειας.

II) Διὰ τὸν προσανατολισμὸν καὶ προπαρασκευὴν τῆς κυρίας πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνεργείας σας παρέχω ὑμῖν τὰς κατωτέρω ἐνδείξεις:

α') Κατεύθυνσις ἐνεργείας: Αὐχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙΑΣ — ΜΟΡΙΚΙΑΙΑ.

β') Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ') Ζώνη ἐνεργείας: Δεξιὸν ὄριον 1410 (ὄχι — ΤΟΥΡΑΝΙ (ὄχι). Ἀριστερόν: Αὐχὴν ΒΕΡΜΙΚΟΥ (ναί) — ΣΜΟΥΘΙΝΑ (ὄχι).

δ') Κατὰ τήν, ὡς ἄνω, πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργειαν, ἡ Μεραρχία θὰ στηρίξῃ ἰσχυρῶς δεξιὸν τῆς ἐπὶ τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων, ἰσχυροποιούσα τοῦτο, τόσον πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς ἐπιθετικοῦ ἀντιπερισπασμοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον καὶ πρὸς ἐνάσκησιν πίεσεως ἐν συνδέσμῳ μετὰ Κατσώτα ἢ καὶ ἐνδεχομένως πρὸς ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΜΗΕΝΤΣΑ ποτ., ἀναλόγως συνθηκῶν.

ε') Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μονάδος 110 θὰ προωθηθῇ ὀπίσω Μεραρχίας εἰς διάθεσίν μου, ἔτοιμον νὰ ἐπέμβῃ εἰς ἀγῶνα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις του.

στ') Ἡ ἐνέργεια θὰ ὑποστηριχθῇ πιθανώτατα καὶ διὰ θαλάσσιων μέσων Σ. Στρατοῦ ἐκ περιοχῆς ΚΟΥΤΣΙ.

ζ') Ἡ Μεραρχία νὰ ὑποβάλῃ προτάσεις ἀναγκαιοῦντος αὐτῇ συμπληρωματικοῦ ἐλαφροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Βάσει τῶν ἀνωτέρω παρεχομένων ἐνδείξεων ἡ Μεραρχία νὰ μελετήσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐλιγμόν καὶ μοὶ ὑποβάλῃ τὴν ἀπόφασίν τῆς ὡς καὶ ἐνδεχομένης προτάσεις.

Οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὴν ἤδη ὑφισταμένην διάταξιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ νὰ ἐπέλθῃ ἄνευ ἡμετέρας ἐγκρίσεως.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Δ. Ε.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 137) 29-1-41 ἀναφορᾶς γνωρίζω ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς προεδρεύοντο τοπικαὶ ἐνέργειαι, μικρᾶς ἐκτάσεως, διὰ μικρῶν δυνάμεων, τῇ ὑποστηρίξει ἰσχυρῶν μέσων πυρός.

Ἦδη κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς ὑμῶν, τῆς ὁποίας αἱ ἀπόψεις υἱοθετοῦνται, περιορισθεῖτε εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κατεχομένων θέσεων, τὰς ὁποίας νὰ ἰσχυροποιήσητε, τοῦ Σ. Στρατοῦ μὴ θέλοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προβῇ εἰς εὐρυτέρας ἐπιχειρήσεις, πρὸ τῆς ἀκυλήψεως γενικῆς ἐπιθέσεως περὶ ἧς ἐν καιρῷ θὰ διατάξω.

Οἶκοθεν νοεῖται ὅτι ἐνέργειαι σκοποῦσαι τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἔγαντι τοῦ μετώπου ὑμῶν δραστηριότητος τοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκμεταλλεύσεως εὐνοϊκῶν συνθηκῶν πρὸς βαθυτέραν διείσδυσιν καὶ βελτίωσιν θέσεων, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀριστεροῦ ὑποτομέως, δὲν πρέπει νὰ παραμελῶνται.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀρμάτων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς τηρήσεως ἐν διαρκεῖ συναγερμῷ τοῦ ἀντιαρματικοῦ ὑμῶν συγκροτήματος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ὀργάνωσιν ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων.

Τοιαῦται ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔλαβον χώραν δι' ἀρμάτων 14 τόννων εἰς περιοχὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἀπὸ τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν τὸ Σ.Σ. ἐπὶ πλέον τῶν διαταγῶν τοῦ ἀνασυγκροτήσεως, βελτιώσεως τῶν θέσεων κλπ. ἐξέδωκε διαταγὴν ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν του καὶ ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν του (24 Σ.Π. καὶ II Σ.Π. IV Μεραρχίας).

Οὕτω ὑφ' ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν III καὶ VIII προεδρεύετο ἀμοιβαία ὑποστήριξις διὰ δυνάμεως δύο Ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ, τῆς μὲν III πρὸς αὐχένα 1000 Β. ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς VIII, τῆς δὲ VIII πρὸς ΚΟΥΤΣΙ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς III.

Ἐπίσης ὑπὲρ ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν τούτων καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ (II Μεραρχίας) καὶ κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ καθωρίσθη ἐπέμβασις ἀρχικῶς μὲν διὰ τῶν εἰς περιοχὴν ΤΣΕΠΟΥΝΑ — ΛΑΖΑΡΑΤΙ ἐφεδρικῶν Ταγμάτων τοῦ II Σ.Π. καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπέμβασις δι' ὀλοκλήρου τῆς

IV Μεραρχίας (ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου), μελετηθείσης τῆς ταχείας μεταφορᾶς τῆς.

Ἦτοι, ἡ διάταξις ἐν γένει τοῦ Σ.Σ. παρουσίαζε μεγάλην εὐκαμψίαν, ἐπιτρέπουσαν ἐπέμβασιν ἐφεδρειῶν ταχείαν καὶ ἰσχυράν πρὸς οἰανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ δι' οἰονδήποτε σκοπὸν ἐπιθετικόν, ἢ ἀμυντικόν.

XVII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΦΙΕΙΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΣ Σ.Δ. ΤΟΥ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ

Μ ἡ ν Φ ε β ρ ο υ ἄ ρ ι ο ς (1—10)

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ καθ' ὅλον τὸ 10ήμερον τοῦτο δι' ἀντεπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἰδίᾳ νυκτερινῶν, κατὰ τοῦ Ἀποσπάσματος κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑΣ (δεξιὸν τῆς IIας Μεραρχίας) τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ΜΗΡΕΣΤΑΝΗΣ.

Ἀπασαι αἱ ἀπόπειραὶ των συντρίβονται μετὰ μεγίστων δι' αὐτὸν ἀπωλειῶν.

Αἱ Μεραρχίαι (II καὶ VIII) συνέταξαν καὶ ὑπέβαλον τὰ σχέδια ἐνεργείας, περὶ ὧν ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον 10ήμερον.

Τὰ σχέδια ταῦτα ἐγκριθέντα μέ τινας τροποποιήσεις ἐπεστράφησαν καὶ αἱ Μεραρχίαι ἤρξαντο, προπαρασκευάζουσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. —

Ἡ ἐπιθεσις τῆς VIIIης Μεραρχίας κατὰ ΣΑΛΑΡΙΑΣ, μελετηθεῖσα καὶ τελείως προπαρασκευασθεῖσα, δὲν κατέστη δυνατόν τελικῶς νὰ ἐκτελεσθῇ, διότι προεβλέπετο νὰ συνδυασθῇ μετὰ ταυτοχρόνου ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ, τὴν ὁποίαν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 181) 2988 τῆς 5 Φεβρουαρίου Διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ διασωθεῖσα.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α.Π. 181) 2988

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Θέτω ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 495) 1348) 27-12-40 Διαταγὴν μου, ἐφ' ἧς παρακαλῶ, ὅπως οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων μοὶ ὑποβάλωσιν ἐν ἀντιγράφῳ τυχὸν ἐκδοθείσας ἐπ' αὐτῆς διαταγὰς των καὶ μοὶ ἀναφέρωσι λοιπὰς ἐνεργείας των.

II) Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἀνωτέρω Διαταγὴν μου παρέχω ἤδη διὰ τῆς

παρούσης μου γενικᾶς τινὰς σχέψεις, αἵτινες ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον διαταγῶν ὑμῶν (ἀναπτυσσόμεναι εὐρύτερον) διαρκοῦς ἐλέγχου καὶ μέτρων.

α') Κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς.

— Διετάχθη ἡ ὀργάνωσις τῶν κατεχομένων θέσεων.

— Ἐδόθησαν ἐντολαὶ ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως ἐνδεχομένων ἐνεργειῶν, τεινούσης, ὅχι μόνον, εἰς τὴν ἀπόκρουσίν των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῶν θέσεών του ἐξορμήσεως, τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἐπωφελουμένων τῆς ἀναστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς θέσεις του.

Τὸ πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων (ὀργάνωσις θέσεων) ἀπαιτεῖ λεπτομερῆ καὶ πλήρη γνῶσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τελείαν προσαρμογὴν πρὸς τοῦτο τῶν πυρῶν μας. Ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος παρέρχεται καὶ ἡ γνῶσις κατὰ συνέπειαν τοῦ ἐδάφους προάγεται, θὰ ἐπέρχωνται μικροτροποποιήσεις εἰς τὴν διάταξιν τῶν ὅπλων, ἐπιτρέπουσαν καὶ καλλιτέραν ἀπόδοσιν τῶν μέσων πυρὸς καὶ οἰκονομίαν τούτων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς κλιμακώσεως.

Θὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἐὰν ὅλα τὰ στελέχη ἐν ὅλῃ τῇ ἱεραρχίᾳ μέχρι τῶν Διοικητῶν τῶν ὑποτομένων, περιέρχονται τὴν τοποθεσίαν, δίδωσι τὸν τόνον τῆς ἐργασίας, ἐλέγχουσι τὰς θέσεις τῶν ὅπλων καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἔργων, αἱ δὲ Μ. Μονάδες, δι' Ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου των, ἐξασκῶσι συνεχῇ καὶ ἀδιάλειπτον ἔλεγχον.

Τὸ δεύτερον, (ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις) προϋποθέτει ἐφεδρείας εἰς τὰς χεῖρας ὅλων τῶν Διοικητῶν, κατὰλληλον τούτων τοποθέτησιν, ἐτοιμότητα ταχείας ἐπεμβάσεως, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τινων ἀσκήσεων συναγερμοῦ κλπ.

Ἐπομένως καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς ὑπάρχει ἐργασία σοβαρὰ εἰς τὰ στελέχη, σοβαρωτέρα δὲ ὅλων, ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη καὶ διὰ τῆς παρούσης διατασσομένη ἢ προσωπικῇ αὐτῶν ἐπαφῇ μὲ τοὺς ἀνδρας πρὸς παρακολούθησιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας των.

Οὕτω τὰ στελέχη, τὸν περισσότερον χρόνον, θὰ διέρχωνται ἐκτὸς τῶν σταθμῶν Διοικήσεως.

β') Κατὰ τὴν ἐπικειμένην περίοδον τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν δέον ἅπαντα τὰ στελέχη νὰ παραδειγματισθῶσιν ἐκ τῶν σημειωθέντων σφαλμάτων τῶν προσφάτων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ σημειωθέντα σφάλματα εἶναι κυρίως δύο:

— Ὁ ἀγὼν κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν διηυθύνετο ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν (Ἀποσπασμάτων, Συνταγμάτων, Ταγμάτων), ὥς ἔδει.

— Ἐκμετάλλευσις τῶν ἐπιτυχιῶν εἰς τὰς πλείστας, ἂν ὅχι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, δὲν ἔλαβε χώραν.

Ἀμφότερα τὸ σφάλματα ταῦτα εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὀφείλονται εἰς ἓν: Τοὺς Σ.Δ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ Διοικηταὶ παρέμενον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς λίαν μεμακρυσμένους Σ. Δ. ἐπὶ τῇ ἀστηρίκτῃ προφάσει ὅτι μόνον ἐκεῖθεν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσι σύνδεσμον μὲ τ' ἀνώτερα κλιμάκια.

Οὕτω, ἀντὶ τὸ σύνολον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσπάθειας νὰ εἶναι ἐστραμ-

μένον πρὸς τὴν μάχην καὶ αἱ θέσεις τῶν καθ' ἱεραρχίαν Διοικήσεων νὰ καθορίζωνται ἐκάστοτε ἐκ τῆς στοιχειώδους ὑποχρεώσεως τῆς διευθύνσεως συνέβαινε ὅλως τὸ ἀντίθετον, ὥστε οὔτε τοῦ ἀγῶνος διευθύνσις πραγματικὴ νὰ ὑπάρχῃ, οὔτε ἐκμετάλλευσις νὰ εἶναι δυνατὴ.

Τὸ ἄτοπον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τόσον ἐστοίχισε καὶ τοῦ ὁποίου τὰς συνεπειὰς ἐξακολουθοῦμεν νὰ πληρώνωμεν, ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ καυτηριασθῇ δεόντως καὶ νὰ μὴ σημειωθῇ πλέον.

Οὕτω καθορίζω κατηγορηματικῶς, ὅπως αἱ Διοικήσεις ἄγωνται πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα ἐκ καταλλήλων ἐγγύς θέσεων, τὴν δὲ ἐπικοινωνίαν μὲ ἀνώτερα κλιμάκια ἐξασφαλίζουσι ἐκ τῆς προκεχωρημένης θέσεως διευθύνσεως ἀγῶνος πρὸς τὸν καθορισθέντα αὐταῖς Σ. Δ. κλιμακοῦντες τὰ σχετικὰ μέσα συνδέσμου, ἢ ἀποστέλλοντες, ἐλλείψει μέσων συνδέσμων, διαδιδοστάς.

III) Ἐπὶ πλέον πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὰς ἐπικειμένους ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, οἱ Διοικηταὶ τῶν Μ. Μονάδων νὰ προβῶσιν ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰς ἐνδεικνυόμενας μεταβολὰς Διοικήσεων (Λόχων, Ταγμάτων, Συνταγμάτων), ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ καὶ ἀρχαιότητος ἐμπιστευόμενοι τὴν τύχην τῶν Μονάδων εἰς τοὺς ἀξίους, οἵτινες ἀνεδείχθησαν τοιοῦτοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀγῶνων.

Πειραματισμοὶ Διοικήσεων, τοὺς ὁποίους τόσον ἀκριδὰ ἐπληρώσαμε κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν συνεχιζόμενον, ὡς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωσιν οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων, δὲν ἐπιτρέπονται πλέον.

Οἱ μὴ ἱκανοὶ Διοικηταὶ ν' ἀπομακρυνθῶσι τῶν Διοικήσεών των καὶ νὰ τεθῶσιν εἰς δευτερευούσας ὑπηρεσίας, ἢ εἰς διάθεσιν ἐμπέδων Ἰωαννίνων, ἐὰν ὁ βαθμὸς των δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησιν των εἰς Μ. Μονάδα.

Τοῦ μέτρου τούτου πᾶσα ἐπιείκεια ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατὰ τῆς Πατρίδος.

Σ. Δ. 5 Φεβρουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὴν 5ην Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐπαρασημοφόρησεν ἰδιοχείρως τοὺς διακριθέντας ὀπλίτας τοῦ Σ.Σ. εἰς τὰς μέχρι τότε ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα παρουσία τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐνίων Μεράρχων ἀνέπτυξα τὴν κατάστασιν τοῦ Σώματος καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα. Ἐπὶ πλέον ἐπέστησα τὴν ὑψηλὴν προσοχὴν Του ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀκαταπαύστως ἐνισχύεται, ἀνελθουσῶν τῶν ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μεραρχιῶν του εἰς 26 καὶ ὅτι διαρκῶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύεται. Κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς ἐπὶ τῆς μελλούσης μορφῆς τοῦ ἀγῶνος μας, διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἤδη ὑπερδιπλάσιος, μὲ μέσα μάχης ὑπεράριθμα, μὲ στόλον δρῶντα εἰς τὸ πλευρόν

μας καὶ μὲ ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἀέρα ἀρκετήν. Ὁ χρόνος καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἀπωθήσεώς του εἰς τὴν θάλασσαν παρῆλθεν. Ἀλλὰ οὔτε ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς, οὔτε ὁ παριστάμενος Ἀρχιστράτηγος, ὡς μᾶλλον ἀρμόδιος, μοῦ ἔδωσαν ἀπάντησιν.

XVIII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 11—28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΑ

11 — 28 Φεβρουαρίου

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος τῆς ΙΙας Μεραρχίας πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ προετάθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ πολλοστήν φοράν νὰ συνδυσασθῶσι μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο διαρκῶς ἀνέβαλλε τὴν ἀπαιτουμένην συνδεδυασμένην ἐνέργειαν, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε, ἐγκρίσει τῆς Στρατιᾶς Ἡπείρου, τὴν ἐκτέλεσιν μελετηθεισῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τόσον ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἄνευ τοῦ προβλεφθέντος συνδυασμοῦ.

Οὕτω τὴν πρώτην τῆς 15ης Φεβρουαρίου ἐξετοξεύθησαν αἱ ἀνωτέρω ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι εἰς τε τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἐνεργοῦν μετὰ παραδειγματικῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τόλμης ἐναντίον ἰσχυροῦ καὶ ἐπιμόνου ἐχθροῦ ἐπιτυχᾶνει μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα ἐντὸς τῆς 16ης Φεβρουαρίου τὴν ὁλοκληρώσιν τῆς καταλήψεως τοῦ ὑψώματος 1275 καὶ τοῦ ἐκ τούτου ἐκσπωμένου ἐπιμήκου ἀντερείσματος πρὸς Ν.Δ. καὶ τὴν πλήρη ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ἀν. ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ Ν. ΑΩΟΥ. Ὅμοίως ἐντὸς τῆς αὐτῆς (16) κατέλαβε τὸ ὑψωμα 1192.

Τὸ Ἀπόσπασμα συνεχίζει ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου τὴν ἐπίθεσιν του κατὰ ΠΕΣΤΑΝΗΣ καὶ ὑψ. 739 (Δ. ΖΑΓΟΡΙΑ) ἰσχυρῶς κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος καὶ τόλμης παραδειγματιζόμενον ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις ἐπιδεξιῶς καὶ μεθοδικῶς ἐπὶ ἐδάφους πρωτοφανοῦς εἰς ἀγριότητα καὶ δυσχερείας, διευθύνει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀποσπάσματος ἐμψυχῶνων Ἀξιωματικούς καὶ ὁπλίτας εἰς σκληρὰν πάλην. Τὸ Ἀπόσπασμα ἀνατρέπει τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐντὸς τῆς 18ης καταλαμβάνει τὸ ἰσχυρῶς ὀργανωμένον χωρίον ΠΕΣΤΑΝΗΣ. Εἰς χεῖρας τοῦ Ἀποσπάσματος περιῆλθεν ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικόν καὶ συνελήφθησαν ὑπερχίλιοι αἰχμάλωτοι ὁπλῖται καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν.

Ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ συνεχίζεται ἐπίσης ἀπὸ τῆς 15ης Φεβρουαρίου σκληρὸς ἀγὼν καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπιχειροῦν Ἀπόσπασμα ΙΙας Μεραρχίας μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ἐν μέσῳ χιόνων ἀνατρέπει τὸν ἐχθρόν, παρέχον ἐξαιρετον παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ γενναίου Διοικητοῦ του. Τὸ Ἀπόσπασμα πραγματοποιεῖ τὴν κατάλη-

φιν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς κορυφογραμμῆς NEMERTSIKAS πλὴν τοῦ ὑψώματος 1615 (1:50.000) βορειοτάτου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Μεσολαβήσασαι χιονοθύελλαι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου 10ημέρου Φεβρουαρίου κατέστησαν τὴν ζωὴν τοῦ Ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς NEMERTSIKAS μαρτυρικὴν.

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ τόσον εἰς τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ, ὅσον καὶ ἐπὶ NEMERTSIKAS τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ ἀπωλεσθέντος ἐδάφους. Ἀπασαί ἀί προσπάθειαι τοῦ θραύονται καὶ οὐδὲ σπιθαμὴ κερδισθέντος ἐδάφους περέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀντιθέτως καὶ ἀπωλείας λίαν σοβαρὰς ὑφίσταται καὶ ὕλικὸν καὶ αἰχμαλώτους καταλείπει εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Ὁ ἐχθρὸς ἀπελπισθεὶς εἰς τὰς ματαίαις ἀντεπιθετικὰς προσπάθειαις τοῦ ἐνισχύει πλέον τὰς θέσεις τοῦ ἐντατικῶς διὰ νέων δυνάμεων καὶ δι' ἔργων.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἀντιμετωπίζει καθ' ὅλον τὸν μῆνα ἐπὶ πλέον τῶν προαναφερθέντων ἀντεπιθέσεων καὶ συνεχῇ κατὰ πλευρὸν πυρὰ ὀλμων καὶ Πεζικοῦ ἀπὸ τὰ ἐκ τῆς ζώνης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Β. ΑΩΟΥ) ὑψώματα, ὡς ἐπίσης καὶ πυρὰ ἀρμάτων μάχης κινουμένων κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς καὶ ὑφίσταται συνεχῇ αἱμορραγίαν, καθ' ὅσον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν προωθῆθῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἡμετέρων.

Καθ' ὅλον τὸν μῆνα Φεβρουάριον ὁ ἐχθρὸς ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ συνεχίζει ἐντατικὴν ἐργασίαν ὀργανώσεως τῶν θέσεων τοῦ καὶ μεταφέρει ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις, ἀνατραπείσης λίαν αἰσθητῶς ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς ἀναλογίας τῶν δυνάμεων, (τριπλάσαι περίπου δυνάμεις).

Ἐπίσης κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα 11—28 Φεβρουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἀντεπιθετικὰς προσπάθειαις ἐναντίον τῆς III Μεραρχίας (κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ), αἵτινες εὐκόλως ἐθραύσθησαν.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα (11—28), ἀρκούντως ζωηρά, ἰδίᾳ, εἰς κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ.

XIX.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—5 ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΓΚΟΛΙΚΟ. — ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙ' ΑΘΗΝΑΣ.

Μ ἢ ν Μάρτιος (1—5)

Τὴν 1ην Μαρτίου ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῆς IIας Μεραρχίας Α. ΔΡΙΝΟΥ, πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς NEMERTSIKAS καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπερκέρασις, διὰ ταύτης, τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ μετὰ ταυτοχρόνου κατὰ μέτωπον ζωηρὰς ἀπασχολήσεως καὶ ἐπιθέσεως.

Τὰ Τμήματα ΠΕΣΤΑΝΗΣ θὰ συνέκλινον πρὸς γέφυραν ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

Ἡ ἐπιχείρησις προεβλέπετο νὰ συνδυασθῇ μὲ ἐνέργειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ ΣΕΝΤΕΛΙ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, κατόπιν Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η., συνήλθον περὶ τὸ

τέλος Φεβρουαρίου εἰς Ἰωάννινα οἱ Διοικηταὶ τῶν Σ. Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Η. ἐκανόνισαν τὰς κοινὰς ταύτας ἐνεργείας.

Διὰ τὴν ἐκτόξευσιν τῆς οὕτω ρυθμισθείσης κοινῆς ἐπιθέσεως, ὁ μὲν Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ἕτοιμος εὐθὺς ἀμέσως, ὁ δὲ Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκάλεσεν ἀπὸ τηλεφώνου ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐπιθέσεως Ὑποστράτηγον Ρουσσόπουλον, ὅστις ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ πίστωσιν χρόνου 3—4 ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι τῷ ἐχρειάζοντο δι' ἀναγνωρίσεις ἐνὸς Συντάγματος Πεζικοῦ προκειμένου τοῦτο νὰ ἐπιτεθῇ.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπίθεσις, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἐξεδηλώθη ἀμέσως, ἀλλ' οὕτε τὴν 4ην Μαρτίου, ὥς εἶχε καθορισθῇ ἐν Ἰωαννίνοις, διότι τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐζήτηι διαρκῶς ἀναβολήν, ἥ ὅποια καὶ ἐνεκρίνετο ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η., παρὰ τὰς παρακλήσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐπιμένοντος εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκδήλωσιν, διότι πᾶσα ἐπιβράδυνσις θὰ ἦτο εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχίας, ὥς ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐνισχύεται, ὥς ἄλλως ἐνισχύετο συνεχῶς.

Ἀντεπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος ΓΚΟΛΙΚΟ (1730) κορυφογραμμὴν ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἐκδηλωθεῖσαι δις κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου, ἀπέτυχον.

Ὅμοιως ἀπέτυχον ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν ΠΕΣΤΑ ΝΗΣ.

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὸ πενθήμερον τοῦτο ἐξακολουθεῖ μεταφέρων ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις ἐναντι II καὶ VIII Μεραρχιῶν.

Τὴν 4ην Μαρτίου ἐβομβαρδίσθη ἡ περιοχὴ ΠΙΚΕΡΑΣΙ ὑπὸ 6 πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ ἐχθροῦ, προστατευομένων ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀεροπορίας. Ἐπηρεολούθησαν ἀερομαχίαι, καταρριφθέντος ἐνὸς ἐχθρικοῦ ἀεροπλάνου.

Τὴν 5ην Μαρτίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Γ. Κοσμάς ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

XX.— ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ 5—10 ΜΑΡΤΙΟΥ

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, ἀφορῶσαι κοινὰς ἐνεργείας τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἐνηργήθησαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμά εἰς Ἀθήνας καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Στρατηγοῦ Δεμέστιχα εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Συνοψίζομεν ἐνεργείας καὶ ἐπιτυχίας εἰς τὸ μέτωπον:

Εἰς τὴν περιοχὴν ΓΚΟΛΙΚΟ — ΛΕΚΛΙ (ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ) ἡ Μεραρχία ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ δύο Ταγμάτων τοῦ II Συντάγματος ἐξετόξευσεν ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 7ης ἐπίθεσιν πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὕψ. 1615) καὶ κατάληψιν τῆς ὠχυρωμένης

τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ δι' ἐνεργείας ὑπερκερωτικής ἐκ τῶν Δ. κρασπέδων τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Ἡ ἐπιθετικὴ αὕτη ἐνέργεια ἐπέτυχε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βορειοτέρου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὕψ. 1615). Ἐπίσης ἐσημείωσεν ἀρχικῶς ἐπιτυχίαν καταληφθέντος σημαντικοῦ ὑψώματος περὶ τὸ 1,5 χιλ. Α. ΛΕΚΛΙ.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς μεταφέρων νέας ἐνισχύσεις του εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ διαθέτων ἀπειρίαν Πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων, ἀνέπτυξεν ἔναντι τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων ζωηροτάτην δρᾶσιν συγκεντρῶν ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν πυκνὰ πυρὰ Πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων, τὰ ὁποῖα ἀπηγόρευον τὴν σταθερὰν κατοχὴν τοῦ ὑψ. 1615 τὸ ὁποῖον μολονότι ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ πρὸ τῆς ὁρμῆς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τμημάτων μας ἐτήρει ὑπὸ τοιαῦτα δραστικὰ πυρὰ συνεχῶς, ὥστε τελικῶς τοῦτο παρέμεινεν εἰς χεῖρας μας.

Γενικῶς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἐσυνεχίσθησαν σκληροὶ ἀγῶνες καὶ αἱματηραὶ προσπάθειαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἀποσπασμάτων ΖΑΓΟΡΙΑΣ — ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ, αἵτινες καὶ ἐδαφικὰς προόδους ἐσημείωσαν καὶ ἔτι σημαντικωτέρας ἀπωλείας (αἰχμαλώτους — ἐκτὸς μάχης) ἐπέφερον εἰς τὸν ἐχθρόν, μεταφέροντα συνεχῶς ἐν σπουδῇ ἐπὶ μῆνα νέας δυνάμεις, εἰς τρόπον ὥστε παρὰ τὰς ἀπωλείας του νὰ παρουσιάζῃ συνεχῇ ὑπεροχὴν μέσων.

Παρὰ ταύτας αἱ Διοικήσεις ἐξαρθεῖσαι εἰς τὸ ὕψος τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος ἀνέπτυξαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἀκάματον δραστηριότητα, θέλησιν καὶ αὐτοθυσίαν καὶ ἔγραψαν διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ των εἰς τὰ ἄξιστα καὶ θραχώδη ταῦτα ἐδάφη τοῦ ΑΩΟΥ σελίδας ἀφθάστου ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Τὸ Πυροβολικὸν ἐπίσης, τόσον τὸ Ὀρειδατικόν, ὅσον καὶ τὸ Βαρὺ τοῦ Σώματος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον Διοίκησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ Π Μεραρχίας καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἀμφοτέρων ἐπὶ μῆνα ὀλόκληρον διευθυνόντων τὰ πυρὰ των ἀπὸ τῶν παρατηρητηρίων ΛΑΜΠΟΒΑΣ, παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν του μειονότητα καὶ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὅλμημάτων του, παρέσχε λίαν ἀποτελεσματικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὰ ἐπιτιθέμενα τμήματα, παρὰ τὰ συνεχῇ σφυροκοπήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο, ἀκαταπαύστως, ὑπὸ λίαν ὑπερτέρου εἰς ἀριθμὸν Πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ (τὸ ὁποῖον ἄνευ οὐδεμιᾶς φειδοῦς συνεχῶς ἔβαλε), ἀμιλλόμενον εἰς γενναιότητα καὶ αὐτοθυσίαν τοῦ Πεζικοῦ.

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου
Α' Σ. Σ. κατὰ τὴν Πολεμικὴν περίοδον 1940 — 41

Εἶδος ἀπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
		II	III	IV	VIII		
Φονευθ.	Ἀξιωματ.	21	13	15	31	3	83
	Ὀπλίται	220	150	252	219	25	866
Παγόπλ.	Ἀξιωμ.	6	1	51	1	—	59
	Ὀπλίται	743	40	2660	40	1	3484
Ἀσθεν.	Ἀξιωματ.	13	9	6	4	5	37
	Ὀπλίται	264	318	100	45	169	896
Τραυμ.	Ἀξιωματ.	15	39	38	59	1	152
	Ὀπλίται	1368	1369	843	1470	56	5106
Σύνολον		2650	1939	3965	1869	260	10683

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Ἰανουαρίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
		II	III	IV	VIII		
Φονευθ.	Ἀξιωμ.	3	1	—	5	—	9
	Ὀπλίται	52	42	29	57	4	184
Παγόπλ.	Ἀξιωματ.	2	—	6	5	—	13
	Ὀπλίται	407	260	327	854	4	1852
Ἀσθεν.	Ἀξιωματ.	5	10	5	—	34	54
	Ὀπλίται	300	211	168	78	—	757
Τραυμ.	Ἀξιωματ.	8	16	2	13	—	39
	Ὀπλίται	210	413	91	359	3	1076
Σύνολον		987	953	628	1371	45	3984

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Φεβρουαρίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	IV	VIII		
Φογευθ. Ἀξιωμ.	4	8	—	—	—	12
Ὀπλῖται	125	13	—	49	3	190
Παγόπλ. Ἀξιωμ.	15	3	—	1	—	19
Ὀπλῖται	655	416	51	611	—	1683
Ἀσθεν. Ἀξιωμ.	12	11	4	5	4	36
Ὀπλῖται	193	416	211	21	50	891
Τραυμ. Ἀξιωμ.	29	3	—	7	—	39
Ὀπλῖται	395	217	14	187	26	839
Σύνολον	1428	1087	280	881	83	3751

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Μαρτίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ			Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	VIII		
Φογευθ. Ἀξιωμ.	6	—	1	—	7
Ὀπλῖται	84	30	34	7	155
Παγόπλ. Ἀξιωματ.	4	1	—	—	5
Ὀπλῖται	641	132	51	—	824
Ἀσθεν. Ἀξιωματ.	11	21	6	2	40
Ὀπλῖται	356	644	186	40	1226
Τραυμ. Ἀξιωματ.	65	5	6	—	76
Ὀπλῖται	2249	221	169	8	2647
Σύνολον	3416	1054	453	57	4980

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΕΣ

Ἀξιωματικοὶ	103	Ὀπλίται	1314
-------------	-----	---------	------

ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΘΕΝΤΕΣ

Ἀξιωματικοὶ	206	Ὀπλίται	9668
-------------	-----	---------	------

ΠΑΘΟΠΛΗΓΕΝΤΕΣ

Ἀξιωματικοὶ	96	Ὀπλίται	7893
-------------	----	---------	------

ἈΣΘΕΝΗΣΑΝΤΕΣ

Ἀξιωματικοὶ	147	Ὀπλίται	3870
-------------	-----	---------	------

Γενικὸν Σύνολον	552		22745
-----------------	-----	--	-------

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Γραφεῖον II

Π Ι Ν Α Ε

ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΙΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΗΣΑΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ Α' Σ. Σ. ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ (κατὰ μεγίστην προσέγγισιν)

Α') ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

α') Ἐναντι VIII Μεραρχίας (ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Ἀώου).

Σ. Στρατοῦ περιλαμβάνον:

Μεραρχίαν Σιένα, 31ον καὶ 32ον Σ. Πεζικοῦ, (7 Τάγματα).

51ον Σ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι).

3ον Σύν. Γρεναδιέρων (3 Τάγματα).

Μεραρχίαν Φερράρα 47ον Σ. Πεζικοῦ (8 Τάγματα).

14ον Σύν. Πυροβολικοῦ (13 Πυροβολαρχίας) .

166ον Τ. Φασιστῶν (1 Τάγμα) .

Τ. Φασιστῶν Ἀλδανῶν (1 Τάγμα) .

Μεραρχία Κενταύρων 31ον Σύν. Ἀρμάτων (100 ἄρματα) .

5ον Βερσαλιέρων (3 Τάγματα) .

131ον Σύν. Πυροβολικοῦ (6 Πυροβολαρχίαι) .

Σύνταγμα Βαρ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι) .

6ον καὶ 19ον Σύνταγμα Ἴππικοῦ (10 Ἴλαι) .

Ἐν συνόλῳ 22—23 Τάγματα Πεζικοῦ, 28 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 9 θαρεῖται καὶ περὶ τὰ 100 ἄρματα μάχης.

Ἐκ τούτων εἰς ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΝ 6—7 Τάγματα, 7 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 3 θαρεῖται Πυροβολαρχίαι καὶ 5 Ἴλαι.

δ') Ἐναντι Μεραρχίας Ἴππικοῦ:

8ον Σύνταγμα Ἀλпинιστῶν τῆς Μεραρχίας ΤΖΟΥΛΙΑΣ, Τμήματα τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλпинιστῶν καὶ 3—4 Πυροβολαρχίας.

Β') ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι) ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 20ῆς ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ἐπὶ πλεόν των ἀνωτέρω δυνάμεων ἀφίχθησαν καὶ αἱ κάτωθι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας.

2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων (3 Τάγματα) (1 πρὸ VIII Μερ. ἀπὸ 14-11-40) .
(1 — 2 πρὸ II Μερ. ἀπὸ 16-11-40).

42ον Σύνταγμα Πεζικοῦ Μεραρχίας ΜΟΔΕΝΑ (3 Τάγματα) (πρὸ VIII ἀπὸ 20 - 11 - 40) .

Τ. Ἀλпинιστῶν Μπολτσᾶνο (1 Τάγμα) (πρὸ VIII ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου) .

2Τ. Ἀλпинιστῶν Β. Νατιζόνε (2 Τ) τα) (πρὸ II Μερ. ἀπὸ ἀρχῶν Δ) δρίου) .

3 Μπελοῦνο (2 Τάγματα) .

2Τ. Μελανοχιτώνων (2 Τάγματα) (πρὸ III Μερ. ἀπὸ ἀρχᾶς Δεκεμβρίου) .

Σύνολον 14 Τάγματα.

Ἐπίσης περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου 10ημέρου Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς περιοχὴν ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἡ Μεραρχία ΜΠΑΡΙ (7 Τάγματα) — (9 Πυροβολαρχίαι)

χίαι), ἥς μέρος ἀντιμετωπίσθη ὑπὸ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ μέρος ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἦτοι, ἀφικθεῖσαι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας 17 Τάγματα Πεζικοῦ.

Ἐπίσης ἐπὶ πλεόν τῶν ὡς ἄνω ἐνισχύσεων συνεπληροῦντο ἐπειγόντως αἱ ἀπώλειαι τῶν παλαιῶν Μεραρχιῶν.

Ἦτοι, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀντιμετωπίσθησαν 30 Τάγματα Πεζικοῦ.

Γ') ΑΠΟ 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἐπὶ πλεόν τῶν ἀνωτέρω καὶ τῶν συνεχῶν ἐνισχύσεων πρὸς συμπλήρωσιν ἀπωλειῶν ἀφίκοντο καὶ αἱ κάτωθι αὐτοτελεῖς Μονάδες:

Μεραρχίαι Ἀκουῖ (17ον καὶ 18ον Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Πυρ) χίαι 22-12-40

Μεραρχίαι Μπρένερο (231 καὶ 232 Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Π) χίαι ἀπὸ 1-1-41.

18η Λεγεὼν Μελανοχιτώνων 2 Τάγματα, Λόγος Πολ) λων ἀπὸ 22-2-40.

Μεραρχία Κούνεο (Σύν) γμα 7ον καὶ 8ον) 5 Τάγμ., 9 Πυρ) χίαι 30-12-40.

2ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν 3 Τάγματα (30-12-40).

Μεραρχίας Λελιάνο 68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ 3 Τάγματα (περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου).

Τάγμα Ἀλπινιστῶν Σούζα 1 Τάγμα (περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου).

Τάγμα Μελανοχιτώνων 6—7 Τάγματα (κατὰ διαφόρους ἐποχάς).

Συνεπεῖα ἀπωλειῶν ἐλλείψεις τῶν Μονάδων συνεχῶς συνεπληροῦντο:

Ἦτοι, ἐν συνόλῳ ἀντιμετωπίσθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην 74—76 Τάγματα Πεζικοῦ, 2 Συντάγματα Ἱππικοῦ, 2—3 Τάγματα Πολ) λων, 70—75 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι καὶ περὶ τὰς 20 βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι καὶ 100 — 150 ἄρματα μάχης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1942

Ἐ θ ε ω ρ ἡ θ η

ΤΟ Π ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ὁ Ἐπιτελάρχης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΠΕΤΕΥΧΘΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΤΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙ ΕΓΙΝΕ

1ον) Τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ

Μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς Ἑλληνικῆς Μεθορίου καὶ ἀκριθέστερον μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῆς γενικῆς τοποθεσίας IBAN — ΜΟΡΟΒΑ, κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ καὶ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, διὰ τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον ἐτίθεντο τὰ κάτωθι ἐρωτήματα:

α') Νὰ παραμείνω ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης;

β') Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας καὶ ποίας;

γ') Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν;

Ἐξετάσωμεν ἐκάστην τῶν ἄνω περιπτώσεων ἀναλυτικῶς καὶ κεχωρισμένως.

α') Παραμονὴ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας IBAN — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ — ΘΑΛΑΣΣΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη λίαν ἰσχυρά, εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν ἔχῃ ὀπισθεν ἐγκαρσίαν ὁδὸν διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμούς, τὸ δὲ πλείστον μέρος αὐτῆς εὕρισκετο ἐπὶ μεγάλων ὑψομέτρων, πρᾶγμα ὅπερ θὰ καθίστα τὴν διαμονὴν τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, λίαν δυσχερῆ καὶ ἡ φθορὰ ἀπὸ κρυοπαγήματα θὰ ἦτο μεγάλη. Ἐπὶ πλέον, ἀμέσως δυτικῶς τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὕρισκετο ἡ Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κορυτσᾶς, ἥτις διὰ λόγους ἐθνικῆς φιλοτιμίας, δὲν ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἐκτὸς τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

Οἱ ἄνω λόγοι θὰ ὑπεχρέωνον πάντα Ἀρχιστράτηγον ν' ἀπορρίψῃ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπὶ τῆς ἄνω τοποθεσίας, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Ἀρχιστρατήγου.

6') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας

Μετὰ τὴν ἐπίλυσιν ἀρνητικῶς τοῦ α' ἐρωτήματος, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδει νὰ ἐξετάσῃ τὴν 6' περίπτωσιν.

Μία ἐνδιάμεσος στρατηγικὴ τοποθεσία, ἥτις πληροὶ λίαν καλοὺς ὁρους ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸς παραμονὴν κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, εἶναι: ΑΧΡΙΣ (λίμνη) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — Εὐρεῖα κάλυψις ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη ἔχει τὴν ἐγκαρσίαν ἀμαξιτὴν τὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιά — Ἅγιοι Σαράντα καὶ ἐκ ταύτης τὰς κάτωθι καθέτους ἀμαξιτὰς ὁδοὺς:

— Πρὸς Πόγραδετς.

— Κατὰ μῆκος τοῦ ΔΕΒΟΛΙ μέχρι Μογλίτσης.

— Πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ.

— Πρὸς ΒΥΘΟΥΛΚΙ.

— Πρὸς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

— Κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ (ποταμοῦ).

— Πρὸς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ.

— Πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ.

Ἐπὶ πλεόν καὶ πληθὺν ἡμιονικῶν τοιούτων, ὧν τὸ σύνολον (ἀμαξιτῶν καὶ ἡμιονικῶν) ἐπιτρέπει τὸν εὐχερῆ καὶ ἄνετον ἀνεφοδιασμόν.

— Ἐχει ὑψόμετρα μέσου σχετικοῦ ὕψους.

— Περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ διεκδικουμένου ἐδάφους τῆς περιοχῆς Κορυτσᾶς καὶ Βορείου Ἡπείρου.

Κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον πολιτικοὶ λόγοι δὲν ἀπῆτουν, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ παράγοντες δὲν ἦσαν ἐξησφαλισμένοι ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θάλασσαν, αὕτη ἡδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τοποθεσία ἀμύνης καὶ διαμονῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀμύνης καὶ ἐξορμήσεως διὰ νέας ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔαρ.

Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἄλλης τινὸς τοποθεσίας (Αὐλῶν — Βεράτ Ἑλδασάν ἢ μέχρι Σκοῦμπι ποταμοῦ) οὐδεμίαν σοβαρὰν στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ὠφέλειαν θὰ προσέδιδεν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς ἐν Ἀλβανίᾳ δὲν ἐξεμνηδενίζετο, διότι ἐφ' ὅσον οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἀνεκρατοῦντο ἐπὶ μιᾶς τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, θᾶττον ἢ βράδιον, θὰ ἐνισχύοντο καὶ κατὰ τὸ ἔαρ θὰ ἐνεργεῖτο ἡ Γερμανικὴ ἐπέμβασις, ἥτις θὰ ἔδιδεν, οἷα ἔδωσεν ἀποτελέσματα. Δὲν ἦτο δυνατόν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐνεργήσωσι πρὸς ἄλλους κυρίους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ν' ἀφήσωσι τὴν ὑπαρξίν ἐχθρικοῦ μετώπου ἐν τῇ Ν. Δ. Βαλκανικῇ.

γ') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ στρατηγικὸς οὗτος ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἦτο: νὰ ὑποχρεώσωμεν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἀλβανίαν, ἀποτελεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸν

ἄριστον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀπὸ τε πολιτικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως, διότι οὐ μόνον τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἀπήλλασσεν ἐκ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν διέθετεν δι' ἀνάγκας τῆς Πατρίδος ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἄποψιν τὰ μέγιστα ἐθεράπευε, διότι τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἔδιδε τὸ μέσον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας νὰ κλείσῃ συμφωνίας ὑπὸ λίαν εὐνοϊκοῦς ὁρους.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀντικειμενικὸς οὗτος σκοπός, ἔδει νὰ ἐπιλυθῶσιν εὐνοϊκῶς οἱ παράγοντες μάχης καὶ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν εὐρέως ὅλα τὰ μέσα τῶν πρὸς τοῦτο στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Οἱ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν παράγοντες ἦσαν:

— Παρεμπόδισις, ἢ ἀπαγόρευσις τῶν εἰς προσωπικὸν καὶ ὕλικόν θαλασσιῶν καὶ ἐναερίων μεταφορῶν τῶν Ἰταλῶν δι' Ἀδρία, εὐθὺς ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Δραστηρία στρατηγικὴ ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ ἐκμετάλλευσις καὶ περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, πρὶν ἐδραιωθῇ ἐπὶ ἐνδιαμέσου τινὸς τοποθεσίας.

— Συντονισμός ἐνεργειῶν μεγάλων Μονάδων, ὡς καὶ στόλου καὶ ἀεροπορίας, πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ.

— Καιρικὴ κατάστασις.

— Ἀρσις δυσκολιῶν περὶ τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

Ἐξετάσωμεν πῶς ἕκαστος τῶν παραγόντων τούτων παρουσιάζετο ἐν τῇ πράξει κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην.

1) Παρεμπόδισις παντοειδῶν μεταφορῶν τῶν Ἰταλῶν δι' Ἀδρία καὶ δι' Αἰέρος εἰς Ἀλβανίαν.

Τὰ μέσα παρεμποδίσεως τῶν μεταφορῶν τούτων εἶναι:

— Ὁ στόλος καὶ τὰ Ὑποβρύχια.

— Ἀεροπλάνα.

Ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν διέθετεν ἐπαρκῆ καὶ ἀποτελεσματικὰ τοιαῦτα.

Ἀνάγκη ὅθεν τὸν παράγοντα τοῦτον νὰ ἀναλάβωσι νὰ ἐπιλύσωσιν οἱ Ἀγγλοι.

Κατὰ συνέπειαν ἐπεβάλλετο, πρὸ λήψεως ἀποφάσεως περὶ συνεχίσεως ἢ μὴ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ λάβῃ ἐγκαίρως ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Ἀγγλους καὶ νὰ ἐπιλύσῃ τὸν παράγοντα τοῦτον. Ἦλθεν εἰς τοιαύτην; Δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ τῶν ὅσων ἀναγράφονται εἰς τὸ παρακάτω Κεφάλαιον: «τί ἐγένεν», εὐρίσκομεν ὅτι ἡ δὲν ἦλθεν, ἢ ἂν ἦλθε δὲν ἐθεράπευσαν τὴν ἄποψιν ταύτην οἱ Ἀγγλοι.

2) Δραστηρία στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις.

Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐννοοῦμεν, οὐχὶ τὴν ἐνεργουμένην ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸ τακτικὸν πεδίον καὶ ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τῶν Μεραρχιῶν τούτων, νὰ τὴν ἐνεργήσωσι ἄνευ διαταγῆς

ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει διαταχθῇ ἄλλως, ἀλλὰ τὴν διὰ μέσου τοῦ Ἀντιστρατήγου ἐνεργουμένην τοιαύτην.

Αὕτη πρέπει νὰ ἐνεργῇται.

— Διὰ μέσων συγχρόνων, ἤτοι διὰ Μηχανοκινήτων Μονάδων (ἀρμάτων διαφορῶν τύπων) καὶ Μηχανοκινήτων τοιούτων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων καὶ ποδηλάτων — Ἴππικὸν — Αὐτοκίνητον πυροβολικόν).

— Νὰ ἐκτελῇται, ἄνευ ἀπωλείας χρόνου, προπαρασκευαζομένη, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγουμένων ἐπιθετικῶν ἀγώνων καὶ ἐξαπολουμένη, εὐθὺς ὡς ὁ τελευταῖος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως καταληφθῇ.

— Νὰ ἐνεργῇται πρὸς κατευθύνσεις, δι' ὧν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἀνατροπὴ τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

— Νὰ ἐπιδιώκη εὐρεῖς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

3) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ Ξηρᾶς καὶ Στόλου καὶ Ἀεροπορίας πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ τῆς ξηρᾶς.

Ἀεροπορίαν συνεργασίας δὲν διέθετεν, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ ἡ Ἑλλάς. Τὰ παλαιοῦ τύπου ἀεροπλάνα, ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος καὶ ὀπλισμοῦ, ἦσαν ἀκατάλληλα πρὸς τὸν ἄνω σκοπόν. Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ διεξήγοντο ἄνευ ἀεροπορίας συνεργασίας καὶ ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν Διοικήσεων καὶ τῶν Στρατευμάτων.

Αἱ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς τοποθεσίας IBAN — МОРОВА — МЕР-ΤΖΑΝΗ — ΚΑΚΑΒΙΑ διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις κατέδειξαν τὴν ἔλλειψιν ἀεροπορίας συνεργασίας. Ἐβαδίζομεν εἰς τὰ τυφλά. Πάντοτε ἔλειπον αἱ πληροφορίες θάθους καὶ μάλιστα καὶ αὗται τοῦ πεδίου μάχης, ἐφ' ὅσον δὲν συναμιδάνοντο αἰχμάλωτοι.

— Ἡ ἀεροπορία μάχης, ἡ μὲν διατιθεμένη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἶχε σχεδὸν ἐξατμισθῇ ἐκ τῶν προηγουμένων μαχῶν, ἡ δὲ εἰσελθοῦσα Ἀγγλικὴ ἦτο ἀνεπαρκεστάτη νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐπεβάλλετο ὅθεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ ἐξασφάλισῃ διὰ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς, τὸν παράγοντα τοῦτον καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἐξασφάλισῃ τὸν συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν, οὐ μόνον, τῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ Ἀέρος καὶ Στόλου πρὸς τὸν τῆς ξηρᾶς.

4) Καιρικὴ κατάστασις.

Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ Βαλκάνια εἶναι λίαν δύσκολοι καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν μεγάλως ἀνακόπτεται. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν σοβαρῶς τὸν παράγοντα τοῦτον, διότι ἡ χειρίστη καιρικὴ κατάστασις:

— Παρακωλύει τὸν τακτικὸν ἐλιγμὸν διὰ καλύψεως ὑπὸ χιόνος τῶν εὐδατῶν ὄρειων μερῶν.

— Παρεμποδίζει τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης καὶ ἀπαγορεύει τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, λόγφ τῶν ὁμιχλῶν, πιπτούσης χιόνος κλπ.

— Δημιουργεῖ ἀπωλείας ἐκ κρυοπαγημάτων εἰς τοὺς ἄνδρας.

— Φθείρει τὴν ἀντοχὴν τῶν κτηνῶν καὶ δημιουργεῖ ἀπωλείας εἰς ταῦτα ἐκ τοῦ ψύχους.

— Παρακωλύει τὸν ἀνεφοδιασμόν.

— Δημιουργεῖ διακοπὰς ἢ καταστροφὰς τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων.

5) Ἄρσις δυσκολιῶν περὶ τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

— Τὸ ὀδικὸν δίκτυον ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο λίαν περιωρισμένον. Δὲν ὑπῆρχον παρὰ τρεῖς ἀμαξιτοὶ ὁδοί, παράλληλοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας. Οὐδεμία δὲ ἄλλη ἐγκάρσιος ἐκτὸς τῆς προμνησθείσης, Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιά — Ἀγίων Σαράντα.

— Τὰ μεταφορικὰ μέσα μόλις ἐπῆρχουν, διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν, μέχρι τῆς μεθορίου.

Τὰ ρυθμιστικὰ Κέντρα Ἐφοδιασμοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προωθηθῶσιν ἐπαρκῶς ἔμπροσθεν, ἐλλείπει σιδηροδρόμου, ἢ ἀσφαλείας διὰ τὰ παραθαλάσσια τοιαῦτα, τὰ ὕλικά διαφόρων ἀρμοδιοτήτων ἤρχισαν νὰ σπανίζωσιν. Ἦσαν λίαν περιωρισμένα ἀρχῇθεν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς δι' ἕνια τούτων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν μας ἐγκαίρως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὅθεν ἔδει, πρὸ πάσης ἐπιχειρήσεως διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Στρατοῦ δι' αὐτοκινήτων καὶ παντοειδοῦς ὕλικου.

6) Συναγόμενον ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Ἐξετάζοντες συνολικῶς τοὺς οὕτω ἀναλυθέντας παράγοντας, εὐρίσκομεν ὅτι ὁ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐξ ὀλοκλήρου καὶ οἱ ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 5 παράγοντες ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ βοήθειαν τῶν Ἀγγλῶν.

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης εἶναι ὅτι: Ἐφ' ὅσον οἱ προεξετασθέντες παράγοντες δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λυθῶσιν εὐνοϊκῶς, ἀνάγκη νὰ μὴ ἐνεργήσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐν μέσῳ χειμῶνι.

Ὑπὸ τῶν συλλογισμῶν τούτων κατεχόμενος, ὅταν ὁ σύνδεσμος τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, Ἀντισυνταγματάρχης Καρόζας ἦλθεν εἰς τὸ Σ.Δ. τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., ἣν διώκουν τότε, τὴν νύκτα τῆς 3—4 Δεκεμβρίου καὶ μετ' ἡρώτησε ποία εἶναι ἡ γνώμη μου ἐπὶ τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων, ἵνα τὴν διαβιβάσῃ εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, τῷ ἀπήντησα διὰ τῶν κάτωθι, διαβιβασθέντων εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 κρυπτογραφικῆς του ἀναφορᾶς, ἥτις καὶ μοι ἐκοινοποιήθη.

«... Ἀντιστράτηγος Κοσμάς μοι διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις του, ὡς ἀκολούθως: Ἐφ' ὅσον Ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ προωθηθῶσιν, ἄνευ διακοπῆς, ὥστε ἀντίπαλος ριφθῇ θάλασσαν, εἴτε λόγῳ ἀνεφοδιασμοῦ εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν (ἀδυναμία ἀπαγορεύσεως ἐνισχυθῇ ἐχθρὸς δι' Ἀδρία, καιρικὴ κατὰστασις κλπ.), ἀνάγκη ἐξευρεθῇ ἐδαφικὴ γραμμὴ ἐξασφαλίζουσα ἐξῆς στόπ.

Οικονομικὴν κατάληψιν στόπ. Βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλοντικὰς ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξη καλὴν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὐρίσκει Ἀχρίδα — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — εἴτα πρὸς θάλασσαν ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς Ἀγίων Σαράντα στόπ. Ἐκτιμᾷ ὅτι ἀπαιτῶνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν α' γραμμῇ, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι Φλωρίνης — Καστοριάς — Κονίτσης διὰ διαχέιμανσιν στόπ. Μεραρχίαι Φλωρίνης — Καστοριάς δέον ὥσιν ἔτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ἀνατολάς, ἂν ἀνάγκαι ἀπαιτήσωσι στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διὰ τὴν στάθμευσιν καὶ πλήρη ἐφοδισμὸν ὥστε ἡθικὸν τηρηθῇ ἀκμαῖον στόπ... Εἰς περίπτωσιν συνεχίσεως ἐπιχειρήσεων: Διέκρινά ζωηρὰν ἐπιθυμίαν Στρατηγοῦ καὶ ἐν γένει Συγκροτήματος Κ. χρησιμοποιοῦν δι' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν μετὰ ἐπιτευχθείσης ἐπιτυχίας... στόπ».

7) Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

Ὡς προείπομεν ὁ Ἀρχιστράτηγος, βάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξῃ σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἂν τὰ μέσα τοῦ τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀπορρίψῃ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἔδει νὰ διατάξῃ, οὐχὶ τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, βάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α') ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.

Ἐκμεταλλεῦόμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τοῦ Κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐδραιωθῇ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, π ρ ὁ π ά σ η ς ἀ π ο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ῆ ς ἐ ν ι σ χ ύ σ ε ω ς α ὐ τ ο ὕ ἐ ξ Ἰ τ α λ ί α ς. Ἀριστερὰ (Νοτίως ΑΩΟΥ) κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκοινωνιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΩΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικαὶ καὶ ἐπιδοθηθητικαὶ τῆς εἰς τὸ Κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπάθειας. Κυρία κατεύθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

6') ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

— Ἐκμετάλλευσίς κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρὰ κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποδογήθῃσιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρσις τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῇ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσίς εἴτα πρὸς Τίραννα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προωθήσεως τοῦ Κέντρου.

γ') ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ Μεραρχίαι (I, II, III. XI. XV) καὶ Μεραρχία Ἰππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης 2 Μεραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ 4 Μεραρχίαι (X, XI, XIII, καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία. Ὑπόλοιποι 2—3 Μεραρχίαι.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

— Αἱ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπονημέναι καὶ μὲ ἡθικὸν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας, ἦσαν κατεστραμμέναι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τ ί ἔ γ ι ν ε ν

1) Δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐπιτυχίας.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, πρὶν ἀκόμῃ καταληφθῇ ἡ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ὁ κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ ἔδει ἀναλύων τοὺς προμνησθέντας παράγοντας νὰ καταλήξῃ, βάσει τῶν ἐκ τούτων συμπερασμάτων καὶ ἐντυπώσεων, εἰς ἀπόφασιν περὶ τῆς τηρητέας διαγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ συντάσσων τὸ πρὸς τοῦτο ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ του.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ἄλλη παρά:

— Ἡ ἄμεσος καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἂν οἱ προαναλυθέντες παράγοντες ἦσαν εὐνοϊκοὶ) μὲ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

--- Ἡ εὐρεῖα κάλυψις τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιάς --- Ἀγίων Σαράντα καὶ ἀναμονὴ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης μέχρι διελεύσεως τοῦ χειμῶνος.

Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, ἐν τῷ ΣΧΕΔΙΩ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ἔδει ὁ Ἀρχιστράτηγος ν' ἀναγράφῃ ὡς πρώτην ἐνέργειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Τὴν ἄμεσον στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης καὶ νὰ καθορίσῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ κατ' αὐτήν.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα καὶ νὰ διακριθῇ καλῶς, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἄλλο εἶναι ἡ κάλυψις ὁδοῦ. Αἱ ἐνέργειαι διαφέρουσιν οὐσιωδῶς. Διαφέρουσι δὲ καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς προχωρήσεως, τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας καὶ τοὺς ἐπιδιωκομένους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

Ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις εἶναι ἐνέργεια μὲ ταχὺν ρυθμὸν, προχωρήσεως, ἐνεργεῖται οὐχὶ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ συνόλου τῆς διατάξεως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ ἀποσπασμάτων εἰδικῆς συνθέσεως ἐνεργούντων κατὰ κατευθύνσεις μεμακρυσμένας καὶ ἐπιδιωκόντων ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ἐξασφαλίζοντας τὴν μὴ ἀνασύνταξιν τῆς διατάξεως τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ ἄλλης τοποθεσίας καὶ τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τοῦ Στρατοῦ του. Ἡ κάλυψις ὁδοῦ εἶναι ἐνέργεια βραδέος ρυθμοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ περιωρισμένης ἐκτάσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐνταῦθα διέταξεν, οὐχὶ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἣτις ἐπεβάλλετο ἀφοῦ ἐσκόπευε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ εἶτα τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφήσας νὰ χαθῇ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἀπὸ 22 Νοεμβρίου (πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 12 Δεκεμβρίου (διαταγὴ συνέχσεως τῶν ἐπιχειρήσεων) χρόνος, ἥτοι περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

Τί ἡδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἄνω χρόνου, πᾶς τις εὐχερῶς δύναται νὰ νοήσῃ, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ μέχρι τῆς 12 Δεκεμβρίου ἀποσταλεῦσαι ἐξ Ἰταλίας ἐνισχύσεις ἦσαν ἄνευ σοβαρᾶς ἀξίας καὶ ἀνίκανοι ν' ἀνασχέσωσι τὴν Ἑλληνικὴν προχώρησιν.

2) Δὲν καθωρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, ἅπαξ ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἔπρεπε εἰς τὸ προλεχθὲν ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ τῆς νὰ καθορίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ δλοκλήρωσις τοῦ ὁποίου θὰ ἐπραγματοποιεῖ τὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καθωρισμένον ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΣΚΟΠΟΝ.

Ἄγνοῶ, ἂν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον εἶχεν καθορισθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ Σχεδίου Πολέμου, πολιτικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐξήρτωντο ἡ φύσις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἀμυντικαὶ ἢ ἐπιθετικαὶ) καὶ ὁ ἐπιτευκτέος τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἐδαδίζαμεν «εἰς τὰ τυφλά», ἄνευ πολιτικοῦ σκοποῦ.

Οὐχ ἦττον ὁ Ἀρχιστράτηγος, συνεχίζων τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις, τὰς ἔκανε καὶ ἄνευ τελικοῦ στρατηγικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ἄλλου τινὸς τουλάχιστον ἐνδιαμέσου σπουδαίου στρατηγικοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἔδαφος καὶ νὰ σταματήσῃ μόνις αἱ καιρικαὶ συνθήκαι δὲν θὰ ἐπέτρεπον στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω, ἀσκόπως καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ καθορισμένον στρατιωτικὸν ἀποτέλεσμα (τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἔχθρου εἰς τὴν θάλασσαν ἢ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ) συνέτριψεν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν Ἀλβανικῶν ὁρέων σταματήσας τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοποθεσίας οὐχὶ ἐφ' ἧς οὗτος ἐπεθύμει, ἀλλὰ ἐπὶ ἐκείνης, ἣν ἡ καιρικὴ κατάσταση καὶ ὁ ἔχθρος ἐπέβαλον.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω ἀναφερόμεν ἐνταῦθα τὰ κάτωθι:

1) Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-4-40 ὁδηγίαν του, δι' ἧς καθώριζε τὰς ἀποστολὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων διὰ τὴν εὐρείαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιά — Ἀγ. Σαράντα, ἀναγράφεται ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενον τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν: «Δὲν ὀρίζεται ὀριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάσταση τοῦ ἔχθρου καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπιτρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον»!!!

6') Εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγίας του, διὰ τῶν ὁποίων καθώριζε τὰς ἀποστολὰς κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν παράγραφον τῶν προθέσεών του ἀναγράφει: «..... α') Ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων θὰ συνεχίσωμεν, διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...».

Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ὀρίζει ἓνα περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐνδιάμεσον τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ) εἶχε

καταληφθῇ παρ' ἐμοῦ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ἄνω ὁδηγιῶν του, διότι οὕτω, ἐπέβαλε ἡ ἀσφάλεια τῆς διατάξεώς μου.

Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὁδηγιῶν τούτων καταφαίνεται, ὡς προείπομεν, ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις διεξῆγεν οὐχὶ δάσει προαποφασισμένου (Σχεδίου ἐνεργείας), ἐν ᾧ νὰ καθορίζωνται τὰ κύρια στοιχεῖα τῶν μελλουσῶν ἀποφάσεών του, ἤτοι αἱ κατευθύνσεις τῆς κυρίας προσπαθείας του, ὁ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι τοιοῦτοι, ἀλλ' ἐξήρτησε ταύτας ἀπολύτως ἐκ τῆς καιρικῆς καταστάσεως ἥτις, ὡς προείπομεν, ἐφάνη λίαν δυσμενῆς, ὑποχρεώσασα τοῦτον νὰ σταματήσῃ ἐπὶ τοποθεσίας ἀσυμφόρου, μὲ ἐξεχούσας ἐπικινδύνους, μὲ παρατήρησιν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν ἐχθρόν, μὲ μέτωπα ἐκτεταμένα κλπ. Διὰ τὴν διόρθωσιν ἀπασῶν τῶν ἀτελειῶν τούτων ἠναγκάσθη ἐν μέσῳ χειμῶνι νὰ προσφύγῃ εἰς τακτικούς ἀγῶνας τοπικῆς μορφῆς, καθ' ὧς ἐφθάρη τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν, οὐχὶ τόσον ἐκ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον ἐκ τῶν ἀνηκούστου σκληρότητος χιονοθυελλῶν.

3) Δὲν ἐλήφθη μέριμνα ἀπαγορεύσεως, ἢ περιορισμοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία καὶ Ἀέρος.

Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραί δι' Ἀδρία τῶν Ἰταλῶν καὶ αἱ δι' ἀέρος τοιαῦται, σχεδὸν οὐδόλως, παρηνωχλήθησαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπετεύχθη ὅπως οἱ Ἰταλοί, ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς ἐνεργείας τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεών μας, μεταφέρωσιν εἰς Ἀλβανίαν ἀριθμὸν δυνάμεων, ὑπερβαίνοντα κατὰ πολὺ τὴν ἐπιθετικὴν δυναμικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ μέσα παρεμποδίσεως τῶν μεταφορῶν, ἤτοι ὁ στόλος καὶ ἡ ἀεροπορία οὐδὲν σοβαρὸν ἀποτελεσμα ἐπέφερον.

Ὁ μὲν Ἀγγλικὸς στόλος, ἀπησχολημένος εἰς τὰς ἐν τῇ Β' Ἀφρικῇ καὶ ἀλλαχοῦ Ἀγγλικὰς ἐπιχειρήσεις, ἅπαξ μόνον ἐνεφανίσθη περὶ τὴν Ἀδριατικὴν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐνήργησε μόνον δι' ὑποβρυχίων, κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, ἄνευ οὐδενὸς σοβαροῦ ἀνασχετικοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν ἀποτελέσματος.

Τουαντίον ὁ Ἰταλικὸς στόλος, πλεόν ἢ ἅπαξ παρηνώχλησε τὰς ἐπιχειρήσεις μας ἐν τῇ παραλιακῇ τομεῖ, δομδαρδίσας τὴν IIIην Μεραρχίαν ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ ἠπεῖλει διαρκῶς τὴν μοναδικὴν ὁδικὴν παρὰ τὴν παραλίαν συγκοινωνίαν της.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπίσης οὐδεμίαν σοβαρὰν ἐνίσχυσιν ἐπέφερεν ἐπὶ τῶν, δι' Ἀδρία, ἐναερίων καὶ θαλασσίων μεταφορῶν διότι αὗται κατὰ κανόνα ἐνηργεοῦντο τὴν νύκτα (ἐντὸς 5 ὥρῶν).

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων σαφῶς συνάγεται ὅτι ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος ἢ δὲν ἔλαβε ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὸν κύριον τοῦτον παράγοντα ἢ, ἂν τὸν ἔλαβε, δὲν ἐπέμεινε παρὰ τοῖς συμμάχοις Ἀγγλοῖς ὅπως τὸν ἐφαρμόσωσιν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ δεόντως.

Οὕτω, μὴ παρακωλυθεισῶν τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία, οἱ Ἰταλοί, παραμελήσαντες τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς ἄλλου πολεμικοῦ μετώπου των, ἐπέ-

τυχον νὰ μεταφέρωσι δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἀεροπλάνων 601 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ νὰ συγκεντρώσωσιν ἐν Ἀλβανίᾳ συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 800 χιλιάδας ἔναντι 360 χιλιάδων ἡμετέρου στρατοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου.

4) Τρόπος χρησιμοποίησεως μέσων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν.

α') Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

— Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, συγχρόνου τύπου, δὲν εἶχεν ὀργανώσει, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ὡς προείπομεν, ὁ ἤδη Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐν εἰρήνῃ.

Ἡ κάπως προσφερομένη εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον Μεραρχία τοῦ Ἴππικοῦ δὲν ἐχρησιμοποιήθη, διατεθείσα, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν Πίνδῳ.

— Κατὰ τὰς παρουσιασθείσας περιστάσεις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως (μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΚΑΚΑΒΙΑΣ) δὲν ἐγένετο τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, δὲν διέταξεν οὔτε ἐνήργησε τοιαύτην, ἀλλὰ διέταξε τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ περιώρισε τὴν δρᾶσιν τοῦ Α' Σώματος εἰς τὴν εὐρείαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου ΜΑΛΙ — ΓΚΕΡΙ (Δ. Ἀργυροκάστρου) καὶ ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (Α. Ἀργυροκάστρου).

β') Ἐπέμβασις Στρατηγικῶν Ἐφεδρειῶν.

— Αἱ στρατηγικαὶ ἐφεδρεῖαι οὔτε ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐνδεχομένης ἐπεμβάσεώς των εὐρίσκοντο, οὔτε καὶ εἰς τὴν σχετικὴν ἀπόστασιν των ἐστάθμευον.

Ἡ V Μεραρχία ἐδίδετο ὡς ἐνίσχυσις τοῦ Α' Συντάγματος Στρατοῦ, ἐνῶ τοῦτο ἐνήργει νοτίως ΑΩΟΥ ποταμοῦ, ἡ δὲ Μεραρχία εὐρίσκετο ἀμέσως νοτίως τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διὰ νὰ ταχθῇ αὕτη ἔναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ τῆς σκοποῦ ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃ μακρὰς πορείας, ὑπὸ χιόνας καὶ τὰς λοιπὰς καιρικὰς κακουχίας, ἐπὶ 40 καὶ πλέον ἡμέρας.

— Ὡς τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν ἐχρησιμοποιεῖτο πάντοτε ἡ ἀντικατάστασις καὶ οὐχὶ ἡ ὑπερπήδησις, ἥτις ἐξασφαλίζει τὴν ἄμεσον συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἡ μορφή τῆς Διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦτο ἀμυντική, ἐντεῦθεν ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ μὴ ἐκμετάλλευσις τῶν στρατηγικῶν ἐπιτυχιῶν μας καὶ ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἔλλειψιν παντὸς συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν ἀφ' ἐνὸς τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Στρατοῦ, ἀφ' ἐτέ-

ρου τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, ἔδωσαν εἰς τὸν ἀντίπαλον τὸν χρόνον νὰ ἐνισχυθῇ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ νὰ ἐδραιωθῇ ἐπὶ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὀργανωμένης τοποθεσίας: Θάλασσα — Μάλι Σπάτ — Σέφερ — Ἀγάιτ — Μελίσσοδα — Νοτίως Κλεισούρας κλπ.

Τὴν ὀργάνωσιν τῆς τοποθεσίας ταύτης ἡγνόμενόν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

5) Προικοδοτήσεις κατευθύνσεων κυρίας προσπάθειας.

Ὡς τυγχάνει γνωστὸν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπάθειας προικοδοτεῖται εἰς ὅσους τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων προσπάθειας δι' ὅλων τῶν ἀναγκαιούντων μέσων μάχης, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13942) 12-12-40 ἡ κατεύθυνσις κυρίας προσπάθειας Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὁρίζεται κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὁρίζουσι αἱ συνιστώσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τοῦ Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ αἵτινες εἶναι:

Διὰ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἡ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἥτις ἦτο ἡ κυριωτέρα κατεύθυνσις, δὲν εἶχε προικοδοτηθῇ ἀρχῇθεν (ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου) διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων (διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασμένας). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνήθη ὅταν τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περιοχὰς ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ (25—30 Δεκεμβρίου) ν' ἀχθῇ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΡΡΑΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὅποτε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχίας θὰ ἦτο τεράστιον, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπέτυχον τοῦτο, καίτοι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη προοδευτικῶς διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, αἵτινες, ὡς προείπομεν, ἐφθάρησαν, διότι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλόντως, ὁ δὲ χειμὼν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

6) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν.

α') Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἰωαννίνοις.

Οὕτω, ἐνῶ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ διέσπασεν ἀπὸ 12—24 Δεκεμβρίου τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ προώθησε τὴν διάταξιν τοῦ κέντρου καὶ ἀριστεροῦ τοῦ πλέον τῶν 40 χιλιομέτρων, πέραν τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ παραπλεύρως Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο, μὴ προικοδοτηθὲν ἀρχῇθεν, ὡς προείπομεν, δεόντως, ἀνεσχέθη πρὸ τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου τῆς Κλεισούρας καὶ μόλις, μετὰ μῆνα περίπου, (τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου) ἐνισχυθὲν, ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ καὶ τὴν ἀμέσως δυτικῶς ταύτης κορυφογραμμὴν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ.

6') Στρατοῦ Ἐηρᾶς καὶ Ἀέρος.

Ὁ συντονισμὸς τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας ἐπίσης ὑπῆρξε τελείως ἀνυπαρκτος πάντοτε καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυρίας προσπάθειας δύναν-

ταί τις νὰ εἴπη ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ὑπῆρξε συνεργασία Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ἐλλείπει ἀεροπλάνων. Τὰ παλαιὰ ταῦτα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ νέα μάχης ἀεροπλάνα, ἀνερχόμενα εἰς 60 ἐν συνόλῳ (30 διώξεως καὶ 30 βομβαρδιστικά) δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ συνεργασίαν, τόσον διότι δὲν προσεφέροντο, ὅσον καὶ διότι ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἀποστολὰς μάχης. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μαζί μας. Κατὰ τὴν 6' περίοδον, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατὰ τὴν κρίσιμωτέραν περίοδον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (δόλοκλήρωσις καταλήψεως κορυφογραμμῆς КОУРБЕΛΕΣΙ) καὶ εἴσοδος εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΖΙΤΣΑΣ, ἐβομβαρδίζετο συνεχῶς τὸ Σῶμα τοῦτο, ἀπὸ τῆς γραμμῆς μάχης μέχρι τῶν μετόπισθόν του, ἐπὶ τριήμερον ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας, ἐπιτυχούσης οὐχὶ καταστροφᾶς ἢ ἀπωλείας σοβαράς, ἀλλὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς προχωρήσεως τῶν ἐφεδρειῶν πρὸς τὰς οἰκείας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ δοηθούσης καὶ τῆς ἀπεριγράπτου χιόνου ἐλλείψεως ἐπέτρεψε ὅπως αἱ κατὰ κύματα ἀφικνούμεναι ἐξ Ἰταλίας, δι' ὧν τῶν μέσων θαλάσσης καὶ ἀέρος, ἐνισχύσεις, προωθηθῶσιν ἐγκαίρως ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀνατρεπομένων δυνάμεων των.

Εἰς τόν, κατόπιν διαμαρτυριῶν μου, ἀφικθέντα εἰς Σταθμὸν Διοικήσεώς μου Ἀγγλὸν ἐπιτελάρχην τῆς Ἀεροπορίας, ἐξέθεσα ἐν ἀγανακτήσει, τὴν ἀδράνειαν τῆς φιλικῆς ἀεροπορίας.

Οὗτος λίαν στενοχωρημένος, μοὶ ἀνεκοίνωσε δικαιολογούμενος.

«... Τί νὰ σᾶς κάμωμεν. Δὲν ἔχετε ἀεροδρόμια. Ὅλα ἐπλημμύρησαν. Δὲν δυνάμεθα νὰ πετάξωμεν. Χρειάζονται ἀεροδρόμια μὲ μπετόν ἀρμέ...». Ἴδού ποία ὑπῆρξεν ἡ πρόνοια καὶ ἡ πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴ τοῦ ὑμετέρου Ὑπουργείου Ἀεροπορίας... Ἐνόμιζε τὸ ἀφελὲς τοῦτο Ὑπουργεῖον ὅπερ ἐδικαιολογεῖ τὴν πολυδάπανον ὑπαρξίν του μὲ 30 ἀεροπλάνα μάχης ὅτι οἱ ἀπλοὶ καὶ ἀνοικτοὶ χῶροι εἶναι καὶ ἀεροδρόμια, ἀνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς.

7) Καιρικὴ κατάστασις καὶ δυσκολίαι περὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν.

Ὁ καιρὸς ἤρξατο τρεπόμενος ἐπὶ τὰ χεῖρω, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς МОРОΒΑ. Ἡ πρώτη χιών ἔπεσε τὴν 28ην Δεκεμβρίου. Οἱ κάτοικοι ἐδεδαίουσαν ὅτι ὁ δριμύς καὶ ἀνυπόφορος χειμὼν ἤρχιζεν ἀπὸ 1—15 Ἰανουαρίου. Ἀλλὰ εἰς τὴν πρόβλεψιν ταύτην καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ λαμβάνοντες τὰς πληροφορίας διεφύευσθησαν. Ἦρχισε πολὺ ἐνωρίτερον, ἤτοι ἀπὸ 10ης Δεκεμβρίου.

Εἶναι ἀπερίγραπτοι οἱ ἥρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας. Ἀνθρώποι ἐκ θερμῶν περιοχῶν, ἀνευ εἰδικῆς στολῆς καὶ ὑποδήσεως, ἐμάχοντο εἰς ὑψόμετρα μέχρι 2 χιλιάδων μέτρων ἐπὶ χιόνος, πλεόν τοῦ μέτρου, ἀνευ θερμῆς τροφῆς, πίνοντες ἀντὶ ὕδατος διαλελυμένην χιόνα καὶ ἐν τούτοις ἐκέρδιζον κατ' ἀντιπάλου ὀργανωμένου ἀμυντικῶς καὶ διεξάγοντος ἐπίμονον ἀμυντικὸν πόλεμον, νίκας πολυφέρους εἰς αἰχμαλώτους καὶ ὕλικόν.

Ἡ χιών, ἡ ὀμίχλη καὶ ἡ βροχὴ παρημποδίζον τὸν ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμόν καὶ παρέλυον τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, πρᾶγμα ὅπερ ὡς συνέπειαν

εἶχεν τὴν μὴ ἀπόδοσιν ἀποτελέσματος εὐρείας ἐκτάσεως. Ἡ ἔλλειψις δὲ εὐρέων τακτικῶν ἀποτελεσμάτων μᾶς ἀπεστέρει τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου στρατηγικοῦ σκοποῦ. Εἰς πᾶσαν ἐπίθεσιν εὐχόμεθα νὰ μὴ μεταδληθῇ ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μετατραπῇ δηλαδὴ εἰς χιονοθύελλαν καὶ ὁμίχλην διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἀλλὰ πάντοτε ἐστάθημεν ἀτυχεῖς.

Ὁ καιρὸς ἦτο ὑπὲρ τῶν διαρκῶς ἐνισχυομένων ἀντιπάλων, οἵτινες ἄλλωστε ἐνεργοῦντες ἀμυντικῶς εἶχον προπαρασκευάσει τὰ τῆς νυκτερινῆς διαμονῆς των ὑπὸ ἀνθρωπινωτέρους ὅρους, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡμεῖς προχωροῦντες διανυκτερεύομεν ἐπὶ ἐδάφους, ἐνθα μᾶς ὑπεχρέωνεν ἡ τακτικὴ κατάστασις, νὰ μείνωμε καὶ ὅπερ πάντοτε κατὰ κανόνα ἦτο ἀφιλόξενον καὶ χιονοσκεπές.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπέφερεν οὐχὶ ἡ Ἰταλικὴ ἀντίστασις, ἀλλὰ αἱ χιονοθύελλαι καὶ τὰ ἐκ τούτων κρυοπαγήματα. Ἄν αἱ ἐπιχειρήσεις διεξήγοντο εἰς θερινὴν περίοδον, ὑπὸ τοὺς ἰδίους λοιποὺς ὅρους, ἦτοι, ἂν οἱ Ἰταλοὶ ἤρχιζον τὰς ἐπιχειρήσεις ἕνα ἢ δύο μῆνας ἐνωρίτερον, ἀσφαλῶς θὰ ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, πρὶν ἢ ἐπέμβῃ ὁ ὄγκος τῶν ἐνισχύσεων των, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν καλὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐν Πίνδῳ καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν ἐδαφῶν τῆς Ἀλβανίας, χωρὶς νὰ ὑποστῶσιν φθορὰν ἐκ τοῦ ψύχους, χιόνος καὶ κρυοπαγημάτων.

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν ἄσχημον καιρὸν τῶν μηνῶν τοῦ χειμῶνος, ὅστις διὰ τῆς χιόνος ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν καὶ ὄρεινῶν διαβάσεων ἀπέφραξε πᾶσαν ἐκεῖθεν κατευθύνσιν, καταστήσας οὕτω τὸν τακτικὸν ἐλιγμὸν ἀνέφικτον καὶ ἡσφαλισμένον ἐκ τῶν ὄρεινῶν κατευθύνσεων διὰ τὴν ἄνω αἰτίαν ἔρριψαν τὸ βάρος τῆς ἀμύνης των ἐπὶ τῶν χαμηλῶν κυρίων κατευθύνσεων, πρὸς αἷς ἡδύνατο εὐχερῶς νὰ συγκεντρωθῶσιν μέσα πυρὸς πολλὰ καὶ

— Διότι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐνεργοῦντες ἐπιθετικῶς καὶ μεθιστάμενοι ἐκ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην, κατέφθανον τὸ ἐσπέρας ἐπὶ ἐδάφους χιονοσκοποῦς καὶ ἀπροσφόρου διὰ κατάκλισιν, οὗτοι ἀμυντικῶς ἐνεργοῦντες, εἶχον πάντοτε τὴν θέσιν τῆς κατακλίσεως ἐτοιμασμένην, ἦτοι ἀπηλλαγμένην τῆς χιόνος καὶ προφυλαγμένην ἀπὸ τὴν χιονοθύελλαν, πρᾶγμα ὅπερ τοὺς προεφύλασεν ἀπὸ τὰ κρυοπαγήματα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀθρόως ὑφίσταντο ταῦτα εἰς βάρος τῆς ἐπιθετικῆς των ὁρμῆς καὶ ἀξίας.

8) Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ καὶ ἄρσις δυσκολιῶν.

Ἐνίσχυσις εἰς μεταφορικὰ μέσα δὲν ἐγένετο. Αἱ εἰς μεταφορικὰ μέσα ἀνάγκαι ἐν τῇ ὑπ' ἐμέ Α' Σώματι Στρατοῦ, ἐκαλύφθησαν διὰ τῆς ἐντατικῆς κατ' ἄτομα ἐργασίας τῶν ὁδηγῶν αὐτοκινήτων, οἵτινες εἰργάζοντο οὐχὶ κατ' ὀργανικὰ τμήματα, ἀλλὰ πρὸς κέρδος χρόνου ὡς ἄτομα, ἐκτελοῦντες περισσotέρας διαδρομὰς (κατ' ἀποκοπήν, οὕτως εἶπεν).

— Εἰς ὕλικά ἐπιμελητείας δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις, ἐξαιρέ-

σει τῶν μαλλίνων εἰδῶν, τῶν ἐξ ἐράνου συγκεντρωθέντων, ἅτινα ἐφθασαν μέχρις ἡμῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

— Εἰς ὕλικά πυροβολικοῦ παρουσιάσθη μεγάλη ἔλλειψις. Ἐπετύχομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ ἐκ λαφύρων Ἰταλικά εἰς ὅσα διαμετρήματα προσηρμόζοντο ταῦτα (τῶν 7,5 καὶ εἰς τοὺς ὄλμους τῶν 81). Ἐπὶ πλεόν ἐγένετο καὶ ὀργάνωσις λόχων ὀλμηδίων. Ἡ σπάνις ὑπῆρχεν εἰς ὀλήματα τῶν 16. Ἡναγκάσθη νὰ διατάξω νὰ μὴ ἐνεργῇται ὀολὴ διὰ τοῦ διαμετρήματος τούτου παρὰ εἰς ἐπείγουσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην.

— Εἰς ὕλικά ἄλλων ἀρμοδιοτήτων δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις.

9) Συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ὅσων ἐγίναν.

Ἐκ τῆς συνοφίσσεως τῶν πεπραγμένων καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων συνάγονται τὰ κάτωθι συμπεράσματα.

— "Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὺς παράγοντας τῆς ἐπιτυχίας. ὦν κυριώτερος εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς μεταφορᾶς τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων δι' Ἀδρία καὶ ἡ καιρικὴ κατάστασις.

— "Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἅπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν διέταξεν ἀμέσως μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἀπωλέσας περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

— "Ὅτι καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν 20 τούτων ἡμερῶν ἀπεφάσισε καὶ διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἔπραξε τοῦτο ἄνευ σαφοῦς καὶ προκαθορισμένου τελικοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ (ὅστις ἐνταῦθα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ἄλλος παρὰ ἡ θάλασσα), ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἄνευ στρατηγικῆς ὠφελείας πρωτοβουλιῶν καὶ

— "Ὅτι λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, τῆς καιρικῆς καταστάσεως, τῆς ἐλλείψεως συντονισμοῦ καὶ τῶν ἄνω ἀναφερομένων ἀδελφεῶν του, δὲν ἐπέτυχεν οὐδὲν σοβαρὸν στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον μικρᾶς ἐκτάσεως τακτικὰ τοιαῦτα, κατατρίψας διὰ ταῦτα τὸ σύνολον τοῦ μαχομένου στρατοῦ, καταστήσας οὕτω προβληματικὴν, οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιθετικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμυντικὴν αὐτοῦ ἀξίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΑ

(Ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων σημειώσεών μου τηρουμένων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις)

α') Στ ρ α τ η γ ι κ ἄ

Οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Τ. Σ.Δ.Μ. καὶ ἐνίων Σωμάτων Στρατοῦ ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις ἐπιτυχίων καὶ συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἄνευ ἀπωλείας χρόνου.

Οὕτω:

— Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἔπρεπε ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν σχέδιον στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, οὗτινος σχεδίου τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ ἔδει νὰ εἶχον συλλάβει κατὰ τὴν εὐνοϊκὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγηθέντων ἀγώνων ἀνασχέσεως καὶ ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἀλλ' ἂντ' αὐτοῦ διέταξε πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς—Μέρτζανη ἄφησε νὰ παρέλθωσιν ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως περὶ τὰς 20 ἡμέρας καὶ εἴτα διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰς 20 ταύτας ἡμέρας (22 Νοεμβρίου, 12 Δεκεμβρίου) ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐδραιωθῇ ἐπὶ νέας τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

— Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἐπηρεασμένον ἐκ τῆς ἄνω ἐπαφῆς καὶ ἀναποφασίστου διαγωγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, ὅταν διέταχθῃ νὰ καλύψῃ εὐρέως τὴν ὁδὸν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, δὲν ἄγεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἐκμεταλλεζόμενον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἀλλ' ἐπιδιώκει τοῦτο κατὰ φάσεις καὶ μὲ διάταξιν καὶ πνεῦμα ἀμυντικόν. Ἄν ἐνήργει δραστηρίως τὴν ἐκμετάλλευσιν θὰ κατεδεικνύετο ἢ πρὸ πολλοῦ καὶ εἰς μέγα βάθος ἀνώμαλος σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ παρέσυρε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς ἐγκαιροτέραν ἀπόφασιν περὶ ἀδιακόπου συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

— Ἄν ἀπὸ 25ης, ἢ ἀπὸ πρωῒας τῆς 26ης Νοεμβρίου ἢ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. ἀντὶ ν' ἀνακαλῆται καὶ νὰ διαλύεται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου κατευθύνετο ἐνισχυομένη διὰ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΑΨΟΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ (δοθεῖσα κατεύθυνσις εἰς ΧΙην Μεραρχίαν) μετὰ τὰς ΧΙην καὶ ΧVην Μεραρχίας ἢ ἂν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐνισχυθὲν δι' ἵππικου καὶ τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἔφερεν, ἄνευ χρονοτριβῆς, τὴν ἐκμετάλλευσίν του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὰ ἀποτελέσματα στρατηγικῆς ἀποδόσεως θὰ ἦσαν ἀπιστεύτως μεγάλα, διότι θὰ κατελαμβάνετο ἡ τοποθεσία ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἄνευ ἀντιστάσεως, τοῦ ἐχθροῦ μὴ διαθέτοντος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην παρὰ τάγματα ἢ λόχους, ἀντεπιστρεφεμένους ὅπως ἀντισταθῶσιν καθ' ἡμῶν, κατόπιν θιαίων μέτρων τῶν Ἰταλικῶν Διοικήσεων.

— Ἄν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ (Διοικητὴς Ἀντιστράτηγος Δεμέστιχας Π.) ἐπετύγχανε ταυτοχρόνως μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἢ καὶ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον (μέχρι τῆς 27—28 Νοεμβρίου) ν' ἀπωθήσῃ τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, δεδομένου ὅτι ἔμπροσθέν του εἶχε μόνον ἐχθρικάς ὀπισθοφυλακὰς καὶ νὰ προαγάγῃ τὴν διάταξιν του ραγδαίως πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑΝ καὶ ὑψίπεδον ΝΙΒΙΤΣΗΣ, ἢ ΑΥΛΩΝ θὰ κατελαμβάνετο ἀσφαλῶς ἄνευ σοβαρᾶς ἐνδιαμέσου ἀντιστάσεως, διότι οἱ ἀνασχέσαντες τὴν τοιαύτην κατάληψιν παράγοντες (ἐνίσχυσις ἐχθροῦ καὶ χιονοθύελλα) δὲν ὑφίσταντο. Ὁ ἐχθρὸς ἀντίστατο μετὰ τὰς παλαιὰς του δυνάμεις, ἀνερχομένους εἰς 20—25 τάγματα,

ἀπὸ ΑΩΟΓ μέχρι θαλάσσης λίαν καταπεπονημένα ἔναντι 30—35 ἡμετέρων. Ὅταν βραδύτερον μετὰ 20 ἡμέρας ὁ ὑποφαινόμενος, ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, κατέλαβον ἀπὸ 14—22 Δεκεμβρίου τὴν ἄνω τοποθεσίαν, εὔρον τὸν ἐχθρὸν ἐνισχυθέντα πρὸ τοῦ μετώπου μου διὰ 20—22 ταγμάτων καὶ μετὰ τῶν παλαιῶν εἰς 45 τοιαῦτα, ἔναντι 30 ἡμετέρων, ἡ δὲ χιονοθύελλα εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Βραδύτερον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη ὑπερβαλόντως εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἔναντι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ δυνάμεις αὐτοῦ νὰ ἀνέρχωνται μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1941 περὶ τὰ 75—80 τάγματα ἐν τῇ γραμμῇ μάχης, ἔναντι τῶν αὐτῶν πάντοτε ἡμετέρων δυνάμεων (27—30 ταγμάτων).

2) Καίτοι ὁ ἐλιγμός τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀλβανίας εἶναι καλὸς μόνον, ὥς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας, ἐν τούτοις ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν ἐπροικοδοτήθη ἀρχῇθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων, ὅπως διεξαγάγῃσι μέχρι τέρματος τὸν ἐλιγμὸν τοῦτον.

Οὕτω ἡ ζώνη ἐνεργείας τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἥτις ἦτο μᾶλλον ἡ τῆς κυρίας προσπαθείας, δὲν διέθετεν ἀρχικῶς, παρὰ 2½ — 2 Μεραρχίας. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης, ἔδρασαν 5—6 Μεραρχίαι, ἀλλ' ἦτο ἀργά, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ὑπερδιπλασίως ἀνέλαβε μάλιστα καὶ ἐπιθετικὴν στάσιν (ἐπίθεσις Ἰταλῶν κατὰ Μάρτιον 1941).

— Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13405) 24-4-40 καὶ 13948) 12-12-40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν ὀρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός. Τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τις, ποῦ πρέπει νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα του, ἐν ἐκάστη φάσει τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι ὥσάν νὰ μὴ ξεύρῃ εἰς ταξιδιώτης ποῦ θὰ καταλύσῃ ἕκαστον ἑσπέρας τοῦ ἄνευ τέρματος ταξιδίου του. Ἀπαραίτητον τυγχάνει ἐν τῇ στρατηγικῇ, ὥς καὶ ἐν τῇ τακτικῇ ἔτι νὰ καθορίζωνται οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίζωνται ὁ γενικὸς προσανατολισμός, ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν, ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἀλληλοκαλύψις. Ἐν τῇ στρατηγικῇ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ δεόν νὰ ὦσιν οὐχὶ χωρὶα ἢ ὑφώματα, ἀλλὰ τοποθεσία στρατηγικῆς ἀποδόσεως, ὁ δὲ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ν' ἀποδίδῃ δλόκληρον τὸ ἐπιδιωκόμενον στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐν τῇ πλασίῳ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἐφηρμόσθη στρατηγικὸς ἐλιγμός οὔτε μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μέσων του. Ἀπὸ τῶν λιμνῶν μέχρι ΠΙΝΔΟΥ ἡ αὐτὴ κατανομή τῶν μέσων (ισόπυκνος καὶ ἰσοδύναμος καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον).

3) Αἱ καθοριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Μεγ. Μονάδων ἦσαν λίαν περιωρισμένου θάθους, οἱ δ' ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ὠρίζοντο διὰ γενικῆς ἐκφράσεως (δλοκλήρωσις ΜΟΡΟΒΑΣ).

Ἐπὶ πλέον πάντοτε ὠρίζετο εἰς καὶ μόνος ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐδέσμευε τὸν γενικώτερον προσανατολισμὸν τῶν Μεγάλων Διοικήσεων καὶ περιώριζε τὴν πρωτοβουλίαν αὐτῶν.

4) Κατὰ τὰς ἐκμεταλλεύσεις, στρατηγικὰς καὶ τακτικὰς, ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἀρμάτων ἐγένετο ὑπερβολικὴ χρῆσις λίαν ὀρεινῶν δρομολογίων εἰς βάρος τῆς ταχείας προχωρήσεως καὶ τῆς ἀντοχῆς τῶν ὁπλιτῶν. Ὁμαλώτερα δρομολόγια (κλιτύες κορυφογραμμῶν καὶ ἐν γένει μέρη εἰς ἃ ἡ κίνησις ἀρμάτων ἦτο ἀνέφικτος) θὰ ἀπέδιδον ταχύτερον ἔργον.

5) Συνεργασία ἀέρος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Διοικήσεων οὐδέποτε ὑπῆρξε καὶ συνετελέσθη ἐν τῇ πράξει λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος τῶν πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων.

6) Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ μόνον ἐκ τῆς ἐπαφῆς καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἐλαμβάνοντο. Παντελὴς ἀνυπαρξία πληροφοριῶν βάθους.

7) Ἀγνοία, ἥ ἐσφαλμέναι πληροφορίαι τοῦ ὀδικοῦ δικτύου τῶν ἐχθρικών μετόπισθεν. Ἐστερούμεθα πληροφοριῶν, οὐ μόνον περὶ τοῦ ἡμιονικοῦ δικτύου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀμαξιτοῦ, ὅπερ εἰς πολλὰ τμήματα δὲν ὑφίστατο ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς ἐσημειοῦτο εἰς τὸν χάρτην.

8) Ὁ παράγων ἐχθρὸς ἐλλείψει πληροφοριῶν βάθους δὲν ἀνελύετο στρατηγικῶς καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις ἐν ἀγνοίᾳ τῶν δυνατοτήτων, ἢ μᾶλλον τῶν ἀδυνατοτήτων του.

9) Ἡ ὀρεινὴ σύνθεσις τῶν Μεραρχιῶν ἐπέτρεπε τὴν ἐπὶ παντὸς ἐδάφους κίνησιν αὐτῶν.

10) Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἔδει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς προσβολῆς, νὰ εἶχεν ὀργανώσῃ, ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἡπείρου διοικήσιν Σώματος Στρατοῦ καὶ οὐχὶ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν ταύτην εἰς διοικήσιν καὶ Ἐπιτελεῖον Μεραρχίας (τῆς VIII), ἣτις ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ διοικήσῃ 17 περίπου τάγματα ἐν ζώνῃ ὑπὲρ τὰ 100 χιλιόμετρα. Ἄν ὑπῆρχεν ἀρχῇθεν Διοίξεις Σώματος Στρατοῦ θὰ ἐπετυγχάνετο συντονισμὸς ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῇ τομεῖ τούτῃ Ἑλληνικῶν δυνάμεων (VIII Μεραρχίας — III Ταξιαρχία καὶ λοιπὰ διάφορα ἀποσπάσματα) πλέον ἐπωφελὴς καὶ προσοδοφόρος καὶ θὰ ἐγένετο ἐνωρίτερον ἢ ἐξόρμησις τούτων ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία — Καλαμᾶ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς τοποθεσίας Αὐλῶν — Βεράτι πρὸ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων καὶ τῆς ἐπελεύσεως τῶν χιονοθυελλῶν.

6') Τακτικὰ

1) Οἱ Σ.Δ. κατ' ἀρχὴν εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια ἦσαν πολὺ ὀπισθεν. Εἰς τοῦτο ὑποχρεοῦντο λόγῳ τῶν μεγάλων μετώπων καὶ τῆς διαμερισματοποιήσεως τοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας συνέφερε νὰ ὦσι προωθημένοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπάθειας καὶ νὰ ἰδρύνωνται βοηθητικοὶ σταθμοὶ πρὸς τὰς δευτερευούσας κατευθύνσεις ὑπὸ μορφὴν Κ.Π. μὲ ἐπικεφαλῆς Ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου.

“Όταν ἔχωμεν ἀνεπάρκειαν μέσων διαβιβάσεως προτιμώτερον εἶναι νὰ ἐξασφαλίσωμε τὸν σύνδεσμον πρὸς τὰ ἔμπρὸς, προωθοῦντες τὰ Σ.Δ. παρὰ πρὸς τὰ ὀπισθεν κλιμάκια Διοικήσεως. Ἡ ἀνάγκη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἶναι συχνὴ καὶ ἐπείγουσα, ἐνῶ πρὸς τὰ ὀπισθεν, ἅπαξ ἢ δις τῆς ἡμέρας, ἀν ἐπικοινωνήσῃ τις (τοῦτο εἶναι εὐκολον πρὸς τὰ ὀπισθεν δι’ αὐτοκινήτου ἢ μοτοσυκλέττας) εἶναι ἐπαρκῆς (ἐννοῶ μεταξύ Σ. Στρατοῦ καὶ Τ.Σ. ἢ Στρατιῶν).

Ἐτερος λόγος ποῦ ὑπεχρέωνεν εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Σ.Δ. ἦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν χιονοθυελλῶν ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιοῦσας τῶν κατωκτιμένων τόπων.

2) Συνεργασία ἀέρος καὶ στρατευμάτων ἀνύπαρκτος, λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων (μικρὰ ταχύτης, ἀτελὴς ἐξοπλισμός).

3) Ἀνάμιξις Μονάδων μέχρι τάγματος παρεκώλυε τὸ εὐρυθμον τῆς Διοικήσεως καὶ τὴν προικοδότησιν τῶν ταγμάτων διὰ τῶν μηχανημάτων πυρός, διότι ταῦτα εὐρίσκοντο μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος, ἥτις δυνατὸν νὰ εὐρίσκετο ἐν ἄλλῃ ζώνῃ.

4) Τὰ μέσα διαβιβάσεως, λόγῳ ἐλλείψεως ὕλικου καὶ τῶν ἐκτεταμένων μετώπων ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἄσκησις τῆς Διοικήσεως συνήντα μεγάλας καὶ ἀνυπερδλήτους ἐνίστε δυσκολίας.

5) Αἱ ἐκ τῶν αἰχμαλώτων πληροφορίες ἦσαν ἄφθονοι καὶ ἐπαρκεῖς διὰ τὴν γραμμὴν μάχης, διότι καθ’ ἐκάστην συνελαμβάνοντο, καθ’ ἅπαν τὸ μέτωπον.

6) Τὸ ἱππικὸν (αἱ Ο.Α.) ἐξερχόμενον πέραν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν καὶ μὴ συναντῶν ἐχθρὸν ἐπανήρχετο τὴν νύκτα πρὸς διανυκτέρευσιν ὀπισθεν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, ἵνα τὴν ἐπομένην ἐξέλθῃ πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Οὕτω ἐχάνετο πολὺτιμος χρόνος. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς (μὴ ἐπαφὴ πρὸς τὸν ἐχθρὸν), δύναται νὰ παραμένῃ ἔμπροσθεν αὐτοασφαλιζόμενον ὥς ἔχον τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

7) Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀσυρμάτων σμικροτάτη διὰ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰς δυσκολίας τῆς κρυπτογραφήσεως. Σπανιώτατα καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐγένετο χρήσις τούτου.

8) Ἡ ἄφθονος χιὼν ἀποφράσσει, εἰς ὀρεινὸν ἔδαφος τὰς δευτερευούσας τακτικὰς κατευθύνσεις. Κατὰ συνέπειαν ὁ τακτικὸς ὑπερκερωτικὸς ἐλιγμὸς εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων ἐχθρικὴ ἀντίστασις, μὴ ἀπειλουμένη ἐκ τῶν πλευρῶν δι’ ὑπερκεράσεως, ἀποκτᾷ οὐσιώδη καὶ μεγάλην ἰσχύν, λόγῳ καὶ τῆς διαθέσεως κατὰ τῆς κατευθύνσεως ταύτης μεγάλων μέσων πυρός ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου.

9) Αἱ ὀμίχλαι, αἵτινες εἶναι σχεδὸν διαρκεῖς εἰς ὀρεινὰ ἔδάφη κατὰ τὸν χειμῶνα, παρεμποδίζουσι τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπιθέσεως (ἀναγνωρίσεις — λῆψεις — διατάξεις) καὶ κυρίως ἐκμηδενίζουσι τὴν ἐκμετάλλευσιν εἰς θά-

θος. Πλειστάκις συνέδαινε νὰ ἐξορμήσῃ ἢ ἐπίθεσις καὶ ὅταν ἤρχιζεν ἡ ἐκμετάλλευσις ἐπήρχετο ὁμίχλη.

Ὁ ἐχθρὸς, λόγῳ τούτου, ἀπαλλασσόμενος τῆς ἡμετέρας ἐκμεταλλεύσεως ἐπετύγχανε ν' ἀνασυγκροτῇται ὀλίγον ὅπισθεν βοηθούμενος εἰς τοῦτο ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ ἐδάφους.

10) Ὅταν ἐχθρικὸν τμήμα ἀμύνεται διαβάσεως ὁρεινῆς καὶ χιονοσκεποῦς, ἡ δὲ προσβολή του δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ κατὰ μέτωπον, συμφέρει νὰ γίνηται ἀπασχόλησις μετωπικὴ καὶ παράκαμψις τῆς τοποθεσίας διὰ τῶν τυχόν ὑφισταμένων εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὅρους διαβάσεων. Θᾶττον ἢ βράδιον τὸ τμήμα τοῦτο θὰ παραδοθῇ ἢ θὰ ἀποσυρθῇ ὅταν ἡ ὁδὸς ἐπικοινωνίας μὲ τὰ μετόπισθόν του ἀπειληθῇ (περίπτωσις ΦΡΕΝΤΟΥ ἐπὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣ).

11) Ὁ Ἰταλικὸς ὄλμος τῶν 0,81 κατεδείχθη μεγάλης ἀξίας εἰς ὁρεινὰ ἐδάφη διὰ τὸ βεληγενές του 4.000 μ.) καὶ διὰ τὴν ἰσχύν του βλήματός του (4½ χιλ.).

Θ' ἀποτελέσῃ τὸ καλύτερον ὄπλον συνοδείας τοῦ Πεζικοῦ ἐν ΤΣΕ τῷ ὁρεινῷ καὶ πεδινῷ ἐδάφει. Εἰς τὰ ὁρεινὰ ἐδάφη ἐπὶ πλέον ἀντικαθιστᾷ ἀρκετὰ ἐπαρκῶς τὸ ὁρειβατικὸν πυροβολικόν.

12) Κατὰ τὰς ἐπὶ χιονοσκεπῶν ἐδαφῶν προχωρήσεις καὶ τὰς χιονοθυέλλας ἡ θέσις τοῦ ἐπιτιθεμένου εἶναι πολὺ χειρότερα τῆς τοῦ ἀμυνομένου. Ὁ ἀμυνόμενος μὴ μετακινούμενος, ἢ καὶ ἀπωθούμενος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, εὐρίσκει, μόλις νυκτώσῃ, τὴν τακτοποιουμένην καὶ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὴν χιόνα ἐκ τῶν προτέρων θέσιν του διὰ νὰ κατακλιθῇ, ἐνῶ ὁ ἐπιτιθέμενος κατακλίνεται ἐπὶ τῆς χιόνος, μὴ βλέπων καὶ μὴ ἔχων τὰ μέσα ν' ἀπαλλάξῃ ταύτην ἐκ τῆς χιόνος.

13) Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν ἐφεδρῶν ἐφεξῆς δέον νὰ περιλαμβάνῃ, ὡς ὑλικὸν ἐπιστρατεύσεως δύο ζεύγη μάλλινα καλτσῶν καὶ ἓν ζεῦγος γαντίων. Ἄν ταῦτα ὑπῆρχον θὰ εἶχον μειωθῇ αἰσθητῶς τὰ κρυοπαγήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ι.— ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Οἱ Ἰταλοὶ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀπέστελλον ραδιοτηλεγραφήματα, οὐχὶ κρυπτογραφημένα, ἀλλ' ἀνοικτά.

Κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύεθη ὅτι τοῦτο ἀπετέλει τέχνασμα, σύνηθες ἐν πολέμῳ πρὸς παραπλάνησιν. Ἀλλ' ὅταν παρετηρήθη καὶ ἐβεβαιώθη ἐκ τῶν πραγμάτων ἢ ἐπαλήθευσις αὐτῶν, τότε αἱ Ἑλληνικαὶ Διοικήσεις ἤρξαντο νὰ τὰ λαμ-

βάνωσιν ὑπ' ὅψιν καὶ γὰρ διατάσσωσι μέτρα ἐξουδετερώσεως τῶν ἐν αὐτοῖς διαλαμβανομένων ἐνεργειῶν.

Τὰ μὴ κρυπτογραφικὰ ταῦτα ραδιοτηλεγραφήματα ἐξεπέμποντο οὐχὶ μόνον παρὰ τῶν μικρῶν Μονάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν μεγάλων τοιούτων.

Συνελαμβάνοντο καθ' ἡμέραν 15—20 τοιαῦτα, περιστρεφόμενα εἰς ἀντικείμενα μάχης, τόσον δι' ἐνεργείας τοπικάς, ὅσον καὶ διὰ γενικωτέρας τοιαύτας.

Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τούτων ἦτο τὸ ἀναγγέλλον ναυτικὴν ἐνέργειαν εἰς περιοχὴν ΜΠΟΡΣΙ μεταξὺ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ ΧΕΙΜΑΡΑΣ. Ἀνηγγέλλετο ὅτι αὕτη θὰ ἐκτελεῖτο εἰς ὠρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν. Πράγματι, κατὰ τὴν καθοριζομένην ἡμέραν καὶ ὥραν ἐνεφανίσθησαν 5—6 πολεμικά, ἐξ ὧν ἐν καταδρομικὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἀντιτορπιλλικά.

Ταυτοχρόνως ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΑΥΛΩΝΟΣ ὑπὲρ τὰ 40—50 ἀεροπλάνα. Ἐκ τῶν προτέρων εἶχον ληφθῇ τὰ πρέποντα μέτρα ἕκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος.

Ἐκ ξηρᾶς τὸ βαρὺ Πυροβολικὸν τῆς περιοχῆς ἐκείνης εἶχε προσανατολισθῇ ἐν μέρει πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει τοῦ στόλου ἤρξατο ἐκατέρωθεν ἀγῶν Πυροβολικοῦ.

Ἐκ τοῦ ἀέρος ἡ ἐκ τῶν προτέρων εἰδοποιημένη ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπέβη ἐγκαίρως καὶ ἐπέφερεν ἀληθῶς πανωλεθρίαν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων. Ἐρρίφθησαν περὶ τὰ 20—25 ἐχθρικά ἀεροπλάνα, ὃ δὲ ἐχθρικός στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸ τῆς βολῆς τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων, αὐτοκαλυφθεὶς διὰ νέφους τεχνητοῦ καπνοῦ.

II.— ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν Ἰταλικῶν ραδιοτηλεγραφημάτων συνήγοντο:

— Πληροφορίαι ἐπὶ μελετημένων προπαρασκευαζομένων ἢ διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων (πλειστάκις ἐμάνθανον τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν παρ' ἡμετέρων τμημάτων, πρῶτον ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ δευτέρον παρὰ τῶν ἰδικῶν μας).

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ διαφόρων ἐλλείψεων του.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν των.

— Πληροφορίαι περὶ εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἀποστελλομένων παρ' αὐτῶν πρακτόρων κλπ.

Πληροφορίαι περὶ εἰσερχομένων ἐνισχύσεων.

III.— ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΝΩ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗ- ΜΑΤΩΝ

Παραθέτομεν ἑνταῦθα μερικά τῶν τηλεγραφημάτων τούτων πρὸς διαπί-
στωσιν τῶν ἄνω. Ἐπίσης ἀποσπάσματα ἢ ὁλοκλήρους Διαταγὰς διαφόρου περι-
εχομένου εὐρεθείσας ἐπὶ φονευθέντων Ἀξιωματικῶν.

α') Ρ α δ ι ο τ η λ ε γ ρ α φ ῆ μ α τ α ἀ φ ο ρ ῶ ν τ α τ ᾶ ς ἐ-
π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ι ς

1) Διοίκησιν Μεραρχίας Μαλινάνο:

Ἐχθρὸς κατέλαβεν ἀντέρεισμα Πεστάνης τὸ ὁποῖον ἄγει μέχρι ὑψ. 167
στόπ. Ἀντισυνταγματάρχης Τιπέρκα λαβὼν μέρος εἰς τὴν Κούπα ἀπεκόπη
ἔχων μεγάλας ἀπωλείας στόπ. Παρακαλῶ δι' ἐπέμβασιν κατὰ Α. ἀντερείσματος
Πεστάνης ὡς ἐνοχλούμενοι ἀπὸ βολὰς ἐξ αὐτοῦ στόπ. Ἐπανέρχομαι ἐκ νέου
εἰς αἵτησίν μου πρὸς Μεραρχίαν Μαλιᾶνο πρὸς ἄμεσον ἔναρξιν πυρὸς κατὰ ὑψ.
278 (Β.Α. Πεστάνης).

ΤΑΣΙ

2) Βάλατε ἀμέσως κατὰ φωλεῶν πολυβόλων ἐπὶ ὑψ. 468 καὶ ἐπὶ ἀντερεί-
σματος προεκτεινομένου Δ. Ρωμαϊκῆς γεφύρας.

ΤΑΣΙ

3) Παρακαλῶ νὰ ἐπέμβῃ τὸ Πυροβολικὸν κατὰ Α. ἀντερείσματος Πεστάνης
καὶ ἰδίᾳ κατὰ ὑψ. 468 στόπ. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ζαγόρια παρατηρήθησαν
βολαὶ πολυβόλων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὑψ. 1000 τοῦ ἀντερείσματος τοῦ ὑψ.
1192 καὶ ὑψ. 739.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

4) Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ἀπωλεσθεῖσαι θέσεις πρέπει ν' ἀνακαταληφθοῦν στόπ.
Ἀλλὰ διὰ ν' ἀντεπιτεθῶ, ὡς ἤδη ἀνέφερον, χρειάζεται ἐν τάγμα πληρὲς.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

5) Ὁ ἔχθρὸς ἔφθασε γραμμὰς μας στόπ. Τμήματά τινα ἀνθίστανται ἀκόμη
ἐπὶ γραμμῆς 567—185 στόπ. Ἀνάγκη βολῆς ἀνασχέσεως ἐπὶ γραμμῆς 987
—792 βραχύδους Ν. Δ. κλιτύων.

ΠΙΤΣΙ

6) Διοίκησιν Μεραρχίας Λελιᾶνο:

Ὁ 6ος Λόχος τοῦ 11) 68 Τάγματος, ὡς ἐπίσης ὁ Λόχος Μεραρχίας ὄλμων συνεπτύχθησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγόρια καὶ Πεστάνη
Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

7) Ἀριστερὰ Ζαγόρια λόχος πολυβόλων θέσεως ἀνεπτύχθη ἐξ ὕψ. 522 καὶ 561 χωρὶς νὰ μεταφέρῃ ἐφόδιά του ἐλλείψει ἀνδρῶν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ τῆς κατεχομένης θέσεως στόπ.

Ἐχθρὸς προσελάνει κατ' εὐθείαν Πεστάνη στόπ. Εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐφοδιάσωμε τὸν λόχον εἰς πυρομαχικὰ λόγῳ ἐλλείψεως ἀνδρῶν στόπ.

Ἀριστερὰ θέσεως Ζαγόρια εἶναι ἀδύνατον νὰ κρατήσωμεν πλέον τὰς θέσεις μας διότι ὁ ἐχθρὸς βάλλει μετὰ μεγάλης ἐντάσεως δι' ὄλμων καὶ πυροβολικοῦ καὶ προξενεῖ εἰς ἡμᾶς μεγάλας ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

8) Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς Ζαγοριᾶς ὁ ἐχθρὸς ἐφθασε εἰς τὰς θέσεις μας στόπ. Τμήματα ἀνθίστανται ἀκόμη ἐπὶ τῆς γραμμῆς 567.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

9) Συνταγματάρχην Α.Ρ.:

Πρὸς τὰ δεξιὰ Ζαγοριᾶ ὁ ἐχθρὸς ἐφθασε στὰς θέσεις μου στόπ. Τμήμα ἀνθίσταται ἀκόμη ἐπὶ γραμμῆς 937, 792 στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

10) Πρὸς τὴν Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Λόχος πολυβόλων ἀπὸ θέσιν 5Α συμπτυσσόμενος ἀπὸ 592, 561, μὴ φέρων μαζὶ τοῦ ἀτομικὰ ἐφόδια ἀπὸ ἀτομικὴν ἀδυναμίαν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ν' ἀντιστῇ στόπ.

Ἀδύνατον ἀπὸ τὰς θέσεις εἰς ἃς ἐφθασεν ὁ ἐχθρὸς νὰ μὴ φθάσῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς Πεστάνη στόπ.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ προμηθευθῶμεν ἐφόδια στόπ. Ὑπεράσπισις πρὸς ἀριστερὰ Ζαγοριᾶ ἤδη ἀδύνατος στόπ.

Ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ κτυπᾷ πολὺ ἐντατικὰ μὲ ὄλμους καὶ πυροβολικὸν προξενῶν πολλὰς ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

11) Διοίκησιν Μεραρχίας Λελιᾶνο:

Ἐπίσης 6ος λόχος καὶ ὁ λόχος ὄλμων Μεραρχίας συνεπτύχθησαν ἀπὸ θέσεως ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγοριᾶ πρὸς Πεστάνη στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

12) Ἡ ἡμέρα ἔληξε μὲ θλιβερώτατον ἀπολογισμὸν διὰ τὰ στρατεύματά μας στόπ.

Ἐκ τῶν 1000 ἀνδρῶν μὲ τοὺς ὁποίους ἀνεκατέλαδον, ματαίως ὅμως, τὸ ὕψ. 1178 δὲν μοῦ ἀπέμεινον παρὰ 200 καὶ αὐτοὶ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν στόπ. Εἶναι ἀνάγκη ἐντὸς τῆς νυκτὸς γὰρ μοῦ σταλῶσι ἐνισχύσεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

13) Ὁ Γκαλέστι πρὸς τὸν Σικπιόνι:

Τὸν ἀποκοπέντα Ὀλλέαρο σὲ παρακαλῶ γὰρ τὸν πληροφρήσης ὅτι τὸ ὕψ. 1176 κρατεῖται ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὅποιοι κρατοῦν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτεῖς στόπ.

Κρίνω στιγμὴν ἀντεπιθέσεως προταθείσης χθὲς ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ μου μὲ σύγχρονον ἐνέργειαν 8ου Σώματος ἐπὶ Τρεμπεσίνας στόπ.

Κατάλληλον περίστασιν ἐπέμβασις πυροβολικοῦ 8ου Σώματος κοιλάδα Α. 341.

14) Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας πρὸς τὴν Διοίκησιν 65 καὶ 66 Συνταγμάτων Πεζικοῦ:

Ἐπιστρέψατε στόπ. Μεταδώσατε ἐντὸς τῆς σήμερον πλήρη ἀναφορὰν ἐνεργηθειῶν ἐπιχειρήσεων καὶ χρόνον αὐτῶν στόπ.

Εἰδοποιήσατε ἐπίσης τὴν Μοῖραν Πυροβολικοῦ ἢ ὁποία δύναται γὰρ ἐπιστρέψῃ.

15) Κασάτα:

Μακρὸς καὶ τραχὺς ἀγὼν εἰς ὀπισθίας κλιτεῖς Τρεμπεσίνας στόπ.

Εἰς Κλεισούραν οὐδεμία ἐνέργεια στόπ.

Ἀνάγκη ἀεροπορίας στόπ.

Ἀντισταθῆτε διὰ τὴν τιμὴν μας.

Ταγματάρχης Ν.

16) Ὁ ἐχθρὸς κατέρχεται Ν. ὕψωμα 1598 μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Περίπολοι ἀνέρχονται μεταξὺ βορείας αὔρας καὶ ὕψωματος 1178 καὶ μεταξὺ ἄνω καὶ μέσης Ἀρέτζας στόπ.

Ὅλοι οἱ σύνδεσμοι ἀπεκόπησαν.

Ταγματάρχης ΝΑΝΙ

17) Στρατηγόν:

Ὅλη ἡ κλιτὺς Ν. 1426 εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ὅστις κατέρχεται μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Ἐπείγει δρᾶσις ἀεροπορίας στόπ.

1426 περικυκλωθὲν ἀνθίσταται, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἄνω Ἐρέτζια στόπ.

Υπογ. ΝΑΝΙ

Α. 341

18) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως αἰχμαλώτων τῶν ἡμερῶν αὐτῶν προέκυψεν: Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς συνήθως τοποθετεῖ εἰς τὰς ὑψηλὰς θέσεις πλησίον τῶν φυλακίων ἓνα ἢ δύο ἄνδρας διὰ φρουρὰν, ἐνῶ λοιποὶ ἀναπαύονται εἰς τὰς χαμηλὰς τοιαύτας στόπ.

Ἡ πληροφορία αὕτη νὰ γνωσθῇ εἰς τὰ μικρὰ τμήματα, ἵνα ταῦτα προσπαθήσουν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας καὶ καταφέρουν πλήγματα τὰ ὅποια ἀνέκτελεσθῶσι καλῶς θὰ ἐπιφέρουν αἰχμαλώτους καὶ ὅπλα στόπ.

Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ χρησιμεύσουν νὰ μᾶς δώσουν πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὅποια εἶναι πολὺ χρήσιμοι στόπ.

Νὰ διατηρήσουν τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν στρατευμάτων μας στόπ.

Νὰ γνωρίσῃ ὁ ἐχθρὸς ὅτι τὸ πνεῦμα μας εἶναι πάντοτε ἐπιθετικὸν στόπ.

Οἱ στρατιῶται οἱ ὅποιοι ἤθελον διακριθῇ εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐνεργείας ἀμέσως θὰ ἀμείβωνται καὶ διὰ χρηματικῶν βραβερίων.

Ὁ Στρατηγὸς - Διοικητὴς TZIOBANI ΜΑΛΙ

19) Ἀνεξαρτήτως τῆς ὥρας τοῦ ραντεβοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμένῃς σὲ διαρκῆ ἐπαφὴν μαζί μου στόπ.

Εἶδατε ὅτι εἰς τὰς 17 ἔβαλον μὲ ἓνα ὄλμον ἀπὸ τὴν Γκρόπα ἢ ἀπὸ τὸ (πεντίτσι) Πρέντανι εἰς τὰ νῶτα τάγματος Πεζικοῦ ἐστρατοπεδευμένου ἐπὶ μιᾶς διαδοθμίσσεως τοῦ ἐδάφους Μέρτζακι στόπ.

Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας στόπ.

Ἐφοδος αὐριοντὸ πρωτὸ στόπ.

Εἰδοποιήσατε τὸ Πεζικὸν στόπ.

Διπλασιάσατε νυκτερινὴν ἐπιτήρησιν.

ΠΙΤΣΙ

20) Εἰδοποιήσατε τὸν Μέρλιν ὅτι αὐριον θὰ γίνῃ ἔφοδος στόπ.

Ἀπάντησις καλῶς.

ΜΕΡΛΙΝ

21) Τὸ Μάλι - Γκρόπα εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ μᾶς βάλλουν ἀπὸ 4 μέρη στόπ. Φοβοῦμαι ὅτι θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ φύγωμεν.

A. P.

22) Πυκνὴ ὁμίχλη ἐμποδίζει παρατήρησι στόπ.

Οὐδὲν νεώτερον.

Ἵπ) γὸς Τιγκονᾶτο

23) Πρὸς Ντέλ Ἀντώνιο:

Ἀπόψε ὁ 69ος λόχος δὲν θὰ μετακινηθῇ στόπ.

Εἰδοποιήσατε Ἵπ) γὸν Μετσέλα νὰ μοῦ φέρῃ ἐπάνω.

A. K.

24) Ἐπίθεσις συνεχίζεται. Ἄλλο δὲν δύναμαι νὰ σοῦ εἶπω.

ΜΕΡΑΙΝ

25) Διὰ τί δὲν ἀπαντήσατε εἰς τὰς κλήσεις μου; Ἀπὸ τὰς 2 τῆς χθὲς πῶς ἐξελίσσεται ἡ ἐπίθεσις;

A. P.

26) Βάλλουν πολὺ; Ἔχουν περικυκλώσει τὴν οἰκίαν μὲ τὰ κτυπήματα αὐτὰ στόπ.

Πάντοτε κουράγιο στόπ.

Πάντοτε αἰσιόδοξος στόπ. Δώσατέ μας νεωτέρας πληροφορίας τὸ ταχύτερον στόπ.

ΤΣΕΖΑΡΕ

27) Συνεχίζεται πάντοτε ἡ ἐπίθεσις στόπ. Βλέπω μόνον βολὰς ἰδικὰς μας ἐπὶ τῆς Γκρόμπα.

ΠΙΤΣΙ

28) Πρὸς τὸν Κοντίλο:

Ὑπολοχαγὸς Νταβιζιάρε ζητεῖ ἐξουσιοδότησιν νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἀναφέρῃ κατὰστασιν ἣτις ἀπέβη κρίσιμος λόγῳ τῆς ἀδυναμίας παροχῆς βοηθείας καὶ ἐκτελέσεως ἀποστολῆς του.

A. P.

29) Διατηρήσατε πάσῃ θυσίᾳ συνοχήν σας στόπ.

ΠΙΤΣΙ

30) Ὁ Καστάνια παρακαλεῖ νὰ σῆσητε ἀμέσως τὶς φωτιὰς καθὼς καὶ εἰς τὸ Πεζικόν, ἄλλως θὰ βάλλουν ὅλην τὴν ἡμέραν.

ΤΟΖΙ

31) Ὑπολοχαγὸς Σόλα ἐρωτᾷ ἐὰν οἱ ὄλμοι ἔχουν τοποθετηθῇ εἰς τὴν καθωρισθεῖσαν θέσιν διὰ νὰ κτυπήσουν τὴν ἀκρόπολιν.

Ὑπολοχαγὸς ΜΠΟΥΦΑ

32) Ἀπὸ ὑψ. 1624 ἐχθρὸς βομβαρδίζει δι' ὀλμων θέσεις 36 λόχους.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

33) ΑΤΤ ἐξακολουθεῖ ἐχθρικός βομβαρδισμὸς ἀπὸ 1624.

Ἐπὶ θέσεων 36ου Λόχου καὶ Λόχου Διοικήσεως στόπ.

Ἦδη ἐβομβαρδίσθη Λόχος Διοικήσεως Συντάγματος.

34) Κλιτὺς 633 αὔριον θὰ καταληφθῇ ὅλη ἀπὸ τὸν λοχαγόν.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

35) Κατελάδομεν ὕψωμα 1500 στόπ. Περιέπεσαν εἰς χεῖρας μας 2 αὐτόματα ὅπλα καὶ 50 αἰχμάλωτοι στόπ.

Θὰ προαχθῇτε καὶ θὰ βραβευθῇτε μὲ μετάλλιον γαλάτας.

B. BOATE

36) Παρακαλῶ γνῶρισέ μοι ἀτομικὸν ἐφοδιασμὸν καὶ τμημάτων.

Ταγματάρχης KAPNEPO

37) Παροῦσαν κατάστασιν θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ νὰ γνωρίσω τὰς λεπτομερείας τῆς στόπ. Ἡ θέσις πρέπει νὰ ὑποστηριχθῇ μὲ κάθε θυσίαν στόπ. Μελετήσατε λεπτομερῶς τρόπον ἐνεργείας διὰ νὰ καταλάβωμεν τὸ Γκόλικο στόπ. Ὁ 69ος Λόχος Κεμόνα τοποθετηθεῖς εἰς ὕψ. 1615 εὐρίσκεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου.

Συνταγματάρχης KOMOZO

38) Διαταγῇ τοῦ κυρίου Κομόζο ἀρχίζω κίνησιν 14ην ὥραν.

Ἀπεστάλη ὁ Σόλο μετὰ διαταγῆς PZ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Καστάνια ἀπὸ τὸ συγκρότημα Πίτσι ὥραν 11.40' στόπ.

Ἡμέτεροι ἐπέστρεψαν εἰς βάσιν ἐξορμήσεως στόπ.

Τὸ πᾶν ἀγεσάλῃ στόπ. Ἡ διαταγὴ μου ἡ ἀποσταλεῖσα διὰ τοῦ Σόλο, ὡς ἐκ τούτου ἀκυροῦται στόπ.

Ὁ Σόλο νὰ σταθμεύσῃ εἰς θέσεις κεκαλυμμένας ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν στόπ.

Ἐπιθεδαιώσατε λῆψιν ἀναφέροντες μόνον τὸν ἀριθμὸν 7.

PZI

39) Γραμμὴ διακοπεῖσα στόπ. Προβλέψατε στόπ.

Δ) σιν 47ου Λόχου στόπ. Νῦξ ἤρεμος στόπ. Οὐδεμία εἰδησις.

40) Πρὸς τὸν Ἀντ) ρχην Καστάνια:

Ὑψωμ. 1624 τοῦ Γκόλικο ἐπανακατελήφθησαν στόπ.

Ἐπιζητήσατε νὰ ἐκμεταλλευθῇτε ἀμέσως δημιουργηθεῖσαν εἰς τὸ δεξιόν σας κατάστασιν διὰ νὰ ἀνακαταλάβητε ὕψωμ. 1192 στόπ.

Ζητήσατε ἀπ' εὐθείας ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ καὶ ἔλμων ἐπὶ ὕψ. 1192 κλιτύων αὐτοῦ.

ΠΙΤΣΙ

41) Κατεπεΐγουσα συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ ἐπὶ No 2, No 3, No 1.

EZZIO

42) Συγκέντρωσις ἐπὶ No 2 στόπ. Ὑποστάντες ἐπίθεσιν μὲ δυνάμεις ἡγαγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν ἐπὶ γραμμῆς ἐξορμήσεως στόπ. Ἐχθρικὸν πυροβολικὸν βάλλει ἐπὶ 1615 στόπ. Διατάξατε ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ A. B. PI.

43) Ἐχθρὸς ἀντεπιτίθεται μετὰ δυνάμεων στόπ. Ἐπείγει συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ κατὰ 2, 3, 1.

EZZIO

44) Ἡ ἐξοχότης του διατάσσει διατήρησιν ὅπωςδῆποτε δάσεως ἐξορμήσεως στόπ. Μόλις καταστή δυνατόν ἐπαναλάβετε ἐπίθεσιν στόπ. Διατηρήσατε σύνδεσμον μὲ περιπόλους.

ΣΑΒΕΡΙΟ

45) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τομέως κοιλ. Ζαγοριὰ καὶ Διοίκησιν 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Κατάστασις ἀμετάδλητος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἤδη ἀναφερθεῖσαν στόπ. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σημαντικαὶ στόπ. 79ος Λόχος Μπελοῦνο ἐξορμήσας κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου δὲν ἐπανῆλθεν εἰσέτι στόπ. Ἐκαστος Λόχος γραμμῆς ἀπέστειλε περίπολον διοικουμένην ὑπὸ Ὑπαξ) κοῦ μὲ σκοπὸν ἐπιτηρήσεως τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἐντολὴν νὰ παραμείνῃ ἔξω καθ' ὅλην τὴν νύκτα στόπ. Λόγω τῆς καταστάσεως καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀπωλειῶν καὶ τῶν θέσεων κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν, κατεληγμένων ὅλων κελῶς, ἐξηκριδωμένων καὶ κυριαρχουμένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κάθε εἶδος βολῆς. Προβλέπω ὅτι αὖριον τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν χαραυγὴν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἀνθέξωμεν εἰς περισσοτέραν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποσταλοῦν ἐγκαίρως ἱκαναὶ ἐνισχύσεις καὶ πυρομαχικὰ στόπ. Τὸ πυροβολικόν μας ἐπενέβη λίαν ἀνεπαρκῶς αὐξήσαν τὰς δυσκολίας διὰ τὴν ἄμυναν, ἐνῶ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ὅλμων ὑπῆρξε λίαν τροφοδοτημένον καὶ ἀκριβὲς στόπ. Εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀποσταλῇ ἀσύρματος ἢ ἐπαναλειτουργήσῃ ἡ τηλεφωνικὴ γραμμὴ.

Ὑπολοχαγὸς ΝΤΕ ΦΙΛΙΠΠΟ

46) Πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ 79ου Λόχου Τάγματος Μπελοῦνο καὶ 220 Λόχου:

Ἐπιδεδαιῶ τὴν Διαταγὴν καθ' ἣν ὁ 79ος Λόχος Τάγματος Μπελοῦνο μετεφέρθη ἐπειγόντως ἐπὶ τῶν βράχων ὑπεράνω τῆς Διοικήσεως τοῦ Τάγματος στόπ. Ὁ 22ος Λόχος θ' ἀναπτυχθῇ καὶ θ' ἀναλάβῃ τὸ μέτωπον τοῦ 79ου Λόχου στόπ. Μετὰ τοῦ 79ου Λόχου θὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀντεπίθεσεως τὰ στοιχεῖα τοῦ Τάγματος Βὰλ Νατιούζα, τὰ ὅποια ὀπισθοχώρησαν καὶ τὰ ὅποια θὰ ἐπανοδηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Τιρμούτσι καὶ τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ Μαρκέτι.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

47) Πρὸς τὰς Διοικήσεις 1—3 λόχων τοῦ 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ 220 Λόχου Τάγματος Βὰλ Νατιζιόνε:

Ἐκαστος λόχος ν' ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐμπρὸς περίπολον ἐκ 5 ἀνδρῶν ὑπὸ

βαθμοφόρον ὑπαξιωματικὸν μὲ σκοπὸν τὴν παρατήρησιν τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ στόπ. Πρέπει νὰ προωθηθῶσι 300 μ. περίπου ἔμπροσθεν τῶν θέσεων καὶ νὰ μείνουν ἐν παρατηρήσει καθ' ὅλην τὴν νύκτα στόπ. Ἐκαστος ἀνὴρ νὰ ἔχη τουλάχιστον 4 χειροβομβίδας στόπ. Ἀναφέρω ὅτι 19ην ὥραν ὁ 79ος λόχος θὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὸ ἀριστερόν μας στόπ. Ὁ 220ὸς λόχος ἐπεφορτίσθη μὲ ἐπαγρύπνησιν Μαλισιόδα.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

48) Ἀντ)ρχην Πικκαρέττα:

Ἡ ἐχθρική προέλασις ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σας δεικνύει ὅτι ὁ ἐχθρὸς προβλέπει ἐνέργειαν εἰς τὴν κοιλάδα Ζαγοριάς εἰς τὴν κοιλάδα Ἀώου, ἀφ' ὅπου ὁμῶς διὰ τῆς ἡμιονικῆς δεξιᾶ Ζαγοριά θὰ κυκλώσῃ τὰς θέσεις σας στόπ. Φυλάξατε τὰ νῶτα σας μετατοπίζοντες προκεχωρημένας δυνάμεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

49) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Διαταγὴ εἶναι ν' ἀντισταθῇτε εἰς θέσεις σας πάσῃ θυσίᾳ στόπ. Ἀκολουθῶς δι' ἀντεπιθέσεως ἐπανακαταλάβετε ἀπωλεσθείσας θέσεις στόπ. Ὅπως δὲ ποτε ν' ἀντισταθῇτε ὅφ' οἶανδῇ ποτε θυσίαν εἰς θέσεις σας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

50) Ὑπολοχαγὸν Ταλιαδούε:

Τοποθετήσου εἰς θέσιν φραγμοῦ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ τῆς ρωμαϊκῆς γεφύρας διὰ νὰ ἐπιτηρῇς καὶ τοποθετήσῃς τὸ συρματοπλεγμα στόπ. Ἀρκοῦν 2 ἄνδρες καὶ εἰς ἔμπειρος στόπ. Συστηματοποιηθῇτε.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

51) Γεγονότα 15-2-41:

Κατὰ τὴν 6.30' ὁ ἐχθρὸς κατόπιν καταιγιστικῶν πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ ὀλμων ἐνήργησεν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀλπινιστῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τῆς διμοιρίας πολυδόλων τοῦ 1) 68 τάγματος στόπ. Ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη μὲ μεγαλυτέραν ὁρμὴν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Μαλεσιόδας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη στόπ. Κατὰ τὴν 10ην ὥραν ἐπανεέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως κατορθώσας νὰ εἰσχωρήσῃ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Ὁ 3ος λόχος ἀντεπετέθη κατορθώσας νὰ συγκρατηθῇ ὀλίγον πέραν τῶν βράχων Ν.Α. 792 στόπ. Κατὰ τὴν 13ην ὁ ἐχθρὸς μὲ εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν πυροβολικοῦ καὶ ὀλμων ἐπανεέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου ἀσχῶν μεγαλυτέραν πίεσιν καί, μετ' ἀλλεπαλλήλους μεταβολάς, τὸ ἀριστερόν ὑπεχώρησεν ἐκθέτον τὸ ὑπόλοιπον τῆς γραμμῆς εἰς πλαγίας βολάς καὶ ἀπὸ ὕψηλά.

52) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἐξουσιοδοτῶ υποχώρησιν ἐπὶ στηρίγματος.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

53) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἀντὶ ν' ἀποσυρθῇτε εἰς Πεστάνη φράξατε τὸ κενὸν μεταξὺ κοιλάδος Ζαγοριά καὶ λιθίνης γεφύρας στόπ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ὀφείλεται ν' ἀντισταθῇτε πάσῃ θυσίᾳ διὰ νὰ προστατεύσητε δεξιὸν παρατάξεως Βερσαλιέρων.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

54) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐχθρὸς ἔφθασεν εἰς τὰς πρὸ τῆς γραμμῆς θέσεις στόπ. Ματαίως ἐζήτησα εἰδήσεις τμημάτων γραμμῆς στόπ. Ἡμύνθην μὲ τμήματα τοῦ 68ου εἰς μετόπισθεν θέσεις, ἐπὶ τοῦ Σ.Δ. Τάγματος στόπ. Ἀνάγκη ἰσχυροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ στόπ. Ἀμύνομαι ἐπὶ τῶν θέσεών μου, ἀλλ' ἡ κατάστασις εἶναι κρίσιμος στόπ. Πυροβολικὸν δάλλει ἐπὶ τῶν γραμμῶν μας.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

6') Πληροφορία: ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ

1) Διοίξεις Πας Στρατιᾶς:

21 Δεκεμβρίου 1940

Ὁ δ η γ ί α ι

Αἱ ἐνισχύσεις αἱ ὁποῖαι τώρα καταφθάνουν εἰς συνεχῇ κύματα καὶ ἐντατικῶς ἐξ Ἰταλίας ν' ἀναληφθῇ ἐπιθετικὴ στάσις.

Θέλω καὶ διατάσσω τοιαύτη νὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια ὄλων.

Δὲν θέλω καὶ δὲν εἶναι δυνατόν διὰ τὸ γόητρον τοῦ Στρατοῦ μας νὰ ἐξακολουθήσωμεν πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Θὰ ᾔτο ἐντροπή.

Ἐννοεῖται ὅτι ὅλαι αἱ νέαι καὶ ὠργανωμέναι ἐνισχύσεις, αἱ ὁποῖαι ἤλθον τελευταίως καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἐρχόμεναι, δέον νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ νὰ καταφέρουν ἀποτελεσματικὰ πλήγματα καὶ οὐχὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν ἀμυντικῶς καὶ νὰ συμπτύσσωνται.

Πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρῶς ἰδικόν μας καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι δέον νὰ ἐπιτιθέμεθα καὶ οὐχὶ νὰ ἀντεπιτιθέμεθα, ἀφοῦ ἀντιμετωπίζομεν τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ ἐπιδεικνύοντες ἐπιθετικὸν πνεῦμα νὰ προτείνωνται δι' ἡθικὰς ἀμοιβάς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἡθικοῦ, οἱ Διοικηταὶ νὰ διεισδύσουν εἰς τὸ πνεῦμα μου καὶ ἀναλόγως νὰ συμπεριφερθοῦν καὶ μοὶ ὑποβάλλουν προτάσεις. Ἡ παροῦσα Διαταγὴ μου νὰ κοινοποιηθῇ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκτελεσθῇ πλήρως, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θὰ μεταπέσωμεν ἀπὸ μίαν μακροτάτην περίοδον ἀπραξίας, εἰς μίαν τοιαύτην πλήρη ἐνεργητικότητος, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ σημειωθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς νίκης.

Ὁ Στρατηγὸς Δ) τῆς τῆς Στρατιᾶς
TZELOZO

2) Πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Πίτσι:

Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς Μαρκέλι ἀναφέρει ὅτι ἡ πρώτη γραμμὴ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ ὀπισθοχωρήσαντα στοιχεῖα ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς 2ας γραμμῆς. Ὁργάνωσιν ἄμυναν.

Ὁ Ὑπολοχαγὸς Φουμαγκάλι ἀναφέρει ὅτι εἶδε 40 περίπου ἀλπινιστὰς νὰ ὀπισθοχωροῦν. Ὅντως περισυνέλλεξε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπανάφερεν εἰς τὴν γραμμὴν.

Ἐτοποθέτησα ἕνα ὀπλοπολυδόλον μὲ Διοικητὴν ν' ἀνοίξω πῦρ εἰς τὰ νῶτα τῆς 2ας γραμμῆς εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἄνδρες τινὲς ἀποπειραθῶσι νὰ ὀπισθοχωρήσωσι.

Ὁ 279ος λόχος κινεῖται ἐνῶ ὁ 216ος λόχος ἀδρανεῖ.

Ἀνάγκη ἐντατικοῦ πυρὸς πυροβολικοῦ ἐπὶ παλαιᾶς θέσεως.

Ὁργανώσω ἀντεπίθεσιν.

Ἀντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

3) Ἐγὼ σ' ἀκούω καλά. Πρέπει νὰ ξέρης ὅτι εὐρίσκομαι εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μουσκεμμένους καὶ μὲ κρυοπαγήματα στὸ ἕνα πόδι. Δὲν ἔχω χάρτην καὶ μολύβι, τᾶχασα, τί μποροῦσα νὰ κάμω. Θὰ κάμω ὅ,τι εἶναι δυνατόν.

Ταγματάρχης MANKI

4) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τοῦ 68ου Συντάγματος:

Χθὲς περὶ ὥραν 18ην εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Τάγματος ἀντελήφθην εἰς τὸ δεξιόν, συγκεχυμένας φωνάς, κατόπιν καταιγιστικοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων πολυδύλων. Ἀπὸ τοὺς πρώτους στρατιώτας τοὺς ὁποίους συνήντησα ἐπληροφορήθην ὅτι ὀλίγον πρὶν εἶχον ἴδῃ στρατιώτας μας μὲ ὑψωμένα λευκὰ μανδύλια. Προσπάθησα νὰ διαπιστώσω ἀμέσως τὴν εἰδησιν αὐτὴν, μὲ ἀποτέλεσμα δυστυχῶς τὴν ἐπιβεβαίωσίν της καὶ διέταξα τοὺς Διοικητὰς τῶν λόχων μου νὰ τοὺς σταματήσουν καὶ νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐνδεχομένως προετίθεντο νὰ διαδοῦν τὴν γραμμὴν μας καὶ νὰ αὐτομολήσουν.

Ὁ λοχαγὸς Ντὶ Βριγκέρτι μεθ' ἐνὸς Ἀνθυπολοχαγοῦ ἐπενέδθησαν πρᾶ-

γματι καὶ ἠμπούδισαν τὴν τοιαύτην αὐτομολίαν. Μετέβην ἐπὶ τόπου καὶ κατόπιν ἀναφορῶν διαφόρων Ἀξιωματικῶν οἵτινες ἐπενέβησαν ἐξηκρίδωσα ὅτι μία φάλαγξ 180—200 εἶχε μεταπηδήσῃ εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ II τάγματος καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὰς θέσεις τῆς με ἐπικεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Ντὶ Λορέντζο εἰς τὸ μέτωπον τοῦ 2ου λόχου ὅπου ἐγὼ ἀκριβῶς εὕρισκόμην.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν 6ον λόχον καὶ εἰς ἄλλους λόχους τοῦ IIου τάγματος καὶ ὀλίγοι ἀπὸ διάφορα τμήματα τοῦ 10ου τάγματος.

Ἦκροάσθην ἀμέσως τὸν λοχαγὸν Ντὶ Λορέντζο καὶ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν ὅστις τὸν ἠκολούθησεν ὥς καὶ στρατιώτας καὶ τοὺς διέταξα νὰ ὑπάγουν ἀμέσως εἰς τὰ τμήματά των καὶ ν' ἀναλάβουν τὰ ὅπλα των. Ὁ λοχαγὸς Ντὶ Λορέντζο κατόπιν ἐπανειλημμένων Διαταγῶν μου ὡμολόγησε ὅτι κατόπιν συναντήσεως με τὸν λοχαγὸν ἔδωσε Διαταγὴν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ μὴ πυροβολήσουν πλέον με τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐχθρὸς θὰ ἔπαυε καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς κατακρεουργῇ.

Διοικητὴς τοῦ Τάγματος
Ἄντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

γ') Πληροφορία ἐπὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ
διαφόρων ἐλλείψεών του.

1) Παροῦσα θέσις Διοικήσεως Τάγματος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐξασκήσω Διοίκησιν. Θὰ ἔπρεπε νὰ μετατοπισθῶ. Ἐχω ἀνάγκην δύο τηλεφώνων. Ἄν δύνασθε ἀποστείλατε ταῦτα αὐριον πρωτῶν.

Σ. 800

(Δ) σὺς Τάγματος)

2) Πρὸς τὴν Δ) σὺν Ε.Π.Ι.Σ.Α.:

Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1239 Διαταγῆς δέον ὅπως οἱ πολυβοληταὶ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ τῆς αὐριον νὰ προβλεφθῇ ὁ ἐνεφοδιασμός 20 πολυβολητῶν μετατεθέντων εἰς 35ον Λόχον.

ΚΑΣΤΑΝΑ

3) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐπείγει ἀποστολὴ πυρομαχικῶν δι' ὅλα τὰ ὅπλα καὶ ἰδίᾳ δι' ὅπλα πολυβόλα καὶ πολυβόλα. Ἡ κατάστασις ἰδίᾳ με τὴν τῆς 15ης ὥρας. Προβλέπω ἐπιθεσὶν κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἠλίου. Χρειάζεται ἔντονον πῦρ πυροβολικοῦ. Ἐζήτησα ἐπανειλημμένως τοιοῦτον πῦρ, με φωτοβολίδας, ἄνευ ἀποτελέσματος. Παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀποστείλῃτε πιστόλιον με φυσίγγια καὶ κώδικα. Παρακαλῶ θέσατε εἰς ἐνέργειαν τὴν τηλεφωνικὴν γραμμὴν τοποθετοῦντες σύρματοφύλακας. Οἱ ἀποσταλέντες δὲν ἐπανῆλθον μέχρι τῆς στιγμῆς.

Ἄντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

4) Δ) σιν I, II Τάγματος:

Δώσατε δεούσας διαταγὰς εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἔργα συστηματοποιήσεως καὶ ὀχυρώσεως τῶν θέσεων ἐξακολουθήσουν ἐντατικῶς μὲ καθε ἐνέργειαν. Ὁ Ἀντ)ρχης Πικκαρέττα δέον νὰ προβλέψῃ διὰ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ συρματοπλέγματος ἔμπροσθεν θέσεως διμοιρίας Βελνατιζόνε, εὐρισκομένης εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Αἱ θέσεις τῶν ὀλμων καὶ πολυδόλων νὰ προστατεύωνται ὑπὸ θαθείας γραμμῆς συρματοπλεγμάτων. Ἐπίσης γνωρίζω ὅτι θὰ φθάσουν ἀπόψε εἰς τὰ τάγματα τὰ κάτωθι ὕλικά καὶ ἐνισχύσεις.

I Τάγμα: 20 μπάλλες συρματοπλέγματος καὶ δέκα σιδηροὶ πάσσαλοι.

II Τάγμα: 10 μπάλλες σύρματος, 20 κιβώτια σύρματος, 7 πάσσαλοι σιδηροὶ. Ἡ Διοίκησις τοῦ IIου Τάγματος ν' ἀποστείλῃ Ἀξιωματικὸν διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἄνω ὕλικά καὶ τὰ συνοδεύσῃ.

Ὁ Ἀντ)ρχης Δ) τῆς τοῦ Συν)τος
ΤΟΥ ΝΙΝΕΤΙ

δ') Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν τοῦ

1) Ἀπὸ τὴν τελευταίαν βολὴν εἶχομεν τραυματίας καὶ νεκρούς, ἐξ ὧν εἰς Ἀξιωματικὸς.

ΜΕΡΑΙ

2) Τὸ Βάλ Νατιζόνε μετὰ τὰς χθεσινὰς ἀπωλείας δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ 4η ὁμάς τοῦ 16ου διελύθη.

N. P. II.

3) Βομβαρδισμὸς ἀπὸ ὕψ. 1624 κατὰ 36ον λόχον καὶ λόχον Διοικήσεως προξένησεν ἀπωλείας 2 νεκρούς καὶ 22 τραυματίας.

ΚΑΡΝΕΡΟ

4) Λόγῳ τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἃς εἶχον, ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσω τὸν 36ον λόχον. Μοῦ ἐδημιουργήθη κενὸν 700 σχεδὸν μέτρων.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

5) Ἀπώλειαι μεγάλαι. Ἐξεδόθη Διαταγὴ διὰ 36ον λόχον ὅστις ἔρχεται.

ΝΤΑΣΤΑ

6) Διατηροῦμε ἀκόμη τὴν γραμμὴν ἀλλ' ἀπώλειαι μεγάλαι.

A. II.

7) Ἀπώλειαι κατὰ προσέγγισιν: Ἀξιωματικοὶ νεκροὶ 5, ἐξαφανισθέντες

2, τραυματίαι 1, Ὑπαξιωματικοὶ νεκροὶ 4, τραυματίαι 1, Στρατιῶται νεκροὶ 11, τραυματίαι 38, ἐξαφανισθέντες 60, ἐξ ὧν μέγα μέρος τραυματίαι πεσόντες.

8) Εἰς Εὐαδέρο βαρεῖται ἀπώλειαι.

ETZIO

ε') Πληροφορίαι περὶ τῶν εἰσερχομένων
ἐνισχύσεων

1) Πρὸς τὸ τάγμα Τολμέζο.

Ἀπὸ 12 τῆς σήμερον τάγμα Τολμέζο τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς μου. Νὰ τηρήσητε ἐπαφὴν δι' ἄσυρμάτου 20 καὶ 50 ἐκάστης ὥρας καὶ ἐν ἀνάγκῃ συ-
νεχῇ ἐπαφή.

A. P.

στ') Πληροφορίαι περὶ εἰσόδου καὶ ἐπὶ
ἀποστελλομένων πρακτόρων

1) Γνωρίζω ὅτι δύο πληροφοριοδότες πολῖται πλησιάζουν αὐτὴν τὴν ὥραν 17ην εἰς τὰς γραμμὰς μας διερχόμενοι κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης κοιλάδος, με-
ταξὺ ὑψ. 1510 καὶ Πλεσεβίτσα. Σύνθημα Μῖρ - Κονιάρε.

ΠΛΑZZI

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

ΟΣΑ ΔΕΝ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

(Αφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐνδόξως πεσόντων κατὰ
τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν συμμοριτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων
καὶ ὁ ἐνδόξως πεσὼν υἱοθετημένος υἱός μου μόνιμος
ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ, Δημήτριος Ἀθαν. Κοσμάς

Ο

Α. Γ. Ε. Σ.

Ἀντιστράτηγος Γ. Ι. ΚΟΣΜΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρούσα συγγραφή σκοπεῖ:

— Νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949» διὰ συνοπτικῆς ἐκθέσεως τῶν, πρὸ τῶν ἄνω μαχῶν, στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος 1949.

— Νὰ ἐξιστορήσῃ συνοπτικῶς τὴν πρὸ τοῦ 1949 δραστηριότητα τῶν κομμουνιστῶν διὰ νὰ καταδειχθῇ ἐναργέστερον εἰς ποῖον σημεῖον ἐξαθλιώσεως εὔρε τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἀρχιστρατηγία τοῦ Παπάγου.

— Νὰ συγκρίνῃ τὴν στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν προηγούμενων ἐτῶν, διὰ νὰ ἐξαχθῶσι συμπεράσματα ἐπωφελῆ διὰ τοὺς Ἀξιωματικούς τοῦ μέλλοντος.

— Νὰ καταστήσῃ γνωστά, ὅσα, εἴτε λόγῳ τῆς φύσεώς των, εἴτε δι' οἷαν-δήποτε ἄλλην αἰτίαν, δὲν δύνανται ν' ἀναγραφῶσιν εἰς ἐπισήμους στρατιωτικὰς ἐκθέσεις, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ περιλάβωσι μόνον ξηρὰ στρατιωτικὰ γεγονότα.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται συνδέονται καὶ μὲ γεγονότα πολιτικο - κοινωνικοῦ περιεχομένου, ἔκρινα ἐπωφελές νὰ περιλάβω εἰσαγωγικῶς ὠρισιμένα Κεφάλαια ἐπὶ τῆς κομμουνιστικῆς ὁργανώσεως καὶ δράσεως, λίαν περιληπτικά, διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πλήρους εἰκόνης τοῦ κομμουνιστικοῦ ζητήματος ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Τὰ Κεφάλαια ταῦτα περιλαμβάνουσι:

— Τὴν δρᾶσιν τῶν κομμουνιστῶν πρὸ τῆς κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γερμανοῦτῶν τῆς χώρας, κατὰ τὴν κατοχὴν, καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Βάρκιζας.

— Πῶς ἐνηργήθη ἀπὸ Βάρκιζας μέχρι τρίτου γύρου:

(α) Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν συμμοριτῶν.

(β) Ὁ ἐφοδιασμός των.

(γ) Ποία ἡ δύναμις καὶ ἡ δραστηριότης των μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1949.

— Ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τὸ ἀποδοθὲν ὑπὸ τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀποστολῶν.

— Τὴν ἐν γένει κατάστασιν, κατὰ τὰ ἔτη 1947 καὶ 1948 ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ὅτε ἐτύγχανον Γενικὸς Διοικητὴς τῆς περιοχῆς ταύτης.

— Τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ.

— Ποία ἦτο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ κατάστασις τῶν συμμοριτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

— Ἀλλὰ τινὰ ἀντικείμενα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ Ἔργου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος, Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ.

κατὰ τὴν περίοδον τῆς καταστολῆς τοῦ συμμοριτισμοῦ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΡΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ

(ΜΕΧΡΙ ΑΡΧΩΝ 1949)

(α) Ἐπὶ δικτατορίας Μεταξᾶ

1. Ἐπὶ δικτατορίας ΜΕΤΑΞΑ ὁ κομμουνισμὸς ὑφίστατο ἐν Ἑλλάδι εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν.

Τὰ ληφθέντα μέτρα, τόσοι διὰ τὴν δίωξιν τῶν σημαινόντων κομμουνιστῶν, τὴν διάλυσιν καὶ κατάργησιν τῶν μέσων προπαγάνδας καὶ ἐνεργείας των, ὅσον καὶ τὰ μέτρα τῆς θεραπείας, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν ἐργατικῶν ἀπαιτήσεων, εἶχον καταστήσει ἀκίνδυνον, ὅχι μόνον τὴν κομμουνιστικὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐκδήλωσίν της. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν, ἐν μέρει τῶν ἀνωτέρω ἀναφέρω ὅτι, κατὰ τὰ ἔτη 1930—33, ἤμουν Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, ἐν Καβάλα. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἑργατικῆς Πρωτομαγιάς ἐλαμβάνομεν δρακόντεια μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Κατ' ἔτος 1939, ὡν διοικητὴς τοῦ ἰδίου Σώματος Στρατοῦ (περίοδος Μεταξᾶ), ἐπεσκέφθην τοὺς ἐορτάζοντας, τὴν ἄνω ἡμέραν εἰς τὸ κέντρον των, ἐργάτας, ἀνευ λήψεως μέτρων ἀσφαλείας καὶ ἐγενόμην δεκτὸς παρ' αὐτῶν ἐνθουσιωδῶς.

(β) Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον

2. Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, οἱ Ἕλληνες κομμουνισταί, καθοδηγημένοι ἢ μή, ἐπολέμησαν μᾶλλον, ὥς καλοὶ στρατιῶται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεταξᾶ ἔφθασε μέχρις ἐμοῦ ἡ διάδοσις ὅτι ἔνιοι τούτων ἔλεγον καὶ διέδιδον ὅτι, «ἀπωθηθέντων τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ὁ πόλεμος πλέον δὲν εἶναι ἀμυντικός, ὅπως πρὶν, ἀλλὰ κατακτητικός».

Διέταξα ἀνάκρισιν, ἐξ ἧς κατεδείχθη ὅτι ἡ διάδοσις αὕτη δὲν ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν κάτω, ἀλλὰ ἦτο ἐντολή τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, δοθεῖσα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μέσῳ ὁμοφρόνων στελεχῶν. Δεδομένου ὅτι ὁ πόλεμος δὲν τερματίζεται ἐπιτυχῶς διὰ τῆς εἰσόδου ἀπλῶς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς του, πᾶς τις ἐγγοεῖ πόσον θὰ ἐπέδρα, ἐπὶ τῆς μαχητικῆς ὁρμῆς τοῦ στρατοῦ μας, ἡ ἐπικράτησις τῆς ιδέας αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο, θάσει τῆς ἀνακρίσεως, παρέπεμψα εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐνίους τῶν διαδοσιῶν καὶ οὕτω τὸ πᾶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πειθαρχίαν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἰς Ταγματάρχης ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου περιφερείας Μεσσηνίας, ὅστις ἐξειλίχθη κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν εἰς ἀρχηγὸν κομμουνιστῶν, φονευθεὶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἐν Πελοποννήσῳ.

(γ) Κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν

3. Κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν, οἱ Γερμανοὶ συνέλαβον πολλοὺς κομμουνιστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ζαχαριάδην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέστειλαν εἰς στρατόπεδον ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ μὴ συλληφθέντες ἐκ τῶν χαρακτηρισμένων, ὡς ζωηρῶν τοιούτων, κατέφυγον εἰς τὴν ὁρεινὴν ὕπαιθρον, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν σύλληψιν. Οἱ εἰς τὴν ὕπαιθρον καταφυγόντες εἰς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν δραστηκὴν προέβησαν μέχρι τέλους περίπου τοῦ 1942. Κατ' ἀρχάς, ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἦτο εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν (ἔτος 1930, μέχρι Ἰουνίου 1941), ὀλίγον δὲ θραδύτερον (ἀπὸ ἐνάρξεως Γερμανο - ρωσικοῦ πολέμου μέχρι τέλους 1942), ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἐμπλεγμένη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς τέως φίλους τῆς Γερμανοῦς, πόλεμον ὅστις δὲν εἶχε δεῖξει μέχρι τέλους 1942 ὑπὲρ τίνος θὰ καταλήξῃ, ἡδυνάτει νὰ στείλῃ μέσα μάχης καὶ προπαγάνδας εἰς τοὺς ἐν Βαλκανίοις κομμουνιστάς καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ Βαλκάνια, κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (ἐξαιρέσει τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοί των ἢ προσεποιοῦντο τὸν σύμμαχον), ἀπετέλουν εὐρυτάτην ζώνην, ἣν δὲν ἦτο εὐκόλῳ νὰ διασχίσῃ τις ἀπαρατηρήτως. Ἐπίσης ἡ Μόσχα, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ μετὰξὺ συμμάχους τῆς Ἀγγλοῦς ἡδύνατο νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποστολὴν ὕλικοῦ πολέμου διὰ τοὺς κομμουνιστάς Ἑλλήνας καὶ Σέρβους, διότι τότε, (τὸ 1941 — 42), ἡ Ἀγγλία, εὐρισκομένη ἐν τῇ ἀνασυγκροτήσει τοῦ στρατοῦ τῆς καὶ τῆς πολεμικῆς διομηχανίας τῆς, δὲν διέθετε τοιοῦτον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ 1943, ἡ καὶ ἐνωρίτερον, πάντως δὲ μετὰ τὴν ἥτταν τῶν Γερμανῶν εἰς Στάλινγκραντ, ὁ κομμουνισμὸς, εἰς τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν Βαλκάνια, ἤρχισε νὰ ὀργανοῦται πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, διὰ τῆς συγκροτήσεως τμημάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καλῆς ἀνταρτικῆς ἀξίας, μὲ σκοπὸν καὶ ἐπιδιώξιν τὴν ἀπασχόλησιν δῆθεν περισσοτέρων δυνάμεων γερμανικῶν, ἐκτὸς τῶν κυρίων θεάτρων πολέμου, πραγματικῶς ὅμως διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Βαλκανίοις.

Ὁ ἐφοδιασμὸς δι' ὑλικῶν πολέμου καὶ χρημάτων (λιρῶν), τῶν οὕτως ὀργανουμένων ἐν Ἑλλάδι καὶ Σερβίᾳ κομμουνιστῶν, ἐγένετο, δυστυχῶς, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ρωσίας ν' ἀποστέλλῃ ἀκινδύνως τοιαῦτα μέσα καὶ ἴσως, τῇ μυστικῇ ἀπαιτήσῃ τῆς, ὑπὸ Δυτικῆς συμμάχου δυνάμεως, ἐνδιδοῦσης εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Μόσχας, εἴτε ἀπὸ φόβον, μὴπως αὕτη συμβιβασθῇ πρὸς τοὺς Γερμανούς, εἴτε διὰ νὰ κερδίσῃ χρόνον, τόσον πολύτιμον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν προπαρασκευῶν τῆς. Οὕτω βλέπομεν, ἐν Σερβίᾳ, νὰ παραμελῇται, ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων, ὁ Ἐθνικόφρων Μιχαήλοβιτς καὶ νὰ προτιμᾶται ὁ κομμουνιστὴς Τίτο, καὶ ἐν Ἑλλάδι, νὰ προτιμῶνται οἱ κομμουνισταὶ καὶ οἱ λεγόμενοι Δημοκρατικοί, (ἀντιβασιλικοὶ μᾶλλον) Ἀξιωματικοί, παραμεριζομένων τελείως τῶν διεξαγόντων νικηφόρως τὸν πόλεμον, ἐν Ἀλβανίᾳ, Ἐθνικοφρόνων Ἀξιωματικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Αὕτη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς κάτωθι χρονικὰς περιόδους κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

- (α) Ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὸ Στάλινγκραντ.

4. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Μόσχα, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ προδώσῃ τὰς μελλοντικὰς περὶ κομμουνιστικῆς ἐξαπλώσεως προθέσεις τῆς, ἢ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεώς τῆς εἰς τὴν συγκράτησιν καὶ ἀποκρουσιν τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς ἐν Ρωσίᾳ, δὲν ἐζήτησε προνομίας, ἢ ἄλλην ὑλικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῶν κομμουνιστῶν ἐν Βαλκανίοις, ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν.

- (6) Ἀπὸ τῆς συμπτύξεως τῶν Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ, μέχρι τῆς συναντήσεως τῶν Προέδρων Στάλιν—Ροῦζβελτ—Τσώρτσιλ, ἐν Γιάλτα

5. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ Μόσχα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀπορροφήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων ἔξω τοῦ κυρίου θεάτρου ἐπιχειρήσεων (τοῦ Ἀνατολικοῦ), ἐζήτησε παρὰ τῶν Δυτικῶν (κυρίως τῶν Ἀγγλων), νὰ ἐνισχυθῶσιν οἱ

κομμουνισταί εἰς ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατεχομένας χώρας δι' ὀλικῶν πολέμου καὶ ἄλλων μέσων, πρὸς δημιουργίαν δῆθεν καταστροφῶν καὶ ἀπασχολήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ρωσικῆς πρὸς δυσμὰς προχωρήσεως. Τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν Ἑγγλων, οἵτινες, φοβούμενοι πάντοτε μίαν συνεννόησιν τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανούς, δὲν ἤθελον νὰ δώσουν εἰς τοὺς Ρώσους διὰ τῆς ἀρνήσεώς των ὀλικὴν ἀφορμὴν τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς τοιαύτης συνεννοήσεως, ἣτις θὰ καθίστα ἀδυνάτους τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἰταλίᾳ μεταγενεστέρας ἐπιχειρήσεις τῶν συμμάχων (ἔτη 1943 — 1944). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ πονηρὸς Στάλιν ἄφησε σκοπίμως νὰ διαχυθῇ ἡ τοιαύτη διάδοσις πρὸς ὑποδούλωσιν εἰς τὰς θελήσεις του τῶν Δυτικῶν συμμάχων του.

Κατὰ τὴν ὁμηρεῖαν μας ἐν Γερμανίᾳ, τὰ ἔτη 1943—1944, εἰς συζητήσεις μας μετὰ κρατουμένων ἀξιωματικῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων καὶ Γερμανῶν τοιούτων, δὲν ἀπέκλειον οὗτοι μίαν τοιαύτην τοῦ Χίτλερ στροφὴν, καίτοι ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον ἐχρησιμοποιοῖ μέχρι τελευταίας στιγμῆς ὡς φόβητρον, διὰ τὴν διέγερσιν καὶ συγκράτησιν τοῦ καταπίπτοντος φρονήματος τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐπιδίωξις, καὶ τέλος ἡ ἐπίτευξις ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν ὅπως, πρὸς παρεμπόδισιν μιᾶς τοιαύτης ἀπροσδοκῆτου συμφυλιώσεως τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανούς, ὑποχρεώσωσι τοὺς Ρώσους εἰς τὴν ὑπογραφὴν εἰδικοῦ συμφώνου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀνελάμβανον, ἀπὸ κοινοῦ, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴν υπογράψωσιν Εἰρήνην, παρὰ κοινῇ ἀποφάσει ὅλων τῶν συμμάχων καὶ μετὰ, ἢ ἄνευ ὅρων, παράδοσιν καὶ κατάθεσιν τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἦτο νὰ δημιουργηθῶσι, τῇ ὀλικῇ ὑποστηρίξει τῶν Ἑγγλων, ὁ Τίτο ἐν Σερβίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι διάφοροι κομμουνισταὶ Ἀρχηγοί, οἵτινες ἤρχισαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, νὰ ἐνεργῶσι τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐνόπλου κομμουνισμοῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὰς πόλεις. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν κομμουνιστῶν ἔλαβε χώραν καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τὰς χώρας ταύτας ὁ πόλεμος ἐτελείωσε διὰ τῆς παρουσίας συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των, ἅτινα δὲν ἐπέτρεψαν διαίᾳς κομμουνιστικὰς ἐκδηλώσεις, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν κομμουνιστικῶν ἀρχῶν.

(γ) Ἀ π ὅ Γ ι ᾱ λ τ α ς μ ἔ χ ρ ι λ ῆ ξ ε ω ς τ ο ὗ π ο λ ῆ μ ο υ

6. Κατὰ τὴν συνάντησιν τῆς Γιάλτας, ὁ Στάλιν, στηριζόμενος εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἀδυναμίαν τῶν Δυτικῶν συμμάχων νὰ κερδίσωσι μόνοι των τὸν πόλεμον, φαίνεται ὅτι ἐζήτησε παρὰ τῶν συμμάχων:

— Ἡ καταλαμβανομένη Κεντρικὴ Εὐρώπη, καὶ ἐκ τῶν Βαλκανίων ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χώραι ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν Ρωσικὴν ἐπιρροήν.

— Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἴσως τῇ Ἀγγλικῇ ἀπαιτήσει, ἐδέχθη νὰ μείνῃ ὑφ' ὃ διετέλει καθεστώς, μέχρις ἀποφάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ περὶ τοῦ ὀριστικοῦ καθεστώτος του, διὰ δημοψηφίσματος.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξηγεῖται, διατί αἱ ἀπολυτρούμεναι ἐκ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς χώραι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Βαλκανίων, (πλὴν τῆς Ἑλλάδος), μετέπιπτον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνόπλου ἀντιστάσεως, εἰς τὸν κομμουνισμὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ρωσικὴν ἐπίδρασιν, διὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα συνεφωνήθη ν' ἀποφανθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς περὶ τοῦ, ἐν τῷ μέλλοντι, καθεστώτος του.

Οἱ κομμουνισταὶ τῆς Ἑλλάδος, προβλέποντες ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς δημοψηφίσματος, ἄνευ τρομοκρατίας, δὲν θὰ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς εὐνοϊκὴν λύσιν, ἐπεζήτησαν τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πολιτικῆς των βιαίως, διὰ τῶν δημιουργημένων, διαφόρου μορφῆς, ὀργανώσεων, ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ καὶ λοιπῶν ἄλλων πολυωνύμων τοιούτων.

(δ) Ὁ Κομμουνισμὸς εἰς Μέσσην Ἀνατολὴν

7. Οἱ κομμουνισταί, ἐπὶ πλεόν, ἐκμεταλλεούμενοι τὴν δημοκρατικὴν ἀφελειαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων, ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατικῆς ἰδέας, ἐπεζήτησαν νὰ φέρωσιν εἰς τὰς κομμουνιστικὰς ἀντιλήψεις των τὸν ἐκεῖ ἀνασυγκροτούμενον Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ, μεταξὺ τῶν λεγομένων Δημοκρατικῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν κομμουνιστῶν, ἐπαίχθη ἕνα παιχνίδι πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Οἱ κομμουνισταί, ὧν τὸ πλεῖστον προήρχετο ἐκ τῶν παλαιῶν ὁπαδῶν τοῦ Φιλελευθέρου Κόμματος, συγγέοντες ἀπὸ σκοποῦ τὸν Δημοκρατισμὸν πρὸς τὸν κομμουνισμὸν, ἐπεζήτησαν ὑπουλα ὅλους τοὺς μὴ βασιλόφρονας νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις των, λέγοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων καθεστώτων ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ ὅλως τυπικὴ τοιαύτη.

Ἀφ' ἐτέρου αἱ ἐκ Δημοκρατικῶν Ἑλληνικαὶ ἐν Αἰγύπτῳ Κυβερνήσεις καὶ οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἡγήτορες, λόγῳ παλαιᾶς γνωριμίας των πρὸς τὰ πλεῖστα τῶν στρατιωτικῶν στελεχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ, ἐνόμισαν ὅτι, χρησιμοποιοῦντες τούτους, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς πάρουν μὲ τὸ μέρος των, διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐν καιρῷ τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Βασιλείας. Ἀλλὰ, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τοιαύτης προσπάθειας, κατενοοῦντο ἐκατέρωθεν αἱ μυστικαὶ ἐπιδιώξεις των καὶ πλειστάκις συνέδῃ ν' ἀποσπῶνται ἀλλήλων καὶ ἐνίστε μάλιστα αἱματηρῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

(ε) Ἀντίδρασις κατὰ Κομμουνισμοῦ ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι

8. Ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι, εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν κατακτητῶν Γερμανοῖταλῶν, ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατ' αὐτῶν ποικιλοτρόπως.

Ἄλλ', ὥς τυγχάνει γνωστόν, εὐρείας ἐκτάσεως ἐπαναστατικαὶ ὁργανώσεις, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελεσφορήσωσι, διότι ἐγένοντο ἀντιληπτὰ καὶ ἐξουδετεροῦντο ὑπὸ τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1943, οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Ἑλληνοῖταλικοῦ πολέμου, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δράκου καὶ ὧν εἶχον ἀναμιχθῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν Τσολάκογλου), τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, συνήλθομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ ἰδρύσαμε τὴν ὁργάνωσιν τῆς «Στρατιωτικῆς Ἱεραρχίας» καὶ ὑπεγράψαμε τὸ κάτωθι πρακτικόν, συντεταγμένον ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου καὶ ὅπερ, ἐν πρωτοτύπῳ, εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖόν μου:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 20ῆς ΜΑΪΟΥ 1943*

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν:

— Ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐκπροσωπούμενη ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς νομίμου Κυβερνήσεως, συνεχίζει τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλεῦρόν τῶν Ἡνωμένων Συμμάχων Ἐθνῶν.

— Ὅτι μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ὡς κυριάρχου Κράτους δὲν ἀποκλείονται οἱ κίνδυνοι διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, καὶ φρονοῦντες:

* Ἀντὶ τῆς φράσεως «Πρακτικὸν Συνεδριάσεως», ἀρχικῶς ἀνεγράφετο ἡ λέξις «Πρωτόκολλον...». Τῇ προτάσει μου, διεγράφη καὶ ἐτέθη «Πρακτικόν», ἵνα ἀποφύγωμεν ἐνδεχομένην παρεξήγησιν μὲ τὴν χρησιμοποιουμένην εἰς τὸ παρελθόν, κατὰ διάφορα κινήματα, λέξιν «Πρωτόκολλον».

— "Οτι ἡ διατήρησις τῆς ἐνότητος καὶ συμπνοίας μεταξύ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Πατρίδα, δύναται ἐπωφελῶς νὰ συμβάλῃ τόσον εἰς τὴν παντοιοτρόπως ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὅσον καὶ εἰς τὴν ματαίωσιν οἰασδὴποτε ἀποπείρας διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Δ η λ ο ὺ μ ε ν

καὶ ἀναλαμβάνομεν τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐκάστοτε ἀρχαιοτέρου ἡμῶν, ἐν τῷ πνεύματι τῆς πλέον εἰλικρινοῦς συνεργασίας καὶ ἐκτὸς πάσης ἀτομικῆς σκέψεως:

(1ον). Ἐνισχύσωμεν τὸν συνεχιζόμενον Ἐθνικὸν ἀγῶνα.

(2ον). Καταβάλωμεν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητος καὶ συμπνοίας μεταξύ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν.

(3ον). Ἀντιταχθῶμεν κατὰ πάσης ἀποπείρας διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, συνεργαζόμενοι καὶ μὲ τὰς πολιτικὰς ἐκείνας ὀργανώσεις, τὰς ἐμπορουμένας ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

(4ον). Πειθαρχήσωμεν ὡς πολύτως εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν νόμιμον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

(5ον). Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνωτέρω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι*.

Ὑπεγράφη τὴν 20ὴν Μαΐου 1943.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ

Ἀντιστράτηγος

ΙΩΑΝ. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

»

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

»

ΚΩΝ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

»

ΠΑΝΑΓ. ΔΕΔΕΣ

»

ΓΕΩΡΓ. ΚΟΣΜΑΣ

»

Πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου, μοὶ ἀνετέθη, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀρχηγία τοῦ ἐπιτελείου τῆς ὀργανώσεως.

Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου κατώρθωσα νὰ λάβω ἐπαφὴν μὲ ἑκατοντάδα στελεχῶν καὶ ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν καὶ ἐπέτυχα:

— Νὰ διαιρεθῇ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς εἰς τομεῖς καὶ εἰς ἑ-

* Ἡ τελευταία παράγραφος 5: «Ἀπὸ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ ἀνω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι», ἐτέθη, τῇ προτάσει μου καὶ ἀποκλειστικῶς, ἵνα μὴ ἡ ὀργάνωσίς μας παρεξηγηθῇ, ὅτι θὰ ἐπεξήγῃ τὴν διατήρησιν τῆς καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν νομίμων ἀρχῶν ἐν τῇ χώρᾳ.

καστον τομέα νά ὀργανωθῶσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ Ἀξιωματικοί. Πέντε χιλιάδες ἀξιωματικοί ἐνεγράφησαν καί ἕκαστος τούτων ὑπεχρεώθη ν' ἀνεύρη μεταξὺ γνωστῶν καί συγγενῶν ἀνά 3—4 ἄτομα, κατάλληλα καί ἐπιθυμοῦντα ν' ἀποτελέσωσι τὸν ἔνοπλον στρατὸν τῆς ὀργανώσεως ἐν Ἀθήναις. Κατὰ συνέπειαν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, μία δύναμις 15—20 χιλιάδων ἦτο ἑτοιμος νά δράσῃ, συμφώνως σχεδίῳ ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἀστυνομικῶν Τμημάτων τῆς συνοικίας των, ἐνημερωθέντων σχετικῶς.

— Ἡ Χωροφυλακὴ ἐπίσης εἶχεν ἐνημερωθῇ.

— Σύνδεσμοι δὲ Χωροφυλακῆς καί Ἀστυνομίας Πόλεων ὑπῆρχον παρ' ἑμοὶ διαρκῶς.

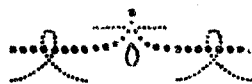
— Αἱ στρατιωτικῶς ὀργανωμένοι ὀργανώσεις μετὰ τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας καί τῶν ἐλευθέρων τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς θ' ἀπετέλουν τὴν ἑφεδρον δύναμιν διὰ τὴν ἐπέμβασιν ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

— Οἱ Ἀξιωματικοί τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ὀργανώθησαν εἰς Γενικὸν Ἐπιτελεῖον καί ἔλαβον ἐντολὰς ἀναγνωρίσεως, συντάξεως σχεδίων, ἀπαγορεύσεως κομμουνιστικῶν συμμοριῶν νά εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν κ.λ.π.

— Ὅλοι αἱ Ἐθνικαὶ ὀργανώσεις, αἵτινες δὲν ἐπεδίωκον καθεστωτικὰς, ἢ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις, ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἡμετέραν. Εὐνοϊκῶς ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν τοιαύτην τοῦ Συνταγματάρχου Γρίβα, τὴν ὁποίαν διετήρησα ὡς εἶχε, καί τὴν συνεσωμάτωσα εἰς τὰ ἐφεδρικά τμήματα.

— Εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἐπαφὴ πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πολιτικούς. Μία τοιαύτη ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ ἀειμνήστου Καφαντάρη καί ἑμοῦ καί ἐπρόκειτο νά λάβῃ χώραν δευτέρα τοιαύτη μεταξὺ Ἀρχιστρατήγου καί τοῦ ἰδίου προσώπου. Αὕτη δὲν συνετελέσθη, διότι, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Δυστυχῶς ὁμως διὰ τὸν τόπον, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1943 συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἅπαντες οἱ συνιστῶντες τὴν Ἱεραρχίαν Ἀντιστρατήγοι, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δ. Παπαδοπούλου), καί ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἀπηλευθερώθημεν τὸν Μάϊον τοῦ 1945, μὴ δυνηθέντες νά φανῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν Πατρίδα διὰ τῆς, ὡς ἄνω, ὀργανώσεως, ἥτις σχεδὸν διελύθη, ἐλλείπει ἱκανοῦ καθοδηγητοῦ, μετὰ τὴν σύλληψίν μας.

Μία άλλη φωτογραφία του Γ. ΚΟΣΜΑ ως αρχηγού ΓΕΣ,
κατά την περίοδο του συμμοριτοπολέμου.

είμιρυνον συνεργασίας καὶ ἐνδοί πάσης ἀλογικῆς σκέψεως:

1^η) Ἐνισχύομεν τὸν συνεχιζόμενον ἐθνικὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα

2^η) Καταβάλλομεν πᾶσαν δυνατὴν προσωπικήν δία τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητος καὶ
συμπνοίας μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραγενόντων ἀξιωματικῶν.

3^η) Ἀντισταθμίζομεν κατὰ πάσης ἀποπείρας διασχεύσεως τῆς τῶν ἡμετέρας ἢ ἀναδροπῆς τοῦ
κοινωνικοῦ καθεστώτος, συνεργαζόμενοι καὶ μετὰ τὰς κομμουνιστικὰς ἐκείνας ὁργανώσεις
ταῖς ἐμφερομέναις ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

4^η) Πειθαρχήσομεν ἀπολύτως εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Νόμιμον Ἑλληνικὴν
Κυβέρνησιν.

5^η) Ὡς τῆς ἑπαρρησιαστικῆς ἐν τῇ Χώρα Νόμιμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αἱ
ἐποχρεώσεις τοῦ ἀνωτέρου Πρακτικοῦ παύουν ἐπ' αὐτοῦ.

ὑπεγράφη τὴν 20^η Μαΐου 1943

Ἀλέξανδρος

Ἰωάννης

Νίκος

Γεώργιος

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ως δμηνος των Γερμανών κατά το φθινόπωρο του 1944.

Ο ΒΙΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ:

Ἐχω πῆ κι' ἄλλοῦ τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν ὀλιγοψία ποὺ ἔδειξε ἡ δεξιὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς. Θὰ τὴν πῶ κι' ἐδῶ, μὲ τὸ ἴδιο θάρρος. Θὰ πῶ λοιπὸν ξανά, πῶς ἡ δεξιὰ ἔσπηνσε ἀργά. Καὶ ἔσπηνσε, ὅχι γιὰ νὰ σώσῃ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα τῆς ὀλιγαρχίας. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ πρακτικὸ ποὺ ὑπέγραψαν οἱ Ἀντιστράτηγοι, καὶ ποὺ εἶναι γραμμένα μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Παπάγου. Ἄν λοιπὸν οἱ διάφοροι ἀξιωματικοὶ πιάναν ἔγκαιρα τὰ βουνά, τὸ ἀντάρτικο κίνημα θὰ βρισκόταν σὲ ὑπεύθυνα χέρια. Ἄν αἰφνης ὁ Δράκος ἔπιανε τὸ Σούλι, ὁ Πιτσιάκας τὴ Ροῦμελη, ὁ Κοσμᾶς τὴ Μάνη καὶ τὴν Ἀρκαδίαν, ὁ Μπακόπουλος κι' ὁ Παπαδόπουλος τὴν Μακεδονίαν, ὁ Μουτούσης τὴν Ἀχαΐαν, δηλαδὴ ὁ καθένας βρισκόταν στὸ πόστο καὶ στὴ θέσι του, τὰ πάντα ἢ εἶχαν μπῆ κάτω ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ἔντονης καὶ ὑπεύθυνης πολεμικῆς πορείας. Ἢ, ἂν τὸν Ζέρβα, τὸν εἶχαν μιμηθῇ 5—6 συνταγματάρχες, πάλι θὰ εἶχαμε τὸ ἴδιο εὐχάριστο ἀποτέλεσμα. Οἱ ἡγέτες ὅμως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν κατάλαβαν ὅτι, μὲ τὴν συνθηκολόγησι τοῦ Τσολάκογλου στὸ Βοτονόσι, ὁ πόλεμος δὲν σταμάταγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπλούστατα, ἄλλαζε μορφή...

Ἐλάχιστοι εὐτυχῶς ἀξιωματικοὶ τὸ κατάλαβαν, ἀλλὰ κι' αὐτοί, δὲν εἶχαν τὸ κύρος τῶν πιδὶ πάνω ἀναφερομένων.

Στὴν ὀρεινὴ Τριφυλία αἰφνης, καὶ στὴν Ὀλυμπία, βγήκαν στὸ βουνό, ὁ νῦν Ἀντιστράτηγος Γιώργος Καραχάλιος, ὁ Γιώργος Θεοχαρόπουλος, λοχαγὸς τότε καὶ δασκαλοπαῖδι ἀπὸ τὴν Παύλιτσα (Φιγαλεία), ὁ Ι. Ντάβος, κι' ὁ δαυμόνιος Παπακρόνης, Καραχάλιος κι' αὐτός, ἀπὸ τὰ Πλατάνια. Γενικὸς ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Γ. Καραχάλιος ποὺ ἔστησε τὸ στρατηγεῖο του στὴν κορφή τοῦ Ἐλατου ὄρους τῶν ἀρχαίων, στὰ νότια τῆς παλιᾶς Φιγαλείας — τὸ σημερινὸ Βουνί, ὅπου καὶ ὁ νατοσὸς τῆς Ἀγίας Ἑλένης.

Οἱ πρωτοστατήσαντες ἀξιωματικοὶ διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ὁμάδων Ε.Σ. ἦταν οἱ ἑξῆς: μὲ τοὺς τότε βαθμοὺς τους: 1) Ἀνθυπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ Δημ. Παπαδόπουλος, 2) Ἀνθυπὶλάρχος Μαυροειδῆς Σπυρ., 3) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Θεοχαρόπουλος Θεοχ. φονευθεὶς, 4) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Καφίρης Κων., 5) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Ντάβος Ἰωάννης, 6) Ἀνθυπὶλάρχος Κριτσέλης Ἀναστ. φονευθεὶς, 7) Ἀνθυπολοχαγὸς Καραμπουσιῆς Βασίλης, 8) Ἀνθυπομοίραρχος Βασιλόπουλος Γεώργιος. Τὴν διοικοῦσα ἐπιτροπὴ ἀποτελοῦσαν ὅλοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γιώργη Καραχάλια.

Οἱ πιδὶ πάνω ἀξιωματικοὶ ἦταν Διοικητὲς ὁμάδων μὲ περιοχὲς δράσεως: Οἱ ὁμάδες Θεοχαροπούλου, Κριτσέλη καὶ Καφίρη εἶχαν τὴν ὀρεινὴ καὶ πεδινὴ Ὀλυμπία. Οἱ ὁμάδες Καραμπουσιῆς, Βασιλοπούλου, Ντάβου καὶ Παπαδοπούλου εἶχαν τὴς περιοχὲς τῆς ὀρεινῆς καὶ τῆς πεδινῆς Τριφυλίας. Ἡ ὁμάδα Μαυροειδῆ ἔδρασε στὴς περιοχὲς Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας καὶ στὸν Ταῦγετο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πιδὶ πάνω ἀξιωματικούς, πάρα πολλοὶ ἄλλοι ἐνετάχθησαν καὶ ἐσυπληρέτησαν τὴς ὁμάδες, εἴτε σὰν σύνδεσμοι στὴς πόλεις καὶ στὰ χωριά, εἴτε σὰν ἀπλοὶ

μαχητές. Όπως αΐφνης: Ο Κόλλιας Κων., ο Μαυροειδής, ο Νίκος Πανουσάκης, ο Δογάνης, ο Παπασταματίου Άνθυπασπιστής καθώς και άλλοι πολλοί, που τώρα δεν έχω δυστυχώς πρόχειρα τὰ ὀνόματά τους.

Ἀπέναντί τους ὅμως, στήν Αὐλώνα, παλιό Καραμούσταφα, εἶχεν ἤδη σχηματισθῇ ἡ μικρή, ὅπως ὀνομαζότανε τότε, Μόσχα. Εἶχε σχηματισθῇ καί εἶχε δείξει τή δυναμική παρουσία της. Ἀπόδειξις ὅτι μπόρεσε στο τέλος νά ἐπιβληθῇ, παρ' ὅλες τίς πολεμικές προσπάθειες πού ἔκαναν οἱ πάρα πάνω ἀξιωματικοί. Οἱ μάχες ὅμως πού γίναν στίς 6 Αὐγούστου στή Νιδίτσα, στή Φτελιά καί στή Γάρδιτσα, γίνηκαν μέ ἔντεχνη παγίδευσι, πού στάθηκαν γιά τὸ ἐκεῖ κίνημα μοιραῖες καί θυμίζουν σέ μικρογραφία Δραγατσάνι. Γιατί κι' αὐτές ἐγέναν κατὰ τήν ἀπουσία τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Γ. Καραχάλιου, πού εἶχε κατέβει στήν Κυπαρισσία γιά νά κάνῃ διαπραγματεύσεις μέ τόν ἐκεῖ φρούραρχο Ἰταλό, πού μέ τὸ τάγμα του, ἤθελε νά προσχωρήσῃ στοὺς Ἀγγλους καί στοὺς ἐθνικόφρονες ἀντάρτες. Ὁ Ἰταλὸς φρούραρχος εἶχε ἐμπιστευθῇ τήν ἐπιθυμία του αὐτὴ στήν Ἀφρούλα Ρουσσοπούλου, γυναῖκα τοῦ ἐκεῖ διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ Ρουσσοπούλου μέ τὴ σειρά της τὸ εἶπε στὸν ἐκεῖ ὑπάλληλο τῆς ΑΤΕ Ἀντώνη Γεώργα καί τὸν ἐξουσιοδότησε νά εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγὸ Γ. Καραχάλιο. Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἐθνικὸ ζήτημα πῆγαινε νά τακτοποιήσῃ ὁ Καραχάλιος. Ἔτσι γίνηκε τὸ μοιραῖο λάθος καί ἐπῆλθε ἡ καταστροφή. Οἱ νεκροὶ αὐτῶν τῶν μαχῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΡΔΙΤΣΑΣ 6) 8) 1943

Μόνιμοι ἀνθυπολοχαγοί: Δογάνης Γιαννάκος, Μιχαλακόπουλος Διαμάντης, Γιαννακόπουλος, Χρήστου. Ἀνθυπασπιστής: Παπαδόπουλος.

Ἀντάρτες: Ἀρνόκουρος Χρῖστος, Μαντζούνης Λεων., Πέτροβας Ἀγγ., Παπαδόπουλος ἦ Τσάκας Κων., Παναγιωτόπουλος Κ. Παν., Λιακόπουλος Γ. Σωτ. καί Κώστας Τσέλιος.

Οἱ τραυματίες πέρασαν τοὺς 25.

ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΜΑΧΗΣ ΝΙΒΙΤΣΑΣ 6) 8) 1943

Λοχαγός: Θεοχαρόπουλος Γεώργιος. Ἐνωμοτάρχης: Παπαδάμης Ἀλέκος, ἀπὸ τὸ Κακόδατο, ἀδερφὸς τοῦ ταγματάρχη Δημήτρη Παπαδάμη.

Οἱ Καραχαλιαῖοι, ὅμως, φτέρωσαν τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ καί ἡ ποίησι, τραγούδησε μέ συγκίνησι τὸν ἀγῶνα τους, πού θύμιζε 21. Αὐτὸ ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἡγέτες, δὲν ἐπέζησαν. Τὸν Θεοχαρόπουλον, αἰχμάλωτο ὄντα, τὸν σκότωσαν οἱ κομμουνιστὲς στο Βάτο τῶν Πλατανίων, τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Αὐγούστου, ἀντάμα μέ τὸν Ἀλέκο Παπαδάμη, ἀπὸ τὸν Κακόδατο, καθὼς θέλησαν νά θροσίσουν τὰ χεῖλη τους στήν ἐκεῖ δρύση. Ὁ Παπαχρόνης εἶχε δραματικώτερο τέλος. Γιατί δὲν εἶχε τὴν εὐνοια νά τὸν φᾶνε τουλάχιστον οἱ ἀντίπαλοι, πού τοὺς πολέμαγε καί τὸν πολέμαγαν, ἀλλὰ ὅργανα κακὰ, δουλωμένα στοὺς κατακτητὲς. Κι' ὁ Παπαχρόνης μισοῦσε καί τοὺς κατακτητὲς καί τὰ ὅργανά τους. Ποιὸς ὅμως ἦτανε αὐτὸς ὁ Παπαχρόνης, πού φλόγωσε τὸν Μωριά, κι' ἀνέμιζε τὸ ράσο του κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς, σὰν λάβαρο;

Εἶχε γεννηθῇ στὰ Πλατάνια, κατὰ τὸ 1896, κι' εἶχε γίνει ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ του. Ἦτανε ψηλός, ὀστεώδης καί ροῦσος, δηλαδὴ ξανθός. Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κατοχῆς φούντωσε μέσα του ὁ πατριωτισμός. Γι' αὐτὸ καί κάτου ἀπὸ τὰ ράσα του κρέμασε τὸ αὐτόματο. Μοῦ εἶπανε στὸν Κακόδατο, κι' αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπε ὁ γέρο Λεωνίδα, ὁ Ἀνδριόπουλος, πὼς ὅταν πῆγαινε ἐκεῖ καί ἱεουργοῦσε, τὸ ἀπόθετε πάνου στήν Ἀγία Τράπεζα, ἑτοιμὸς πάντα νά τὸ πιᾶσῃ στὰ χέρια του σὲ πᾶσαν ὥρα. Ἦτανε ἓνα φυχωμένο παλληκάρι, κι' ἓνας ἀληθινὸς λεβεντόπαπας, πού τόσο χειροπιαστὰ θύμιζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ 21. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ κομμουνιστὲς τὸν σεβάστηκαν. Καί νά γιατί:

Τὴν ἀνοίξει τοῦ 43 τραυματίστηκε στὴ Νέδα ἀπὸ χειροβομβίδα ἑνας ἀντάρτης ἀπὸ τὸ Μπούγα τῆς Τριφυλίας, ὁ Θανάσης Κούτρης. Ἔτσι, βαρεῖα τραυματισμένο, τὸν ἀνέβασαν στὰ Πλατάνια. Καὶ καὶ τότε ὁ Παπαχρόνης, τὸ θεριὸ τοῦ ἀντάρτικου ἀγώνα, ἔδειξε τὸ θαυότερο ψυχικὸ του κόσμος. Βρῆκε καὶ γάζες καὶ θαμβάκια καὶ ἰώδιο, κι' ἀκόμα, μὲ δυὸ καινούργια φουρφουριστὰ σεντόνια ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σεντούκι τῆς ἡ παπαδιά, τύλιξε μὲ στοργή κι' ἀγάπη τὸ τραυματισμένο παλληκάρι. Ἔτσι, χάρις στὶς φροντίδες τοῦ Παπαχρόνη καὶ τῆς παπαδιάς του, σῶθηκε ὁ Κούτρης.

Ἡ χειρονομία του αὐτῇ, καὶ διαδόθηκε καὶ σχολιάστηκε, καὶ πρὸ παντός, δὲν ξεχάστηκε ἀπὸ τοὺς καπετανέους τῆς μικρῆς Μόσχας. Ἔτσι, δταν μετὰ τὴν συμφωνία τοῦ Δυρραχίου ὁ Παπαχρόνης ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα του, ἦρθε στὰ χέρια τους. Τὸν πέρασαν ἀπὸ τὸ Ἀνταρτοδικεῖο. Οἱ δικαστὲς ποὺ τὸν δίκασαν ἦταν τρεῖς: Ὁ καπετὰν Μπαταριάς, (Ἀνδρέας Κωνστανταρόπουλος), ὁ Χρῆστος Ἀντωνόπουλος, δυναμικὸς καπετάνιος τῆς μικρῆς ἐκείνης Μόσχας, κι' ὁ γιατρὸς Κανελλόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔσωσε κι' ἕναν ἄλλο ἀξιωματικὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου. Τὸ Γιώργη Ἀμπαριώτη ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτσαινα, γιὸ τοῦ δικηγόρου καὶ κοτζάμπαση Πολυχρόνη Ἀμπαριώτη.

Γιὰ τὸν Παπαχρόνη καὶ οἱ τρεῖς τους ἦταν ἀπαλλαχτικοί. Τοῦ συγχώρεσαν τὴν ἀνταρσία, καὶ μὲ τὴν παπαδιά του, τὸν ἄφησαν νὰ γυρίσῃ στὸ χωριὸ του.

Ἀλλὰ καὶ κανένας ἄλλος δὲν τόλμησε νὰ τὸν πειράξῃ. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ ἀτρόμητο παλληκάρι, τὸ φάγαν μπαμπέσικα στὸ Κοπανάνκι, στὶς 26 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1948, Κυριακὴ βράδυ, καὶ ὥρα 11, τὰ ὄργανα τοῦ ἐκεῖ ἀνθυπασπιστοῦ τῆς Χωροφυλακῆς. Τὸν φάγαν νύχτα, ἐνῶ ὁ παπὰς τὴν μεθεπόμενη μέρα, σκόπευε ἀηδιασμένος, νὰ ἀνέβῃ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ σώσῃ τὰ παιδιὰ του. Κι' εἶχε μιὰ λάκκα ἀπ' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ χρειastoῦνε αὔριο, ἄς διηγηθοῦμε πῶς γίνθηκε ὁ φόνος. Ὁ Παπαχρόνης μὲ μερικoὺς φίλους του ἔπαιζε καὶ διασκεδάζε στὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη Λιακόπουλου. Κατὰ τίς 11 τῇ νύχτα ἀκούστηκε ἑνας χτύπος στὸ παράθυρο. Προφανῶς κάποιος εἶχε φθάσει ὡς αὐτὸ μὲ σκάλα. Ὁ παπὰς μὲ τὴν ἐξαλλή παλληκαριά του, δὲν κρατήθηκε. Πῆγε καὶ ἀνοίξε τὸ παράθυρο, ρωτῶντας: «Ποιὸς εἶναι»; Καὶ καθὼς τὸ φῶς ἔδειξε τὸ στόχο, μιὰ σφαῖρα φυτεύθηκε στὸ μέτωπό του.

Μὲ τέτοιον τρόπο σωριάστηκε νεκρὸς, καὶ μάλιστα ἀπὸ δημοῦδατες, ὁ ἀτρόμητος Παπαχρόνης. Ντροπὴ σὲ κείνους ποὺ σκέφτηκαν τὴ δολοφονία, κι' ἀνάθεμα σὲ κείνους ποὺ τὴν ἔκαναν.

Ὁ πρῶτος τοῦ ἐκεῖ ἀγώνα, ὁ Γιώργος Καραχάλιος, γλύτωσε εὐτυχῶς καὶ ἀποστρατεύτηκε πρὸ ἐτῶν, μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου. Τώρα εἶναι Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀεράμυνας. Ἄς δώσουμε ὅμως ἐδῶ τώρα τὰ δυὸ τραγούδια ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὸν Παπαχρόνη, καὶ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Γιώργηδες. Τὸν Γιώργο Θεοχαρόπουλο καὶ τὸν Γιώργο Καραχάλιο. Ὁ πρῶτος εἶναι νεκρὸς. Κι' ὁ δεῦτερος, χαίρεται εὐτυχῶς, τοὺς καρπούς τῶν ἀγώνων του. Τὰ παίρνω ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Τριφυλία» τοῦ Ἀλέκου Μούτσιου, ὅπως πρωτοδημοσιεύτηκαν στὸ φύλλο τῆς 22, τῆς 20 τ' Ἀπρίλη τοῦ 1965. Εἶναι αὐτά:

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

ΓΙΩΡΓΗ ΣΟΥ ΠΑΝΕ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Γιώργη, σοῦ πᾶνε τ' ἄρματα,
σοῦ πᾶει τ' ἄρματωλίκι.
Σύρε καὶ τράβα στὰ βουνά.
Ἀητὸς γίνε καὶ δόξα.

Στήν Ἁγία Λένη θρόνιασε,
καί στο Νιό πολέμα.
Τήν Παύλιτσα, τή Γάρδιτσα,
καί τὰ Πλατάνια κράτα.
Ν' ἀσπράφουν κάνε τὰ βουνά,
τῇ γῇ λαμπάδιασέ την.

••

Σάν ἥλιος Θεοχαρόπουλε,
στόν πόλεμο φαντάξεις,
σάν γιός τοῦ Δία ζηλευτός,
τῆς Ἥρας πρωτοπαίδι.

••

Ἡ δόξα σέ σημάδεψε,
κ' ἡ Ἀθηνᾶ σέ θέλει...
κι' ὁ Κρόνος μας σ' ὀρέχτηκε...
ὅπως ἡ γῆς τὸν ἥλιο...

Τὸ ποίημα τοῦτο, μπορεῖ νά πῇ κανεῖς, πὼς ἀφορᾷ τὴν ἀνταρτικὴ δράσι δύο «Γεώργιδων». Τοῦ νῦν ἀντιστρατήγου Γ. Καραχάλιου, ἀρχηγοῦ τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων Τριφυλίας, καί ποῦ εἶχε τὸ στρατηγεῖο του στὸ Βουνὶ τῶν Πλατανίων, Ἑλλάϊον ὄρος τῶν ἀρχαίων καί τοῦ Γεώργου Θεοχαρόπουλου, ἀπὸ τὴν Παύλιτσα τῆς Ὀλυμπίας, ποῦ ἀντάμα μὲ τὸν Ἀλέκα Παπαδάμη σκοτώθηκαν στὸ Βάτο τῶν Πλατανίων, πίνοντας σάν τίς πέρδικες — κρύο νερό, ἔπειτα ἀπὸ τίς μάχες ποῦ χάσαν στὴ Νιβίτσα καί στὴ Φτελιὰ τῆς Ὀλυμπίας.

ΧΡΟΝΗ ΜΟΥ, ΠΑΠΑΧΡΟΝΗ ΜΟΥ

Σάν λάβαρο τὸ ράσο σου,
ἥλιου φαρδεῖά χλαμύδα.
Ἐφαιστεία λάβα ἡ ψυχὴ
τρανέ μας Παπαχρόνη.

••

Ὁ νοῦς σου, μέγας κεραυνός.
Τὰ μάτια σου φεγγάρια.
Τὸ πεῖσμα σου σάν θάλασσα,
βαθειά, κυματισμένη.

••

Τὴν Ὀλυμπία σφίξε την,
τὴν Ἀρκαδίᾳ ζώστην.
Καί τὸ Μωριά πυρπόλα τον,
τὸ κράζει ἡ Λευτεριά μας.

••

Σάν Παῦλος, σάν Γρηγόριος,
σάν Παπαφλέσας, Χρόνη.
Κανάρης κι' Ἀλεξόπουλος,
τῇ Χιδ ποῦ καταυγάσαν.

Σφίξε στο χέρι τὸ σπαθί,
τὸν κεραυνό, τὸν ἥλιο...
Κι' οἱ σάλπιγγες τῆς Λευτεριάς,
τὸν κόσμο ὡς ἀναστήσουν...

Χρόνη μου, Παπαχρόνη μου,
πολέμαρχε ἀντρειωμένε.
Βόλι ἀδελφοῦ φυτεύτημε,
στὸ στήθος σου μὲ δόλο.
Κι' ἀπὸ τὰ τότε ἡ χραυγὴ
σὲ κλαίει σὰν ἀδελφὴ σου.

Αὐτὰ γίνηκαν ἐκεῖ. Κι' αὐτὸς ἦτανε ὁ Παπαχρόνης, ποὺ τὸν χάριξε καὶ τὸν καμάρωσε ὁ Μωρηάς, καὶ τὸν ἐκλαψε σὰν παιδί του.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Τὰ περισσότερα ὁ ἀναγνώστης ὡς τὰ ἀναζητήσῃ στὸ ἔργο τοῦ Κοσμά Ἀντωνόπουλου:
«Ἡ Ἑθνικὴ Ἀντίστασις».

(στ) Ἐπισυμβάντα γεγονότα, ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ
ἀποχωρήσεως Γερμανῶν μέχρι συνθη-
κῆς Βάρκιζας.

9. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἀτομικῶν βομβῶν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέδρασεν ἀνασταλτικῶς κατὰ τῆς ἀποκρύφου τάσεως τοῦ Στάλιν, νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν συμμάχων τοῦ Δυτικῶν, ἵνα καταλάβῃ ὅλην τὴν Εὐρώπην, οὗτος διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς Μεσόγειον μέσῳ τοῦ Δυτικῶς τῶν Στενῶν Δαρδανελλίων χώρου, ὤθησε τοὺς Ἑλληνας κομμουνιστὰς νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐπικράτησίν των ἐν Ἑλλάδι, δεδομένου ὅτι ἅπας ὁ λοιπὸς προμνησθεὶς χώρος (Βουλγαρία — Γιουγκοσλαβία — Ἀλβανία) εἶχε περιπέσει εἰς τὸν κομμουνισμόν.

Οἱ κομμουνισταὶ ἐν Ἑλλάδι, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς χώρας, (Ὀκτώβριος 1944), ἦσαν ὀργανωμένοι πολιτικῶς εἰς τὰς πόλεις καὶ στρατιωτικῶς εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη ταῦτα συνήντησαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑθνικοφρόνων πολιτῶν, ἣ ἐνόπλων τμημάτων.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη, ἰσχυροτέρα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀσθενεστέρα εἰς τὴν ὑπαιθρον, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς κομμουνιστὰς νὰ καταλάβωσι τὴν Πρωτεύουσαν καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις, εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀνενοχλήτου ἐκ μέρους τῶν ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐχρειάσθη νὰ φέρουν τμήματά των ἐκ τῶν πλησιεστέρων περιφερειῶν τῆς ὑπαιθρου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἐπιτελικῶς τόσον εὐκόλον, ἢ ἐλλείπει μέσων μεταφορᾶς. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐνέργειά των διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944, ἥτοι, μετὰ δέμηγον καὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν. Τὸ δέμη-

γον τοῦτο ἐπέτρεψεν ὅπως μερικὰ τμήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ καταφθάσουν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας μετὰ Ἀγγλικῶν τοιούτων καὶ ἐκδιώξουν τὰ εἰσρεύσαντα εἰς Ἀθήνας κομμουνιστικὰ τμήματα, κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος καὶ ἀφθόγου αἵματοχυσίας. Ἄν οἱ κομμουνισταί, προβλέποντες τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐν χρόνῳ, εἶχον προσυγκεντρώσει εἰς περιοχὴν Ἀττικῆς μερικὰς δυνάμεις, θὰ ἠδύναντο, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν εἰς τὰς πόλεις Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς ὁμοφρόνων, νὰ καταλάβουν ἀμαχητὶ τὴν Ἀρχήν, πρὸ τῆς ἀφίξεως Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν Δυνάμεων ἐκ Μ. Ἀνατολῆς, δημιουργοῦντες οὕτω τετελεσμένον γεγονός.

Τὰ ἐπισυμβάντα κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1944 ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τυγχάνουν γνωστὰ καὶ εὐρέως ἔχουν ἀναπτυχθῇ παρὰ τοῦ Τύπου καὶ διαφόρων ἄλλων συγγραφέων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσω εἶναι:

— Διατί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κομμουνιστῶν νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας παρὰ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἥ τ ο ι :

— Διατί δὲν ἐνηργήθη καταδίωξις τῶν ἐν διαλύσει κομμουνιστῶν μέχρι ὁριστικῆς ἐξουδετερώσεως τούτων, ἀλλ' ἀφέθησαν ἐλεύθεροι διώξεως, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ μεταδοῦν ἄλλοι οἴκοι, ἄλλοι (ὁ ὄγκος τῶν μαχητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καθοδηγητῶν) εἰς Σερβίαν, ἢ Ἀλβανίαν μετὰ τοῦ δυναμένου νὰ μεταφερθῇ ὕλικοῦ των.

Κατὰ τὴν ἀρχηγίαν μου ἐν τῷ Γ.Ε.Σ., εἰς συζήτησιν μὲ τὸν Ταξίαρχον Παπαθανασιάδην, (Διευθυντὴν τῆς Α1 — ΓΕΣ — Ἐπιχειρήσεις), παρασταμένου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς συμφωνίας τῆς ΒΑΡΚΙΖΑΣ, κατ' ἐρώτησίν μου, διατί ἄφησαν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως μετὰ τὴν ἦτταν τῶν κομμουνιστῶν ἐν Ἀθήναις, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι: «Τὸ ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤθελεν ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΡΙΤΟΥ ΓΥΡΟΥ (Μέσων 1946)

(α) Σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ῆ κ α τ ά σ τ α σ ι ς τ ῶ ν κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ῶ ν ἀ μ έ σ ω ς μ ε τ ά τ ῆ ν Β ά ρ κ ι ζ α ν

ΙΟ. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βάρκιζας, ἐκ τῶν ἐνόπλων κομμουνιστῶν:

— Ἄλλοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ χωρία των ὁδικῶς, παραδώσαντες, ἢ ἀποκρύψαντες τὰ ὅπλα των. Οὗτοι ἦσαν οἱ μὴ σοδαρῶς ἐκτεθειμένοι εἰς ἐγκληματικὰς πράξεις.

— "Άλλοι παρέμειναν εις Ἀθήνας κυρίως, καὶ λοιπὰς μεγαλοπόλεις, κρυπτόμενοι. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκτεθειμένοι κάπως ἐγκληματικῶς καὶ οἱ πολιτικοὶ καθοδηγηταί.

— "Άλλοι ἔμειναν εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς χώρας ἐπικεφαλῆς μικροσυμμοριῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐκδιαστικῶς, εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν. Οὗτοι ἦσαν οἱ κατὰ τὴν κατοχὴν «Καπετανέοι», καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν βραδύτερον ὡς ἀρχηγοὶ «Κέντρων στρατολογίας καὶ ὀργανώσεως κομμουνιστῶν ὑπαίθρου».

— "Άλλοι τέλος εἰσῆλθον εἰς τὰ ὄμορα Κράτη, (Ἀλβανίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν), μεθ' ἅπαντος τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου των.

Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς τέσσαρες μὲ πέντε χιλιάδας, ἀπετελοῦντο ἀπὸ στελέχη τοῦ ἡττηθέντος κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ πολιτικούς καθοδηγητάς, ἀπὸ τοὺς ἐγκληματικῶς ἐκτεθειμένους, καὶ τέλος ἀπὸ τοὺς μᾶλλον νεωτέρους, δεκτικούς στρατιωτικῆς μορφώσεως, ἴνα, μετὰ εἰδικὴν εἰς σχολεῖα μετεκπαίδευσιν, χρησιμοποιηθοῦν ἐν καιρῷ, ὡς κατώτερα καὶ ἀνώτερα στελέχη τοῦ ἐνόπλου κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὸν ἐπικείμενον «τρίτον γύρον».

(6) Πολιτικὴ δράσις κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν.

11. Πλεῖστοι ἐκ τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν τοῦ κομμουνισμοῦ, παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τόσον ἐν Ἀθήναις, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐνήργουν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Κράτους, τὴν μυστικὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας κατὰ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα. Διὰ τῶν ἐφημερίδων των, («Ριζοσπάστης»), καὶ ἄλλων φιλικῶς προσκειμένων, διέχεον ὄχι μόνον ὁδηγίας εἰς τοὺς ὁμοφρονούντας, ἀλλὰ καὶ παρουσίαζον πᾶν γεγονὸς ὑπὸ μορφὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶναι κομμουνιστικῶς ἐκμεταλλεύσιμον. Φανερά καὶ ἀπροκάλυπτα, σὺν τῷ χρόνῳ, ὠμίλουν περὶ «τρίτου γύρου».

12. Ἐκ τῶν ἄνω φανερά ἐξάγεται, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ οὔτε πρό, οὔτε κατὰ, οὔτε μετὰ τὴν Βάρκιζαν, ἐσκέφθησαν σοβαρὰ νὰ νομοταγήσωσιν, ἀλλ' ἀπλῶς εὐρεθέντες ἐν μαχητικῇ ἀδυναμίᾳ κατὰ τὰ Δεκεμβριανὰ νὰ καταλύσωσι τὸ νόμιμον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστῶς, ὑπέγραψαν τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας διὰ νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ κερδίσωσι χρόνον ἀναδιοργάνωσεως καὶ ἐκδηλώσεως νέας κατὰ τοῦ Κράτους προδοτικῆς ἐνόπλου ἐνεργείας. Ἰδοῦ, διατί εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ μὴ ἐκμετάλλευσίς ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Δεκεμβριανῆς ἐπιτυχίας ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς, τοὺς ἀπόντας ἐκ τῆς Πατρίδος καὶ ἐν ὁμηρίᾳ διατελοῦντας ἐν Γερμανίᾳ, γεγονὸς στρατιωτικῶς ἀνεξήγητον καὶ ὀλέθριον, ὡς καὶ τὰ μεταγενέστερα ἀποτελέσματα ἐμφανῶς τοῦτο κατέδειξαν.

(γ) Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ὁργάνωσις συμμοριτῶν

Α') Ἐκπαίδευσις στελεχῶν.

13. Ἡ τακτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν κατωτέρων στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν ἐγένετο εἰς τὰ γείτονα Κράτη (κυρίως εἰς Μπουλγαρίαν). Αὕτη ἠκολούθησε τὰς Ῥωσικὰς τακτικὰς μεθόδους καὶ ἀρχάς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐτηροῦντο ἀπαρεγκλίτως αἱ ἀρχαὶ τῆς τακτικῆς μάχης:

Ὅτι:

— Ἡ πληροφορία ἀνεζητεῖτο ἐπιμελῶς καὶ πλήρως, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσίς της ἐνηργεῖτο ἐγκαίρως.

— Ὁ τακτικὸς αἰφνιδιασμὸς ὀργανοῦτο ἐπιμελῶς, καὶ ἐξεπέμπετο ἐπικαίρως.

— Ἡ κύκλωσις τῆς προβλεπομένης θέσεως ἐνηργεῖτο πανταχοῦ, ὅπου αἱ τακτικαὶ θέσεις τῶν ἀντιπάλων ἐπέτρεπον τοῦτο. Δεδομένου δέ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε σταθερὰ γραμμὴ μάχης καὶ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ εἶχον τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς χώρας, ἡ ἄνω ἐνέργεια (κύκλωσις ἢ ὑπερκέρασις προσβαλομένης τοποθεσίας) κατὰ τὸ πλεῖστον ἦτο δυνατὴ εἰς αὐτούς.

— Ἡ ἀπασχόλησις τῶν γειτονικῶν τμημάτων καὶ τῶν δυναμένων νὰ προστρέξωσιν εἰς βοήθειαν τοιούτων, ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ χρόνου τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπιθέσεώς των, ἐμελετᾶτο καὶ ἐνηργεῖτο ἀπαραιτήτως.

— Ἡ διὰ ναρκῶν ὑπονόμεισις ὅλων τῶν πρὸς τὴν προσβαλομένην τοποθεσίαν ἀγουσῶν ὁδεύσεων, ἡ καταστροφὴ γεφυρῶν κλπ., πρὸς παρεμπόδισιν ἀποστολῆς καὶ ἐπεμβάσεως ἐνισχύσεων, οὐδέποτε ἀπέλειπε.

— Ἡ διὰ προπαγάνδας καὶ ἄλλων παντοίων μέσων (ὕλικόν διαφωτίσεως — μεγάφωνα κλπ.) κατάρριψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν προσδληθησομένων ἐνηργεῖτο ἀπαρεγκλίτως.

— Αἱ μέθοδοι μάχης, τόσον ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ Πεζικοῦ, ὅσον καὶ ἐν τῇ τακτικῇ τῆς συνεργασίας ὀπλων, ἦσαν αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν συγχρόνων στρατῶν, ἀλλὰ ἐπενδεδυμένοι μετὰ τὴν Ῥωσικὴν χροιάν, ἡ χαρακτηῖρα*.

Β') Ἀνωτέρα Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ Ἐπιτελικὴ τοιαύτη.

14. Ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ τοιαύτη Ἀξιωματικῶν Ἐπιτελείου φαίνεται ὅτι ἔλαβε χώραν εἰς ὠρισμένους χρονικὰς περιόδους, ἀλλὰ ἐλ-

* Διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀναγνώστας γνωρίζεται ὅτι, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ., εἶχα ἐγκρίνει τὴν δημοσίευσιν μελέτης τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πυροβολικοῦ ΝΑΤΣΙΝΑ «Περὶ τακτικῆς τοῦ ἀνταρτοπολέμου». Ἡ μελέτη αὕτη ἐκθέτει, ἐν λεπτομερείᾳ, τὰς ἐφαρμοζομένας τακτικὰς μεθόδους ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.

λείπει προσφερομένου διὰ τοιαύτην ἐκπαίδευσιν προσωπικοῦ, ἔχω τὴν ιδέαν ὅτι πολὺ ὀλίγοι ἐξεπαιδεύθησαν ἐπιτυχῶς.

— Κατὰ κανόνα, αἱ μὲν ἀνώτεραι διοικήσεις ἐνησχοῦντο ὑπὸ τῶν εὐδοκίμησάντων ἄλλοτε καπετανέων, (Βαφειάδης — Καραγεώργης — Διαμαντῆς — Στέφος κλπ.), τὴν δὲ ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν ἐνήσκουν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀλίγοι Ἕλληνες Ἀξιωματικοί, ἐνισχυμένοι προφανῶς ὑπὸ καταλλήλων τοιούτων ἐκ τῶν ὁμόρων χωρῶν καὶ κυρίως ἐκ Ρωσίας. Ἄπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔφερον Ἑλληνικὰ ψευδώνυμα, ἐγνώριζον ἐν μέρει τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπέκρυπτον ἐπιμελῶς τὴν ἐθνικὴν των προέλευσιν, μὴ ἐκτιθέμενοι εἰς μάχας, ἢ ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ παραμεθόρια καὶ ἀσφαλῆ Στρατηγεῖα τῶν Μεγάλων Μονάδων τῶν συμμοριτῶν.

Εἰς τὴν πεποίθησιν ταύτην ἄγεται τις, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν, ὁ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀνταρτοπόλεμος, νὰ ὀργανωθῇ καὶ νὰ διευθυνθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγραιμμάτους στρατιωτικῶς Βαφειάδην, Καραγεώργην κλπ. καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐπιτελικῶς ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους μονίμους Ἀξιωματικούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει καὶ εὐρίσκοντο εἰς τοὺς μαχητικούς κομμουνιστάς, διότι ἅπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἄπειροι ἦσαν καὶ ἀνεπαρκῶς κατῆρτισμένοι.

Αἱ τακτικαὶ μάχαι διὰ τὴν κατάληψιν τοποθεσιῶν ἢ πόλεων, καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΣ μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξιν οὐ μόνον ἐπιτελικῶν ξένων ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ τεχνικῶν τοιούτων.

Ἐν-συμπεράσματι, συνάγομεν ὅτι ὁ ἀνταρτοπόλεμος διηυθύνετο καὶ διεξήγετο ὑπὸ Ρώσων καὶ ἄλλων ξένων Ἀξιωματικῶν, ἐπ' ὀνόματι τῶν προμνησθέντων ἀρχηγῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐπιτελικὴν διεξαγωγὴν του, τὴν δὲ τακτικὴν ἐκτέλεσιν ἀνελάμβανον ἑφεδρα, ἢ ἐνεργὰ Ἑλληνικά στελέχη τῶν κομμουνιστῶν.

Γ') Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις συμμοριακῶν Μονάδων.

ΙΒ. Ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις τῶν Μονάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν ἦτο ἀνώμαλος, ἀλλὰ πάντοτε πρόσφορος πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας. Στὴν ἀρχὴ αἱ μικραὶ μονάδες παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφήν «ΚΑΠΕΤΑΝΑΤΩΝ», δηλαδὴ ἀριθμὸς τις συμμοριτῶν ἄλλοτε μέγας, ἄλλοτε μικρὸς ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν «καπετάνιον» καὶ μὲ ἓνα «πολιτικὸν καθοδηγητὴν».

Βραδύτερον, καὶ ἐφ' ὅσον προοδευτικὰ εἰσήρχοντο στελέχη, εἴτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, στρατιωτικῶς μορφωμένα, τὰ «καπετανάτα» μετεμορφοῦντο εἰς λόχους καὶ τάγματα. Αἱ εἰσερχόμεναι ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν δυνάμεις (Ἀλβανία — Σερβία — Βουλγαρία) ἦσαν στρατιωτικῶς ὀργανωμένοι καὶ ἐξικνοῦντο μέχρι Ταξιαρχίας καὶ βραδύτερον, εἰς Ρούμελην — Γράμμον — Βίτσι, ὀργανώθησαν εἰς Μεραρχίας τῶν δύο ἢ τριῶν Ταξιαρχιῶν.

Ἀνεξαρτήτως τῆς, ὡς ἄνω, διαγραφομένης ὀργανώσεως ὑπῆρχον καὶ εἰ-

δικαί εἰς λόχους καὶ τάγματα μονάδες, χρησιμοποιούμεναι δι' ἐπιθετικὰς τακτικὰς κρούσεις.

I) Ὑλικὸν πολέμου

16. Ὡς κατεδείχθη ἐκ τοῦ ἀλωθέντος ὑλικοῦ πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι τοῦ 1949, τὸ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὑλικὸν πολέμου ἀνῆκεν:

— Εἰς ὑλικόν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, εἶχεν εἰσαχθῆ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τοῦ ἀέρος, ἢ ἄλλως πως.

— Εἰς Γερμανικὸν ὑλικὸν ἀλωθὲν κατὰ τὴν κατοχὴν, ἢ εἰσαχθὲν μεταγενεστέρως.

— Εἰς Βουλγαρικὸν ὑλικόν.

— Εἰς Ρωσικὸν ὑλικόν, καθαρῶς ρωσικῆς κατασκευῆς· καὶ ἰδίως τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ νεώτερα μέσα μάχης.

Δείγματα ὄλων τῶν ὡς ἄνω μέσων, καὶ τῆς προελεύσεώς των, ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. ὀργανωθείσαν καὶ ἐκτεθεῖσαν, εἰς διαφόρους πόλεις, πολεμικὴν ἔκθεσιν καὶ εἰς τὰς ἀποθήκας ὑλικοῦ πολέμου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὰ ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν εἰσαγόμενα ὑλικά μετεφέροντο:

— Δι' ἐφοδιοπομπῶν ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν.

Αὗται ἠκολούθουν:

(1) Τὰς ὁρεινὰς διαβάσεις τῆς Πίνδου — Ἀγράφων καὶ ἐκεῖθεν προωθοῦντο πρὸς τὰς ὁρεινὰς περιοχὰς τῆς Γκιώνας — Παρνασσοῦ — Οἷτης — Ὄθρυος, διὰ τὰ διανεμηθῶσιν εἰς τὰς ἐκεῖ δρώσας μονάδας των, ἢ τὰ ἀχθῶσιν εἰς τὰ παράλια πρὸς διεκπεραιώσιν των, εἰς Πελοπόννησον, ἢ ἄλλαχοῦ.

(2) Τὰς ὁρεινὰς διαβάσεις τοῦ Καῖμακτσαλὰν — Παῖκου διὰ τὴν προώθησιν εἰς περιοχὰς Βερμίου — Παῖκου.

(3) Τὰς ὁρεινὰς διαβάσεις Μπέλλες — Κρούσια — Κερδύλλια, διὰ τὴν προώθησιν των εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ Χαλκιδικήν.

(4) Τὰς ὁρεινὰς διαβάσεις τοῦ Μποζντάγ — Μενοικίου — Παγγαίου διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

(5) Μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐφωδιάζοντο ἀπ' εὐθείας ἐκ Βουλγαρίας διὰ τῆς παραμεθορίου.

— Ἐπίσης ἐνηργήθη μεταφορὰ ὑλικοῦ δι' ἀεροπλάνων καὶ πλωτῶν μέσων εἰς Πελοπόννησον ἐξ Ἀλβανίας κατ' ἐπανάληψιν, ὡς κατέδειξεν ἡ εὐθις θενζινοπλοίου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Φωκιανοῦ καὶ ἡ ἀνάκρισις διαφόρων ἀρχηγῶν συμμοριῶν Πελοποννήσου.

II) Διατροφή καὶ ἐνδύσεις

17. Ἡ διατροφή ἐνηργεῖτο κυρίως ἐκ τοῦ τόπου δι' ἀρπαγῶν καὶ βιαίας εἰσφορᾶς. Ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν ἐλάχιστα εἶδη ἐνδύσεως εἰσήρχοντο καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνός, διότι καὶ ταῦτα ἐστεροῦντο τοιούτων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡθελον,

διὰ τῆς ἀρπαγῆς τροφίμων, σφαγίων, οἰκιακῶν εἰδῶν κλπ. νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς χωρικοὺς νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὰς ἰδέας των.

— Ἡ ἐνδυσίς ἦτο ποικίλη. Στολὴ χακί, διὰ τὰ στρατιωτικῶς ὠργανωμένα τμήματα, προφανῶς χορηγηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ὁμόρων Κρατῶν, καὶ ἰδιωτικὸς ἱματισμός, ποικίλης μορφῆς, προερχόμενος ἐκ τῆς ἀρπαγῆς διὰ τὰ ἀνταρτικῶς ὠργανωμένα τμήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΜΑΧΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΟΧΛΗΡΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ι) Δύναμις καὶ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις

18. Αἱ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν συμμοριτῶν ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 2ου ἐξαμήνου τοῦ 1946 ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς παραμεθορίου χώρας.

Ἐν Πελοποννήσῳ, ἤρξαντο θραδύτερον.

Κατ' ἀρχὰς αὐταὶ περιστρέφοντο:

— Εἰς ἀρπαγὴν ὕλικοῦ.

— Εἰς διαίαν στρατολογίαν.

Σὺν τῇ εἰσόδῳ ὅμως τῶν κομμουνιστικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ σὺν τῇ αὐξήσει, διὰ διαίας στρατολογίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπαρχουσῶν τοιούτων, ηὔξήθησαν καὶ αἱ ἐπιθετικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν κομμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν.

19. Κατωτέρω παρέχομεν ἀθροιστικὰ στοιχεῖα τῆς μαχητικῆς δυνάμεως καὶ δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ἀπὸ μέσων τοῦ 1946 μέχρι τέλους τοῦ 1949.

Πάντα ταῦτα θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα, ἐπιβεβαιοῦντα τὰ ἄνω:

(1) Καθαρά, ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων ἀπωλειῶν, δύνάμις τῶν κομμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν:

1946	Ἰανουάριος	2.700
»	Δεκέμβριος	9.285
1947	Ἰανουάριος	10.820
»	Δεκέμβριος	20.350
1948	Ἰανουάριος	22.350
»	Δεκέμβριος	25.000
1949	Ἰανουάριος	23.900
»	Δεκέμβριος	815
		(Μετὰ πτώσιν Βίτσι-Γράμμου)

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄνω εἰσῆλθον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ:

Ἔτος 1948	6.000
Ἔτος 1949	4.715

(2) Νεκροὶ συμμορῖται εἰς ὅλην τὴν χώραν:

Ἔτος 1946	599
Ἔτος 1947	6.977
Ἔτος 1948	16.662
Ἔτος 1949	11.946

Σύνολον 36.184

(3) Συλληφθέντες:

Ἔτος 1946	350
Ἔτος 1947	5.260
Ἔτος 1948	10.667
Ἔτος 1949	8.681

Σύνολον 24.958

Γενικὸν σύνολον φονευθέντων—παραδοθέντων—συλληφθέντων 78.302

Περὶ τραυματιῶν δὲν διαθέτομεν στοιχεῖα, διότι οὗτοι διεκομίζοντο εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, ἢ ἐνοσηλεύοντο εἰς πρόχειρα ἀπόκρυφα θεραπευτήρια, ἐντὸς τῶν ἐλεγχομένων ὑπ' αὐτῶν περιοχῶν.

Συνήθως οὗτοι ἐφονεύοντο, εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας διακομίσσεως, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν «φασιστικῶν» στρατευμάτων, ὡς ἰσχυρίζοντο, ἀλλὰ κυρίως, διὰ τὴν ἀρυόμεθα πληροφορίαν περὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἐξετάσεώς των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἄνω ἀπωλειῶν των, οἱ συμμορῖται ἐστρατολόγησαν, βιαίως ἢ οἰκαιοθελῶς, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐστάλησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ οἵτινες συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν δρωσαν δύναμιν, τὸν κάτωθι ἀριθμὸν ἀνδρῶν (ἐκτὸς τῶν γυναικῶν).

Ἔτος 1946	10.100
Ἔτος 1947	27.840
Ἔτος 1948	34.449
Ἔτος 1949	6.006

Δρῶσα ἐν Ἑλλάδι δύναμις διαρκῶς: 25.000 — 30.000

Σύνολον 103.395—108.395

Ἐάν ἐκ τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀπωλείας των βλέπομεν ὅτι ἡ δύναμις τῶν συμμοριτῶν ἐκρατεῖτο περίπου σταθερὰ περὶ τὰς 25.000—30.000.

(5) Εἰσαχθέντες εἰς δίκην, ἀθωωθέντες, καταδικασθέντες καὶ ἐκτελεσθέντες, εἴτε ὡς συλληφθέντες συμμορίται, εἴτε ὡς ἰδιῶται κομμουνισταί, βο-
ηθήσαντες ποικιλοτρόπως τὸν κομμουνισμὸν ἀπὸ 18 Ἰουνίου (Δημοσίευσίς Γ΄
Ψηφίσματος) μέχρι 31) 10) 49:

(α) Δικασθέντες ὑπὸ Στρατοδικείων	47.458
(β) Καταδίκαι εἰς θάνατον	5.543
(γ) Καταδίκαι εἰς φυλακὴν	16.771
(δ) Ἀθωωθέντες	25.336
(ε) Ὑπόδικοι	5.380
(στ) Ἐκτελεσθέντες	3.037

Ἀπὸ 7) 10) 49 μέχρι 30 Μαρτίου 1951, ὅτε ἐξήλθον τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρε-
σίας, οὐδεὶς ἐξετελέσθη.

(6) Δραστηριότης:

Ἡ δραστηριότης τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν περιλαμβάνει:

(α) Ἐκτελέσεις ἰδιωτῶν.

Ἐξ ετελέσθησαν:

Τὸ 1946	896
» 1947	1.269
» 1948	740
» 1949	118

Σύνολον 3.023

(β) Ἐπιθέσεις κατὰ στρατιωτικῶν Τμημάτων:

Τοιαῦται ἐνηργήθησαν:

Τὸ 1946	163
» 1947	339
» 1948	706
» 1949	205

Σύνολον 1.413

(γ) Ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἢ πόλεων:

Τοιαῦται ἐνηργήθησαν:

Τὸ	1946	117
»	1947	482
»	1948	958
»	1949	278

Σύνολον 1.835

(δ) Λεηλατηθέντα χωρία

Ἐλεηλατήθησαν:

Τὸ	1946	670
»	1947	2.681
»	1948	2.415
»	1949	1.151

Σύνολον 6.923

(ε) Ἀνατίναξις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ γεφυρῶν:

Ἔτη	Σιδ. Γραμμαὶ	Σιδ. γέφυραι	Ὀδ. γέφυραι
1946	5	11	28
1947	110	114	135
1948	207	202	217
1949	121	67	53
Σύνολον	443	394	433

(στ) Καταστραφέντα Αὐτοκίνητα:

Ἔτη	Στρατιωτικά	Ἰδιωτικά
1946	4	11
1947	158	120
1948	561	273
1949	211	90
Σύνολον	934	494

(ζ) Ναρκωθετήσεις:

Ἔτη	Ἀνευρεθεῖσαι	Ἐκραγεῖσαι
1946	14	18
1947	418	299
1948	6.135	1040
1949	5.146	1032
Σύνολον	11.713	2389

II) Δημιουργηθεῖσα ὁχληρὰ κατὰστασις ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.

(α) Συμμοριόπληκτοι.

20. Ἡ βιαία στρατολογία, ἡ ἐκτέλεισις ἰδιωτῶν, ὁ φόνος ἰδιωτῶν ἐκ ναρκῶν, αἱ ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἡ λεηλασία χωρίων, μαζὶ μὲ τὴν ἄρπαγὴν παιδίων ἐδημιούργησε μίαν ἀκατάσχετον φυγὴν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων καὶ κωμπούλεων πρὸς τὰς πόλεις, ἡ ἔδρας στρατιωτικῶν τμημάτων, διὰ τὰ ἀσφαλισθῶσιν ἐκ τῶν βιαιοτήτων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν. Οἱ πρόσφυγες οὗτοι, ἡ κοινῶς καλούμενοι «συμμοριόπληκτοι», ἀνήρχοντο δι' ὅλην τὴν χώραν εἰς χιλιάδας πλέον τῶν ἑξακοσίων. Αἱ χιλιάδες αὗται τῶν συμμοριοπληκτῶν ἀποτελοῦσαι τὰ 4) 5 καὶ περισσότερο τῶν κατοίκων τῆς παραμεθορίου καὶ τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ὁρεινῶν περιοχῶν, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου δὲν ἦτο φίλος τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀθάνατον Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τὸ πᾶν ἐθυσίασεν, μηδὲ τῶν ἐστιῶν τοῦ ἐξαιρουμένων.

Τὸ ἕτερον 1) 5 τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, ἡ ἡμύνητο αὐτοδιοργανωθέν, δι' ἐλαχίστων μέσων, ἅτινα παρέσχον αὐτοῖς αἱ κρατικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, ἡ προσεποιεῖτο τὸν κομμουνιστὴν διὰ τὴν ἀποφύγῃ τὰς διώξεις καὶ κακώσεις. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων πρέπει νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς παραμεθορίου περιοχῆς τῆς Θράκης.

(6) Διακοπὴ συγκοινωνιῶν.

21. Αἱ σιδηροδρομικαὶ καὶ ὁδικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν προοδευτικῶς ἐφ' ὅλης τῆς χώρας, λόγῳ τῶν καταστροφῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων, τῆς ὑπονομεύσεως τῶν ὁδῶν ὑπὸ ναρκῶν καὶ τῆς ἐνόπλου προσβολῆς τῶν κινουμένων ἐπ' αὐτῶν συρμῶν ἢ ὀχημάτων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐλειτουργοῦν παρὰ αἱ ἀεροπορικαὶ καὶ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι, ἀνεπαρκεῖς νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν χώραν καὶ μάλιστα τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

Τὰ ἀστικά κέντρα ἀπώλεσαν τὴν ἐπαφὴν των μὲ τὴν ὑπαίθρον καὶ μόνον ἐπὶ ἐνίων ἀρτηριῶν ἐκινοῦντο ὑπὸ συνοδείαν στρατοῦ ὁδικαὶ φάλαγγες ἰδιωτικῶν ὀχημάτων, ἡ σιδηροδρομικῶν συρμῶν.

(γ) Κατάπτωσις ἠθικοῦ.

22α. Τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν κατὰ χωρίων καὶ πόλεων ἤρχισε νὰ μειοῦται, τὰ δὲ στρατιωτικὰ τμήματα ἐτήρουν, ἐν τῇ γενικῇ ἐκφράσει, παθητικὴν στάσιν, περιοριζόμενα δηλαδὴ ν' ἀποκρούσωσι τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις, χωρὶς νὰ ἐπιζητῶσι ταῦτα, καλῶς πληροφορημένα, τὴν ἐπιθετικὴν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἐνέργειαν.

(δ). Κύριαι στρατιωτικαὶ ἐνέργειαι Ἐθνικῶν δυνάμεων.

226. Ἄν ἐξαيرέσωμεν:

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐνεργείας εἰς Ρούμελην (μὴ ἐπιτυχούσας παρὰ μερικῶς καὶ δι' ἐλάχιστον χρόνον).

— Τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἐπιτυχούσαν τακτικῶς, ἀλλὰ μὲ μεγάλην φθοράν, ἀποτυχοῦσαν δὲ στρατηγικῶς, διότι ὁ ἐχθρὸς οὔτε ἐξουδετερώθη ὁλοκληρωτικῶς, οὔτε ἀπωθήθη ἀνεπιστρεπτει πρὸς τὰ ἄγρια κράτη, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἐδραιώθη εἰς γειτονικὴν τοποθεσίαν (τὸ Βίτσι).

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸ 1948, μὲ καλὰ πρωταρχικὰ ἀποτελέσματα.

— Ὅρισμένα ἄλλα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς χώρας, μὴ ἐξυπηρετοῦντα τὴν στρατηγικὴν ἐπιδίωξιν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπιτυγχάνοντα μίαν τοπικὴν ἀνακούφισιν.

Πανταχοῦ, ἀλλαχοῦ τῆς χώρας, ὅπου δὲν ὑπῆρχον σοβαρὰ στρατιωτικὰ τμήματα, τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνεργείας εἶχον οἱ κομμουνιστοσυμμορίται καὶ ἐκανόνιζον, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, τὰς κατὰ πόλεων, χωρίων καὶ μεμονωμένων στρατιωτικῶν τμημάτων ἐπιθέσεις των. Αἱ ἐπιθέσεις καὶ αἱ καταλήψεις, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον, τῶν πόλεων Ἐδέσσης, Ναούσης, Καρδίτσης καὶ Καρπενησίου, ἀπέδωσαν εἰς τοὺς συμμορίτας ὅχι μόνον τὴν ἐξουδετέρωσιν σοβαρῶν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ, ὅχι μόνον τὴν μείωσιν τοῦ ἡθικοῦ τῶν Ἐθνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀπόδοσιν εἰς στρατολογίαν καὶ λείαν τῆς συστηματικῆς καὶ ἐπιμελημένης λεηλασίας.

Ἀποφεύγομεν νὰ κάμωμεν λεπτομερῆ τακτικὴν κριτικὴν ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἀτυχημάτων τούτων, διότι ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης. Πάντως, γνωρίζομεν ὅτι διεξήχθησαν ἀνακρίσεις ἐπὶ ἐκάστης περιπτώσεως καὶ κατελογίσθησαν εὐθύναι.

III) Αἵ τιοι τῆς δημιουργηθεῖσης καταστάσεως

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀποδίδομεν τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀθλίαν διὰ τὸ Κράτος κατάστασιν εἰς τὸ ξεχαρβάλωμα, ὅπερ ὑφίστατο, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, ἡ Κρατικὴ μηχανή. Πάντως αἱ κυριώτεραι αἰτίαι ἦσαν:

(α) Ἡ Πολιτικὴ Ἡγεσία

23. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ κυβερνήσῃ δι' ἐνὸς ὑπευθύνου πολιτικοῦ κόμματος, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας διὰ τοῦ συνασπισμοῦ ὅλων τῶν κομμάτων. Ἐκαστον κόμμα κατελάμβανεν ἀ-

νάλογον ἀριθμὸν Ὑπουργείων, ἅτινα καὶ διηύθυνε (κυριολεκτικῶς ἐξεμεταλλεύετο κομματικῶς), ἄνευ συντονισμοῦ πρὸς τὰ ἄλλα Ὑπουργεῖα, ἄνευ γενικοῦ προγράμματος, ἐξ οὗ νὰ ἀπορρέωσιν τὰ εἰδικὰ (κατὰ Ὑπουργεῖον) τοιαῦτα. Ὅλαι αἱ πράξεις τῶν Ὑπουργείων διείποντο καὶ ἐμύριζον κομματισμόν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων εἰς τὰ τοῦ στρατοῦ ἦτο σκανδαλώδης. Ἐκαστος ἐπεζήτηε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς μᾶλλον δυναμικοὺς στρατηγούς καὶ ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς. Ἦκούετο νὰ λέγεται δημοσίᾳ: «Ὁ τάδε στρατηγός, ἢ ἀνώτερος Ἀξιωματικός, εἶναι φίλος τοῦ τάδε πολιτικοῦ».

Οὕτω, μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐλάμβανε χώρα μία, ἄνευ προηγουμένου, ἀθέμιτος συναλλαγὴ, τῶν πολιτικῶν ἐπιζητούντων νὰ τοποθετήσῃσιν ἐπὶ τῶν ἡγετικῶν θέσεων τοὺς ἰδικούς των, τῶν δὲ στρατιωτικῶν νὰ ἐκβάλωσι τὸν κατέχοντα ἀνωτέραν θέσιν συνάδελφόν των.

(6) Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία

24. Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐνιαία, (μοναδική), ἦτο πολυσχιδής, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ διακρίνῃ ποῖος διώκει καὶ ποῖος ἦτο ὁ ὑπεύθυνος.

Ὑπῆρχεν ἓν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ ἐμερίμνα, προπαρασκευαστικῶς διὰ τὰ τοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὁ Ἀρχηγός του νὰ διηύθυνε τὸ σύνολον τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἔασι ἐνὸς σχεδίου ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντος καὶ ἐκτελουμένου ὑπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐπίδλεψιν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν συντονισμόν καὶ τὴν ἐπέμβασιν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν του. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου ἀντικαθίσταντο εἰς βραχέα χρονικὰ διαστήματα, καὶ πρὶν ἀχθῇ εἰς πέρας πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν ἀρχηγίαν των, ἐνδεχομένως, εἶχον ἀποφασίσει. Ἡ ἀλλαγὴ ἦτο ἀπόρροια, ἢ ἀπαιτήσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν, ἢ τῶν Κυβερνήσεων κατὰ τὰς διαφόρους μεταμορφώσεις τῶν Κυβερνήσεων. Πάντοτε εὐρίσκετο εὐχερῶς ὁ διάδοχος, καὶ συνήθως ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο ἀρεστός εἰς τὰς ξενικὰς ἀποστολάς, ἢ διὰ τῆς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς φιλίας του κατώρθωνε νὰ ὑποσκάψῃ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως τὴν θέσιν τοῦ συναδέλφου του, μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ αὐτοῦ ἡ σειρά διὰ νὰ πάθῃ τὰ ἴδια παρ' ἐνὸς ἄλλου.

Οἱ πλείστοι τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐστεροῦντο ἐπιτελικῆς πείρας καὶ στρατηγικῆς ὀριμότητος.

— Οἱ Διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τῶν Ἀνωτ. Στρατιωτικῶν Διοικήσεων ἐλάμβανον μίαν ἀποστολήν, συνισταμένην συνήθως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς «ζώνης εὐθύνης των» ἀπὸ τὰς συμμοριακὰς ἐπιδρομάς, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς γειτονικὰς ζώνας. Πᾶσα ἐπέμβασις ἐκ τῶν ἄνω πρὸς βοήθειαν τῶν γειτονικῶν ζωνῶν, ἢ τὴν ἀφαίρεσιν δυνάμεων, προεκάλει τὰς διαμαρτυρίας τῶν σχετικῶν στρατιωτικῶν ὑπευθύνων καὶ τὰς ἀναφοράς των, ὅτι μειοῦται ἡ δυναμικὴ των ἀξία διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς «ζώνης εὐθύνης» των καὶ ἐπετύγχανον οὕτω, διὰ τῆς κωλυσιεργίας των, νὰ μὴν ἐκτελοῦνται αἱ διαταγαί. Ὅλα ταῦτα, ἂν ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1947 προέδαινε

εἰς τὸν διορισμὸν Ἀρχιστρατήγου, ὥς τοῦτο ἐπραξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, θὰ προελαμβάνοντο, καὶ ὁ συμμοριτισμὸς θὰ κατεστέλλετο ταχύτερον, διότι εἶχε μικροτέραν τότε ἀνάπτυξιν, ἐλαχίστας δὲ ἐπιτυχίας εἶχε κατὰ πόλεων κλπ., ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνας πού εἶχεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, καὶ δὲν θὰ ἐχύνετο ἀσκόπως τόσον αἷμα, οὔτε τόσαι καταστροφαὶ εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν πλοῦτον θὰ ἐπεφέροντο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Αον) Γενικότητες

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο παρουσιάζει πολὺ περίεργον μορφήν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν στρατιωτικὴν διαγωγὴν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας.

(α) Ἑλλειψις ψυχολογικῆς κατανόσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων ὁργάνων

28. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀγγλοι, χωρὶς νὰ μελετήσωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ἱστορίαν του, τὸ ἔδαφός του, τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι, ὅστις τόσας νίκας τοῦ ἔδωσεν κατὰ τὰς πολυαρίθμους εἰς τὸ παρελθὸν ἐκστρατείας του, ἐφήρμωσαν, χωρὶς τροπολογίας, ἀπὸ τὸ Γ.Ε.Σ. μέχρι Διμοιρίας, ὀργανισμὸν καὶ σύνθεσιν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκεῖνοι, πρᾶγμα ὅπερ δυνατόν νὰ προσηρμόζετο εἰς τὸν χαρακτῆρα των, νὰ ἀπέδιδον εἰς τὰ ἐκτεταμένα ἀποικιακὰ ἔδάφη των, νὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀπὸ τὰ ὕλικά των μέσα, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἦσαν τόσον βαρέα, τόσον δαπανηρά, ὥστε ὁ πτωχὸς Ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ Στρατὸς ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ μικρὸς καχεκτικὸς ὄνος, ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ὁποίου ἐπέθεσαν σάγμα γκαμήλας, ἀντὶ ἐνὸς ἐλαφροῦ καὶ προσφόρου σάγματος. Οὕτω καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀντὶ νὰ δεχθῇ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνταρσίας μίαν ὀργάνωσιν καὶ σύνθεσιν, προσφερομένας διὰ τὴν δίωξιν τῆς ἀνταρσίας, καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ διὰ τοῦ ὄγκου του νὰ καταπνίξῃ ταύτην ἐν τῇ γενέσει της, καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο τὰ παλαιὰ καὶ ἔμπειρα στελέχη καὶ τοὺς πολεμιστὰς ὀπλίτας τῆς Ἀλβανίας, κατετρίβετο εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὀργάνωσιν στρατοῦ μοντέρνου εἰς ἄρος τοῦ παράγοντος χρόνου, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν εἰς τὴν στρατολογίαν, ὀργάνωσιν καὶ ἐπικράτησίν των εἰς τὴν ὀρεινὴν ὑπαιθρον καὶ τὴν παραμεθόριον χώραν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν τέλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τῆς μακροχρονίου Ἀγ-

γλικῆς ἐκπαιδεύσεως κατέστη κατάλληλος διὰ μαχητικὸν κανονικὸν ἀγῶνα, τὰ μετόπισθὲν τοῦ ἦσαν τόσον θαρέα καὶ τόσον πολυδάπανα εἰς προσωπικόν, ὥστε δὲν ἠδύνατο οὔτε μὲ τὸ 1) 2 τῆς δυνάμεώς τοῦ νὰ δράσῃ ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν ἐδαφῶν, καὶ διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς μεταφορικὰς τοῦ ἀνάγκας κατέφευγεν εἰς τὰ πτωχὰ σαγματοφόρα τῶν κατοίκων, ὅπως κατὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Εὐτυχῶς βραδύτερον (ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1947) ἐπενέβη ἡ Ἀμερικανικὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν αὐξήσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐξοικονόμησιν ἀρκετὰ ἐπαρκῶν δυνάμεων, διὰ τὴν καθαρῶς μαχητικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν συμμοριτῶν, σὺν τῇ ἐξυηρητέσει τῶν μετόπισθὲν τοῦ.

(6) Σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ α ἰ ἔ π ε μ β ά σ ε ι ς Ὑ π ἔ ρ τ ῆ ς Χ ώ ρ α ς.

(1) Ἐ π ε μ β ά σ ε ι ς

26. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν σημειοῦται ἡ πρώτη ἐπέμβασις τῶν Ἀγγλων, (Διοίκησις, Στρατηγοῦ Σκόμπη), διὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, κατὰ τὰ Δεκεμβριανά.

Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη ἐπέμβασις ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἦτο μετρημένη καὶ ἐξεδηλοῦτο μόνον ὅταν ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο διὰ τὰ ἐθνικὰ τμήματα. Ἐγένετο δὲ πάντοτε δι' ἀνθρωπιστικοὺς δῆθεν λόγους καὶ ἐμειοῦτο, ἢ ἔπαυεν, μόλις τὰ ἡμέτερα τμήματα ἀπηλλάσσοντο τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, ἢ κατίσχυον τῶν ἀντιπάλων των. Ὁ πολιτικὸς λόγος τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως καὶ συγκεκρατημένης ἐνεργείας των ἦτο ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν συνέφερεν οὔτε συμφέρει πολιτικῶς ἡ κατίσχυσις τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ καθοδος τῶν Ρώσων εἰς Μεσόγειον, διὰ τοῦτο καὶ μᾶς ἐβοήθει, ὅπου ἐχρειάζετο, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ δημιουργήσῃ καὶ αἰτίαν πολέμου, ἢ νὰ προκαλέσῃ διαμαρτυρίαν τῆς Ρωσίας, ὅτι ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ξένης χώρας ὑπὲρ τῶν «φασιστῶν».

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ παρασχεθεῖσα τότε στρατιωτικὴ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας βοήθεια ἦτο θετικὴ, καὶ ἐβοήθησε πολὺ τὴν χώραν ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπικράτησιν.

(2) Δ ι ά θ ε σ ι ς Ὑ λ ι κ ο ὗ κ α ἰ ᾧ μ ε σ ο ς σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ῆ Ὑ π ἔ ρ τ ῆ ς Ἀ γ γ λ ι κ ῆ β ο ῆ θ ε ι α τ ῶ ν ἡ μ ε τ έ ρ ω ν δι ά τ ῆ ς π α ρ ο υ σ ί α ς Ἀ γ γ λ ι κ ῶ ν μ ο ν ά δ ω ν ἐ ν τ ῇ Χ ώ ρ α

27. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν καὶ διάλυσιν τῶν μαχίμων κομμουνιστικῶν τμημάτων (μετὰ τὸν Δεκέμβριον 1944), οἱ Ἀγγλοι:

— Διέθεσαν ὕλικόν πόλεμον διὰ τὴν ὅπλισιν τοῦ Ἑθνικοῦ Στρατοῦ (κα-

τὰ κανόνα, ἐκ τοῦ ἤδη χρησιμοποιοιθέντος παρ' αὐτῶν, ἢ ἀλωθέντος κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον) .

— Ἐτήρησαν ἐνίας μονάδας των ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν ἐκφοδισμόν τῶν συμμοριτῶν μέχρι ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως ἱκανῶν ἐθνικῶν δυνάμεων.

28. Τέλος, κατὰ τὸ 1947, ἡ Ἀγγλία ἐξήγγειλε, χωρὶς προειδοποίησιν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφῆκεν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τοῦ ἀκανθώδους τούτου προβλήματος εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀγγλικῶν μονάδων παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι ἡ Στρατιωτικὴ ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολή, ἥτις ἐνήργει τὴν τεχνικὴν καὶ τακτικὴν ἐκπαιδευσιν τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τὰ διάφορα Σχολεῖα καὶ Κέντρα ἐκπαιδεύσεως, ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται :

Βον) Ὁ ρ γ ά ν ω σ ι ς κ α ι σ ύ ν θ ε σ ι ς Ἐ π ι τ ε λ ε ί ω ν

29. Ἡ ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων, ἀπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. μέχρι Τάγματος, ἠκολούθησε, κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν, τὰς τοιαύτας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κατανομή τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς ἐξετείνετο, ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς πολλὰς Ἡπείρους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡ δημιουργία Ἐπιτελείων καὶ Σωμάτων (Ὑπηρεσιῶν) δέον νὰ εἶναι ἐκτεταμένη καὶ ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πολυειδεῖς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ πολέμου ἐπὶ διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ :

— Τὴν πληροφάν.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

— Τὸν συντονισμόν τῶν διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων.

— Τὴν παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν ἄμυναν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἐμπολέμων χωρῶν.

— Τὴν παντοίαν βιομηχανικὴν παραγωγὴν.

— Τὰς τεραστίας μεταφορὰς εἰς προσωπικόν, ὕλικόν πολέμου καὶ ἐφόδια

Ἀλλὰ ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις ἦσαν περιορισμέναι ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἀνάγκη ὁ σκελετὸς νὰ μείνῃ ὁ ἴδιος διὰ τὴν κατανόησιν καὶ συνεργασίαν μετὰ τῶν συμμάχων ἀποστολῶν, αἱ μὴ ἔχουσαι ὅμως ἀνταπόκρισιν ἐν τῇ πράξει Διευθύνσεις καὶ λοιπὰ ὑποδεέστερα κλιμάκια, ἔδει νὰ καταργηθῶσιν, ἢ ν' ἀνατεθῇ ἡ ὑπηρεσία των εἰς τὰς πλησιεστέρας ὁμοειδεῖς Διευθύνσεις ἢ Τμήματα.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω ἀναφέρω :

— Τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41, καίτοι διέθετε τετραπλάσιαν περίπου δύναμιν ἀπὸ τὴν διατεθεῖσαν κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον (550 περίπου χιλ. ἔναντι τῶν προσδευτικῶς ἀνελθουσῶν εἰς 140 κατὰ τὸν συμμοριακὸν ἀγῶνα), ἐν τούτοις ἢ εἰς Ἀξιωματικούς δύνამίς του ἦτο 100 ἕως 120 Ἀξιωματικοί, αἱ δὲ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὑπουργείου μόλις διέθετον ἄλλους 100 τοιούτους, ἦτοι ἐν συνόλῳ περίπου 250 Ἀξιωματικούς πάσης κατηγορίας, ἔναντι τῶν 600 τοιούτων, τοὺς ὁποίους διέθετε τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνάληψιν

τῆς Ἀρχηγίας, καὶ οὓς περιώρισα, ἐφαρμόσας τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα, εἰς 400.

— Ἡ Ταξιαρχία, ἥτις κατέστη διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἰσοδύναμος πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, εἶχε δύναμιν μικροτέραν τῶν 2) 3 ἐνὸς παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπολέμου Συντάγματος Πεζικοῦ. Ἐν τούτοις διέθετεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς εἰκοσάδα καὶ πλέον Ἀξιωματικῶν ἕναντι τῶν 7 ἕως 8, οὓς διέθετε τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόλεμον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Ἐκ τῶν ἄνω προκύπτει ὅτι, ὅχι μόνον ἡ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων καὶ Μονάδων ἦτο πολυτελής, ἀκολουθήσασα πιστῶς τὴν Ἀγγλικήν, ἄνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσεως, ἐκ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιτρεπομένης τῆς ἐν περιορισμένῳ χώρῳ ἐνεργείας των, πράγμα ὅπερ δὲν συμβαίνει διὰ τὰς Ἀγγλικὰς Ταξιαρχίας, αἵτινες, δρῶσαι μακρὰν τῆς Μητροπόλεως καὶ μεμονωμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶχον ἀνάγκην πολυαριθμοτέρου Ἐπιτελείου.

Παραδεχόμεθα ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Στρατοῦ ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐκτὸς ταύτης εἶναι μείζονες εἰς Ἀξιωματικούς, ἀλλ' ἡ θεραπεία των δὲν πρέπει νὰ γίνεταί εἰς ὅρος τῆς καλῆς Διοικήσεως τῶν μαχίμων μονάδων, ὡς τοῦτο συνέβαινε εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν συμμοριτῶν, ὁπότε πλειστάκις συνέβαινε νὰ διοικῆται τάγμα, ἀντὶ ὑπὸ ἐμπείρου καὶ δεδοκιμασμένου Ἀντισυνταγματάρχου, ὑπὸ ἐφέδρων ἢ μονίμων Ταγματάρχων, ἢ ἀπείρων μονίμων τοιούτων, οἱ δὲ λόχοι ὑπὸ ἐφέδρων Λοχαγῶν, ἢ μονίμων νεαρῶν Ὑπολοχαγῶν καὶ Ἀνθυπολοχαγῶν.

Ἐπὶ πλέον ἡ θέσις τοῦ διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας ἦτο γενική, μολονότι ἡ Ταξιαρχία συνεκρότετο ἐκ πεζικῆς μόνον δυνάμεως.

Καὶ οὕτω συνέβαινε Ταξιαρχοὶ, προερχόμενοι ἐξ ἄλλων ὅπλων (Πυροβολικοῦ — Μηχανικοῦ κλπ.) ἀγνοοῦντες τὴν ζωὴν, δυναμικότητα καὶ τὴν τακτικὴν μάχης τοῦ Πεζικοῦ, ν' ἀναλαμβάνωσι διοίκησιν μονάδων ξένων πρὸς τὸ μέχρι τοῦδε ὅπλον των, ὅπερ ἐν ταύτῃ ἐστερεῖτο τῆς ἐμπείρου καὶ ἀποδοτικῆς διοικήσεώς των.

Γον) Ἐκ παίδευσίς

(1) Ἀξιωματικῶν:

30. Αὕτη ἐνῆργεῖτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν καθοδήγησιν Ἀγγλῶν Ἀξιωματικῶν τῆς ἀποστολῆς.

Καὶ ἐδῶ ἐφήρμωσαν σύστημα καὶ προγράμματα ἐκπαιδεύσεως, ἀντίγραφα τῆς διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς Ἀξιωματικούς γιγνομένης ἐκπαιδεύσεως. Πάντως, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἡ ἐκπαίδευσις ὑπῆρξεν ἀποδοτικὴ.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἀξιωματικῶν ἐλειτούργησαν:

— Σχολεῖον Ἐπιτελῶν.

— Γενικὸν Κέντρον Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτ. Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ).

— Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Ἀξιωματικῶν, ἴδιον δι' ἕκαστον ὅπλον (Χαλκίς

διὰ τὸ Πεζικόν, Μεγάλο Πεῦκο διὰ τὸ Πυροβολικόν, Χαϊδάρι διὰ τὰς Διαδιβάσεις, Λουτράκι διὰ τὸ Μηχανικόν, Μενίδι διὰ τὰ Τεθωρακισμένα, κλπ.).

(2) Ὀπλιτῶν:

31. Ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ὀπλιτῶν ἐνηργεῖτο εἰς τὰ οἰκεία Κ.Ε.Ν. (Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων), ἡ δὲ τακτικὴ τῶν τοιαύτῃ εἰς τὰς οἰκείας μονάδας, εἰς ἃς ἀπεστέλλοντο, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. Αἱ εἰδικότητες τῶν ὀπλῶν καὶ Σωμάτων εἰς τὰ εἰδικὰ Κέντρα ἢ Σχολεῖα.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο καλὴ, διότι εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. ἐκπαιδεύοντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι ἡσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον τῶν, ἄνευ περισπάσεως εἰς ἐτέρας ὑπηρεσίας, ὅπως συνέβαινε πρὸ τῆς λειτουργίας τῶν ΚΕΝ, καὶ εἰς τὰς μονάδας, ἔνθα ἐνηργεῖτο ἡ ἀτομικὴ καὶ τακτικὴ ἐκπαίδευσις. Εἰς ταύτας αἱ ἐκπαιδευταὶ δὲν ἤλλασσον καθ' ἑκάστην, ὡς πρότερον, ὅτε οὔτε ἡ συνέχεια, οὔτε ἡ ὁμοιομορφία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξησφαλίζοντο.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐνηργεῖτο παρ' Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἶχον ὑποστῇ προεκπαίδευσιν ὑπὸ Ἀγγλῶν ὀργανωτῶν Ἀξιωματικῶν.

(3) Μονάδων:

32. Αὕτη ἐνηργεῖτο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποὺ εἰσῆλθεν ὕλικόν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στρατοῦ, αὕτη ἀνελήφθη ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς διὰ τὰς Ταξιαρχίας καὶ τὰς ἀνωτέρας ταύτης Μονάδας. Ἐν εἰδικὸν στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως Μεγάλων Μονάδων εἶχεν ὀργανωθῇ εἰς Τρίκαλα καὶ ἕτερον εἰς περιοχὴν Βεροίας, ἔνθα μετεστάθμευον διαδοχικῶς αἱ Ταξιαρχίαι καὶ αἱ Μεραρχίαι καὶ ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν τακτικὴν Πεζικοῦ καὶ τὴν Γενικὴν Τακτικὴν. Ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη διεξήχθη καλῶς καὶ ἐπωφελῶς, ὡς προσωπικῶς ἀντελήφθη ἐκ τῆς παρακολουθήσεως ἐνίων ἀσκήσεων ἐν τῇ πλαισίῳ τῆς Ταξιαρχίας.

Δον) Σ υ ν ε ρ γ α σ ί α Ἐ π ι τ ε λ ε ί ω ν μ ε τ ᾶ ξ έ ν ω ν
Ἀ π ο σ τ ο λ ῶ ν καὶ Σ υ μ π ε ρ ᾶ σ μ α τ α

(1) Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ ξένων Ἀποστολῶν:

33. Μέχρι τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ., οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν εἶχον γνῶμην ἐπικρατοῦσαν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς Ἡγεσίας. Ἦτοι, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία ἀπεφάσιζε νὰ κάμῃ μίαν ἐπιχειρήσιν, αὕτη ἔδει νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ξένων Ἀποστολῶν ὅχι μόνον ὡς σύνολον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοσθησομένην ἰδέαν ἐλιγμοῦ,

ήτις πλειστάκις δὲν συνέπιπτε πρὸς τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας. Καὶ οὕτω συνέβαινε νὰ καλῆται ἡ Ἑλληνικὴ Ἡγεσία νὰ ἐφαρμόσῃ ἸΔΕΑΝ ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν οὔτε συνέλαβεν, οὔτε ἐπίστευεν.

Ἄν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως ἦτο εὐνοϊκόν, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ἑένων Ἀποστολῶν ἰδιοποιοῦντο τὴν ἰδέαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ἂν δὲ ἦτο ἀτυχές, ἀπέδιδον τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐζήτουν τὴν ἀντικατάστασιν τῆς σχετικῆς ἡγεσίας.

— Ἰδού, διατὶ εἶπον ἐπικεφαλῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ διαγωγή τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἦτο ἀντιστρατιωτικὴ. Διότι, στρατιωτικοὶ ὄντες, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγνοοῦν τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ὑπὸ πλήρη εὐθύνην του ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς ἐφαρμοσθησομένης ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἸΔΕΑΣ ἐνεργείας, καὶ ὅτι πᾶσα ἄλλη συμβουλή, ἢ ὑπόδειξις δι' αὐτὸν δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε οὗτοι ν' ἀπαιτήσωσιν οὔτε κἂν νὰ δεχθῶσι τὴν παρένθεσιν εἰς τὸ συμβόλαιόν των τοῦ ὅρου, ὅτι ἡ γνώμη καὶ αἱ προτάσεις των ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν Ἑλληνα Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ἀσφαλῶς ἡ τοιαύτη ὀλεθρία ἀπαίτησις ἦτο ἔργον οὐχὶ στρατιωτικῶν, ἀλλὰ τῆς διπλωματίας καὶ μάλιστα τῆς Ἀγγλικῆς, ἥτις πρώτη συνῆψε τοιοῦτον συμβόλαιον, ἡ δὲ μεταγενεστέρως ἐλθοῦσα Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ ἄφησεν ἀναλλοίωτον τὴν διάταξιν ταύτην. Ἀλλὰ μήπως οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἔπραξαν τὸ ἴδιον κατὰ τὸ 1941, ὅταν τὰ ὀλίγα στρατεύματα τοῦ Οὐῆλσωνος ἀπεδιδάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅχι διὰ νὰ σώσωσι ταύτην ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν ἐπιδρομὴν, διότι εἰς τοῦτο ἦσαν ἀνίκανα, λόγῳ τῆς ὀλιγαριθμίας των (δύναμις μιᾶς καὶ ἡμισείας Μεραρχίας), ἀλλὰ ἀπλῶς διὰ νὰ δύνανται νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι προσέτρεξαν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς κινδυνεύουσας Ἑλλάδος. Καὶ τότε οἱ Ἀγγλοὶ δυσκόλως ἐδέχθησαν νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον. Καὶ μόνον ἐδέχθησαν τοῦτο, ἀφοῦ πρότερον ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὅτι, «εἰς περίπτωσιν διαφωνίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον, τὴν διαφωνίαν θὰ ἐπέλυον αἱ οἰκτεῖαι Κυβερνήσεις».

Καὶ διατὶ τὸ ἔκαμον τοῦτο; Ἀποκλειστικὰ διότι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀνασχεθῶσιν οἱ Γερμανοὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἤθελον νὰ ἔχωσιν εὐκόλον καὶ ἄνευ ὀχλήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως τὴν ἀποχώρησίν των ἐξ Ἑλλάδος. Μάλιστα, κατὰ ὁμολογίαν πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον τοῦ Ἑλλήνος Ἀρχιστρατήγου, ὅταν εὐρισκόμεθα μαζὶ διμηροὶ ἐν Γερμανίᾳ, εἰς Λοχαγὸς Ἀγγλος, ὀνόματι Σμίθ, τοῦ εἶχε εἶπη ἐμπιστευτικῶς ὅτι ὁ Ἀγγλος Στρατηγὸς Οὐῆλσων, Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικῶν Στρατευμάτων, εἶχεν ἐμπιστευτικὴν ἐντολήν τοῦ Πρωθυπουργοῦ Τσῶρτσιλ «νὰ μὴ παρασχεθῶσιν τὰ ἀγγλικά τμήματα ἐν Ἑλλάδι».

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἐδέχθησαν ὅχι μόνον τὸν Ἀξιὸν νὰ διαδῶσι (πρὸς Γευγελήν, ὡς ἐπροτάθη ὑπὸ τῶν Σέρβων), ἀλλ' οὔτε ἀνατολικῶς τοῦ Ἀλιάκμονος ἐδέχοντο νὰ μεταδῶσιν αἱ Πεζικαὶ δυνάμεις των. Ἀλλά, ἂν τὰ ἀνωτέρω συνέβαινον τότε καὶ διὰ τὴν προεκτεθεῖσαν αἰτίαν (ἐγκαι-

ρος ἀπαγγίστρωσις ἐξ Ἑλλάδος), ποία στρατιωτική ἀνάγκη κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς συμμορίτας ὑπεχρέωνε νὰ ἐπιβάλωσιν, ἄνευ εὐθύνης, τὴν γνώμην των ἐπὶ τοῦ Ἑλληνοῦ Ἀρχηγοῦ;

— Ἀνεξαρτήτως τῶν ἄνω ἢ Διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ΓΕΣ (Α1) εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν σχεδίων πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Διοικήσεως, συνειργάζετο ὑποχρεωτικά, πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους Ἀξιωματικούς τῶν Ἀποστολῶν.

Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἀσφαλῶς ἦτο καὶ ἡ μὴ τήρησις τοῦ μυστικοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων, διότι πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν ἦσαν ἀμφιδόλων κοινωνικῶν φρονημάτων.

Ἡ ἀσυνήθης αὕτη συνεργασία διαφόρων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας καὶ Ἐπιτελείου, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς:

- (1) Ἐντολὴ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ὑποφαινόμενον δι' ἐνέργειαν ἀνακρίσεων δι' ἀποτυχίαν ἐπιχειρήσεων Γράμμου 1948.

34. α) Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ (1 μῆνα περίπου) ἐκλήθην, διατελῶν ἐν ἀποστρατεία, ὑπὸ τῆς τότε Κυβερνήσεως (Κυβέρνησις Σοφούλη) νὰ ἐνεργήσω ἐξέτασιν πρὸς ἐξακρίθωσιν εἰς τί καὶ ποίους ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τῶν λίαν αἱματηρῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1948 ἐν Γράμμῳ.

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐγγράφου διαταγῆς, ἐκάλεσα τὸν ἀρμόδιον Ὑπαρχηγὸν τοῦ ΓΕΣ, Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκη, νὰ θέσῃ ὑπ' ὄφιν μου ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ Ἀρχείου, ἢ ἀντίγραφα τούτων, διὰ τὴν στρατηγικὴν ὑπ' ἐμοῦ μελέτην τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐπιχειρήσεων.

Εἶχον ἀπόφασιν νὰ κάμω ἐξέτασιν ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιοῦτῳ, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν τῷ τακτικῷ πλαισίῳ ἐξέτασις θὰ ἀπῆται χρόνον μέγαν, ἐπιτόπιον μετάδασιν, συνεργεῖα ἐξεταστῶν Ἀξιωματικῶν κλπ. Τὴν ἐξέτασιν ταύτην δὲν ἐνήργησα, διότι ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἄνω φακέλων ἐπείσθην ὅτι εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Γράμμου δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι εὐθύνης οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, καὶ διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, πράγμα ὅπερ δὲν μοι ἐπέτρεπε, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου, νὰ ἀσχοληθῶ εἰς παρομοίαν ὑπόθεσιν.

Ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, μοι παρεδόθησαν ἐν ἀντιγράφῳ δύο φάκελοι, ὧν κύριον περιεχόμενον ἦσαν αἱ γνώμαι τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, ἐπὶ τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γράμμου κατὰ τὸ 1948.

- (6) Τί ἐξάγονται ἐκ τῶν φακέλων:

35. Ἐκ τοῦ ἀπὸ 10) 4) 48 ἐγγράφου, ἐν τῷ ὁποίῳ διατυποῦνται αἱ ἀπό-

φεις τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀφορῶσαι τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀπὸ 18) 2) 48 «περιληπτικοῦ γενικοῦ σχεδίου ἐνεργείας» διὰ τὴν ἐξάθρωσιν τοῦ συμμοριτισμοῦ κατὰ περιφέρειας συνάγεται ὅτι:

— Τὸ Γ.Ε.Σ. ἐπρότεινε, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Ρούμελην (σχέδιον ΧΑΡΑΥΓΗ), ἢ κυρία προσπάθεια νὰ στραφῇ πρὸς Πελοπόννησον (ἐνισχυομένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων) καὶ πρὸς Ὁρθρυν — Ἀγραφα — Πήλιον — Ὅσσα — Ὀλυμπον — Πιέρια καὶ νήσους.

Τὸ Γ.Ε.Σ. δὲν εὑρίσκει τὰς διατιθεμένας δυνάμεις ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένας εἰς μέσα πυρὸς, ἵνα, μετὰ ἐκκαθάρισιν Ρούμελης, ἐνεργηθῶσιν ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ἡ πρότασις δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλήτ, ὅστις ἐπιμένει προφανῶς (κατὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκη), διὰ λόγους πολιτικούς - διπλωματικούς, νὰ γίνωσιν ὅπωςδὴποτε αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ὁ Ἀμερικανὸς Ταξίαρχος Τζέκινς ὑπόσχεται τὴν διάθεσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μεγάλης καταστρεπτικότητος, αἷτινες οὐδὲν ἀπέδωσαν, χρησιμοποιηθεῖσαι.

— Ἐκ τοῦ ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1948 ἐγγράφου τοῦ ἰδίου Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη (Α.Π. 632), πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πιπινέλην, ἐξάγεται ὅτι, «μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εἰς Γράμμον, ἀποφασίζεται, καίτοι ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλήτ ἀρχικῶς δὲν συνεφώνει, ἢ κυρία προσπάθεια ν' ἀχθῇ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Πεντάλοφος — Ἑπταχώριον. Ἡ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προσπάθεια ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας, τοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλήτ μὴ παραδεχομένου νὰ διατεθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἢ 52α Ταξιαρχία, ἢ ὅποια ἀπετέλει τὴν μοναδικὴν ἐφεδρεῖαν τοῦ Γ.Ε.Σ.».

Καὶ γράφει ὁ ἴδιος Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον: «Ἡ μὴ ἔγκαιρος χρησιμοποίησις τῆς 52ας Ταξιαρχίας ἐμβάλλει εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τὴν σκέψιν, μήπως ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλήτ, ὑπείκων εἰς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεώς του, χάριν πολιτικῆς τινος σκοπιμότητος, ἐπεδράδυνε μίαν ταχείαν καὶ ἐπιτυχῇ ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Γράμμου. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συντρέχει τὸ γεγονὸς τῆς μὴ διαθέσεως ἡμῖν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μὲ ἀποτελέσματα, ἅτινα οἱ Ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐγκωμιάζον ὑπερβαλόντως, μὴ ὑποπτευόμενοι ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἀπηγόρευε τὴν διάθεσιν τούτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν».

— Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἰδίου ἐγγράφου ἐξάγεται ὅτι, «ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ στρατὸς ἐνεργήσας συμφώνως πρὸς τὸ προμελετηθὲν σχέδιον, προσέκρουσεν ἐπὶ τοποθεσίας ἰ σ χ υ ρ ῶ ς ὦ ρ γ α ν ω μ έ ν η ς. Οἱ συμμοριταὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ π ο λ λ ο ὕ ὅτι ὁ Σ τ ρ α τ ὸ ς θ' ἀ ν ε λ ᾱ μ θ α ν ε ν ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ι ς κ α τ ᾱ Γ ρ ᾱ μ μ ο υ, γ ν ω ρ ί ζ ο ν τ ε ς δ ῆ κ α ι τ ᾱ ς λ ε-

πτομερείας ἀκόμη τοῦ προαναφερθέντος σχεδίου, προπαρεσκεύασαν τήν ἄμυνά των πλήρως».

(2) Συμπεράσματα

36. Συνοφίζων εἰς συμπεράσματα ὅλα ταῦτα, συνάγω:

— "Ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἑένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν εἰς τήν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, πέραν τοῦ συμβουλευτικοῦ ὀρίου, ἐγένετο αἰτία, εἰς μεγάλην τιμήν, τῶν σημειωθείσων ἀποτυχιῶν, χωρίς συνάμα ν' ἀναλαμβάνωσιν οὗτοι καί τήν εὐθύνην τῶν ἀποτυχιῶν.

Ἐπῆρξαν εἰς τὸ παρελθόν ξένοι στρατιωτικαὶ ἀποστολαὶ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ, ἀλλὰ περιορίσθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἐκπαιδευτικόν των ρόλον. Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα εὐρίσκοντο ἐντεταγμένα εἰς Γαλλικὰς Διοικήσεις, οὐδέποτε ὑπείσθηλον εἰς τήν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ περιορίζοντο ἀποκλειστικὰ νὰ διοικῶσι διὰ τῶν διδομένων ἀποστολῶν καὶ ἐντολῶν.

— "Ὅτι οἱ ἐκάστοτε Ἀρχηγοὶ τοῦ Γ.Ε.Σ. τόσοι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948, ὅσον καὶ πρότερον ἐδέχοντο τήν ἐπέμβασιν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τήν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρίς νὰ φέρωσι καί τήν εὐθύνην αὐτῶν.

— "Ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἀνελήφθησαν, χωρίς πληροφορίας ἐπαρκεῖς διὰ τήν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῶν κομμουνιστῶν, καὶ ἐπὶ πλεόν ἄνευ λήψεως προηγουμένης ἐπαφῆς πρὸς ταύτην, διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὸ μέτωπον, τὸ θάθος καὶ τήν ἰσχὺν τῶν ὁργανώσεων της, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κομμουνισταὶ ἐγνώριζον ἐν λεπτομερείᾳ τὸ Σχέδιον ἐπιχειρήσεων τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων!!! (ὄρα ἀνωτέρω διατυπούμενα ὑπὸ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη).

— "Ὅτι ἡ ἐπιθέσις, ἐξορμήσασα ἄνευ προηγουμένης λήψεως ἐπαφῆς πρὸς τήν κυρίαν τοποθεσίαν, κατετρίβη εἰς ἐπιθέσεις ἄρκετὰ δαπανηρὰς εἰς αἷμα κατὰ τῶν προκεχωρημένων ὀργανωμένων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀπωλέσασα οὕτω τήν δυναμικότητά της πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας.

— "Ὅτι ὁ παράγων αἰφνιδιασμός ἡγγονήθη παντελῶς τόσοι ἀπὸ στρατηγικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως.

— "Ὅτι τὸ ἐφαρμοσθὲν σχέδιον ἐπιχειρήσεων δὲν ἐκφράζει ἰδέαν ἐλιγμοῦ (κυρίαν προσπάθειαν), ἥτοι δὲν φέρει τήν ἰσχὺν τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς ἀσθενεστέρως καὶ μᾶλλον ἀποδοτικωτέρως κατευθύνσεως τῆς ἐχθρικής τοποθεσίας, συγκρατουμένου τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ. "Ὅλαι αἱ Μεγάλαι μονάδες ἐν Γραμμῇ Μάχης, χωρίς νὰ παρατηρῇται πρὸς μίαν κατεύθυνσιν πύκνωσις δυνάμεων καὶ μέσων μάχης (οἰκονομία δυνάμεων), ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς κλιμακώσεως εἰς θάθος δυνάμεων καὶ μέσων, ἢ διὰ τῆς σμικρύνσεως τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

— "Οτι ἡ ὑποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη κατευθύνσεις κυρίως προσπαθείας (Πεντάλοφος — Ἑπταχώριον) προσεφέρετο διὰ μικρὰν τακτικὴν ἀπόδοσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ ἀποφασιστικὸν στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα, διότι ἄγει πρὸς τὸν κύριον ὁρεινὸν ὄγκον τοῦ Γράμμου ("Ἄνω — Κάτω Ἀρένα), καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἂν διετίθετο ἡ μὴ διατεθεῖσα 52α Ταξιαρχία, πιθανῶς νὰ ἐξεμηδενίζετο, λόγῳ τῆς μικρᾶς δυνάμεώς της, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα, ἔστω καὶ ἂν κατῴρθωνε νὰ στραφῇ πρὸς ἄνω, ἢ κάτω ροῦν τοῦ Σαρανταπόρου.

— "Οτι ἡ Ταξιαρχία αὕτη δὲν διετέθη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Βάν - Φλήγρ δι' ἐκμετάλλευσιν, οὐχὶ διὰ πολεμικοὺς λόγους, ἀλλὰ μᾶλλον, ἵνα μὴ στερηθῇ ἡ Ἀνωτάτη Ἡγεσία καὶ τῆς λειτουργίας Ἐφεδρείας της, πρᾶγμα ὅπερ δὲν θὰ τῆς ἐπέτρεπε ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχόμενον ἀπρόοπτον.

— "Οτι ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ., ὄργανον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀλληλογραφεῖ, πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ Ἀντιπρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κλπ. ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ζωτικωτάτων ζητημάτων, ἐνῶ τὰς ἀντιλήψεις του ἔδει νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ.

37. γ) Τί ἔδει νὰ γίνῃ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας

— Τί ἔδει νὰ γίνῃ θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα, ἀλλὰ παραπέμπω εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐκδοθεῖσαν «Αἱ Μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ 1949», ἐνθα θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὅλαι αἱ ἄνω ἀρχαὶ ἐτηρήθησαν μετ' ἀπολύτου ἀκριθείας, ἦτοι:

— Στρατηγικὴ παραπλάνησις τοῦ ἐχθροῦ.

Μέχρι τῆς 9ης Αὐγούστου ὁ Ζαχαριάδης διεκήρυσσε ραδιοφωνικῶς ὅτι ἐπίθεσις θὰ ἐκπεμφθῇ κατὰ Γράμμου, ἐνῶ τὴν ἐπομένην ἐξεπέμπετο κατὰ Βίτσι.

— Οὐδεμία ἐπέμβασις τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τὴν ἀλλαγὴν Διοικήσεων. ἢ τροποποιήσιν τῶν σχεδίων ἐπιχειρήσεων καὶ ὅπου ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐσημειώθη τοιαύτη ἐπέμβασις, δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

— Αἱ κατευθύνσεις κυρίως προσπαθείας καὶ εἰς Βίτσι καὶ εἰς Γράμμον ἐξελέγησαν ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων κατευθύνσεων, ἀποφευγομένων τῶν ὠχυρωμένων ἰσχυρῶς θέσεων, ἢ τομέων. Εἰς Βίτσι προσεδάλομεν τὰ πλευρὰ τῆς ἐξεχούσης, ἀποφυγόντες τὴν ὠχυρωμένην ἰσχυρῶς τοποθεσίαν ΜΑΔΙ - ΜΑΔΙ.

Εἰς Γράμμον ἡ κυρία ἐπίθεσις κατηυθύνθη κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ πλευροῦ τῆς τοποθεσίας, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν παράλληλον καὶ ἐγγὺς τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

— Ἡ χρησιμοποιοῦμενη ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων δύναμις καὶ τὰ μέσα ἦσαν τὰ 4) 5 τῆς διατιθεμένης διὰ τὴν ἐπίθεσιν δυνάμεως καὶ ἐπὶ ζώνης λίαν περιορισμένης, τοῦ λοιποῦ μετώπου συγκρατουμένου δι' ἐλαχίστων δυνάμεων.

Μία και ἡμίσεια Μεραρχία ἦτο πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἐτοίμη νὰ ἐπέμδῃ, ὅπου καὶ ὅποτε παρουσιάζετο ἀνάγκη.

— Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ μας, καίτοι κατὰ τὸ 1949 ἐπρόκειτο περὶ δύο τοποθεσιῶν (Βίτσι — Γράμμος), ἦτο ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν τοῦ 1948, ἀλλὰ ἐξοικονομήσαμε δυνάμεις ἐκ τῆς ἀποδεσμεύσεως τοιούτων μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Νοτίου Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς τῶν περιοχῶν Γράμμου — Βίτσι μεγάλων Μονάδων, διὰ προσφόρου διατάξεώς των ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἀποστολὴν των.

(δ) Ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948 καὶ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῆς καταλήψεως Βίτσι — Γράμμου κατὰ τὸ 1949.

38. Αἱ ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948, χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα (καταστροφή, ἢ ἐκμηδένισις τῶν συμμοριτῶν), ἦσαν τεράστιαι. Οἱ συμμοριταί, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὸν Γράμμον, ἐγκατεστάθησαν εἰς Βίτσι εὐρέως. Ἐκαμον δηλαδὴ ἀπλὴν μετατόπισιν ἀπὸ μιᾶς τοποθεσίας εἰς ἄλλην!!!

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων εἰς Γράμμον τὸ 1948 ἦσαν:

	Φοινεῦθ' ἔντες	Τραυματαίαι
Ἀξιωματικοὶ	430	1.096
Ὀπλίται	4.755	16.993
Σύνολον	5.185	18.089

Ἐνῶ διὰ τὴν κατάληψιν, κατὰ τὸ 1949 τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου δύο τοποθεσιῶν, πλήρως ὠχυρωμένων, εἶχομεν ἀπωλείας:

	Νεκροὶ	Τραυματαίαι
Ἀξιωματικοὶ	59	265
Ὀπλίται	893	3636
Σύνολον	952	3901

Ἡ διαφορά, καίτοι κατὰ τὸ 1949 πρόκειται περὶ δύο τοποθεσιῶν, εἶναι τεραστία.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν ἀπωλειῶν εἶναι ἀποτέλεσμα:

— Τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῶν ἐχθρικῶν τοποθεσιῶν.

— Τοῦ παράγοντος αἰφνιδιασμοῦ τόσον ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ, (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ ποία ἐκ τῶν δύο τοποθεσιῶν θὰ προσβλῇ πρῶτον), ὅσον καὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιούτῳ (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ, πότε καὶ πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν ἢ κυρίᾳ προσπάθεια θὰ ἐξεπέμπετο) .

— Τῆς καλῆς προπαρασκευῆς ἀπὸ στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Τῆς καλῆς ἐκτελέσεως. Ἐγένοντο ἔνια τακτικὰ σφάλματα, ἅτινα οὐδέποτε ἀπολείπωσιν, ἀλλὰ ταῦτα ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὴν εἰς ἄλλας ζώνας καλὴν καὶ ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(ΚΑΤΑ ΤΟ 1947)

39 καὶ **40.** Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1947, ἐν ἀποστρατεία διατελῶν, τῇ ἀπαιτήσῃ τῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου, ἐδέχθην ν' ἀναλάβω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης. Κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' ὁρκωμοσίαν μου, παρισταμένου τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν Ἀρχηγῶν πολιτικῶν κομμάτων Παπανδρέου καὶ Κανελλοπούλου, ἐδήλωσα ὅτι ἐγὼ ἀναλαμβάνω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης, οὐχὶ ὡς κομματικὸς Διοικητής, ἀλλὰ, λόγῳ τῆς καταστάσεως (εὐρίσκετο ἡ κομμουνιστικὴ ἀνταρσία εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν), ὡς παλαιὸς στρατηγός. Κατὰ συνέπειαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προσοχή μου θὰ ἐστρέφετο, οὐχὶ τόσο εἰς τὸ Διοικητικὸν πολιτικὸν ἔργον, ὅσον εἰς τὸν συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τῆς μεμακρυσμένης αὐτῆς ἁκρας τῆς χώρας μας.

Πάντες, μετ' εὐχαριστήσεως, ἐδέχθησαν τὰς τοιαύτας δηλώσεις μου.

— Ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας ἐν Θράκῃ δὲν ἦτο καλὴ. Ἡ ἀπὸ Νέστου Ἑλληνικὴ Δυτικὴ Θράκη, μέχρι Ὁρμενίου εἶναι λίαν στενὴ εἰς πλάτος. Ἡ μέση τομὴ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ Βουλγαρικῆς μεθορίου, μέχρι ποταμοῦ Ἐδρου, (τουρκικὴ μεθόριος), ἢ μέχρι θαλάσσης εἰς τινὰς κατευθύνσεις, κατέρχεται κάτω τῶν τριάκοντα χιλιομέτρων.

— Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι συμμορῖται κομμουνισταί, ἐκκινοῦντες ἐκ Βουλγαρίας τὸ ἐσπέρας, ἠδύναντο νὰ προσβάλωσιν οὐ μόνον τὰ ἐγγὺς τῆς μεθορίου χωρία, ἀλλὰ καὶ τὰς βαθύτερον εὐρισκομένας κωμοπόλεις τῆς Θράκης (Ὁρεστιάδα — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρρας — Ἀλεξανδρούπολιν — Κομοτηνὴν — Ξάνθην), καὶ νὰ ἐπανέρχωνται ἐντὸς τῆς ἰδίας νυκτὸς εἰς τὴν παρამεθόριον.

II.— ΕΥΚΟΛΟΣ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΜΜΟΡΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

41. Εἰς τὴν Θράκην θὰ ἡδύνατο νὰ δημιουργηθῇ εὐχερέστερον καὶ ἀκωπώτερον κομμουνιστικὸν «Ἐλεῦθερον Κράτος», ἀλλὰ προφανῶς διὰ πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς λόγους, σχέσιν ἔχοντας μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος των, ἡ περιοχὴ Γράμμου — Βίτσι προσεφέρετο ἀποδοτικώτερον ἀπὸ τὴν ἀσφαλὴ μὲν, ἀλλὰ μεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ κατάληψις μόνον τῆς περιοχῆς Σαππαὶ — Ἀλεξανδρούπολις θὰ τοὺς ἐξησφάλιζεν ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου καὶ θὰ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσίν των ὅλας τὰς περικλειομένας ὀπισθεν, ἀρκετὰ πλουσίας, προμνησθείσας πόλεις. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἡ διεύθυνσις, τροφοδότησις καὶ παρακολούθησις πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς τοῦ ἀγῶνος εἰς Βόρειον, Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, ὡς τοῦτο ἐπετυγχάνετο ἐκ Γράμμου καὶ Βίτσι.

— Ἐκθέτω τὴν σκέψιν ταύτην ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ καταδείξω ὅτι ἡ Δυτικὴ Θράκη ἐν μέρει, ἢ ἐν τῷ συνόλῳ της, ἦτο εὐαίσθητος περιοχὴ εἰς σοβαρὰς καὶ ἐπικινδύνους προσβολὰς ἐκ μέρους τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κομμουνιστοσυμμοριτῶν, χωρὶς ὃ Ἑλληνικὸς Στρατὸς νὰ ἔχη τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐλιχθῇ, καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ρίψῃ πρὸς τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς χώρας σοβαρὰς δυνάμεις, χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο μία Μεραρχία μόνον (ἡ VII) ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ τμήμα ἀπὸ Νευροκοπίου μέχρι περιοχῆς Ἀνδριανουπόλεως (πλέον τῶν 350 χιλ. διαδρομῇ μεθοριακῇ).

III.— ΤΙ ΕΠΕΤΥΧΟΝ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

42. Ὁ Ἀείμνηστος καὶ ἡρωϊκὸς Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Ἀσημακόπουλος, ὅστις, ὡς Συνταγματάρχης, διετέλεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου ἐν Ἀλβανίᾳ (ἐφονεύθη τὸ 1948 ὑπὸ ἐκραγείσης νάρκης) ἔδειξε πλήρη κατανόησιν εἰς τὰς ὁδηγίας μου. Αἱ διοικητικαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἐπίσης.

Οὕτω ἐπέτυχον:

— Διὰ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν νὰ ὀχυρώσω κατὰ τὸν μᾶλλον πρόσφορον τρόπον ὅλας τὰς πόλεις τῆς περιφερείας τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Δημοσίου, ἀλλ' ἐξ ἐράνων καὶ χρημάτων Δήμων καὶ Κοινοτήτων.

— Αἱ πόλεις Ὀρεστιάς — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρραι — Ἀλεξανδρούπολις — Σάππαι — Κομοτηνὴ — Ξάνθη — Καβάλα — Δράμα καὶ αἱ σπουδαιότεραι μεταξὺ τούτων κωμοπόλεις κατέστησαν ἀπόρθητοι καὶ οὐδεμία τούτων περιέπεσεν εἰς τοὺς κομμουνιστάς, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις των, καίτοι ἡ ἐνυπάρχουσα ἐν αὐταῖς στρατιωτικὴ δύναμις ἦτο ἐλαχίστη, ἐνισχυμένη διὰ πολιτῶν (ἀρχὴ δημιουργίας τῶν ΜΑΥ ἢ δὴ ΤΕΑ).

— Ν' ἀπαλλάξω ἀρκετάς δυνάμεις τοῦ Στρατοῦ, ἀπὸ τὴν χρησιμοποίη-

σίν των εἰς τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν. Αὐταὶ ἐλευθεροκίνητοι πλέον οὔσαι, ἡδύ-
ναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς κινηταὶ ἐφεδρεῖαι, εἴτε πρὸς ἄμυναν τῶν πό-
λεων, εἴτε διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν σημειουμένων ἐν ὑπαίθρῳ συμμοριῶν.

— Ἡ ἐπὶ 18μηνον ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης Ὑπηρεσία μου κατη-
γαλῶθη ἀποκλειστικὰ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω διατυπωμένου σκοποῦ,
διότι ἡ ἐπιδιώξις δημιουργίας ἔργων κοινωνικῆς, ἢ παραγωγικῆς ὠφελείας ἦτο
καθαρὰ ματαιοπονία, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίστατο διαρκὴς μόνιμος ἀσφάλεια ἐν τῇ
ὑπαίθρῳ, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι καὶ τὰ ὑφιστάμενα, ἢ ἐπιδιορθούμενα τοιαῦτα
ἔργα κατέστρεφον οἱ συμμορίται.

IV. — ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΕΝΙΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙ- ΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΕΞΗΓΗΤΟΙ ΤΙΝΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ (Ἐπεισό- δια Σαχὶν Κομοτηνῆς — Ἐξέτασις Κωνστανταράκου).

43. Ἡ γνῶσις, ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ ἡ
συχνὴ ἀλλαγὴ τῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἐδημιουργοῦν γενικὴν
ἀποκαρδίωσιν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀποστολῶν, (τότε ἦτο μόνον ἡ Ἀγγλικὴ ὑπὸ
τὸν περιώνυμον Ρῶλυξ), εἰς τὰς τακτικὰς ἐνεργείας τῶν Διοικήσεων ἦτο δυ-
σεξήγητος στρατιωτικῶς καὶ λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος.

Μνημονεύω ἐνταῦθα μερικὰ ἐπεισόδια, προσωπικῆς ἀντιλήψεως, χαρα-
κτηριστικά, ἂν ὅχι τι ἄλλο, τῆς νοστοπρίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν Ἀγγλῶν
Ἀξιωματικῶν, περὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθη-
κόντων των παρὰ τῷ ἀγωνιζομένῳ Ἑλληνικῷ Στρατῷ.

— Ἐνηργοῦντο Β.Δ. τοῦ Σαχὶν (περιφέρεια βορείως Ἐάνθης) ἐπιχειρή-
σεις, μὲ ἐπιτυχίαν κατὰ συμμοριτῶν, κινουμένων διὰ τοῦ παραμεθορίου χώρου,
ἐκ περιοχῆς Κομοτηνῆς, εἰς περιοχὴν Κούλας Ἀνω Νέστου. Εἰς Ἀγγλος Ἀ-
ξιωματικὸς ἐξήτει ἀπὸ τὸν ἐν Ἐάνθῃ Ταξίαρχον Ἰωάννου ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς
μαχομένους Ἀξιωματικούς, προκειμένου εἰς Σαχὶν νὰ τοὺς κάμῃ διάλεξιν
τινα!!! Ὁ Ταξίαρχος ἡρνήθη καὶ εὕρισκόμενος εἰς Ἐάνθην τότε τὸν ἐπήγεσα
προσωπικῶς, διὰ τὴν ἄρνησιν του ταύτην.

— Εἰς Κομοτηνὴν, εἰς ἕτερος Ἀγγλος Ἀξιωματικὸς, ἐξήτησε καὶ ἔλαβε
τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ μοναδικὴν ἐφεδρεῖαν Στρατοῦ, ἵνα τὴν νύκτα ἐνεργήσῃ
δοκιμαστικὴν ἐπίθεσιν πρὸς ἐξακρίβωσιν, ἂν οἱ συμμορίται εἶχον πυροβολικόν.
παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν διέθετον τοιοῦτον. Τὴν ἰδίαν νύκτα οἱ συμ-
μορίται προσέβαλον ἀντιθέτως τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ ἐγγὺς τῆς Κομοτη-
νῆς χωρίον Πρόκτιον καὶ τὸ ἐλεηλάτησαν δεινῶς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐπὶ τοῦ
προκειμένου ὅτι ἡ δοκιμαστικὴ ἐπίθεσις, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀξιωματικοῦ ὑπο-
δειχθεῖσα καὶ ἐκτελεσθεῖσα ἐγένετο ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς συμμοριακῆς κατὰ Προ-
κτίου ἐπιδρομῆς;

— Ἐξ ἀναφορᾶς Ταγματάρχου τῆς Α2 Διευθύνσεως τοῦ Γ.Ε.Σ., ὅστις
ἐνήργησεν ἐξέτασιν ἀνακριτικὴν τοῦ συμμορίτου Κωνστανταράκου, συνδέσμου

τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Πελοποννήσου καὶ συλληφθέντος κατ' ἀπόπειράν του νὰ διαβῇ κολυμβῶν τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἵνα συνδεθῇ μὲ τὸν συμμορίτην ἀρχηγὸν Στερεᾶς Ἑλλάδος, διότι ὅλοι οἱ ἀσύρματοί των ἐν Πελοποννήσῳ εἶχον ἀλωθῇ, ἢ καταστραφῇ, ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμμοριτῶν Πελοποννήσου Γκουζέλης, ἀποστέλλων τὸν Κωνσταντάρικον εἰς ἐκβολὰς ΝΕΔΑ ποταμοῦ (μεταξὺ Ζαχάρως — Κυπαρισσίας), ἵνα ὑποδεχθῇ τὸ ἀποστελλόμενον τρίτον θενζινόπλοιον ἐξ Ἀλβανίας, ἔμπορτον ὕλικου πολέμου, μετὰ τὴν καταδύθισιν τοῦ δευτέρου τοιούτου εἰς Ὀρμον Φωκίαν, τῷ εἶπε: «Ἐὰν μαζὶ μὲ τὸ πλήρωμα ἰδῇς Ἀγγλους, νὰ μὴ παραξενευθῇς». Τί ἤθελον οἱ Ἀγγλοι εἰς τὸ θενζινόπλοιον; Κατ' ἐμὲ διὰ νὰ παρουσιασθοῦν ὥς κυβερνῆται τοῦ θενζινόπλοιου εἰς περίπτωσιν ὑποφίας, πρὸς ἀποφυγὴν πολεμικῶν καὶ ἄλλων συνεπειῶν.

— Εἰς τὴν τότε Κυβέρνησιν καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἔκαμα διαφόρους προτάσεις περὶ διαθέσεως ὅπλων, διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν κατοίκων τῶν παραμεθορίων χωρίων στρατιωτικῶς. Ταῦτα, κείμενα ὀπίσω τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου γραμμικῶς, καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν της, θὰ ἀπετέλουν ἓνα φρᾶγμα προειδοποιήσεως καὶ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς καθόδου τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μέχρις ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ αἵτησίς μου αὕτη δὲν ἐθεραπεύθη. Κατὰ δὲ προφορικὴν πληροφορίαν, οἱ Ἀγγλοι ἤρνοῦντο τὴν διάθεσιν τῶν ὅπλων τούτων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δυνατὸν οἱ χωρικοὶ νὰ ἔκαμνον κακὴν χρῆσιν αὐτῶν!!!

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

- (1) Ὑποβολὴ «σκέψεων περὶ τρόπου ἐνεργείας ἐπὶ ζητήματος ἀνταρσίας» ὑποφαινομένου πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Στρατηγὸν ΠΑΠΑΓΟΝ.

44. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947, εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον, ὄντα τότε ΜΕΓΑΝ ΑΥΛΑΡΧΗΝ καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Στράτον, παρέδωσα τὸ ἀμέσως κατωτέρω Σχέδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις καὶ τρόπος ἐπὶ τῆς καταστολῆς τῆς ἀνταρσίας».

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΓΟΣΜΑ — ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΘΡΑΚΗΣ — ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ—ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐπὶ τοῦ Ζητήματος τῆς Ἀνταρσίας

I.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΝΤΑΡΤΩΝ (Περίληψις)

Οἱ ἐκδηλωθέντες δραστηκῶς ἐν ὑπαίθρῳ ἀντάρται ἀνέρχονται εἰς 25—30 χιλιάδας. Ἐκ τούτων οἱ περισσότεροι δρῶσιν εἰς τὴν ἀπὸ ΑΔΡΙΑ μέχρι Ε-

ΒΡΟΥ παραμεθόριον τῶν γειτονικῶν πρὸς θορρᾶν χωρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων αὐτῆς.

Ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ μεμονωμένων τμημάτων Στρατοῦ, ἐκδηλουμένας κυρίως κατὰ νύκτα.

— Εἰς ἐπιδρομὰς κατὰ χωρίων ἀφυλάκτων, ἢ ἡσφαλισμένων διὰ μικρῶν τμημάτων Στρατοῦ, ἢ ΜΑΥ, πρὸς λαφυραγωγίαν, στρατολογίαν καὶ ἀντεκδικήσεις.

— Εἰς προσβολὰς σιδηροδρομικῶν ἀμαξοστοιχιῶν, ἢ φαλάγγων αὐτοκινήτων.

— Εἰς καταστροφὰς σιδηροδρομικῶν ἢ ὁδικῶν ἔργων, πρὸς διακοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν.

— Εἰς ἐπιθέσεις γενικωτέρας σημασίας κατὰ πόλεων, πρὸς τὸν σκοπὸν καταλήψεως μιᾶς τούτων καὶ ἐπιτεύξεως ἐντεῦθεν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὠφελημάτων (ἐπιθέσεις κατὰ Κονίτσης — Μετσόδου — Γρεβενῶν — Φλωρίνης — Κιλκίς — Ναούσης — Κομοτηνῆς — Σουφλίου κλπ., ἅπασαι ἀποτυχοῦσαι).

Ὁ τακτικὸς τρόπος ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς ἐπιθετικὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐνεργείας, τῆς θέσεως προσβολῆς ἐκλεγομένης μετὰ πάσης ἐλευθερίας, (κέκτῃνται ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐνεργείας).

Ἡ ἐπιθετικὴ των ἐνέργεια ὑποδοηθεῖται:

— Δι' ἀπασχολήσεως τῶν γειτονικῶν ἐθνικῶν τμημάτων διὰ πυρὸς ἐκ τοῦ μακρόθεν.

— Διὰ ναρκοθετήσεως τῶν ὁδῶν, δι' ὧν θὰ προσέτρεχον ἐνισχύσεις, ἢ θὰ ἐνηργεῖτο ἐκμετάλλευσις κατ' αὐτῶν τῆς ἀποτυχίας των.

Εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας, ὅπερ πάντοτε μέχρι τοῦδε συνέθη, ἀποσύρονται πρὸς τὴν γειτονικὴν μεθόριον καὶ ἀνασυγκροτοῦνται, περιθάλλονται, νοσηλεύονται κλπ. ἐντὸς τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἢ τοῦ ἡμετέρου παραμεθοριακοῦ τοιοῦτου χώρου ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῶν φυλακίων τῶν ὁμόρων χωρῶν.

Ὁ τρόπος τῆς συμπτύξεώς των γίνεται εἴτε τηρουμένων τῶν ἀρχῶν τῆς συμπτύξεως, εἴτε διὰ κατατιμήσεως εἰς μικρὰς ὁμάδας, συγκεντρουμένας εἴτα διὰ παντὸς δρομολογίου εἰς χώρον προσυμπεφωνημένον, ἐκτὸς καὶ μακρὰν τοῦ τακτικοῦ πεδίου μάχης.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ὁ δεύτερος οὗτος τρόπος ἀποσύρσεως εἶναι ὁ συνήθης.

Γενικὴ ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ἐκ τῶν ΑΝΩ.

Οἱ ἀντάρται, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐνεργήσωσι κανονικὴν τακτικὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους μονίμως καὶ σταθερῶς, περιλαμβάνον πόλιν τινά, ἐνεργοῦσιν ἐπιδρομὰς κατὰ κατοκημένων τόπων, πρὸς

ληλασίαν (δέλεαρ ἑλκυστικόν) καὶ στρατολογίαν. Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι τῶν ὑποδοηθοῦνται τακτικῶς δι' ἀπασχολήσεως ἡμετέρων γειτονικῶν τμημάτων καὶ ναρκοθετήσεων τῶν ἀγουσῶν εἰς τὴν προσβαλλομένην πόλιν ἢ χωρίον ὁδοῦν.

Ἐπὶ πλεον τῶν ἄνω στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν ἐπιζητοῦσι διὰ ναρκοθετήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν τὴν διακοπὴν τούτων, ἵνα οὕτως ἐπιτύχωσι τὴν δημιουργίαν ἀνυποφόρου ἐσωτερικῆς καταστάσεως, ἣτις θὰ τοῖς ἀπέδιδεν, ὅχι μόνον στρατιωτικά, ἀλλὰ καὶ πολιτικά ὠφέλη, ἐφ' ὅσον αἱ κυρίως στρατιωτικαὶ τῶν ἐνεργειῶν δὲν ἐπιτύχωσι τοῦτο. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἄνω στρατιωτικο-πολιτικῆς ἐντυπώσεως, διάφορα ἄλλα γεγονότα δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὴν πίστιν ὅτι ὁ ἀνταρτικὸς ἀγὼν καθοδηγεῖται στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκ Μόσχας, ἀνεξαρτήτως τῆς ὕλικῆς ἐνισχύσεώς του, ἣτις ἐνεργεῖται διὰ τῶν γειτόνων χωρῶν.

Ὁ ἐργάτης Μάρκος ἦτο ἀδύνατον, ὅσην δξύνουσαν καὶ ἂν ἔχη, νὰ διευθύνῃ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀγῶνα.

Οἱ δὲ τυχόν περιβάλλοντες τοῦτον Ἕλληνες στρατιωτικοί, εἶναι ἐπίσης γνωστοὶ εἰς στρατιωτικὴν ἐπιτελικὴν ἀποδοτικότητα. Κατὰ συνέπειαν, Ἀξιωματικοὶ ἐπιτελικῆς ἀξίας ἔχουσι διατεθῇ αὐτῷ ἐκ Μόσχας ἢ τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

Διὰ τὴν πολιτικὴν καθοδήγησιν, οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, ὅτι καθοδηγεῖται ἐκ Μόσχας.

Ἄν δὲν συνέβαινεν οὕτως καὶ ἡ ἀνταρσία ἦτο ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις, δὲν ἡδύνατο νὰ διαρκέσῃ πλεον τῶν 10 ἡμερῶν, ὥς τοῦτο συνέβη δι' ἅπαντα τὰ κινήματα τοῦ παρελθόντος.

II.— ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ:

— Τοῦ ἐνεργοῦ Στρατοῦ.

— Τῆς Ἐθνοφρουρᾶς.

— Τῆς Χωροφυλακῆς.

— Τῶν ὠργανωμένων Ἐθνικῶν ὁμάδων πολιτῶν (Αὐτοάμυνα).

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριδῶς ποία εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ ἐν συνόλῳ. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει εἶναι: Τί μένει καθαρόν καὶ πρόσφορον εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ διὰ τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν χρησιμοποιοιμένου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τουλάχιστον ἀνώτερον τῆς ἀνταρτικῆς δυνάμεως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως στατικῆς ἀσφαλείας.

III.— ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΘΝΙΚΟῦ ΣΤΡΑΤΟΥ

Αὕτη συνοπτικῶς πρέπει νὰ εἶναι:

Καταστολὴ τῆς ἀνταρσίας καὶ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ. Τοῦτο ἐπιτευχθήσεται διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν:

α) Ἐξασφάλις τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς (Στατική ἄμυνα) .

β) Ἐξασφάλις τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν (στατική καὶ κινητική ἄμυνα) .

γ) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν συμμαριῶν καὶ τῶν τακτικῶς συγκεκροτημένων δυνάμεων αὐτῶν. (Μαχητικαὶ ἐνέργειαι) .

δ) Παρεμπόδισις τῶν τυχόν καταφυγόντων εἰς γειτονικά Κράτη νὰ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος, καὶ διατήρησις τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ (Προώθησις πρὸς μεθόριον τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ στρατοῦ — Διπλωματική ἐνέργεια πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν γειτόνων νὰ βοηθῶσι ποικιλοτρόπως τοὺς ἀντάρτας) .

IV.— ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα α καὶ β ἀποστολῶν ἐνεργηθήσεται ὑπὸ τῆς Ἐθνοφρουρᾶς, τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ὁργανώσεως Αὐτοαμύνης.

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα γ καὶ δ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς.

V.— ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

(1) Ἡ ἐξασφάλις τῆς τάξεως τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου

Αὕτη ἐνεργηθήσεται, βάσει τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν σχέσει μὲ τὴν δυναμικότητα τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, καὶ θὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν Ἐθνοφρουρὰν καὶ Αὐτοάμυναν.

Κατὰ συνέπειαν:

— Διάθεσις δυνάμεως.

— Ἀμυντικαὶ ὁργανώσεις (Κατασκευὴ Φυλακίων — Πολυβολείων) .

— Λοιπαὶ ὑποχρεώσεις:

Θὰ ὦσι ρυθμισμένοι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνω ιδέας.

Εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα δέον, εἰς ἀνάλογον βάθος ὀπίσω τῆς μεθορίου, νὰ ὁργανωθῶσιν ἅπαντα τὰ χωρία εἰς τρόπον, ὥστε ἐν φρᾶγμα νὰ σχηματισθῇ ὑπὸ μορφὴν δευτέρας μεθορίου.

Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὁργανώσις τῶν χωρίων τῶν γύρω τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κάθοδός των, πρὸς ἀνεφοδιασμόν καὶ στρατολογίαν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη νὰ εἶναι ἐγκλωδισμένη.

Χρειάζονται ὅπλα καὶ στελέχη (Ἐφ. Ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ τόπου — Κατάλληλοι Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς διὰ τὴν διοίκησιν) .

Πόσα ὅπλα χρειάζονται; Ἀδύνατον νὰ τὰ καθορίσω εἰς ὅλον τὸ Κράτος. Ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Θράκης (Ἀπὸ Κ. Νευροκόπιον μέχρι Ὁρμενίου Θρά-

κης) περί τὰς 10—12 χιλιάδας ὄπλων μετὰ 100 φυσιγγίων ἕκαστον θὰ εἶναι ἀρκετά.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων πρέπει νὰ ἐνεργηθῇ, εἰς τρόπον ὥστε:

— Νὰ ὑπάρχη εἰς ὑπεύθυνος καὶ καθοδηγητὴς εἰς ἕκαστον χωρίον, ἐνθα δὲν ἐδρεύει στρατιωτικὸν τμήμα.

— Νὰ ὑπάρχη εἰς ἀνώτερος Διοικητὴς κατὰ ἐπαρχίαν, καὶ εἰς Ἐπιθεωρητὴς κατὰ Νομόν. Οἱ τελευταῖοι δύνανται νὰ ζητηθῶσι μεταξὺ τῶν ἐπιτοπίων Ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς ἢ Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν τῆς γειτονικωτέρας πόλεως, ἀνακαλουμένων εἰς ἐνέργειαν.

Οὕτω πανταχοῦ, ὅπου θὰ ἐπιζητήσωσιν οἱ ἀντάρται νὰ δράσωσι, θὰ προσκρούσωσιν ἐπὶ ἀντιστάσεως, οἱ χωρικοὶ θὰ ἀποκτήσωσι θάρρος, καὶ δι' αὐτῶν ἡ πληροφορία θὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, πρᾶγμα ὕπερ σήμερον ἐλλείπει, καὶ τὰ μετόπισθεν τοῦ δρῶντος ἐνεργοῦ Στρατοῦ θὰ μένωσιν ἀδιατάρακτα κατὰ μεγάλην πιθανότητα.

(2) Ἡ ἐξασφάλισις τῶν συγκοινωνιῶν:

— Τὴν ἀποστολὴν ταύτην θὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἐθνοφρουρά.

— Ὅπου ὑπάρχει ἔργον ἀξίας (τῆς σιδηροδρομικῆς ἢ ὁδικῆς συγκοινωνίας), μὴ δυνάμενον νὰ ἐπισκευασθῇ ἐντὸς 1—2 ἡμερῶν), θὰ φυλάσσεται, τῆς φρουρᾶς ἀσφαλιζομένης ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν ὑπὸ πρόχειρον πολυβολεῖον. Τοιαῦτα ἔργα (φυλάκεια, πολυβολεῖα) ἀνηγέρθησαν καὶ κατωχυρώθησαν δι' αὐτῶν ἅπασαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης διὰ χρημάτων τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοίκων των, ἡ δὲ ἀποτελεσματικότης των ὑπῆρξε σωτηρία, ὡς ἀπέδειξαν αἱ κατὰ Κομοτηνῆς — Σουφλίου καὶ ἄλλων πόλεων ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἀνταρτῶν.

— Τμήματα Ἐθνοφρουρᾶς, ἐνδιαμέσως τοποθετημένα, θὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ κινήσεως τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μεμονωμένων φυλακίων. Πανταχοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχη σχέδιον ἐνεργείας καὶ εἰς ὑπεύθυνος, ὅστις θὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐφαρμογὴν του.

(3) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν ἀνταρτῶν

Οἱ ἀντάρται δύνανται, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόπου δράσεώς των, νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας:

— Εἰς τοὺς δρῶντας μὲ βάσιν ἐξορμήσεως τὴν παραμεθόριον.

— Εἰς τοὺς δρῶντας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἡγεσία, βάσει τῶν μέσων τῆς καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων, θὰ ἀποφασίσῃ, ἄν:

— Θὰ ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως κατὰ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ἢ

— διαδοχικῶς καὶ ἀπὸ ποίας κατηγορίας θὰ ἄρξῃται πρῶτον τῆς ἐνεργείας τῆς.

Μετὰ τὴν λήψιν ὑπὸ τῆς Ἀνωτ. Ἡγεσίας τῆς ἀποφάσεως κατὰ ποίας κα-

τηγορίας θά φέρη τὸ θάρος της κατ' ἀρχάς, δέον ἢ ἐνέργειά της αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ θάσει ἐνὸς ΣΧΕΔΙΟΥ ἐνεργείας, ἐν τῷ ὁποίῳ, προκειμένου διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκ τῆς παραμεθορίου ὁρμωμένων ἀνταρτῶν, νὰ καθορίζεται:

— Ἄν αὕτη θά ἐνεργηθῇ ταυτοχρόνως ἐφ, ὅλης τῆς παραμεθορίου ἐκτάσεως. (Τοῦτο ἐξαρτηθήσεται ἐκ τῶν διατεθησομένων μέσων).

— Ἄν ὅχι, νὰ καθορίζωνται κατὰ σειράν αἱ ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί, καὶ τί θά ἐνεργῇται εἰς τὰς ἄλλας διὰ τὴν συγκράτησιν καὶ ἀπασχόλησιν τῶν ἀνταρτῶν νὰ μὴ προστρέχωσιν εἰς βοήθειαν.

— Πῶς ἡ Διοίκησις ἐννοεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν ἐκάστη τούτων τὸν ἐλιγμόν της καὶ πῶς νὰ τὸν μεταφέρῃ ἐπὶ τῆς ἐπομένης.

Δι' ἐκάστην τῶν ἐνεργειῶν πρέπει νὰ προικοδοτῇ τὴν ἐκτελοῦσαν Διοίκησιν διὰ τῶν δεόντων μέσων, καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν παρεμπόδισιν τῶν καταφευγόντων εἰς τὰ γειτονικά Κράτη νὰ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος — περίπτωσις δ'.

Τὰ μέσα εἰς δυνάμεις καὶ ὅπλισμόν δι' ἐκάστην ἐκκαθαριζομένην περιοχὴν δέον νὰ ᾧσι πολυαριθμότερα καὶ ἰσχυρότερα τῶν ἀνταρτῶν.

Οὕτως, ἂν οἱ παραμεθοριακοὶ ἀντάρται ἀνέρχωνται εἰς 30 χιλιάδας, ὁ δρῶν Ἑθνικὸς στρατὸς πρέπει νὰ εἶναι πλεόν ἢ διπλάσιος, ὁ δὲ ὅπλισμός του ἰσχυρότερος καὶ προσαρμοζόμενος, εἰς χρησιμοποίησιν καὶ ἀπόδοσιν, πρὸς τὸ ἔδαφος.

Αἱ τακτικαὶ μέθοδοι μάχης (τρόπος ἐνεργείας ὁμάδος, διμοιρίας, λόχου, τάγματος) πρέπει νὰ μὴ ἀκολουθῶσι τὰς τυπικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ θάσει τούτων νὰ δημιουργῶσιν ἐπιτοπίως τὴν πρόσφορον μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας θά ἐπιτυχάνηται ἢ κύκλωσις καὶ ἐξουδετέρωσις τῆς ἀντιστοίχου ἐχθρικῆς συμμορίας. Οὕτω π.χ. ἂν οἱ πιεζόμενοι ἀντάρται κατατέμνωνται εἰς μικρομάδας, ἐπιζητούσας τὴν διαφυγὴν, ἀνάγκη καὶ ἡ διμοιρία, ὁ λόχος, τὸ τάγμα νὰ κατατμηθῶσιν εἰς ὁμάδας, πάντοτε ἰσχυροτέρας τῶν ἀνταρτικῶν καὶ κατευθυνόμενας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυχάνηται ἢ κύκλωσις καὶ ὁ ἐγκλωβισμός τῶν ἐχθρικῶν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ οἰκείου βαθμοφόρου, δηλαδή εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὁμάδων κατατμήσεως, τὴν κατεύθυνσίν των, τὸν σύνδεσμόν των καὶ τὸν καθορισμόν τελικῶν σημείων ἀφίξεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυχάνεται τὸ προμνησθὲν ἀποτέλεσμα.

Τὸ ἀντίθετον, ἥτοι ἡ παραμονὴ τοῦ τάγματος, ἡ λόχου συγκεντρωμένου, ἐνῷ οἱ ἀντάρται ἐπιζητοῦσι διὰ τῆς κατατμήσεώς των τὴν διαφυγὴν, εἶναι ἀδικαιολόγητος. Πρέπει εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ἐξευρίσκηται καὶ νὰ ἐφαρμόζηται ἡ πρόσφορος τακτικὴ μέθοδος, ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ κανονισμοῦ, καταλλήλως διαμορφουμένη.

Ὁ ὅπλισμός δέον νὰ εἶναι εἰς ἀριθμόν καὶ εἰς εἶδος ὑπέρτερος τῶν τοῦ ἀντιπάλου.

Εἰς τὴν Διοίκησιν ἐναπόκειται νὰ προικοδοτῇ, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους, διὰ φορτουμένων ἢ ἐλκομένων μέσων πυρός, τὰ μὲν ἢ τὰ δὲ τμήματά της.

- (4) Παρεμπόδισις τῶν ἀνταρτῶν, καταφυγόντων εἰς γειτονικὰ Κράτη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς ἡμέτερον ἔδαφος

Δύο εἶναι οἱ τρόποι τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἄνω ἐπιδιώξεως.

(α) Ἡ προώθησις τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν μεθόριον, καὶ ἡ κλιμάκωσις αὐτῆς κατὰ θάθος.

(β) Ἡ διπλωματικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν φίλων συμμάχων Κυβερνήσεων, ὅπως αἱ ὅμοροι χῶραι μὴ δέχωνται, υποθάλπωσι, νοσηλεύωσιν, ἀναδιοργανώωσιν, ἐφοδιάζωσι καὶ ἐκπέμπωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους των τοὺς ἀντάρτας.

Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ πολέμου 40 — 41:

— 2 Σώματα Στρατοῦ.

— 3½ Μεραρχίαι.

— 8 Συνοριακὰ Τάγματα (1000 ἀνδρῶν ἕκαστον).

Ἡδὴ δὲν ὑπάρχει παρὰ μία Μεραρχία καὶ αὕτη ἐξαρτωμένη ἐκ Θεσσαλονίκης.

Δέον δ' Ἑλληνικὸς Στρατὸς τὸ ταχύτερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προπολεμικὴν του ὁργάνωσιν.

Τοῦτο εἶναι συμφέρον, ὅτι δῆποτε κι' ἂν συμβῇ, οὐ μόνον διὰ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς συμμάχους. Προτιμώτερον μία Ἑλλὰς ἰσχυρά, παρὰ μία Ἑλλὰς ἀνέτοιμος. Ἄν ἐκεῖνοι ἔχουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ μέσα νὰ ὁργανωθῶσι στρατιωτικῶς ὀλίγον πρό, ἢ κατὰ τὸν πόλεμον, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλλείπουσιν ἀμφότερα.

— Περὶ τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας οὐδὲν ἔχομε νὰ εἴπωμεν. Διαφεύγει τῆς ἀρμοδιότητος τῆς παρούσης ἐργασίας.

- (5) Εἰδικὴ περίπτωσις (Καταστολὴ τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας δρώσης ἀνταρσίας)

— Ἄν ἐπιτευχθῇ ἡ καταστολὴ πρῶτον τῆς παραμεθοριακῆς ἀνταρσίας, ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοιαύτη θὰ παραλύσῃ καὶ θὰ μετατραπῇ εἰς ὀλιγαριθμούς μικροσυμμορίας, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἐπιζήσουν ἐπὶ μακρόν. Ἡ καταστροφή των εἶναι εὐκόλος καὶ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἀποσπασμάτων Χωροφυλακῆς εἰδικῆς ὁργανώσεως καὶ ἱκανῆς Διοικήσεως.

— Ἄν αὕτη προηγηθῇ τῆς μεθοριακῆς, ἡ καταστολὴ τῆς θὰ εἶναι δυσκολωτέρα, διότι θὰ ἐνισχύεται καὶ θὰ καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς ὑφισταμένης εἰσέτι μεθοριακῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης

Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ὀκτώβριος 1947

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΑΡΧΗΓΙΑΣ Γ.Ε.Σ.

(α) Παρέλασις κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1948

45. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1948, παρευρισκόμενη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου μετ' ἄλλων Ἀντιστρατήγων τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ πολέμου, διὰ τὴν παρέλασιν τοῦ Στρατοῦ πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως. Παρευρίσκοντο ἐπίσης ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστράτηγος Γιατζῆς, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν Βᾶν - Φλήτ καὶ Ντάου, ὡς καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀπό-στρατοι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ. Ἐπλησίασα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀντιστράτηγον Γιατζῆν, ἔχοντα ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου εἰς τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ, κατὰ τὸ 1940 - 41 πόλεμον, καὶ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ.

Οὗτος μοὶ ἀπήντησεν: «Δὲν εἶναι τόσο καλὴ καὶ κυρίως τὸ **ΗΘΙΚΟΝ**, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ χαμηλόν». Ἐμείνα κατάπληκτος. Δι' ἐμένα, ἔβαν παλαιὸν στρατιώτην, τοῦτο κατεδείκνυε μίαν προσεχῇ ἐξουδετέρωσιν τῆς δυναμικότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ταυτόσημον πρὸς ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν.

Ὀλίγον ἔπειτα, ὁ ἱστάμενος εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, ὀπίσω τοῦ Βασιλέως, Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου, Στρατηγὸς Παπάγος μου ἔνευσεν, ὅτι θέλει κάτι νὰ μοῦ πῇ. Ἐπλησίασα πρὸς τὸ μέρος του καὶ μοῦ εἶπε: «Θέλω νὰ σὲ ἰδῶ αὔριον πρωτὶ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. (Ἦτο τότε Μέγας Αὐλάρχης).

(β) Συνάντησίς μου μὲ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον

46. Τὴν ἐπομένην, μετέβην εἰς τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις γραφεῖον του. Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι: «Ἡ Κυβέρνησις τῇ ἐπρότεινε νὰ ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ μὲ ἠρώτησεν ἂν ἡμουν διατεθειμένος ν' ἀναλάβω τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ».

Χωρίς να σκεφθῶ οὔτε στιγμήν καὶ ἐπηρεασμένος ἐξ ὧσων ὁ Ἀντιστράτηγος Γιατζίης μοῦ εἶχεν εἶπη κατὰ τὴν παρέλασιν, ἀπήντησα:

— Ἡ χώρα εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ. Ἄν ὁ κομμουνισμὸς ἐπικρατήσῃ δὲν θὰ φεισθῇ οὐδενός. Πρέπει ὅλοι νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον, κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον.

Μὲ ἡδχαρίστησε καὶ μοῦ ἔδωσε καὶ ἐδιάβασα τὸ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὑπόμνημά του, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔμεινα ἀπολύτως σύμφωνος. Ἐν τούτῳ καθωρίζοντο τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἀρχιστρατήγου, αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ἐθνῶν Ἀποστολῶν κλπ., ἐζητεῖτο δὲ ἡ, κατὰ τὸ δυνατόν, αὔξησις τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν εἰσέτι Μεραρχίαν.

(γ) Κοινοποιήσεις διαταγῆς ἀναλήψεως ἀρχηγίας Γ.Ε.Σ. παρ' ὑποφαινομένου.

47. Παρήλθον πλέον τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἄνω συναντήσεως, χωρὶς νὰ λάβω νέαν πληροφορίαν τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, ὅτι τοῦ ἀνετέθη ἡ Ἀρχιστρατηγία ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀρχηγῶν κομμάτων, ἄλλοι ἠθέλον, καὶ ἄλλοι, διὰ κομματικούς ὑπολογισμούς, δὲν ἐπεθύμουν τοῦτο. Ἐνιοὶ μάλιστα, διὰ κοινῶν φίλων μὲ ἡρώτων, ἂν ἤμην διατεθειμένος ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀπήντησα ὅτι: «Τώρα εἶναι ἀργά, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου εἰς τὸν Παπάγον καὶ ὅτι καλύτερα καὶ ἐπιτυχέστερα θὰ διεξαχθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις, ὅταν εἴμεθα καὶ οἱ δύο μαζί». Τέλος, αἱ ἐπιθέσεις τῶν κομμουνιστῶν κατὰ Ἐδέσσης, Ναούσης, καὶ Καρπενησιῶ, ἡ κατάληψις καὶ αἱ λεηλασίαι τῶν πόλεων αὐτῶν, αἱ ἐπενεχθεῖσαι καταστροφαὶ εἰς κτίρια κλπ., καίτοι αἱ προασπίζουσαι ταύτας Ἐθνικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν ἀμελητέαι, ἔπεισαν ὅλους, πολιτικούς καὶ μὴ, νὰ ἐννοήσωσι πλήρως τὸν ἐπικρεμáμενον κίνδυνον καὶ ἀπεφάσισαν τέλος νὰ ἀναθέσωσι τὴν Ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Στρατηγὸν Παπάγον, ἄνευ πλέον ἀντιρρήσεων εἰς τὰς αἰτήσεις του, τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος μοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεφωνικῶς τὴν ἀνάθεσιν αὐτῇ τῆς Ἀρχιστρατηγίας καὶ μὲ ἡρώτησεν, ἂν ἐξακολουθῶ νὰ εἶμαι σύμφωνος πρὸς τὰ ἄλλοτε ἀποφασισθέντα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι: «Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος», καὶ τὴν ἐπομένην, μοῦ ἐκοινοποιεῖτο ἡ ἀνάκλησίς μου εἰς τὴν ἐνεργὸν Ὑπηρεσίαν, καὶ ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, καὶ βραδύτερον τὴν Προεδρίαν τοῦ συγκροτηθέντος, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, συμβουλίου τῶν Ἀρχηγῶν Ἐπιτελείων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων (Στρατοῦ — Θαλάσσης — Ἀέρος).

II.— ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤ. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ Γ.Ε.Σ.

48. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος, εἶχε φυσικὰ προσόντα Ἀρχηγοῦ καὶ κάλλιστα τοιαῦτα Στρατηγοῦ. Ἐπὶ ἔτη διατελέσας Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, πρὸ τοῦ πολέμου 1940 — 41, κατεῖχεν καλῶς τὴν πολύμορφον

ύπηρεσίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἡ δὲ Ἀρχιστρατηγία του κατὰ τὸ 1940 — 41, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποκτηθεῖσα πεῖρα τὸν κατέστησαν ἐμπειρον καὶ ἱκανὸν Στρατηγόν. Ἐπὶ πλέον διατελῶν, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς νέας Ἀρχιστρατηγίας του, Μέγας Αὐλάρχης τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, εἶχε τὴν γνωριμίαν τόσον τῶν Πολιτικῶν τῆς Χώρας, ὅσον καὶ τῶν ξένων διπλωματῶν. Κατὰ συνέπειαν ὑπερεῖχεν ὅλων τῶν Ἀνωτάτων Στρατιωτικῶν εἰς σχέσεις, λεπτότητα, καὶ συμπεριφορὰν πρὸς τὰ ἄνω πρόσωπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπαραιτήτως θὰ τὸν ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν ἢ ἐνάσκησις τῆς Ἀρχιστρατηγίας του.

49. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑφιστάμενον, ὅτε ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., λοιπὸν προσωπικὸν εἰς Ἀξιωματικούς, εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

— Οἱ Ὑπαρχηγοί, Ἀρχηγοὶ Κλάδων καὶ οἱ πλείστοι τῶν Διευθυντῶν μοῦ ἦσαν γνωστοὶ ἐκ τῆς προτέρας στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μου, καὶ πάντες σχεδὸν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰ καθήκοντά των.

— Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἄγνωστον εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ἀνελθὸν εἰς ἀνωτέρους βαθμοὺς μετὰ τὸ 1940, ἦτο ἐπίσης ἱκανόν. Ἄλλωστε τοῦτο ἐνδιέφερε τοὺς ἀμέσως προϋσταμένους των, οἵτινες ἦσαν ὑπεύθυνοι ἐναντι ἐμοῦ.

— Ἰδιαιτέρως τὸ προσωπικὸν τῆς Διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (Α1) μετὰ τῶν οἰκείων Ὑπαρχηγῶν μοὶ ἦσαν καλῶς γνωστοὶ ἐκ παλαιᾶς συνεργασίας. Ἦσαν ἱκανώτατοι Ἀξιωματικοί, δεδοκιμασμένης ἀξίας, ἐργατικώτατοι καὶ μὲ πεῖραν Ἐπιτελικὴν ἀξιοζήλευτον, δεδομένου ὅτι οἱ ἴδιοι εἶχον χρησιμοποιοθῆ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ 1940—41.

Κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἔκανα, ἐξαιρέσει ἐκείνων, αἵτινες ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς μειώσεως τοῦ προσωπικοῦ, λόγῳ καταργήσεως ἢ συμπτύξεως τῶν ὀργανικῶν θέσεων τοῦ Γ.Ε.Σ., ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΕΚΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1949 ΟΤΑΝ ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΑΡΧΗΓΙΑΝ ΤΟΥ Γ.Ε.Σ.

Αον Συμμοριτῶν

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν.

(1) Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ (δρα καὶ παρ. 14).

50. Ὁ Ἀρχηγὸς Βαφειάδης, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ διοικήσαντες Μεγ. Μονάδας συμμοριταὶ οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶχον. Ἦσαν ἀσφαλῶς ἱκανοὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν ἀνταρτικῶν τακτικῶν ἐγχειρη-

μάτων, ἀλλ' ἐλάχιστοι ἱκανοὶ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διεξαγωγὴν στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τοιούτων μεγάλης τακτικῆς ἐκτάσεως.

(2) Ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου (δρα καὶ παρ. 14).

§ 1. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἱκανοὺς καὶ ἐμπείρους τοιούτους, ἐλλείψει καταλλήλων καὶ ἐπαρκῶς ἐκπαιδευμένων ἐπιτελικῶς Ἀξιωματικῶν. Μερικοὶ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν κομμουνισμὸν καὶ ἦσαν ἱκανοὶ διὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ὅπως ὁ Μουστεράκης καὶ ἄλλοι τινές, ἦσαν περιορισμένοι εἰς ἐθνικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, μὴ δυνηθέντες νὰ διαφύγῃσι πρὸς τὰς ἐλεγχομένας ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν περιοχάς, ἢ μᾶλλον οἱ πολιτικοὶ Ἀρχηγοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κομμουνισμοῦ, μὴ ἔχοντες πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην καὶ διαβλέποντες εἰς αὐτοὺς μέλλοντας πολιτικούς, ἢ στρατιωτικούς ἀντιπάλους, μὴ διατεθειμένους νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰ σλαυϊκὰ σχέδια τοῦ Ζαχαριάδη, δὲν ἐδέχθησαν, ἢ δὲν διηυκόλυναν τὴν διαφυγὴν των πρὸς τὰς ἄνω περιοχάς. Ἠκολούθησαν εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ρωσικοῦ κομμουνισμοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος ἐν Ρωσίᾳ (1918 καὶ μεταγενεστέρως), οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησεν Ἀξιωματικούς τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος, ἔστω καὶ κομμουνίζοντας, παρὰ μόνον ἐνίους ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους θραδύτερον ἐξεδίωξεν ἢ ἐξηφάνισεν, μόλις ἐπέτυχεν τὸν ἐπιδιωκόμενον στρατιωτικὸν σκοπόν. Οἱ στρατηγοποιηθέντες ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν Βοροσίλωφ κλπ. προήρχοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν Ὑπαξιωματικῶν καὶ ἦσαν κομμουνισταὶ ἀνέκαθεν. Οἱ ἤδη στρατηγοὶ των ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ.

Οἱ λοιποὶ Ἀξιωματικοὶ τῶν κομμουνιστῶν, προερχόμενοι, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἱ πλείστοι δὲ ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων ἐκ τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Μπουῦκλες, ἦσαν νεαροί, ἄπειροι καὶ ἐν γένει ἀπρόσφοροι νὰ δεχθοῦν ἐπιτελικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ νὰ διεξαγάγουν ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν Μεγάλων Μονάδων ἐπιτυχῶς. Ἡ ἔκτασις τῶν κομμουνιστικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἐκλογὴ καὶ ὀργάνωσις ἀμυντικῶς τοποθεσιῶν Γράμμου καὶ Βίτσι, αἱ τακτικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Ναούσης — Καρπενησιῦ, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς Φλωρίνης, μαρτυροῦν ἐκ τῶν περιελθουσῶν εἰς χεῖρας μας διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, ὅτι ὑπῆρχον ἐπιτελεῖς Ἀξιωματικοί, ὀλίγοι ἢ πολλοί, ἀρκετὰ ἐμπειροὶ καὶ ἱκανοί, καὶ ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ προσωπικοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσι παρὰ ἐλαχίστους, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν τοιοῦτοι ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ Στρατοῦ, ὑπὸ ψευδώνυμα, γνωρίζοντες ἢ μὴ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ἐπιμελῶς κρυπτόμενοι κατὰ τὸ ρωσικὸν σύστημα.

(3) Ἀξιωματικοὶ μικρῶν μονάδων (δρα καὶ παρ. 13).

§ 2. Οὗτοι προήρχοντο, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν μονίμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐφέδρων τοιούτων, ἀλλ' οἱ περισσότεροι ἐδημιουργή-

θησαν ἐκ τῶν κατὰ τὴν κατοχὴν καπεταναίων, καὶ τέλος ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν ἐξεληθόντων ἐκ τοῦ Σχολείου Ἀξιωματικῶν τοῦ Μπούλκες, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι διὰ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως ἦσαν ἱκανώτατοι.

Φανατισμένοι ἀπὸ κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ρωσικὰς τακτικὰς μεθόδους, διεξῆγον τὰς μικρᾶς ἐκτάσεως τακτικὰς ἐπιχειρήσεις μὲ καλὴν προπαρασκευὴν καὶ ἀνδρείαν καὶ εἶχον πολλὰς καὶ καρποφόρους ἐπιτυχίας.

(4) Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται (ᾶρα καὶ παρ. 13).

§3. Οἱ Ὑπαξιωματικοὶ ἀνταπεκρίνοντο ἐπαρκῶς εἰς τὰ καθήκοντά των, εἶχον δὲ ὑποστῇ εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν.

— Οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἐθελοντικῶς μεταδάντες εἰς τοὺς συμμορίτας, ὄντες συνειδητοὶ κομμουνισταί, ἐπολέμουν καλῶς, οἱ δὲ διὰ τῆς βίας στρατολογηθέντες, ὀδηγούμενοι εἰς τὰς κομμουνιστικὰς τάξεις, ἦσαν ἔτοιμοι μὲ πρῶτην εὐκαιρίαν νὰ λιποτακτῇσιν. Τὰ λαμβανόμενα μέτρα μὴ διαφυγῆς καὶ ἡ τύχη τῶν οἰκογενειῶν των, εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν περιφερειῶν, συνεκράτουν τούτους.

(6) Δύναμις καὶ Ὅργάνωσις (ᾶρα καὶ παρ. 15).

§4. Ἡ δύναμις τῶν συμμοριτῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ἀνῆρχετο εἰς 25—30 χιλιάδας περίπου καὶ ἦτο κατανεμημένη ὡς ἑξῆς:

— Πελοπόννησος	3.000
— Ρούμελη — Θεσσαλία	7.600
— Ἡπειρος	760
— Βίτσι — Γράμμος	6.050
— Βέρμιον	2.600
— Περιοχὴ Ἀξιοῦ — Στρυμῶνος	2.300
— Ἀπὸ Στρυμῶνος μέχρις Ἑβρου	2.270
— Νῆσοι καὶ Εὐβοία	360

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις ἦτο ἡ ἔνοπλος τοιαύτη.

Δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς ταύτην οἱ ἑοηθοί, οἱ συνεργάται τῶν συμμοριτῶν, πληροφοριοδότες κλπ.

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις τῶν συμμοριτῶν ἦτο ὠργανωμένη:

(1) Εἰς Γενικὸν Ἀρχηγεῖον.

(2) Εἰς Κλιμάκιον Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νοτίου Ἑλλάδος (KTANE), ὅπερ περιελάμβανεν:

— Τὴν ΠΙην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Γκουζέλης) ἐν Πελοποννήσῳ.

— Τὴν ΠΙαν Μεραρχίαν (Διοικητὴς Διαμαντῆς) ἐν Ρούμελῃ.

— Τὴν Ιγν Μεραρχίαν (Διοικητὴς Γιώτης) εἰς ᾽Αγραφα — Θεσσαλίαν.
— ᾽Αλλας τινὰς ἀνεξαρτήτους μικρομονάδας.

(3) Εἰς Κλιμάκιον Γράμμου — Βίτσι, ὅπερ περιελάμβανεν:
— Τὴν VIIην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Νεμέρτσικας).
— Τὴν IXην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Παλαιολόγος).
— Τὴν Χην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Σκοτίδας).
— Τὴν XIην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Κίσαβος).
— Διάφορα ἄλλα μικροσυγκροτήματα.

(4) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικοῦ Τομέως (Βέρμιον — Πιέρια).

(5) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικῆς Μακεδονίας (πιθανῶς XI Μεραρχία).

(6) Τὴν VIIην Μεραρχίαν (Ἀνατολικὴ Μακεδονία — Θράκη).

Αἱ Μεραρχίαι καὶ τὰ κλιμάκια περιελάμβανον ἀριθμὸν ταγμάτων οὐχὶ τὸν αὐτόν, ἡ δὲ δύναμις τῶν ταγμάτων ἦτο ἄνισος καὶ ἀνάλογος τῆς ἐπιτυγχανομένης τοπικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἀνατεθειμένης ἀποστολῆς.

Ἡ μελέτη τῆς κατανομῆς τῆς δυνάμεως τῶν συμμοριτῶν μᾶς δεικνύει, ὅτι αἱ κυρίαι δυνάμεις των εὐρίσκοντο εἰς Ρούμελην — ᾽Αγραφα — Βίτσι — Γράμμον. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ἐξάγεται τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι οὐδοί ἤθελον νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν των τὸν ὀρεινὸν ὄγκον Πίνδος — Βαρδούσια — Γκιώνα — Παργασσός, ἵνα, ἐφοδιαζόμενοι ἐλεύθερα ἐξ Ἀλβανίας, διεξάγουν ἐπιχειρήσεις εἰς Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων θὰ ἦτο εὐκόλος ἡ κατάληψις ἐπίσης τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

(γ) Ὑλικὸν (ᾶρα τὰς παραγρ. 16 καὶ 17)

§§. Οἱ συμμοριταὶ ἦσαν καλῶς ὥπλισμένοι εἰς ἀτομικὸν ὅπλισμόν, ἀφθόνως διατεθειμένου ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν καὶ ἐκ Ρωσίας ἐκ τοῦ ἀλωθέντος Γερμανικοῦ τοιούτου.

— Διέθετον τεραστίας ποσότητος ἐκρηκτικῶν ὑλῶν εἰς νάρκας καὶ ὑλικὸν καταστροφῆς γεφυρῶν, οἰκοδομῶν, καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

— Πυροβολικὸν διέθετον:

— 2 πυροβόλα	τῶν 10,5
— 26 »	» 7,5
— 34 »	τῶν 20 χιλιοστῶν
— 8 »	τῶν 37 χιλιοστῶν

Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ εὐρίσκετο, κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς Βίτσι — Γράμμον, ἐλάχιστον δὲ εἰς Μπέλλες καὶ λοιπὰς συμμοριακὰς ἐστίας τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Τὸ ὕλικόν τοῦτο εἰς τὰς Ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου ηὑξήθη εἰς:

— 5 πυροβόλα	τῶν 10,5
— 56 »	τῶν 7,5
— 4 »	τῶν 7,5 (ἀντιαρματικά)
— 40 »	τῶν 20 χιλιοστῶν
— 31 »	τῶν 31 χιλιοστῶν
— 6 ὄλμους τῶν 120 χιλιοστῶν.	

Ἡ θέσις τοῦ πυροβολικοῦ παρὰ τὴν μεθόριον μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ συμμορίται ἐφοδοῦντο τὴν προώθησίν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, ἵνα μὴ εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπέφυγον κατὰ τὸ 1949 εἰς Βίτσι καὶ Γράμμον, μὴ δυνηθέντες, λόγῳ τῆς ταχείας ἀνατροπῆς των, νὰ τὸ ἀποσύρουν.

(δ) Ἡθικόν.

36. Τὸ ἠθικὸν τῶν συμμοριτῶν ἦτο πολὺ καλόν, (ἐξαιρέσει τῶν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει νὰ κάμπτεται).

Τὰ λίαν ἐπιτυχή ἐγχειρήματα κατὰ τῶν πόλεων Ἐδέσσης — Ναούσης — Καρδίτσης — Καρπενησίου καὶ κατ' ἄλλων δευτερευούσης σημασίας κατωκημένων τόπων εἶχον ἀνυψώσει κατὰ πολὺ τὸ ἠθικὸν των εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐλπίζουν εἰς προσεχῇ πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των.

(ε) Γενικὸς ἐφοδιασμός (δρα τὰς παρ. 16 καὶ 17).

37. Εἰς ὕλικὸν ἐπιμελητείας: Ἡ διατροφή ἐνηργεῖτο ἐκ τῆς λεηλασίας τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν καταλαμβανομένων κατωκημένων τόπων ὡς πρὸς τὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος δρῶντα τμήματα, ἐκ τῶν παραμεθόριων δὲ χωρῶν καὶ δι' ἀποστολῶν ἐκ Ρωσίας διὰ τὰ παραμεθόρια τοιαῦτα.

Ἡ ἔνδυσις καὶ ὑπόδησις αὐτῶν ἦτο ποικίλη, ἐξαιρέσει ὠρισμένων μαχίμων τμημάτων εἰσελθόντων ἐκ Μπούλκας κλπ., ἅτινα ἔφερον στρατιωτικὸν τοιοῦτον εἰς καλὴν κατάστασιν.

(στ) Ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

38. Ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία εἶχεν καθορίσει τὸν πολιτικὸν σκοπὸν, ὡς ἐξηκρυβώθη ἐκ καταθέσεως συλληφθέντος σημαίνοντος συμμορίτου.

«Σκοπός μας ἦτο νὰ ἀνατρέψωμεν τὸν «Μοναρχοφασισμό», νὰ διώξωμεν τοὺς Ἀμερικανοὺς - Ἀγγλοὺς, ποὺ στηρίζουν τοὺς «Μοναρχοφασίστας», νὰ καταλάβωμεν τὴν ἐξουσία καὶ νὰ ὀργανώσωμε τὴν ὑποδειγματικὴ «Λαϊκὴ Δημοκρατία», ποὺ θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν δλόπλευρη προκοπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Κατ' ἐμὲ ὁ πολιτικὸς οὗτος σκοπὸς δὲν εἶναι ὠλοκληρωμένος. Ἀποκρύπτει τὴν, μετὰ τὰ ἄνω, συνέχειαν, ἣ ὁποία εἶναι: «Καὶ ὑπαγωγή τῆς χώρας ὑπὸ τὴν

κυριαρχίαν τοῦ πατρὸς «ΣΤΑΛΙΝ». Τοῦτο, καὶ ἂν τὸ Κ.Κ.Ε. δὲν θὰ τὸ ᾔθελε, θὰ τὸ ἐπέβαλε διαίως, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πρώτου μέρους, ἡ Ρωσοκομμουνιστικὴ ἡγεσία, ὡς τὸ ἔπραξεν εἰς τὰς ἤδη ἐντὸς τοῦ παραπετάσματος χώρας.

Ἐφαρμοσθεῖσα στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ

(α) Στρατηγική.

§ 9. Αὕτη, κατὰ τὴν στρατηγικὴν τοῦ Μάρκου Βαφειάδη, ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων συμμοριτικῶν δυνάμεων, συνίστατο εἰς τὴν θαυμασταὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ Κράτους διὰ τῆς ὕλικῆς καὶ ἡθικῆς ἐξουδετερώσεως τῆς δυναμικότητος τῶν ἐνόπλων ἐθνικῶν δυνάμεων, καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἡθικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Τὰ ἄνω ἀποτελέσματα ἡλπίζετο νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς:

α) Διὰ τῆς μονίμου κατοχῆς καὶ διατηρήσεως ἐνὸς μικροῦ ἐδαφικοῦ τμήματος τῆς χώρας (Γράμμος μέχρι ἀρχῶν τοῦ 1949), ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ ἐδρεύη ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ Διοίκησις τῶν συμμοριτῶν.

β) Διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς μάχης πρὸ ὑπερτέρας καὶ ἰσχυροτέρας δυνάμεως τοῦ Ἑθνικοῦ Στρατοῦ, ἵνα μὴ διὰ τυχὸν ἡττης διακυβευθῇ ὁ ἀγὼν.

γ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων, δι' ἐπιθέσεων κατὰ μεμονωμένων τμημάτων καὶ κατωκημένων τόπων μετὰ στρατολογίας καὶ λεηλασίας αὐτῶν.

δ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν πάσης φύσεως συγκοινωνιῶν, δι' ὑπονομιεύσεως καὶ ναρκοθετήσεως αὐτῶν.

ε) Διὰ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἡθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ δι' ὕλικού διαφωτίσεως, προπαγάνδας καὶ λοιπῶν μέσων.

στ) Διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομικῆς ἐξαθλιώσεως διὰ σαμποτάζ, δημιουργίας ζητήματος συμμοριοπλήκτων, ἀπαγορεύσεως καλλιεργείας κλπ.

Ἡ στρατηγικὴ αὕτη, ἣτις ἐπέφερε τὴν πτῶσιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρκου, ἀντετίθετο εἰς τὴν τοῦ Ζαχαριάδη, ἣτις, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν Μόσχαν, συνίστατο εἰς τὴν ὀργάνωσιν κανονικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κατατρόπωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διὰ τακτικῶν μαχῶν μεγάλης ἐκτάσεως. Οὕτω ἡλπιζον οἱ ἐν Μόσχᾳ, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν, νὰ κατέλθωσι τὸ ταχύτερον εἰς Μεσόγειον.

Αἱ στρατηγικαὶ τοῦ Μάρκου καὶ Ζαχαριάδη καὶ ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν διατυπῶνται ἀρκετὰ σαφῶς, εἰς καταθέσεις ἐξεχόντων στελεχῶν τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, αἵτινες ἔχουν περιληπτικῶς οὕτω:

«... Ἡ δρᾶσις τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἔπρεπε νὰ περιοριζόταν ἀποκλειστικὰ σὲ μικροσμάδες καὶ μικροσυγκροτήματα, γιατί μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ

κατάστασις θά διαιωνιζόταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν συνεχῇ ἐκκρεμότητα. Τὰ τεράστια χρηματικά ποσά, πού διαθέτει καθημερινῶς ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀθήνας, ἴσως, μὲ τὴν παράτασι μιᾶς τέτοιας καταστάσεως, νὰ δημιουργοῦσαν ἓνα οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο, πού οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ τελείωμα αὐτῆς τῆς ἀτελείωτης καταστάσεως, δὲν θὰ δλέπανε μὲ μάτι καλὸ καὶ ἔτσι θὰ ἔπαυε κάθε εἶδους χορήγησις καὶ χρηματικὴ ἐνίσχυσις. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐλπίζαμε τὴν ἐπικράτησίν μας. Τὸ σχέδιον τοῦ Ζαχαριάδη γιὰ τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἐξημίωσε συντριπτικὰ τὰ λαϊκὰ ἐπαναστατικὰ κίνημα τῆς Ἑλλάδος. Σήμερα ἀκριβῶς, (μετὰ τὴν πτώσιν Βίτσι — Γράμμου τοῦ 1949), προβλέπεται ἐπάνοδος εἰς τὸν τρόπον ἐνεργείας τοῦ Μάρκου καὶ σ' αὐτὴ θὰ στηριχθῇ ἡ μελλοντικὴ μας δρᾶσις».

(6) Τακτικὴ (δρα καὶ παρ. 13).

60. Αἱ τακτικαὶ ἐνέργειαι τῶν συμμοριτῶν, ἥτοι ἐπιθέσεις κατὰ μεμονωμένων τμημάτων, ὠχυρωμένων θέσεων, πόλεων, σιδηροδρομικῶν σταθμῶν κλπ. ἦσαν ἀριστοτεχνικαί. Ὅλαι αἱ τακτικαὶ ἀρχαὶ ἐτηροῦντο, ἥτοι:

α) Περισυλλογὴ πληροφοριῶν μέχρι πλήρους γνώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ προσβληθησομένου ἀντιπάλου, ἢ στόχου.

β) Μυστικότης καὶ ἀπόλυτος ἐχεμύθεια εἰς τὰ προπαρασκευαστικὰ τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Παραπλάνησις τακτικὴ, ὡς πρὸς τὸν προσβληθησόμενον στόχον.

δ) Ἐξασφάλισις καὶ ἐφαρμογὴ τακτικοῦ αἰφνιδιασμοῦ διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς νυκτός.

ε) Ἐνημέρωσις καὶ συνεργασία μετὰ τῶν τυχόν ὁμοφώνων ἐντὸς τοῦ προσβαλλομένου στόχου.

ζ) Ὑπονόμευσις ὅλων τῶν ὁδεύσεων, τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὸν προσβλητέον στόχον, διὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἔγκαιρον κίνησιν καὶ ἐπέμβασιν ἐνισχύσεων.

η) Ἀπασχόλησις διὰ ψευδοεπιθέσεων τῶν δυναμένων νὰ προστρέξουν ἐνισχύσεων.

Τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως, ἀπλοῦν, συνίστατο:

— Ἀπασχόλησις τῆς προσβαλλομένης θέσεως πανταχόθεν, μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ἀσθενεστέραν κατεύθυνσιν, (κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν νώτων ἢ ἐκ διευθύνσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέμενον οἱ ἀμυνόμενοι).

Βον Ἡ μ ε τ έ ρ ω ν

(Γενικὴ καὶ εἰδικὴ κατάστασις).

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν.

(1) Ἀντιστράτηγοι.

61. Οἱ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ὑπηρετοῦντες ἀντιστράτηγοι ἦσαν, ἅπαντες σχεδόν, συμμαθηταὶ καὶ ὁμοιόμορφα ἐκπαιδευμένοι. Οἱ πλεῖστοι

τούτων ἦσαν καλῆς ἐπιτελικῆς ἀξίας, ἀλλ' οὐχὶ ἔμπειροι, ἅπαντες εἰς τὴν διοίκησιν Μεγάλων Μονάδων, μὴ ἔχοντες διοικήσει κατὰ τε τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς προηγουμένους πολέμους ἐνδιαμέσους μονάδας. Ἡ συμμαθητεία των καὶ ἡ στενὴ ἀλληλογνωριμία των ἀφ' ἑτέρου εἶχον δημιουργήσει ἀναμεταξύ των μίαν, μὴ ἐπιτρεπομένην οἰκειότητα, ἐμποδίζουσαν νὰ ἐπιβληθῇ ὁ ἀρχαιότερος ἐπὶ τοῦ νεωτέρου.

Ἡ ὑπαρξὶς στρατηγῶν μὲ τρεῖς ἀστέρας διὰ τοὺς Διοικητὰς Στρατιῶν, καὶ τέσσαρας τοιούτους, διὰ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., (Ἀρχηγὸν Στρατοῦ), θὰ διηυκόλυνε τὴν ἐνάσκησιν τῆς διοικήσεως.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς διοικητικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ὁμοιοβάθμων εἶναι ζήτημα ἀτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ φυσικῶν προσόντων Ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ καλὸν εἶναι αἱ ἰδιότητες αὗται νὰ ὑποδοηθοῦνται καὶ μὲ τὴν βαθμικὴν διαφορὰν.

(2) Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι.

62. Οἱ Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι, κατ' ἀρχήν, ἦσαν ἅπαντες ἀρκετὰ κατηρτισμένοι ἐπαγγελματικῶς. Ἐνιοὶ τούτων μάλιστα ἐξαιρετικὰ τακτοποιημένοι καὶ ἐπιτελικῶς. Ἡ ἀνάθεσις εἰς ἐνίους τούτων, ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχομένους, τῆς διοικήσεως Ταξιαρχίας, καθαρὰς πεζικῆς μονάδος, ὑπῆρξεν ἄστοχος καὶ ἐλάχιστα ἀποδοτικὴ.

Ἐξαίρεσις ὑπῆρξε τὸ ἀντίθετον, ἐνῶ ἔδει νὰ εἶναι ὁ κανὼν. Οὗτοι ἠγνόουν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τακτικῆς τοῦ Πεζικοῦ, καθὼς καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τοῦ φαντάρου. Δυνατὸν τοῦτο νὰ συμβαίνη εἰς τὸν Ἀγγλικὸν καὶ Ἀμερικανικὸν Στρατόν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς οἱ Ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐκ ξένων πρὸς τὸ Πεζικὸν ὅπλων, θὰ προπαρασκευάζωνται πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς εἰς εἰδικὰ σχολεῖα καὶ δι' ἐπαρκoὺς ὑπηρετήσεώς των εἰς Μονάδας Πεζικοῦ.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν, ὁ πτωχὸς Ταξίαρχος τῶν ἄνω, (πλὴν Πεζικοῦ) ὅπλων, ὅστις οὔτε καὶν διμοιρίαν Πεζικοῦ εἶχεν παρακολουθήσει ἀσκουμένην τακτικῶς, πῶς θὰ ἐπετύγχανε νὰ διοικήσῃ Ταξιαρχίαν, καθαρῶς Μονάδα Πεζικοῦ, ὡς αὕτη εἶναι σήμερον συντεθειμένη;

Μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρ' ἐμοῦ τοῦ ΓΕΣ διωρθώθη τὸ ἄτοπον τοῦτο, χαρακτηρισθεῖσων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, τῶν Ταξιαρχιῶν, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς πεζικῶν Μονάδων, ἰσοδυνάμων πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως τὴν διοίκησιν των ἐνασκοῦν ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ἐκ τοῦ Πεζικοῦ προερχόμενοι.

(3) Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί.

63. Οἱ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοὶ ἦσαν περισσότερον καλοί. Ὅσοι ἐκ τούτων εἶχον λάβει μέρος εἰς προηγουμένους πολέμους, εἶχον καὶ τὴν σχετικὴν πεῖραν τῆς μάχης.

(4) Ἐφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ ἐκ Μονίμων.

64. Οἱ ἔφεδροι ἐκ μονίμων ἀνώτατοι καὶ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ζητήσαντες τὴν εἰς ἐνέργειαν ἀνάκλησιν των οἰκιοθειῶς, τὸ ἔπραξαν μᾶλλον διὰ θελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς, ἢ συνταξιοδοτικῆς των καταστάσεως. Οὗτοι, εἴτε λόγῳ ἡλικίας, εἴτε λόγῳ ἄλλης αἰτίας, δι' ἣν εἶχον ἀποστρατευθῆ, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποδώσουν ὡς διοικηταὶ Μονάδων μάχης. Μόνον, ὡς διοικηταὶ τμημάτων ἐφεδρείας εἰς στατικὰς ἐντολὰς ἦτο δυνατόν ν' ἀνταποκριθοῦν. Τὸ ἀντίθετον ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν. Πάντως ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν μαχητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐφένδρων ἐκ μονίμων, ἀνωτάτων Ὑποστρατῆγων Κατσώτα καὶ Καλίνσκη, ὡς καὶ τὴν τοῦ Ταξιάρχου Κουτσικάρη.

(5) Κατώτεροι Ἀξιωματικοὶ (μόνιμοι ἢ ἔφεδροι).

65. Οὗτοι, εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν εἶχον πολεμικὴν πείραν ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ στρατιωτικὴ των ἐκπαίδευσις εἰς διάφορα Στρατιωτικὰ Σχολεῖα εἶχε συντελεσθῆ πλήρως. Ἐφοίτων τρία ἡλαττωμένα ἐξάμηνα, ἔναντι τῶν τριῶν ἐτῶν τῆς κανονικῆς φοιτήσεως. Ἐκ τούτων, οἱ ἔχοντες προὔπηρετήσῃ εἰς τὸν Στρατὸν ἦσαν δοκιμώτεροι εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μάχην Μονάδων τοῦ βαθμοῦ των.

Οἱ ἔφεδροι Ἀξιωματικοὶ ἦσαν κατάλληλοι, ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, δι' ἃς ὑπηρεσίας, ἣ διοικήσεις, προωρίζοντο.

(6) Στρατιωτικὰ Σχολεῖα.

66. Τὰ λειτουργοῦντα Σχολεῖα, 1) Ἐπιτελῶν, 2) Τακτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ), 3) Ἐφαρμογῆς κατὰ ὄπλον κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, 4) Ἐφένδρων Ἀξιωματικῶν, κλπ., συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν πρόσφορον διαμόρφωσιν τῶν Ἀξιωματικῶν, καίτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, ἑστεροῦντο αἱ μαχόμεναι Μονάδες ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀξιωματικῶν.

(γ) Ὀπλῖται.

67. Οἱ νεοσύλλεκτοι στρατιῶται ὑφίσταντο τὴν βασικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ οἰκεία Κέντρα ἐκπαιδεύσεως (ΚΕΝ). Εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἡ ἐκπαίδευσις συνετελεῖτο ἀριστα. Οἱ ἴδιοι ἐκπαιδευταί, τὰ ἴδια προγράμματα ἐκπαιδεύσεως καὶ οὐδεμία ἄλλη ἀπασχόλησις ἐκπαιδευτῶν καὶ ἐκπαιδευομένων. Συνιστῶνὰ διατηρηθοῦν. Μετὰ τὴν εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἐκπαίδευσιν, οἱ ἄνδρες ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς οἰκείας Μονάδας ἢ Σώματα, ἐνθα ὑφίσταντο τὴν συνολικὴν τακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἣ, προκειμένου περὶ σωμάτων, τὴν τεχνικὴν, ἢ εἰδικὴν τοιαύτην. Εἶναι ἀληθές ὅτι, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Μονάδων εἰς τὴν δίωξιν τῶν συμμοριτῶν, πλειστάκις ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη ἦτο πλημμελὴς, ἢ δὲ χρησιμοποίησις τῶν ἐκπαιδευομένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἐγίνετο πρόωρα καὶ εἰς θάρος τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως.

Οἱ ἐπιλεγόμενοι διὰ τὸν βαθμὸν δεκανέως, οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν ὑπηρετήσιν τῶν βαρέων ὀπλων, (ὀλμων - πολυβόλων κλπ.), ἐξεπαιδεύοντο εἰς εἰδικὰ τῆς κατηγορίας των Κέντρα ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τὴν κατὰ τὸν ἄνω τρόπον κατανομήν καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὁφείλει πολλὰ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Στρατιωτικὴν ἀποστολήν.

(δ) Δύναμις, Κατανομή, Ὁργάνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

α) Δύναμις.

68. Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους ἦτο:

Χρονολογία	Στρατὸς	Ἐθνοφρουρά	Γ' Κατηγ. (α')	Σύνολον
1946 Ἰανουάριος	75.000	—	—	75.000
» Δεκέμβριος	92.000	—	—	92.000
1947 Ἰανουάριος	101.000	—	—	101.000
» Δεκέμβριος	140.000	—	10.000	150.000
1948 Ἰανουάριος	138.000	—	10.000	148.000
» Δεκέμβριος	149.000	48.000	13.000	210.000 (6)
1949 Ἰανουάριος	143.000	41.000	11.000	196.000 (6)
» Δεκέμβριος	129.000	23.000	11.000	163.000 (6)
1950 Ἰανουάριος	143.000	—	11.000	155.000 (6)
» Δεκέμβριος	130.000	—	5.000	135.000 (6)

Σημείωσις α': Οἱ τῆς Γ' Κατηγορίας ἦσαν οἱ ἐν Μακρονήσῳ καὶ ἄλλοι, μὴ ἐμπνέοντες ἐμπιστοσύνην.

Σημείωσις β': Ἡ σύγκρισις τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1948 πρὸς τὴν τῶν ἐτῶν 1949 καὶ 1950 δεικνύει ὅτι ἐπὶ Ἀρχιστρατηγίας τοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἑμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ, ὁ κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἄγων ἤρξατο καὶ ἐτελείωσε μὲ δύναμιν μικροτέραν τῆς τοῦ 1948.

β) Κατανομή

69. Ἡ κατανομή τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ μεταξὺ Ἐπιτελείων ὀπλων καὶ Σωμάτων ἦτο ἡ κάτωθι κατὰ τὸ 1949:

I Στρατηγεῖα Μεγάλων Μονάδων	6.124
II Πεζικὸν καὶ Καταδρομαὶ	109.000
III Πυροβολικὸν	5.428
IV Ἴππικὸν καὶ Τεθωρακισμένα	3.453
V Μηχανικὸν	2.811
VI Διαβιβάσεις	6.392

Σύνολον

133.208

VII Σώματα (Ύπηρεσίαι) :

— Ύγειονομικόν	4.290
— Σ Τ Υ	3.842
— Σ Ε Μ	9.394
— Κτηνιατρικόν	620
— Ταχυδρομικόν	326
VIII Διάφοροι ἄλλαι ὀργανώσεις :	2.738

Σ ύ ν ο λ ο ν 23.828

IX Ἐκπαίδευσις (Προσωπικοῦ ἐκπαιδεύσεως) :

Πεζικοῦ (Εἰς ΚΕΝ κλπ.)	6.309
— Πυροβολικοῦ	874
— Ἴππικοῦ — Τεθωρακισμένων	407
— Μηχανικοῦ	535
— Γενικά Σχολεῖα	566

Σ ύ ν ο λ ο ν 8.671

X Μὴ χρησιμοποιήσιμοι :

— Ἐκπαιδευόμενοι εἰς ΚΕΝ κλπ.	18.000
— Ὑποψήφιοι Ὑφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ	1.800
— Πίναξ V	7.500

Γ ε ν ι κ ὸ ν Σ ύ ν ο λ ο ν δ υ ν ἄ μ ε ω ς 193.007

=====

γ) Ὁ ρ γ ἄ ν ω σ ι ς μ α χ ί μ ο υ δ υ ν ἄ μ ε ω ς

70. Αὕτη περιελάμβανεν :

- Τρία Σώματα Στρατοῦ.
- Δύο Ἀνωτ. Στρατ. Διοικήσεις.
- Ὁκτὼ Μεραρχίας.
- Εἴκοσι ὀκτὼ Ταξιαρχίας.
- Δέκα ὀκτὼ Συντάγματα Πεζικοῦ (τῶν 3 Ταγμάτων).
- Ὁγδοήκοντα ἑν Τάγματα Πεζικοῦ.
- 55 ἐλαφρὰ Τάγματα Πεζικοῦ.
- 5 Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς.
- Πέντε Μοίρας Καταδρομῶν.
- Τέσσαρα Συντάγματα Τεθωρακισμένων.
- Τρεῖς Ὑπας ἀρμάτων.

- Δύο Συντάγματα Ἴππικοῦ.
- Τρεῖς Μοίρας Μέσου Πυροβολικοῦ.
- Δώδεκα Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ.
- Ὁκτὼ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.
- Δέκα Τάγματα Διαβιβάσεων.
- 3— 4 Τάγματα Μηχανικοῦ.

δ) Ὁπλισμὸς

¶ 1. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔφερε, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 Ἀγγλικὸν ὅπλισμόν, ἐν τῷ συνόλῳ του σχεδόν. Ἀπὸ Μαρτίου 1949 ἤρξατο ἡ κατὰ Μεραρχίας ἀλλαγὴ τοῦ ὅπλισμοῦ του δι' Ἀμερικανικοῦ τοιούτου.

(ε) Ἠθικόν.

¶ 2. Ὡς προείπομεν, τὸ ἠθικὸν τοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο ἄριστον. Πολλαὶ Μονάδες εἶχον ἠθικὸν καλόν, χάρις εἰς τὰς καλὰς διοικήσεις των, γνωστοῦ ὄντος πόσον μία καλὴ Διοίκησις ἐξασφαλίζει τοῦτο, ἔστω καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀποσταλὲς εἰς Ρούμελην, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, πρὸς ἐξιχνίασιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ, ἀνέφερε προοδευτικῶς σὺν τῇ ἐπιθεωρήσει του, ὅτι εὔρε πολλὰς Μονάδας μὲ ἡλαττωμένον οὐσιωδῶς ἠθικὸν καὶ ἐπρότεινε διὰ τὰ Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς τὴν κατάργησίν των, ὡς εὐρισκομένων εἰς πλήρη ἠθικὴν κατάπτωσιν. Μία τῶν ἐκθέσεων τούτων, κοινοποιουμένη εἰς τὰς Μονάδας, περιῆλθε, διὰ συλλήψεως τοῦ ταχυδρόμου ὀπλίτου, εἰς τοὺς συμμορίτας, οἵτινες ἐποίησαντο εὐρεῖαν ἐκμετάλλευσιν ταύτης, διὰ τῶν ραδιοσταθμῶν των καὶ λοιπῶν προπαγανδιστικῶν μέσων.

(στ) Γενικὸς Ἐφοδιασμός.

¶ 3. Ὁ Ἐφοδιασμός εἰς Ὑλικά:

- Πολέμου.
- Ἐπιμελητείας.
- Διατροφῆς.
- Μεταφορικῶν μέσων (αὐτοκινήτων). Ἐνηργεῖτο πλήρως καὶ ἐπαρκῶς ἐκ τῶν διατιθεμένων Ἀμερικανικῶν τοιούτων.
- Μισθοὶ Ἀξιωματικῶν, μισθὸς καὶ ἐπιδόματα ὀπλιτῶν ἐπληρώοντο ἐκ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

(ζ) Ἐπιτευκτέος σκοπός.

¶ 4. Δὲν γνωρίζω, ἂν εἶχε καθορισθῇ τοιοῦτος. Πάντως ἦτο ἐμφανής:

«Ἡ ἐκμηδένισις τοῦ ἐπαναστάτου κομμουνισμοῦ καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν τῇ χώρᾳ».

(η) Ἐφαρμοζομένη Στρατηγικὴ καὶ Τακτικὴ.

Αὐτὸν ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

75. Αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη (1946 — 1947) συνίστατο εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ν' ἀποφεύγη τὴν μάχην, ὅπου δὲν διέβλεπε τὴν ἐπιτυχίαν βεβαίαν, ἐξουδετέρωνον τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, καὶ ἐμμηδένιζον τὰ ἀποτελέσματα τῶν μικρῶν ἐπιτυχιῶν του.

— Κατὰ τὸ 1948 ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς συμμορίτας κατὰ μεγάλας περιφερείας, με ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ ὀργανωμένων τοποθεσιῶν (Γράμμος). Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη Στρατηγικὴ, ἥτις ὡς ΙΔΕΑ δὲν ἦτο ἄσχημος, ἀπέτυχεν, δι' οὓς λόγους ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν (παρ. 34, 35, 36, 37, 38).

— Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, κατὰ τὸ 1948, ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, μεταπίπτει εἰς γενικὴν ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, αἱ δὲ τυχόν σημειούμεναι ἀραιαὶ μικροεπιθέσεις εἰς διάφορα σημεία τῆς χώρας ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τακτικῆς καὶ σκοπὸς των ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ τακτικοῦ κινδύνου ἀπὸ τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας καὶ διατηρουμένας θέσεις.

Ἐ φ α ρ μ ο γ ῇ Σ τ α τ ι κ ῆ ς Σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ς

76. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς τελευταίας ταύτης ἀτυχοῦς Στρατηγικῆς, ἡ χώρα εἶχεν διαιρεθῇ εἰς ζ ὡ ν α ς ε ὑ θ ύ ν η ς, ἐν ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχεν ἐγκατασταθῇ μία Μεγάλῃ, ἢ Μικρὰ διοίκησις. Αὗται εἶχον προικοδοτηθῇ με σχετικῶς ἀνάλογα μέσα καὶ ἐζητεῖτο παρ' αὐτῶν ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ ζώνῃ εὐθύνης των.

Οὐδεὶς ἀνώτερος συντονισμός, ἢ ἐπιδιώξις τις πρὸς ἐπίτευξιν ἐνὸς στρατηγικοῦ ἀποτελέσματος. Οὐδεμίᾳ ἐφεδρεία σοβαρὰ ὑπῆρχεν εἰς διάθεσιν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως διὰ στρατηγικὰς ἐπεμβάσεις. Ἡ μόνη σοβαρὰ ἐνέργεια, ἣν εὗρομεν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949, ἦτο ἡ ἐν Πελοποννήσῳ δρᾶσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐνθα ἡ κομμουνιστικὴ δρᾶσις εἶχεν ἐμφανῶς καὶ ἀρκούντως καμφθῇ.

Δ ι ά φ ο ρ α α ἰ τ ι α, ἐ μ π ο δ ί ζ ο ν τ α τ ῆ ν ἐ π ί τ ε υ ξ ι ν
σ τ ρ α τ η γ ι κ ῶ ν ἀ π ο τ ε λ ε σ μ ά τ ω ν.

1. Ἐκτέλεισις Διαταγῶν.

77. Πᾶσα διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν ἀτόμων, ἢ δυνάμεων ἐπ' ὠφελείᾳ ἄλλης ζώνης, προσέκρουεν εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν οἰκείων

διοικητῶν μέχρι βαθμοῦ νὰ μὴ ἐκτελῶνται αἱ διαταγαί, ἢ νὰ τροποποιοῦνται μέχρι βαθμοῦ νὰ μὴ δύνανται ν' ἀποδώσουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς δι' αὐτῶν ἐπεζητεῖτο.

2. Ἀρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ. Ἐπεμβάσεις πολιτικῶν καὶ Ἑένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν.

— Τὰ δικαιώματα καὶ ἀρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ ἦσαν λίαν περιορισμέναι. Προοδευτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἐδίδοντο στάγδην μερικαὶ ἐπεκτάσεις εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Α) ΓΕΣ, ἀλλὰ τοῦτο ἐπράττετο λίαν ἀργὰ καὶ ἀνεπαρκῶς.

— Ἡ ἐπέμβασις τῶν πολιτικῶν ἐσημειοῦτο πανταχοῦ ὑπὲρ τῶν οἰκείων περιφερειῶν.

Αἱ περιφέρειαι διεμαρτύροντο εἰς πρώτην συμμαριακὴν ἐμφάνισιν, ζητοῦσαι ἀποστολὴν Στρατοῦ, καὶ ἐκεῖναι, ἐξ ὧν ἐλαμβάνετο ἡ δύναμις, διεμαρτύροντο ἐπίσης διὰ τὴν μὴ μετακίνησιν τμημάτων ἐκ τῶν περιφερειῶν των.

— Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ξένων ἀποστολῶν ἐρρυμούλκουν καὶ ἐτρομοκράτουν τὰς διοικήσεις, διότι ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διαμορφουμένης ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς κολακείας καὶ τῆς περιποιήσεως, ἐξηρτᾶτο ἡ ἐν τῇ διοικήσει, ἢ θέσει παραμόγη τῶν διοικήσεων. Ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Ἀξιωματικῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἐξηρτᾶτο ἐπίσης ἐκ τῆς θερμότητος τῶν παρακλήσεων των, ἢ κολακειῶν πρὸς τὰ μέλη τῶν ἀποστολῶν.

— Διὰ τὰ ἀτυχήματα οὐδεμία σοβαρὰ δικαστικὴ κύρωσις ἐπεδλήθη εἰς οὐδένα. Περιορίζοντο, τὸ πολὺ, εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀτυχήσαντος.

Βον ΤΑΚΤΙΚΗ

§ 8. Ὡς πρὸς τὴν τακτικὴν:

— Ἐφηρμόζοντο αἱ κλασικαὶ τακτικαὶ μέθοδοι τοῦ ἐν ἰσχύει κανονισμοῦ ἄνευ τροποποιήσεως ἢ προσαρμογῆς πρὸς τὴν εἰδικὴν κατάστασιν καὶ τὰς μεθόδους τῆς τακτικῆς ἐνεργείας τῶν συμμαριῶν.

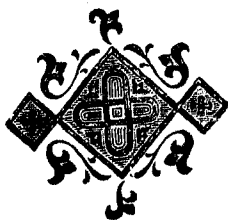
— Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν κινήσει, στάσει καὶ τῇ μάχῃ ἐτηροῦντο παρὰ μὲν τοῦ στρατοῦ ἑλλειπῶς, παρὰ δὲ τῶν τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς ἡγγοῦντο παντελῶς.

— Οὐδεμία τακτικὴ ἐνέργεια διεξήγετο βάσει σαφῶν καὶ ἐξηκριθωμένων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κομμουνιστοσυμμαρίτας, οἵτινες ἦσαν πάντοτε πλήρως ἐνημερωμένοι περὶ τῆς ἔσω καὶ ἔξω καταστάσεως τῆς προσδληθησομένης θέσεως, χωρίων ἢ τοῦ ἐν στάσει ἢ κινήσει τμήματος.

— Αἱ νυκτεριναὶ ἐνέργειαι, μελετημέναι καὶ καλῶς παρεσκευασμέναι, ἀπεφεύγοντο ἐπιμελῶς, ἐνῷ οἱ συμμαρίται τὰς τοιαύτας νυκτερινὰς ἐπιθέσεις εἶχον ὡς κανόνα, ἀπέφευγον δὲ ἐπιμελῶς τὰς ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτας, ὡς μὴ ἐξασφαλίζούσας τὸν τακτικὸν αἰφνιδιασμόν.

— Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις ἐγίνετο τακτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Εἰς τὴν τακτικὴν τῶν συμμοριτῶν νὰ κατανέμωται εἰς μικρὰς ομάδας, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ νὰ συγκεντροῦνται εἰς μίαν, καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων τοποθεσίαν, τὰ ἡμέτερα τμήματα ἔμμενον συγκεντρωμένα ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς θέσεως, ἐνῷ ἔδει καὶ ταῦτα νὰ κατανέμωται, ἐκμεταλλευόμενα τὴν ἐπιτυχίαν των, διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ν' ἀνασυγκροτηθοῦν.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙ ΕΠΡΑΞΑΜΕ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΠΕΤΥΧΑΜΕΝ

1. Ποία ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριτῶν τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949, καθ' ἣν ἀνέλαθεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ ἐγὼ τὴν Ἀργηχίαν Γ.Ε.Σ.

(α) Στερεὰ Ἑλλάς.

᾽9. Αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις εἶχον προσβάλει τὸ Καρπενήσιον καὶ κατέλαβον τὴν κωμόπολιν, τῆς φρουρᾶς ὑποκυψάσης. Αἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς κωμοπόλεως σταλείσαι ἐνισχύσεις διεξῆγον ἀγῶνα εἰς ΑΓΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ ἐξ Ἀνατολῶν, καὶ ἐκ Δυσμῶν εἰς περιοχὴν ΧΟΥΝΗΣ (ΒΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ).

(β) Πελοπόννησος.

— Αἱ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1948 ἀναληφθεῖσαι ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις εὐρίσκοντο ἐν ἐξελίξει μὲ καλὴν προοπτικὴν. Εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ μέρος τῆς βορείου περιοχῆς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ. Ὑπελείπετο ἀκόμη σοβαρὸν ἔργον.

(γ) Θεσσαλία.

Σημαντικαὶ συμμοριακαὶ ἐστὶαι ἐσημειώθησαν εἰς ΠΗΛΙΟΝ — ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ — ΟΣΣΑΝ — ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΙΟΝ, διαρκῶς παρενοχλοῦσαι τὰς περιοχὰς ταύτας. Εἰς ΟΒΡΥΟΝ καὶ ΕΥΝΙΑΔΑ ἔφιππος κομμουνιστικὴ συμμορία λυμαίνεται τὴν πεδιάδα ΦΑΡΣΑΛΩΝ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ.

Ἐκ ΧΑΣΙΩΝ καὶ ΑΝΤΙΧΑΣΙΩΝ ἐσημειώθη ἐξόρμησις καὶ δρᾶσις δμάδων σαμποτέρ, λεηλατουσῶν καὶ ἐνεργουσῶν στρατολογίαν εἰς περιοχὴν ΠΗΝΕΙΟΥ.

Ἐκ περιοχῆς ΝΕΒΡΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΚΟΖΑΚΑ ἐνηργήθη ἐξόρμησις ὁμάδων, λεηλατουσῶν περιοχὴν ΤΡΙΚΑΛΩΝ — ΚΑΡΑΙΤΣΗΣ.

— Νωπὰ ἦσαν τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΚΑΡΑΙΤΣΗΣ, λαβούσης χώραν τὴν 12-12-48 μὲ τὰς γνωστὰς καταστροφὰς καὶ στρατολογίαν.

(δ) Ἡπειρος.

Παρενόχλησις μόνον εἰς περιοχὴν ΣΟΥΛΙΟΥ.

(ε) Δυτικὴ Μακεδονία.

— Ἐπὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ΒΙΤΣΙ ἰσχυραὶ συμμοριακαὶ θάσεις μὲ μορφὴν σταθεροῦ ἀμυντικοῦ μετώπου, σταθεροποιηθέντος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου 1948. Τὸ μείζον μέρος τοῦ ὄγκου τῶν συμμοριακῶν δυνάμεων εἰς ΒΙΤΣΙ.

— Αἱ εἰς ΒΙΤΣΙ συμμοριακαὶ δυνάμεις διέθετον ἰσχυρὰς ἐφεδρείας, δυνάμενας νὰ ἐνεργήσουν σοβαρὰς καταδρομὰς καὶ προσβολὰς εἰς μεγάλην ἀκτῖνα δράσεως.

— Εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἀμυντικοῦ μας μετώπου ΓΡΑΜΜΟΥ — ΒΙΤΣΙ σημειοῦται ΔΡΑΣΙΣ ὁμάδων καὶ συνεχῆς παρενόχλησις τῶν φιλίων τμημάτων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου.

(στ) Κεντρικὴ Μακεδονία.

— Εἰς ΚΑΪ·ΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ συμμοριακαὶ ἐστὶν παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν ὑπαιθρον.

— Νωπὰ εἶναι τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΝΑΟΥΣΗΣ ὑπὸ ἰσχυρὰς δυνάμεως, ἐξελθούσης ἐκ ΒΙΤΣΙ.

— Εἰς περιοχὴν ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ — Βορείου ΟΛΥΜΠΟΥ — ΠΙΕΡΙΩΝ συμμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν περιοχὴν.

— Εἰς ΚΟΡΩΝΑΝ (περιοχὴ ΔΟΪ·ΡΑΝΗΣ) — ΜΠΕΛΛΕΣ παραμεθορίως ὑφίστανται συμμοριακαὶ θάσεις ἐφοδιασμοῦ, ἐξορμήσεως καὶ καταφυγῆς εἰς γειτονικὴν χώραν ἐν περιπτώσει διώξεώς των.

— Εἰς ΚΕΡΔΥΛΛΙΑ σοβαρὰ συμμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν σοβαρῶς τὰς περιοχὰς ΣΤΡΥΜΩΝΟΣ — ΛΑΓΚΑΔΑ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

— Εἰς ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ δρᾷσις σημειοῦται συνεχῆς συμμοριακῶν δυνάμεων, λυμαινομένων ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον.

(ζ) Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Εἰς περιοχὴν ΑΓΓΙΣΤΡΟΥ ὑφίσταται σοβαρὰ συμμοριακὴ θάσις, ἐξ ἧς ἐξορμοῦν πρὸς προσβολὴν καὶ λεηλασίαν τῶν κατωκημένων περιοχῶν ΣΕΡΡΩΝ καὶ ἔχουν ὑπὸ διαρκῆ ἀπειλὴν τὰ ἀστικά κέντρα ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΝΕΑΣ ΖΙΧΝΗΣ — ΣΕΡΡΩΝ.

(η) Δυτική Θράκη.

Δύναμις συμμοριακή άνευ μεγάλης ισχύος και με κρησφύγετα ἐγγύς τῆς μεθορίου και κυρίως Β. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ και Δ. ΣΟΥΦΛΙΟΥ ἐκδηλοῦν δρᾶσιν, περιοριζομένην εἰς λεηλασίας και στρατολογία τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

(θ) Σάμος.

Συμμοριακή δύναμις καταγινομένη κυρίως εἰς λεηλασίας.

2. Ἡ ὁ λ η ὡ ς ἄ ν ω τ έ ρ ω , ἐ ν γ ε ν ι κ α ῖ ς γ ρ α μ -
μ α ῖ ς , ἐ κ τ ι θ ε μ έ ν η κ α τ ά σ τ α σ ι ς ε ἴ χ ε ν ἐ π ῖ -
δ ρ α σ ι ν κ α ἰ ἄ ν τ ῖ κ τ υ π ο ν ε ἰ ς τ ῆ ν χ ῶ ρ α ν .

— Τὰ σοβαρὰ ἀτυχήματα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ — ΝΑΟΥΣΗΣ, και ἐν συνεχείᾳ ἢ κατάληψις τοῦ ΚΑΡΙΠΕΝΗΣΙΟΥ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐπισυμβᾶσα ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀλλαγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἐκράτουν ἐν συγκινήσει τὴν κοινὴν γνώμην, και ζωηρὰν ἀπήχησιν εἶχον εἰς τὴν διεθνή τοιαύτην.

— Δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι και ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τὰ ἀτυχήματα ταῦτα εἶχον σημαντικὴν ἐπίδρασιν, ἐπιπροστιθεμένην εἰς τὸν κάματον, ὅστις εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπάρχη, ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ δύο και πλέον ἔτη παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος.

— Ἐν συνόψει δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ νέα Ἡγεσία τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εὔρε τὴν χώραν ὁλόκληρον εἰς ἀγωνίαν, κρίσιν και ἀβεβαιότητα και τὸν στρατὸν δυναμικῶς μειωμένον.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

80. Ὁ ὑπάρχων Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀριθμητικῶς ὑπέρτερος τῆς δυνάμεως τῶν συμμοριτῶν, διέθετε μέγα μέρος τῶν δυνάμεών του ὑποχρεωτικῶς διὰ τὴν ἀσφάλειαν και διατήρησιν πόλεων, κωμοπόλεων, συγκοινωνιῶν (δδικῶν και σιδηροδρομικῶν), εὐαισθήτων σημείων κλπ. Ἡ ἐγαπομένουσα ἐλευθέρα δύναμις του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε ν' ἀναλάβῃ, ταυτόχρονα, ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἐφ' ὅλης τῆς χώρας.

Διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως ἐγένετο κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον 1949 εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μία συγκέντρωσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος, ἐκτὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου και ἐμοῦ, και οἱ Ἀρχηγοὶ Ἐένων ἀποστολῶν Βὰν - Φλήτ και Ντάουν, ὡς και ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ Ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν ἀποστολῶν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐξήσεως τοῦ Στρατοῦ κατὰ μίαν Μεραρχίαν, ἵνα ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι διὰ παρακάμφεως τοῦ Μάλι - Μάτι, μέσῳ τοῦ Ἀλβανι-

κοῦ ἐδάφους. Οὗτοι οὔτε τὴν αὐξήσιν ἐδέχθησαν, διὰ δὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους. Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ὁ Βάν - Φλήτ ἐζήτησε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὰς κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Ὅταν μετὰ ἐξάμηνον ἐνηργήθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, καὶ εἶχε τοποθετηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ὁ ἴδιος Βάν Φλήτ, λόγῳ διαφωνιῶν καὶ προστριβῶν τῶν Ἀντιστρατῆγων Βεντήρη καὶ Τσακαλώτου, ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Βεντήρη.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐνέκρινε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην, εἰς δὲ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλώτον παρηγγέλθη δι' ἐμοῦ ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν θὰ περιορισθῇ μόνον νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησίν του, ὡς ἡπείλει οὗτος, ἢ τὴν ἀντικατάστασίν του, ἀλλὰ θὰ τὸν παρέπεμπεν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἐπὶ ἀνυπακοῇ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐπέφερε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἄμεσον πειθαρχίαν καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναληφθοῦν, ὅσα εἰς τὸ παρελθὸν ἐλάμβανον χώραν.

§ 1. Κατόπιν τῆς μὴ αὐξήσεως τῆς δυνάμεως, ἀπεφασίσθη σ τ ρ α τ η γ ι κ ῶ ς νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς «Οἰκονομίας τῶν δυνάμεων», ἥτοι:

Συγκρατοῦντες τὸν ἐχθρὸν πανταχοῦ, ὅπου καθίστατο ὀχληρὸς, δι' ὅσον τὸ δυνατόν ἐλαχίστων δυνάμεων, νὰ οἰκονομήσωμεν δυνάμεις ἐπαρκεῖς, ἵνα διὰ τούτων:

— Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνεργήσωμεν τὴν κατὰ μεγάλας περιοχὰς ἐκμηδένισιν τῶν συμμοριτῶν (ἐνέργεια ὄγκου).

— Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐπεμδαίνωμεν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς, διὰ τὴν ἐνδεχομένην συγκράτησίν του πανταχοῦ, ὅπου δι' ἀντιπερισπασμόν, ἢ δι' ἄλλην ἐπιδίωξιν, ἤθελεν οὗτος ἐνεργήσῃ σοβαρὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας.

Ἀποφασισθείσης τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀνω Στρατηγικῆς Ἀρχῆς συνέκειτο εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰς ἐκκαθαριστέας περιοχὰς, τὴν σειρὰν ἐκκαθαρίσεως, τὸν χρόνον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔδει αὕτη νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἐκάστην τῶν περιοχῶν καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπεφάσισεν ἡ ἐκκαθάρσις νὰ γίνῃ κατὰ σειράν:

— Εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα αὕτη εἶχεν ἀρχίσει μὲ καλὰ ἀποτελέσματα μέχρι τοῦδε.

— Εἰς Ρούμελην καὶ Θεσσαλίαν.

— Εἰς Ἡπειρον.

— Εἰς τὸν ἀμέσως νοτίως τῆς μεθορίου καὶ δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ χώρον. Καὶ ἀμέσως εἶτα:

— Κανονικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι — Γράμμου. Χρονικῶς καθωρίσθη αἱ ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις νὰ ἔχουν περατωθῇ ἐντὸς τοῦ Αὐγούστου 1949, αἱ δὲ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Βίτσι (πρῶτον), κατὰ Γράμμου (δεύτερον), τὸν Σεπτέμβριον. Τόσον αἱ πρῶται, ὅσον καὶ αἱ δευτέραι ἐπε-

ταχύνθησαν κατὰ ἓνα μῆνα, λόγῳ τῶν ἐπιτυχιῶν, ὅσον καὶ διὰ διπλωματικούς λόγους, λόγῳ τῶν ἀρξαμένων ἐργασιῶν τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ ἰδέα ἐνεργείας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν περιοχῶν ἐπαφίετο εἰς τοὺς οἰκείους διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καθοριζομένου εἰς αὐτοὺς τοῦ ἐπιτευκτέου τελικοῦ σκοποῦ καὶ τῶν χρονικῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔδει ἐκάστη περιοχὴ νὰ εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ τελείως, ἥ οἱ ἐναπομένοντες συμμορίται νὰ μὴ ὑπολογίζωνται μαχητικῶς. Μεγαλυτέρα ἐπέμβασις δὲν ἠδύνατο νὰ γίνη, διότι ὁ παράγων ἐχθρὸς ἦτο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀσαφὴς καὶ ἀκαθόριστος.

82. Διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν Ὑπαρχηγῶν τῶν ἄνω ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. ΑΠ. Π. 200096) Φ.51) 1-2-49 κάτωθι διαταγὴν μου:

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Ἀριθ. Α.Π. 200096) Φ. 51

Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

Β.Σ.Τ. 902 τῇ 1) 2) 1949

Πρὸς τοὺς Ὑπαρχηγούς Α' καὶ Β'

Ἐ ν τ α ὁ θ α

1. Ἀσχέτως τῆς αὐξήσεως, ἥ μὴ τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ πέραν τοῦ ἤδη καθωρισμένου ἀριθμοῦ, οὗτος πρέπει ν' ἀναλάβῃ ἀπὸ μέσων Μαρτίου, τουλάχιστον, ἐπιθετικὰς ἐνεργείας εὐρείας ἐκτάσεως.

2. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐφ' ὧν τῶν περιοχῶν προσβολὴ τῶν συμμοριτῶν δὲν εἶναι ἐφικτὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέλθῃ ἡ ζητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου αὐξήσις τῆς δυνάμεως, ἡ προσβολὴ θὰ ἐπιζητηθῇ διαδοχικῶς κατ' εὐρείας περιοχάς, συγκρατουμένων τῶν συμμοριτῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς.

3. Αἱ χρησιμοποιηθησόμεναι δυνάμεις ξηρᾶς θὰ εἶναι:

— Ἀπασαι αἱ ἐν τῇ προσδαλλομένῃ περιοχῇ ἡμέτεραι τοιαῦται.

— Δημιουργηθησόμεναι ἐφεδρεῖαι εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, μετὰ ἐκκαθάρισιν Πελοποννήσου, αἱ ὁποῖαι ν' ἀνέρχωνται τουλάχιστον εἰς ἀξίαν δύο Μεραρχιῶν.

— Πᾶν ὅ,τι δυνηθῶμεν νὰ δημιουργήσωμεν εἰς ἐφεδρείας διὰ διαφόρων συνδυασμῶν ἐντεῦθεν, ἥ νὰ λάβωμεν ἐξ ἄλλων περιοχῶν, μὴ ἐν δράσει.

4. Τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

— Ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί.

— Σειρὰ ἐκκαθαρίσεως τούτων.

— Ἐξασφάλισις τῆς τάξεως μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν.

— Λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα θὰ δίδωνται ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὰς συνεργασίας μας, πρὸς ἀπόλυτον τήρησιν τοῦ μυστικοῦ.

5. Σκοπὸς τῆς παρούσης εἶναι:

— Ἔργασία πρὸς ἐξοικονόμησιν γενικῶν ἐφεδρειῶν, οὐχὶ κάτω τῆς ἀξίας δύο (2) Μεραρχιῶν (πέρας τῆς ἐργασίας πρὸ τέλους Φεβρουαρίου).

— Ἔργασίαι ἐπιτελικαὶ πρὸς συλλογὴν καὶ καθορισμὸν τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀναγκαιοῦν, ἵνα αἱ ἐνδιαφερόμεναι Μονάδες συντάξωσι τὰ οἰκεία γενικὰ Σχέδια Ἐνεργείας των (πέρας ἐργασίας τέλος Φεβρουαρίου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

83. Πρὸς ὕλοποίησιν τῶν ἄνω, ἐξεδόθησαν διαταγαὶ καὶ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ΓΕΣ διὰ τῶν ὁποίων:

α) Ἐπετεύχθη ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρὰ τοῦ ὑποφαινομένου τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ νὰ ἐξοικονομηθοῦν, ἐκτὸς τῶν τοπικῶν ἐφεδρειῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων, καὶ νὰ τεθοῦν εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, αἱ κάτωθι Μονάδες:

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Ναούσης — Βεροίας — Γιδᾶ.

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Κοζάνης — Καστοριάς — Πτολεμαΐδος.

— Μία Ταξιαρχία εἰς περιοχὴν Ναυπλίου (ἡ 7η Ταξιαρχία ἐκ 3 Ταγμάτων, ἀπελευθερωθεῖσα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων Πελοποννήσου).

— Δύο Μοῖραι ΜΟΚ (Μοῖραι Ὀρεινῶν Καταδρομῶν).

Τὸ ὅλον τῆς εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, δυνάμειος περίπου 13 Τάγματα.

Ἐπὶ πλέον ἐξοικονομήθησαν καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς (Αὐτοκίνητα) διὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπεμδαίνωμεν πανταχοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διὰ μιᾶς Ταξιαρχίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

6) Ἐτέθη ὁ Στρατός, ὡς εἰς ἐκστρατείαν, καὶ διετάχθησαν οἱ Ἀξιωματικοὶ ν' ἀποστείλουν τὰς οἰκογενείας των, ὅπου θὰ ἔπραττον τοῦτο ἐν πολέμῳ.

γ) Διὰ τὴν λιποψυχίαν, ἢ ἀδράνειαν, καὶ τὴν λῆψιν τῶν σχετικῶν κυρώσεων ἐξεδόθη ἡ Ε. Π. 422215) 15) 2) 49 διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἥτις διὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀξίας καὶ τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔσχε, κοινοποιεῖται κατωτέρω ὡς ἔχει:

ΘΕΜΑ: Μέτρα κατὰ πάσης λιποψυχίας, ἢ ἀδρανείας.

Π ρ ό ς: Γενικὴ Διαταγὴ
(Ἀπασαὶ Μονάδες Στρατοῦ
— Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ)

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα
Ἐμπιστευτικὴ
ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΓΕΣ) Α1

1. Παρ' ὅ,τι αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις μὲ ἀκάματον αὐτοθυσίαν ἐπὶ διετίαν καὶ πλέον ἀγωνίζονται, ἐν τούτοις καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἤδη χάρις εἰς τὴν λιποφυχίαν ὀρισμένων στελεχῶν, ἣ καὶ ὀπλιτῶν, ἣ ἀκόμη τῇ ὑποκινήσει καταλλήλως παρεισφυσάντων εἰς τὰ Τμήματα ἀτόμων, ἐξυπηρετούντων τὸν συμμοριτισμόν, συνέδωσαν ἀτυχήματα ἀδικαιολόγητα. Ἐσημείωσα ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τμημάτων ἀδικαιολογήτως θέσεών των καὶ μάλιστα μὲ ἀταξίαν, ἣ καὶ ἀποδιοργανώσεις μονάδων ἐξ αἰτίας αἰφνιδιασμών.

Τὰ ἄτοπα ταῦτα λαμβάνουν χώραν ὑπὸ τὴν ἀνοχήν ὀρισμένων διοικήσεων, εἰς τὴν μὴ προβλεπτικότητα καὶ ἀδράνειαν τῶν ὁποίων κυρίως ὀφείλονται.

2. Προτίθεμαι, ὥς πολλάκις ἐτόνισα, νὰ ἀξιοποιήσω τὰς θυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καὶ νὰ ἐπιβάλω τὴν τάξιν δι' ὁλοκληρωτικῆς συντριβῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ συμμοριτισμοῦ.

3. Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι διαθέτομεν μέσα ὑπέρμετρα τῶν ἐγκληματιῶν, ὅτι ἔχομε τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μας, ὅτι ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν διάσωσιν τῆς φυλῆς μας, ὅτι ἔχομεν συμπαραστάτας σύσσωμον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ τοὺς Μεγάλους Συμμάχους μας, ΔΕΝ ΘΑ ΦΕΙΣΘΩ ΟΥΔΕΝΟΣ ΣΚΛΗΡΟΥ ΜΕΤΡΟΥ κατὰ τῶν ἀδρανούντων, ἐκ φόβου εὐθυνῶν τῶν λιποφυχούντων, ἣ τῶν μὴ ἐπιδεικνύντων τὴν ΠΙΣΤΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ.

4. ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ ΕΝΤΕΛΛΟΜΑΙ τὰ ἐξῆς:

α) Οὐδὲν τμήμα θὰ ἀποσύρεται ἐκ τῆς θέσεώς του πρὸ οἰασδῆποτε καταστάσεως καὶ ἂν εὐρίσκεται, ἄνευ διαταγῆς τοῦ προῖσταμένου κλιμακίου.

— Θὰ θυσιάζεται ἐπὶ τόπου μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελευταίου φυσιγγίου.

β) Πᾶς Διοικητής, δυνάμει τῆς παρούσης, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ΤΥΦΕΚΙΖΗ ἐπὶ τόπου πάντα ὀλιγωροῦντα, ἣ λιποφυχοῦντα ἐκ τοῦ τμήματός του.

γ) Οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεραρχιῶν, Ταξιαρχιῶν, καὶ τῶν ἰσοδυνάμων Μονάδων νὰ ἀντικαθιστοῦν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πάντα Διοικητὴν, μὴ ἀνταποκρινόμενονον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, καὶ νὰ διατάσσουν τὴν ἄμεσον παραπομπὴν εἰς Ἐκτακτον Στρατοδικεῖον παντός, μὴ ἐκτελέσαντος τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καθήκον.

5. Ἡ παροῦσα νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς τρία συνεχῇ προσκλητήρια εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας τῶν ὑφ' ὁμας δυνάμεων.

Ἀρχιστράτηγος

ΠΑΠΑΓΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

84. Διὰ τὴν κατανομήν εὐθυνῶν, σχετικῶς μὲ τὰ ἐπισυμβάντα ἀτυχήματα πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, διετάχθη ἡ ἐνέργεια ἀνακρίσεων ὑπὸ Ἀνωτάτων Ἀξιωματικῶν καὶ ἐπεβλήθησαν διοικητικαὶ καὶ δικαστικαὶ κυρώσεις διὰ τὰ γεγονότα Καρδίτης — Ναούσης — Καρπενησίου.

Ἐν λεπτομερείᾳ, οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ἀτυχημάτων ἐμφαίνονται εἰς τὸ κάτωθι ἐπίσημον ἀπόρρητον σημείωμα:

ΓΕΣ) Α1

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ν

ΣΗΜΕΙΩΜΑ τοῦ Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ

Ἐπὶ τῶν ἐπιβληθεισῶν κυρώσεων διὰ σοβαρὰ ἀτυχήματα λαβόντα χώραν κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον 1948 καὶ Ἰανουάριον 1949

1. Γ ε γ ο ν ό τ α Κ α ρ δ ί τ η ς

α) Ἡ ἐξέτασις διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα διετάχθη παρὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 48) 116) 3) 1) 49 διαταγῆς του, καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν Ὑποστράτηγον ΖΑΪΜΗΝ Θ. Οὗτος εἰς τὸ ὑποβληθὲν πόρισμα ἀποδίδει τὸ ἀτύχημα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ εἰς:

— ἀνεπαρκῆ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν.

— ἔλλειψιν πληροφοριῶν.

— ἔλλειψιν τινὰ πυρομαχικῶν.

χωρὶς νὰ ἀποδίδῃ συγκεκριμένην εὐθύνην εἰς τὰς οἰκείας Διοικήσεις, πλὴν παραλείψεων τινων, ἃς καταλογίζει εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. διὰ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης.

β) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 218977) Φ.4011) 32) 31) 1) 49 Διαταγῆς Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ Ἀντιστρατήγου ΚΟΣΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, διετάχθη ὁ Ἀντιστράτηγος ΒΕΝΤΗΡΗΣ ΚΩΝ., πρὸς ὃν διεβιδάσθη ὁ φάκελος τῆς ἐνεργηθείσης ὑπὸ τοῦ Ὑποστράτηγου ΖΑΪΜΗ ΘΡΑΣ. ἐξετάσεως, ὅπως ἐνεργήσῃ νέαν ἐξέτασιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἔλαβον χώραν τὰ γεγονότα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν εὐθυνῶν τῶν διαφόρων Διοικήσεων.

γ) Διὰ τοῦ ὑποβληθέντος πορίσματος καταλογίζονται:

1. Εἰς τὸν Ταξίαρχον ΚΟΝΤΟΣΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ Δ) ΤΗΝ ΔΕΘ πεπλανημένην ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, καὶ οὐχὶ πλήρης ἐξοπλισμός του διὰ διοίκησιν τόσων πολλῶν Μονάδων.

2. Εἰς τὸν Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. Δ) ντὴν ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ἀνεπάρκειαν διοικητικὴν, πλὴν διετήρησεν οὗτος τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὸ θάρρος του, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ τὸ κακόν.

3. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ ΧΡ. Ἐπιτελάρχην ΤΣΕΚ, ἀδιαφορία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Οὐδεμίαν δὲ οὐσιαστικὴν βοήθειαν προσέφερεν εἰς προϊστάμενόν του.

4. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΝ Κ. Διοικητὴν 15 Ε.Τ.Π. ἔλλειψις θάρρους. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Τάγματός του.

5. Εἰς Ἐπίλαρχον ΚΟΝΔΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 2 Ἐφίππων ἰλῶν, ἔλλειψις θάρρους. Οὗτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. διοικῶν δι' ἄσυρμάτου.

6. Εἰς Ὑπὶλαρχον ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΝ ΣΥΜΕΩΝ Διοικητὴν 9ης Ἐφίππου Ἰλῆς, εὐθύνῃ διὰ ψευδῆ ἀναφοράν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κινηθῇ ὁ οὐλαμὸς τεθωρακισμένων, ὃν διετάχθη ν' ἀποστείλῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν πιεζομένων τμημάτων.

7. Εἰς Ὑπολοχαγὸν ΣΕΜ ΚΑΤΣΟΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 840 ΑΤΧ ἐγκατάλειψις θέσεως. Οὗτος παρέμεινε κεκλεισμένος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς οἰκίαν. Παρουσιάσθη μετὰ τὴν μάχην.

8. Εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν ΚΑΤΣΙΝΟΠΟΥΛΟΝ ΕΠΙΜΕΙΝΩΝΔΑΝ, ἀναλαβόντα Διοίκησιν 840 ΑΤΧ μετὰ ἐγκατάλειψιν θέσεως ὑπὸ ἀνωτέρω, εὐθύνῃ διότι δὲν προέβαλε τὴν, ἣν ὥφειλε καὶ ἠδύνατο, ἀγτίστασιν.

9. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην Χωροφυλακῆς ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ, εὐθύνῃ διότι παρέμεινεν ἐντὸς τοῦ Διοικητηρίου του, μεταδίδων διὰ τοῦ ἄσυρμάτου του ἐξωφρενικὰς εἰδήσεις. Ἐστερεῖτο γοήτρου, κύρους καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος, εἶχε τάσιν πρὸς οἰνοποσίαν.

δ) Κατὰ τῶν ἀνωτέρω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 4227990) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγῆς ΓΕΣ) Α1 διετάχθη τὸ Α' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Στρατ. Ποινικὴν Νομοθεσίαν, ὅπου συντρέχει τοιαύτη περίπτωσις, ἥ τὸν Νόμον περὶ καταστάσεως Ἀξιοματικῶν.

ε) Βάσει τῆς ἄνω ἐκθέσεως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στρατοῦ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 422790) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγὴ ΓΕΣ, δι' ἧς περιγράφεται ἡ διαγωγή καὶ ἡ ἐν γένει στάσις τοῦ Ἐπιτελάρχου ΤΣΕ Καρδίτσης, διοικητῶν τμημάτων κλπ. Ἀξιοματικῶν.

Ὁμοίως ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 222662) Φ) 4011) 32) 31) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙ-ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις Διοικητοῦ Α.Δ.Θ. καὶ Διοικητοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, αἵτινες ἐπληρώθησαν διὰ σοδαρῶν ἀπωλειῶν στρατοῦ καὶ ἀμάχου πληθυσμοῦ, συνολικῶν ζημιῶν εἰς ὕλικὰ καὶ ἡθικοῦ ἀντικτύπου ἐπὶ Στρατοῦ καὶ Λαοῦ.

2. Γ ε γ ο ν ό τ α Ν α ο ύ σ η ς

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 217902) Φ) 4011) 33) 16) 1) 49 Διαταγῆς Ὑπ. Στρατιωτικῶν ΓΕΣ) Α1 ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

Κ. ἡ ἐνέργεια ἐξετάσεως ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ἐν γένει τῆς προσβολῆς Ναούσης καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως ταύτης.

6) Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀνενεώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 218296) Φ4011) 33) 22) 1) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.

γ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης παρ' αὐτοῦ ἐξετάσεως διεπιστώθησαν εὐθύναι:

1. Τοῦ Διοικητοῦ 33 Ταξιαρχίας Ταξιάρχου ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

2. Τοῦ Διοικητοῦ XI Μεραρχίας Ὑποστράτηγου ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΤΟΥ, οἷτινες καὶ ἀντικατεστάθησαν.

3. Ἀκαιρος ἐπέμβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

δ) Διὰ τὴν ἐξακρίδωσιν τῶν εὐθυνῶν λοιπῶν στελεχῶν διετάχθη, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν ὁ Ὑποστράτηγος ΟΛΥΜΠΙΟΣ Δ.

ε) Βάσει τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 245020) 4011) 33) 8) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις, εἰς ἃς ὀφείλεται ἡ μὴ πρόληψις, ἥ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀτυχήματος Ναούσης.

3. Γ ε γ ο ν ό τ α Κ α ρ π ε ν η σ ί ο υ

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 219081) Φ 4011) 34) 2) 2) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ διετάχθη ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ΣΤΡΑΤΟΥ Ἀντιστράτηγος Βεντῆρης Κων., ὅπως ἐνεργήσῃ ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν γεγονότων ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ καὶ ἐπὶ τῶν ληφθέντων πρὸ καὶ κατὰ τὴν προσβολὴν μέτρων ὑφ' ὧν τῶν Διοικήσεων.

6) Ἡ ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ ὑποβληθεῖσα ἐκθεσις διεβιδάσθη δι' ἀνάκρισιν εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Ἀναθεωρητὴν Παπαγεωργίου, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ Ὑποστράτηγος ΚΕΤΣΕΑΣ Β., Διοικητὴς τῆς ΑΣΔΣΕ, παρεπέμφθη εἰς τὸ Στρατοδικεῖον (ἡθωώθη παμψηφεί).

γ) Κατόπιν αἰτήσεως Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Φ.) 34020) 1) Β1) 1) 4 Διαταγῆς ΓΕΣ, διετάχθη ὁ ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ ΙΑΤΡΙΔΗΣ, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν πρὸς λεπτομερῆ ἐξακρίδωσιν εὐθυνῶν φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ, καὶ ἐπιδειχθείσης διαγωγῆς Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν.

δ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης προανάκρισεως διεπιστώθησαν:

1. Ποινικὴ εὐθύνη τοῦ Διοικητοῦ 7ου ΕΤΠ καὶ Διοικητοῦ τῆς Φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ Ταγματάρχου ΚΑΡΑΠΠΕΡΗ ΔΗΜ.

2. Ποινικὴ εὐθύνη τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 5ου ΕΤΠ ΜΑΝΤΟΥΖΟΥ ΒΑΣ.

3. Ποινική εϋθύνη 8 κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, ὧν εἰς Ὑγειονομικός.

4. Ποινική εϋθύνη 14 ὀπλιτῶν.

Δι' ἅπαντας τούτους ἐπελήφθη ἡ στρατιωτικὴ δικαιοσύνη.

ε) Βάσει τῶν ἐξαγομένων τῆς προανακρίσεως ταύτης ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Α.Π. 245021) 4009) 1) 7) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς ἐπισημαίνονται καὶ τονίζονται αἱ παρατηρηθεῖσαι παραλείψεις καὶ σφάλματα τῶν ἡγητόρων, εἰς ἃ κυρίως ὠφείλετο τὸ ἀτύχημα τοῦτο.

ΒΣΤ 902) 30) 4) 49

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

85. Αἱ Ταξιαρχίαι, καθαρῶς πεζικαὶ Μονάδες, διωκοῦντο, ὡς ἀλλαχοῦ προείπομεν, παρὰ Ταξιαρχῶν ἢ Συνταγματάρχων ὄλων τῶν ὀπλων, ἐξ ὧν οἱ ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχόμενοι ἡγνοοῦν, τουλάχιστον πρακτικῶς, τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν μικρῶν Μονάδων τούτου, δεδομένου ὅτι ἡ Ταξιαρχία, δὲν ἔχει ἄλλα στοιχεῖα μάχης, παρὰ μόνον μέσα μάχης Πεζικοῦ, καὶ ἦσαν ἀπρόσφοροι νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ διεξαγάγουν μίαν ἐπίθεσιν, ἢ ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Πεζικοῦ ἐκπαιδεύονται, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰσέλθουν εἰς τὸ ὄπλον τοῦτο.

Διὰ Διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου αἱ Ταξιαρχίαι ἐθεωρήθησαν πεζικαὶ Μονάδες, ἰσότιμοι πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως ἐφεξῆς οἱ Διοικηταὶ αὐτῶν προέρχωνται ἐκ τοῦ Πεζικοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα καὶ αἱ ἀποδόσεις ὑπῆρξαν ἄριστα ἐκ τῆς μεταλλαγῆς ταύτης.

86. Ὁ ψυχολογικὸς πόλεμος ἦτο σχεδὸν παρημελημένος. Οἱ συμμορῖται τόσο εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ εἰς τὰς γραμμάς τῶν μαχομένων ἀκόμη, εἶχον δημιουργήσει ἀτμόσφαιραν πολὺ δυσμενῆ διὰ τῆς ρίψεως διαφωτιστικοῦ ὕλικου κατ' ὄγκους, διὰ μεγαφώνων, διὰ τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν των. Εἶχον κατορθώσει νὰ παρουσιάσουν τὸ Κράτος ὡς φασιστικόν, ἐνῶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἤρξατο πρῶτον τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ φασισμού, ὅτι αἱ ἐλευθερίαι ἐξέλιπον ἐν Ἑλλάδι, ὅτι οἱ Ἀμερικανο - Ἀγγλοὶ μεταχειρίζονται τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ τὰ συμφέροντά των κλπ.

Ἐξέδωσα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 200138) Φ) 52) 25) 2) 49 ἀπόρρητον Διαταγὴν, βάσει τῆς ὁποίας ἐπετύχομεν, πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, πολλὰ πράγματα:

ΘΕΜΑ: Ψυχολογικὸς πόλεμος

Π ρ ό ς: Δ) σιν Δημ. Σχέσεων

Κο ι ν.: Γραφ. Ἀρχιστρατήγου
Α2 ΓΕΣ

Ο. Π.

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΑΡΧΗΓΟΣ ΓΕΣ

Φ. 200138) Φ. 52

ΒΣΤ 902) 25) 2) 49

1. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν δελτίων ποικίλης μορφῆς τῆς συμμοριακῆς ἡγεσίας διεπίστωσα, ἅπαξ ἔτι, ὅτι τὸν «ψυχολογικὸν πόλεμον», ὅστις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν κυριωτέρων μέσων τοῦ πολέμου, τὸν ἔχουν ἀναπτύξει, πολὺ εὐρύτερον οἱ συμμοριῖται, ἢ ἡμεῖς.

Τὴν ἀξίαν τοῦ παράγοντος τούτου, συνισταμένου εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ καὶ Λαοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, θεωρῶ περιττὸν ν' ἀναπτύξω.

Ἐν Γερμανίᾳ, εὐρισκόμενοι μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολέμου, εἶδομεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ παράγοντος τούτου, «τοῦ ψυχροῦ πολέμου».

Ὑπῆρχον Γερμανοὶ (στρατιωτικοὶ καὶ μὴ), οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὸ ἀ λ ἄ θ η τ ο ν τ ο ὕ ΧΙΤΛΕΡ, ἀλάθητον καὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ εἰς τὰ διπλωματικὰ καὶ μάλιστα μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν τὸ πᾶν κατέρρεεν ἐν Γερμανίᾳ. Μήπως σήμερον δὲν ὑπάρχουν Γερμανοὶ πιστεύοντες ὅτι ὁ Χίτλερ ζῇ;

2. Ἀνάγκη ὄθεν, ἢ καθ' ἡμᾶς Ὑπηρεσία νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ταχύτερον πᾶσαν δραστηριότητα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῆς ταύτης τῶν συμμοριτῶν, ἣτις δὲν ἀφήνει τίποτε ἀσχολίαστον καὶ κατορθώνει νὰ παρουσιάσῃ τὰ ψεύδη ὡς ἀλήθειαν καὶ τὰ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ περιεχομένου γεγονότα κατὰ τὸ συμφέρον της.

3. Διατυπῶνω ἐνταῦθα μερικὰς σκέψεις μου, αἱ ὁποῖαι θὰ σᾶς δώσουν βοήθειαν εἰς τὴν ταχεῖαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς σχετικῆς Ὑπηρεσίας σας, πρὸς ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ψυχολογικοῦ πολέμου.

Ὅλα ταῦτα νὰ θεωρηθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ὑποδείξεις, χωρὶς καμμίαν δέσμευσιν τῆς πρωτοβουλίας σας.

Εὐρίσκω ὄθεν:

α) Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ προπαγάνδα νὰ συγχρονισθοῦν, ἥτοι τὰ γεγονότα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀμέσως, ἀφοῦ λάβουν χώραν, νὰ ἐξαίρωνται ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡμέτερα καὶ νὰ διαφεύδωνται τὰ τῶν συμμοριτῶν (διὰ Τύπου, Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν, ἐντύπων φέϊγ - βολάν).

β) Διὰ γραπτῶν καὶ προφορικῶν λόγων πρὸς τὸν Στρατὸν καὶ Λαὸν νὰ προκαλῆται τὸ μῖσος κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

γ) Εἰδικὴ προπαγάνδα εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν μὲ ξένας ὀργανώσεις πρὸς διευκλύνσιν τῆς παραδόσεως τῶν συμμοριτῶν (Ὑπουργεῖα Τύπου — Ἐξωτερικῶν, διὰ τῶν Πρεσβειῶν, προσώπων, κλπ.).

δ) Συγκρότησις δμάδων μάχης «Ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς τὰς Μονάδας.

ε) Ἀντικρούσεις ἐχθρικῶν ἀνακοινώσεων (Μελέτη τῶν δελτίων τῶν συμμοριτῶν ὑπὸ τῆς Α2).

στ) Συνθήματα ἐπιθετικά καὶ ἀμυντικά, τὰ ὅποια νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸ Μέτωπον (ἐπιστολαὶ στρατιωτῶν — μικρῶν θαυμοφόρων κλπ.).

ζ) Ὑπόσκαψις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ με ἀποκάλυψιν τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ (Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν).

η) Σειρήνες, ιδίως εἰς βομβαρδιστικά ἀεροπλάνα, πρὸς δημιουργίαν πανικοῦ εἰς τὸν ἐχθρόν.

θ) Προκηρύξεις, προερχόμεναι ἀπὸ ἐχθρικὰς χώρας, με κείμενον καὶ εἰκόνας, δημιουργούσας ἀμφιβολίαν, σύγχυσιν, ὑποψίας καὶ φόβον εἰς τὸν ἐχθρόν.

ι) Μεγάφωνα εἰς προκεχωρημένα τμήματα, διὰ μετάδοσιν ἀνακοινωθέντων καὶ εἰδήσεων εἰς ἐχθρόν πρὸς διασάλευσιν τοῦ ἠθικοῦ του.

ια) Συντονισμὸς καὶ ἐνιαία κατεύθυνσις εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ «ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

ιβ) Ἐνοποιήσις πολεμικοῦ τύπου καὶ ἔκδοσις ὅσον οἶόν τε ὀλιγωτέρων ἐντύπων ἀπὸ εἰδικούς καὶ ὅχι ἀπὸ ἐρασιτέχνους, ποὺ μπορεῖ νὰ βλάψουν ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν.

ιγ) Συστηματοποιήσεις προπαγανδιστικῶν βιβλίων εἰς ὀλίγας σελίδας καὶ κυρίως διὰ μικρῶν εἰκονογραφημένων βιβλιαρίων, τὰ ὅποια νὰ προκαλοῦν καὶ νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡμπορεῖ νὰ τὰ διαβάσῃ κανεὶς εἰς ὀλίγην ὥραν.

Αἱ σημεριναὶ ἐκδόσεις, ὡς π.χ. ὁ «Ἀκρίτας», ποὺ ἀποτελεῖ κακὴν ἀπομίμησιν τῶν ἐβδομαδιαίων περιοδικῶν («Θησαυρὸς» — «Ρομάντζο», κλπ.), οὐδένα σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν κυκλοφορίαν.

ιδ) Οἱ ἰδρυθέντες ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ εἰς Ἀθήνας, Λάρισα, Γουδί καὶ Ἰωάννινα δὲν ἀκούονται πέραν τῶν 20 χιλ. καὶ σταματοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς τηλεγραφικὰς παρεμβολὰς.

ιε) Ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῇ εὐρέως ὁ Μεγάλος Κρατικὸς Ραδιοσταθμὸς, ἢ ἄλλοι εἰς Ἐπαρχίας ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαθιστάμενοι.

4. Εὐελπιστῶ, ὅτι ταχέως ἡ Διοίκησις Δημοσίων Σχέσεων, θὰ πάρῃ τὴν δέουσαν μορφήν καὶ ἀξίαν.

ΚΟΣΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Ἀντιστράτηγος

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλῶν καὶ θετικῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου τῆς διαφωτίσεως:

— Ἰδρύθῃ καὶ ἐλειτουργήσῃ Σχολεῖον Διαφωτιστῶν. Εἰς τοῦτο ἐφοίτη-

σαν ἑκατοντάδες Ἀξιωματικῶν, διδαχθέντες παρὰ διακεκριμένων καθηγητῶν καὶ δημοσιογράφων.

— Τόγγοι δλόκληροι προκηρύξεων καὶ συνθημάτων ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς χώρους τῶν συμμοριτῶν.

— Πολυάριθμα διαφωτιστικὰ βιβλία, ἣ μελέται ἐξεδόθησαν.

— Ἐνταῦθα παραθέτομεν πίνακα μὲ εἰκόνας, συνθήματα κλπ. ἐκ τῶν ριφθέντων ὑπὸ τῆς 71ης Ταξιαρχίας εἰς τοὺς συμμοριτικούς χώρους, διὰ νὰ καταδείξωμεν εἰς τίνα βαθμὸν εἶχεν ἀνέλθει ἡ διαφώτισις ἐκ μέρους οὐ μόνον τοῦ ΓΕΣ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μικρῶν Μονάδων ἀκόμη, ὅπως ἡ Ταξιαρχία.

71η ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Γραφεῖον Διαφωτίσεως

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΟΡΙΤΙΣΜΟΥ ΔΙ' ΕΙΚΟΝΩΝ

(Ἀκολουθεῖ Πίναξ*)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ ΜΕΧΡΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ

Κατὰ τὸ τρίμηνον Φεβρουάριος, Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος 1949

87. Ἀπελευθερώσεις Καρπενησίου καὶ συνέχισις ἀγῶνος εἰς Ἀγραφα καὶ Θεσσαλίαν.

— Τὴν 8ην Φεβρουαρίου, κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων, ὑπὸ δυσμεγεστάτης καιρικῆς συνθήκας, ἀπηλευθερώθη τὸ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης συνεχίσθη ἀπηνῆς ἡ καταδίωξις τῶν συμμοριακῶν Μεραρχιῶν, αἵτινες διὰ τοῦ ὄγκου των ἐκινήθησαν πρὸς Ν. — Ν.Δ. καὶ Ν.Α. μὲ σκοπὸν τὴν ἀναμόλυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δράσεως μέχρι ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ.

— Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος καὶ ἡ καταδειχθεῖσα δραστηριότης ἐκ μέρους τῶν διοικήσεων εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν εἰς τὴν περιοχὴν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἑφεδρος ἐκ μονίμων Ὑποστράτηγος καὶ Βουλευτῆς Παυσανίας Κατσώτας ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν.

* Ὁ πίνακας αὐτὸς δὲν δρέθηκε στὰ χειρόγραφα. Προφανῶς ὁ στρατηγὸς σκόπευε νὰ τὸν προσθέσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπραξε.

Τὰ Τμήματά μας, εἰς ἀέναον κίνησιν εὐρισκόμενα ἀπὸ 20) 1) 49 ὑπὸ χινοθυέλλας εἰς τὰ πλέον δυσπρόσιτα ἐδάφη τῆς Ἑλλάδος, ἐπάλαισαν οὐ μόνον πρὸς τὰς ἐμπειροπολέμους καὶ δολίας ὁρδὰς τῶν ἀρχισυμμοριτῶν Διαμαντῆ καὶ Γιώτη, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν.

Ὁ συμμοριτισμός, καταδιωκόμενος κατὰ πόδας, μετὰ 40θήμερον ἀγῶνα, ἦτοι τὴν 27—28 Φεβρουαρίου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῶν περαιτέρω σχεδίων του, καὶ νὰ καταφύγῃ πρὸς τὰ ἀπρόσιτα κρησφύγετά του εἰς ΑΓΡΑΦΑ.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸν ἀνωτέρω ἀγῶνα ἀνέρχονται εἰς 501 νεκρούς, 346 συλληφθέντας καὶ 221 παραδοθέντας, ἦτοι ἐν συνόλῳ εἰς 1.068.

— Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιτυχίας, ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου με 3 Μαρτίου συνεχίσθησαν αἱ προσπάθειαι τοῦ στρατοῦ ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος ἐκ τῶν περιοχῶν ΣΜΟΚΟΒΟΥ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ πρὸς τὴν ὀρεινὴν Δυτικὴν ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ καὶ τὴν κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὴν περιοχὴν ΜΕΓΔΟΒΑ — ΑΓΡΑΦΩΝ.

Μετὰ ἀλληλοδιαδόχους μάχας κατεδίωξαν τοὺς συμμορίτας ἐκ τῶν ἐγγύς τῆς πεδιάδος τῆς ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ κρησφυγέτων των καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ τραποῦν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ΑΝΩ ΑΧΕΛΩΟΥ.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας, κατεδιώχθη ἀπηνῶς ἡ ἔφιππος συμμορία Θεσσαλοῦ, ἡ λυμαινομένη τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα, με ὀρμητήρια τὴν ΟΘΡΥΝ — ΕΥΝΙΑΔΑ — ΡΕΝΤΙΝΑ.

Τὴν 6ην Μαρτίου ἐνετοπίσθη αὕτη βορείως ΠΑΛΑΜΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, καὶ μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἀγῶνα σχεδὸν ἐξωντώθη ἐξ ὁλοκλήρου (πλέον τῶν 250 νεκροὶ καὶ συλληφθέντες καὶ ἅπας ὁ ὄπλισμός).

88. Ἐπιχειρήσεις εἰς Μακεδονίαν (Περιοχὴ Κερδυλλίων).

— Εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΕΡΔΥΛΛΙΩΝ μόνιμος συμμοριακὴ ἐστία κατέστη λίαν ἐπικίνδυνος.

Ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου ἀνελήφθησαν εἰς τὴν ἀνω περιοχὴν ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ, αἵτινες ὑπῆρξαν ἄκαρποι, τῶν συμμοριτῶν διαφυγόντων πρὸς ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ.

Ἐτέρα ἐπιχείρησις ἀναληφθεῖσα τὴν 13ην Φεβρουαρίου δὲν εἶχε καλὺτερον ἀποτέλεσμα.

Ἀπὸ 1ης Μαρτίου, κατόπιν μελετημένης προπαρασκευῆς, ἀνελήφθη συστηματικὴ ἐπιχείρησις, ἣτις, διαρκέσασα ἐπὶ δεκαήμερον, κατέληξεν εἰς πλήρη ἐπιτυχίαν δι' ἐκκαθαρίσεως τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν συμμοριτῶν. (Νεκροὶ 384, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 368).

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης εἶχεν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν καὶ διὰ τὴν ἐδραΐωσιν τῆς τάξεως εἰς τὴν ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ, ὅπου ἐδιώκοντο τὰ ἐκ μικρῶν ὁμάδων συμμοριακὰ ὑπολείμματα.

Ἡ συμμοριακὴ Ἡγεσία παρὰ τὰς ἀνωτέρω ἀποτυχίας της εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ — ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΚΕΡΑΥΛΛΙΑ, δὲν παρητήθη τοῦ σκοποῦ της. Ὁ Ζαχαριάδης ἐκδιώξας τὸν Μάρκον, συνέχισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου σχεδίου του, καὶ ἐξεδήλωσε νέαν προσπάθειαν σοδαρᾶς μορφῆς.

Τὴν νύκτα τῆς 11 — 12 Μαρτίου ὄγκος σοδαρῶν συμμοριακῶν δυνάμεων, ἀποτελεσθεὶς κυρίως ἀπὸ τὰς εἰς τὴν ὠργανωμένην τοποθεσίαν Βίτσι ἐφεδρείας των, ἐπετέθη πρὸς κατάληψιν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ μὲ σύγχρονον ἀπασχόλησιν ὄλων τῶν τμημάτων μας εἰς τὴν Δ. καὶ Ν. τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ περιοχὴν.

Τὸ σχέδιον τοῦ συμμοριτισμοῦ, μελετημένον ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀπέδλεπεν εἰς σφαγὰς, ἀπαγωγὰς, στρατολογίαν καὶ καταστροφὰς. Χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα τηρήσεως καὶ ἐγκαίρου κινήσεως ἐφεδρειῶν, αἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἐπέμδωσιν ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, μετὰ τὴν νύκτα τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀπαράμιλλον ἀντίστασιν καὶ αὐταπάρνησιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων (στρατοῦ καὶ ἀεροπορίας), οἱ συμμορίται οὐ μόνον ἀπεκρούσθησαν, ἀλλὰ καὶ τέλος, χάρις εἰς τὴν διαταχθεῖσαν ἀντεπίθεσιν εἰς Βίτσι, ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν, μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν πρὸς Βίγλαν Πισοδερίου, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν συμμοριτῶν διὰ τῆς Δημοσίας ὁδοῦ Φλωρίνης — Πισοδερίου συνεπτύχθησαν ἐσπευσμένως εἰς τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ΒΙΤΣΙ θέσεις των. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη τῶν ἡμετέρων ἀνεσχέθη, λόγῳ τῶν σημειωθέντων κρουοπαγημάτων (500 κρούσματα ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας). Πάντως ὁμως ἐπέφερε τὰ ἀποτελέσματά της, διότι οἱ συμμορίται, οἵτινες διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ΦΛΩΡΙΝΗΣ εἶχον διαθέσει ὅλας τὰς εἰς ΒΙΤΣΙ ἐφεδρείας των, φοβηθέντες τὴν κατάληψιν ἐκ μέρους ἡμῶν τοῦ ΒΙΤΣΙ, καὶ κυρίως τὴν διακοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΠΙΣΟΔΕΡΙΟΥ, δὲν συνέχισαν τὴν Β' φάσιν τῆς κατὰ Φλωρίνης ἐπιθέσεώς των, ὡς προεδλέπετο εἰς ἀνευρεθεῖσαν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών των, ἀλλὰ συνεπτύχθησαν, ὡς προείπομεν, ἐσπευσμένως πρὸς Βίγλαν καὶ αὐχένα Πισοδερίου, μὲ συντριπτικὰς δι' αὐτοὺς ἀπωλείας (Νεκροὶ 772, συλληφθέντες 350).

90. Ἐπίθεσις κατὰ Ἀρτης.

— Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ νέα προσπάθεια ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῆς Κ. Ἡγεσίας.

Ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις Γιώτη — Διαμαντῆ. αἵτινες, διωκόμεναι, κατέφυγον εἰς περιοχὴν ΑΧΕΛΩΟΥ, ἥρχισαν προπαρασκευαζόμεναι διὰ νέαν προσβολὴν ἀστικοῦ κέντρου, συμφώνως πρὸς ἀκριβεῖς πληροφορίας μας.

Τὴν νύκτα τῆς 18) 19 Μαρτίου διηλθον τὸν ΑΧΕΛΩΟΝ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ΑΡΤΑΝ.

Ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξ ἐπισήμων στοιχείων, ἐσκόπευον νὰ εὐρίσκωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς εἰς ΑΡΤΑΝ.

Τὰ τμήματά μας, κινηθέντα ἐγκαίρως καὶ δραστηρίως, ἐματαίωσαν τοὺς σκοποὺς. Ἐνετόπισαν τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ καὶ ΒΑΛΤΟΝ ἀπὸ 19 Μαρτίου καί, μετὰ ἀγῶνα 10 ἡμερῶν, κατεδίωξαν τούτους ἀνατολικῶς τοῦ ΑΧΕΛΩΟΥ μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας (νεκροὶ 304, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 710).

91. Ἐπιχειρήσεις εἰς Πελοπόννησον.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄνω προσπάθειάς τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, εἰς τὴν λοιπὴν χώραν, συνεχίσθησαν ὁμοίως εἰς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ μὲ τὸν κανονικὸν ρυθμὸν μέχρι τέλους Μαρτίου, αἱ εὐρείας ἐκτάσεως ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις, οὐσιαστικῶς λήξασαι τὴν 31ην Μαρτίου μὲ πλήρη ἐπιτυχίαν δι' ἐξοντώσεως, ἢ συλλήψεως ἀπάσης τῆς ἐκεῖ δρώσης δυνάμεως ἐκ 4.000 συμμοριτῶν καὶ μὲ τὰ 9) 10 τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν, συλληφθέντων, ἢ φονευθέντων. Ὑπελείποντο μικραὶ δμάδες, συνεχῶς διωκόμεναι ὑπὸ καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων Στρατοῦ καὶ Χωροφυλακῆς, ἅτινα παρέμειναν διὰ τὴν πλήρη ἐδραίωσιν τῆς τάξεως.

Ἐπὶ πλέον τούτων ἀναδιωργανώθησαν τὰ ΜΕΑ καὶ ἐξωπλίσθησαν 6.000 ἐκ τῶν κατοίκων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς. Κατηργήθησαν τὰ δημοσυντήρητα Τάγματα, καὶ διετάχθη ἡ πλήρης διάλυσις τῶν ἐξωκρατικῶν ἐνόπλων δμάδων.

92. Ἐπιχειρήσεις εἰς Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ — ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ — ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ καὶ ἀλλὰχοῦ τῆς Χώρας.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἐσημειώθη νέα ἐκδήλωσις τῆς προσπάθειας τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας εἰς τρία σημεῖα:

— Εἰς Δ. Γράμμον πρὸς ἐπέκτασιν τῆς τοποθεσίας των.

— Εἰς Ἀμύνταιον διὰ λεηλασίας καὶ στρατολογίαν.

— Εἰς Στερ. Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπανεγκατάστασιν τοῦ Διαμαντῆ εἰς τὰ παλαιὰ του κρησφύγετα (ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΝ — ΒΑΡΔΟΥΣΙΑ — ΓΚΙΩΝΑ — ΟΙΤΗ).

Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας σοβαρὰς ἐνεργείας τοῦ συμμοριτισμοῦ ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ ἐπιτυχῆς ἢ ἐκ μέρους τοῦ Στρατοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς Ἀεροπορίας, ἀντιμετώπισις.

α) Εἰς Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ

— Ἡ εἰς Δυτικὸν Γράμμον ἀναληφθεῖσα συμμοριακὴ προσπάθεια ἀπὸ νυκτὸς 1—2 Ἀπριλίου ὑπῆρξε λίαν σοβαρὰ καὶ διὰ δυνάμεως ἐκ 4.000 περίπου ἀνδρῶν (δύο Μεραρχίαι), ὧν τὸ πλεῖστον εἰσῆλθεν ἐξ Ἀλβανίας, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ μετόπισθεν τῆς ἡμετέρας διατάξεως (ΤΑ-

ΜΠΟΥΡΙ — ΓΥΦΤΙΣΣΑ — ΠΥΡΓΟΣ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ) και προσέβαλον τὰ σημεῖα στηρίγματος εἰς ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ — ΠΡΟΦ. ΗΛΙΑΣ — ΟΕΥΑΣ — ΘΕΟΤΟΚΟΣ — ΠΑΤΩΜΑ — ΚΑΝΤΣΙΚΟΝ.

Ἀπὸ τῆς 2 Ἀπριλίου ἀγῶνες σκληροὶ διεξήχθησαν μέχρι τῆς 27) 4) 49, ὁπότε ἐσταθεροποιήθη ἡ ἡμετέρα διάταξις διὰ καταλήψεως προσδευτικῶς ὄλων τῶν ἐπικαίρων σημείων, καὶ τελειωτικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ΠΥΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ.

— Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων ὑπῆρξαν σοβαραί, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμοριτῶν ἡ φθορὰ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς σημαντική, καὶ ἐπὶ πλέον τὸ σχέδιον ὁλοκληρώσεως τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ἐπεκτάσεώς των μέχρι ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἐματαιώθη, χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων.

— Ἡ ἐπίθεσις αὕτη, (διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ σκοποῦ της καὶ τῆς σοβαρότητός της μετέδην ἀεροπορικῶς ἐπὶ τόπου, τῇ ἐγκρίσει Ἀρχιστρατήγου), ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα, νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ μεταφορὰ τῶν ἀπελευθερουμένων ἐν Πελοποννήσῳ δυνάμεων εἰς Ἡπειρον, μετὰ ἓνα μῆνα περίπου.

Οὕτως, ἡ 72α Ταξιαρχία μετεφέρθη πάραυτα ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἡπειρον, ἡ δὲ XI Μεραρχία, ἣτις εἶχεν καθορισθῇ νὰ παραμείνῃ ὁλόκληρον τὸν Ἀπρίλιον εἰς Πελοπόννησον (Πάτρας — Ξυλόκαστρον — Καλάμας), ἵνα παραλάβῃ καὶ ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ ὀπλισμοῦ, ὃν παρελάμβανεν ἤδη, μετεφέρθη ἐντὸς τῆς 15ης Ἀπριλίου εἰς Ἡπειρον — Θεσσαλίαν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψε νὰ ἀρχίσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ κατὰ ἓνα μῆνα ἐνωρίτερον.

Ἐπὶ πλέον ἡ διὰ τῆς προχωρήσεως ταύτης τῶν συμμοριτῶν, δημιουργηθεῖσα δευτέρα τοποθεσία ἐν Γράμμῳ, πλήν τῆς δημιουργημένης τοιαύτης εἰς ΒΙΤΣΙ, μᾶς ὠφέλησε στρατηγικῶς μεγάλως, διότι κατεστράφησαν αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις ἐπὶ δύο μεγάλων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ), εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπωλέσωσι τὸ εὐέλικτον αὐτῶν, καὶ νὰ μὴν εἶναι ἰσχυραὶ εἰς οὐδεμίαν τούτων.

6) ΕΙΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ

— Ἡ ἐκ ΒΙΤΣΙ ἐξελθοῦσα 103 συμμοριακὴ Ταξιαρχία, ἣτις τὴν νύκτα τῆς 17) 18 Ἀπριλίου προσέβαλε τὸ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ μὲ ἀπασχόλησιν τῆς ΒΕΥΗΣ — ΜΕΛΙΤΗΣ — ΛΟΦΟΣ, οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν της, ἀλλὰ καὶ συνετρίβη ὑπὸ τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων καὶ τῆς Ἀεροπορίας εἰς ἀγῶνα τριήμερον (μέχρι ἑσπέρας 20 Ἀπριλίου). Τὴν νύκτα τῆς 20—21 Ἀπριλίου τὰ ὑπολείμματά της συνεπτύχθησαν πρὸς ΒΙΤΣΙ. (Ἀπώλειαι 347 νεκροί, 93 συλληφθέντες).

γ) ΕΙΣ ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ συμμορία Διαμαντῇ, ἐπανεισελθοῦσα εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, τὴν

νόκτα 5) 6 Ἀπριλίου, διώκεται συνεχῶς καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς ταύτην νὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς εἰς τι τῶν παλαιῶν κρησφυγέτων της.

Ὁ ἀγὼν εἶναι ἐν ἐξελίξει καὶ λίαν συντόμως θὰ ἀντιμετωπισθῇ ἀποτελεσματικῶς, ληφθέντων ὅλων τῶν μέτρων.

δ) ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΛΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σοβαρῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ ἀναφερόμενον χρονικὸν διάστημα ἔλαβον χώραν πλεῖστα ἄλλα ἡσσοнос σημασίας μικρὰ ἐπεισόδια δράσεως τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, ὡς καὶ ἐπιχειρήσεις μικρᾶς ἐκτάσεως ΒΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ καὶ εἰς ΣΑΜΟΝ. Ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων καταδεικνύεται ἡ ἀδιάπτωτος προσπάθεια τῶν ἐνόπλων δυνάμεων (Στρατοῦ — Χωροφυλακῆς — ΜΕΑ — Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ) καὶ ἡ πείσμων ἐπιμονὴ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ Λαοῦ διὰ τὴν Νίκτην.

Οὕτω, Στρατός, Χωροφυλακὴ, ΜΕΑ εὐρίσκονται εἰς ἀέναον κίνησιν, ἀμυνόμενοι ἢ ἐπιτιθέμενοι, εἰς ἀναγνωρίσεις ἢ περιπόλους, καὶ διὰ τῆς δραστηριότητός των ἐν γένει προσπαθοῦν νὰ ἐμπεδώσουν τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας εἰς ὅλην τὴν χώραν.

93. Ἀ π ὥ λ ε ι α ι τ ρ ι μ ῆ ν ο υ . Π ὥ ς π α ρ ο υ σ ι ᾶ ζ ε -
το σ υ ν ο π τ ι κ ῶ ς ἡ κ α τ ᾶ σ τ α σ ι ς τ ῆ ν 30ὴν
Ἀ π ρ ι λ ί ο υ 1949

α) Ἀ π ὥ λ ε ι α ι

— Ἐκ τῆς συντομωτάτης ἐκθέσεως τῶν ἀνωτέρω γεγονότων σκόπιμον εἶναι νὰ σημειωθῇ τὸ σύνολον τῶν ἀπωλειῶν, ἵνα σχηματισθῇ μιὰ εἰκὼν τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τοῦτο τρίμηνον:

— Ἡμετέρων: Νεκροὶ Ἀξιωματικοὶ 60, Ὀπλίται 803, Ἀγνοούμενοι Ἀξιωματικοὶ 63, Ὀπλίται 1.266. Σύνολον: Ἀξιωματικοὶ 143, + Ὀπλίται 2.069 = 2.192.

— Συμμοριτῶν: Νεκροὶ 6.226. Συλληφθέντες 4.557. Παραδοθέντες 3.454. Σύνολον: 14.237.

— Αὐτοαμυνῖται: Συλληφθέντες ἢ παραδοθέντες 1.559.

— Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀπωλειῶν, δέον νὰ προστεθῶσιν εἰς τοὺς ἡμετέρους τραυματίαι: Ἀξιωματικοὶ 180, Ὀπλίται 3.290.

Διὰ τοὺς συμμορίτας δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τοὺς τραυματίας, καθ' ὅσον τοὺς ἀπεκόμιζαν μεθ' ἑαυτῶν.

β) Π ὥ ς π α ρ ο υ σ ι ᾶ ζ ε τ α ι ἡ κ α τ ᾶ σ τ α σ ι ς τ ῆ ν 30ὴν
Ἀ π ρ ι λ ί ο υ 1949.

— Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως τοῦ ἄνω ἐπιτελεσθέντος ἔργου συνάγονται τὰ ἑξῆς:

— Ο συμμοριτισμός υπέστη πλήγματα, τὰ σχέδιά του ἐματαιώθησαν κατὰ τρόπον αποτελεσματικόν, ἔστω καὶ μὲ σοβαρὰς θυσίας μας.

— Εἰς μίαν δλόκληρον περιοχὴν, τὴν ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ, ἐδραιώθη ἡ τάξις, καὶ ἐλάχιστα ἀπομένουν τὰ ἔχνη τῆς ἀνταρσίας. Πλεῖστοι ἄλλαι περιοχαὶ τῆς χώρας ἀνεκουφίσθησαν.

— Αἱ Ἐθνικαὶ δυνάμεις ἐξετέλεσαν δύσκολον καὶ σκληρὸν ἔργον ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας, χωρὶς σοβαρὸν ἀτύχημα. Τὸ ἠθικόν των ἀνυψώθη. Ἡ πίστις πρὸς τὰς διοικήσεις καὶ τὴν Ἡγεσίαν ἐστερεώθη.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραγνωρισθῇ:

— Ὅτι ἡ φύσις καὶ ἡ σκληρότης τῶν ἀγώνων τοῦ τριμήνου τούτου εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἄλλων περιόδων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν μας εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸς.

— Ὅτι ἡ κοιμουνιστικὴ ἡγεσία δὲν παρητήθη ὀριστικῶς τῶν σχεδίων της. Θὰ εἶναι ἀφελὲς νὰ δεχθῇ τις, ὅτι ὁ συμμοριτισμὸς ἐκάμφθη, ἢ ὅτι διέρχεται κρίσιν. Ἡ ἐξωθεν ἐνίσχυσις του αὐξάνεται καθημερινῶς καὶ αἱ ἀπώλειαι του συμπληροῦνται αἰσθητῶς.

— Τὸ ἐναπομένον ἔργον τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων εἶναι μέγα.

Κυριώτερα γεγονότα κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ
Μαΐου μέχρι ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ

1) EN ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ

94. Ἀπὸ τέλος Μαρτίου 1949, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἡ Πελοπόννησος εἶχεν ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ἐκκαθαρισθῇ.

Οἱ κυριώτεροι Ἀρχηγοὶ εἶχον φονευθῇ.

Οἱ κυριώτεροι πολιτικοὶ καθοδηγηταὶ εἶχον φονευθῇ, ἢ συλληφθῇ.

Μερικαὶ ὁμάδες συμμοριτῶν περιεπλανῶντο εἰς Πάρωνα καὶ Ταύγετον, διαρκῶς φθειρόμεναι δι' ἀκαταπαύστου διώξεως.

Ἐν γένει ἡ Πελοπόννησος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπελευθερωθεῖσα, πολὺ πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἄνευ πιθανότητος σοβαρᾶς ἀναμολύνσεως. Ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπιτήρησις ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἦτο ἄγρυπνος, πρὸς ἀποφυγὴν ἐφοδιασμοῦ των δι' ὕλικῶν πολέμου, ἢ ἄλλου εἴδους μέσῳ θαλάσσης.

Ἀπασαὶ αἱ συγκοινωνίαι (ὁδικαὶ — σιδηροδρομικαὶ) ἐπανελήφθησαν πλήρως καὶ ἀσφαλῶς.

2) EN ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΤΩ ΧΩΡΩ ΔΥΤΙΚΩΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ.

95. Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἡ κατάστασις ἦτο ἡ ἐξῆς:

α) Σχέδιον ἐνεργείας

Διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἄνω χώρου:

— Έφαρμόζεται, βάσει του Γενικού Σχεδίου του ΓΕΣ, ειδικόν σχέδιον υπό τὸν τίτλον «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» μὲ δύο φάσεις Α καὶ Β.

— Κατὰ τὴν φάσιν Α, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ: Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς — Ἡ-πειρος — καὶ ὁ Νότιος Ὀλυμπος.

— Κατὰ τὴν φάσιν Β, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἐν συνεχείᾳ (πλὴν Βίτσι καὶ Γράμμου), ὁ χῶρος μέχρι δυτικῶς Ἀξιού.

6) Ὁ ρ γ ά ν ω σ ι ς Δ ι ο ι κ ή σ ε ω ν καὶ ἀ π ο σ τ ο λ α ί τ ω ν

— Ὁργανοῦνται αἱ κάτωθι Ἀνώτεραι Διοικήσεις:

— Ἡ Διοίκησης ΔΑΚΕΣ (Διοικήσεις Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον Τσακαλῶτον, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Α' φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ», καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ συμμετοχὴν του, μὲ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ μόνον, εἰς τὰς κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις.

— Ἡ διοίκησης τοῦ ΣΚΕ (Στρατηγεῖον Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Πετζόπουλον (ἔδρα Λάρισα), ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ ΔΑΚΕΣ, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ΔΑΚΕΣ, εὐθὺς ὡς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλῶτον θὰ ἀπησχολεῖτο εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

— Διειρηθήθῃ ἡ Διοίκησης τοῦ ΣΔΣΕ (Στρατιωτ. Διοικήσεις Στερ. Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατσώταν, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ ΣΚΕ.

— Ἡ Διοίκησης τοῦ ΣΗΔΜ (Στρατιὰ Ἡπείρου — Δυτικῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην (ἔδρα Κοζάνη) πρὸς τὸν σκοπὸν:

— Κατὰ τὴν Β φάσιν τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν τοῦ ΒΙΤΣΙ μέχρι Δυτικῶς Καϊμακτσαλάν, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ ΔΑΚΕΣ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν ΓΡΑΜΜΟΥ, καὶ μὲ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Καϊμακτσαλάν.

— Νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ ἀρχικῶς, καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ.

γ). Δ η μ ι ο υ ρ γ ί α Ἐ φ ε δ ρ ε ι ῶ ν

— Δημιουργοῦνται θαθμηδὸν καὶ συγκεντροῦνται εἰς τοὺς οἰκείους τόπους ἐκπαιδεύσεως, ἢ ἀναμονῆς αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου, πρὸς ἐπέμβασιν εἴτε κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, εἴτε κατὰ τὰς κυρίας ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

δ) Δ ι ε ξ α γ ω γ ῇ ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ω ν σ χ ε δ ί ο υ «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»

Φ Α Σ Ι Σ Α η

— Κατὰ ταύτην ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα, κατὰ ταύτην ἔχουν οὕτως:

96. Εἰς τὴν Ρούμελην, ἡ ΣΔΣΕ ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατωῶταν ἐπι-
τυγχάνει διὰ τῆς διηγεκοῦς διώξεως τῶν συμμοριτῶν, ὅπουδῆποτε οὗτοι ἐση-
μειοῦντο, τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Διαμαντῆ, ἐνὸς
ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ἀρχηγῶν τοῦ συμμοριτισμοῦ.

Εἰς τὸ τέλος Ἰουνίου, δύναται τις, νὰ εἴπῃ: Ἡ Ρούμελη ἀπηλλάγη τῶν
συμμοριακῶν ὄγκων.

Οἱ ἐναπομείναντες δὲν ἦσαν ὑπολογίσιμοι, δεδομένου ὅτι οὗτοι δὲν παρο-
σιάζονται πλέον παρὰ ὑπὸ τὴν μορφήν μικρῶν διεσπαρμένων ὁμάδων, χωρὶς
ἐκδήλωσιν δραστηριότητός τινος. Τὰς οὕτω διεσπαρμένας Μονάδας συγκρα-
τοῦν καὶ ἐκκαθαρίζουν προοδευτικῶς Ἐθνικὰ τμήματα μικρᾶς δυνάμεως, τῆς
πλεοναζούσης Ἐθνικῆς δυνάμεως μεταφερομένης πρὸς Βορρᾶν διὰ τὰς ἐν και-
ρῷ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

97. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Πήλιον, Ἀνατολικὰς πλευρὰς Ἀγράφων, τὸ
ΣΚΕ ἐπιτυγχάνει:

α) Τὴν ἀπομάκρυνσιν ὄλων τῶν ὑπόπτων κατοίκων, ὑποδοηθούτων ἐκου-
σίως, ἢ ἀκουσίως τοὺς συμμορίτας.

β) Τὴν καταστροφὴν, προοδευτικὰ, τῆς συμμοριακῆς Ταξιαρχίας Ἰππι-
κοῦ. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ὅλη ἡ Θεσσαλικὴ Πεδιάς ἀναπνέει, κινεῖται καὶ
ἐργάζεται μὲ πλήρη ἐλευθερίαν.

γ) Τὴν φθορὰν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἀγράφων κινουμένων συμμο-
ριῶν εἰς βαθμὸν, ὥστε ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ δραστηριότης τῶν διασωθεισῶν συμμο-
ριῶν νὰ μὴ θεωρεῖται ἐπιφθορὰ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ
— ΒΙΤΣΙ.

98. Εἰς τὰ Δυτικὰ Ἀγραφα, Ἡπειρον, Ζαγόρια καὶ Ἀνω Χάσια ἐπι-
τυγχάνεται:

α) Ἡ φθορὰ τῶν συμμοριτῶν, εὐκολωτέρα εἰς Κεντρικὰ καὶ Δυτικὰ Ἀ-
γραφα, δυσκολωτέρα ἐν Ἡείρῳ, ἔνθα τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους διευκολύνει τὴν
ἀπόκρυψιν τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἡ γειτνίασις πρὸς τὴν Ἀλβανίαν διευκολύνει
τὴν καταφυγὴν τῶν εἰς αὐτήν, καὶ τὴν ἐπάνοδόν τῶν ἐξ ἄλλης κατευθύνσεως
εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν μετὰ τινὰ χρόνον.

β) Ἀναγκάζεται τὸ Γ. Σ. (Γεν. Στρατηγεῖον) τῶν συμμοριτῶν, διὰ νὰ
ἀναζωπυρώσῃ τὸν σδῆνοντα συμμοριτισμὸν εἰς Ἀγραφα, νὰ προωθῇ ἐκ Γράμ-
μου δυνάμεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ Ἀνωτέραν Διοίκησιν τῶν εἰς περιοχὴν Ἀγρά-
φων καὶ Ρούμελης δυνάμεών του. Αἱ δυνάμεις αὗται εἰσέρχονται ἐκ τοῦ Γράμ-
μου εἰς Ἀγραφα, κατὰ προτίμησιν τὰ Ἀνατολικά τῆς Πίνδου, καὶ ἐκεῖθεν διὰ
Ζαγοροχωρίων, ἢ νοτιώτερον, εἰσέρχονται εἰς Ἀγραφα. Αὗται ὑφίστανται κατὰ
τὴν κίνησίν των ταύτην συχνὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις τῶν ἡμετέρων, διαρκῶς

φθειρόμεναι, καὶ ἔνιαι δὲν φθάνουν εἰς τὸν τόπον προορισμοῦ των, ἀλλ' ἀναστρέφονται, ἐπανερχόμεναι εἰς Γράμμον.

γ) Αἱ ἐφοδιοπομπαὶ τῶν εἰσερχομένων οὕτω δυνάμεων ἐκ Γράμμου ἐμπίπτουν κατὰ κανόνα εἰς ἡμετέρας δυνάμεις καὶ καταστρέφονται. Μία τοιαύτη ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ ἐφοδιασμοῦ ἐπιτυγχάνεται εἰς περιοχὴν Ἑνω Χασίων, καὶ ἑκατοντάδες κτηνῶν ἐμφόρτων περιπίπτουν εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶχον σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν εἰς Ἑννοφ ἀναδιοργανομένων δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν. Αὗται στερούμεναι διατροφικοῦ ὕλικου (ὁ τόπος εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ κατοίκους, κτήνη κλπ.), ὕλικου πολέμου καὶ ἄλλων ἐφοδίων, ἀδυνατοῦν νὰ δράσουν καὶ ὑφίστανται, μᾶλλον παθητικῶς, τὰ κτυπήματα τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἀναλαμβάνουν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν εἰς ὅλον τὸν χώρον τοῦ ΔΑΚΕΣ, οἱ δὲ συμμοριταί, πιεζόμενοι, ἐπιζητοῦν τὴν ἐπάνοδόν των εἰς Γράμμον καὶ δυτικώτερον εἰς Ἑλθανίαν.

99. Ἐν τῇ μεταξύ, ἡ ἀπὸ μηνὸς Μαρτίου ἀρχίσασα συγκέντρωσις τῶν ἀπαλλασσομένων ἐκ Πελοποννήσου, Ρούμελης καὶ ἄλλαχοῦ δυνάμεών μας, πυκνώνει διὰ τῆς διατάξεως τῆς τὸν ὀπισθεν Γράμμου — Βίτσι μέχρι Θεσσαλίας καὶ Ἑωαννίνων χώρον, καὶ ὥς ἐκ τούτου τμήματα τῶν συμμοριτῶν, εἰσερχόμενα ἐξ Ἑλθανίας, ἡ Γράμμου εἰς Ἑννοφ, ἐμπίπτουσι διαρκῶς εἰς ἡμετέρας σοβαρὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις, ἡ δὲ φθορὰ των εἶναι καταπληκτικὴ, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἑουλίου νὰ μὴ θεωρῶνται τὰ ἐναπομείναντα εἰς Ἑννοφ — Ἑπειρον ἐπίφοδα διὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου.

100. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς φάσεως Α' τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΓΛΟΣ», ἥτοι, ἀπὸ 1-5-49 μέχρι 19 - 6 - 49, ἐξουδετερώθησαν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Θεσσαλίᾳ οἱ κάτωθι συμμοριταί:

— Νεκροὶ ἐξακριθθέντες	759
— Συλληφθέντες ἔνοπλοι	109
— Συλληφθέντες ἀοπλοὶ	756
— Αὐτοαμυνῖται συλληφθέντες	93
— Παραδοθέντες ἔνοπλοι	59

Σ ύ ν ο λ ο ν

1.776

Ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τούτων καταπληκτικαὶ ἦσαν αἱ εἰς στελέχη τοιαῦται:
Στελέχη ἐξουδετερωθέντα:

Βαθμὸς	Νεκροὶ	Συλληφθέν.	Παραδοθέν.	Σύνολον
Ὑποστράτηγοι	1	—	—	1
Ταξίαρχοι	1	1	—	2
Ἀντισυνταγματάρχαι	4	3	—	7
Ταγματάρχαι	5	2	1	8
Λοχαγοὶ	9	10	—	19
Ὑπολοχαγοὶ	1	2	—	3
Ἀνθυπολοχαγοὶ	—	1	—	1
Ἀρχίατροι	—	1	—	1
Ἱατροὶ	—	2	—	2
Μὴ ἐξακριβωθέντες	3	2	3	8
Γεν. Σύνολον	24	24	4	52

Μεταξὺ τῶν φονευθέντων στελεχῶν ἦσαν:

- Ὑποστράτηγος Διαμαντῆς: Διοικητὴς II Κομμουνιστικῆς Μεραρχίας.
- Ταξίαρχος Στέφος: Πρώην Διοικητὴς Ταξιαρχίας Ἴππικου.
- Ἀντισυνταγματάρχης Ἀνέστης Ν.: Κλιμακίου ὀχυρώσεως.

Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων ἦσαν:

- Ταξίαρχος Πυθαγόρας.
- Ἀρχίατρος Κουδαρᾶς.
- Ἀντισυνταγματάρχης Κούφτης.
- Ἀντισυνταγματάρχης Ζαχαρίας.
- Ἀντισυνταγματάρχης Παπούας.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων δὲν ἦσαν σοβαραί. Φθορὰ μεγάλη ἐπῆρχετο μόνον ἐκ τῶν ναρκῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀμυνόμενος τοῦ Λιδωρικίου, ἐτραυματίσθη καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὁ ἐξαιρετος Ταξίαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μαρκόπουλος Δημ. ἐκ Κρήτης. Τοῦτον 2—3 ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μεράρχου συμμορίτου Διαμαντῆ, καὶ ἐνῶ ὁ συμμοριτισμὸς εἰς Ρούμελην ἐξέπνεεν ὀριστικά, οἱ συμμορίται ἀνάνδρως τὸν ἐφόνευσαν, ἀφοῦ εἶχεν ὑποστῇ τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας του, χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὴν μετὰστασίν του εἰς τοὺς συμμορίτας.

Φ Α Σ Ι Σ Β'

101. Κατὰ ταύτην ἔδει, χωρὶς νὰ σταματήσῃ ἡ φθορὰ καὶ ἡ δίωξις τῶν

συμμοριτών ἐν τῷ χώρῳ τῆς Φάσεως Α', νὰ ἐπεκταθῇ ἡ διώξις μέχρι δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ.

Αὕτη ἀνετέθη:

— Εἰς περιοχὴν Ζαγοροχωρίων εἰς ΔΑΚΕΣ.

— Εἰς περιοχὴν Καστανοχωρίων μέχρι Γρεβενῶν καὶ Πιερίων εἰς ΣΗΔΜ.

— Εἰς περιοχὴν Βερμίου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ (Ἀνατολικῶς) καὶ εἰς ΣΗΔΜ (Δυτικῶς).

— Εἰς περιοχὴν Καϊμακτσαλὰν — Πάϊκου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

Εἰς ὅλον τὸν χώρον τοῦτον ὁ ἐχθρὸς διώκεται ἀπηνῶς, καὶ καθ' ἐκάστην σημειοῦνται ἀξιόλογοι ἐπιτυχίαι τῶν ἡμετέρων. Τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα κρατεῖ πανταχοῦ. Οἱ συμμορίται ἔχασαν τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Εἰδικῶς:

α) Τὸ ΣΗΔΜ ἐπιτυγχάνει νὰ ἐκκαθαρίσῃ, ἄνευ διαταράξεως τῆς διατάξεώς του, τοὺς εἰς αὐτὸ καθορισθέντας σκοπούς.

β) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, κατὰ τὴν φάσιν ταύτην καὶ ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φάσεως, ἐνεργεῖ τὰς κάτωθι ἐπιχειρήσεις:

— Ἐν Βερμίῳ ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐκεῖ δρώντων ὑπερδιακοσίων συμμοριτῶν. Οὗτοι, πλὴν 50—60, κατέφυγον εἰς Καϊμακτσαλὰν περὶ τὸ τέλος Μαΐου.

— Εἰς Καϊμακτσαλὰν ἀπὸ 28 μὲ 31 Μαΐου ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰς αὐτὸ δρώντων 800 συμμοριτῶν καὶ τοὺς ἐξαναγκάζει νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἀρκετὴν φθορὰν εἰς προσωπικὸν καὶ πολὺ ὕλικόν ἀπώλεσαν.

Οὕτω λήγει περὶ τὸ τέλος Ἰουνίου 1949 ἡ Φάσις Β' τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ». Οἱ ἐναπομείναντες εἰς ὅλον τὸν χώρον τοῦ σχεδίου τούτου συμμορίται δὲν θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ διαταράξουν τὰ μετόπισθεν τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, κατὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἀρχίσει ἤδη αἱ εἰδικαὶ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι. Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ Νοτίῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὡς προείπομεν, δὲν ἦσαν ἄλλο τι, παρὰ ἔμμεσοι γενικαὶ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν.

Διὰ φ ο ρ α ἄ λ λ α γ ε γ ο ν ό τ α, ἐ κ τ ό ς χ ώ ρ ο υ σ χ ε -
δ ί ο υ «Π Υ Ρ Α Υ Λ Ο Σ», ἔ χ ο ν τ α σ π ο υ δ α ι ό τ η τ á
τ ι ν α π ρ ό ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν Β Ι Τ Σ Ι — Γ Ρ Α Μ Μ Ο Υ

102. Ἐγκατάλειψις προκεχωρημένων θέσεων ἐν Δυτικῷ Γράμμῳ.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμοριτῶν εἰς Δυτικὸν Γράμμον (δρα παρ. 92), ἐσκόπει:

— Νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Βορείου καὶ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καί, εἰ δυνατόν, ὅλων τῶν παλαιῶν, κατὰ τὸ 1948, ἀπωλεσθεισῶν θέσεών των Α. καὶ Ν. Σαρανταπόρου ποταμοῦ κειμένων.

— Ν' ἀνοίξουν καὶ νὰ καλύψουν τὰς ἐξ Ἀλβανίας ὁδεύσεις πρὸς Δυτικὸν Γράμμον, καὶ ἐκεῖθεν τὰς κατὰ τὸν ἀνάρρουν τοῦ Σαρανταπόρου, δεδομένου ὅτι αἱ διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὅγκου τοῦ Κεντρικοῦ Γράμμου τοιαῦται καὶ ἐλάχιστα εἶναι καὶ ἀπρόσιτοι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, λόγῳ τῆς χιόνος.

— Νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν τῶν ἐξουδετερωμένων εἰς Ρούμελην καὶ Νότιον Ἑλλάδα συμμοριτῶν δι' ἀντιπερισπασμοῦ καὶ ἀποσύρσεως ἐκεῖθεν Μογάδων τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ ἀξιόλογος ἀντίστασις τῆς VIII Μεραρχίας, καὶ ἡ ταχεῖα ἐπέμβασις τῶν ἐκ Πελοποννήσου μεταφερομένων Ἐθνικῶν δυνάμεων ἀνέσχεσαν τὴν προχώρησιν τῶν συμμοριτῶν, μὴ δυνηθέντων ἐν μὲν τῷ Α καὶ Ν Γράμμῳ νὰ διέλθουν τὸν Σαραντάπορον, παρὰ εἰς τινα σημεῖα Β τῶν πηγῶν τούτου, ἐν δὲ τῷ Δυτικῷ Γράμμῳ ν' ἀνασχεθοῦν ὀριστικῶς ἐν τῇ Γενικῇ Γραμμῇ Πυρσόγιαννη — Κάμενικ (ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς Μεθορίου). Οὐχ' ἦττον ὠρισμένα ἡμετέρα σημεῖα στηρίγματος, ὡς π.χ. ὁ Προφήτης Ἡλίας καὶ ἡ Θεοτόκος Ἀνατολικῶς τῆς ὡς ἄνω σταθεροποιημένης γραμμῆς καὶ τὸ Πάτωμα (ὑψ. 1244), ἐν τὸς τοῦ χώρου τῶν συμμοριτῶν εὐρισκόμενα, ἀνθίσταντο καὶ μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς Διατάξεώς μας ὀπίσω τῆς γραμμῆς Σαρανταπόρου — Πυρσόγιαννη — Κάμενικ.

Τὸ σημεῖον στηρίγματος ΠΑΤΩΜΑ ὑπέκυψε, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν μετὰ ἐπιμελῶς παρεσκευασμένην ἐπίθεσιν, τοῦ πλείστου τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐξουδετερωθείσης. Ἀπόπειραι ἀνακαταλήψεως παρὰ τῶν ἡμετέρων, γενόμεναι μᾶλλον διὰ λόγους ἐγωῖσμοῦ, δὲν ἐπέτυχον.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλλα, ἐκτὸς τῆς διατάξεώς μας εὐρισκόμενα, σημεῖα στηρίγματος «Προφήτης Ἡλίας» καὶ «Θεοτόκος», θᾶπτον ἢ θράδιον θὰ ὑπέκυπτον, καθόσον λόγῳ τοῦ μεμακρυσμένου τούτων ἐκ τῆς γραμμῆς μάχης μας οὐ μόνον ἡ ἔγκαιρος ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέμβασις ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐφοδιασμός των πολὺ δυσχερής, ἐκρίθη σκόπιμον, πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικαιολογήτων ἀπωλειῶν, νὰ ἐγκαταλειφθοῦν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ κατὰ Γράμμου ἐπιχειρήσεις εἶχον ἀποφασισθῇ νὰ ἀρχίσουν ἐκ τοῦ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ, ὁπότε ἡ διατήρησις αὐτῶν θὰ εἶχε κάποιαν σκοπιμότητα.

Ἡ ἐκκένωσις τῶν στηριγμάτων τούτων ἐγένετο ἐν ὧρα νυκτός, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπωλείας, καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ ἐννοηθῇ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν.

103. Ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ι ς Γ' Σ ῶ μ α τ ο ς Σ τ ρ α τ ο ὕ εἰ ς Ἀ γ γ ι σ τ ρ ο ν καὶ Μ π έ λ λ ε ς.

— Κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἡ ἐκκαθάρισις, κατάληψις καὶ διατήρησις τῆς περιοχῆς Ἀγγίστρου (ὅρος Τσιγγέλι Β.Δ. Σιδηροκάστρου παρὰ τὴν Ἑλληνο - Βουλγαρικὴν μεθόριον), ὡς καὶ τοῦ Μπέλλες — Δοϊράνης, διὰ τῶν μέσων του, σὺν μιᾷ Μοίρᾳ Καταδρομῶν, ἥτις τοῦ διετέθη διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρου.

— Ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρου

— Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγγίστρου, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ δμώνυμον ὄχυρόν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἔναντι Βουλγάρων, ὑπῆρχον πληροφορίες, ὅτι οἱ συμμορίται συνεκεντροῦντο, ὀργανοῦντες τὴν τοποθεσίαν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὀρμητήριον καὶ καταφύγιόν των διὰ τὰς εἰς περιοχὴν Σερρών καὶ Μενοικίου ὁδούς ἐπιδρομὰς των.

Σειραὶ αὐτοκινήτων ἐμφόρτων ὕλικου παρετηροῦντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ κινοῦνται ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τῆς VII Μεραρχίας, προέβη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ κατάληψιν τῆς ἄνω περιοχῆς ἀπὸ 6—8 Μαΐου 1949, θάσει σχεδίου ὑπὸ τὴν προσωνομίαν «ΑΡΗΣ».

Ἡ κατάληψις τοῦ Ἀγγίστρου ἔγινεν αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῆς Μοίρας Καταδρομῶν. Ἀπαντες οἱ ἀμυνόμενοι τούτου συμμορίται ἐξουδετερώθησαν, καὶ ἀρκετὰ μεγάλαι ποσότητες ὕλικου κατελήφθησαν. Ἡ τοιαύτη κατάληψις γενομένη, χωρὶς ἢ ἐπιχειρήσεως νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν συμμοριτῶν Δυτικῶς τοῦ Στρυμῶνος, πρὸς ὃν χῶρον ἐφέροντο καὶ αἱ Ἀνατολικῶς τοῦ ἄνω ποταμοῦ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, εἶναι λίαν ἀξιέπαινος καὶ τιμᾷ τὴν διοίκησιν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν, καὶ ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν τακτικὴν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν.

— Ἐπιχειρήσεις Μπέλλες

Ὅσοι ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀγγίστρου συμμορίται διεσώθησαν, διεπραιώθησαν, μέσῳ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, Δυτικῶς τοῦ Μπέλλες, ἔνθα συνηνώθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ συγκεντρουμένων συμμοριτῶν καὶ κατεχόντων τὰ παλαιὰ ὄχυρά:

Ἀμπάρ - κιοῖ — Ἰστίμπεη — Ποπολίδιντσα καὶ τὴν δυτικῶς τοῦ Ρουμπέσκο Ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου ἔδρα ἡ 132 Συμμοριακὴ Ταξιαρχία. Ἐπίσης δυτικῶς τοῦ ἐπὶ τοῦ Μπέλλες Τριεθνοῦς Ὀροσήμου μέχρι Δοϊράνης ἔδρων ἕτερα τμήματα συμμοριτῶν.

Ἐκ τοῦ Μπέλλες οἱ συμμορίται κατήρχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Δοϊράνης — Πετριτσίου, προσβάλλοντες χωρία, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καί, ἀνερχόμενοι εἰς Κρούσια (ὄρος), ἔδρων πρὸς Κιλκίς, ἢ, διαπεραιούμενοι εἰς Κερδύλλια, ἔδρων ἐν τῇ περιοχῇ Νιγρίτης, κατερχόμενοι εἰτα διὰ Χορτιάτη μέχρι Χαλκιδικῆς.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς VII Μεραρχίας καὶ ἄλλων τμημάτων του ἐπέτυχεν ἀπὸ 13 Αὐγούστου με 2 Σεπτεμβρίου 1949 (περίοδος ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμος) νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ ὁλόκληρον τὸ Μπέλλες, με ἀρκετὴν φθοράν τῶν συμμοριτῶν. Οἱ διασωθέντες κατέφυγον εἰς Βουλγαρίαν.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΒΙΤΣΙ—ΓΡΑΜΜΟΥ

104. 1) Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ὑπελογίζετο νὰ ἐκπεμφθοῦν μετὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1949. Ἀλλὰ ἡ ἐσπευσμένη μεταφορὰ δυνάμεων ἐκ Πελοποννήσου, καὶ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» ἐδημιούργησαν μίαν ἐτοιμότητα ἐγκαιροτέραν κατὰ ἓνα μῆνα.

Ὁ καθορισμὸς ἐν χρόνῳ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο, ἀφοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἀρχιστράτηγος μετέβη εἰς Ἰωάννινα — Κοζάνην. Κατὰ τὰς σχετικὰς μὲ τοὺς οἰκείους Διοικητὰς συζητήσεις, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέρριψε προτάσεις τῶν Διοικητῶν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' περὶ ἐπιθέσεως κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ πρῶτον, μετὰ τέρμα τῆς Β' φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ».

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Ἀθήνας ἀπεφασίσθη:

Ἀπὸ νύκτα τῆς 9ης πρὸς 10ὴν Αὐγούστου 1949 νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

— Ἀπὸ νύκτα τῆς 19ης πρὸς 20ὴν Αὐγούστου αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ τοιαῦται.

Αἱ τελευταῖαι ἐπεβραδύνθησαν κατὰ πέντε ἡμέρας, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ κάθετος Ἀεροπορία μας (ἔρα παράγρ. 90 τῆς διὰ ὑπ' ἀριθ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς Α1) ΓΕΣ δημοσιευθείσης ἐκθέσεως: «Αἱ μάχαι ρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

2) Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας:

— Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, κατὰ τίνος τοποθεσίας (ΒΙΤΣΙ ἢ ΓΡΑΜΜΟΥ) θὰ ἀχθῇ πρῶτον ἡ κυρία ἐπίθεσις.

— Ποίας κατευθύνσεις θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ κυρία ἐπίθεσις ἐν ἐκάστη τῶν ἄνω τοποθεσιῶν.

— Τὴν στρατηγικὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐπιθέσεως ἐν ἐκάστη τούτων.

— Τὴν παραπλάνησιν τοῦ ἐχθροῦ ὥς πρὸς τὴν προσβλητέαν πρῶτον τοποθεσίαν.

— Τὰς τροποποιήσεις ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων σχεδίων ὑπὸ τοῦ ΑΗΔΜ καὶ Α', Β' Σωμάτων Στρατοῦ.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν λήξιν αὐτῶν,

π α ρ α π έ μ π ο μ ε ν

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ (Δ) σις Α1) συνταχθεῖσαν ἐν λεπτομερείᾳ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949». Ἐπιχειρήσεις «ΠΥΡΣΟΣ», θεωρηθεῖσα παρ' ἐμοῦ, ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ, καὶ κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς ἴδιον τεύχος διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ) Α1.

3) Ἐνταῦθα θὰ ἀναπτύξωμεν ὠρισμένα ἀντικείμενα, ἅτινα συνδέονται μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, ἀλλ' ἐνέχοντα ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἔκθεσιν:

Αον. Γενικὰ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ— ΓΡΑΜΜΟΥ

108. Ἀρνησις Ἀρχηγῶν Ἑένων ἀποστολῶν ν' αὐξήσουν τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ νὰ παραδεχθοῦν τὴν χρησιμοποίησιν τῆς παραμεθορίου Ἀλβανικῆς ζώνης.

Ἐλέχθη (παρ. 80) ὅτι, κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ, συνεζητήθη ἡ ἰδέα νὰ ἐνεργήσωμεν ἀμέσως ἐπίθεσιν κατὰ ΒΙΤΣΙ, ἃν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν ἐδέχοντο τὴν αὐξήσιν τοῦ στρατοῦ κατὰ μίαν Μεραρχίαν καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, παρὰ τὴν μεθόριον, κίνησιν ἡμετέρου τμήματος, ἵνα, ἀποφεύγοντες τὸ κατωχυρωμένον ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ, ἀποκόψωμεν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, περὶ τὴν Κρυσταλλοπηγὴν, καὶ ἀπαγορεύσωμεν οὕτως εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Οὗτοι οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο ἐδέχθησαν. Διὰ τὸ πρῶτον ὕψωνον τοὺς ὤμους, διὰ δὲ τὸ δεύτερον ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν ἀναρμόδιοι.

Κατόπιν τῶν ἄνω, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι μέγα μέρος τῆς Διατάξεώς μᾶς εὐρίσκετο μετατοπισμένον εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον (Νότιον Ἑλλάδα — Πελοπόννησον), ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ περιφερείας ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ἐκκαθάρισις καὶ ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἔπειτα ἡ κανονικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν ὠργανωμένων τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ.

Κατὰ συνέπειαν αἱ ἐπιχειρήσεις Πελοποννήσου — Στερεᾶς Ἑλλάδος — Θεσσαλίας — μετόπισθεν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ — Καϊμακτσαλὰν καὶ Βερμίου ἦσαν διάφοροι φάσεις τοῦ ἰδίου γενικοῦ σχεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων, διεξαχθεῖσαι θάσει ἰδίων εἰδικῶν Σχεδίων καὶ ἀποτελοῦν ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν τὰ προπαρασκευαστικὰ τῶν τελικῶν ἐπιθέσεων κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

106. Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ δὲν παρουσίαζον σοβαρὰν δυσκολίαν διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Αἱ ἐπιθέσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἦσαν, διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπιχειρήσεις οὐχὶ δύσκολοι καί, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἀκοπώτεροι τῶν μέχρι τοῦδε διεξαχθεисῶν εἰς Νότιον Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι ὁ ἐχθρὸς ἦτο σαφῶς καθωρισμένος ἐν τὴν οὐχὶ κινήτος, ὥς συνέβαινεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Νοτίας Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου.

— Διότι ἡμύνετο δύο κεχωρισμένων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ), ἐκάστη τῶν ὁποίων ἦτο μετωπικοῦ ἀναπτύγματος πλέον τῶν 100 χιλιομέτρων, ἡ δὲ πρὸς ἄμυνάν των διατιθεμένη δύναμις ἦτο ὑποδεκαπλασία τῆς ἀπαιτουμένης τοιαύτης δι' ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν. Κατὰ συνέπειαν ἡ τοιαύτη διασπορὰ δυνάμεων καὶ μέσων μάχης ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἄφηνε τμήματα ἐδαφικά, μὴ ὠργανωμένα ἐπαρκῶς, ἢ ἀτελῶς προασπιζόμενα, μέσῳ τῶν ὁποίων νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ αἰφνιδιαστικὴ, ἢ καὶ ἡ βιαία εἴσοδος τῶν Μονάδων μας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, ὁπότε ἡ ἀνατροπὴ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας θὰ ἐπετυγχάνετο ταχύτερον, ἀκοπώτερον καὶ ἄνευ σοβαρῶν ἀπωλειῶν. Πράγμα ὅπερ καὶ συνέβη.

— Διότι ἡ ὑπεροχὴ μας εἰς προσωπικὸν καὶ μέσα μάχης ἦτο αἰσθητῶς ὑπερτέρα (περίπου 3 πρὸς 1 εἰς προσωπικὸν καὶ 2 πρὸς 1 εἰς πῦρ Πυροβολικοῦ καὶ βαρέων ὅπλων).

Ἐπὶ πλέον διεθέτομεν Ἀρματα μάχης καὶ Ἀεροπορίαν, εἰς δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ, διεθέτομεν καὶ Ἀεροπορίαν καθέτου ἐφορμήσεως, μεγάλης ἀποδόσεως εἰς καταστρεπτικὸν ἔργον ἐπὶ ἔργων ἀμύνης.

— Διότι πανταχοῦ τῆς χώρας οἱ συμμορίται εἶχον ἡττηθῇ, ἢ ἐξουδετερωθῇ, αἱ δὲ ἐναπομείνουσαι συμμορίαι συνεκρατοῦντο, ἢ ἐδιώκοντο παρὰ τῶν πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένων δυνάμεών μας, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἢ ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν ἡμῶν.

Βον. Καθορισμὸς σειρᾶς προσβολῆς μεταξὺ τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ προσδιορισμὸς κατευθύνσεως κυρίως προσπαθείας ἐν ἐκάστη τῶν τοποθεσιῶν τούτων.

α) Καθορισμὸς σειρᾶς.

107. Καθωρίσθη νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις πρῶτον ἀπὸ ΒΙΤΣΙ καὶ εἴτα ἐν συνεχείᾳ νὰ μεταφερθοῦν κατὰ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι εἰς τὸ ΒΙΤΣΙ ἦσαν αἱ κυριώτεραι καὶ αἱ πολυαριθμότεραι δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν.

Ἦτο ἀρτιώτερον ὠχυρωμένον ἀπὸ τὸν Γράμμον. Συνεπῶς, τούτου καταλαμβανομένου καὶ ἐξουδετερουμένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν, ἦτο εὐκολώτερον, αἱ ἐναπομένουσαι εἰς Γράμμον δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν νὰ ἐξουδετερωθοῦν διὰ τῶν συγκεντρωθησομένων δυνάμεων καὶ μέσων ἡμῶν.

— Διότι ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων μας ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, καὶ ἡ διάταξις ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ ἦσαν εὐκολώτεραι, ταχύτεραι καὶ πλέον ἀπαρατήρητοι, λόγῳ τῶν καλυτέρων συγκοινωνιῶν καὶ ἄλλων παρεμφερῶν συνθηκῶν, ἀπορρεουσῶν ἐκ τῆς σχηματισμένης ἤδη ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ διατάξεώς μας.

— Διότι ἡ μεταφορὰ δυνάμεων καὶ μέσων ἐκ Βίτσι, μετὰ τὴν πτώσιν του, εἰς τὸν Ἀνατολικὸν Γράμμον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ θὰ ἐξεπέμπετο ἡ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπίθεσις, ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως ΧΡΟΝΟΥ πολὺ συντομωτέρα, ἢ ἡ τοιαύτη ἀπὸ ΔΥΤΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ (περιοχὴ Κονίτσης) εἰς ΒΙΤΣΙ.

Ἡ μεταφορὰ δυνάμεων ἀπὸ τῶν χώρων, ἔνθα θὰ ἐτελείωνεν ἡ μάχη τοῦ ΒΙΤΣΙ, εἰς Ἀνατολικὸν ΓΡΑΜΜΟΝ, ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς 2—3 ἡμερῶν (ἀναλόγως τῆς θέσεως τῆς μεταφερθησομένης Μονάδος), ἐνῷ ἀπὸ τὸν Δυτικὸν Γράμμον εἰς Βίτσι (μέσῳ Λαρίσης καὶ Γρεβενῶν διὰ τὸ Τροχήλατον Ὑλικόν) θ' ἀπητοῦντο πολλαὶ ἡμέραι. Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη βραδύτης δὲν ἐξυπηρετεῖ τὸ Γενικὸν Σχέδιον Ἐπιθέσεως τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν, δεδομένου ὅτι, ὡς προείπομεν, ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἦτο, ἐν τῷ κλιμακίῳ τοῦ ΓΕΣ, μία μὲ δύο φάσεις (Αἱ διὰ τὸ ΒΙΤΣΙ καὶ Βα διὰ τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ).

6) Καθορισμὸς Κατευθύνσεων Κυρίας προσπάθειας.

108. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια κατὰ ΒΙΤΣΙ ἔδει ν' ἀχθῇ διὰ τοῦ Βορείου τμήματος τοῦ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ πρὸς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Φλωρίνης — Κορυτσᾶς, καὶ ἀποφραξίν τῶν ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης Μικρᾶ Πρέσπα ὁδεύσεων.

Ὁ τοιοῦτος ἐλιγμὸς θὰ μᾶς ἔδιδε πολὺ μεγαλύτερα καὶ ἀποφασιστικώτερα ἀποτελέσματα εἰς τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων, καὶ κυρίως εἰς τὴν ἄλωσιν Ὑλικοῦ, καὶ θὰ ὑπεχρέωνε τοὺς φυγάδας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἔνθα, λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ ΤΙΤΟ, θὰ ἐθεωροῦντο αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἀλλὰ δύο λόγοι οὐσιώδεις ἀπηγόρευον τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κατευθύνσεως ταύτης:

Οὗτοι ἦσαν:

α) Διότι τὸ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ καὶ τὸ ἀνατολικώτερον τούτου, τὸ ΒΟΥΤΣΙ ἦσαν κατωχυρωμένα, ἀποτελοῦντα ἰσχυρὸν ἀμυντικὸν συγκρότημα μὲ τὰ νῶτα των ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, καὶ ὥς ἐκ τούτου θὰ ἐδημιουργοῦντο τὰ κάτωθι μειονεκτήματα:

— Ἀπώλεια πολλοῦ χρόνου, ὃν θ' ἀπῆτει ἡ καταστροφή καὶ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐπὶ τοῦ ἄνω ἀμυντικοῦ συγκροτήματος ἔργων τῶν συμμοριτῶν.

— Ἀναμφισβητήτως πολὺ μεγαλύτεραι ἀπώλειαι εἰς προσωπικόν, χωρὶς γ' ἀποκλείεται ἡ ἀνάσχεσις τῆς προχωρήσεώς μας πρὸ τῶν ὀχυρῶν τούτων θέσεων.

— Ἀποκάλυψις εἰς τοὺς συμμορίτας τοῦ Στρατηγικοῦ αἰφνιδιασμοῦ μας, διότι ἡ ἐπιθέσις θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ BITΣΙ καὶ δὲν ἀπεκλείετο νὰ μετακομίσουν τὰς εἰς ΓΡΑΜΜΟΝ ἐφεδρείας των εἰς BITΣΙ.

6) Διότι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους δὲν εἶχεν ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν καὶ δὲν ἀπεκλείετο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, νὰ ἐδεχόμεθα ἐπιθέσεις ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους παρ' Ἀλβανῶν, ἢ συμμοριτῶν (τοῦτο, ἄλλωστε, συνέβη κατὰ τὴν παραμεθοριακὴν κίνησιν τμημάτων μας, ἅτινα ἐδέχθησαν ἐπιθέσεις Ἀλβανικοῦ Στρατοῦ, οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἐδάφους των, ἀλλὰ καὶ ἐκ τμημάτων των ἐγκατεστημένων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου).

Κατόπιν τῶν ἄνω ἀπεφασίσθη νὰ προσβληθῇ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν τῆς ἡ ἐξεχούσας τῆς τοποθεσίας BITΣΙ, ἣτις ἐν τῷ προκεχωρημένῳ ἀμυντικῷ συγκροτήματί τῆς ἔχει τὴν κορυφὴν εἰς τὰ ὑψώματα Κρέστης (1603) καὶ Πλατὺ (1759) ἐπὶ τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς τοῦ ὄρους Βέρνου (8—10 χιλ. Β. Δ. τῆς κυρίας κορυφῆς BITΣΙ ὑψ. 2128) καὶ τὰ πλευρά: Τὸ μὲν Νότιον ἐπὶ ΓΙΑΜΑΤΑΣ — ΡΟΤΟ — ΓΚΛΑΒΑΤΑ — ΚΡΕΣΤΗΣ, τὸ δὲ Βόρειον ἐπὶ τῆς Β.Α. κατευθυνομένης κορυφογραμμῆς τοῦ Βέρνου.

Ἡ κατεύθυνσις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν προσβολὴν τῆς ὡς ἄνω ἐξεχούσης καθωρίσθη:

α) Ἀπὸ Νότου: Μπίκαδικ — Μπάρο Λέσιτς (Κυρία προσπάθεια).

6) Ἀπὸ Β.Α.: Κουλκουθούρια — Λέσιτς (Δευτερεύουσα).

γ) Μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς τοποθεσίας Τσούκας — Μπάρο, προώθησις δυνάμεων πρὸς Βάρμπαν καὶ Κρυσταλλοπηγὴν καὶ πρὸς Λαιμόν Πρεσπῶν, διὰ τὴν περικλείειν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων δυνάμεων συμμοριτῶν ἐκ τῶν διαφευγουσῶν εἰς Ἀλβανίαν, καὶ ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ ἐδραιωθοῦν ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Βούτσι — Μαλιμάδι.

Γον. ΔΙΑ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΟΝ

109. Διὰ τὸν Γράμμον καθωρίσθη, ὅπως ἡ Κυρία προσπάθεια κατευθυνθῇ:

— Διὰ ΠΥΡΓΟΥ — Τρία Σύνορα — Τσούμια — Κιάφα, πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Κιάφα — Σκίρτσι — Γράμμος ὑψ. 2520 (Αἱ Φάσις), τοῦ ἐχθροῦ συγκρατουμένου εἰς τὸν Νότιον καὶ Δυτικὸν Γράμμον διὰ τῶν ἐλαχίστων δυνάμεων καὶ εἰτα:

— Παράλληλως τῆς Ἑλληνο - αλβανικῆς μεθορίου πρὸς ολοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ Δυτικοῦ Γράμμου, μὲ περίκλεισιν, ὅσον τὸ δυνατόν, περισσοτέρων συμμοριτῶν εἰς τὸν Νότιον Γράμμον (Βα Φάσις). Κατόπιν ὁμως νεωτέρων ἐπιτοπίων ἀναγνωρίσεων, αἵτινες διεπίστωσαν ὅτι ἡ κατεύθυνσις αὕτη ἐν τῇ Α' Φάσει, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσχερειῶν, δὲν ἦτο ἐξυπηρετικὴ καὶ πρόσφορος, καθωρίσθη διὰ τὴν φάσιν ταύτην ἡ ἐγγυτέρα πρὸς τὴν ἄνω προσφερομένη: Ταμποῦρι — Τσάργου — Κιάφα, διὰ δὲ τὴν Β' Φάσιν ἡ κατεύθυνσις ἔμεινεν ἀναλλοίωτος.

110. Β λ α β ε ρ ᾶ ἐ π έ μ β α σ ι ς καὶ ἀ π α σ χ ό λ η σ ι ς
τ ῶ ν Ἐ π ι τ ε λ ε ί ω ν τ ῶ ν Μ ε γ. Μ ο ν ᾶ δ ω ν
ὕ π ο τ ῶ ν Σ υ μ μ α χ ι κ ῶ ν Ἀ ξ ι ω μ α τ ι κ ῶ ν

Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948 εἶχε σημειωθῇ βλαβερὰ ἐπέμβασις Ἀξιωματικῶν τῶν Συμμαχικῶν ἀποστολῶν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Διοικήσεων, ὡς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ποῖος διευθύνει τὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ ὑπεύθυνος διοικητῆς, ἢ οἱ παρ' αὐτόν, ἐξεδόθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245245) 6) 8) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἣτις ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Αὕτη ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Ἐπισκέψεις ὑφισταμένων

κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα

Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

ΠΡΟΣ: ΣΗΔΜ, Α', Β', Σ. Σ.

ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

ΚΟΙΝ.: Α1) ΓΕΣ, Β, Σ., Α, ΣΟΗΠΕ) κλπ. ἐπιχ.

Ἀρχηγὸν Οἴκου Α.Μ.

ΓΕΣ) Α1

Β.Σ.Τ. 902) 6) 8) 49

Ἀρ. 245245) Φ4009) 39

1. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων δέον νὰ προληφθῇ τὸ ἄτοπον, ὅπερ ἐσημειώθη εἰς προγενεστέρας σοβαρὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεγάλων Μονάδων ἀπησχολοῦντο ἐξ ἐπισκέψεων τῶν προϊσταμένων των Διοικητῶν, ἢ ἄλλων προσωπικοτήτων, οἵτινες τρόπον τινὰ συμπαρίσταντο εἰς τοὺς Σ.Δ. των καὶ ἐδυσχεραίνον τὴν ἀπερίσπαστον ἄσκησιν διοικήσεως.

2. Βεβαίως πᾶν προϊστάμενον κλιμάκιον ἔχει δικαίωμα νὰ προωθῇται εἰς τὰ ὑφιστάμενα κλιμάκια καὶ καθήκον νὰ θεδαιοῦται καὶ ἐλέγχῃ διὰ τὴν τήρησιν ὅλων τῶν διατεταγμένων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ προϊστάμενον κλιμάκιον θὰ παραθέσῃ τὸν Σ.Δ. παρὰ τὸν Σ.Δ. τοῦ ὑφισταμένου, ἢ θὰ εὕρεται συνεχῶς ἐγγὺς τοῦ

ύφισταμένου του, ὥστε νὰ παρακωλύῃ τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν διοικήσεως ὑπὸ τούτου.

Ἡ παρουσία τοῦ προϊσταμένου κλιμακίου εἶναι ἀναγκαία εἰς ἓν παρατηρητήριον, ἢ ἐπίσκεψις ἐπίσης θὰ εἶναι ἐπωφελὴς εἰς ἓνα Σ.Δ., ἢ εἰς μίαν γραμμὴν μάχης, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ ἀπασχολῶνται ὅπωςδὴποτε ἐκ τοῦ ἔργου των οἱ ἀρμόδιοι ὑφιστάμενοι Διοικηταὶ τῶν Μονάδων, καὶ νὰ ἐξασφαλίζηται ταυτοχρόνως ἡ πρὸς τὰ ὀπισθεν ἀνώτερα κλιμάκια ἐπικοινωνία.

3. Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ βασικοῦ τούτου ζητήματος, ὅπερ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τοῦ κλιμακίου τοῦ ὑποφαινομένου μέχρι τοῦ κλιμακίου τῆς Ταξιαρχίας.

4. Οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Συμμαχικῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, πρὸς οὓς κοινοποιεῖται ἡ παροῦσα, παρακαλοῦνται ὅπως εὐαρεστηθοῦν καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, τῆς μὴ ἀπασχολήσεως τῶν διοικήσεων, ἐκδώσουν τὰς διαταγὰς των διὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ

Ἀρχιστράτηγος

Δον. Ἐπὶ τῆς κατανόησεως τῆς Ι Δ Ε Α Σ ἐνεργείας Ἀρχιστρατήγου ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων.

■ ■ ■. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τῆς ΣΗΔΜ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης Κ.

— Δὲν κατενόησε τὸν παράγοντα Αἰφνιδισμὸν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὁποίου τόσα ἐγένοντο, θάσει εἰδικοῦ Σχεδίου τοῦ ΓΕΣ. Τοῦτο ἐξάγεται:

α) Ἐκ τῆς υἱοθετήσεως προτάσεως Ἀμερικανοῦ Συνταγματάρχου νὰ γίνουν προκαταρκτικαὶ ἐπιθέσεις, τὰς παραμονὰς τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ Βίτσι, πρὸς κατάληψιν θάσεως ἐξορμήσεως εὐνοϊκωτέρας διὰ τὰς ἐν λόγῳ κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Τοῦτο θὰ ἐπρόδιδε τὸν Στρατηγικὸν κατὰ Βίτσι αἰφνιδισμὸν, καὶ θὰ ἔθετεν ἐν ἀμφιδόλῳ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης (ὅρα παρ. 49 τῆς ἐκθέσεως τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ Μάχαι Βίτσι—Γράμμου τοῦ ἔτους 1949»).

β) Ἐκ τῆς ἐγκρίσεως καὶ παραδοχῆς, ὅπως ἐκτελεσθῇ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως κατὰ Βίτσι, ἄσκοπος ἐπὶ ὥραν περίπου προπαρασκευαστικὴ βολὴ Πυροβολικοῦ ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, εἰς τὸν τομέα τῆς Χῆς Μεραρχίας καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν ζώνην διαρρήξεως. Ἐκ τῆς βολῆς ταύτης, ἥτις οὐδεμίαν σοβαρὰν καταστροφὴν ἐπέφερεν ἐπὶ τῶν συρματοπλεγμάτων καὶ ἔργων ἀμύνης τῶν συμμοριτῶν προέκυψε:

— Νὰ ἐννοηθῇ παρὰ τῶν συμμοριτῶν ἡ ἐπικειμένη ἐπίθεσις. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἀπὸ καταθέσεις συλληφθέντων συμμοριτῶν τοῦ εἰρημένου τομέως, οἵτινες κατέθεσαν ὅτι δὲν ἀνέμενον τὴν ἐπίθεσιν, ὅτι εὗρισκοντο, πλὴν τῶν σκο-

πῶν, εἰς τὰς ὀπισθεν θέσεις ἀσφαλείας καὶ κατέλαβον τὰς θέσεις των μάχης κατὰ τὴν παρατεταμένην ταύτην βολὴν Πυροβολικοῦ, ὑποπτευθέντες ἐπίθουσιν.

— Νῆ γίνῃ σπατάλη ἀνωφελῆς χιλιάδων βλημάτων Πυροβολικοῦ, ὥστε νὰ μᾶς ἐπιστηθῇ, ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπερβολικῆς καταναλώσεως, ἡ προσοχὴ ἐκ μέρους τοῦ ἀρμοδίου Ἀμερικανοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος.

γ) Ἐκ τῆς συμφωνίας καὶ παραδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ μεταφερθῇ ἡ κυρία προσπάθεια τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως, ἣν ὠρίζον αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν, ὡς δευτερεύουσαν καθοριζομένην τοιαύτην, Κουλκουθούρια — Λέσιτς.

Ἡ πρότασις τοῦ δὲν ἐνεκρίθη, διότι καὶ χρόνος θὰ ἀπαιτεῖτο ἀρκετὰ μακρὸς καὶ μετακινήσεις δυνάμεων καὶ ὕλικου θὰ ἐχρειάζοντο νὰ γίνουν, πρᾶγμα ὑπερ δυνατόν νὰ ἐπρόδιδε τὸν αἰφνιδισμὸν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσμενῶν τούτων συνεπειῶν τοῦ ἐστάλη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καί, κατόπιν ταύτης, ἐπανῆλθεν οὗτος εἰς τὸν προκαθορισμένον ἐλιγμόν. Τὴν ἐπέμδασιν ταύτην ἀπέφυγε σκοπίμως νὰ μνημονεύσῃ εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑποβληθεῖσαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς του, δι' ὃ διὰ τῆς κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245395) 30) 12) 49) Α1 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ τοῦ ἐπεστράφη, ἵνα τὴν συμπληρώσῃ καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη τοῦ ΓΕΣ ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Συμπλήρωσις ἐκθέσεως ἐπὶ
τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ

Κατεπείγουσα
Ἀκρως Ἀπόρρητος

ΠΡΟΣ: ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΓΕΣ) Α1

ΚΟΙΝ.: Ἀρχ.) ΓΕΣ) Α1

Ἀριθ. Πρ. 245395

— ΓΕΣ: Γραφ. Ἀρχηγοῦ

Ἀριθμ. Φ. 4009) 39

Β.Σ.Τ. 902) 30) 12) 49

1. Ἐπαναφέρεται ἡ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς ὡμῶν ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ μετὰ τῶν εἰς ταύτην προσηρτημένων ἐν ἀντιγράφῳ σχεδίων καὶ διαταγῶν, ἵνα περιλάβητε εἰς ταύτην τὴν ἐκ παραδρομῆς, προφανῶς, παραλειφθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49 Διαταγὴν Ἀρχιστρατήγου, περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Σχεδίου ἐνεργείας ὡμῶν Α.Π. 85) 10) 7) 49 (θάσει τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἐν συνεχείᾳ ἡ Α.Π. 109) 16) 7) 49 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς ΣΗΔΜ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἱστορικὸν ἔγγραφον, διότι διὰ ταύτης ἀναθεωροῦνται ὅλα τὰ καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς ΣΗΔΜ καὶ Β' Σ.Σ. Σχέδια, ὅλος δὲ ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἐλιγμὸς ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῆς.

2. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν διατασσομένων, ἡ ἐπιστρεφομένη ἔκθεσις νὰ ἐπανυποβληθῇ ἡμῖν (Ἀρχ) ΓΕΣ).

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

δ) Ἐκ τῆς μὴ ὀργανώσεως μιᾶς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ ἐνεργουσῶν δύο Μεγάλων Μονάδων (τῆς III Μεραρχίας Καταδρομῶν καὶ τῆς X Μεραρχίας). Ὡς ἐκ τούτου ἐπῆλθε βραδύτης καὶ ἀπώλεια χρόνου ἐν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, εἰς δάρος τοῦ Γενικοῦ Ἑ λ ι γ μ ο υ .

ε) Ἐκ τῆς μὴ ἐνασκήσεως προσωπικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου τόσον εἰς τὴν προπαρασκευήν, καθ' ἣν, ἐλλείπει ἀναγνωρίσεων εἰδικῶν τοῦ ἐδάφους, κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως ἐπιθέσεως τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, καθ' ἃς δὲν ἡδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἐλιγμόν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὴν δέουσαν ὀρμητικότητα, εἰς τρόπον ὥστε τὰ παρὰ τὴν μεθόριον ἐνεργοῦντα ἡμέτερα Τμήματα ν' ἀχθῶσιν ἐνωρίτερον (ἔστω κατὰ μίαν ἡμέραν) εἰς περιοχὴν χωρίου Ἀσημοχώρι, πρὸς περικοπὴν καὶ αἰχμαλωτίσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων συμμοριτῶν, φευγόντων ἐν πανικῷ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Χιονάδες — Πληκάτι εἰς Ἀλβανίαν.

112. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης.

Οὗτος τυγχάνει ἐκ τῶν καλυτέρων Στρατηγῶν τοῦ Στρατοῦ μας. Μορφωμένος, σταθερὸς καὶ μὲ μίαν καλὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἀγῶνα ἐν Πελοποννήσῳ.

Τῇ προτάσει μου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Διοικητῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, προκριθεὶς ἄλλων ἀρχαιοτέρων τοῦ Ὑποστράτηγων. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι ἔδειξε ψυχραιμίαν καὶ σταθερότητα εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Οὐχ' ἤττον εὐθύνεται καὶ οὗτος δι' ἐνίας ἐκ τῶν ἀναφερομένων διὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην ἐλαττωματικὰς ἐνεργείας, ἧτοι:

— Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν προπαρασκευαστικῆς βολῆς Πυροβολικοῦ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως τῆς ἐπιθέσεως κατὰ Βίτσι.

— Διὰ τὴν πρότασιν πρὸς μεταφορὰν τῆς κυρίας προσπάθειας κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς δευτερευούσης καί,

— Διὰ τὴν μὴ ὑπόδειξιν εἰς ΣΗΔΜ τῆς ἀνάγκης νὰ ὀργανωθῇ ἐνιαία Διοίξεις, κατὰ τήν, ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ, ἐνέργειαν τῆς X Μεραρχίας καὶ τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν.

Εὐν. Μεταβολαὶ εἰς τὰς ἀνωτάτας Διοικήσεις, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμας.

113. Ὁ Ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος τόσον εἰς ἐμέ, κατὰ τινα εἰς Κοζάνην μετάδασίν μου, ὅσον καὶ εἰς τὸν Ὑπαρχηγὸν Κιτριλάκην, ὀλίγον βραδύτερον, εἶχεν ἐκφράσει κάποιαν ἐπιθυμίαν νὰ τοποθετηθῇ εἰς Ἀθήνας, ἐνῷ

είχε λάβει γνώσιν καὶ εἶχεν ἐργασθῇ διὰ τὰς ἐπικειμένους ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ. Ἡ ἐπιθυμία του ἐνετάθη ἀπὸ τῆς τοποθετήσεως εἰς ΣΗΔΜ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη.

Κατόπιν τούτου ἐτοποθετήθη εἰς Γενικὴν Ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, ἐτοποθετήθη τῇ προτάσει μου, ὡς προσελέχθη, ὁ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης, ὡς Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

114. Ὁ Ὑποστράτηγος Βασιλᾶς, Διοικητὴς Π Μεραρχίας, ἀντικατεστάθη, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, διὰ τοῦ Ταξιάρχου Λίδα, τῇ ἀποφάσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθείσης ἐπιτοπίως. Οὗτος ἠνέχθη κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἄνω ἐπιχειρήσεων νὰ διοικῇ τὴν Σχολὴν Ἐπιτελῶν, ἀντὶ τῆς Διοικήσεως τῆς ὡς ἄνω Μεραρχίας, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις κατὰ Γράμμου ἦτο ἐπικειμένη.

115. Ὁ Ὑποστράτηγος Ζαῖμης, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου, παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ παραπονούμενος, διότι κατὰ τὰς ἄνω ἐπιχειρήσεις, ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μανιδάκην, ἐνῷ αὐτὸς καίτοι ἀρχαιότερος, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐνήσκει καθήκοντα Διευθυντοῦ τῆς Α6 Διευθύνσεως ΓΕΣ. Τοῦ εἶπον ὅτι ἠγγόνουν ὅτι ἦτο ἀρχαιότερος, ὡς πράγματι μοῦ συνέβαινε, καὶ ὅτι ἔδει νὰ μοῦ τὸ εἶχεν εἶπη, ἢ νὰ παραπονεθῇ τότε. Δὲν μοῦ ἔδωσε σαφῇ καὶ δεδικαιολογημένην ἀπάντησιν. Τῇ προτάσει μου ἐτοποθετήθη, μετὰ τὴν ἄνω εἰς ἐμὲ παρουσιάσιν του, Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας.

116. Ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης, ἀφ' ἧς διωρίσθη Διοικητὴς τῆς ΣΗΔΜ ἐδημιούργει εἰς πολλὰς τῶν Διοικήσεων Μεγάλων Μονάδων μίαν ἐκδηλον ἀνησυχίαν.

Ἐκτὸς τοῦ Ἀντιστρατήγου Καλογεροπούλου καὶ ὁ Ἀντιστράτηγος Τσακαλῶτος, (Διοικητὴς Α' Σ. Στρατοῦ), δὲν ἤθελε νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη διὰ διαφόρους λόγους καὶ προφάσεις, καὶ ἐξέφρασε τὴν διάθεσιν νὰ παραιτηθῇ.

Τὴν τοιαύτην πρόθεσιν του ἀνέφερεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ εἰς ἐμέ. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι, ἀνεξαρτήτως ἢ μὴ τῆς παραιτήσεώς του, ἂν ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀποφίν του, θὰ παρεπέμπετο εἰς Στρατοδικεῖον ἐπὶ ἀρνήσει ἐκτελέσεως. Μετὰ τὴν σαφῇ καὶ κατηγορηματικὴν ταύτην δῆλωσιν, ἐπειθάρχησε καὶ ἐσυνέχισεν ἐν τῷ Α' Σ. Στρατοῦ τὴν λίαν ἀξιεπαινον διοίκησιν του.

Ὁ Στρατηγὸς οὗτος κέκτηται καλὰ προσόντα Στρατηγοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς κατέχεται ἀπὸ ἀκράτητον ἀρριδισμόν, δημιουργεῖ διαφημιστικὸν θόρυβον, καὶ ποιεῖται διακρίσεις εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργῶνται πέριξ αὐτοῦ ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν κλίκαι (δμάδες).

Φαίνεται ότι, κατά τὰς διαφοράς του ταύτας μετὰ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐχρησιμοποίησεν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών του καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Στρατηγὸν Βὰν - Φλήτ. Διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος μοῦ ἀνεκοίνωσε, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὅτι ὁ Βὰν - Φλήτ ἐζήτησε τὴν ἀντι-κατάστασιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐνῷ οὐδεὶς λόγος, ἀπορρέων ἐκ τῆς μάχης, ὑπεχρέωνεν εἰς τοῦτο, δεδομένου ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι, εὕρισκοντο εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν περιόδον των ἀκόμῃ. Ἡ τοιαύτη πρό-τασις τοῦ Βὰν - Φλήτ δὲν ἔγινε δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, σύμφωνα, ἄλ-λωστε, μὲ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἀρχῆθεν εἶχομεν λάβει, νὰ μὴ ἐνδίδωμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀποστολῶν, ἐφ' ὅσον αὗται ἦσαν ἀδικαιολόγη-τοι, κατὰ τὴν κρίσιν μας.*

* Ὁ στρατηγὸς Κοσμῆς, δὲν ὑπερβάλλει. Γιατὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Τσακαλώτου ἔχουν γραφῇ πολλά, ποὺ δικαιώνουν τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Κοσμῆ. Ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ σχη-ματίσῃ μιὰ σαφέστερη εἰκόνα, ἄς διαβάσῃ: Τὴ «Δεκεμβριανὴ Ἐπανάστασι» τοῦ Καλαν-τζή, σελίδες 42—48 καὶ τὰ βιβλία τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου Τσιγγούνη.

1. «Ἡ Μεταπολεμικὴ II Μεραρχία Ἀθηνῶν καὶ ὁ Συμμοριτοπόλεμος 1945 — 1949», σελίς 22—34 καί,

2. «Ὁ Συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 227 — 251.

Στὴ σελίδα αἵφνης 227, τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Τσιγγούνη, βλέπουμε κάτι ποὺ προ-καλεῖ ἀγρία: Γιατὶ ὁ Τσακαλώτος,

— Κατηγορεῖ τὸν διοικητὴ τῆς 22ας Ταξιαρχίας συνταγματάρχη Τσιγγούνη Ἀλέ-ξανδρο ὅτι «καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν αἱ Μονάδες εἶχον ἀναρτήσῃ τὰς εἰκόνας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ἀπὸ τοῦ ἀντισκήνου τῶν διοικήσεων μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μαγειρείων». Εἶχε, φαίνεται, τότε τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ πολιτικοστρατιωτικὸ κλίμα δὲν εὐνοοῦσε τέτοιες ἐκ-δηλώσεις. Καὶ κατηγορεῖ τοὺς ὑπ' αὐτόν, γιὰ «ἀθέλητον βασιλοκαταφύλιαν». Τὸ δημο-σίευμα, καθὼς λέει ὁ Τσιγγούνης, ἀναφέρεται σὲ γεγονότα τῆς ἀνοιξέως 1945· τότε διοι-κητὴς μὲν τῆς Μεραρχίας (II) ἦτο αὐτὸς οὗτος (ὁ συνταγματάρχης Τσακαλώτος), διοι-κηταὶ δὲ τῶν Ταξιαρχιῶν οἱ ὁμοιόβαθμοι καὶ συμμαθηταὶ του (στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων) Ἀντωνόπουλος Μ., Λαδάς Α. καὶ Τσιγγούνης Ἀλέξ. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι μόνον σὲ μιὰ σκη-νὴ κάποιου λοχαγοῦ βρέθηκε μιὰ τέτοια εἰκόνα. Πουθενά ἄλλου.

— Κατηγορεῖ τὸ συνάδελφόν του Τσιγγούνη ὡς μὴ ἔχοντα τὰ προσόντα προαγωγῆς καὶ ὅτι ὁ Ἀγγλος ὀργανωτὴς Ρώλινξ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασί του. Ἀπεδείχθη ὅτι ἐπὶ Ρώλινξ τοῦ ἀνετέθη (τοῦ Τσιγγούνη) ἡ διοίκησις τῆς II Μεραρχίας τὴν 15.6.1946 καὶ ἐπὶ Ρώλινξ καὶ Ἀρχηγὸς ΓΒΣ Σπηλιωτοπούλου προήχθη στὸ βαθμὸ τοῦ Ὑποστρατήγου (δὲν ὑπῆρχε τότε ὁ βαθμὸς τοῦ Ταξιαρχου)....

Καὶ συνεχίζει ὁ Τσιγγούνης:

«Ἐάν ἐφημερίζετο ὁ ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ ἀεμνήστου Τσαλδάρη (1935) ψηφισθεὶς νόμος περὶ «Ἱεραρχίας καὶ προοιδιασμῶν» θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχατε ἀποστρατευθῇ τότε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Διότι σύμφωνα μὲ ἐν ἄρθρον τοῦ νόμου τούτου, ὅσοι δὲν ἔχουν συνολικὴν ὑπηρεσίαν μετώπου ἕξ (6) μηνῶν ἀποστρατεύονται αὐτεπαγγέλτως» («Ὁ συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 239). Καὶ ὁ προκαλὼν στρατηγὸς Τσακαλώ-τος δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἀσήμενην ὑπηρεσίαν μετώπου, παρ' ὅλον ὅτι εἶχεν διαρρεύσει ἐν δολόκληρον τέταρτον αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἀποφοιτήσεώς του ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων (1916 μέχρι τῆς 28.10.40) (ἀπάντησις στρατηγοῦ Παππᾶ Ε., στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΕΙΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΑΣ

117. Διὰ τὰς ἀπωλείας τῶν συμμοριτῶν μετέλως 1949 (ὅρα παράγρ. 19 ἐδάφ. 2, 3 καὶ 4).

118. Ἀπώλεια ἡμετέρων.

Κοινοποιούμεν κατάστασιν, ἐμφαίνουσιν τὰς ἡμετέρας ἀπωλείας μετέλως Αὐγούστου 1949, ὁπότε ἔληξαν αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

Στὸν τόμον «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΠΟΙΪΑΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1941» (ἐκδόσεις Δ.Ι.Σ. Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ) ἀναφέρεται:

«Σχηματισμός Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ ἀποστράτευσις.

»187. Τὴν 25 Ἀπριλίου ἀνεχώρησαν ἐξ Ἰωαννίνων ἀεροπορικῶς δι' Ἀθήνας, ὁ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου, οἱ Ὑποστράτηγοι... καὶ οἱ Συνταγματάρχαι Τσακαλῶτος»...

Καὶ ἐρωτᾶται (ὁ στρατηγὸς Τσακαλῶτος) ὑπὸ τοῦ συναδέλφου του Τσιγγούνη:... «Ποίας ἐθνικότητος ἀεροπλάνον σᾶς μετέφερεν εἰς Ἀθήνας; Γερμανικὸν (ὥς διαδίδεται) ἢ Ἰταλικόν;». Ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν λαμβάνει (σελ. βιβλίου 239)...

— «Δὲν προτίθεται ν' ἀποκαλύψω σοβαρώτατον σφάλμα σας διαπραχθὲν ἐν τῇ ἐκτέλει τῆς ὑπηρεσίας σας καὶ ἐμπίπτον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, διότι ἀφ' ἐνὸς σέβεται τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα εἰς ᾗ ἀνήλθατε καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν θέλω νὰ δώσω ἐπιχειρήματα εἰς τὴν ἀνθεθνικὴν προπαγάνδαν τῶν κομμουνιστῶν, καίτοι ἔχουν ἤδη ἐξαντληθῇ τὰ ὅρια τῆς ὑπομονῆς μου λόγω τῆς ἐχθρικής ἐναντίον μου στάσεώς σας, ὀφειλομένης, θεοαίως, εἰς τὸ ὅτι ἐξετασθεὶς ἐνόρκως κατέθεσα εἰς δάρος σας τὴν ἀλήθειαν» (σελ. 240 τοῦ βιβλίου).

Στῇ σελίδι 247 ἀποκαλύπτεται σκάνδαλον περὶ τὴν κυριότητα καὶ ἐκποίησην αὐτοκινήτου «Πόντιακ»... κλπ...

Ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Κοσμάς πρέπει νὰ ἔχη ἥσυχον τὴν συνείδησιν καὶ στήν ὑπερ-γεια ζωὴν του. Γιατὶ τίποτα τὸ λανθασμένον ἢ ἄδικο δὲν παρουσιάζουν οἱ χαρακτηρισμοὶ του.

Κατάσταςις ἀπωλειῶν μέχρι τέλους Αὐγούστου 1949

Ἔτη	Ἀτυχήματα				Ἀπώλειαι κατὰ ἐπιχειρήσεις				Αἰχμάλ.—Ἐξαφαν.		Σύνολον
	Ἀξιωματικοὶ		Ὀπλίται		Ἀξιωματικοὶ		Ὀπλίται		Ἀξ)κοὶ	Ὀπλίται	
	Νεκρ.	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.			
(α) Κατὰ Αὐγουστον 1949 (ἐπιχ. Βίτσι — Γράμμου—Καϊμακτσαλάν κλπ.)	1	14	39	184	58	251	854	3.452	—	57	4.910
(6) Τὸ ἔτος 1946	7	33	67	352	23	22	126	307	2	216	1.155
Τὸ ἔτος 1947	15	33	181	626	82	125	738	1.754	40	567	4.161
Τὸ ἔτος 1948	58	176	628	2.366	373	917	4.127	14.527	74	1.885	25.131
Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	26	57	241	1.036	99	272	1.127	3.950	19	798	7.625
Σύνολον:	107	313	1.156	4.564	635	1.587	6.972	23.990	135	3.523	42.982
Ἐθνοφρουρᾶς											
— Τὸ ἔτος 1948	12	30	160	487	70	101	775	1.293	46	1.391	4.365
— Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	14	27	136	404	39	71	392	931	12	362	2.388
Σύνολον:	26	57	296	891	109	172	1.167	2.224	58	1.753	6.753
Γενικὸν Σύνολον:											
Ἀπωλειῶν μὲ τέλος Αὐγούστου 1949	133	370	1.452	5.455	744	1.759	8.139	26.214	193	5.276	49.735

Κατάστασις ἀπωλειῶν

Ἐπὶ τοῖς % τοῦ μηνὸς Αὐγούστου καθ' Ὅπλον ἢ Σῶμα

Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ

*

Ὅπλον ἢ Σῶμα	Συνολικὴ Δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ο)ο
	Ἀξ)κοί	Ὅπλῖται	Ἀξ)κοί	Ὅπλῖται	
— Πεζικόν	5443	76.835	5,53	5,48	5,50
— Πυροβολικόν	1.234	6.312	0,40	0,91	0,83
— Ἴππικ. Τεθωρακ.	490	3.995	0,81	0,82	0,82
— Μηχανοκίνητον	719	4.310	1,25	1,92	0,82
— Διαβιβάσεις	533	6.219	0,75	1,41	1,34
— Ε Σ Α	—	909	—	0,11	0,11
— Σ Ε Μ	605	9.715	0,16	0,38	0,39
— Σ Τ Υ	514	4.437	0,19	0,11	0,12
— Ὑγειονομικόν	904	3.233	0,31	0,51	0,41
Γενικὸν Σύνολον		—	Ἀξιωματικῶν Γενικῶς		2,53
ἀπωλειῶν ἐπὶ τοῖς %		—	Ὅπλιτῶν Γενικῶς		3,38
κατὰ μῆνα Αὐγούστου 1949		—	Γενικὸν Σύνολον		3,31

Ε Θ Ν Ο Φ Ρ Ο Υ Ρ Α Σ

Συνολικὴ δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ο)ο
Ἀξ)κοί	Ὅπλῖται	Ἀξ)κοί	Ὅπλῖται	
2.685	45.214	0,89	0,77	0,79

ΣΥΝΟΛΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ

Με τέλος μηνός Δεκεμβρίου 1950, όποτε έπαυσαν νά διεξάγονται μεγάλαι συμπλοκαί πρός τά υπολείμματα τών συμμοριτών, καθ' έπασαν τήν χώραν.

Έτη	Ατυχήματα				Απώλειαι κατά επιχειρήσεις				Αίχμάλ.-Έξαφαν.		Σύνολον
	Αξιωματικοί		Όπλίται		Αξιωματικοί		Όπλίται		Αξ)κοί	Όπλίται	
	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.			
Τακτικός Στρατός	129	392	1.455	5.425	649	1.615	7.130	24.333	135	3.535	44.798
Έθνοφρουρά	32	61	346	973	112	117	1.220	2.326	58	1.756	7.001
Σ ύ ν ο λ ο γ :	161	453	1.801	6.398	761	1.732	8.350	26.659	193	5.291	51.799

119. Γενικαὶ Παρατηρήσεις

α) Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἔτους 1948 ἦσαν 25.130. Τοῦ δὲ 1949 ἦσαν 12.531. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν τοῦ Καρπενησίου, αἵτινες δὲν θαρύνουν τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Παπάγου, διότι ἡ κατάληψις τοῦ Καρπενησίου ἐγένετο πρὸ ἀναλήψεως Ἀρχιστρατηγίας Παπάγου, ἀπομένουν ἀπώλειαι συνολικαὶ ἔτους 1949: 11.557 (Αἱ τοῦ Καρπενησίου ἦσαν: Νεκροὶ 34, τραυματαῖαι 250, ἀγνοούμενοι 700). Συγκρίνοντες ταύτας (ἔτους 1948 πρὸς τὰς τοῦ 1949) βλέπομεν τὴν μεγάλην διαφορὰν ἀπωλειῶν, ἣτις ὑπάρχει (κάτω τοῦ ὑποδιπλασίου αἱ τοῦ 1949), καίτοι κατὰ τὸ 1949 κατελήφθησαν δύο ὀργανωμένοι τοποθεσίαι καὶ ὁ ἀγὼν «ἔληξεν ἐπιτυχῶς».

β) Αἱ ἀπώλειαι ἐκ Ναρκῶν, ἀνερχόμεναι εἰς 1962 νεκροὺς καὶ 6.834 τραυματίας, ἦτοι εἰς τὸ 1) 5 περίπου τῶν συνολικῶν ἀπωλειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ τῆς ἐκρήξεως ναρκῶν εἰς τὰ μετόπισθεν, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ διὰ ναρκῶν πόλεμος εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀνεξαρτήτως τῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἐπιφέρει εἰς τὴν κίνησιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὰς μεταφοράς, εἶναι σημαντικὸς καὶ θὰ εἶναι ἔτι σημαντικώτερος εἰς πολέμους τοῦ μέλλοντος, πανταχοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐντὸς τῶν καταλαμβανομένων ξενικῶν ἐδαφῶν, ὅπου ἡ γνώσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ εὐνοία τῶν κατοίκων θὰ διευκολύνῃ τὴν τοποθέτησιν των. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ δοθῇ ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ καὶ νὰ καταδληθῇ προσπάθεια εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέων μέσων ἐγκαίρου ἀνακαλύψεως καὶ ἐξουδετερώσεως τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΡΑΣΙΣ ΣΤΟΛΟΥ, ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐξάρω τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν λοιπῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

120. 1) Ὁ Στόλος

α) Ἐνήργει τὴν ἐπιτήρησιν ὅλων τῶν ὑπόπτων παραλιακῶν ἀκτῶν.

β) Μετεῖχε διὰ τῶν πυρῶν του εἰς τινὰς περιπτώσεις ὑπὲρ τμημάτων μας μαχομένων, ἢ ἐνεργούντων εἰς παραλιακὰς περιφερείας.

γ) Ἐνήργησε διὰ τῶν εἰδικῶν πλοίων του μεταφορὰς προσωπικοῦ καὶ ὀπλισμοῦ εἰς τόπους διαφόρους καὶ τόσον ταχέως, ὥστε ἐγκαίρως νὰ ἐπέμβουν αἱ μεταφερόμεναι Μονάδες ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεών μας.

δ) Εἰδικῶς ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν καταδύθισιν ἐνδὸς βενζινοπλοίου εἰς Ὅρμον Φωκίανου, ἐμφόρτου ποικίλου ὀπλισμοῦ πολέμου. Ἐκ τῶν καταθέσεων συλ-

ληφθέντων συμμοριτών τόσοι ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ ἄνω πλοίου, ὅσον καὶ ἄλλων στελεχῶν, (κατάθεσις ἀρχισυμμορίτου Γκότση), ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡγεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνισμοῦ ἀπέστειλε κατὰ καιροῦς ἐξ Ἀλβανίας εἰς Πελοπόννησον τρία θενζινόπλοια, ἔμπορτα ὕλικοῦ.

Ἐκ τούτων, ἡ πρώτη ἀποστολὴ ἤχθη ἐπιτυχῶς εἰς πέρας, τοῦ ὕλικοῦ ἐκφορτωθέντος εἰς Ὅρμον ἐγγὺς τῆς Κυπαρισσίας, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1948, ἡ δευτέρα ἀπέτυχε, καὶ εἶναι ἡ εἰς ὄρμον Φωκίανου ἐπιχειρηθεῖσα, ἡ τρίτη ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1948 εἰς χῶρον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ΝΕΔΑ (ὅπου τὸ χωριὸ Μπούζι νοτίως Ζαχάρως), ἀλλ' ἀνεστάλη, λόγῳ ἀποτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν συμμοριτῶν εἰς Ζαχάρω καὶ τῆς μὴ δημιουργίας εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ ὕλικοῦ.

Ἡ κάμψις τῶν συμμοριτῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχίζει, μετὰ τὰς ἄνω ἐπιτυχίας τοῦ Ναυτικοῦ, διότι ἔπαυσε ὁ ἐφοδιασμὸς δι' ὕλικοῦ καὶ μέσων μάχης ἐξ Ἀλβανίας διὰ μεγάλων θενζινοπλοίων καὶ ἡ ἐπιτήρησις τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ ἀπηγόρευσε πᾶσαν αὐτῶν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι ἀρχηγούς των.

2) Ἀεροπορία

121. Αὕτη συνειργάσθη στενῶς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀπολύτως ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτοῦ.

Οὕτω:

— Ἐξυπηρέτησε τὰς Διοικήσεις εἰς τὰς σχετικὰς αἰτήσεις των διὰ τὴν ἀναγνώρισιν χώρων, φωτογράφισιν στόχων, βομβαρδισμὸν ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν.

— Συνειργάσθη στενῶς μετὰ τῶν μαχομένων τμημάτων τοῦ Στρατοῦ καὶ ὑπεβοήθησε διὰ πληροφοριῶν, βομβαρδισμῶν καὶ πολυβολισμῶν τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τούτων.

Ἐξαίρεται ἐνταῦθα:

— Ἡ δρᾶσις τῆς καθέτου Ἀεροπορίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου τοῦ 1949 καὶ ἡ φιλότιμος ἐπίδοσις τῶν ἀεροπόρων, ὅπως ἐντὸς τοῦ χρόνου ἀπ' ἀρχῆς Αὐγούστου 1949 μέχρι 24 ἰδίου μηνὸς ἐκμάθουν τὸν χειρισμὸν καὶ τὴν βολὴν τῶν διὰ πρώτην φορὰν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἀεροπορικὰς δυνάμεις μας ἀεροπλάνων τούτων. Μάλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως ἡ ἐκπαίδευσίς των αὕτη συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦτον καὶ εἰς ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἀεροπόρων, ἀνεβλήθησαν ἐπὶ πενθήμερον αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις (Βλέπε κείμενον ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ: «Αἱ μάχαι τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου 1949»).

Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν καταπληκτικὰ καὶ μεγάλως ὑπεβοήθησαν ὅχι μόνον εἰς τὴν ταχεῖαν ἐπιτυχίαν πρὸς κατάληψιν τοῦ Γράμμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποφύγωμεν σοβαρὰς ἀπωλείας τοῦ προσωπικοῦ. Οὐδέποτε εἶχον ἴδῃ, κατὰ προσωπικὴν ἐπιτόπιον μετάδασίν μου, ἀποτελέσματα βολῆς ἀπὸ ἀέρος, ἢ ἀπὸ ξηρᾶς, τόσοι ἀκριθεὶς καὶ καταστρεπτικά.

3) Χωροφυλακή

α) Δράσεις και απόδοσις τῆς Χωροφυλακῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος:

122. Μέγας ἔπαινος ἀνήκει εἰς τὴν Χωροφυλακὴν.

Αὕτη, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπέδωκεν ἔργον οὐσιῶδες καὶ θετικόν, ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ καὶ τοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμῇσω τὴν ἀξίαν τῆς, τὸν πατριωτισμὸν τῆς, καὶ τὴν ἀπόδοσίν τῆς, ἐν τῇ συνεργασίᾳ τῆς μετὰ τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων.

Ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτῆς μέχρι τοῦ τελευταίου βαθμοφόρου, ὅλοι κατέδειξαν πλήρη κατανόησιν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐν τῷ στρατιωτικῷ πλαισίῳ συνεργασίαν. Μικροεπεισόδιά τινα δὲν ἀλλοιοῦν τὴν ἄνω ἐντύπωσιν.

Αὕτη θὰ καταστῇ ἄριστος βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν πάντοτε, καὶ ἰδίᾳ θὰ ἐξυπηρετήσῃ ταύτας εἰς τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι πολέμους, ὁπότε τὰ μετόπισθεν τοῦ μαχομένου στρατοῦ θὰ διατρέχουν σοβαρὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν κρυπτόμενον ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ, ἢ καταλαμβανομένου ἐχθρικοῦ ἐδάφους ἐχθρόν, ἀπὸ τὸν πίπτοντα ἐκ τοῦ αἴρος τοιοῦτον, ἀπὸ τὸν κρυφὰ ἀποδιθαζόμενον εἰς τὰς ἀκτὰς μας, ἢ ὅπωςδῆποτε ἄλλως εἰσδύοντα εἰς τὸ ἐδαφὸς μας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνεργήσῃ δολιοφθοράς, φόνους, προπαγάνδαν καὶ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως (προσβολὴ ἐφοδιοπομπῶν, αὐτοκινήτων κλπ.).

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐκπαιδευθῇ αὕτη τακτικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν τῶν μικρῶν Μονάδων Χωροφυλακῆς ἐν τῇ πορείᾳ, τῇ σταθμῇ καὶ τῇ μάχῃ. Ὅσα ἐγνώριζε κατὰ τὴν ἑναρξιν καὶ τὰ μέσα τοῦ κατὰ συμμοριτῶν ἀγῶνος δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐπαρκῆ εἰς τὴν κατὰ ληστῶν καταδίωξιν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὰς κατὰ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν μαχητικὰς ἐνεργείας, αἵτινες ἦσαν ἀληθεῖς μαχητικαὶ τακτικαὶ ἐνέργειαι.

Ἐπιθεδαίωσις τούτου εἶναι αἱ μεγάλαι ἀδικαιολόγητοι ἀπώλειαι, ἃς εἶχε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος ἐκ τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν τακτικῶν ἀρχῶν ἐν ἐκστρατείᾳ. Ὅταν ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου ἔμαθε ταύτας, εἴτε συνεργαζομένη μὲ τὸν Στρατόν, εἴτε ἐκ τῶν παθημάτων τῆς, εἴτε δι' εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀξιωματικῶν τῆς, ἤρchiσε ν' ἀποδίδῃ θαυμάσια ἀποτελέσματα.

Ὅταν παρέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, εὗρον τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς γνωρίζον ἐντελῶς τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας καὶ ἀρκετὰ καλῶς τὰς ἀμυντικὰς τοιαύτας.

Διὰ τοῦτο, ἀμέσως μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, διέθεσα Ἀξιωματικούς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνθυπομοιράρχων καὶ ἐνέκρινα, ὅπως εἰς τὴν Σχολὴν Πεζικοῦ Χαλκίδος φοιτᾷ καὶ ἀνάλογος ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν

Χωροφυλακῆς διὰ τὴν εἰς τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τῶν μικρῶν Μονάδων Πεζικοῦ ἐκπαίδευσιν καὶ ἐξάσκησίν των.

6) Διοικητικὴ ὑπαγωγή Χωροφυλακῆς.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Χωροφυλακὴ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν (ἐκτὸς Ἀθηνῶν — Πειραιῶς — Πατρῶν — Κερκύρας), τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀστυνόμευσιν τῶν μερῶν τούτων. Ἡ τελευταία αὕτη ὑποχρέωσίς της τὴν ὑπαγάγει διοικητικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, πρᾶγμα ὅπερ δημιουργεῖ:

— Ἐπέμβασιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

— Τοποθέτησιν καὶ κίνησιν ἐν γένει τῶν στελεχῶν της ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν καὶ τῶν πολιτικῶν φίλων αὐτῶν.

Τοῦτο τὴν καθιστᾷ ὑποχείριον εἰς τὸν κομματισμὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἀστυνομικῶς ἀπροσωπόληπτα.

Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ΓΕΕΘΑ, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἡ ὑπαγωγή της εἰς αὐτό.

Ἡ πρότασις δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς Πολιτικοὺς Ἀρχηγούς, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀποκλείεται εἰς μέλλοντα πόλεμον νὰ εὑρεθῶμεν πρὸ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτιθεμένου φαινομένου, ἥτοι Χωροφυλακῆς, ἀγνοοῦσης τὰ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ἐν γένει καθήκοντά της, πρᾶγμα ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ ζημιώσῃ μεγάλως τὸν ἀγῶνα.

4) Ἀστυνομία Πόλεων

123. Δράττομαι ἐπίσης τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα ὅλην τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὴν ἀπόδοσίν της καὶ διὰ τὴν κατανόησιν, προθυμίαν καὶ δραστηριότητα, μεθ' ὧν ἐνήργησε, ὅταν ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, παρέστη ἀνάγκη νὰ προσφύγω εἰς τὴν συνεργασίαν της.

Ἰδιαιτέρως ἐξαίρω τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, ἃς παρέσχον τὰ ἀνώτατα αὐτῆς στελέχη, ὅσάκις ἐκλήθησαν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

ΤΩΝ Μ.Α.Υ., Μ.Ε.Α. καὶ Τ.Ε.Α.

124. α) Ἱστορικὸν τῆς δημιουργίας των

Κατὰ τὴν Κατοχὴν, ἀτομικῇ πρωτοβουλίᾳ διαφόρων πατριωτῶν, ἐδημιουργήθησαν τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον ἑνοπλοὶ Ἐθνικαὶ ὀμάδες (ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, ὠπλισμέναι ἐπαρκῶς καὶ ἡμιωπλισμέναι εἰς τὰς πόλεις) πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀντιδράσωσι:

- Κατὰ τῶν ἐπιδρομέων καί,
- Κατὰ τῶν κομμουνιστικῶν ὀργανώσεων.
- Οὕτω κατὰ τὴν κατοχὴν ὑπῆρχον τοιαῦτα σώματα:
- Εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς Πελοποννήσου.
- Εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς Ρούμελης καὶ Ἡπείρου.
- Εἰς τὴν Θεσσαλίαν.
- Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν (Τσαοὺς Ἀντώνης).

Ἐκ τῶν ὁμάδων τούτων, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν, ἄλλαι διελύθησαν ἢ ἐμειώθησαν, ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὴν δολιότητα τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ καὶ νέαι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ μορφὴν Ταγμάτων Ἀσφαλείας (ἐπίσημος Κρατικὴ ἀναγνώρισις, ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἀναγνώρισεως), ὡς ἡ τῶν Χ καὶ ἄλλων ὑπὸ ποικίλα συμβολικὰ ὀνόματα.

Οὕτω τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1946 ὑπῆρχον πανταχοῦ τῆς χώρας τοιαῦται ὁμάδες, συντηρούμεναι δι' εἰσφορῶν εἰς εἶδη καὶ χρήματα, ἅτινα ἐκουσίως, ἢ καὶ ἀκουσίως ἐνίοτε ἐλάμβανον παρὰ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας των.

Αἱ ὁμάδες αὗται ἦσαν ἀνεκταὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Κράτους, ἀφοῦ τοῦτο δὲν ἦτο εἰς θέσιν διὰ τῶν ἐπισήμων δυνάμεων τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐπέτυχον, ἐφ' ὅσον ὁ ἡγήτωρ των ἦτο ἱκανὸς καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ ἄδολον πατριωτισμόν, ἀλλὰ καὶ διέπραξαν ἀδικίας καὶ ἀντεκδικήσεις, ὅπου τὰ ἄνω στοιχεῖα δὲν ὑπῆρχον, ἢ ἦσαν ἀνεπαρκῆ.

128. 6) Συγκρότησις τῶν Μ. Α. Υ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1946 διετάχθη ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ ἡ ὀργάνωσις, κατὰ τὸν δυνατόν στρατιωτικὸν τρόπον, τῶν ὁμάδων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων πανταχοῦ, ὅπου ἦτο δυνατόν, μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν, ὅπως προστατευθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς συμμορίας, αἵτινες διαίως ἐστρατολόγουν, ἤρπαζον διάφορα εἶδη διατροφῆς καὶ ρουχισμοῦ, καὶ διάφορα ἄλλα ἐγκλήματα ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐθνικοφρόνων διέπραττον. Ἐπὶ πλεόν ἐπίεζον τοὺς γονεῖς, ἢ συγγενεῖς τῶν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετούντων νὰ ὠθήσουν τοὺς υἱούς, ἀδελφούς, ἢ συγγενεῖς των εἰς λιποταξίαν, ἢ αὐτομόλησιν, ἀρκεταὶ δὲ τοιαῦται πράξεις εἶχον σημειωθῇ.

Εἰς τὰ οὕτως ὀργανούμενα τμήματα μὲ ἐπικεφαλῆς ἐφέδρους Ἀξιωματικούς τῆς περιφερείας, καὶ βραδύτερον μὲ ἐνίους τοιοῦτους ἐφέδρους Ἀξιωματικούς ἐκ μονίμων, ἢ καὶ μὲ ὁπλίτας ὀνομαζομένους Ἀξιωματικούς (βαθμοὶ ἐξ ἀπονομῆς), ἐδόθη τὸ ὄνομα ΜΑΥ (Μονάδες Ἀσφαλείας Ὑπαίθρου) καὶ διετέθησαν διὰ τὸν ἐξοπλισμόν των ὅπλα ἐκ περισυλλογῆς (τυφέκια Ἰταλικά, Γερμανικὰ κλπ.) ἡμιάχρηστα, καὶ μὲ ἐλάχιστον ἀριθμὸν φυσιογγίων. Ἡ συγκρότησις των ὅμως ἐγένετο θεδιασμένως καὶ ἀτελῶς, καὶ δὲν ἀπέδωκαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

Κύρια αἷτια τῆς μὴ καλῆς καὶ πλήρους ἀποδόσεως εἰς πλεῖστα μέρη ἦσαν ὅτι:

— Εἰς ἔνια μέρη ἐδόθη ἀπλῶς ὀπλισμός, μὲ ἐλάχιστα φυσίγγια εἰς τοὺς Προέδρους τῶν Κοινοτήτων, πρὸς ἐξοπλισμόν, κατὰ τὴν κρίσιν των, τῶν χωρικῶν. Εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι αἱ ὁμάδες αὗται δὲν προσέφερον σοβαρὰν ἀπόδοσιν διὰ τὴν ἀτελῆ ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν. Πανταχοῦ, ὅμως, ὅπου συνέδῃ νὰ ὑπάρχῃ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν εἰς ἐπιτυχίαν ἀνάλογα.

— Εἰς τινὰ ἄλλα μέρη ἡ ὀργάνωσις ἀνετέθη εἰς τὴν Χωροφυλακὴν, ἥτις τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἐχρησιμοποιοῦν ἐπικουρικῶς πρὸς ἐνίσχυσίν της, ἢ δι' ἀνεξάρτητον δράσιν. Τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἀπέδωσαν περισσότερον.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρξαν περιοχαὶ ἢ χωρία, ἔνθα ἡ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὴ, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν συγιστῶντων ταῦτα κατοίκων.

Μνημονεύω καὶ ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ΜΑΥ τοῦ χωρίου Βαθύτοπος τοῦ Κάτω Νευροκοπίου ἐν Δράμᾳ, μόλις 10 χιλιόμετρα ἀπέχοντος τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Οἱ γενητοὶ κάτοικοι τοῦ ἐπέτυχον ὄχι μόνον οἱ συμμορῖται νὰ μὴ εἰσέλθουν εἰς τὸ χωρίον των, ἀλλὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνουν μεγάλην περικαμπήν, διὰ νὰ ἀποφύγουν νὰ διέλθουν ἐγγὺς αὐτοῦ, διότι αἱ τόσον ἐπιτυχημένως ἐγκατεστημένοι ἐνέδραι των τοὺς ἀπεδεκάτισαν κατ' ἐπανάληψιν. Γενικῶς ἡ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ἦτο μετρία, καίτοι εἶχον διανεμηθῇ εἰς ὅλην τὴν χώραν 40 χιλ. τυφέκια (Ἰταλικά — Ἑλληνικά Μάνλιχερ) καὶ 600 ὀπλοπολυβόλα (Γερμανικά καὶ Ἰταλικά). Ἡ συντήρησις τοῦ ἄνω ὀπλισμοῦ ἦτο ἐλλιπὴς καὶ ἄτεχνος.

γ). Συγκρότησις τῶν Μ. Ε. Α.

126. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν ΜΑΥ καὶ ἡ ἐλάχιστη ἀπόδοσις των ὑποχρεοῖ τὸ ΓΕΣ κατὰ τὸ 1948, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ συμπλήρωσιν τούτων διὰ τῶν ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνοφρουρᾶς Ἀμύνης).

Εἰς τὰ ΜΕΑ διετέθη οὐ μόνον ὁ ἄνω ὀπλισμός, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτος Ἀμερικανικὸς καὶ Ἀγγλικὸς (14 χιλ. Ἀμερικανικὰ τυφέκια — 13 χιλ. Ἀγγλικὰ τοιαῦτα καὶ χίλια (1000) Τόμγκακ). Ἡ συγκρότησις τῶν ΜΕΑ ἐγένετο κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Νόμων 505 καὶ 742 τοῦ ἔτους 1948 καὶ περιελάμβανε:

— Στελέχη μόνιμα ἢ ἐξ ἐφέδρων.

— Ὀπλίτας ἐθελοντάς, πληρωνομένους καὶ συντηρουμένους ὑπὸ τῶν Δήμων.

Συνεκροτήθησαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα δημοσυντήρητα Τάγματα ΜΕΑ εἰς διαφόρους Δήμους τῆς χώρας, συνθέσεως ἀναλόγου πρὸς διατιθεμένους πόρους, καὶ ἔνια μὴ δημοσυντήρητα. Αἱ διοικήσεις τῶν ΜΕΑ δημοσυντηρήτων ἢ μὴ, ὑπήγοντο εἰς τὰς ἀνωτέρας στρατιωτικὰς διοικήσεις τῆς περιφερείας των μὲ ἐντολήν:

— Ἐκτὸς τῆς ἀσφαλείας τῶν πόλεων των, νὰ τοὺς ἀνατίθεται, κατὰ

τὰς περιπτώσεις καὶ ἀναλόγως τοῦ ἐπείγοντος, ἐντολαὶ στρατιωτικῆς μορφῆς, κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν οἰκείων στρατιωτικῶν Διοικήσεων.

Τὰ ΜΕΑ ἀπέδωσαν ἔργον ἀσφαλείας ἀρκετὰ καλόν, καὶ αἱ βιαιοπραγαίαι τῶν ἐμειώθησαν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

δ) Συγκροτήσεις ΤΕΑ (Τάγματα Ἐθνικῆς Ἀμύνης).

127. Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου τοῦ 1949 καὶ τὴν διάλυσιν τῶν κανονικῶν, ἐξ ἐφέδρων ὁπλιτῶν, Ταγμάτων Ἐθνοφρουρᾶς καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τούτων, ὡς καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ΜΕΑ, τῶν ὁποίων ἡ συντήρησις ὑπὸ τῶν Δήμων ἦτο λίαν δαπανηρὰ καὶ ἀδύνατος ἐπὶ μακρόν, συνεκροτήθησαν τὰ ΤΕΑ.

Ταῦτα ὁργανώθησαν:

— Μὲ στελέχη μόνιμα κατὰ τὸ πλεῖστον.

— Μὲ ὁπλίτας ἐκ τῶν πόλεων, ἢ χωρίων τῆς περιφερείας τῶν, ἐκ περιτροπῆς καλουμένων δι' ὑπηρεσίαν, καὶ ἰδίᾳ δι' ὑπηρεσίαν νυκτός. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, ἐφ' ὅσον εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὸν στρατόν, ἢ δὲ ἡλικία τῶν περιελαμβάνετο εἰς τὰς ἐφεδρικὰς τοιαύτας καὶ εἰς τὰς τῆς Ἐθνοφρουρᾶς. Οὗτοι τὴν ἡμέραν ἦσαν ἐλεύθεροι, καὶ ἡσχολοῦντο εἰς τὰς ἐργασίας τῶν, ἢ δέ, κατὰ μῆνα ὑπηρεσία τῶν δὲν ἀνῆρχετο εἰς 3—4 παρουσιάσεις. Τὸ προσωπικὸν τῶν ΤΕΑ ὑπῆχθη εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Ποινικὸν Νόμον δι' ἔγκομον πρᾶξιν τῶν, ἢ δὲ ἀπόδοσιν τῶν, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς συγκροτήσεώς τῶν, ὑπῆρξεν ἀρίστη.

Ἡ διατήρησις τῶν ΤΕΑ εἶναι ὑποχρεωτικὴ, διότι ἐξασφαλίζεται δι' αὐτῶν ἡ τάξις, ἡ πληροφορία διὰ πᾶν πρόσωπον, διερχόμενον τῆς περιφερείας τῶν, ἡ παροχὴ μιᾶς πρώτης ἀντιστάσεως, καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς Χωροφυλακῆς.

Τέλος αὕτη θ' ἀποτελέσῃ τὸν σκελετὸν τῶν ἀπαραιτήτως συγκροτηθησόμενων εἰς ἕνα μέλλοντα πόλεμον εἰδικῶν ὁργανώσεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

128. Ἐπίλογος

Δὲν ἠξεύρω πῶς ἡ Ἱστορία θὰ μὲ κρίνῃ, ἢ ποῦ θὰ μὲ κατατάξῃ ἐν τῇ ἐκτιμῇσεί τῆς. Ἀτομικῶς πιστεύω ὅτι ἔπραξα πάντοτε τὸ καθήκον μου, ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ. Ἀπὸ τὸ 1912 ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδος μου. Συμμετέσχον ὡς Διοικητὴς μικρῶν, μεγάλων καὶ μεγίστων Μονάδων εἰς πολλὰς δεκάδας μαχῶν.

Ἀλλὰ ἡ Ἀρχηγία μου ἐν τῷ ΓΕΣ τὰ ἔτη 1949—1950 καὶ ἐν μέρει τὸ 1951, ἥτοι περὶ τὰ 2½ ἔτη, ἦτο ὑπηρεσία πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣτις τῇ προσεφέρθη μὲ ὄλον τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἐνὸς ἀποστράτου Στρατηγοῦ, γὰρ μὴ

ἴδῃ ἓνα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν τόσαι γενεαί, νὰ καταρρέῃ εἰς ἐρεί-
πια ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐδραίωσιν ἐν τῇ Πατρίδι μου. Οὐδέποτε ἐπίστευ-
σα ὅτι οἱ Ἰταλοί, οἱ Γερμανοί, ἢ ἄλλος οἰοσδὴποτε ἐχθρὸς θὰ παρέμενεν ἐπὶ μα-
κρὸν ἐν Ἑλλάδι, ἔστω καὶ ἂν ἐκέρδιζον οὗτοι τὸν πόλεμον. Κάποτε εἴτε ἡμεῖς,
εἴτε οἱ μεταγενέστεροι θὰ τοὺς ἐξεδίωκαν. Ἀλλὰ τὸν κομμουνισμόν τὸν ἐφο-
βήθην, διότι αὐτὸς δὲν δεσπάζει τοῦ Σώματος, ἀλλὰ καταστρέφει καὶ τὴν Ἑ-
θνικὴν Ψυχὴν. Καὶ ὅταν τὸ Ἑθνικὸν αἴσθημα σβῇ, ἢ δουλωθῇ παύει νὰ διε-
γείρῃ καὶ τὸ Σῶμα εἰς ἐπανάστασιν ἀπελευθερώσεως.

Παραθέτω κατωτέρω ὅχι διὰ τὴν ἀτομικὴν μου ἑξαρσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν
διατήρησιν τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐταῖς Ἱστορικῶν στοιχείων, ἐπιστολάς,
ἢ ἡμερησίας διαταγὰς Στρατιωτικῶν τινῶν Ἀρχηγῶν, ἡμετέρων καὶ ξένων.

129. α) Ἡμερησίαν Διαταγὴν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου Ἀλεξάν-
δρου ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανόδου μου εἰς τὴν ἐφεδρείαν:

Α Π Ο Σ Η Σ Μ Α

ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ 7ης Μαρτίου 1951

Εἰς τοὺς ἐπανερχομένους εἰς ἐφεδρείαν κάτωθι:
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ,

ΕΚΦΡΑΖΩ ΤΗΝ ΠΛΗΡΗ ΕΓΓΡΕΣΚΕΙΑΝ ΜΟΥ

1. Ἀντιστράτηγον ΚΟΣΜΑΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ Ἀρχηγὸν ΓΕΣ. Διότι, ὑπὸ δυ-
σμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ Ἰανου-
αρίου 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ,
προσῆνεγκε πολυτιμωτάτας Ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου
πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθήκον καὶ
τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις.

Ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς
ἐπιτευχθείσης Νίκης κατὰ τὸ 1949 καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης
προσπαθείας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὅλη του ἐργατικό-
της καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἑθνους Ἰδανικὰ ἀποτελεῖ παράδειγμα
πρὸς μίμῃσιν ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων.

ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Α. ΠΑΠΑΓΟΣ

130. β) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κ. Χάρ-
ρυ Τρούμαν, ὡς δικαιολογητικὸν τῆς παρασημοφορίας μου δι' Ἀνωτάτου Ἀ-
μερικανικοῦ Παρασήμου.

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐξουσιοδοτημένος

διὰ πράξεως τοῦ Κογκρέσσου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1942, ἀπένειμε τὴν Λεγεῶνα Ἀξίας, Βαθμοῦ Ταξιάρχου πρὸς:

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ Γ. ΚΟΣΜΑΝ

διὰ τὴν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν διαγωγὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν:

Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὥς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, διὰ τῆς πίστεως, ἡγετικῆς ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος, καὶ τῆς δλοφύχου συνεργασίας του, ἐδοθήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς ΚΟΣΜΑΣ παρέσχε συμβολὴν πρὸς τὴν ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν.

Ο ΛΕΥΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
HARRY TROTMAN

131. γ) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Τζέκιν καὶ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐπὶ τῇ ἐπαγνῳδίᾳ μου εἰς ἀποστρατείαν.

ΜΙΚΤΗ ΟΜΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Σ.Τ.Γ. 206, Δ) ΝΤΗΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ, ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, Ν. Υ.

14 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητὲ Στρατηγὲ Κοσμά,

Εὐχαριστῶ ἰδιαιτέρως διὰ τὸ ἀπὸ 12 Μαρτίου θερμὸν σημείωμά σας, σχετικῶς μετὰ τὴν ἐπαγνῳδίαν σας εἰς τὴν ἐφεδρείαν.

Πρέπει πάντοτε νὰ ἀποτελῇ πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων, ἀλλὰ καὶ προσδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον 1949, εἰς περίοδον μεγάλης ἀβεβαιότητος καὶ ἡθικοῦ χαμηλοῦ. Ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι πράγματι διεκυβέετο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα, ἀλλ' ἡ κατάστασις του ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως, καὶ αἱ γνώσεις του περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγώνων του εὐρίσκοντο εἰς ἐπικινδύνως χαμηλὸν ἐπίπεδον.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ὑπηρεσίας σας ὥς Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ

Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολάς. Ἀνεπτύχθη ἀπὸ παιδίου ἀμφιδόλου ἱκανότητος εἰς πλήρως ἀνεπτυγμένην μηχανὴν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν σημερινὸν Πρωῖνὸν Τύπον σημειῶνω δῆλωσιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον αὐστηρῶν κριτικῶν, τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Οὐάσιγκτων Πόστ» Ντριοῦ Πήρσον, ὅστις ὁμιλῶν διὰ τὸν στρατὸν σας λέγει:

«Ἡ Ἑλλάς σήμερον διαβαθμίζεται ὡς μία ἐκ τῶν ἱκανωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ἣτις δύναται ν' ἀποδοθῇ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας σας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δύο ἔτη καὶ δύο μῆνας. Πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως θὰ ἀποτελῇ πάντοτε δι' ἐμὲ τὸ ὅτι συνειργάσθη μεθ' ὑμῶν, κατὰ τὴν λίαν προοδευτικὴν ταύτην περίοδον.

Ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν μοι παρέσχον αἱ σχέσεις μας ἐπίσημοί τε καὶ κοινωνικαί, ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσητε νὰ διαμένητε ἐν Ἀθήναις, καὶ οὕτω θὰ συνεχισθοῦν αἱ συχναὶ εὐχάριστοι κοινωνικαὶ ἐπαφαί.

Μὲ τὰ βαθύτερα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν μέχρι τοῦδε συνεργασίαν μας, δ ι α τ ε λ ῶ

Πιστῶς Ὑμέτερος
ΡΟΥΒΗΝ Ε. ΤΖΕΚΙΝΣ
Ὑποστράτηγος Στρατοῦ Η.Π.

Ἀντιστράτηγον ἐ.ἀ. Γ. ΚΟΣΜΑΝ

Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ

Ἀθήνας, Ἑλλάς.

132. δ) Ὁμοίαν τοῦ Ὑποστρατήγου Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀποστολῆς Πάνκαρντ.

Ὑποστράτηγος ΤΣ. ΝΤ. ΠΑΝΚΑΡΝΤ
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤ)ΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
Γραφεῖον Ἀρχηγοῦ
10 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητέ μοι Στρατηγὲ Κοσμᾶ,

Σᾶς γράφω, ἵνα σᾶς εὐχαριστήσω πάρα πολὺ διὰ τὸ εὐγενές σας σημεῖωμα ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν. Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἀντευχαριστήσω καὶ ἐγὼ Ὑμᾶς πάρα πολὺ διὰ τὴν λαμπράν συνεργασίαν, ἥς ἔτυχον πάντοτε ἀπὸ Ὑμᾶς ὡς Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα ἅπαξ ἔτι διαβεβαιώσω περὶ τῆς φιλίας μου καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ὑμετέρας δοηθείας.

Λίαν εἰλικρινῶς Ὑμέτερος
ΝΤΑΚΛΑΣ ΠΑΚΑΡΝΤ

Ἀντιστράτηγον Γ. ΚΟΣΜΑΝ

Ἀρχηγὸν Γ.Ε.Σ.

Α Θ Η Ν Α Σ

133. ε) Ὅμοίαν τοῦ Ναυάρχου κ. Σέρμαν, Ἀρχηγοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν τῆς Ἀμερικῆς.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΡΧΗΓΟΥ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ

22 Νοεμβρίου 1949

Ἀγαπητὲ Στρατηγὲ Κοσμᾶ:

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸ γράμμα τῆς 14ης Νοεμβρίου, καθὼς καὶ διὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχὰς σας.

Νὰ εἴσθε βέβαιος ὅτι ἡ ἐκτίμησίς μου δι' ἐσᾶς προσωπικῶς καὶ διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, τὰς ὁποίας διοικεῖτε εἶναι συνεχῆς.

Μὲ τὰς καλυτέρας εὐχὰς καὶ ἐκτίμησιν

Ἐγκαρδίως Ὑμέτερος

ΦΟΡΡΕΣΤ ΣΕΡΜΑΝ

134. στ) Τέλος Η.Δ. τοῦ ὑποφαινομένου πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου εἰς τὴν ἐν ἀποστρατεία κατάστασιν.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡμερησία Διαταγὴ Ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ.

τῆς 9ης Μαρτίου 1951

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, μετὰ ἀνάκλησίν μου ἐκ τῆς ἐφεδρείας καὶ ὑπερδιετῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διαβίωσιν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Στρατηγούς, Ἀξιωματικούς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες μετ' ἐμοῦ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως συνειργάσθησαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅ,τι ἐπετεύχθη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εὐχομαι καὶ πιστεύω ὅτι ὁ δοξασμένος καὶ τιμημένος Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὸ γόητρόν του καὶ τὴν πανταχόθεν ὁμολογουμένην Στρατιωτικὴν του ἀξίαν.

Πρὸς τοῦτο, ὡς ἔχη ὑπ' ὄψιν τὴν τρισχιλιετῇ Ἱστορίαν του.

Συνιστῶ εἰς πάντας ἐργασίαν, πειθαρχίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν πάντα τυχόν ἀναφανησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι κίνδυνον κατὰ τῆς Πατρίδος μας.

Ἀντιστράτηγος Γ. ΚΟΣΜΑΣ

ΑΡΧΗΓΟΣ Γ.Ε.Σ.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

Τοῦ Στρατάρχου Παπάγου πλέον κατελθόντος εἰς τὴν πολιτικὴν, παρεκλήθη νὰ συμμετάσχω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἱδρυόμενον ὑπ' αὐτοῦ Κόμμα (Ἑλληνικὸς Συναγερμὸς).

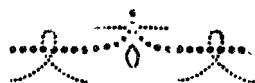
Ὁ Στρατάρχης Παπάγος μὲ εἶχεν ἐνημερώσει πρὶν φύγωμεν ἀπὸ τὸν Στρατόν, ὅτι σκέπτεται νὰ πολιτευθῇ καὶ νὰ τὸν βοηθήσω, λέγων μοι ὅτι θὰ εἶμαι ὁ διαρκὲς Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ νὰ πολιτευθῶ ἐν Μεσσηνίᾳ.

Ἐδέχθην καὶ οὕτω κατῆλθον εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1952, ἐκλεγείς πρῶτος Βουλευτὴς ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ μὲ χιλιάδας ψήφων περισσότερον ἀπὸ τὸν δεύτερον ἐπιτυχόντα (ἔλαβον περὶ τοὺς 20 χιλιάδας σταυροὺς ἔναντι 11 χιλιάδων τοῦ δευτέρου ἐπιτυχόντος).

Πολλοὶ τὸ ἐχαρακτήρισαν ὡς δημοψήφισμα ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐξελέγην καὶ εἰς τὰς δευτέρας, ἐν συνεχείᾳ, ἐκλογὰς Βουλευτὴς Πυλίας καὶ παρέμεινα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Παπάγου. Ὁ θάνατός του μὲ εὔρεν Ὑπουργὸν Βορ. Ἑλλάδος.

Ἐπραξα καὶ ἐδῶ τὸ καθήκον μου, χωρὶς νὰ κάμνω πολιτικὴν ὑπὲρ τοῦ Κόμματός μου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παπάγου καὶ κατὰ τὴν προκήρυξιν τῶν νέων ἐκλογῶν παρητήθην τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν οὔτε ἠγάπησα, οὔτε μοῦ ἤρεσεν καὶ ἰδιώτευσά.

ΠΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1ον Οἱ χάρτες, ποὺ δὲν ἔφθασαν

Προκειμένου νὰ φύγουμε γιὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 κατὰ τῶν Τούρκων, ἐτοιμάζαμε τὰ μικρά μας μπαούλα ἐκστρατείας μὲ τὸν συνάδελφόν μου καὶ συμμαθητὴν μου Ἀνθυπολοχαγὸν Ἡλ. Μπαρδόπουλον ποὺ μέγαμε μαζί στοῦ ἴδιου δωματίου. Δὲν εἶχανε περάσει 4 μῆνες ποὺ δγῆκαμε ἀπὸ τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν καὶ εἶχαμε προαχθῇ εἰς Ἀνθυπολοχαγοὺς τοῦ Πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν ἐξοδὸν μας, ἡ Σχολὴ μᾶς εἶχε ἐφοδιάσει μὲ μιὰ σειρὰ χαρτῶν 1 : 250.000 Αὐστριακῆς ἐκδόσεως. Εἰς τοὺς χάρτας αὐτοὺς περιλαμβάνετο ὅλο τὸ Τουρκικὸν τότε τμῆμα στὴν Μακεδονία καὶ Θράκη. Ὁ συνάδελφός μου μοῦ λέει: «Τί θὰ πάρης ἀπὸ χάρτες; Ἐγὼ θὰ πάρω μόνο τὸ φύλλο Λαρίσης. Εἶναι ἀρκετό. Δὲν πιστεύω νὰ πᾶμε μακρύτερα ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα. Γιατί νὰ τοὺς φορτωθοῦμε ἄδικα ὅλους».

Τοῦ ἀπήντησα: «Ἐγὼ θὰ τοὺς πάρω ὅλους. Τί ξέρεις τί μπορεῖ νὰ γίνη; Μπορεῖ νὰ φθάσωμε καὶ στὴν Πόλι...».

Μόλις φθάσαμε, στὸ Μοναστήρι «Βιτώλια» — Ἄνω Τζουμαγιά — Μαχομίτ — Ροδόπη — Ἐβρον ποταμὸν καὶ ἔτσι ἐτελείωσε ὅλη ἡ σειρὰ τῶν χαρτῶν, ποὺ εἶχα πάρει, μοῦ λέει ὁ Μπαρδόπουλος: «Πόσο δίκαιο εἶχες γιὰ τοὺς χάρτες. Νὰ τώρα ἐξηγτηλήθησαν ὅλοι μαζί καὶ δὲν ἔφθασαν!!!».

2ον «Μὶὰ κατάρρα ποὺ ἔπιασε»

Στὴν μάχη τῆς Πόρτας (Ἐξοδος τοῦ Σαρανταπόρου στὴν κοιλάδα τῶν Σερβίων) εἶχανε μαζέψει ὅλα τὰ πτώματα καὶ τοὺς πληγωμένους Τούρκους στὸν δημόσιον δρόμον πρὸς τὰ Σέρβια καὶ κοντὰ στοῦ παλιὸ κάστρο.

Ὅλοι εἵμασταν περίεργοι καὶ γι' αὐτὸ πηγαίναμε κοντὰ τοὺς γιὰ νὰ τοὺς

περιεργασθούμε. "Ενας, μάλιστα, στρατιώτης μου, από τὰ Φιλιατρά, πού τὸν ἔλεγαν Κ., πῆγε κοντὰ σ' ἓναν πληγωμένο Τούρκο καὶ ἀφοῦ τὸν ἔψαξε καλὰ τοῦ πῆρε μιὰ μεγάλη μάχαιρα πού εἶχε ἀπάνω του. Δὲν εὐχαριστήθηκε, ὅμως, σ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν ξέκανε κτυπώντας τον μὲ τὸ ἴδιο του τὸ μαχαίρι. Μόλις τὸν εἶδα νὰ κτυπᾷ ἀναστατώθηκα. "Ετρεξα, ἀμέσως, κατ' ἐπάνω του καὶ κτυπώντας τον, τοῦ εἶπα: «"Ετσι θὰ πᾶς κι' ἐσὺ κάποια μέρα!».

Στὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, διοικῶν διμοιρίαν πολυβόλων, θρέθηκα γιὰ μιὰ στιγμή μὲ τοὺς ἄνδρες μου μέσα στὰ φοινικὰ πυρὰ ἐνὸς Τουρκικοῦ πολυβόλου. Ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τῶν πολυβολητῶν μου σκοτώθηκε ἓνας καὶ δύο ἐτραυματίσθηκαν. Ὁ ἓνας τῶν τραυματιῶν ἦτανε καὶ ὁ στρατιώτης Κ. μὲ βαρὺ τραῦμα στὴν κοιλιά. Ἀπὸ τὸν πόνο στριφογύριζε στὸ χῶμα κρατώντας μὲ τὸ ἓνα του χέρι τὸ τραῦμα του καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν μάχαιρα τοῦ Τούρκου. Τὴν μάχαιρα ὁ στρατιώτης Κ. τὴν ἔφερνε πάντα στὴν μέση του. "Όταν ἐτραυματίσθη ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν τραβήξῃ ἀπὸ τὴ μέση, γιατί φαίνεται τὸν ἐνοχλοῦσε στὸ τραῦμα. Πῆγα κοντὰ του καὶ τὸν παρηγοροῦσα. Βούρκωσαν τὰ μάτια καὶ πρὶν ξεψυχήσῃ μοῦ εἶπε τοῦτα τὰ λόγια: «"Αχ, κ. Ἀνθυπολοχαγέ, ὅπως μοῦ τὸ εἶπες ἔτσι κι' ἐγίνε... Σκότωσα πληγωμένο καὶ νὰ πού κι' ἐγὼ πληγώθηκα»! Τὰ λόγια του αὐτὰ γιὰ πολὺ καιρὸ μὲ παρακολουθοῦσαν.

3ον «Τὸ π ε δ ί ο ν μ ά χ η ς, τ ῆ ν ἄ λ λ η μ έ ρ α τ ῆ ς μ ά -
χ η ς».

Τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματός μου μ' ἔστειλε νὰ φτιάξω ἓνα πρόχειρο Σχέδιο τοῦ μέρους πού ἐγίνε ἡ μάχη καὶ μάλιστα ἐκείνο τὸ μέρος πού πολέμησε τὸ Σύνταγμά μου, 9ον Πεζικοῦ.

"Επειδὴ, ὅμως, τὸ Σύνταγμά μου ἦταν μέσα στὴν πόλι καὶ τὸ μέρος πού ἐγίνε ἡ μάχη εὐρίσκετο πολὺ κοντὰ, πῆγα μόνος μου καθάλλα στ' ἄλογό μου.

Μόλις ἔφθασα στὸ χῶρο τῆς μάχης ἀντίκρυσα ἓνα φρικιαστικὸ θέαμα. "Ολοι οἱ νεκροὶ — Τούρκοι καὶ Ἕλληνες — ἦταν σχεδὸν γδυτοί. Τί εἶχε γίνε; Οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν τοὺς εἶχαν πάρει, ἀπὸ τὰ χαράματα, τὶς ἀρβύλες, τὶς χλαῖνες, τὰ παπούτσια, ἀκόμα καὶ τὰ πουκάμισα.

"Ετσι, γδύνοντάς τους, τοὺς εἶχανε ἀφήσει ὅλους ἀνάσκελα μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα καὶ μὲ τὶς παλάμες ἀνοιχτὲς καὶ γυρισμένες πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἀπὸ παντοῦ ἔρχονταν ἄσχημες μυρωδιές, γιατί τὸ αἷμα καὶ τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων εἶχαν ἀρχίσει νὰ μυρίζουν.

Ἀπὸ μακριὰ ἔδλεπε κανένας τοὺς πλιατσικολόγους χωρικούς, πότε ἓνα-ἓνα, πότε δύο - δύο, ν' ἀρπάζουν κάτι ἀπὸ τὰ πτώματα καὶ νὰ χάνωνται ἔπειτα, σὰν νυφίτσες, πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα.

Ὁ οὐρανός, λές καὶ ἔκλαιγε κι' αὐτός, ἦταν συννεφιασμένος καὶ κάπου - κάπου ἔρριχνε ψιλές - ψιλές στάλες σὰν δάκρυα.

Τὰ κοράκια, πού εἶναι σύμβολα τῆς κατάρας τοῦ ἄδου, πετοῦσαν πολὺ χαμηλά, ἔτοιμα νὰ ξεσχίσουν τὰ γδυτὰ κουφάρια τῶν νεκρῶν καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν τὸ προνόμιον τῶν πλιατσικολόγων χωρικῶν.

Τὸ θέαμα ἦταν πραγματικὰ ἀνατριχιαστικό. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι θρῖσκόταν στὸν κάτω κόσμον.

Ἀφοῦ ἔκαμα τὸ πρόχειρο σχεδιάγραμμά μου, γύρισα γρήγορα στὸ Σύνταγμά μου καὶ εἶπα στὸν Διοικητὴ μου νὰ στείλῃ συνεργεῖο νὰ θάψῃ τοὺς νεκροὺς, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε.

Ἡ εἰκόνα, ὅμως, ἐκείνη τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἦταν τόσο πολὺ συγκλονιστική, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ μὲ ἀφήσῃ ἡσυχό γιὰ πολλὲς μέρες.

4ον Ἡ μ π έ ρ τ α τ ο ὕ Τ ο ὕ ρ κ ο υ Γ ι α τ ρ ο ὕ

Τὴν νύκτα, μετὰ τὴ μάχη στὰ Γιαννιτσά, ἐκοιμηθήκαμε στὶς θέσεις ποὺ ὁ καθένας μας βρέθηκε στὴ λήξι τῆς μάχης. Τὸ σκοτάδι ἦταν βαθὺ καὶ τὸ κρῦο τῆς Μακεδονίας ἀσυνήθιστο γιὰ μᾶς τοὺς Μεσσηνίους. Τὰ πράγματά μου τὰ ἔφεργαν τὰ μεταγωγικά. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ βράδυ τὰ μεταγωγικά δὲν μπόρεσαν νὰ μᾶς εὔρουν. Ἔτσι μείναμε στὶς θέσεις μας, ὅπως εἴμαστε, μὲ τὰ πολυδόλα ἐστραμμένα πρὸς τοὺς Τούρκους, ποὺ ἦσαν στὰ χαρακώματά τους σὲ ἀπόστασι 100—150 μέτρα ἀπὸ ἐμᾶς. Οἱ στρατιῶται μου εἶχαν τίς χλαῖνες τους, ἐνῶ ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε χλαῖνη οὔτε κουδέρτα. Γι' αὐτὸ ἀναγκάσθηκα, μέσα στὸ σκοτάδι ποὺ δὲν ἔδλεπε κανεὶς τὴν μύτη του, νὰ πάω σιγὰ - σιγὰ σ' ἓναν πῖθό πέρα ἀπὸ ἐμένα ποὺ ἐνόμισα ὅτι κοιμότανε καὶ χωρὶς νὰ τοῦ πῶ τίποτα στριμώχθηκα κοντά του γιὰ νὰ ζεσταθῶ λίγο. Τὸ κρῦο ἦταν τόσο τσουχτερό, ποὺ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω εἶχα χωθεῖ ἀπὸ κάτω ἀπ' αὐτὸν ὁ μισός. Μοῦ ἔκανε βέβαια ἐντύπωσι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ ἐγὼ τὸν ἔσπρωχνα, αὐτὸς δὲν μιλοῦσε, πλὴν ὅμως τὸ κρῦο καὶ ἡ κούρασσις δὲν μὲ ἄφηναν νὰ σκεφθῶ περισσότερα πράγματα. Μόλις, ὅμως, χάραξε ἀντισηκώθηκα λίγο καὶ εἶδα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ σύντροφός μου στὸν ὕπνο δὲν ἦταν Ἕλληνας, ἀλλὰ ἓνας σκοτωμένος Τούρκος γιατρός, σκεπασμένος μὲ μιὰ μπέρτα, μὲ τὴν ὁποία κι' ἐγὼ εἶχα ξενυχτήσει. Ματωμένη, ὅπως ἦταν ἡ μπέρτα αὐτῆ, τὴν πῆρα καὶ τὴν εἶχα μαζί μου μέχρις ὅτου τελείωσε ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων. Στὸ τέλος τοῦ πολέμου αὐτοῦ, τοπογραφῶν τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μεραρχίας μου μετὰ πέντε ἄλλων συναδέλφων μου στὰ Βόρεια τοῦ Μπέλλες, ἐπέσαμε σὲ ἐνέδρα Βουλγάρων κομιτατζήδων καὶ χωρικῶν. Καὶ ἐγλυτώσαμε, ὥς ἐκ θαύματος μετὰ ἀπὸ πολλὰς ὥρες μάχη, ἀλλὰ ἐχάσαμε ὅλα μας τὰ πράγματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν μπέρτα τοῦ Τούρκου γιατροῦ.

5ον Ἐ ρ χ ε τ α ι... ὁ Δ ι ᾱ δ ο χ ο ς.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὁ περισσότερος Ἕλληνικὸς Στρατὸς ἐβάδισε πρὸς τὴν Φλώρινα γιὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν περιοχὴν τῆς Φλωρίνης ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Τζαβὶτ Πασᾶ. Ὁ Τζαβὶτ Πασᾶς ὑποχωρῶν πρὸς τὰ Σέρβια εἶχε αἰφνιδιάσει τὴν 5ην Μεραρχίαν στὸ Σόροβιτς (σημερινὸ Ἀμύνταιο).

Τὸ Σύνταγμά μου (9ον Πεζικοῦ), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦσα ὥς Ἀνθυπολοχαγὸς καὶ διοικοῦσα τὴν διμοιρίαν πολυδύλων, ἐβάδιζε τὸν δρόμον τοῦ πα-

λιού Σιδηροδρομικού Σταθμού Φλωρίνης πρὸς Φλώριναν. Ὁ δρόμος ἦταν ἐλεεινὸς καὶ γεμάτος λάσπες. Οἱ ἄνδρες ἐδάδιζαν ἀκανόνιστα στὰ ἄκρα τοῦ δρόμου καὶ πολλοὶ ἔμπαιναν καὶ μέσα στὰ χωράφια γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς λάσπες τοῦ δρόμου. Μόνον οἱ ἡμιονηγοὶ καὶ οἱ ἑφιπποὶ ἐδάδιζαν, ἀτάκτως μὲν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ δρόμου.

Ξαφνικά, ὅπως βαδίζαμε, ἀκούσαμε ἀπὸ πίσω μας μιὰ φωνή νὰ λέη: «Τακτοποιηθῆτε... ἔρχεται ὁ Διάδοχος». Ὁ Ἀρχιστράτηγος, Διάδοχος, Κωνσταντῖνος, ἐρχόταν καθάλλα στὸ ἄλογό του μαζί μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξένους στρατιωτικὸς ἀκολουθοῦς καὶ ἄλλας προσωπικότητας.

Βλέπων τὴν ἀκαταστασίαν αὐτήν, ἡ ὁποία, προφανῶς μᾶς ἐξέθετε στοὺς ξένους, ἄρχισε μὲ τὶς γνωστὲς βρυσιές του νὰ λούζῃ τοὺς θαυματοφύρους μόλις ἔφθανε στὸ ὕψος των. Ἐγὼ ἐδάδιζα μὲ τὴν διμοιρίαν μου πολυδόλων στὴν οὐρὰ ἐνὸς Τάγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Μετὰ ἀπὸ ἐμένα, ἀμέσως, ἐρχότανε ἕνα ἄλλο Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ μὲ Διοικητὴν τὸν ταγματάρχη Καλκανδῆν. Ὁ ταγματάρχης Καλκανδῆς ἦταν μεγαλοπρεπὴς ἄνδρας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην εἶχεν ἀφήσει μακρυὰ γενειάδα, φοροῦσε ψηλὸ πηλίκιον (γαλλικοῦ τύπου), ἕνα ἀδιάδροχο (μπέρτα), μαύρου χρώματος μὲ κουκούλα στὸ κεφάλι. Ἔτσι, ὅπως ἦταν ντυμένος, ὁμοιάζε σὰν παπᾶς. Μόλις ὁ Διάδοχος ἔφθασε στὸ ὕψος του γύρισε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐξωργισμένος ὅπως ἦταν τοῦ φωνάζει: «Τί εἶσαι ἐσύ... παπᾶς εἶσαι;». Λέγοντάς του αὐτὰ συνέχισε τὸν δρόμον του φθάσας εἰς τὸ ὕψος τὸ ἰδικόν μου. Γύρισε πάλι εἶδε τοὺς ἡμιόνους τῶν πολυδόλων μου, μὲ τοὺς ὀδηγούς των τακτοποιημένους στὸ δρόμο, ἐνῶ οἱ ὑπηρέται ἦσαν σκορπισμένοι, καὶ ἀφοῦ μὲ ἀγριοκύτταξε μοῦ εἶπε: «Καλὰ κ. ἀνθυπολοχαγέ!..» καὶ ἐπροχώρησε θρίζοντας ὅλους τοὺς ἡγήτορας ποὺ δὲν εἶχαν συντεταγμένον τὸ τμήμα των. Ὅταν φθάσαμε μέσα στὴν Φλώρινα καὶ καθήσαμε γιὰ νὰ ξεκουρασθοῦμε, ἄρχισε ὁ ἕνας νὰ ἐρωτᾷ τὸν ἄλλον: «Τί σοῦ εἶπε ἐσένα...;», ἀλλὰ ὅλοι εἶχαμε ἀλλάξει τὶς παρατηρήσεις του σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά μας.

6ον Ὁ Σ τ ρ α τ ι ὡ τ η ς Κ ο ν ι δ ᾶ ρ η ς

Στὴν μάχῃ τοῦ Κιλκίς τὸ 1913 ὁ στρατιώτης μου Κονιδάρης, ἀπὸ τὴν Λευκάδα, ἐτραυματίσθηκε θανάσιμα στὴν κοιλιά ἀπὸ κομμάτια ὀβίδας. Ὅταν τραυματίσθηκε ὁ Κονιδάρης ἡ μάχῃ κόντευε νὰ τελειώσῃ.

Ἀπὸ τὶς ὀβίδες εἶχαν πάρει φωτιά ὅλα τὰ σιτάρια στὸν κάμπο. Ἔτσι ὁ καπνὸς ποὺ ἐγάζανε μᾶς βοηθοῦσε πολὺ νὰ προχωροῦμε ἐλεύθερα χωρὶς νὰ μᾶς βλέπῃ ὁ ἐχθρὸς. Ὅπως, ὅμως, προχωροῦσα, ἀκούω, γιὰ μιὰ στιγμή μιὰ φωνή ἐνὸς πληγωμένου νὰ μὲ καλῇ μὲ τὸ ὄνομά μου. Πηγαίνω, ἀμέσως, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς φωνῆς καὶ βλέπω τὸν στρατιώτην μου Κονιδάρην τραυματισμένον. «Κονιδάρη», τοῦ λέγω, «τί ἔχεις, τί ἔπαθες, ποῦ τραυματίσθηκες». — Νά, ἐδῶ, μοῦ λέγει, καὶ μοῦ δείχνει τὸ τραῦμα του στὴν κοιλιά. Τὸν παρηγόρησα καὶ διέταξα νὰ τὸν μεταφέρουν λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὴν φωτιά. Πρὶν προχωρήσω τὸν ρώτησα ἂν θέλῃ τίποτα. Ἐκεῖνος, ἂν καὶ θαρεῖα τραυματι-

σιμένος, μου ἀπήντησε: «Δὲν θέλω. Τὸ μόνο ποὺ θέλω εἶναι νὰ μοῦ χαρίσης τίς 15 ἡμέρες φυλακὴ ποὺ μοῦ ἔρριξες γιατίι τὸ ἔσκασα, ὅταν περνάγαμε ἀπὸ τὴν Λευκάδα καὶ πηγαίναμε στὸ Μπιζάνι, γιὰ νὰ δῶ τοὺς δικούς μου». Τοῦ ἀπήντησα: «Στίς χαρίζω, εἶσαι καλὸς στρατιώτης, μείνε ἡσυχος. Ἄν ὁμως ἔχης τίποτε πολύτιμο πάνω σου, δόστο στὸν ἐπιλοχία νὰ στὸ φυλάξῃ, γιατίι θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν οἱ τραυματιοφορεῖς νὰ σέ πάρουν. Κι' ὅταν γίνῃς καλὰ θὰ σοῦ δώσω κανονικὴ ἄδεια νὰ πᾶς στὸ σπίτι σου». Ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Δὲν ἔχω τίποτε κ. Λοχαγέ. Μόνον 15 λεπτὰ ἔχω. Ἄφησέ τα ἐπάνω μου!» Ὁ ἡρωϊκὸς Κονιδάρης διεκομίσθη, ὡς ἐπληροφορήθην ἀργότερα, ἀλλὰ πέθανε εἰς τὸ χειρουργεῖον.

Τὸν Ὁ στρατιώτη Σαραντάκη

Ὁ στρατιώτης Σαραντάκης ἦταν ἀπὸ τὴν Λογκὰ τῆς Πυλίας. Ὑπηρετοῦσε εἰς τὸν Λόχον μου κατὰ τὸν Ἑλλήνο - Βουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913. Ἡ ἀνακωχὴ μᾶς ὄρῃκε τὸ μεσημέρι τῆς 17ης τοῦ Ἀλωνάρη στὴν μάχῃ τῶν ὕψωμάτων Ν. Δ. τῆς Ἀνω Τζουμαγιάς.

Ἡ γραμμὴ μάχης δὲν εἶχε λάβει γνῶσιν τῆς ἀνακωχῆς καὶ γι' αὐτὸ συνεχίζοντο οἱ πυροβολισμοὶ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Γιὰ νὰ παύσῃ τὸ «πῦρ», διετάχθησαν οἱ σαλπιγκτὲς νὰ σημάνουν «παύσατε πῦρ». Πράγματι μετὰ τὸ σάλπιγμα ἐσταμάτησε καὶ τὸ «πῦρ». Μόνον ἓνας στρατιώτης πρὸς τὰ ἀριστερά μου δὲν σταμάτησε νὰ ρίχνῃ. Ἀπεναντίας μάλιστα εἶχε σηκωθῇ ὄρθιος κι' ἔρριχνε μὲ τὸ «μεροδούλι» σφαῖρες πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκιδιὸν του φυσίγγια. Μόλις τὸν εἶδα τοῦ φώναξα: «Πᾶψε Σαραντάκη νὰ ρίχνῃς πιά. Δὲν ἀκοῦς τὸ «παύσατε πῦρ»; Αὐτὸς τότε στράφηκε πρὸς ἐμένα καὶ μοῦ λέγει: «Τί θέλεις κ. Λοχαγέ, νὰ τὰ πάω πίσω; Ἐγὼ τὰ μάζευα ἕνα - ἕνα καὶ τώρα ποὺ ὄρῃκα τὴν εὐκαιρίαν θὰ τὰ ρίξω ὅλα». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἦταν πολὺ καλὸς στρατιώτης καὶ πάντοτε εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκιδιὸν του ἀπὸ πλεονάζοντα φυσίγγια.

Ἀλλὰ τί κακὴ σύμπτωσις!! Ἐνῶ ὁ Σαραντάκης μοῦ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια, μιὰ ἐχθρικὴ σφαῖρα τὸν ὄρῃκε στὸ κεφάλι καὶ τὸν ξάπλωσε κάτω νεκρόν.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣ)ΝΙΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 26ην ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912

— Εἶναι μία ἱστορικὴ ἀλήθεια καί, ὡς τοιαύτη, ἀδιάψευστος, ὅτι, ὁσάκις τὸ Ἕθνος μας, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, ὑπῆρξε ψυχικῶς ἡνωμένον, ἔθουματούργησε, πάντοτε.

— Μὲ κυβέρνησιν ἰσχυράν κατὰ τὸ ἔτος 1912 καὶ Ἀρχηγὸν Στρατοῦ τὸν τότε Διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιβλητικὴ, ἀρρενωπὴ, γνησίως ἑλληνικὴ προσωπικότης ἐνεσάρκωνε καὶ ἐξέφραζε τὰ ἰδανικὰ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ Ἑλλὰς ἦταν παρεσκευασμένη ψυχικῶς διὰ τὰ μεγάλα τῆς πεπρωμένα.

— Μὲ αὐτὴν τὴν καθολικὴν ἐνότητα καὶ μὲ τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, τοῦ ὁποῖου ὁ θρύλος καὶ ἡ ἡγετικὴ μορφή ἐπύρωνε τὴν λαϊκὴν φαντασίαν, ἡ πατρίς μας ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους εἶχε προπαρασκευάσει εἰς τοῦτο ὁ προσηγηθεὶς μακρὸς καὶ αἵματηρὸς ἀνταρτικὸς ἀγὼν τῶν ἐτῶν 1900—1908.

— Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐσημείωνε θαύματα ἀνδρείας καὶ στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Διαβάς, τὴν τότε Ἑλληνο - Τουρκικὴν μεθόριον, εὗρέθη, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, πρὸ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Σαρανταπόρου.

— Ἡ ὀχύρωσις τῆς τοποθεσίας ταύτης ἦταν τόσο ἰσχυρὰ ἔναντι τῶν διατιθεμένων τότε μέσων μάχης, ὥστε ἔδωσε τὴν βεβαιότητα εἰς τὸν τότε ὀργανωτὴν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, Γερμανὸν στρατηγὸν Φὸν ντὲ Γκόλτς, νὰ γνωματεύσῃ ὅτι «θὰ καθίστατο ὁ τάφος τῆς Ἑλλάδος, ἀν οἱ Ἕλληνες ἀπεπειρῶντο νὰ ἐκδιάσωσι τὸ Σαραντάπορον».

— Καὶ ἐν τούτοις, ἐντὸς ἐλαχίστων ὥρῶν, τὸ Σαραντάπορον εἶχεν ἐκπορθηθῇ, διαφευσθείσῃ, ἀπαξ ἔτι, τῆς ἀντιλήψεως τῶν θεωρητικῶν, περὶ ἀπορρήτων τοποθεσιῶν καὶ καταδειχθέντος καὶ πάλιν ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ ψυχικὴ ἐνωσις, ἐν πολέμῳ, εἶναι παράγοντες μεγάλης καὶ οὐσιώδους ἀξίας.

— Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὑπὸ βροχᾶς καὶ καταιγίδας καὶ ὑπὸ ἀφαντά-
στους στερήσεις εἰς παντοειδῆ ἐφόδια, προήλαυνεν ἀλματωδῶς.

— Ὅσοι ζῶμεν ἐκ τῶν μαχητῶν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀγῶνος, ἐνθυμούμεθα
μετὰ συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας τὰς ἡμέρας αὐτάς τῶν σκληρῶν δοκιμα-
σιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀσυλλήπτου, δι' ἀνθρωπίνην φαντασίαν, δόξης.

— Ὁ Ἑλλην στρατιώτης ὑπῆρξεν ἀληθινὰ Ἀνταῖος εἰς τὴν ψυχὴν, διό-
τι, προελαύνων καὶ μαχόμενος, ἐδάμασε, οὐ μόνον τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀντίστασιν,
ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως τὴν δύναμιν.

— Μετὰ τὴν θρυλικὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν, τῆς 19ης καὶ 20ῆς Ὀκτω-
βρίου 1912, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, διελθὼν τὸν Ἀξιόν, ὠδηγήθη πρὸς ἀπελευ-
θέρωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποῖαν ἐκύκλωσεν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι λιμνῶν
Λαγκαδᾶ καὶ πέραν.

— Ἐξῶθι τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ «Γιδά», ὅπου τὸ Στρατηγεῖον, ὁ Ἀρ-
χηγὸς Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἐδέχθη τὸν Σερῖφ Πασᾶν, φρούραρχον Θεσσα-
λονίκης, συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν προξένων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Οὗτος ἐ-
πρότεινε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τινὰς ὅρους.

— Ἦταν ἡ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1912.

— Ὁ Ἀρχηγὸς Διάδοχος ἠξίωσεν τὴν ἀνευ ὅρων κατάθεσιν τῶν ὅπλων
τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἄμεσον παράδοσιν τοῦ Καραμπουργοῦ.

— Μὴ ἐπελθούσης συμφωνίας, ἀπῆλθεν ὁ Σερῖφ Πασᾶς.

— Ὁ Διάδοχος διέταξε τὴν ἐναρξιν ἐπιθετικῆς κινήσεως τῶν Ἑλληνι-
κῶν Μεραρχιῶν πρὸς Θεσσαλονίκην, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ὁποίας, ὁ Ἀρχηγὸς
τῶν περικλείστων Τουρκικῶν δυνάμεων Ταξιμ Πασᾶς ἐδέχθη τὰς Ἑλληνικάς
προτάσεις, ὑπογραφέντος καὶ σχετικοῦ πρωτοκόλλου.

— Καὶ οὕτω τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912, ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ πολιοῦ-
χου τῆς Πόλεως Ἀγίου Δημητρίου, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός εἰσῆρχετο εἰς Θεσ-
σαλονίκην καὶ μετὰ δοξολογίαν, ψαλλεῖσαν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκκλησίαν τοῦ
Ἀγίου Μηνᾶ, ὑψοῦτο, ταυτόχρονα, ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία εἰς Λευκὸν Πύργον
καὶ τὸ Καραμπουργοῦ.

— Ἡ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνο -
Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἀπηλευθερώθη καὶ ἔγινεν ὀριστικὰ Ἑλληνική.

— Ἡ Θεσσαλονικὴ Ἑλληνική... Ἐλπίδες αἰῶνων καὶ προφητειῶν ἤρχι-
σαν νὰ γίνωνται πραγματικότης.

— Ἡ Θεσσαλονικὴ ἔγινεν Ἑλληνικὴ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ πολιοῦ-
χου τῆς Ἀγίου Δημητρίου.

— Ἡ σύμπτωσις ἔδωκεν εἰς τὸ γεγονὸς μεγαλυτέραν αἰγλήν. Διότι εἰς
τὰ θάθη τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἡ ἱερὰ ἸΔΕΑ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐλευθε-
ρίας εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένα μετὰ τὴν βαθεῖαν Χριστιανικὴν Πίστιν, ἡ ὁ-
ποία ὑπῆρξε πάντοτε πηγὴ ἀκαταλύτου δυνάμεως, εἰς περίοδον δοκιμασιῶν καὶ
κινδύνων.

— Καὶ τότε, μέσα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ

Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἐδόθη ἓνα δείγμα τοῦ ἀνωτέρου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

— Ἐπαγιώθη ἀμέσως ἡ τάξις, κατὰ ὑποδειγματικὸν τρόπον, χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδὲν ἔκτροπον.

— Διοικητὴς τῆς πόλεως ὤρισθη ὁ Βασιλόπαις Νικόλαος, ἐκλεκτὸς διανοούμενος.

— Ὁ Βασιλεὺς ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὁ Α΄, ἰδρυτὴς τῆς Βασιλευσύσης Ἑλληνικῆς Δυναστείας, ἐγκατεστάθη, πάραυτα, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη, ἀπὸ τότε, ἡ μορφή τῆς συμπρωτευούσης.

— Ἐκεῖ, εἰς Θεσσαλονίκην, ἐδόλοφονήθη ὁ πατριώτης οὗτος Βασιλεὺς, τὴν 5ην Μαρτίου 1913, ποτίσας μὲ τὸ αἷμα του τὸ χῶμα τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ.

— Ἀλλὰ, μὲ τὴν θυσίαν ταύτην, ἐξησφάλισε καὶ διαιώνισε τὴν ἑλληνικότητα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας.

— Χρειάζεται, ἀναντιρρήτως, αὕτη ἡ δι' ὀλίγων ἀναδρομῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς τιμῆς καὶ δόξης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912 — 1913, τῶν ὁποίων τὸ πολυτιμώτερον ἔπαθλον ὑπῆρξεν ἡ Θεσσαλονίκη.

— Διότι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀποτελοῦν, δι' ὅλους τοὺς συγχρόνους Ἑλληνας, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔζησαν τὸ μεγαλεῖον τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ψυχικὸν λουτρὸν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν αἰσιοδοξίας.

— Χρειάζεται ἡ ἀναδρομὴ αὕτη, διότι δίδει τὸ μέτρον τῆς ψυχικῆς δυναμικότητος τῆς φυλῆς μας, δυναμικότητος ἡ ὁποία μετέπειτα, κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ξενοκίνητον συμμοριτισμόν, ἐδημιούργησε νέα θαύματα καὶ νέας ἐποποιίας, διὰ τῶν ὁποίων διεφεύσθησαν οἱ στεῖροι ὕλικοι ὀρθολογισμοὶ ἐκείνων, οἵτινες, μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν σταθμίζοντες τὰ πράγματα, ὑποτιμοῦν τὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης Πίστεως καὶ Θελήσεως.

— Ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, τεσσαράκοντα δύο ἔτη. Κατὰ τὸν μεσολαβήσαντα χρόνον πολλὰ νέα κοσμογονικὰ γεγονότα συνέβησαν. Ἐμεσολάβησαν ἔτη δυστυχίας, ἀλλὰ καὶ δόξης. Ὅλα τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν τοὺς Ἑλληνας νὰ λησμονήσουν τὴν ἔνδοξον αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, ὁ φέρων τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος, εἰσῆρχετο, τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔφιππος, ἐπικεφαλῆς τοῦ Στρατοῦ, ζωντανέων παραδόσεις καὶ θρύλους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἐγαλουχήθημεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ Μοῖρα εἶναι, ὅπως τὰ πράγματα ἀποδεικνύουν, νὰ εἴμεθα οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ πρωταγωνισταί, πάντοτε, ὅλων τῶν εὐγενῶν ἀνθρωπίνων ἰδεωδῶν καὶ ἐπιδιώξεων.

Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ ΑΥΤΑ:

Ποιά ελληνικά πέλματα πάτησαν πρώτα τὰ χώματα τῆς Θεσσαλονίκης, μετὰ τὸ μπάσιμο τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ; Κάτι τέτοιες λεπτομέρειες εἶναι ἡδονὴ γιὰ τὸν ἱστορικό, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς φίλους τῆς ἱστορίας. Ποιά λοιπὸν ἦτανε αὐτὰ τὰ πέλματα, ποιοὶ ἦτανε ἐκεῖνοι οἱ λεβέντες, ποὺ κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ σύμβολα τοῦ ἔθνους, μπήκαν πρώτοι μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὠραία συμπρωτεύουσα τοῦ ἐλληνισμοῦ; Ἦτανε ὁ Γιώργος Παρασκευόπουλος, ὁ Λεωνίδας Σπαῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης Μπακιρτζής. Οἱ δύο πρώτοι ἦτανε λοχίες τότε τῆς σχολῆς ὑπαξιωματικῶν, κι' ὁ τρίτος εὐέλπης. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ λάβαρα, μπήκαν πρώτοι, ἐνῶ πίσω τους ἀκολουθοῦσε χαρούμενα καὶ λεβέντικα ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας.

Ὁ Σπαῆς, παιδί τῆς Ἀρτας, εὐτυχῶς ἀκόμα ζῇ. Οἱ δύο ἄλλοι, δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Μπακιρτζής, ὁ ἐπονομαζόμενος, κακῶς, «κόκκινος συνταγματάρχης», χάρις στίς ἀνησυχίες του, ὑπέστη διωγμοὺς καὶ πέθανε πρόωρα. Ὁ Γιώργος Παρασκευόπουλος, πέθανε στίς 23 - 8 - 66, Τρίτη πρωτὶ στὸ Νοσηλευτικὸ καὶ ὥρα 6.45 ἀπὸ τὴν καρδιά του. Θάφτηκε τὴν Τετάρτη τὸ πρωτὶ, στὸ Β' Νεκροταφεῖο. Ἦτανε ἕνας ἀντρας πελώριος, ποὺ ἔφτανε τὰ δύο μέτρα, βέρος Πελασγός. Ἦτανε ὁ γενναῖος διοικητὴς τοῦ 11ου Συντάγματος (Τριπάλεως) καὶ ὁ ἥρωας τοῦ Τεπελενιοῦ κατὰ τὸν ἡρωϊκὸ πόλεμο τοῦ 40 — 41. Ὅπως εἶπα καὶ στὴν κηδεῖα του, ὁ ἀντρας αὐτὸς μετὰ τὴν ἀσύγκριτη γενναιότητά του καὶ παλληκαριά του, μοῦ θύμιζε, σὰν τὸν ἔβλεπα, τοὺς λαϊκοὺς ἡγέτες τοῦ 21. Γιατί ἀπὸ τὴ φύτρα τους κατὰγονταν, τὰ ρέμματά τους, τὰ βουνά τους καὶ τὰ γρέκια τους, καὶ τὴ δική τους πορεία συνέχισε καὶ μάλιστα τόσο ἀντάξια καὶ ἐνδοξα. Ἄν ζοῦσε τὸ 21 δίπλα ἀπὸ τὸ μεγάλο «Γέρο», τὸν Κολοκοτρώνη, ὁ «Γέρος» θὰ τὸν καμάρωνε. Ἀλλὰ καὶ ποιὸς ξέρει ποιά ψυχὴ καὶ ποιὸ δικό τους πνεῦμα ἦτανε μέσα του, στὸ στέρνο του, στὴν καρδιά του καὶ στὸ νοῦ του.

Πρέπει ὅμως νὰ συνεχίσουμε καὶ νὰ δοῦμε τώρα τὸν Ἀγγελο, σωτήρα τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀνοίξε τὰ μάτια τοῦ Βενιζέλου, ποὺ κι' αὐτὸς μετὰ τὴ σειρά του, λύγισε τὸ πείσμα τοῦ Κωνσταντίνου. Γιατὶ ἂν δὲν ἦτανε τὸ μήνυμα τοῦ Ἀγγέλου αὐτοῦ, ἡ Θεσσαλονίκη θὰ ἔπεφτε δυστυχῶς ἀναντίρρητα στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων. Ὁ ὑπογραφόμενος, ἔχει κάνει ἀγῶνες γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Κι' ἔχει γράφει πολλὰ. Ἔτσι, χάρις σὲ μιὰ αὐθεντικὴ μαρτυρία, κείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μήνυμά του, τὸ θέμα ἐλύθη. Γιατὶ τίποτα δὲν νοθεύει τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου. Ἀλλὰ ἂς δώσουμε καλὺτερα μερικὰ ἀπὸ τὰ γράμματά του, ὅπως ἀκριβῶς δημοσιεύτηκαν στίς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, καὶ ἰδιαίτερα στὸ «Βῆμα» τῆς Ἀθήνας, καθὼς καὶ στὴν «Καθημερινή».

«Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ, Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ»

Τις μέρες ποὺ πέρασαν, πολλὰ ἐγράφησαν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στρατὸ στὰ 1912. Ἐλάχιστοι ὅμως εἶχαν πλήρη ἱστορικὴ ἐνημερό-

τηρα στο θέμα. Τόν πόλεμο δὲν τὸν κερδίζει μονάχα ὁ μαχητὴς τῆς πρώτης γραμμῆς. Τὸν κερδίζει καὶ ἐκεῖνος ποὺ μάχεται στὰ μετόπισθεν, τὸν κερδίζει καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατασκοπείας, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ παράγοντες. Ἔτσι ἔγινε καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐκέρδισαν βέβαια ἐκεῖνοι ποὺ ἐσπευσαν καὶ μπήκαν μέσα καὶ τὴν ἀπελευθέρωσαν, μὰ πρωτίτερα τὴν εἶχε κερδίσει κάποιος ἄλλος, στὶς πληροφορίες τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ διέταξε τὸν τότε Διάδοχον Κωνσταντῖνον νὰ ὀδεύσῃ ὁλοταχῶς πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη. Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ ἀντιστράτηγος Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ὁ ὀξυθερκὴς διπλωμάτης, ὁ λαμπρὸς πολεμιστὴς καὶ «ὁ μεγάλος πατριώτης», καθὼς ἔγραψε σωστὰ κι' ὁ κ. Δ. Ρώμας. Τὸ χρονικὸν αὐτὸ τῆς κατασκοπείας ἔχει ἐνδιαφέρον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ κεντρικώτεροι πολιτικοὶ καὶ κατασκοπευτικοὶ τομεῖς τῶν διαφόρων Πρεσβειῶν, ἦσαν τὰ χέρια τοῦ Φραντζῆ. Στὴ Βασιλεύουσα ἔπαιξε ρόλο σπουδαῖο καὶ οἱ Πολῖτες τὸν θεωροῦν γιὰ συντοπίτη τους καὶ γιὰ ἄνθρωπο δικό τους. Δὲν ἦταν ὅμως στρατιωτικὸς ἀκόλουθος μονάχα στὴν Πόλι. Ἦτανε καὶ στὴ Σόφια καὶ στὸ Βελιγράδι καὶ στὸ Βουκουρέστι. Ἦτανε σ' ὁλόκληρο τὸν Βαλκανικὸ τομέα.

«Πολύτιμη, γράφει ὁ Σουριώτης, ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τῶν ὑπηρεσιῶν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Πρεσβευτὴν τὸν ἀείμνηστον Γρουπάρην. Ἡ διπλωματικὴ δρᾶσις τῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ, πολλὰ ἔτη, μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, εἶχε συνυφανθῇ μὲ τὴν στρατιωτικὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀκολούθου τῆς Ἀμβροσίου Φραντζῆ. Χάρις εἰς τὰς πληροφορίας αὐτοῦ, συνεχίζει ὁ Σουριώτης, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν Πόλεμον τοῦ 1912, ἐπετεύχθη ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὶν προφθάσῃ νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ Βουλγαρικὰ σχέδια».

Ἐφθάσαμε τώρα στὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν του. Πράγματι, πολὺ λίγοι τὸ ἔμαθαν τότε καὶ πολὺ λίγοι τὸ γνωρίζουν σήμερὰ τὸ σπουδαῖον αὐτὸ κατόρθωμα τοῦ Ἀ. Φραντζῆ. Ἡ θόξα ἦταν σκανδαλιστικὴ καὶ πολλοὶ φρόντισαν νὰ τοῦ τὴν στερήσουν. Καὶ κατὰ ἓνα μέρος τὸ κατώρθωσαν. Ὡς καὶ τὸ ἴδιο τὸ τηλεγράφημα τὸ ἐξάφνισαν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ τότε ὅμως πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Βασιλᾶς τὸ ἔγραψε καθαρά, καὶ τὸ ἔμαθαν οἱ λίγοι.

Ὁ Φραντζῆς στὴ Βασιλεύουσα εἶχε συνδεθῇ στενὰ μὲ τὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Βουλγαρίας Τοπαλτζίκωφ. Ὁ Βούλγαρος πότε - πότε, εἶχε ἀνάγκη τῶν συμβουλῶν του. Καὶ ὁ Φραντζῆς τοῦ ἔδινε κάτι ἀπὸ τὰ περισσεύματά του. Τὶς πρώτες μέρες τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου, κάτι ἀνήσυχο ἔφτασε στ' αὐτιά του. Κάτι ποὺ ἔλεγε γιὰ κάτι σκοτεινὲς κινήσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Πλησίασε τὸ φίλον του καὶ τὸν κάλεσε νὰ φᾶνε μαζί, στὸ φιλόξενο σπίτι τοῦ Γουλιέλμου Πατρικοπούλου, στὶς Σαράντα Ἑκκλησίες. Ὁ Τοπαλτζίκωφ ἔφαγε γερὰ καὶ ἤπιε περισσότερο. Ὁ Φραντζῆς ἔφαγε λίγο καὶ ἤπιε ἐλάχιστα. Λακωνικὸς πάντα στὸ λόγο του. Σὲ μιὰ στιγμὴ λύθηκε ἡ γλῶσσα τοῦ Βούλγαρου. Καὶ ρίχνοντας κρασί στὰ ποτήρια, καὶ σηκώνοντας τὸ δικό του ψηλά, καὶ τσουγκρίζοντας τὸ ποτήρι τοῦ φίλου του, τοῦπε σὲ θριαμβευτικὸ τόνο:

— Ἐβίβα, Ἀμβρόσιε. Καὶ σὲ λίγο θὰ φᾶμε καὶ θὰ πιοῦμε ἀντάμα στὴ Θεσσαλονίκη.

— Μὲ τὸ καλὸ, ἀπάντησε ὁ Φραντζῆς.

— Ὁ Θεοδώρῳφ, τοῦ λέει σὲ ἐμπιστευτικὸ τόνο, καὶ ὁ διάδοχος Βόρις, τούτη τὴν ὥρα, βαδίζουν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Γρήγορα θάμπουν μέσα. Γεῖά σου Ἀμβρόσιε. Κιὶ τοῦ ξανατσούγκρισε τὸ ποτήρι.

Ὁ Φραντζῆς τσουγκρίζοντας καὶ ἤπιε δῆθεν χαρούμενος. Κι' ὅταν τὸ δεῖπνο τελείωσε, ὁ Τοπαλτζίκωφ πῆγε γιὰ ὕπνον, κι' αὐτὸς, ἔγραψε τὸ ἐμπιστευτικὸν τηλεγράφημά του πρὸς τὸν Βενιζέλο. Ἡ εἰδησις ἦταν πολύτιμη καὶ ἀληθινή. Ὁ Θεοδώρῳφ βάδιζε πράγματι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ μέρες καὶ οἱ ὥρες ἦταν μετρημένες. Κρίσιμες καὶ ἀποφασιστικές. Ὁ Βενιζέλος ὅταν τὸ διάβασε ἔμεινε ἀναυδός. Κι' ἀναγκάσθηκε τότε νὰ διατάξῃ τὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον, νὰ τροποποιήσῃ τὴν πορεία τοῦ στρατοῦ του, κι'

ἀντι νὰ τραβήξῃ πρὸς τὸ Μοναστήρι, νὰ ὁδεύσῃ ὁλοταχῶς καὶ δίχως ἀναβολὴ πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη... Οἱ Βουλγάροι εἶχαν ἡττηθῇ. Ὁ ἀπόγονος τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ἔσωσε τὴ Θεσσαλονίκη κι' ἔκλεισε ἐρημητικά στοὺς Βουλγάρους τὴν χρυσή Πύλη τῆς νίκης.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 13)11)55

Τὴ μεγάλη του αὐτὴ ὑπηρεσία τοῦ τὴν ἀμφισβήτησαν πολλοί. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια λάμπει πάντα, ὅπως τὸ χρυσάφι, ὅπως ὁ ἥλιος, ὅπως τὸ φῶς τοῦ κεραυνοῦ. Βρέθηκε, ἐπὶ τέλους, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μοιραῖο τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ. Εἶναι ὁ Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυντὴς τότε τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Κοραμηλᾶ. Καὶ ἰδοὺ τώρα τὰ γράμματα μὲ τὸν ὀγκόλιθον τῆς ἀληθείας, ὅπως δημοσιεύτηκαν στὸ «Βῆμα», στίς 15)2)56 πρῶτα, καὶ στίς 11)11)56 δεύτερα. Εἶναι κείμενα μὲ λάδα φωτιάς:

Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Κύριε Διευθυντά,

Ἀυτοῦμαι διότι ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθω διὰ νὰ ἐξηγήσω καὶ νὰ κρίνω ὅσα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Σουλιώτη - Νικολαΐδη ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος. Εἶναι γεγονὸς ὅτι γιὰ τὴ συσκότισι τοῦ θέματος αὐτοῦ συνήργησαν πολλοὶ δαίμονες. Κι' ἀφορμὴ ὁ διχασμὸς, ὁ φθόνος, ἡ ἀντιζηλία. Τῆς Δικαιοσύνης ὅμως ὁ ἥλιος, ἔχει τὴν ὕρα τῆς χαρμολύνης ἀκατολῆς του. Καὶ ἰδοὺ τὸ φέγγος τῶν πρώτων ἀχτίδων του. Ὁ κ. Ξανάλατος, διὰ τῶν κειμένων Σουλιώτη ὁμολογεῖ τώρα τὴν συνάντησιν Φραντζῆ - Τοπαλιζίκωφ καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ τηλεγραφήματος Φραντζῆ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Θὰ σταθῶ στίς δύο λανθασμένες ἡμερομηνίες τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου, αὐτὲς τίς ὁποῖες ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος, ὅτι ἐγινε δῆθεν ἡ συνάντησις Τοπαλιζίκωφ - Φραντζῆ - Σουλιώτη, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν συνάντησιν καὶ συζήτησιν «ἐ π ε ρ ῖ σ θ η σ α ν» περὶ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων νὰ μᾶς ἐρπάσουν τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε ὁ Φραντζῆς —συνεχίζει ὁ Σουλιώτης— ἐτηλεγράφησε τὰ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Κυβέρνησιν».

Κι' ὅλα αὐτὰ πότε ἔγιναν; Καὶ πότε «ἐπλάσθησαν»; Ἐγιναν δῆθεν στίς 27 καὶ 28 Ὀκτωβρίου, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ εἶχε μπῆ στὴ Θεσσαλονίκη κι' ἤξερε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὅλος ὁ κόσμος. Δηλαδή, ἐνῶ τὸ ἤξερε ὅλος ὁ κόσμος, δὲν τὸ ἤξερε τὸ Βουλγαρικὸ Ἐπιτελεῖο ποὺ βρισκόταν στίς Σαράντα Ἐκκλησιές, δὲν τὸ ἤξερε ἓνας ὁλόκληρος συνταγματάρχης τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἐπιτελείου, ὅπως ἦταν ὁ Τοπαλιζίκωφ, δὲν τὸ εἶχε μάθει ὁ Φραντζῆς, ὁ δαμόνιος ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς κατασκοπείας κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους κλπ. Ὡ θεοί! Τὸ πρᾶγμα εἶναι φανερό. Οἱ ἀναφερόμενες ἡμερομηνίες ἢ εἶναι σκόπιμες γιὰ νὰ μπερδέφουν τὴν ἀλήθειαν ἢ εἶναι λανθασμένες. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ὅχι τότε ποὺ λέει ὁ κ. Ξανάλατος, ἀλλὰ πολὺ πρὶ μπροστά, κατὰ τίς 15 Ὀκτωβρίου (παλαιὰ ἡμερομηνία). Ἐγιναν τότε ποὺ κακεῖς δὲν ἐγνώριζε τὴν πραγματικὴ πορεία τῆς Μεραρχίας τοῦ Θεοδώρωφ. Τότε πρῶτος τὴν ἐγνώρισε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς καὶ τὴν ἐτηλεγράφησε στὴν Κυβέρνησιν του κι' ἔσωσε ἔτσι τὴν τόσο γόνιμη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ ταπεινότητά μου, ὑποστηρίζει ὅλα αὐτά, μὲ φανατισμὸν καὶ πίστιν πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὅχι μόνον μὲ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κείμενα ποὺ ἔχει στὰ χέρια της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἑγγραφὸν μαρτυρίαν ἐκείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε καὶ παρουσίασε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Κοραμηλᾶ, τὸ σωτήριον τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ, τοῦ κ. Σακελλαριάδη. Εὐτυχῶς, ὁ πρῶτος καὶ κύριος αὐτὸς μάρτυς ζῇ, ἀναπνέει, ἐργάζεται καὶ ὠφελεῖ ἀκόμη τὴν Πατρίδα. Τὴν συντριπτικὴν αὐτὴν πηγὴν, καὶ πάλιν σκό-

πιμα, τὴν ἀγνοεῖ ὁ ἐπιστολογράφος σας. Παραθέτω λοιπὸν ἀτόφια τὴν ἐγγραφὸν ἱστορικὴν μαρτυρίαν, γιὰ νὰ τεθῇ τελεία καὶ παύλα στὸ περιλάλητο αὐτὸ ζήτημα:

«Ἵπηρετῶν, τότε, γράφει ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῷ Ἐμπιστευτικῷ Γραφεῖῳ τοῦ ἀειμνήστου Λάμπρου Κοραμηλᾶ, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπεκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ἰδιαιτέρον τοῦ Κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῷ Βουλγαρικῷ Ἐπιτελεῖῳ Ἀμβροσίου Φραντζῆ.

Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαράντα Ἑκκλησιῶν, διαδιδασθὲν μέσῳ τῶν στρατιωτικῶν Τηλεγρ. Ἵπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου Ὀκτωβρίου (παρ. ἡμερολ.).

Ἦτο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἐτοιμάζονται μυστικὰ δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἀμείνων κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἡ πληροφορία, εὐνόητον, ὅτι προεκάλεσεν βαθυτάτην αἰσθησιν. Ὁ ἀγὼν δὲν εἶχεν ἀκόμῃ κριθῇ ἐν Θράκῃ.

Ὁ Λ. Κοραμηλᾶς καὶ λόγῳ τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστείλαντα τὴν εἴδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμὴν.

Πρόεδῃ εἰς τὰς δεούσας συσκέψεις καὶ ἀποφάσεις καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπείγοντως πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Διάδοχον.

Ἡ ἐγκαιρὸς ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν Μεραρχιῶν μας ὡς καὶ ἡ ἀμείνων ἐγκατάστασις Πολιτικῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως στὴν Θεσσαλονίκην τὴν ἔσωσε.

Ἡ κατάπληξις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα λήψις τῶν ἀποφάσεων, νὰ βαδίσῃ ἡ Στρατιὰ σύσσωμος πρὸς Θεσσαλονίκην (εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μαθιοπούλου), εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμιῶν ἄλλῃν π ρ ο η γ ο υ μ ε ν η ν πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῇ τοσαύτης σοβαρότητος πληροφορία».

Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν νόησι ἄς νοήσουν.

Ὅσοι ἔχουν πίστι ἄς πιστέψουν. Ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης ἀνέτειλε. Ἡ ἱστορία ἐλάλησε. Καὶ ἐλάλησε ὁρθῶς καὶ λαμπρῶς. Καὶ τονίζει. Ἐκὰς οἱ βέβηλοι: Ἡ δάφνη αὐτὴ ἀνήκει σ' αὐτὸν ποὺ οὐδέποτε τὴν ἐπεδίωξε, ἀνήκει στὸν σαμνόν, στὸν ἐνάρτεον καὶ στὸν δίκαιον ΑΜΒΡΟΣΙΟΝ ΦΡΑΝΤΖΗΝ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

«ΒΗΜΑ», 15)2)56

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΟΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΑΚΟΜΗ

Κύριε Διευθυντά,

Τὸ θέμα, περὶ τοῦ ποῖος ἐτηλεγράφησε πρῶτος εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας Θεοδωρῶφ καὶ ποῖος πράγματι ἔγινε ὁ σωτήρας Ἀγγελος τῆς Θεσσαλονίκης, ἐλύθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, κατὰ τὸν περασμένον Φεβρουάριον. Ἦταν ὁ στρατηγὸς Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ποὺ ὑπηρετοῦσε τότε στὸ Βουλγαρικὸν Ἐπιτελεῖον ὡς σύνδεσμος, ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν τότε λοχαγὸν Ἀθανάσιον Σουλιώτην. Ὁ κ. Στέφανος Νίκογλου ὅμως, υἱὸς τοῦ διεκδικούντος τὴν τοιαύτην δάφνην Νίκογλου, ἐπανερχεται κάπως ἀργὰ πλέον ἐπὶ τοῦ ἐξαντλημένου αὐτοῦ θέματος καὶ προσπαθεῖ μὲ κείμενα ἀνεξέλεγκτα νὰ κρατήσῃ χλωρὴν τὴν δάφνην ποὺ ἐστόλιζε τὸ πατρικὸν του ὄνομα. Συμμερίζομαι τὸν πόνον του. Ἱστορία ὅμως σημαίνει δικαιοσύνη, ἀποκατάστασις, ἀλήθεια. Ἀπέναντι λοιπὸν τῆς Ἱστορίας, ἔχουμε ὑποχρέωσι νὰ λέμε καὶ νὰ γράφουμε τὴν ἀλήθειαν. Ἀναφέρει πηγές! Ἀλλὰ ὅλοι ξέρουμε καλὰ πὼς ἓνας συγγραφέας, μὲ μιὰ του ἀνακριθείαν, μπορεῖ νὰ παρασύρῃ δεκάδες ἄλλους συγγραφεῖς, γιὰτὶ λίγοι ἔχουν τὸ πάθος τῆς ἐρεῦνης. Αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Εἰχθηκε στὴ μέση

τὸ ὄνομα τοῦ Νίκογλου καὶ πολλοὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἡ Ἱστορία ἐμίλησε ἐπὶ τῆς σελίδος αὐ-
τῆς. Ἐγὼ ὅμως, ποὺ ὑποστήριξα καὶ ὑποστηρίζω τὴν ἀπόψιν Φραντζῆ, δὲν στηρίχτηκα
μονάχα στὶς πηγές καὶ στὸ ἀρχεῖο Φραντζῆ, ποὺ μιλάει καθαρά γιὰ τὴν ὑπηρεσία του
αὐτή. Στηρίχθηκα στὴν ζῶσαν μαρτυρίαν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ τηλε-
γράφημα τοῦ Φραντζῆ καὶ ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε ὡς ἰδιαιτέρας γραμματεὺς τοῦ τότε ὑ-
πουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Λάμπρου Κορομηλά. Εἶναι ὁ κ. Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυ-
ντὴς ἤδη σήμερα τῶν πολιτικῶν υποθέσεων τῆς Νομαρχίας Κομοτηνῆς. Παρ' ὅτι ἡ μαρ-
τυρία του ἐδημοσιεύθη στὸ «Βῆμα» στὶς 15. 2. 56, ὁ κ. Νίκογλου κάνει πῶς τὴν ἀγνοεῖ,
ὅπως ἔκαναν καὶ μερικοὶ ἐπιστολογράφοι τῶν ἀπόψεών του. Καὶ γράφει ὅτι τὰ τηλεγρα-
φήματα «παρελήφθησαν καὶ μετεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου στρατιώτου τηλεγραφεῖ τοῦ
τοῦ Τηλεγραφείου. Ἄνω Τζουμαγιάς, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἱατροῦ Φιλίππου Νίκογλου,
διότι ὁ τηλεγραφῆσας ἠρνεῖτο τὴν παραλαβὴν των». Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εἶναι ἀστεῖο,
γιατὶ οἱ γιατροὶ δὲν διατάζουν στὸ στρατό. Ἡ ὁμολογία αὐτὴ δὲν δείχνει ἀφελῆ τὸν
τηλεγραφεῖ. Ἀντιθέτως, τονίζει, ὅτι ἀρνήθηκε ἀμέσως, καὶ ἀφοῦ ἀρνήθηκε, θὰ ἦτο
ἀστεῖο νὰ ὑποκύψῃ στὴ διαταγὴ ἐνὸς γιατροῦ καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃ τὸ γεγονός στὸν ἄμε-
σο προϊστάμενό του, ὅταν μάλιστα ἐπρόκειτο περὶ τηλεγραφημάτων ποὺ τὸ ἓνα, ὡς
γράφει ὁ κ. Νίκογλου, ἀπευθυνόταν στὴν Ἑλληνικὴ Πρεσβεία τῆς Σόφιας καὶ τὸ ἄλλο
στὸ Ἑλληνικὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ κ. Νίκογλου κάνει πῶς
δὲν εἶδε τὴν συντριπτικὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Σακελλαριάδη, θὰ παραθέσω ἐδῶ τὸν συν-
τριπτικὸν αὐτὸν ὀγκόλιθον, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ὀριστικὰ τὸ θέμα: «Ἵπηρετῶν τότε, γράφει
ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῇ Ἐμπιστευτικῇ Γραφεῖᾳ τοῦ ἀεμνήστου Λάμπρου Κορομη-
λά, Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀποκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ἰδιαι-
τερόν του κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῇ Βουλγαρικῇ Ἐπιτελεῖᾳ Ἀμβροσίου Φραν-
τζῆ. Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαράντα Ἑκκλησιῶν, διαδιδασθὲν μέσῳ τῶν στρα-
τιωτικῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς
τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου (παλαιοῦ ἡμερολογίου).
Ἦτο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι, ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἐτοιμάζονται μυστικὰ
δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας
μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ πληροφορία εὐνόητον ὅτι προεκάλεσε βαθυτάτην
αἰσθησιν. Ὁ ἀγὼν δὲν εἶχε ἀκόμη κριθῇ ἐν Θράκῃ. Ὁ Λάμπρος Κορομηλάς καὶ λόγῳ
τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστείλαντα
τὴν εἶδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμὴν. Προέβη εἰς τὰς θεοῦσας συσκέψεις καὶ ἀποφά-
σεις, καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα, τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπείγοντως πρὸς τὸν Ἀρχι-
στράτηγον Διάδοχον. Ἡ ἔγκαιρος ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν
Μεραρχιῶν μας, ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις Πολιτικῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως στὴν
Θεσσαλονίκην, τὴν ἔσωσε. Ἡ κατάληψις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ
καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα λήψις τῶν ἀποφάσεων νὰ βαδίσῃ ἡ στρατιὰ σύσσωμος πρὸς
Θεσσαλονίκην — εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μαθιοπούλου — εἶναι
ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην π ρ ο η γ ο υ μ ε ν η ν πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῇ το-
σαύτης σοβαρότητος πληροφορία». Καὶ κάτι ἄλλο: Ἡ ἡμερομηνία τοῦ κ. Σακελλαριάδη
συμφωνεῖ μὲ τὴν ἡμερομηνία ποὺ γράφει ὁ Βεντήρης στὴν Ἱστορία του. Μετὰ λοιπὸν
τὴν ὁμολογία αὐτὴ τὸ θέμα ἐφωτίσθη πλήρως. Ὁ κλῶνος αὐτὸς τῆς δάφνης ἀνήκει
στὸν Ἀμβρόσιον Φραντζῆν, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἄνθρωπος χρέους, οὐδέποτε τὴν ἐπεξήτησε.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

«ΒΗΜΑ», 11) 11) 56

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Φραντζῆς, γόνος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Φραντζήδων, πέθανε
στὶς 28.2.53, μέρα Σάββατο νύκτα, καὶ ὥρα 11.30 στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα. Πέθανε κι' αὐ-
τὸς ἀπὸ τῆ γρίππης. Κηδεύτηκε τὴν Κυριακὴ, 1 Μαρτίου, καὶ ὥρα 4.30 ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ἀ' Νε-
κροταφείου, στὸ ὁποῖο καὶ ἐτάφη. Καθὼς οἱ ἐφημερίδες εἶχαν ἐκτυπωθεῖ, ὁ κόσμος

τὸ ἔμαθε τις ἐπόμενες μέρες μὲ τὰ σημειώματα τῶν ἐφημερίδων. Ἔτσι ἡ κηδεὶα τοῦ ἔμοιαζε μὲ κηδεὶα ποιητοῦ κι' ὄχι διπλωμάτου καὶ στρατιωτικοῦ. Δίπλα τοῦ στέκονταν συντετριμμένοι λίγοι πιστοί, καλοὶ φίλοι. Εὐδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸ ΙΔ' Ἀστυνομικὸν Τμήμα Ἀμπελοκήπων στὶς 3 μ.μ., τὸν ἀποχαιρέτησα μ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς στίχους, τοὺς ὁ-
ποίους καὶ παραθέτω:

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ

Γόνος Γενιᾶς περήφανης, στοὺς χρόνους ριζωμένη,
κόσμημα διαλεχτό.
Ἕμνοι τῆς Ἀντρείουσύνης σου, πρέπουνε τονιασμένοι
σ' ἀθάνατο σκοπὸ!
Στὸ Βελιστῖνο χάραξε, τρόπαια τὸ σπαθί σου.
Στιγμὴ τοῦ Γένους τραγική.
Στὴ Μάχη ἐκείνη ἐνίκησε, τὸ θάνατο ἡ μορφὴ σου.
ἢ τόσο ἁρμονική.
Ἕμνοι κι' ἀνδριάντες πρέπουνε, Φραντζῆ μου στὴ Μορφὴ σου.
Ν' ἀστράφτουν στοὺς αἰῶνες.
Οἱ στοχασμοὶ σου Ἀθάνατοι, στολίδια τῆς φυλῆς σου,
Καινούργιοι Παρθενῶνες.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ὁ ὑπογραφόμενος, δημιούργησε μιὰ σημαντικὴ βιβλιογραφία. Ὁ ἀναγνώστης, ἢ ὁ μελετητής, ἂς διαβάσει τὶς ἐφημερίδες γιὰ ἐνημέρωσι καὶ ὁλοκλήρω-
σι. Ἔτσι θὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς μεγάλης ἱστορικῆς μάχης, ποὺ γίνηκε γιὰ τὸ ζήτημα
αὐτό:

«ΑΛΛΑΓΗ»	6.3.53	Στρατηγὸς Α. Φραντζῆς.
«ΕΣΤΙΑ»	6.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ»	4.3.53	«Ἀπέθανε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΕΘΝΟΣ»	2.3.53	«Ἀπεδίωσεν ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ»	4.3.53	» » »
«ΑΛΛΑΓΗ»	4.3.53	» » »
«ΝΕΑ»	6.3.53	» » »
«ΕΘΝΟΣ»	9.3.53	» » »
«ΒΗΜΑ»	3.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	3.3.53	«Σχόλια Ἀθηναίου».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	25.3.53	«Ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«LE MESSENGER D' ATHENES»	3.3.53	» »
«ΩΡΑ»	7.11.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	20.10.59	Ἡ σύγχρονος ἱστορία μας.
«ΒΗΜΑ»	3.3.56	Περὶ τὴν ἄλυσιν τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	9.2.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	8.2.56	Ὁ Φραντζῆς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη.
«ΒΗΜΑ»	15.2.56	» »
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»	8.11.55	Δ. Ρώμα: «Ὁ Τοπαλτζίκωφ»
«ΒΗΜΑ»	11.11.56	Ἡ ἱστορία τῆς χθὲς ὅπως δὲν ἐγράφη ἀκόμη»
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	13.11.55	Ὁ Φραντζῆς, ἡ Θεσ)νίκη καὶ οἱ Βούλγαροι. Καὶ ἄλλα πολλά, τοῦ ἰδίου, καὶ ἄλλων.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

(Ἑλληνο - Ἰταλο - Γερμανικὸς Πόλεμος)

1. Πρὸ πάσης διατυπώσεως τῶν ἀντιλήψεών μου, ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅπερ ὑπῆρξεν μεγαλειῶδες ἀπὸ ἀπόψεως ὁρμῆς, ἀποφασιστικότητος καὶ πολεμικῆς ἀποδόσεως. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐθαύμασεν ὅλος ὁ κόσμος καὶ τὸ ἐπήνεσαν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιπάλων Ἐθνῶν Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ποιοῦμαι τὴν δῆλωσιν ταύτην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, διότι θὰ ἦταν ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν λάθῃ τινά, πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Διοικήσεων, νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐμείωσαν τὸ συντελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον ἀπὸ ἀπόψεως ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

2. Θὰ ἀρχίσω ἐκθέτων τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου βαρύνοντα τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ λάθῃ:

Α' Περὶ ὁργανώσεως μηχανοκινήτου Μονάδος ἀπὸ καιροῦ εἰρήνης

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ διηυθύνετο κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου, δὲν εἶχε μεριμνήσει νὰ προικοδοτήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ μηχανοκινήτου τινὸς Μονάδος. Ἐννοῶ μηχανοκινήτους Μονάδας τὰ αὐτοκίνητα μέσα μάχης, ὧν ἡ κυριωτέρα μορφή εἶναι τὰ διαφόρου τύπου ἄρματα μάχης. Ὅλα τὰ Βαλκανικὰ κράτη εἶχον ὁργανώσει τοιαύτας Μονάδας. Ἡ Βουλγαρία, τὸ μικρότερον τῶν Βαλκανικῶν, εἶχεν, ἀπὸ καιροῦ, ὁργανώσει Σύνταγμα ἀρμάτων μάχης. Ἡ Ἑλλειψις τοιαύτης Μονάδος εἶχεν ἀποστερήσει τοὺς Ἕλληνας Ἀξιωματικούς νὰ γνωρίζουν τὴν δυναμικότητα τῶν ἀρμάτων καὶ τὴν τακτικὴν αὐτῶν χρησιμοποίησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, πάντες οἱ Ἕλληνες Ἀξιωματικοὶ ἔπασχον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀπροσφόρων δι' ἄρματα ὀρεινῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ ἀδικαιολόγητον ἄρματοφοβίαν, ἣτις εἶχεν ἐπιδράσει οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐπιθετικῆς προχωρήσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλευτικῆς τοιαύτης τῶν τμημάτων μας, πάντοτε

ὁ κατάλληλος, χρόνος, καθ' ὃν δὲν ἐνήργησε στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καρπούμενος τὴν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίδρασιν τῆς νίκης μας διὰ τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ.

2) Ἐξασφάλιςις μέτρων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως:

Τοιαῦτα, ὡς προείπομεν, δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλάς συγχρόνου μορφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ κάπως προσφερομένη Μεραρχία τοῦ Ἰππικοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὐρίσκατο ἐπὶ ἄλλης δευτερευούσης κατευθύνσεως. Βραδύτερον αὕτη δὲν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διότι δὲν ἐδόθη περιστάσις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

3) Ἀνεφοδιασμοί:

Ἦτο γνωστὸν:

— ὅτι τὰ μεταφορικά μας μέσα ἀνεφοδιασμοῦ ἦσαν λίαν περιορισμένα. Μόλις ἐπῆρχουν διὰ τὰς μέχρι μεθορίου ἀνάγκας μας. Πῶς θὰ ἐπελύετο τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τό, ἄνευ διπλοῦ ρεύματος ὁδικὸν δίκτυον τῆς Ἀλβανίας; Μέχρι τῆς γραμμῆς, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν, ἐπελύθη, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐργασίαν τῶν Ἑλλήνων σωφέρ, οἵτινες εἰργάζοντο, νυχθημερόν, ὡς ἄτομα (οὕτως εἰπεῖν κατ' ἀποκοπὴν) καὶ οὐχὶ ὡς ὀργανικὰ τμήματα.

— ὅτι οἱ ἐφοδιασμοί μας ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ εἰς πυρομαχικὰ Πυροβολικοῦ, ἦσαν περιορισμένοι. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἰς τοὺς ἀγῶνας περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἦτο τοιαύτη ἔλλειψις ὁρίδων ὠρισμένου διαμετρήματος, ὥστε διέταξα νὰ μὴ δάλωσιν, ἔστω καὶ ἐὰν δάλλωνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκτὸς ὅταν πλεόν τὰ πράγματα φθάσουν εἰς σημεῖον κρίσιμον.

4) Καιρικὴ κατάστασις:

Ἦτο γνωστὸν εἰς ἅπαντας ὅτι ὁ χειμὼν ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο λίαν δριμύς καὶ ὅτι λίαν ἀνυπόφορος εἶναι ἀπὸ τὸ δεύτερον 10ήμερον Δεκεμβρίου. Δηλαδή δὲν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν παρὰ μίαν ἐβδομάδα ὑποφερτοῦ καιροῦ. Ἐν τούτοις διετάχθη ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων, οὐδεὶς τούτων ἦταν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Πάντοτε καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου μέχρι 12 Δεκεμβρίου, καθ' ὃν δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις. Ἐν τούτοις ὁ Ἀρχιστράτηγος διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ὠρισμένης στρατηγικῆς ἐπιδιώξεως, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ κερδίσῃ ἔδαφος ὅπερ οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν.

Διαπνεόμενος ἐκ τῶν σκέψεων τούτων, ὅταν ὁ Σύνδεσμος τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου Ἀντισυνταγματάρχης Κορόζης ἦλθεν, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς 4ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ο.Μ., ἣν διώκουν τότε, καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου περὶ τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ

ήτο ή ένέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ κύρια αὐτῆς στοιχεῖα, εὐθὺς ὡς συντελεσθῇ ή ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, δὲν θὰ εὐρίσκετο εἰς τήν κατάστασιν νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις, ὧν ή φύσις τῆς μιᾶς ἀντετίθετο εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς ἄλλης. Ἐξηγοῦμαι:

— Ἄν ή Ἄνωτ. Στρατιωτικὴ Διοίκησις, μετὰ τήν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐπεθύμει τήν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ἀπόρριψιν τῶν Ἱταλῶν εἰς τήν θάλασσαν, ἔδει εἰς τὸ προμνησθὲν σχέδιον ἐνεργείας νὰ εἶχε προβλέψει στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καὶ οὐχὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τήν κάλυψιν τῶν ὁδῶν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ. Ἄλλο τὸ ἔν, ἄλλο τὸ δεύτερον. Διαφέρουν καὶ εἰς τήν φύσιν καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ἐνεργείας. Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ περίεργον στρατηγικὴν ἀντίληψιν, διέταξε τήν κάλυψιν κατ' ἀρχὰς τῶν ἄνω ὁδῶν καὶ εἰ-
τα τήν 12ην Δεκεμβρίου, ἤτοι μετὰ 20 ἡμέρας ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ, διέ-
ταξε τήν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφήσας
νὰ ἀπωλεσθῇ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἄνω χρόνος, ὅστις ἐπέτρε-
ψεν ἀνενοχλήτως εἰς τοὺς Ἱταλοὺς νὰ ἐνισχυθοῦν ἐπαρκῶς καὶ ν' ἀνασυντα-
χθοῦν ἐπὶ τῆς ὀργανωμένης τοποθεσίας: θάλασσα — ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑ — ΜΕ-
ΛΙΣΣΟΒΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ΚΑΜΜΙΑ
— Λίμνη ΑΧΡΙΔΟΣ.

Γ' Συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ
ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οἱ παράγοντες μάχης

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τήν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν
τῆς Ἀλβανίας διέταξε χωρὶς νὰ ἐξασφάλισι οὐδένα ἐκ τῶν παραγόντων, οἵτινες
θὰ ἔδιδον τήν ἐπιτυχίαν.

Τοιοῦτοι εἶναι:

1) Παρακώλυσις τῶν Ἱταλικῶν μεταφορῶν ἐν Ἀλβανίᾳ, διὰ τοῦ Ἀδρίας
καὶ διὰ τοῦ Ἀέρος, εἰς θαθμὸν ὥστε αἱ μεταφερθησόμεναι δυνάμεις νὰ μὴ ὑπερ-
βῶσι τήν ἐπιθετικὴν ἰσχὺν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τήν περίοδον τῆς
ἐπιθετικῆς ἐνεργείας του. Οἱ Ἱτατοὶ μετέφεραν ἀπὸ ἀρχὰς πολέμου μέχρι
Μαρτίου 1941:

— Θαλασσίως	560.603	
— Δι' ἀεροπλάνων	70.667	631.270
— Προὑπηρχον	166.000	
Σύνολον		797.270

ἐναντι 360 χιλ. Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ἐγένετο διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος
δὲν ἐξησφάλισε παρὰ τῶν Ἀγγλῶν τήν ἐπέμβασιν τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀερο-
πορίας εἰς θαθμὸν νὰ παρακωλύσουν τὰς μεταφοράς. Ἄλλως, ἄνευ τῆς ἐπι-
λύσεως τοῦ κυρίου τούτου παράγοντος, δὲν ἔδει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτε-
ρικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφοῦ ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, ἄφησε νὰ τοῦ διαφύγῃ

καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς γραμμῆς ΚΑΚΑΒΙΑ ὕψ. 696, ὅποτε ἡνοίγετο πρὸς ἡμῶν, ἀφ' ἐνὸς ἢ πεδιάς τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ ἀφ' ἐτέρου ἢ κοιλάς τοῦ ΔΡΥΝΑ.

Ἡ ἔλλειψις, ὥς προεῖπον, μηχανοκινήτων Μονάδων (ἄρμάτων καὶ αὐτοκινήτων Πυροβολικοῦ) καὶ ἡ ἀδυναμία συγκροτήσεως καὶ ἐτέρων μηχανοκινήτων Μονάδων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων, ἐπὶ ποδηλάτων) διὰ τὰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς μάχης, δὲν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὸ μέσον νὰ κάμη στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιτυχιῶν του. Ἄν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐνηργεῖτο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις διὰ συγχρόνων μέσων ἐκμεταλλεύσεως (Μηχανοκίνητος Μεραρχία ἐξ ἄρμάτων, Πεζικοῦ ἐπ' αὐτοκινήτων, 5—6 Ταγμάτων ἐπὶ ποδηλάτων, Μεραρχία Ἰππικοῦ) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ οὐχὶ τοιαύτη διὰ τῶν κουρασμένων Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι πλέον τῶν 15—20 χιλ. ἡμερησίως, ἀσφαλῶς οἱ Ἴταλοι θὰ εἶχον ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ τουλάχιστον πέραν τῆς γραμμῆς ΕΛΒΑΣΑΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΑΥΛΩΝ πρὶν ἐνισχυθοῦν σοβαρῶς.

Δυνατὸν νὰ σᾶς εἴπουν ὅτι ἐζήτησαν νὰ ἐφοδιασθοῦν δι' ἄρμάτων καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχον. Τοῦτο θαρρύνει τὸ προμνησθὲν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, διότι ὅταν ἐζήτησεν (καὶ ἂν ἐζήτησεν) ἦτο ἀργά. Ὁ πόλεμος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη καὶ οὐδεὶς ἔδιδεν. Ἔδει νὰ εἶχον ἐνωρίτερον φροντίσει, ὅπως τοῦτο ἐπραξάν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Βούλγαροι.

Β' ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ἄνευ προαποφασισμένου σχεδίου ἐνεργείας:

Ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Διοίκησις, διὰ τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον πολέμου, εἶχε μελετήσῃ καὶ προπαρασκευάσῃ ἀμυντικὰς μόνον ἐνεργείας καὶ περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικὰς τοιαύτας εἰς τὴν περιοχὴν IBAN — ΜΟΡΟΒΑ.

Ταύτας διεξήγαγεν καλῶς. Αὗται συνίσταντο:

- Εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν.
- Εἰς τὴν στρατηγικὴν συγκέντρωσιν.
- Τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ.
- Τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ μέχρι μεθορίου.
- Εἰς ἐγχειρήματα διὰ τὴν κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ ἐχθροῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἡπείρῳ δυνάμεών μας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁμοῦ τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τὴν λίαν βραδύτερον (μετὰ 12 ἡμέρων) διάνοιξιν τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΥΝΑ, ἡ Ἀν. Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὸ πρέπον στρατηγικὸν ὕψος καὶ νὰ λάβῃ ἀποφάσεις, θάσῃ σχεδίου ἐνεργείας, ὅπερ ἔδει νὰ εἶχε συντάξῃ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν. Οὕτως, ἂν αὕτη εἶχε συντάξῃ τοιοῦτον σχέδιον ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ καθώριζε, ποῖα θὰ

τὴν διαβιδάση εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, τὴν διετύπωσα ὡς διεβιδάσθη αὐτῷ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 κρυπτογραφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἄνω Ἀντισυνταγματάρχου αὐτολεξεῖ οὕτω:

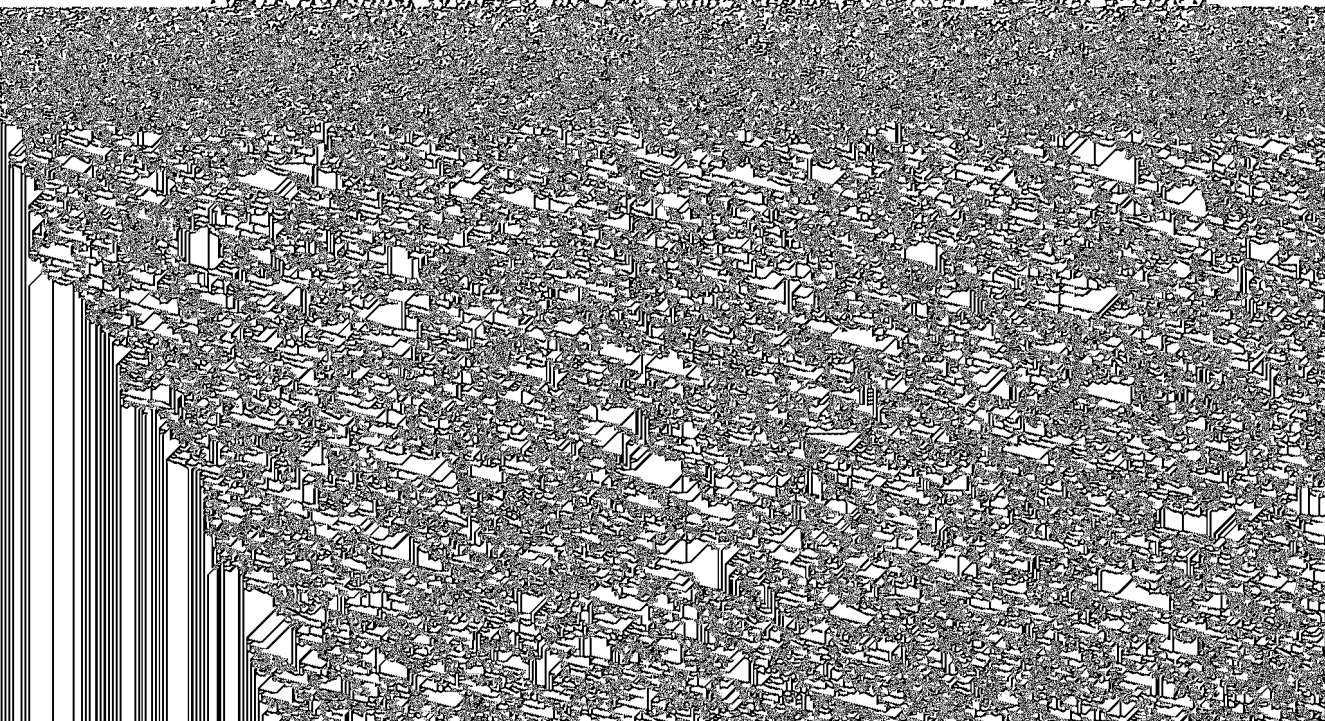
«Ἀντιστράτηγος Κοσμάς μοι διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις τοῦ ὡς ἀκολούθως: Ἐφ' ὅσον ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ προωθηθῶσι ἄνευ διακοπῆς, ὥστε ἀντίπαλος ριφθῇ θάλασσαν, εἴτε λόγῳ ἀνεφοδιασμοῦ εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν (ἀδυναμία περιορισμοῦ ἐνισχύσεως ἐχθροῦ δι' Ἀδρία, καιρικὴ κατάστασις), ἀνάγκη ἐξευρεθῇ ἐδαφικὴ γραμμὴ ἐξασφαλίζουσα ἐξῆς στόπ. Οἰκονομικὴν κατάληψιν στόπ. Βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλούσας ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξῃ καλὴν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὕρισκει ΑΧΡΙΔΑ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ εἶτα πρὸς θάλασσαν, ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς πρὸς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ στόπ. Ἐκτιμᾷ ὅτι ἀπαιτοῦνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ πρὸς διατήρησιν ἄνω τοποθεσίας, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ — ΚΟΝΙΤΣΗΣ πρὸς διαχείμανσιν στόπ. Μεραρχίαι πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ, περιοχὴν ΦΛΩΡΙΝΗΣ δέον συνάμα ὥσιν ἔτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ΑΝΑΤΟΛΑΣ, ἂν ἀνάγκαι πατρίδος ἀπαιτήσωσιν στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διὰ καλὴν στάθμευσιν καὶ πλήρη ἐφοδιασμόν, ὅπως ἡθικὸν διατηρηθῇ ἀκμαῖον στόπ».

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, ὅστις ἔλαβε γινῶσιν τῆς ἄνω ἀναφορᾶς ἐπροτίμησε, παρὰ τὸ δυσμενὲς ἀποτέλεσμα τῆς ἀναλύσεως τῶν στρατηγικῶν παραγόντων, νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐγένετο ἐκδοθεισῶν τὴν 12ην Δεκεμβρίου, τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ὁδηγιῶν του, ὧν τὸ ἐλαττωματικὸν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως κρίνομεν ἀμέσως κατωτέρω:

Δ' Συνέχισις καὶ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων

1) Δὲν ὠρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός!

Ὁ σκοπὸς ἀναμένεται ἀνεκπλήρωτος διὰ τῆς παρατηρηθείσας ἀνταρτικῆς ἐνέπειν θύρας

τας: «... Δὲν ὀρίζεται ὀριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ὄριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις...». Εἰς τὰς δευτέρας γράφει: «... α') ἐκμεταλλεύμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποδλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν, ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...»! Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὀρίζει ἓνα περιωρισμένης ἐκτάσεως τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Σ. (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ), προβλεπτικῶς παρ' ἐμοῦ, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ, εἶχε καταληφθῇ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὁδηγιῶν του. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀρχιστράτηγος:

— Ἀντὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν παλαιὰν τοποθεσίαν,

— Ἡ νὰ ἀχθῇ εὐθέως πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅστις ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ ἀπόρριψις τοῦ ἀντιπάλου εἰς τὴν θάλασσαν, συλλαμβάνει τὴν πρωτότυπον καὶ ἀντιστρατηγικὴν ἸΔΕΑΝ νὰ μὴ κάμῃ οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ προχωρήσῃ ὅσο ὁ καιρὸς τῷ ἐπιτρέπει καὶ νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ ὅπου ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν προχώρησιν, ἐπιδιώκων οὐχὶ τὴν πραγμάτωσιν ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος ἐνόμιζε, τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν!!

Καὶ οὕτω ἐσταμάτησε ἐπὶ τοποθεσίας, οὐχὶ ἐκείνης ποῦ ἤθελεν αὐτός, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτης ποῦ ἤθελεν ὁ καιρὸς καὶ ὁ ἐνισχυθεὶς ἐνδιαμέσως ἐχθρὸς, ἥτοι ἐπὶ τοποθεσίας:

— Ἀπροσφόρου διὰ τὴν διαμονήν, λόγῳ τῶν μεγάλων ὑψομέτρων καὶ τῆς χιόνος.

— Δυσκόλως ἀνεφοδιαζομένης.

— Μὲ διάταξιν λίαν ἀκατανόητον καὶ δαπανηράν εἰς δυνάμεις, διότι τὸ Α' Σ. Σ., ὅπερ διώκουν, εἶχε τὸ ἀριστερόν καὶ τὸ κέντρον του ἔμπροσθεν τοῦ γειτονικοῦ (δεξιὰ) Β' Σ. Σ. περὶ τὰ 40—45 χιλ.

Πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῆς τοιαύτης διατάξεως ἀτόπων (σπατάλη δυνάμεων καὶ ἔλλειψις ἀσφαλείας τῆς διατάξεως), ἐνήργησε σειρὰν τοπικῶν ἐπιθέσεων διὰ τοῦ Β' Σ. Σ. κατὰ ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ καὶ ΣΕΤΕΛΙ, καὶ ἔφθειρε διαδοχικῶς 4—5 Μεραρχίας, ὅχι τόσο ἐκ τῶν μαχῶν, ὅσον ἐκ τῶν χιονοθουελλῶν καὶ κρυοπαγημάτων (ὕψ. 1000—2000 καὶ χιὼν πλέον τοῦ 1½ μέτρου) καταστήσας οὕτω προβληματικὴν, οὐχὶ τὴν ἐπιθετικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμυντικὴν δυναμικότητα τοῦ Στρατοῦ μας.

2) Προικοδότησις κυρίας προσπαθείας

Ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας προικοδοτεῖται εἰς θάρος τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων, δι' ὅ-

λων τῶν μέσων, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτύχη. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α. Π. 13948) 12-12-40 ἡ κατεύθυνσις κυρίας προσπάθειας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὁρίζεται ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὁρίζονται αἱ συνιστώσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, αἵτινες εἶναι:

— Διὰ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ.

— Διὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ: ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἡ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἥτις ἦταν καὶ ἡ κυριωτέρα, δὲν εἶχε προικοδοτηθῇ ἀρχῇθεν (ἀπὸ 12ης Δεκεμβρίου διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων. (Διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασμένους). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἡδυνήθη, ὅταν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περιοχὰς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ (τέλος Δεκεμβρίου) νὰ ἀχθῇ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΤΕΛΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτυχίας θὰ ἦταν τεράστιον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων (τέλος Μαρτίου) ἐπέτυχε τοῦτο, καίτοι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, διότι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλλόντως καὶ ὁ χειμῶν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

3) Γενικὴ μορφή τῆς διατάξεως καὶ τρόπος ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ γενικὴ μορφή τῆς διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦταν περισσότερον ἀμυντική, αἱ δὲ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἦσαν ἐκτὸς καὶ μακρὰν τῶν κατευθύνσεων τῆς πιθανῆς ἐνεργείας των. Οὕτω ἐδίδετο εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, ἵνα συνεχίσῃ τὴν ἐνέργειάν του εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ ἢ Vη Μεραρχία, ἥτις ἦταν ἀμέσως Νοτίως ΚΟΡΥΤΣΑΣ. Αὕτη διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ ταχθῇ ἐναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ της, ἔδει νὰ κινηθῇ πεζῇ, τουλάχιστον 25—30 ἡμέρας! Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ δι' ἄλλους παρητήθη ταύτης ὑπὲρ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ὁ τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἐφεδρείας ἦταν πάντοτε, ὁ δι' ἀντικαταστάσεως τοιοῦτος καὶ οὐχὶ ὁ δι' ὑπερπηδήσεως, πρὸς μὴ ἀπώλειαν χρόνου καὶ μὴ διακοπὴν τῆς ἐνεργουμένης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ κατὰ τὴν α' περίοδον εὐρέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ δεξιὸν διὰ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν. Πιθανῶς ἡ ἀνάγκη τῆς ἄρσεως τοῦ θύλακος ΠΙΝΔΟΥ νὰ τὴν ἔφερε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τούτων.

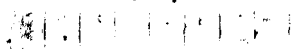
4) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, οὔτε κατὰ τὴν α' περίοδον οὔτε κατὰ τὴν β' τοιαύτην, καθ' ἃς ἐγκατέστησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὸν Σ.Δ. εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ. Ὅταν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ κατέλαμβανε τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν του, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος (Β' περίοδος, συνέχισις ἐπιχειρήσεων), τὸ Β' Σ. Στρατοῦ, δι' οὗς λόγους προεκθέσαμεν, ἔμει-

γεν ἐπὶ τῶν παλαιῶν θέσεων ἐπὶ σειρὰν 10ημέρων, τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως οὔτε ὕλικῶς οὔτε ψυχικῶς βοηθησάσης τοῦτο.

5) Συνεργασία Στρατοῦ ξηρᾶς καὶ ἀέρος.

Κατ' οὐσίαν οὐδέποτε ὑπῆρξεν τοιαύτη. Ἀεροπορία συνεργασίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Στρατῷ δὲν ὑφίστατο. Τὰ παλαιὰ ἀεροπλάνα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ τοιαῦτα μάχης ἦσαν τόσον ὀλίγα, ὥστε οὔτε διὰ τὰς κυρίας ἀποστολάς των ἐπῆρκουν. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μαζί μας. Ἡρέσκετο εἰς προσβολὰς μεμακρυσμένων στόχων.

Δ' Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος, δάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξῃ σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἂν τὰ μέσα του τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀπορρίψῃ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔδει νὰ διατάξῃ, οὐχὶ τὴν κατάληψιν τῆς ὁδοῦ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἅμεισον ἐκ μετὰ λλεῦσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, δάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α' ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐκμεταλλεῦμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῶ διὰ τοῦ κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐδραιωθῇ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, πρὸ πάσης ἀποτελεσματικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας. Ἀριστερά (Νοτίως ΑΩΟΥ) κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκατοικονομιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΨΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικά καὶ ἐπιδοθητικά τῆς εἰς τὸ κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπάθειας. Κυρία κατεύθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΑΥΧΗΝ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

6' ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ:

— Ἐκμετάλλευσις κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρά κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑΣ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποδοθήσιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρίσις ὅλου τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῇ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσις εἴτα πρὸς Τίρανα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προώθησις τοῦ κέντρου.

γ' ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ: 5 Μεραρχίαι (I, II, III, XI, XV) καὶ Μεραρχία Ἰππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης: 2 Μεραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ: 4 Μεραρχίαι (X, IX, XIII καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία: Ὑπόλοιποι 2—3 Μεραρχίαι.

Σημείωσις:

— Αἱ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπεπονημένοι καὶ μὲ ἥθικόν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπάθειας, ἦσαν κατεστραμμένοι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ε' Σχέσεις Ἀρχιστρατήγου καὶ πρῶτου πρυγοῦ Μεταξᾶ

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀντὶ τῆς ζήτησης, μετὰ τὸν καθορισμὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ τοῦ πολέμου, ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερος εἰς τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶχε γίνει ὑποχείριος τοῦ πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ. Μέχρι τοῦ μετώπου ἔφθανον αἱ πληροφορίες ὅτι ὁ διευθύνων νοῦς τῶν ἐπιχειρήσεων ἦταν ὁ Μεταξᾶς. Διεδίδετο ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐξηναγκάζετο νὰ ἔχῃ Σ. Δ. τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ δύναιτο τὸ περιβάλλον τοῦ Μεταξᾶ νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν τὰς ἄνω διαδόσεις. Φυσικὸς Σ. Δ. τοῦ Γενικοῦ Στρα-

τηγείου ήταν, κατά την α' περίοδο, ή Λάρισα και κατά την β' ή Λάρισα ή τα Ίωάννινα. Εὐνόητον τυγχάνει διὰ τοὺς μορφωμένους Στρατιωτικούς ὅτι ὁ Μεταξᾶς δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, διότι δυνατόν νὰ κατεῖχεν ἀκόμη τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τῆς Στρατηγικῆς, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ἐφαρμογὴν ταύτης ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ τὴν γνωρίζῃ, διότι καὶ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐφαρμογὴ τῆς Στρατηγικῆς συνδέεται ἀρρήκτως καὶ μὲ τὴν ΤΑΚΤΙΚΗΝ, τῆς ὁποίας αἱ μέθοδοι ἐνεργείας, ἡλλοιώθησαν καὶ ἄλλοιοῦνται διαρκῶς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς νέων μέσων μάχης καὶ τῆς θελιώσεως τῶν παλαιῶν, μεταβολὰς αἰτινες ὁ Μεταξᾶς, μακρὰν τοῦ στρατεύματος ἀπὸ 25ετίας, δὲν ἐγνώριζε οὔτε ἡδύνατο νὰ παρακολουθῇ. Ἄλλ' ὅλα ταῦτα ἐγένοντο διὰ πολιτικούς λόγους πρὸς ἀποθέωσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ. Πάντως, ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος μοὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἐνώπιον τῶν Ἀντιστρατῆγων Πιτσίκαι καὶ Τσολάκογλου ὅτι θὰ παραλάβω τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, τῷ εἶπον: «Νὰ φύγω ἀμέσως». Μοῦ ἀπήντησεν: «Ὁχι, θὰ διατάξω ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας». Ἦθελε, φαίνεται, καὶ τὴν μεταβολὴν ταύτην νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀναχώρησίς μου ἐπεβραδύνθη ἐπὶ 7—8 ἡμέρας. Τίνα ρόλον παίζει, ἔστω καὶ 8 ἡμερῶν βραδύτης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, δύναται πᾶς τις νὰ ἐκτιμήσῃ.

ΣΤ' Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν νίκην

Ὅταν κατὰ τὴν 5ην Μαρτίου 1941, διαφωνήσαντες πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας ἔγαντι τῶν Γερμανῶν, τῷ ἔλεγον μεταξὺ ἄλλων ὅτι εἶναι πολὺ ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ν' ἀφήσῃ μετὰ τόσους ἀγῶνας του, νὰ χαθῇ ἡ τόση ἐπιτυχία του, μοῦ εἶπεν: «Τί νὰ κάμωμεν; Μήπως ἡλπίζαμε νὰ νικήσωμεν τοὺς Ἰταλοὺς». Τῷ ἀπήντησα: «Ἀπορῶ Κε Ἀρχιστράτηγε πῶς ἐνικήσαμεν ἀφοῦ ἐσεῖς ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην! Ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς Καβάλαν διοικῶν τὸ Δ' Σ. Στρατοῦ, ὅπου ὅταν εἶδα ὅτι οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἡδυνήθησαν μὲ ὅλον τὸν αἰφνιδισμὸν ποὺ ἐπέτυχον νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰς κυρίας κατευθύνσεις ΦΛΩΡΙΝΑΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ ΙΩΑΝΝΙΝΑ εἶπα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖόν μου: «Θὰ τοὺς ἀνασχέσωμεν». Καὶ ὅταν εἶδα ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἀεροπορία δὲν ἐπέτυχε τίποτε σοβαρὸν κατὰ τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας καὶ τῆς συγκεντρώσεώς μας, εἶπα: «Θὰ τοὺς νικήσωμεν». Καὶ σᾶς ἐζήτησα νὰ σταλῶ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, καὶ ἐσεῖς Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην»;

Ζ' Μὴ χρησιμοποίησις τῶν στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου ὑπὲρ τῆς ἀνασχέσεως τῶν Γερμανῶν

Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις (5—6 Μαρτίου) συνεργασίαν καὶ διαφωνίαν μας πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον, ἥτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποστράτευσίν μας

τῷ εἶπον: «Νὰ κάμψῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀλθανικοῦ μετώπου καὶ νὰ φέρῃ πάραυτα τὰς στρατηγικὰς ἐφεδρείας εἰς τὸν χώρον ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑ — ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἵνα τὰς χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν ὁμαλὴν κάμψιν (σύμπτυξιν) τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς τοποθεσίαν Ὀλύμπου ἢ καὶ ἀνάλογα πρὸς τὰς περιστάσεις». Μοῦ ἀπήντησεν: «Κάτι τέτοιον μελετᾶται καὶ θὰ γίνῃ». Δὲν ἔγινε τίποτε. Ἦδύνατο νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ Ἀλθανικοῦ μετώπου:

— Τὴν IVην Μεραρχίαν (9 Τάγματα).

— Ἐκ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἄλλα 9 Τάγματα.

— 7—8 Ὅμάδας Ἀναγνωρίσεως, ἥτοι ἐν συνόλῳ 20—25 Τάγματα, ἅτινα μὲ τὰς 4 Μεραρχίας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, τὰς δύο Μεραρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ (XI καὶ XII), ὥς καὶ τὰς 2½ Ἀγγλικὰς Μεραρχίας, θὰ παρουσίαζον σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΟΛΥΜΠΟΥ.

Ἀπαντα ταῦτα ἐλέγοντο καὶ ὑπεδεικνύοντο τὴν 6ην Μαρτίου, ὁπότε ἡ Σερβία δὲν εἶχε καθορίσει τὴν τηρητέαν στάσιν τῆς. Βραδύτερον ὅταν ἐξηλθεν ὑπὲρ τοῦ ἄξονος καὶ εἶτα διὰ πραξικοπήματος, ἐτάχθη κατὰ τοῦ ἄξονος, θὰ σᾶς εἴπουν δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν ἄνω ὑπόδειξιν:

α') Διότι αἱ ἄνω ἐφεδρεῖαι ἀπερροφήθησαν λόγῳ τῶν Ἰταλικῶν ἐπιθέσεων. Δὲν εἶναι ἀκριβές. Αἱ Ἰταλικάι ἐπιθέσεις, ἀποκρουσθεῖσαι, ἐτελείωσαν τὴν 10 — 15ην Μαρτίου, καὶ αἱ ἐφεδρεῖαι ὑφίσταντο ἀνέπαφοι καὶ χρόνος ὑπῆρχε διὰ τὴν μετακίνησίν των, περίπου εἰς (1) μὴν (μέχρι 5 Ἀπριλίου).

β') Ὅτι ἐμελέτουν κοινὰς μετὰ τῶν Σέρβων ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Ἀλβανίας, ἀπωθοῦντες τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀφελεστέρα σύλληψις δὲν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ. Οἱ Σέρβοι, προσβεβλημένοι πανταχόθεν, εὐρίσκοντο ἀπὸ στρατηγικῆς καταστάσεως εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν. Οὐδεμίαν στρατηγικὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν ἦταν δι' αὐτοὺς ἀσφαλής, διότι πανταχόθεν περιεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των. (Ἐκ Βορρᾶ ὑπὸ Γερμανῶν — Οὐγγρων καὶ μὲ τὴν Κροατίαν ἀμφίβολον, ἐξ Ἀνατολῶν ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων, ἐκ Νότου δὲν εἶχαν περιβληθῇ, ἀλλ' ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἀσθενὴς κατεύθυνσις τῆς κοιλάδος ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς ΔΟΪΡΑΝΗΝ καὶ ΓΕΥΓΕΛΗΝ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, πρὸς Δυσμὰς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν μὲ τὴν ΔΑΛΜΑΤΙΑΝ ἀμφίβολον — ὥς καὶ τὴν ἐχθρὰν πρὸς αὐτοὺς θάλασσαν τοῦ Ἀδρία), εὐρίσκοντο, ὥς εἰς ἓν μέγα ΣΕΔΑΝ μὲ ἐπιστράτευσιν ἀτελῇ. Ἡ μόνη τοποθεσία, κατ' ἐμέ, ἣτις παρεῖχε στρατηγικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐξησφάλιζε τοὺς ἀνεφοδιασμούς, εἶναι: ΔΙΒΡΗ — ΣΚΟΠΙΑ — ΑΕΙΟΣ — ΔΟΪΡΑΝΗ — ΜΠΕΛΛΕΣ — ὀχυρωμένη Ἑλληνικὴ τοποθεσία. Ἀλλ' ἦταν δυνατόν νὰ καταληφθῇ ἡ γραμμὴ αὕτη ἐγκαίρως; Ἦταν δυνατόν οἱ Σέρβοι νὰ ἐγκαταλείψουν ἀμαχητὶ τόσον πάτριον ἔδαφος; Διὰ τοὺς ἄνω λόγους καὶ διελύθησαν σχεδὸν ἄνευ μάχης. Κατὰ συνέπειαν ἀντὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ προτείνῃ εἰς τὸ Σερβικόν, δι' ἐνὸς Σέρβου Ὑποστρατήγου τὴν τελευταίαν σιγμὴν, κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔδει νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ προτείνῃ κοινὴν ἐνέργειαν πῶς θὰ ἀντιμετωπίζετο. ὁ ἰσχυρότερος ἐχθρὸς, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὰς στρατηγικὰς ἀρχάς, ἥτοι οἱ Γερμανοὶ καὶ εἶτα τὰ

ἄλλα (ἢ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν) ἦτο πράξις εὐκολος. Ὑπελογίσθη πόσος χρόνος ἀπητεῖτο νὰ ριφθοῦν οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὴν θάλασσαν; Τουλάχιστον εἰς μὴν καὶ ἄλλαι 40—50 ἡμέραι νὰ ἐπανέλθῃ ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ Φλωρίνης μέχρις Ἀξιοῦ καὶ ἴσως Ἀνατολικώτερον. Ἐχρειάζοντο ἐν συνόλῳ 2½ μῆνας. Κατὰ τοὺς 2½ τούτους μῆνας πῶς θὰ συνεκρατεῖτο ὁ Γερμανικὸς ὄγκος, ἔτοιμος ἀπὸ παντοῦ καὶ ἰδίως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς Θεσσαλονίκην ἢ ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Μοναστήρι — Κορυτσάν, διὰ νὰ κόψῃ καὶ τὰς ἐκ Νότου συγκοινωνίας τῶν Σέρβων καὶ διὰ νὰ διαρρήξῃ τὴν ἀπὸ Αἰγαίου μέχρις Ἀδρίας Ἑλληνικὴν παράταξιν; Τί τὴν ἠθέλαμε τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιτυχίαν ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀφοῦ θὰ παρὰ δίδαμε ὄχι μόνον τὸ πλευρόν, ἀλλὰ καὶ τὰ νῶτα εἰς τὸν Γερμανικὸν ὄγκον;

Ἡ τοποθεσία ΒΑΡΝΟΥΣ — ΒΕΥΗ — ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ ἔδει νὰ ἐγκαταληφθῇ, εὐθὺς μόλις ἐσημειώθησαν Γερμανικὰ ἄρματα εἰς περιοχὴν ΒΕΛΕΣΣΩΝ καὶ ἐκεῖθεν διὰ στενοῦ ΜΠΑΜΠΟΥΝΑΣ πρὸς ΠΕΡΛΕΠΕΝ. Ἄν τοῦτο ἐγένετο καὶ διετίθεντο κατὰ γενικὴν τοποθεσίαν ΚΑΣΤΟΡΙΑ — ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἡ σύμπτυξις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐγένετο ὁμαλῶς καὶ ἡ τοποθεσία τοῦ Ὀλύμπου θὰ ἀνθίστατο ἀρκετὰ σοβαρῶς.

Ἄφησαν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, ὅταν οὗτος ἀπὸ 15 Ἀπριλίου μέχρι συνθηκολογήσεως ἡγωνία, ἄνευ ὁδηγῶν καὶ ἄνευ ἠθικῆς προσωπικῆς ἐνισχύσεως. Ἐδει ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ προωθηθῇ πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἢ πρὸς ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΝ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσωπικῶς πᾶν ὅ,τι ἐπέβαλον αἱ περιστάσεις. Ἄντὶ τούτου ἔμεινεν ἐδῶ, μὴ δυνάμενος νὰ πάρῃ καμμίαν ἀπόφασιν. Πολλοὶ τὸν εἶδον κλαίοντα. (Πολιτευόμενος Δεληγιάννη) Ἀρχιστράτηγος κλαίων!! ἀντὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐφ' ὅλων διὰ τῆς ψυχραιμίας του!!!

Ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας μας τῶν ὀλίγων Ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἐνῶ οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν ὑπὲρ ἡμῶν στρατιωτικῶς. Κατὰ τὴν συζήτησίν μας τῆς 6ης Μαρτίου τοῦ εἰπα: «Διατί δέχεσθε τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ἀγγλῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας μας κατὰ ξηρὰν, ἐνῶ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς σώσουν;» Ἀφῆσε νὰ κτυπήσωμε μόνοι μας, τοὺς Γερμανοὺς. Ἐτσι ἢ ἔτσι χαμένοι εἴμεθα. Τουλάχιστον πολεμοῦντες μόνοι μας θὰ ἔχωμε νὰ κερδίσωμε πρῶτον ὅτι δὲν θὰ δύναται ὁ Χίτλερ νὰ λέγῃ ὅτι εἰσήρκετο εἰς τὴν χώραν μας διὰ νὰ κτυπήσῃ ὄχι τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τοὺς Ἀγγλους καὶ δεύτερον ὅτι ἡ Ἱστορία θὰ ὁμιλήσῃ λίαν εὐφρόνως ὑπὲρ ἡμῶν, διότι μικροὶ ὄντες, ἐπολεμήσαμε, χάριν τῆς ἀνεξαρτησίας μας, κατὰ δύο μεγάλων αὐτοκρατοριῶν». Οὗτος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε ἐπ' αὐτοῦ, διότι δὲν μπορούμε νὰ ἐγκαταλείψωμε τοὺς ἤδη ἀποδιδοσθέντας συμμάχους μας Ἀγγλους.

Ἡ Ἀνάμιξις ἀνευθύνων παραγόντων εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐδέχετο τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ. Τούτου ἀποθανόντος τὸν ἀντικατέστησεν

ὁ μυστικὸς σύμβουλός του Διάκος. Ὁ Συνταγματάρχης Γρηγορόπουλος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας πρὸς λήψιν ὁδηγιῶν, μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἰς τὸ σχετικὸν Συμβούλιον παρέστη ὁ Διάκος, λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις.

Θ' Λοιποὶ ὑπεύθυνοι

Οἱ λοιποὶ στρατιωτικοὶ ὑπεύθυνοι ἐμφαίνονται εἰς τὴν ἔκθεσιν τὴν συνταχθεῖσαν σχετικῶς μὲ τὴν στρατηγικὴν διεύθυνσιν τῶν πολέμων 1940—1941 ὑπὸ τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ III Γραφείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Κιτριλάκη καὶ Δόδα.

Σχετικῶς παραπέμπω:

α') Εἰς τὰς σελίδας 34, 37, 44, 54, 60 καὶ 61.

β') Εἰς τὰς σελίδας 58, 61, 62, 65, 80 καὶ 81.

γ') Εἰς τὰς σελίδας 74, 75, 81, 97.

Μάϊος τοῦ 1941

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ ως συνταγματάρχης.

ΚΩ Α. Παπάγου, Αρκαδίου

Τ.Τ. 526 - 14-11-40.

Δ. ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Κύριε Αρχιβερέγγε.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Επειδή έναντι του Δ' Σώματος Στρατού,
όσοι ήδη διοικώ, δυνατόν να μη παρουσιασθῇ
περίπτωση πολεμικῆς ἐνεργείας, λαμβάνω τινὲς
μὲν ναύτας παραμαρτυρῶντες, αὐτὸν νῦν ἢ ἐκείνους
δυσκοινοῦσαν, ἐν τῇ πρὸς τὴν Αθηνῶν μερῇ,
ἢ) ἁπλοῦς αἰτέσει τὸν βρεγματὴν μου, με
χρησιμοποιοῦντες ἐν τῷ μετώπῳ τούτῳ.

Κυβερνῶ 14-11-40

Εἰς ἀντιδοχάτω

Π.β. παραμαρτυρῶντες, καὶ συγχωροῦντες τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δ' Σ
στὰς ἐνδοχὰς τοῦ στρατοῦ αἰτούμενον, οὐ ἐξουσιοδοτοῦντες

Γράμμα τοῦ ΚΟΣΜΑ πρὸς τὸν Παπάγο, γραμμένο στὶς 14 Νοεμβρίου 1940 ἀπὸ τὴν Καβάλα.

Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ ὡς εὐέλπης.

Φίλε κ. Καλλιάντση
ὡς ἀρχιῶτης εἰς ὅσας τὰς πο-
λεμικὰς χρῆσιμον διακρίσεις
Πατρὶδος καὶ ἀπὸ τῶν 1912
μέχρι τῶν 1950 ἔκανα τὸ πλε-
ονεκτικὸν χρῆμα μου. Ἐκ τῶν
κεκτητῶν τῶν ὅλων ἔλαβον καὶ
πρὸς καὶ τὸν ποσοστὸν τῶν
ἔργων αὐτῶν.

Μ' ἀγάπην

Γ. Κοσμά

Ἀθήναι

Μαῖος 1950

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Ι. Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δι' ἐπιχειρήσεις πρὸς Αἴγυπτον ἢ Μέσσην Ἀνατολήν ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ ἀρίστην βάσιν συγκεντρώσεως ἢ ἐξορμήσεως, ὥς καὶ τὸ ἐγγύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καταφύγιον διὰ πάντα ὑποχρεωμένον, βίᾳ, νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς ἄνω χώρους (Αἴγυπτον καὶ Μέσσην Ἀνατολήν). Κατὰ συνέπειαν ἡ Ἀγγλία, ἐφ' ὅσον, ἀπὸ μακροῦ εὕρισκετο εἰς τὰς ἄνω χώρας, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κύπρον εἰς Ἕλληνας ἢ Τούρκους, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξησφαλίζοντο αἱ ὡς ἄνω ἀνάγκαι τῆς εἰς ἐνδεχομένης στρατιωτικᾶς ἐπιχειρήσεως. Ὅταν ἤρξατο τὸ Κυπριακὸν ζήτημα διὰ δηλώσεων ἐν Κύπρῳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ἀπὸ τὸ 1954 δι' ἀνταρτικῶν ἐνεργειῶν ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ, ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχεν ἀποχωρήσει οὔτε ἀπὸ τὴν Μέσσην Ἀνατολήν, οὔτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον (Σουέζ). Καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ Κύπρου ἄνευ ἐξασφαλίσεως στρατιωτικῆς:

— Τῶν ἐκεῖθεν ἐξορμήσεών της διὰ τοὺς ἄνω χώρους ἢ,

— Τῆς καταφυγῆς της εἰς Κύπρον διαίως πιεζομένη ἐκ τῶν ἄνω χωρῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ τῆς περιόδου ἐκείνης δὲν ἐξησφάλιζεν εἰς Ἀγγλίαν ἀρκοῦσαν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τῶν ἄνω ἀναγκῶν της. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία ἐπενόησε τὴν διπλὴν συγκυριαρχίαν τῆς Κύπρου, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν αἱ ὡς ἄνω στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι της ἠπειλοῦντο, νὰ ἐπιτυγχάνῃ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς της ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς τῶν ἀντιμαχομένων τὴν ἐσαιεῖ ἐκεῖ παραμονήν της.

ΙΙ. Πῶς οἱ Ἀγγλοὶ ἐπέτυχον τὴν ἄνω ἐπίδωξίν των, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου

α) Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ (Κωνσταντινούπολις — Σμύρνη).

6) Ἐγκατάλειψις τοῦ περιπτέρου τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Διεθνῇ Ἐκθεσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ Τούρκου προξένου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς βόμβας.

γ) Βόμβα εἰς τὸ Προξενεῖον ἐν Τουρκίᾳ.

δ) Σύλληψις Τούρκου φοιτητοῦ ἐκ Κομοτηνῆς καὶ φυλάκισις του ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ε) Συνάντησις Καραμανλῆ μετὰ Τούρκων ὑπουργῶν εἰς ἐγκαίνια γεφύρας Ἐδρου ποταμοῦ.

στ) Θάνατος Στρατάρχου Παπάγου, Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος.

η) Ἀνοδος Καραμανλῆ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν.

ζ) Ἀπώλεια τῆς Κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς προσαρτήσεώς της εἰς τὴν Ἑλλάδα (Σύμφωνον Ζυρίχης).

Τὰ ἄνω γεγονότα θ' ἀναπτύξωμεν ἐν περιλήψει καὶ μόνον ἐκτεταμένως ἐκείνα ἐκ τούτων εἰς α', ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, ἔλαβον προσωπικῶς μέρος, ἢ ἔσχον προσωπικὴν ἀντίληψιν.

Λογ. Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ

Πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως εὐνοϊκῆς ὑπὲρ τῶν Ἀγγλῶν ὑπέδειξαν οὗτοι εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν δημιουργίαν ταραχῶν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐνωθῇ ἡ Κύπρος μετ' αὐτῆς εἰς θάρος τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἐν Κύπρῳ Τουρκικῆς μειονότητος, καίτοι ἡ Τουρκία διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Γενεύης εἶχε παραιτηθῇ πάσης ἀπαιτήσεώς της ἐπὶ τῆς Κύπρου. Αἱ ταραχαὶ αὗται, ἐκδηλωθεῖσαι εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας, ἦσαν ἀπειλητικώτεραι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην. Πάντως ἦσαν ἐκδηλωτικαί, χωρὶς νὰ ἐνεργηθῇ φόνος ἐπὶ ὁμογενῶν.

Βον Ἐγκατάλειψις ὑπὸ Τούρκων τοῦ περιπτέρου των ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐκθέσει Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ προξένου της πρὸ ἐκρήξεως βόμβας

Τὸ Τουρκικὸν περίπτερον Θεσσαλονίκης ἐγκατελείφθη χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῶ, ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, περὶ τῆς ἐγκαταλείψεώς του οὔτε παρὰ τοῦ Τούρκου προξένου, ὅστις, ἄλλως τε, εἶχε ἀναχωρήσει πρὸ διημέρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὔτε ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως.

Πληροφορηθεὶς ἐγκατέστησα παρ' αὐτῷ φρουρὰν πρὸς ἀποφυγὴν κλοπῶν ἢ ἄλλων ἐκνόμων πράξεων καὶ οὐδέν, πράγματι, ἐσημειώθη.

Ὁ πρόξενος τῆς Τουρκίας δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τοποθετήσεως τῆς βόμβας εἰς τὸν περίβολον τοῦ Προξενείου (πρώην οἰκία Κεμάλ) εἶχεν ἀναχωρήσει

διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀπαντήσας εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ γείτονός του παντοπώλου, ὅτι φεύγει «διότι θὰ ἐπακολουθήσουν πολὺ σοβαρὰ γεγονότα».

Γον Βόμβα εἰς τὸ Τουρκικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης

Τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸν χώρον τῆς περικαύστου ἄλλοτε ζώνης καὶ τὸ κτίριον εἶναι ἡ ἄλλοτε οἰκογενειακὴ οἰκία τοῦ Κεμάλ. Αὕτη ἐρειπώδης οὔσα, ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἢ τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης καὶ ἐδωρήθη εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ κατοικήσεως τοῦ Κεμάλ. Ἦμουν ἐπιτελάρχης τότε καὶ παρέστην εἰς τὴν παράδοσιν τῆς οἰκίας εἰς τὸν Τοῦρκον πρόξενον. Τὸ οἶκημα περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ μανδροτοίχου, ἀρκετοῦ ὕψους, σχηματίζων περὶ τὴν οἰκίαν εὐρείαν αὐλήν.

Πρὸς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ταύτης εὐρέθη ἡ βόμβα. Ἐπεσκέφθην ὁ ἴδιος τὸ μέρος καὶ ἐξήτασα τὴν θέσιν, τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκρήξεως καὶ τὰ ἀποτελέσματά της. Ἡ βόμβα ἦταν Ἀγγλικῆς κατασκευῆς καὶ προελεύσεως. Μάλιστα τοιαῦται εἶχον δοθῇ ἄλλοτε καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ἀπὸ σκοποῦ ἐγένετο τοῦτο, ἵνα δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι οἱ Ἕλληνες τὴν ἔθεσαν.

Ἡ βόμβα εἶχε δημιουργήσῃ κάθετον περίπου σκάμμι, ἀπόδειξις ὅτι αὕτη εἶχε τεθῇ ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δὲν εἶχε ριφθῇ ἐκ τῆς, ἐκτὸς τοῦ περιβάλλου τῆς οἰκίας, ὁδοῦ, πρᾶγμα ὅπερ, ἂν συνέβαινε, τὸ σκάμμι θὰ ἦτο ὀριζόντιον, τὰ δὲ θραύσματα θὰ ἄφηναν ἵχνη ἐπὶ τοῦ ἐναντι τοίχου τοῦ Προξενείου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρμοδίων ἀξιωματικῶν συνεπέρανε περίπου τὰ ἄνω καὶ ὑπέβαλε σχετικὴν ἔκθεσιν, σταλεῖσαν εἰς τὴν ἀρμοδίαν δικαστικὴν ἀρχήν.

Δον Σύλληψις Τοῦρκου φοιτητοῦ

Κατὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνακρίσεων κατεδείχθη ἡ ἐνοχὴ ἐνὸς Τούρκου ἐκ Κομοτηνῆς διὰ τὴν βόμβαν τοῦ Προξενείου, ὅστις καὶ προεφυλακίσθη ὑπὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς. Παρέμεινεν ἐν προφυλακίσει μέχρι καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως Καραμανλῆ. Ὀλίγον χρόνον, ὑπουργοῦντος ἐν Β. Ἑλλάδι τοῦ κ. Δημ. Μπαμπάκου, οὗτος ἀπελύθη, διαφυγὼν εἶτα εἰς Τουρκίαν, ὃ δὲ εἰσαγγελεὺς κατὰ τὰς ἀνακρίσεις κ. Παναγιωτόπουλος μετετέθη ἀλλαχοῦ.

ΑΛΛΑ ΘΑ ΝΙΚΗΣΩΜΕΝ....

Ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν πλέον δραματικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ὁποίαν ἔζησεν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπίνη γενεά, διαρκοῦντος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ἔδωκε τὰ πάντα διὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον καὶ τὰς ἀκαταλύτους ἠθικὰς ἀξίας. Ἐβोधήθησε τὴν πολεμικὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν, ὅσον οὐδὲν ἄλλο ἔθνος.

Εἰς τὰς μεγάλας στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἀποδίδεται ἡ βαθύτερη μορ-

φή τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀπεδείχθη τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπεδείχθη, κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, «ὅτι ἡ μεγαλωσύνη εἰς τὰ ἔθνη δὲν μετριέται μὲ τὸ στρέμμα. Μὲ τῆς καρδιάς τὸ πύρωμα μετριέται καὶ τὸ αἷμα». Ἡ ἀναδρομὴ μὲ γενικωτάτας γραμμῆς εἰς γεγονότα, τὰ ὁποῖα περισσότεροι τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων τὰ ἔζησαν, ἴσως δὲν εἶναι ἄσκαπος κατὰ τὴν ἐποχὴν, ὅτε ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία, ἀρνεῖται νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρον.

— Δι' ὅλους τοὺς συμμάχους μας, δι' ὅλους τοὺς ἐλευθέρους ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἰδιαίτερως διὰ τοὺς Ἀγγλους, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι εἰς τὴν πλεον δραματικὴν καμπὴν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ὅτε ἡ ἰσχυρὰ στρατιωτικῶς Γαλλία διαβρωμένη ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας, εἶχε κεραυνοβόλως καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία νυχθημερὸν ἀπὸ ἀέρος ἐβομβάρδιζετο, ἡ Ἑλλάς νικήσασα τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσολίνι, ἔδωκεν εἰς τὸν τρομοκρατημένον ἐλεύθερον κόσμον τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ τῆς Νίκης.

Ἀμέσως ἔπειτα ἡ Ἑλλάς, ἀντισταθεῖσα κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Χίτλερ, ἐπεβράδυνε τὴν κατὰ τῆς Ρωσίας ἔναρξιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως, μὲ ἀποτέλεσμα τελικόν, τὴν ἀποτυχίαν της.

Τοῦτο, ἄλλωστε, συνάγεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημά Γερμανικὰ καὶ Ἰταλικά στοιχεῖα, ὅσα εἶδον μεταπολεμικῶς, τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Εἶναι ἡ ὁμολογία τῶν ἡττημένων καὶ δι' αὐτὸ ἔχει μεγάλην ἀξίαν.

Καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἐθνικὴν ἐξόρμησιν, τὴν παγκοσμίως, θαυμασθεῖσαν, ἡ Ἑλλάς κατελήφθη ἀπὸ τρεῖς κατακτητάς, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς ψυχικῶς ἀδούλωτης Ἑλληνικῆς γῆς, ἐφούντωσεν ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις, εἰς δὲ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ τμήματα Στρατοῦ, Στόλου καὶ Ἀεροπορίας ἐμάχοντο ἡρωϊκῶς, μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

Ἡ ἀδούλωτος, ψυχικῶς, Ἑλλάς, μαχομένη διὰ τὴν τιμὴν, ἔδωκε τὴν Νίκην.

Ἐδωκε τὴν νίκην, ἀλλ' ἔγινε ὀλοκαύτωμα.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ΟἴΝΡΑ, αἱ εἰς ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις ἀπώλεια Ἑλλήνων ἐκ τῶν πάσης φύσεως πολεμικῶν αἰτιῶν, ἀναλογικῶς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πάσης ἄλλης ἄλλης συμμάχου χώρας.

Αὗται ὑπερβαίνουν τὰ 7% τοῦ πληθυσμοῦ της, ἐνῶ αἱ ἀπώλεια τῶν Ρώσων, μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἐρχομένων, κατὰ τὴν αὐτὴν στατιστικὴν, μόλις ὑπερβαίνουν τὰ 2%.

Αἱ μυριάδες τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων, ποὺ ὑπῆρξαν οἱ πραγματικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Αἱ ἑκατοντάδες τῶν χωριῶν, ποὺ ἐκάησαν, αἱ τραγικαὶ περιπέτειαι ἀπὸ τὰς ὁποίας διήλθε τὸ ἔθνος, ἀποτελοῦν μίαν ἐποποιίαν ἀσυνήθους ἐμφανίσεως καὶ ὕψους.

Ἡ Ἑλλάς ἔδωκε διὰ τοὺς συμμάχους της, ἔδωκε διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ἔδωκε διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς τὰ πάντα.

Ἀλλὰ ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι μοῖρα ἀγώνων καὶ θυσιῶν, καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι σύμμαχοί της καὶ μερικοὶ μάλιστα τῶν ἐχθρῶν της ἠσύχασαν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἤρχισεν ἡ ἐπούλωσις τῶν πολεμικῶν πληγῶν των, ἡ Ἑλλάς ἐκλήθη καὶ πάλι ν' ἀγωνισθῇ μόνη. Ἡ Ἑλλάς δηλαδή μὲ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις της ἀντιμετώπισε καὶ πάλι τὰς δυνάμεις τῶν ἔξωθεν ἐνισχυομένων συμμοριτῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σημερινοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, Στρατάρχου Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν προηγουμένων κατὰ Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν πολέμων τῆς χώρας, συνέτριψε τὴν νέαν ταύτην ἐπιβουλὴν.

Ἡ σημασία τοῦ νέου τούτου ἐπικοῦ κατορθώματος, διὰ τὸν ἐλεύθερον δυτικὸν κόσμον, εἶναι ὑψίστη.

Ἄν, ἡ Ἑλλάς, εὕρισκομένη εἰς τὸ σταυροδρόμι τριῶν Ἠπειρῶν, ἀπερροφᾶτο ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς, αὕτη θὰ ἐκέρδιζε μίαν ἰσχυράν ἔπαλξιν ἐπὶ τῆς Μεσογείου, εἰς ἄρος τῶν Δυτικῶν, πρωταρχικῆς σημασίας.

Ἄλλ' οἱ νέοι οὗτοι σκληροὶ ἀγῶνες, ἐστοίχισαν πολλὰ. Ἐστοίχισαν: Κόπους, θυσίας αἵματος, χιλιάδας νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, νέα ἐρείπια, συμμορισπλήκτους καὶ συντρίμμια εἰς τὴν ὑπαιθρον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀπεδείχθησαν, ἄλλην μίαν φοράν, ἀντάξιοι τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ ὁ Λαὸς, ὡς προφυλακὴ τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἐκέρδισε καὶ πάλιν τὴν μάχην κατὰ τῆς ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιβουλῆς.

Καὶ τώρα ποία ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν θυσιῶν καὶ ὀλοκαυτωμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται καὶ πολῖται ὑπῆρξαν οἱ σταυροφόροι τῶν εὐγενεστέρων ἰδεωδῶν;

Ἡ φίλη καὶ σύμμαχος Ἀγγλία, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας εὐρέθη ἡ Ἑλλάς εἰς τὰς κρισιμωτέρας της σειγμάς, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν σεπτὸν καὶ ἀείμνηστον Ἀνακτα, τὸν Γεώργιον τὸν Β', τὸν Φιλόσοφον καὶ μεγάλον Βασιλέα, ἡ Ἀγγλία ποὺ κολακεύεται νὰ λέγεται φιλελεύθερα, ἀρνεῖται ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς νῆσον καθαρῶς Ἑλληνικὴν καὶ ἐνῶ ὁ λαὸς της διακαῶς ποθεῖ τοῦτο.

Καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι, σύμφωνα μὲ τὰς παραδόσεις τῆς Ἱστορίας των, ἠγωνίσθησαν πέραν τοῦ στεῖρου ὀρθολογισμοῦ καὶ τῆς μαθηματικῆς σταθμίσεως τῶν πραγμάτων, διὰ τὰς αἰωνίας ἠθικὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ αὐτὴν τὴν χώραν ἐδιδάχθησαν, ἀφοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ φίλοι τοὺς ἀδικοῦν, θὰ ἀγωνισθοῦν καὶ πάλιν δι' ὅλων τῶν μέσων.

Ὁ ἀγὼν των εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Εἶναι ἀγὼν, δι' ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ἰδανικά, ποὺ πάντοτε ἐγαλδάνισαν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Οἱ Ἕλληνες, εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, τὸν νέον ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπιβάλλεται καὶ δὲν τὸν ἠθέλησαν, θὰ νικήσουν καὶ πάλιν.

Διότι, ἀλλοίμονον, ἂν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχουν ἐλεύθεροι ἀν-

θρωποι καὶ ἂν αἱ ιδέαι, διὰ τὰς ὁποίας ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν, δὲν ἐκτιμηθοῦν δεόντως.

Θὰ νικήσωμεν ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀδελφοῦ λαοῦ καὶ ἂν δὲν ἀγωνισθῶμεν, θὰ εἴμεθα ἀσυγεπεῖς πρὸς ὅλους ἐκείνους τοὺς ἥρωας καὶ μάρτυρας τῶν προηγουμένων μας ἀγώνων, οἱ ὅποιοι διὰ τὰ ἰδανικὰ ταῦτα ἐπότισαν, μὲ τὸ αἷμα των, κάθε σπιθαμὴν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

MARTIOS 1952

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΝ ΑΥΤῃ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

(Ὑπεβλήθη παραδοθεῖσα ἰδιοχείρως εἰς Στρατάρχην Παπάγον)

I.— Σύντομος τοπογραφικὴ περιγραφή τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος εἶναι ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσος τῆς Μεσογείου. Ἡ μεγάλη της διάμετρος εἶναι διατεταγμένη ἀπὸ Β.Α. πρὸς Ν.Δ. καὶ φαίνεται ν' ἀποτελῇ συνέχειαν ὁρεογραφικὴν τοῦ Συριακοῦ ὄρους ΤΑΥΡΟΣ. Τὸ πεπλεκ-
τυσμένον μέρος της εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον της καὶ πρὸς Ν. Δ. Ἔχει μῆκος 230 χιλ. καὶ μέγα πλάτος 90 χιλ. Ἀπέχει ἀπὸ Τουρκίαν καὶ Συρίαν περὶ τὰ 100 χιλ. (ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ) ἐκ τῆς Αἰγύπτου (ΠΟΡΤ - ΣΑΪΤ) οὐχὶ πλέον τοῦ τριπλασίου τῆς ἄνω ἀποστάσεως (300 χιλ.). Μὲ τὸ ἐπίμηκες ἀκρωτήριον Ἀγ. Ἀνδρέας βλέπει πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας μὲ τὸ ΝΑ μέρος του πρὸς Συρίαν καὶ μὲ τὸ Ν. πρὸς Αἴγυπτον. Ἔχει πληθὺν ὄρμων καὶ ὀρμίσκων καὶ λιμένας, ὧν κυριώτεροι ὁ τῆς Λάρνακος, Λευκωσίας, Ἀμμοχώστου κλπ. (πρὸς Ν. μέρος). Ἡ περίμετρος της εἶναι 650 χιλιόμε. Ὁ κυριώτερος ὄρεινός ὄγκος εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον της (ὕψ. 2.010), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπέμπονται δευτερεύουσαι κορυφογραμμαὶ πρὸς Δ καὶ Ν. Εἰς ἐλαφρὸς ὄρεινός ὄγκος εἶναι κατὰ μῆκος τῆς Β. παραλίας, κατευθυνόμενος πρὸς Ἀγ. Ἀνδρέαν.

II.— Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου.

Ἡ Κύπρος λόγῳ τῆς θέσεώς της, τῶν λιμένων της, τῶν δυναμένων νὰ δημιουργηθοῦν ἀεροδρομίων της, προσφέρεται μὲ πλήρη στρατηγικὴν ἀσφάλειαν, διὰ Κράτος, ἐπικυριαρχοῦν τῆς Θαλάσσης (ὅπως ἡ Ἀγγλία), νὰ χρησι-
μοποιηθῇ:

— Ὡς θάσις συγκεντρώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως στρατιωτικῶν μονάδων.

— Ὡς καταφύγιον εἰς περίπτωσιν ἀτυχίας ἐπιχειρήσεων εἰς Ἀσίαν, ἢ Αἴ-
γυπτον.

— Ὡς ἐξόρμησις δι' αεροπορικὰς καὶ ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Ἀσίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου.

III.— Σποῦδαιότης τῆς Κύπρου διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ Ἀγγλία δεδομένου:

- ὅτι ἀπώλεσε τὰς ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις της,
- ὅτι δὲν ἀποκλείεται, θάττον ἢ θράδιον, νὰ ἐκδιωχθῇ καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Σουέζ.
- ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ Ἰρακινὰ πετρέλαια (Περσικά).
- ὅτι δὲν παρητήθη τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς της ἐπὶ τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν.

Συλλάγεται

ὅτι οὐδέποτε θὰ παραιτηθῇ, ἐκουσίως, τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείψουν οἱ ἄνω στρατηγικοὶ λόγοι.

IV.— Πολιτικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος.

— Ἡ Ἀγγλία, ὡς προείπομεν, οὐδέποτε, ἐκουσίως, θ' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κύπρον, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείψουν οἱ ὑφιστάμενοι στρατηγικοὶ λόγοι.

— Ἡ Ἀμερικὴ δὲν θὰ περιέλθῃ εἰς ρῆξιν μὲ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, διότι ἡ παγκόσμιος πολιτικὴ της ἐπιβάλλει νὰ τηρῇ στενὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ μὴ διαρρήξῃ ταύτας, διὰ δευτερευούσης ἀξίας πολιτικὰς διαφοράς.

— Ἡ Τουρκία, καίτοι ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς Κύπρου δικαιώματά της εἶναι πολὺ πενιχρά, οὐχ' ἥττον, μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, θ' ἀποδεχθῇ τὰς διπλωματικὰς προτάσεις τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐγείρῃ ἀπαιτήσεις διὰ νὰ παραταθῇ τὸ ὑφιστάμενον καθεστῶς ἐπὶ τῇ ἐπιτεύξει ἐνὸς καλυτέρου μέλλοντος.

— Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνῶσις, εὐρισκομένη μακρὰν καὶ ἄνευ ἐδαφικῆς ἐπαφῆς πρὸς Κύπρον, ἢ θ' ἀδιαφορήσῃ ἢ δυνατόν νὰ ἐκφρασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως μὲ ὠφελείας ὑπὲρ τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν.

— Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία θ' ἀδιαφορήσουν, ἡ πρώτη μὴ ἐνδιαφερομένη πλέον διὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἡ Δευτέρα ἀπὸ ἐντροπὴν διὰ τὴν διαγωγὴν της κατὰ τὸν 6' παγκόσμιον πόλεμον καὶ διότι ἀπώλεσε τὰς ἀφρικανικὰς κτήσεις της καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

— Ἡ Ἑλλάς, χωρὶς ν' ἀποκλείσω ὅτι, ὡς ἄτομα, ὅλοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἔνωσιν τῆς Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὡς πολιτικοί, οὐδεὶς τούτων θὰ προσφερθῇ ν' ἀναλάβῃ τὴν φανεράν ὑποστήριξιν τοῦ ζητήματος, διότι:

— Οὐδεὶς τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἔχει πλειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ συνεπῶς ἕκαστος τούτων, ἐφ' ὅσον πρωθυπουργεῖ, φοβᾶται ὅτι πᾶσα ἐκφρασίς, ἀπαίτησις, ἢ ἄλλο τι ὑπὲρ τῆς Κύπρου θὰ ἐπισύρῃ τὴν δυσμένειαν τῆς

Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἥτις, εὐχερέστερα, θὰ εὕρῃ, βοηθουμένη εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς, ἕνα διάδοχον διὰ τὴν πρωθυπουργίαν (ὅλοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ προσφερθοῦν), δηλώνοντος ὅτι ἡ παροῦσα διεθνὴς κατάστασις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνακίνησιν τοιούτων ζητημάτων.

Κατὰ συνέπειαν ἐπίσημος ὑποστήριξις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν δὲν πρέπει ν' ἀναμένεται ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Κόσμου.

V.— Συμπέρασμα καὶ Ἀπόφασις

Ἐφ' ὅσον πολιτικῶς καὶ ἀναιμάκτως δὲν δύναται νὰ ἐπιλυθῇ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, ὡς κατεδείχθη ἀπὸ τὰς περιφερομένας ἐπιτροπὰς τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, δημοψηφίσματα, δηλώσεις Ἑλλήνων Πολιτικῶν κλπ. ἀνάγκη νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ θιαία ἐπιδίωξις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κύπρου.

Δυνατὸν νὰ στοιχίσῃ εἰς αἶμα, δυνατὸν ν' ἀργήσῃ ν' ἀποδώσῃ, πάντως θὰ δημιουργηθῇ μία ἀπελευθερωτικὴ ἱστορία, ἥτις, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θ' ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς της. «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει», ἔλεγον οἱ πρόγονοί μας. Οὐδεμία ἐλευθερία, τουλάχιστον ἐλληνικὴ, ἀπεκτῆθη ἄνευ αἵματος.

— Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 21 καὶ αἱ προηγούμεναι ταύτης ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ καὶ νήσοις.

— Αἱ Κρητικαὶ Ἐπαναστάσεις.

— Οἱ ἀγῶνες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ πρὸ τοῦ 1912,

ἐπιμαρτυροῦν τοῦτο:

Ἀνάγκη ὅθεν δράσεως ἐπαναστατικῆς, προερχομένη οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀτόμων πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἀτμοσφαίρας παγκοσμίου συμπαθείας, ἥτις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ καρπωθῶμεν τῆς πρώτης διπλωματικῆς μεταβολῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας.

VI. Γενικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος

Αὐτὴν Μία Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ. Αὕτη θὰ περιλάβῃ:

α) Καταλλήλους Κυπρίους διαμένοντας ἐν Ἀθήναις καὶ πιστεύοντας εἰς τὸν ἀγῶνα.*

β) Μὴ Κυπρίους ἀνήκοντας εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς (Στρατιωτικούς — Διπλωμάτας — ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐκτὸς ὑπηρεσίας — Βιομηχάνους κλπ.).

Βοηθὸν Ὑποεπιτροπὰς Συνδέσμου καὶ Ἐκτελέσεως ἐντολῶν.

* Ὡς κατάλληλοι ὑποδεικνύονται οἱ Γρίδας — Κύρου — Λανίτης — Παντελίδης, ὧν ἡ μύησις νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως.

Αὗται θὰ δημιουργηθοῦν ἐν Ἑλλάδι ἢ Κύπρῳ, ἐκτελοῦσαι τὰς διδομένας ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν πάσης φύσεως ἀποστολῶν (ἔρανοι — συλλογὴ ὕλικου — προώθησις ὕλικου κλπ.).

Γον Ἐκλογὴ Στρατιωτικοῦ Ἀρχηγοῦ.

— Οὗτος δέον νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐκ Κύπρου καταγομένων ἱκανῶν στρατιωτικῶν τοῦ ἐνεργοῦ ἢ ἀποστράτου κόσμου.*

Δον Τήρησις ἐπαφῆς:

— Πρὸς τὸν στρατιωτικὸν κόσμον (κρίνω ἀπαραίτητον τὴν ἐνημέρωσιν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου δι' ἐμοῦ — ἐπίσης τῶν ἀρχηγῶν ΓΕΣ — ΓΕΝ καὶ ΓΕΑ, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω).

— Πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πολίτην, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω ἢ ν' ἀναλάβῃ ἕτερος τῆς ἐπιτροπῆς περισσότερον φιλικῶς γνωρίζων τούτον.

— Πρὸς πᾶν ἄτομον, ποῦ θὰ κρίνῃ ἢ ἀρχικῶς συγκροτηθεῖσα Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ, ὅτι πρέπει νὰ ἐνημερωθῇ καὶ νὰ τηρηθῇ ἐπαφῇ.

Εον Στρατολογία.

— Νὰ ἐπιζητηθῇ ἐθελοντικὸν προσωπικὸν ἐκ Κύπρου ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προσφερόμενον εἰς τοῦτο. Εἰς ἀριθμὸς εἰς πεντακοσίους διὰ τὰς πρῶτας ἐνεργείας ἔσεται, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐπαρκής.

ΣΤον Ὑλικὸν

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἢ δι' ἀγορᾶς διὰ τῶν ἐρανικῶν χρημάτων.

Ηον Ἀναγνωρίσεις

Ὁ ἐκλεγhestόμενος Ἀρχηγὸς πρέπει ν' ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον ἀναγνωρίσεις.

— Διὰ τὴν δημιουργίαν δικτύου πληροφοριῶν.

— Διὰ τὴν ἐξακρίθωσιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ ἔναντι τοῦ ἀναληφθησομένου ἀγῶνος.

— Τί στρατολογικῶς δύναται νὰ προσφέρῃ ὁ τόπος.

— Τί ἀπόψεως διατροφῆς.

— Ποῖαι περιοχαὶ προσφέρονται εἰς ἀγῶνα ἀνταρτικόν.

— Ὅργανωσις ὑποεπιτροπῶν εἰς ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα διὰ τὴν ὑποστήριξιν, διατροφὴν κλπ. τῶν ἐνόπλων ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Θον Ἐπιτευκτέος ΣΚΟΠΟΣ.

Ἡ δημιουργία ἐν Κύπρῳ καταστάσεως, ὥστε διεθνῶς νὰ πιστευθῇ ὅτι αὕτη

* Ὑποδεικνύεται ὁ Συνταγματάρχης Γρίβας.

ἐπιθυμεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γὰρ τὴν ἀποκτήσῃ οὐχὶ διὰ παρακλήσεων, ὥς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ γὰρ τὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα ἂν δὲν ἐπιτύχῃ τοῦτο.

VII. Βάσει τῶν ἄνω ἐνδείξεων θὰ ἐκδοθοῦν λεπτομερέστερα σχέδια ἐνεργείας δι' ἕκαστον ἀντικείμενον.

Ἰούλιος 1952

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Ὡς τοιαῦται ἐν Εὐρώπῃ καὶ τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν:

1) Ἡ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης, διὰ Γερμανίας — Γαλλίας, πρὸς Ἀτλαντικὸν ἢ Γιβραλτάρ.

2) Ἡ τῶν Βαλκανίων, διὰ Γιουγκοσλαβίας, πρὸς Ἀδρίαν, ἢ διὰ Γιουγκοσλαβίας καὶ Ἑλλάδος, πρὸς Κεντρικὴν Μεσόγειον.

3) Ἡ τοῦ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρις Ἑλλησπόντου χῶρον.

4) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, διὰ τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν, πρὸς Ἀραβικὸν — Περσικὸν κόλπον, Σουέζ καὶ χῶρον ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρι Σουέζ.

Διὰ τὴν ἐκ Δυσμῶν ἄμυναν ἐκάστης τῶν κατευθύνσεων τούτων, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε μέσων πολέμου (ἄνευ ἀτομικῶν ὅπλων) θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἐκατέρωθεν τούτων Ἔθνη, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, ἀπὸ ἀέρος.

Ἡ σημερινὴ δυναμικότης τῶν Στρατῶν Ἑλλᾶς τῶν διαφόρων Κρατῶν ἐπιτρέπει εἰς Ἀνατολικούς νὰ συγκρατηθοῦν ἀμυντικῶς ἐπὶ μιᾶς ἢ περισσοτέρων τῶν ἄνω κατευθύνσεων καὶ νὰ ἐνεργήσουν, διὰ τοῦ ὄγκου τῶν μέσων των, κατὰ τῆς κυριωτέρας τοιαύτης.

Ἀναλύοντες τὴν σπουδαιότητα τῶν ἄνω κατευθύνσεων, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος, εὐρίσκομεν ὅτι:

α) Ἡ διὰ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης κατεύθυνσις (ὑπ' ἀριθ.

1) δὲν δύναται νὰ δώσῃ τελειωτικὸν ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, παρὰ μόνον ἓνα στρατηγικὸν τοιοῦτον, μεγάλης ἐκτάσεως, ἐφ' ὅσον συμπεριλάβῃ, ὡς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, διὰ νὰ θέσῃ οὕτω τὸν Ἀτλαντικὸν ὑπὸ τὸν ἐλεγχόν των.

6) Ἡ διὰ τῶν Βαλκανίων κατευθύνσεις (ὑπ' ἀριθ. 2), μὲ κατάληψιν τοῦ ἀπὸ Ἀδρίας μέχρι Ἑλλησποντον χώρου, δὲν δίδει ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον, ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσσης, τὴν Μέσῃν Μεσόγειον.

γ) Ἡ ἐκ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν χώρον ἀπὸ Ἑλλησπόντου μέχρι Ἀλεξανδρέττας (ὑπ' ἀριθ. 3) ἔχει πολλὰ τὰ ὕλικά ὀφέλη (πετρέλαια κλπ.) δὲν εἶναι ὅμως ἀποφασιστικὴ, ὥς πρὸς τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, ἀλλ' εἶναι καλυπτικὴ τῆς ἀμέσως ἐπομένης καὶ ἐλέγχει ἀρκετὸν μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

δ) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς πρὸς Σουεζ καὶ Περσικο - Ἀραβικὸν κόλπον (ὑπ' ἀριθ. 4) μέσω τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν καὶ τοῦ Ἰσραήλ δὲν εἶναι ἀποφασιστικὴ, ἀλλ' εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, διότι:

— Ἐξασφαλίζει ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν τὰ Περσικὰ καὶ Ἀραβικὰ πετρέλαια.

— Θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τὸν Βόρειον Εἰρηνικόν, μέσω τοῦ Περσικο - Ἀραβικοῦ κόλπου καὶ τῆς Νοτίου Ἀραβίας.

— Φράσσει τὸ Σουεζ ἐκ Βορρᾶ.

— Ἐλέγχει τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιτρέπει, διὰ τῆς Αἰγύπτου, τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

— Μεταφέρει τὸν πόλεμον εἰς Ἀπὼ Ἀνατολὴν (Ἰνδίας — Κίνα κλπ.).

Ἡ κατάταξις τῶν ἄνω κατευθύνσεων, σχετικὰ μὲ τὴν μεγαλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν λήξιν τοῦ Πολέμου, μᾶς δίδει τὴν κάτωθι σειρὰν ἀξίας: 1η, 4η, 3η καὶ 2α.

Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν κατευθύνσεων τούτων ἀπαραιτήτως θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἐκατέρωθεν των Ἔθνη. Οὕτω:

— Διὰ τὴν 1ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Δυτικὴ Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ἀγγλία, Βέλγιον, Ὀλλανδία καὶ ἐν 2α γραμμῇ ἡ Ἰσπανία.

— Διὰ τὴν 2αν: Θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Ἰταλία — Γιουγκοσλαβία — Ἑλλάς — Τουρκία (μὲ οὐχὶ πλέον τῶν 2 Σωμάτων Στρατοῦ).

— Διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Τουρκία — Περσία — Ἀραβικὰ Κράτη — Ἰσραήλ — Αἴγυπτος (ἐφ' ὅσον ταῦτα ἢ ἔνια τούτων δὲν τηρήσουν οὐδετερότητα ἢ δὲν προσχωρήσουν εἰς τοὺς Ἀνατολικούς).

Ἐξ ὧν τούτων ἐξάγονται τὰ κάτωθι λογικὰ συμπεράσματα, ἐν σχέσει μὲ μέλλοντα πόλεμον (ἄνευ ἀτομικῶν ὅπλων).

— Ὅτι θὰ εἶναι πόλεμος Ἡπείρων.

— Ὅτι θὰ εἶναι μεγάλης χρονικῆς διαρκείας.

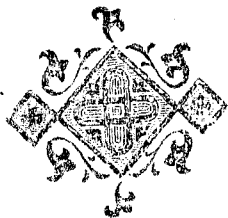
— Ὅτι δὲν θὰ τελειώσῃ παρὰ μόνον διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ Ρωσικοῦ ἢ Ἀμερικανικοῦ χώρου.

— Ὅτι ἡ μεγίστη καὶ διαρκῶς αὐξανομένη ταχύτης τῶν ἀεριοθυμένων καὶ λοιπῶν μέσων πολέμου θ' ἀπαιτήσῃ Ἀεροδρόμια θάσεως πολὺ μακρὰν τῶν κυρίων θεάτρων Ἐπιχειρήσεων, ἵνα δίδεται εἰς τὴν Ἀεροπορίαν ὁ ὕλικός χρὸς

νος εἰδοποιήσεως, ἀπογειώσεως καὶ ἐπειμδάσεως ὑπὲρ τῆς φιλίας παρατάξεως.

— "Ὅτι τοιαῦται ἀεροπορικαὶ θάσεις διὰ τοὺς Δυτικούς δέον ν' ἀναζητηθοῦν μᾶλλον εἰς Δυτικὴν, Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Μέσης Ἀνατολῆς νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς προκεχωρημένα συνεργασίας μετὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ φιλίων στρατῶν.

Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι, ἡ Ἑλληνικὴ Κύπρος πολὺ μικράν, ἂν ὅχι οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐξυπηρέτησιν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Δυτικούς καὶ εἰς τοὺς τόσον ἐπιμένοντας διὰ τὴν μὴ αὐτοδιάθεσίν της Ἀγγλους.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ κόσμος ὁλόκληρος διερωτᾶται:

— Θὰ ἔχωμε πόλεμον;

— Πότε καὶ πῶς θὰ γίνη;

— Ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματά του;

Εἰς τὰ ἀγωνιώδη αὐτὰ ἐρωτήματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον οἱ ἄγριοι τῶν διαφόρων Ἑπείρων δυνατὸν (;) νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι, ὅλος ὁ λοιπὸς κόσμος εὐρίσκεται ὑπὸ διαρκῆ, ἥ διαλείποντα ἐφιάλτην.

Ἀλλὰ ποῖος σοβαρὸς πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς δύναται ν' ἀπαντήσῃ, μετὰ βεβαιότητος, πότε θὰ γίνη πόλεμος καὶ πῶς θὰ διεξαχθῇ;

Ἡ ἀνάλυσις, πάντως, ὠρισμένων παραγόντων, μᾶς δίδει τὴν δυνατότητα, νὰ δώσωμε τὰς πιθανωτέρας ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἀγωνιώδη ἀνωτέρω ἐρωτήματα.

ΑΙΤΙΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατ' ἐμὲ ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀφ' ἧς εὐρέθη ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς σκοπὸν εἶχον ἢ τὴν παντοειδῆ ἐκμετάλλευσιν τοῦ προσβαλλομένου ἢ τὸν κορεσμὸν τῆς ἐγωπαθείας τῶν ἀρχηγῶν. Ἐξάίρεσιν τοῦ ἄνω κανόνος ἀποτελοῦν οἱ ἀπελευθερωτικοί, ἢ ἀμυντικοί ἐν γένει, καλούμενοι πόλεμοι.

Καὶ ὁ μέλλων πόλεμος δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἐπιδίωξιν.

Ἡ Ἀνατολὴ ἐπιζητεῖ τὴν κοσμοκρατορίαν οὐχὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕλικήν ἐκμετάλλευσίν των, ἐπ' ὠφελείᾳ, τῶν μανδαρίνων τῆς Μόσχας.

Ἡ Δύσις πράττει τοῦτο διὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς παραγωγῆς της καὶ τὴν μὴ δημιουργίαν ἀνεργίας εἰς τὰς χώρας των ἐκ τῆς μειώσεως τῆς ἐργασίας. Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη.

Οἱ μὲν παίρνουν καὶ ὑποδουλώνουν, οἱ δὲ δίδουν, χωρὶς ν' ἀναμιγνύονται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἄλλων, διὰ φόνων καὶ διαγραφῶν.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΛΕΜΟΙ

α) Γενικότητες

Τὸν πόλεμον εἶναι εὐκόλον νὰ τὸν ἀρχίσῃ τις, τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τὸν τελειώσῃ, ὑπὲρ τῆς χώρας του, ἐπιτυχῶς.

Ὁ Χίτλερ τὸν ἤρχισεν ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ τὸν ἐτερμάτισε καταστρεπτικῶς διὰ τὴν χώραν του, ὑπολογίσας κακῶς δύο παράγοντας:

— Τὴν λαμβάνουσαν συμμαχικὴν δυναμικότητα, δυνηθεῖσαν ν' ἀναπτυχθῇ τεραστίως ἐν τῷ δυνατῷ ἐλαχίστῳ χρόνῳ.

— Τὴν τεραστίαν ῥωσικὴν ἀνθεκτικότητα, μαζὶ μὲ τὴν πολιτικὴν ἐξυπνότητα καὶ διπλωματικὴν διορατικότητα τοῦ Στάλιν.

Ὁ Στάλιν κατεδείχθη μεγάλος πολιτικός, κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον καὶ ἡ σημερινὴ πολιτικο - στρατιωτικὴ του ἐνέργεια εἶναι ἐπίσης ρεαλιστικὴ. Συνεπῶς μᾶς δίδει τὸ μέσον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν θὰ ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐξασφαλίσῃ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὸ ἐπιτυχὲς ὑπὲρ αὐτοῦ τέλος.

6) Μέσα πολέμου

— Εἶναι γνωστὸν καὶ παραδεδεγμένον παγκοσμίως ὅτι οἱ Ρῶσοι εἰς μέσα πολέμου ξηρᾶς εἶναι ἀκαταμάχητοι διὰ τῶν σ.υ.ν.ή.θ.ω.ν. μέσων πολέμου (τῶν χρησιμοποιηθέντων κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, πλὴν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας).

— Δύνανται, μετὰ τῶν δορυφόρων των, νὰ παρατάξουν ἑκατοντάδες Μεραρχιῶν στρατοῦ καὶ ἀρμάτων.

— Ἔχουν τὴν προτεραιότητα εἰς συγκέντρωσιν πρὸς οἵανδήποτε στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ νὰ ἐπιτύχουν μεγάλα ἀποτελέσματα, πρὸ πάσης σοδαρᾶς ἐπεμβάσεως τῶν Δυτικῶν.

— Ὑστεροῦν εἰς δυνάμεις ἐπιφανείας, θαλάσσης, πρᾶγμα ὅπερ παρακωλύει τὰς ὑπερποντίους ἐκστρατευτικὰς ἐπιχειρήσεις των.

— Τὰ στελέχη των, ἐν τῷ στρατῷ ξηρᾶς, εἶναι ἀρκούντως ἔμπειρα, ὡς κατέδειξεν ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος.

— Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοὶ ὕστεροῦν εἰς δυνάμεις ξηρᾶς. Ἡ συγκέντρωσίς των πρὸς ἐπιθετικάς, ἢ ἀμυντικάς κατευθύνσεις, ἀπαιτεῖ μέγαν χρόνον καὶ ἀσφαλεῖς θάσεις συγκεντρώσεως καὶ εἶναι ζήτημα, ὅπως ἔχει σήμερον ἡ ἐκκτέρωθεν γενικὴ κατάστασις, ἂν θὰ προλάβουν νὰ ἐνεργήσουν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ κατὰ πάσης Ρωσικῆς αἰφνιδίας προσβολῆς.

— Ἐνιοὶ τῶν Δυτικῶν συμμάχων, λησιμονοῦντες τὴν ἱστορίαν των, δὲν

διάζονται νὰ ἀγωνισθοῦν στρατιωτικῶς καὶ δὲν ἐλπίζεται ν' ἀποδώσουν, τελειωτικά, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδώσουν.

— Ἡ ὀργάνωσις στρατιωτικῶς τῆς Δυτικῆς Γερμανίας συναντᾷ δυσκολίας πολιτικάς. Καὶ ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις της θὰ ἐξησφάλιζε μεγάλως τὴν ἀπόκρουσιν πρὸς Δυσμὰς τῆς Σοβιετικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης ἐξαρτᾶται μεγάλως ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς Γερμανίας.

γ) Λοιποὶ παράγοντες

Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν της διὰ στρατηγικοὺς καὶ τακτικοὺς σκοποὺς, εἶναι ποσοτικῶς καὶ τεχνικῶς ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

— Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ εἰς μέσα πολέμου, καύσιμα καὶ λοιπὰ εἶδη εἶναι σημαντικῶς ὑπερτέρα ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

Πολλοὶ ὑπολογίζουσιν τὴν μὲν πρώτην ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν κατὰ 65 ἕως 70%, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ 70% καὶ πλέον.

Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τί συμβαίνει καὶ ἂν τὰ ἄνω ποσοστὰ ἔχουν οὕτως;

δ) Μερικὸν Συμπέρασμα

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται:

— Ὅτι ὁ Στάλιν δὲν θ' ἀρχίσῃ ἓνα πόλεμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχει πιθανότητα νὰ τὸν τελειώσῃ ὑπὲρ τῶν Σοβιετ, ἀλλὰ θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅχι μόνον νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβῇ τοὺς συμμάχους εἰς παραγωγὴν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ αὐξήσιν τῆς στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς του παραγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τοῦ λεγομένου «ψυχροῦ πολέμου» θὰ κατατρίβῃ τοὺς συμμάχους, διὰ τοπικῶν μικροπολέμων, προσέχων νὰ μὴ προκαλέσῃ γενικὸν τοιοῦτον καὶ θὰ διαφθείρῃ, διὰ τῆς προπαγάνδας, τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα τῶν ἀντιπάλων χωρῶν.

— Ὅτι, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἄνω θὰ ἐκπέμψῃ, αἰφνιδιαστικῶς, τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς νὰ καθορίσῃ, ἐκ τῶν προτέρων, πότε τοῦτο θὰ λάβῃ χώραν.

— Ὅτι ὅλα τὰ ἄνω ἔχουν σταθερότητα ἐξελίξεως μόνον, ἐφ' ὅσον ὁ Στάλιν ἡγεῖται ἐν Ρωσίᾳ. Ἄν ἐκλείψῃ, δι' οἵανδήποτε αἰτίαν, οὐδεὶς δύναται νὰ προῖδῃ τί δύναται νὰ συμβῇ, ἐφ' ὅσον κρατήσουν τὰ φιλοπόλεμα πρόσωπα (Μπέρια κλπ.).

— Ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Δυτικούς, οὗτοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκπέμψουν τὸν πόλεμον, πλεονεκτοῦντες ἤδη εἰς τινὰς παράγοντας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εὐρίσκονται ἐν μειονεκτικῇ καταστάσει εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν στρατὸν ξηρᾶς, ἀπαραίτητον καὶ ἐπαρκῆ διὰ τὴν νίκην ἐν ξηρᾷ, κατοχὴν ἢ διατήρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ χώρου.

ε) Ἐπιτευκτέοι σκοποὶ πρὸς περάτωσιν τοῦ μέλλοντος πολέμου.

Διὰ τὴν τελειώσῃ ὁ μέλλον παγκόσμιος πόλεμος ὑπὲρ τῆς μιᾶς, ἢ ἐτέρας ἀντιπάλου ὁμάδος (Ἀνατολικῆς ἢ Δυτικῆς) πρέπει:

— Νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπόλυτα οἱ χῶροι τῆς παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τοιοῦτοι τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ ἀντιπάλου, χωρὶς οἱ ἰδικοὶ τῆς νὰ ὑποστοῦν τελειωτικὴν καταστροφὴν.

— Νὰ κατακτηθοῦν καὶ διατηρηθοῦν οἱ χῶροι οὗτοι μέχρι πλήρους ἐξουδετερώσεως πάσης ἀντιστάσεως ἀλλαχοῦ.

— Νὰ ὀργανωθοῦν αἱ ὑποταγησόμεναι χῶραι κατὰ τὸ Α ἢ Β κοινωνικὸν σύστημα.

Ἀλλὰ χῶροι, ἢ κατάκτησις τῶν ὁποίων θὰ σημάνῃ τὸ «τέλος τοῦ πολέμου», πρέπει νὰ εἶναι:

— Διὰ τοὺς Δυτικούς, οὐχὶ ἡ κατάληψις ἐνίων ἐκ τῶν δορυφόρων χωρῶν. ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς Ρωσίας καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς μέσων καὶ ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ὅλοι οἱ λοιποὶ καταληφθησόμενοι σκοποὶ δὲν εἶναι παρὰ ἐνδιάμεσοι καὶ δὲν τερματίζουν τὸν πόλεμον.

— Διὰ τοὺς Ἀνατολικούς (Ρώσους), «χῶρος τελικοῦ σκοποῦ» δέον νὰ εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τῶν τοιούτων τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ κατάληψις ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῆς Ἀσίας καὶ μέρους τῆς Ἀφρικῆς δὲν τερματίζει τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν ἐπιμηκύνει ἐν χρόνῳ. Ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθοῦν τοιοῦτοι «τελικοὶ σκοποί», διὰ τῶν παλαιῶν μέσων πολέμου;

Διὰ τοὺς Ρώσους ὄχι. Διὰ τοὺς Δυτικούς μόνον, ἀφοῦ καταστήσουν ἰσοδυναμούς, ἢ μᾶλλον ὑπερτέρας, τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δρώσας δυνάμεις των καὶ ἐδραιωθοῦν ἐγκαίρως ἐπὶ γραμμῆς τιнос ἐν Εὐρώπῃ, ἐξ ἧς ἐξορμῶντες, μετὰ τὴν συγκέντρωσίν των, νὰ ἐπιζητήσουν τὴν ἐπίτευξιν «τοῦ τελικοῦ σκοποῦ». Οἱ σύμμαχοι ἔχουν ἤδη τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ ἰσοδυναμικὴ ἐξίσωσις τῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν Ρώσων.

Οἱ Ρῶσοι, ἀντιθέτως, εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν τῆς Ἀμερικῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ μεταδοῦν ἐκεῖ παρὰ διὰ τοῦ ἀέρος καὶ ἀφοῦ ἐξουδετερώσουν πρῶτον, δι' ἀτομικῆς ἐνεργείας, πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν.

ζ) Τελικὸν Συμπέρασμα

Κατόπιν τῶν προεκτεθέντων δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι πόλεμος θὰ γίνῃ, ἀλλὰ πότε, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ προφητεύσῃ κανεὶς, πάντως τὰ ἀποτελέσματα του θὰ εἶναι ἀφαντάστως τρομερώτερα τῶν τοιούτων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Ι.— ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ
ΜΕ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

Τὸν Στρατάρχην Παπάγον ἐγνώρισα ἐν τῷ Στρατῷ καὶ συνεδέθημεν ἀρκετὰ φιλικῶς, ἀφ' ἧς, ἐπὶ οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, (ἔτος 1927) ἐπανήλθομεν ἐκ τῆς ἀποταξίας, εἰς ἣν εἶχομεν τεθῆ ἀμφότεροι, λόγῳ τοῦ κινήματος κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως Πλαστήρα τοῦ ἔτους 1923. Ἐφέρομεν τότε οὗτος μὲν τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου τοῦ Ἴππικοῦ, ἐγὼ δὲ τὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ.

Ἐμαθητεύσαμεν εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν ἐν τῇ Ἀνωτέρᾳ Στρατιωτικῇ Ἐκπαιδεύσει κατὰ τὸ ἔτος 1927.

Ἐκτοτε εὐρισκόμεθα ἐν διαρκῇ ἐπαφῇ ἢ στρατιωτικῇ συνεργασίᾳ, μέχρι τῆς ὀριστικῆς μας ἐκ τοῦ Στρατοῦ ἐξόδου μας (ἔτος 1950).

Κατὰ τὴν μακροχρόνιον ταύτην γνωριμίαν καὶ συνεργασίαν μας (30 ἔτη καὶ πλέον), ἥτις περιλαμβάνει πολέμους (Ἑλληνο - Ἰταλικὸς ἐν Ἀλβανίᾳ — Συντριβὴ τῶν συμμοριτῶν τὸ 1949) καὶ δημρεῖαν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας μας (ἔτος 1943 μέχρι Μαΐου τοῦ 1945) μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διαγνώσω τὸν ἄνδρα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ὁ Στρατάρχης Παπάγος δὲν ἐστερεῖτο προτερημάτων. Μάλιστα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ἡγετικά προσόντα ἦταν ἐκ τῶν πρώτων. Ἡ γενικὴ του μόρφωσις δὲν ἦταν εὐρεῖα, ἀλλ' οὐχὶ κατωτέρα τῆς τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν. Ἡ στρατιωτικὴ του μόρφωσις δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, τόσον ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς στρατηγικῆς καὶ τῆς γενικῆς τακτικῆς, ὅσον καὶ πρὸς τὴν στενῶς συνδεομένην πρὸς αὐτὰς στρατιωτικὴν ἱστορίαν. Οὐχ' ἤττον ἡ ἀρχηγία του εἰς τὸ ΓΕΣ (ἔτος 1936—1941) τῷ ἐπέτρεψε νὰ διαμορφωθῇ καὶ νὰ δύναται ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰ γενικὰ στρατηγικὰ ζητήματα. Ἡ ἀνοδὸς του αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἣν εἶχεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος Β', ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ ἓνα ἀνώτατον στέλεχος, ἀπο-

λύτου ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτόν. Ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐξελέξατο πολὺ ἐπιτυχῶς τὸν ἀείμνηστον Παπάγον. Ὁ Παπάγος, ὃν εἶχε στεφανώσῃ ἡ ἀείμνηστος Βασίλισσα Ὁλγα, ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἀνακτόροις, εἶχε χρηματίσῃ ὑπασπιστῆς τοῦ Γεωργίου Β' καὶ ἦταν γινώριμος τῶν λοιπῶν Βασιλοπαίδων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Οὐδεὶς ἄλλος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν νεωτέρων εἶχε τόσην στενὴν ἐπαφὴν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα.

Κατὰ τὴν δικτατορίαν Μεταξᾶ ὁ Παπάγος, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Β' ὡς μέσον κατὰ Μεταξᾶ, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ Στρατὸς ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ Βασιλέως, παρὰ πρὸς τὸ τοῦ Μεταξᾶ, ἐξαιρέσει τῶν ἐν Ἀθήναις Διοικήσεων, ὧν αἱ πλείσται ἐκολάκευον τὸν Μεταξᾶ διὰ λόγους παραμονῆς των, ἢ ἄλλους.

Αἱ σχέσεις Γεωργίου Β' καὶ Μεταξᾶ πολλάκις κατὰ τὴν δικτατορίαν διαταράχθησαν, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν εὐστροφίαν τοῦ Μεταξᾶ, δὲν διερρήχθησαν, μέχρις ὅτου, ἀρξαμένης τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, ἔγινεν ἀπόλυτος καὶ στενὸς ταυτισμὸς Βασιλέως — Μεταξᾶ.

Ὁ Μεταξᾶς, κατὰ τὸ 1939, ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ Παπάγου καὶ εἶχεν ἀποδλέψῃ εἰς ἑμένα, ἢ τὸν Τσολάκογλου (ὑπεστηρίζετό ὑπὸ Μανιαδάκη ὁ Τσολάκογλου), ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τοὺς συνήγνωσαν. Ὁ Παπάγος ἦταν ἀφωσιωμένος Βασιλικός, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Β', ὅστις καίτοι διεκήρυξεν ὅτι συνεχίζει τὸν πόλεμον, δὲν προσέλαβε τὸν Παπάγον Ἀρχιστράτηγον τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔταν κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, διὰ λόγους συνδεομένων πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν πολιτικὴν. Κατὰ τὴν ὑπερδιετὴ ὀμηρεῖαν μας ἐν Γερμανίᾳ οὐδέποτε ὁ Παπάγος ἐξεφράσθη κατὰ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ πάντοτε ὠμίλει περὶ τοῦ Γεωργίου Β', μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὁ Γεώργιος Β' ἐτίμησε τὸν Παπάγον, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσον οὐδένα ἄλλον:

— Τὸν προσέλαβε Μέγαν Αὐλάρχην.

— Τὸν προήγαγεν εἰς Στρατηγὸν (τρεῖς ἀστέρας).

Ἡ Βασιλικὴ εὐνοια πρὸς τὸν Παπάγον συνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β', ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Παύλου, ἀλλὰ προοδευτικὰ οὗτος ἐτέθη κατὰ Παπάγου.

Πρόσωπα, ἅτινα μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ ἄρῃ τὴν πρὸς τὸν Παπάγον ἐμπιστοσύνην του, ἀναμφισβητήτως ὑπῆρξαν:

— Πιπινέλης.

— Βεντήρης Γ.

— Ποταμιᾶνος, ὑποπτεράρχος.

— Διάφοροι πολιτικοί.

Οἱ λόγοι, δι' οὓς ἕκαστος ὑπέσκαπτε τὴν θέσιν τοῦ Παπάγου παρὰ τῷ Βασιλεῖ εἶναι:

— Ὁ Πιπινέλης, διότι ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτὸς Ἀρχηγὸς Κόμματος ἢ Πρωθυπουργὸς καὶ ἐφοδεῖτο τὸν Παπάγον.

— Ὁ Βεντήρης ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Βενιζέλου.

— Ὁ Ποταμιᾶνος ἀπὸ προσωπικά, διότι δὲν τὸν προήγαγεν εἰς ἀντιπέραρχον.

— Οἱ πολιτικοί, διότι τὸν ἐφοβοῦντο, μήπως κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν Ἑ Παπάγος καὶ «τοὺς σαρώσει», κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλειόδοτουν εἰς κολακείας καὶ ἐπρότεινον τὴν προαγωγὴν του εἰς Στρατάρχην, ἵνα τὸν παρεμποδίσουν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν.

Ὅταν ὁ Παπάγος ἔγινε Πρωθυπουργός, σὺν τῷ χρόνῳ, αἱ σχέσεις πρὸς τοὺς Βασιλεῖς καθίσταντο, ὑποδαυλιζόμεναι ὑπὸ τῶν ἄνω προσώπων, ἀπὸ ἐχθρिकाί, ἐχθρικώτεραι.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς φιλικὰς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ παρέμειναν, ἂν οὐχί τι ἄλλο, καθαρῶς τυπικαὶ καὶ ποτὲ ἐγκάρδιοι, ὅπως τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ συμμοριτοπολέμου.

II.— ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Ἐθεώρησα τὸν Παπάγον ἀδικούμενον ὑπὸ τῆς Βασιλείας, γνωρίζων πόσον οὗτος ὑπῆρξε πιστὸς εἰς Αὐτήν. Ἔσχον μόνος μου τὴν πρωτοβουλίαν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἄρῳ τὰς ὑφισταμένας παρεξηγήσεις. Ἐνημέρωσα ὁμῶς ἐπὶ τῶν προθέσεών μου τὸν Παπάγον, ὅστις καὶ ἐνέκρινε τὴν παρουσίαν μου καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Πρὸ δύο μηνῶν εἶχον ἐπιστρέψει ἐκ Γιουγκοσλαβίας, ἀποτελῶν μέλος τῆς σταλείσης τότε Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Γόντικαν. Εἶχον συντάξῃ ἐκθεσιν παρατηρήσεων, ἀντίγραφα τῆς ὁποίας εἶχον παραδώσει εἰς Παπάγον καὶ ΓΕΕΘΑ. Θὰ παρέδιδον ἐν τοιοῦτον εἰς τὸν Βασιλέα, θὰ ἀνέπτυσσον Αὐτῷ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ εἰσερχόμην εἰς τὸ θέμα τῆς πίστεως τοῦ Παπάγου εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν τότε Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου ἐξησφάλισα τὴν μὴ ἀναγραφὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς παρουσιάσεώς μου, ἥτις ἔλαβε χώραν, ἐν Τατοΐῳ, ἐπὶ Κυβερνήσεως Πλαστήρα.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκθέσεώς μου περὶ τῶν ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ παρατηρήσεών μου, ἐζήτησα τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Βασιλέως νὰ τοῦ ὁμιλήσω διὰ τὴν πρὸς τὴν Βασιλείαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Παπάγου.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μοῦ ἐπέτρεψε καὶ τότε Τοῦ ἀνέπτυξα τὰ ἐξῆς: (Ἄπαντα τὰ κατωτέρω ἀντιγράφονται ἐκ προχείρου σημειώματος, ὅπερ συνέταξα ἀμέσως μόλις μετὰ τὴν παρουσίαν μου εἰς τὸν Βασιλέα, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν μου) :

«Τὸν Παπάγον γνωρίζω ἀπὸ 30 ἐτῶν καὶ πλέον. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν Βασιλείαν εἶναι μεγάλη καὶ συνεχής. Ὅφειλει πολλὰ εἰς τὴν Βασιλείαν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐτήρησε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς Αὐτήν. Σὰς ἀναφέρω, Μεγαλειότατε, δύο γεγονότα:

— Ὅταν οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ συνεννοήθημεν διὰ

νά εξασφαλίσωμεν τὴν τάξιν ἐν τῇ χώρᾳ ἀπὸ τοῦς κομμουνιστάς καὶ τὴν, ἐν συνεχείᾳ, ἐπάνοδον τῆς Βασιλείας, συνετάξαμεν ἓνα πρακτικόν, ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ Παπάγου γεγραμμένον (τοῦ παρέδωσα τὸ πρότυπον πρακτικόν, εὐρισκόμενον ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον μου), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐμφαίνονται ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις μας εἰς τὴν Βασιλείαν, ἐνῶ, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν οἱ πολιτικοὶ τῆς χώρας (πλὴν τοῦ Τσαλδάρη) ὑπέγραφον ἄλλο περὶ μὴ ἐπανόδου τῆς Βασιλείας. (Ὁ Βασιλεὺς τὸ ἐδιάβασε συγκινηθεὶς προφανῶς). Ἐπειτα ἀνέπτυξα ποῖα ἦταν, κατὰ τὴν ὁμηρεῖαν μας ἐν Γερμανίᾳ ἢ συμπεριφορὰ καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ Παπάγου διὰ τὸν Βασιλέα Γεώργιον, μεθ' οὗ ἐπεζήτει, συνθηματικά, νὰ πάρῃ ἐπαφὴν, μέσῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Κας Παπάγου.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, εἶπα: Μεγαλειότατε, προφανῶς πολλοὶ παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἐξερχόμενοι λέγουν ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀνέπτυξαν εἰς Υ. Μ. ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ δείξουν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ὠμίλησαν μὲ τὸν Βασιλέα οἰκειότατα καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσαν σπουδαῖα καὶ σοβαρὰ πράγματα. (Σημ.: Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχον παρουσιασθῇ εἰς τὸν Βασιλέα ὁ πολιτευτὴς Κύρκος Μιχ. καὶ εἰς στρατιωτικὸς, οἵτινες ἀνεκοίνωσαν εἰς τὰς ἐφημερίδας συνομιλίας καὶ ἐκφράσεις αἵτινες, ἀπὸ εὐπρεπεῖς ἀνθρώπους, δὲν λέγονται).

Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη ὅλα ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ μὲ κάποια συγκίνησι. Μοῦ εἶπε: Ἐγὼ οὐδέποτε εἶπα κατὰ Παπάγου. Δὲν ἠξέυρω τί ἔχει πάθει. Δὲν εἶναι ὁ παλιός. Μὲ ἐξουσιοδότησε, ὅταν εἰς τὸν Παπάγον λέγουν παρόμοια, ὅτι δῆθεν ἐλέχθησαν παρ' Αὐτοῦ, νὰ παίρῃ ἀμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπαφὴν πρὸς ἄρσιν τῶν παρεξηγήσεων. Ἐπέκειντο αἱ ἐκλογαί, αἵτινες ἀνέδειξαν τὸν Παπάγον Πρωθυπουργόν. Καρπωθεὶς τοῦ γεγονότος, παρετήρησα: Ἐλπίζω, Μεγαλειότατε μετὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς θὰ τὸν ἔχητε πιθανῶς Πρωθυπουργόν, ὁπότε ἡ συχνότερα συνάντησίς σας θὰ αἴρῃ πᾶσαν παρεξήγησιν.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσίς μου ἦταν ὅτι παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ εὖρον πλήρη κατανόησιν καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθω. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς ἔδειξε σημεῖα συνεχίσεως τῆς συζητήσεως καὶ συνέχισε:

— Δὲν ἠξέυρεις τί τραῶν ἀπὸ τοῦς πολιτικούς καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ λέγῃ:

— Ὁ κ. Κανελλόπουλος, μίαν ἡμέραν, ἔφθασε εἰς σημεῖον νὰ κτυπήσῃ τὸ χέρι του στὸ τραπέζι. Τοῦ ἀπήντησα ἐγώ: Μὴν ἀνησυχεῖτε, Μεγαλειότατε, δὲν τὸ κάμνουν ἀπ' ἄλλο τι: Ἔτσι εἶναι συνηθισμένοι. Νὰ ἰδῇτε στὴν Βουλὴ πῶς κινοῦν τὸ δάκτυλο, ὥσάν νὰ πυροβολοῦν κλπ. Ἄλλο αὐτοί, ἄλλο ἐμεῖς οἱ στρατιωτικοί, ποῦ ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν στεκόμεθα προσοχὴ πρὸ ἀνωτέρων μας ἢ ὅταν ὁμιλοῦμεν. Μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ εἶπε: Ἄν εἰς τὰς ἐπικειμένους ἐκλογὰς ὁ Παπάγος φέρεῖ 5—6 παραπάνω, νὰ κάμῃ νέας ἐκλογὰς. Ὅτι ὁ κ. Μαρκεζίνης τοῦ εἶπε: (Δὲν ἐνθυμοῦμαι καὶ δὲν ἔχω σημειώσει εἰς τὸ σημεῖόν μου τίποτε). Ὅτι ὁ κ. Καρατζῆνης ((Δ) ντῆς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου Παπάγου) ἔτρωγε εἰς τοῦ Βεντήρη. (Διατί μοῦ εἶπε αὐτὸ δὲν ἔχω σημειώσει τίποτε) καὶ ἐν συνεχείᾳ μοῦ εἶπε:

— Πῶς ἐγνώρισεν ἡ Βασίλισσα τὸν Γεώργιον Βεντήρην εἰς Ἑλβετίαν, συ-

στάσει ἐντεῦθεν τοῦ κ. Πιπινέλη. Ὅτι ἡ Βασίλισσα ἠρώτησε τὸν Βεντήρη, κατὰ τὴν παρουσίαν του ταύτην, περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Πλαστήρα καὶ ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης τῇ ἀπήντησεν: «Εἶναι μηδέν».

Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι ἔξυπνος καὶ τὸν βοηθᾷ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Θέλει νὰ φύγῃ, λόγῳ τῆς υἰείας του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήνει αὐτός. Δὲν εὕρισκει ἄλλον νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ πλὴν τοῦ κ. Πιπινέλη, ἀλλ' οὗτος κωλύεται ἔξω. Εἶναι τὰ μόνα πρόσωπα, ποὺ μποροῦν νὰ μὲ βοηθήσουν νὰ τραδήξω ἐμπρός, μοῦ εἶπεν ἐν συνεχείᾳ.

Ἀπήντησα:

— Μεγαλειότατε, πράγματι τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα εἶναι ἔμπειρα καὶ ἱκανά. Μάλιστα ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι πατριώτης μου καὶ σχεδὸν σύγχρονός μου. Ἀλλά, νομίζω, χωρὶς νὰ εἶμαι συνταγματολόγος, ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνη ἔναντι Ὑμῶν διὰ τὰ μεγάλα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ θέματα. Καὶ ἂν αὐτὴ δὲν ἀνταποκρίνεται, Σᾶς χρειάζονται συνταγματολόγοι, δυνάμενοι, ὑπευθύνως, νὰ ὑποδείξουν εἰς Ὑ.Μ. τί ποιητέον διὰ τὴν ἀντικατάστασιν της. Διὰ τοῦτο, τόσοι ὁ ἀείμνηστος ἀδελφός Σας Γεώργιος, ὁ πατέρας Σας, ὁ πάππος Σας Γεώργιος Α' εἶχον πρόσωπα εἰδικευμένα, ὡς τὸν Στεφάνου, τὸν Ἀγγελόπουλον κλπ. καὶ ὅχι πρόσωπα ἱκανά, ἀλλὰ μὴ εἰδικά. Δὲν μοῦ ἀντέταξε τίποτε. Μόνον διὰ τὸν κ. Ἀγγελόπουλον μοῦ ἔκανε μορφασμὸν καὶ ἔθεσε τὴν παλάμην ἀνοικτὴν ὑπὸ τὴν σιαγόνα, ὑποδηλῶν τὸ μοῦσι τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου.

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης ἐπρότεινε τὸν Παπάγον ὡς Πρωθυπουργὸν τὸ 1951 καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθεσε: — Ἔχω παράπονον κατὰ Παπάγου, διότι 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν (9ης Σεπτεμβρίου 1951) μοῦ ἐδήλου ὅτι δὲν θὰ πολιτευθῇ καὶ μετὰ κατήλθεν. — Τῷ ἀπήντησα: Αὐτὸ εἶναι σύνθηρες γεγονὸς παγκόσμιον. Οὕτω βλέπομεν π.χ. τὸν Ἀϊζενχάουερ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν μεγαλυτέραν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ νὰ κατέρχεται εἰς τὰς ἐκλογάς, διὰ τὴν προεδρίαν. Τὸν Μὰκ - Ἀρθουρ, τὸν Μάρσαλ, τὸν Πιταίν, τὸν Ντεγκὼλ καὶ ἄλλους πλείστους. Καὶ τοῦτο διότι ἡ στρατηγικὴ συνδέεται μὲ τὴν πρωθυπουργίαν, ἣτις εἶναι καὶ αὕτη Διοίκησις. Ὅλοι οἱ Μεγάλοι ἀπέδωσαν, διότι ἐτήρουν καὶ τὰς δύο διοικήσεις συνηνωμένας, ὁ Ἀλέξανδρος, Ναπολέων κλπ. Ὁ Μεταξᾶς ἂν ἀπέδωκε κάπως, ἀπέδωσε διότι ἐγὼ σκεῖ καὶ τὰς δύο ἐξουσίας. Παρεδέχθη ἀπόδοσιν Μεταξᾶ.

— Τῷ ἀνέπτυξα τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν. Δὲν πρόκειται ἀπλῶς ἂν θὰ εἶναι πρωθυπουργὸς ὁ Παπάγος ἢ ὁ Πλαστήρας, εἶπα. Τί γεννησεται ἂν ὁ Πλαστήρας ἐνισχυμένος ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς φέρει 200 βουλευτάς.

— Μοῦ εἶπεν: Ἄν ὁ κομμουνισμὸς σηκώσῃ κεφάλι, τότε θὰ δράσῃ Αὐτός. Τί ἡγνώνει, δὲν ἐκατάλαβα. (Διὰ τοῦ Στρατοῦ θὰ δράσῃ ἢ ἄλλως πως;).

— Τῷ εἶπα γιὰ τὰ μέτρα εἰρηνεύσεως τοῦ Ρέντη. Μοῦ εἶπε: Ἐπρεπε νὰ κρατῶνται 20 χιλιάδες; — Τῷ ἀπήντησα: Ἀσφαλῶς ὅχι. Ἀλλὰ ἂν ἐξηκολούθει ἡ ἐκκαθάρισις, ἐπιταχυνομένη ἐν ἀνάγκῃ, διὰ τῶν Ἐπιτροπῶν Ἀσφαλείας, Ἀναθεωρητικῶν Δικαστηρίων, Συμβουλίων Χαρίτων κλπ., ἡ δουλειὰ θὰ ἐγέ-

νετο περισσότερον τακτική και ασφαλής. "Ηδη απέλυσαν όλους και τους διορίζουν μάλιστα. Είς τας Καλάμας είς γυμνασιάρχης κομμουνιστής, άπελευθερωθείς, ανέλαβε την γυμνασιαρχίαν από άλλον νεώτερον και έχοντα υϊόν φρονευθέντα είς τόν άγώνα κατά συμμοριτών. Τί είδους συνεργασία θα έξασφαλισθή; Τῷ είπα ότι ο κ. Ρέντης, απολύσας όλους αυτούς άνεξετάστως, ομοιάζει σάν ένα πού έβαλε τό ζῶον του στο χωράφι, άπειλώντας συνάμα αυτό: «Πρόσεχε νά μή φᾶς τό σιτάρι, γιατί....

— Μοῦ είπε περί τοῦ Ε. Συναγερμού, ότι ήρχισε νά δέχεται όλους τους παλιούς πολιτικούς. Τί θα γίνη;

— Τῷ απήντησα: "Ολα θα έξαρτηθοῦν από τόν "Αρχηγόν. "Αν ήξεύρη νά πολιτευθῇ, ὅπως διώκησεν είς τόν Στρατόν, τότε όλα θα πᾶνε καλά, άλλως θα αποτύχωμεν.

— Μοῦ είπεν: Τί θα γίνη αν ο Ε. Σ. έλθῃ επιτυχών με ισχυράν πλειοψηφίαν; — Τῷ απήντησα: "Ολα θα πᾶνε καλά και έν τάξει. Διότι ή καθημερινή τοῦ Παπάγου παρουσία ως Πρωθυπουργοῦ παρ' "Υμϊν, είμαι βέβαιος ότι θα έξομαλύνῃ πᾶσαν παρακίνησιν ή παρεξήγησιν. "Εμείς ύπηρετοῦμεν πιστά τόν Θρόνον επί 45—50 έτη και ὅ,τι αν συμβῇ είς Αὐτόν, πάλιν πρῶτοι θα προστρέξωμεν.

"Επειτα έγινε συζήτησις διὰ τόν Μπούλῃν Μεταξᾶν, ότι ὕδρισε τόν Παπάγον στην "Αμερική. "Αλλά δυστυχῶς δέν άνέγραψα είς τό σημείωμα τί έλέχθη για τό ζήτημα αυτό και δέν ένθυμοῦμαι.

"Επειτα έγινε συζήτησις για τους σεισμοπαθείς "Επτανήσου (Κυβέρνησις Πλαστήρα — Βενιζέλου...). Τῷ είπα ότι: Κατά τας ὁμολογίας των Βενιζελικών δέν έγινε τίποτε τό σοβαρόν. "Ο Φιλελεύθερος Βουλευτής Χούτας τά κατέθηκεν είς τήν Βουλήν. Τῷ είπα ότι ή Βασίλισσα με τόν Ξρανόν της έκαμε πολὺ περισσότερα: Παιδικούς Σταθμούς — Παιδουπόλεις — Σχολεία κλπ.

Μοῦ απήντησεν: Τὰ Σχολεία τά έφτιασα έγώ.

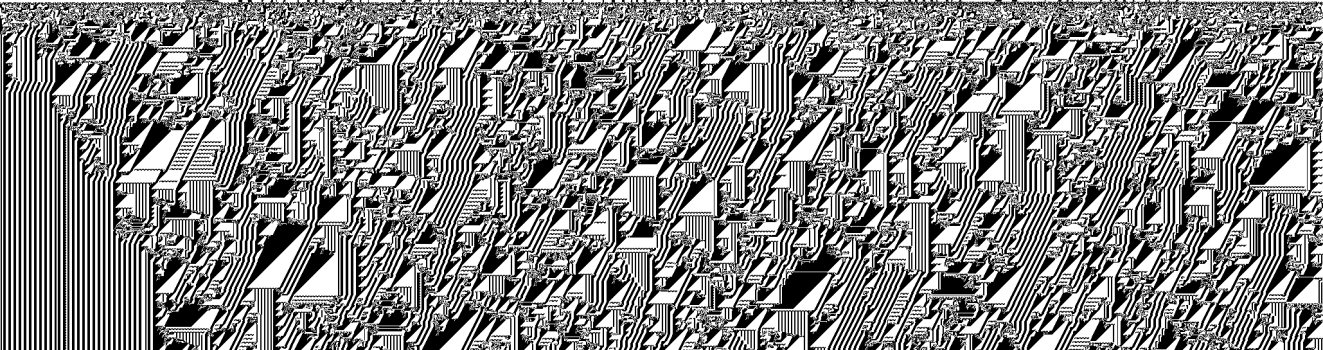
"Απήντησα: Νά μοῦ συγχωρήσῃ ή Μεγαλειότης Σας τό ότι δέν κάμνω οὐδένα διαχωρισμόν μεταξύ "Υμῶν και τῆς Βασιλίσης.

Οὕτω έτερματίσθη ή συζήτησις και ευχαριστήσας απῆλθον.

"Ο Στρατάρχης Παπάγος με άνέμενεν αγωνιωδῶς. Με έπῆρε στο τηλέφωνο και μοῦ έζήτησε νά τοῦ είπω ότι έλέχθη. Τοῦ είπα ότι αυτά δέν λέγονται από τηλεφώνου και ότι τό απόγευμα θα άνέλθω είς "Εκάλην και θα τοῦ αναπτύξω ὅ,τι έλέχθη.

— Μοῦ είπεν ότι έχει απομόνωσιν και δύναμαι νά ὁμιλήσω από τηλεφώνου, χωρίς νά φοβοῦμαι ν' άκουσθῶμεν παρ' άλλου.

Κρατῶ είς χείρας μου τό σημείωμα τοῦ άνεγράψαντος έν τῆς ὁμιλίας

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Ἀπὸ τῆ βιογραφία τοῦ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

	Σελίς
— Τὸ παιδί τῆς εὐαντρῆς Μεσσηνίας	5
— Τὰ παιδικὰ του χρόνια	7
— Ἀνθυπολοχαγὸς στὸ 9ο σύνταγμα πεζικοῦ	9
— Ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας	10
— Διοικητῆς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ	11
— Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν	12
— Ἡ θυελλώδης ἐπίθεσις κατὰ τῆς Μοράβας	12
— Βυθούλκι, Μοσχόπολις, Ὀστροβίτσα	13
— Νικητῆς στὴν Κορυτσᾶ καὶ στὴ Μοσχόπολη	13
— Ἐλιγμὸς τῆς Σαλάριας	15
— Ἀντιμέτωπος μὲ τὰ «θεριὰ τῆς φύσεως»	17
— Τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιστρατῆγων	18
— Μία φωτεινὴ γνώμη	18
— Ἀπρόσμενος κεραυνός: Ἀποστρατεύεται ὁ Κοσμάς	19
— Τὸ ἔθνος ὤδευε πρὸς τὴν καταστροφὴν	21
— Ὁ Νταϊφᾶς γιὰ τὸν Κοσμά: «Νέος Νικηταρᾶς»	23
— Ὁ Παπάγος γιὰ τὸν Κοσμά	23
— Ἀνταρτοπόλεμος: Νέος πολεμικὸς θρίαμβος τοῦ Κοσμά	25
— Γενικὸς Διοικητῆς Θράκης	25
— Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ	26
— Βίτσι — Γράμμος: Δύο νέες ἐπιτυχίαι του	28
— Πῶς τὸν εἶδαν οἱ ξένοι	29
— Βουλευτῆς καὶ ὑπουργός	30
— Ἕνας ἀγνὸς φυσιολάτρης	30
— Ἕνα μεγαλεῖο ἀπλότητος	30
— Ἡ ἀρρώστεια καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κοσμά	32
— Ἀποχαιρετισμὸς φίλων	33
— Μερικὰ λόγια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κοσμά	34

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

— Ἡ ζωὴ μου	37
— Καταγωγή	37
— Παιδικὴ ἡλικία καὶ σχολικὴ ἐκπαίδευσις	39
— Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις	40
— Προαγωγικὴ σταδιοδρομία	40
— Ὁ γάμος μου	41
— Ἐκστρατεῖαι καὶ μάχαι	41
— Ὁ βιογράφος Κώστας Καλαντζῆς γιὰ τὸ 9ο Σύνταγμα Καλαμῶν	48

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

— Μάχαι Κιλκίς — Λαχανᾶ	54
— Μάχαι βορείως Μπέλλες	57

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	62
-------------------------------------	----

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος	64
— Διατί οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν	65
— Διατί οἱ Ἀγγλοὶ ἔστειλαν ὀλίγας δυνάμεις διὰ νὰ ἀνασχέσουν τὴν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν καὶ πόσον αὐταὶ μᾶς ἔδλαψαν	68
— Αἷτια τῆς ἀποστρατεύσεώς μου ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν	69
— Μυστικὴ ὀργάνωσις. Σύλληψις 5 στρατηγῶν καὶ μεταφορὰ των εἰς Γερμανίαν	72
— Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης	75

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940 — 41

— Εἰσαγωγή	78
----------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Αἷτια Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου	78
--	----

— Ἑδαφικὴ περιγραφὴ Θεάτρων ἐπιχειρήσεων	80
— Στρατηγικαὶ κατευθύνσεις καὶ τοποθεσίαι	82
— Σχέδια ἐπιχειρήσεων	83
α') Ἰταλικὸν	83
β') Ἑλληγνικὸν	87
— Στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν ἀντιπάλων ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἑλληνοϊταλικῶν ἐπιχειρήσεων	90
— Περίληψις γεγονότων ἀπὸ κηρύξεως πολέμου μέχρι ἀναλήψεως διοικήσεως παρὰ ὑποφαινομένου τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	96
— Ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Ἀνάσχεσις καὶ Ἐπιθετικὴ Ἐπιστροφή	98

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ἀναχώρησις ὑποφαινομένου ἐκ Καβάλας πρὸς ἀνάληψιν διοική- σεως Ὁμάδος Μεραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	100
— Εἰδικὴ κατάστασις Ὁμάδος Μεραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	102
— Ἀνάλυσις καταστάσεως — Ἰδέα ἐνεργείας	103
— Μετάβασις εἰς Καστοριὰν καὶ ἀνάληψις διοικήσεως	105
— Προπαρασκευὴ ἐπιθέσεως κατὰ Μόροβα (20 N) ὁρίου)	108
— Ἐπίθεσις κατὰ Μόροβα καὶ πτώσις αὐτῆς διὰ καταλήψεως ὑφ. 1878	113
— Ἀνεκμετάλλευτος ὑπὸ ΤΣΑΜ ἢ ἐπιτυχία τῆς πτώσεως Μόροβα	118
— Ἀνάκλησις Συγκροτήματος Μεραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	130
— Παραμονὴ εἰς Μπομποσίσταν καὶ ἀποστολὴ Ἐπιτελάρχου Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. εἰς Σ.Δ. Β' Σ. Στρατοῦ	138
— Συνέχεια ἀγώνος ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μέχρις ἀφίξεως τοῦ Ἀρ- χιστρατήγου, εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ	142
— Ἀφίξις Ἀρχιστρατήγου εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ καὶ τὸ λαβὸν χώραν εἰς Κορυτσᾶν Στρ. Συμβούλιον	147
— Συνέχεια ἐπιχειρήσεων Ὁμάδος Μεραρχιῶν ΚΟΣΜΑ μέχρι 10 Δεκεμβρίου, ἡμέρας ἀναχωρήσεως πρὸς ἀνάληψιν διοικήσεως Α' Σώματος Στρατοῦ	148
— Δικαιολογητικαὶ σκέψεις περὶ τῆς ἐφεκτικῆς καὶ συντηρητικῆς δια- γωγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. σχετικῶς μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ)	157

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἀνάληψις διοικήσεως Α' Σώματος Στρατοῦ παρ' ὑποφαινομένου	161
— Προηγηθέντα πολεμικὰ γεγονότα	162
— Κατάστασις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καθ' ἣν ἀνέλαβον τὴν Διοί- κησίν του καὶ ἀνάλυσις παραγόντων μάχης	165

— Ἐξέλιξις γεγονότων ἐπὶ γραμμῆς μάχης κατὰ τὴν 11, 12 καὶ 13 Δεκεμβρίου	167
— Συνέχισις ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀλβανίας	170
— Ἀνάλυσις παραγόντων μάχης καὶ Σχέδιον ἐνεργείας καὶ πληροφοριῶν	171
— Ἐξέλιξις γεγονότων ἀπὸ 14 μέχρι 19 Δεκεμβρίου (δολοκλήρωσις κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΑΣΙ — ὁδηγίαι Δ.Ε. 85)	179
— Κατάληψις ΜΑΛΙ - ΤΖΟΡΕ καὶ χωρίου ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ	188
— Ἐλιγμός τῆς ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ	191
— Προβληματικὴ ἢ ἀσφάλεια τῆς διατάξεως τῆς II Μεραρχίας	195
— Κατάληψις Χειμάρας καὶ ἀντικατάστασις Διοικητοῦ IV Μεραρχίας	197
— Ἐπίθεσις κατὰ Λέκλι	201
— Μείωσις λόγῳ τῶν χιονοθουελλῶν, τῆς δυναμικότητος τῶν Μεραρχιῶν γραμμῶν μάχης — Ἀναφορὰ σχετικὴ πρὸς Ἀρχιστράτηγον	208
— Ἀντικατάστασις IV Μεραρχίας ὑπὸ VIII. — Διαταγὴ ὁργανώσεως ἐδάφους καὶ ἀναδιοργάνωσεως τῶν Μονάδων	218
— Ὑποβολὴ προθέσεων καὶ προτάσεων Σώματος πρὸς Γεν. Στρατηγεῖον — Διαταγὴ περὶ τρόπου διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος — Λοιπαὶ Διαταγαί	223
— Ἀγῶνες ἀπὸ 21—31 Ἰανουαρίου 1941 καὶ Α.Ε. 108 περὶ νέας προπαρασκευῆς Ἐλιγμοῦ πρὸς Σαλάρια	232
— Ἀγῶνες ἀπὸ 1—10 Φεβρουαρίου 1941 καὶ ἄφιξις τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως εἰς Σ. Δ. Σώματος	239
— Ἀγῶνες ἀπὸ 11—28 Φεβρουαρίου 1941 — Ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγοριᾶ	242
— Ἀγῶνες ἀπὸ 1—5 Μαρτίου, (ἐπιχειρήσεις ἐπὶ Γκόλικο) καὶ ἀναχώρησις Διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ δι' Ἀθήνας	243
— Ἐπιχειρήσεις 5—10 Μαρτίου	244
— Ἀπώλειαι Α' Σώματος Στρατοῦ	246
— Πίναξ ἀντιμετωπισθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων	248

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Διὰ τί δὲν ἐπετεύχθη ὁλοκλήρωσις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτυχίας ἐν Ἀλβανίᾳ	
— Τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ	251
— Τί ἐγένεν	257

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Συμπεράσματα Στρατηγικὰ καὶ Τακτικὰ	
— Στρατηγικά	265
— Τακτικά	268

— Τρόπος διαβιβάσεως ραδιοτηλεγραφημάτων παρὰ τῶν Ἰταλῶν ...	270
— Ραδιοτηλεγραφήματα Ἰταλικά ἀφορῶντα:	
α) Τὰς ἐπιχειρήσεις	272
β) Τὸ ἠθικὸν τοῦ ἐχθροῦ	280
γ) Τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ ἐχθροῦ	282
δ) Τὰς ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ	283
ε) Τὰς ἐνισχύσεις τοῦ ἐχθροῦ	284
στ) Τοὺς εἰσερχομένους πράκτορας	284

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

— Εἰσαγωγή	287
------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Ὁ κομμουνισμὸς ἐν Ἑλλάδι, πρό, κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ μετὰ ταύτην (μέχρι Βάρκιζας)	
Ἐπὶ δικτατορίας Μεταξᾶ	289
Κατὰ τὸν Ἑλληνοῖταλικὸν πόλεμον	289
Κατὰ τὴν Γερμανοῖταλικὴν κατοχὴν	290

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ἡ κομμουνιστικὴ δρᾶσις τῆς Μόσχας, εἰς τὰ Βαλκάνια:	
α) Ἀπὸ Ἑλληνοῖταλικοῦ Πολέμου μέχρι συμπτύξεως Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ	291
β) Ἀπὸ συμπτύξεως Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ μέχρι συναντή- σεως Προέδρων Στάλιν — Ροῦσβελτ — Τσῶρτσιλ ἐν Γιάλτα ...	291
γ) Ἀπὸ Γιάλτας μέχρι λήξεως 2ου Παγκοσμίου Πολέμου	292
— Δρᾶσις τῶν κομμουνιστῶν εἰς Μέσσην Ἀνατολήν	293

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἀντίδρασις κατὰ κομμουνιστῶν ἐν τῇ κατεχομένῃ, ὑπὸ Γερμανοῖ- ταλῶν, Ἑλλάδι	294
— Πρακτικὸν Ἀντιστρατήγων	294
— Πῶς ἐφούντωσε τὸ ἀντάρτικο κίνημα στὸ Μωρηᾶ: Γ. Καραχά-	

λιος, ὁ πρῶτος τοῦ ἀγῶνα. Ὁ Ἴταλὸς φρούραρχος τῆς Ἀρκαδίας θέλει νὰ παραδοθῇ. Ἡ Μάχη τῆς Γάρδιτσας. Νεκροὶ καὶ τραυματίες. Φόνος Θεοχαρόπουλου καὶ Παπαδάμη. Παπαχρόνης, λιοντάρι καὶ Παπᾶς. Ὁ ἄδικος φόνος του στὸ Κοπανάκι. Δυὸ τραγούδια τοῦ Καλαντζῆ γιὰ τὸν Παπαχρόνη, τὸν Καραχάλιο καὶ τὸ Θεοχαρόπουλο	294	295
— Ἐπισυμβάντα γεγονότα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ ἀποχωρήσεως Γερμανῶν μέχρι συνθήκης Βάρκιζας	301	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

— Ὁ κομμουνισμὸς ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ συνθήκης Βάρκιζας, μέχρι ἐκδηλώσεως τρίτου γύρου (μέσα 1946)		
● Στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν	302	
● Πολιτικὴ δρᾶσις κομμουνιστῶν μετὰ τὴν Βάρκιζαν	303	
● Συμπεράσματα περὶ τηρητέας διαγωγῆς τῶν κομμουνιστῶν μετὰ τὴν Βάρκιζαν	303	
— Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ Ὀργάνωσις Συμμοριτῶν:		
● Ἐκπαίδευσις κατωτέρων στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν	304	
● Ἀνωτέρα Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἐπιτελικὴ τοιαύτη	304	
● Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις συμμοριακῶν Μονάδων	305	
— Ἐφοδιασμὸς δι' ὀπλικοῦ	306	
— Διατροφή καὶ ἱματισμὸς	306	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ι. Δυνάμεις καὶ Μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις συμμοριτῶν — Δημιουργηθεῖσα ἐκ δράσεως κομμουνιστῶν ἐχληρὰ κατὰστασις

— Μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις κομμουνιστῶν	307
— Ἀθροιστικὰ στοιχεῖα μαχητικῆς δυνάμεως καὶ δραστηριότητος κομμουνιστῶν ἀπὸ μέσων 1946 μέχρι τέλους 1949:	
Δύναμις	308
Νεκροί	308
Ζυλληφθέντες	308
Παραδοθέντες	308
Ἀναπλήρωσις Ἀπωλειῶν	308
Εἰσαχθέντες εἰς δίκην	309
Δραστηριότης κομμουνιστῶν	
α) Ἐκτέλεισις ἰδιωτῶν	309

δ) Ἐπιθέσεις κατὰ Στρατιωτικῶν Τμημάτων	309
γ) Ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων καὶ πόλεων	310
δ) Λεηλασίαι χωρίων	310
ε) Ἀνατινάξεις σιδηροδρομικῶν Γραμμῶν καὶ Γεφυρῶν	310
στ) Καταστραφέντα αὐτοκίνητα	310
ζ) Ναρκοθετήσεις	310
— Ὀχληρὰ κατάστασις, δημιουργηθεῖσα ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστῶν:	
α) Συμμοριόπληκτοι	311
β) Διακοπὴ Συγκοινωνιῶν	311
γ) Κατάπτωσις ἠθικοῦ	311
— Κύριαι στρατιωτικαὶ ἐνέργειαι Ἐθνικῶν Δυνάμεων	312
— Αἷτιοι τῆς δημιουργηθείσης ὀχληρᾶς καταστάσεως:	
α) Πολιτικὴ ἡγεσία	312
β) Στρατιωτικὴ Ἡγεσία	313

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Α' Γενικότητες

α) Ἐλλειψίς ψυχολογικῆς κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων Ὁργανωτῶν	315
β) Στρατιωτικαὶ ἐπεμβάσεις τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς χώρας	315
1) Διὰ Στρατοῦ	316
2) Δι' ὕλικοῦ καὶ τῆς ἀπλῆς παρουσίας Στρατευμάτων ἐν τῇ χώρᾳ	316
3) Δι' ἐκπαιδευτικᾶς Στρατιωτικᾶς Ἀποστολᾶς	317

Β' Ὁργάνωσις καὶ Σύνθεσις Ἐπιτελείων καὶ Μονάδων	317
--	-----

Γ' Ἐκπαίδευσις

— Ἀξιωματικῶν	318
— Ὀπλιτῶν	319
— Μονάδων	319

Δ' Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ Εἰνῶν Ἀποστολῶν καὶ Συμπεράσματα

1) Συνεργασία	319
2) Ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐκτρόπου συνεργασίας τῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας καὶ τῶν Ἐπιτελείων	320
— Ἐντολὴ Κυδερνήσεως εἰς Γ. Κοσμάν πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γράμμου κατὰ τὸ 1948	321
— Τί ἐξάγεται ἐκ τῶν φακέλλων	321

— Συμπεράσματα	323
— Τί ἔδει γὰρ γίνῃ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας	324
— Ἀπώλεια εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948 καὶ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας κατὰ τὴν κατάληψιν Βίτσι — Γράμμου κατὰ τὸ 1949...	325

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Κατάστασις ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ 1947	327
— Εὐκόλος ἡ δημιουργία συμμοριακοῦ Κράτους ἐν Θράκῃ	328
— Τί ἐπέτυχον ἀπὸ ἀπόψεως Ἑθνικῆς Ἀμύνης ἐν Θράκῃ	328
— Περὶ ἐργὸς ἐπέμβασις μερικῶν Ἀγγλῶν Ἀξιωματικῶν τῆς Ἀποστολῆς καὶ δυσεξηγήτοι ἀπαιτήσεις των ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς Διοικήσεις (Ἐπεισόδια Σαχὶν — Κομοτηνῆς — Ἐξέτασις Κωνστανταράκου)	329

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ὑποβολὴ «Σκέψεων περὶ τρόπου ἐνεργείας ἐπὶ ζητήματος Ἀνταρσίας», τοῦ Γ. Κοσμᾶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον	330
--	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀνάληψις Ἀρχηγίας Γ.Ε.Σ

— Τὰ κατὰ τὴν παρέλασιν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1948	337
— Συνάντησις μετὰ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον	337
— Κοινοποιήσις διαταγῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ ὑπὸ τοῦ Γ. Κοσμᾶ	338
— Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ ΓΕΣ	338

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ Κατάστασις ἡμετέρων καὶ συμμοριτῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1949:

Συμμοριτῶν:

α) Ἀξίας στελεχῶν καὶ ὁπλιτῶν	339
— Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ	339
— Ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου	340

— Ἀξιωματικοὶ Μικρῶν Μονάδων	340
— Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται	341
6) Δύναμις καὶ Ὁργάνωσις	341
γ) Ὑλικόν	342
δ) Ἡθικόν	343
ε) Γενικὸς Ἐφοδιασμός	343
στ) Ἐπιδιωκόμενος σκοπός	343
— Στρατηγική	344
— Τακτική	345
Ἡ μετέωρος:	
α) Ἀξία στελεχῶν καὶ δυνάμεων	345
— Ἀντιστράτηγοι	345
— Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι	346
— Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί	346
— Ἐφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ ἐκ μονίμων	347
— Κατώτεροι Ἀξιωματικοὶ (Μόνιμοι καὶ Ἐφεδροὶ)	347
6) Στρατιωτικὰ Σχολεῖα	347
γ) Ὀπλῖται	347
δ) Δύναμις, κατανομή καὶ Ὁργάνωσις Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ:	
— Δύναμις	348
— Κατανομή	348
— Ὁργάνωσις μαχίμου δυνάμεως	348
— Ὀπλισμός Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Ἡθικόν Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Γενικὸς Ἐφοδιασμός Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Ἐπιτευκτέος Σκοπός	349
— Ἐφαρμοζομένη Στρατηγική καὶ Τακτική	351
— Ἐφαρμογὴ Στατικῆς Στρατηγικῆς	351
— Διάφορα αἷτια ἐμποδίζοντα τὴν ἐπίτευξιν στρατηγικῶν ἀποτε-	
λεσμάτων	351
— Τακτικὴ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	352

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ρ Ω Τ Ο Ν

Τί ἐπράξαμεν καὶ διατί ἐπετύχαμεν:

— Ποία ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριτῶν, τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949	355
— Στρατηγικαὶ Ἐνέργειαι	357
— Ἀριθμητικὴ δυναμικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸ Συμβού-	
λιον μὲ τοὺς Ἀρχηγούς τῶν ἑένων Ἀποστολῶν διὰ τὴν αὐξήσιν	

τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ	357
— Ἐφαρμοσθεῖσα Στρατηγική	358
— Ὁδηγίαι Γ. Κοσμά πρὸς Ὑπαρχηγούς	359
— Ὑλοποιήσεις ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου	360
— Εὐθύναι καὶ κυρώσεις δι' ἐπισυμβάντα ἀτυχήματα πρὸ τῆς ἀναλή- φειας τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου	362
— Μετατροπὴ τῶν Ταξιαρχῶν εἰς ἰσοδύναμα Συντάγματα Πεζικοῦ ..	365
— Ψυχολογικὸς Πόλεμος καὶ μέτρα ἀναπτύξεως αὐτοῦ	365

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κυριώτερα γεγονότα ἀπὸ τῆς ἀναλήφειας τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου μέχρι τῆς ἐπιθέσεως Βίτσι — Γράμμου	368
— Ἀπελευθέρωσις Καρπενησίου καὶ συνέχισις ἀγῶνος τοῦ εἰς Ἀ- γραφα καὶ Θεσσαλίαν	368
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Μακεδονίαν (Περιοχὴ Κερδυλίων)	369
— Ἐπίθεσις συμμοριτῶν κατὰ Φλωρίνης	370
— Ἐπίθεσις συμμοριτῶν κατὰ Ἀρτης	370
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Πελοπόννησον	371
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Δυτικὸν Γράμμου	371
— Ἀπώλειαι (Φ)ριος - Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1949)	373
— Πῶς παρουσιάζετο συνοπτικῶς ἡ κατάστασις τὴν 3ην Ἀπριλίου 1949	373
Κυριώτερα γεγονότα κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ Μαΐου μέχρι Ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου:	
— Ἐν Πελοποννήσῳ	374
— Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ τῷ χώρῳ μέχρι Δυτικῶς Ἀλιάκμονος (Σχέδιον Ἐνεργείας «ΠΥΡΑΥΛΟΣ». — Ὁργάνωσις Διοικήσεων — Δημιουργία Ἐφεδρειῶν)	374
Διεξαγωγὴ Ἐπιχειρήσεων, Σχέδιον «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»:	
— (Φάσις Α)	375
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Ρούμελην ὑπὸ Σ.Δ.Σ.Ε.	376
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Θεσσαλίαν, Πήλιον, Ἀνατολικῆς πλευρᾶς Ἀ- γράφων ὑπὸ Σ.Κ.Ε.	376
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Ἀγραφα, Ἡπειρον — Ζαγόρια καὶ ἄνω Χάσια	376
— Συγκέντρωσις Ἐφεδρειῶν ὀπίσω Γράμμου — Βίτσι	377
— Καταπληκτικαὶ ἀπώλειαι συμμοριτῶν κατὰ ἐφαρμογὴν Α' Φάσεως σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»	377
— (Φάσις Β'). Διώξεις συμμοριτῶν ἐν τῷ λοιπῷ χώρῳ τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» (Ζαγοροχώρια — Βέρμιον — Καῦμακτσαλὰν) ..	378
— Διάφορα ἄλλα γεγονότα ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥ- ΛΟΣ» καὶ πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ	379
— Ἐπιχειρήσεις Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς Ἀγγιστρον καὶ Μπέλλες	380

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ	383
— Γενικά ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου	384
— Καθορισμὸς σειρᾶς προσβολῆς τοποθεσιῶν Βίτσι — Γράμμου	385
— Καθορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοποθεσίας Βίτσι	386
— Καθορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοποθεσίας Γράμμου	387
— Ἀποφυγὴ ἐπεμβάσεως καὶ ἀπασχολήσεως ἐπιτελείων Μεγάλων Μονάδων ὑπὸ Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐένων Ἀποστολῶν	388
— Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τοῦ ΣΗΔΜ Ἀντιστράτηγος Βεν- — τήρης	389
— Τί δὲν κατενόησεν ὁ Δ) τῆς τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης	391
— Διατί ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὁ Ἀν- τιστράτηγος Καλογερόπουλος καὶ ὁ Ὑποστράτηγος Βασιλᾶς ἐκ τῆς Διοικήσεως τῆς Χ Μεραρχίας.	391
— Διατί δὲν ἀνέλαβεν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὁ Ὑποστράτηγος Ζαΐμης	392
— Ἐκδηλὸς δυσανασχέτησις ἐνίων Διοικητῶν Μεγάλων Μονάδων ἐκ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διοικήσεως τοῦ ΣΗΔΜ ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατή- — γου Βεντήρη	392

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ὁ Κοσμάς γιὰ τὸν Τσακαλιῶτο. Γνώμες τοῦ Τσιγγούνη, τοῦ Εὐαγ- γέλου Παπᾶ καὶ τοῦ Καλαντζῆ	393
— Ἀπώλειαι ἡμετέρων	394
— Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν	398

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Δράσις ἄλλων ἐθνικῶν δυνάμεων:

— Ὁ Στόλος	398
— Ἡ Ἀεροπορία	399
— Χωροφυλακὴ	400
— Ἀστυνομία Πόλεων	401

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

— Ὁργάνωσις, δρᾶσις καὶ ἀπόδοσις τῶν ΜΑ·Υ', ΜΕΑ, καὶ ΤΕΑ . .	401
— Ἱστορικὸν δημιουργίας των	401
— Συγκρότησις ΜΑ·Υ' (Μονάδες Ἀμύνης Ὑπαίθρου)	402

— Συγκρότησις ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνοφρουρᾶς Ἀμύνης)	403
— Συγκρότησις τῶν ΤΕΑ (Τάγματα Ἐθνικῆς Ἀμύνης)	404

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

— Ἐπίλογος	404
— Ἡμερησία Διαταγή ΠΑΠΑΓΟΥ	405
— Ἐπιστολή Προέδρου Ἀμερικῆς ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ	405
— Ἐπιστολή Ἀρχηγοῦ Ἀμερικανικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς ΤΖΕΚΙΝΣ	406
— Ὅμοια Ἀρχηγοῦ Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς ΠΑΚΑΡΤ	407
— Ὅμοια Ἀμερικανοῦ Ναυάρχου ΣΕΡΜΑΝ	408
— Ἡμερησία Διαταγή Γ. Κοσμά πρὸς Ἀξιωματικούς καὶ Ὀπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	408

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

— Ὁ Γ. Κοσμάς ὡς πολιτικός	409
--------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ:

— Οἱ χάρτες ποὺ δὲν ἔφθασαν	411
— Μία κατάρα ποὺ ἔπιασε	411
— «Τὸ πεδὶον μάχης τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης»	412
— Ἡ μπέρτα τοῦ Τούρκου γιατροῦ	413
— Ἔρχεται ὁ Διάδοχος	413
— Ὁ στρατιώτης Κονιδάρης	414
— Ὁ στρατιώτης Σαραντάκος	415
— Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1912	417
— ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΚΑΛΑΝΤΖΗ — ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. (Μία ἀλληλογραφία σὲ ἀθηναϊκὰς ἑφημερίδας)	421
— Παρασκευόπουλος Σπαῆς καὶ Μπακιρτζῆς, οἱ πρῶτοι πατήσαντες στὴν πόλιν	421
— Ὁ Φραντζῆς, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ Βούλγαροι	421
— Ὁ Βούλγαρος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος Τοπαλτζίκωφ	422
— Ὁ Φραντζῆς πληροφορεῖται τὰ Βουλγαρικὰ σχέδια	422
— Ὁ Βενιζέλος ἀποφασίζει	423
— Ἀποκρυπτογραφεῖται τὸ τηλεγράφημα Φραντζῆ	423

— Ὁ Ξανάλατος ἀμφισβητεῖ	423
— Ἡ ἀποκρυπτογραφίη ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθεια	423
— Τί γράφει ὁ Σακελλαριάδης	424
— Δεύτερη ἐπιστολὴ στὸ «ΒΗΜΑ»	424
— Ὁ Νίκογλου ἐπανέρχεται	424
— AMBROSIOΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ — Ἀποχαιρετιστήριαι στίχοι τοῦ Κ. Καλαντζῆ, ἀπαγγεληθέντες κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Α. Φραντζῆ	426
— Βιβλιογραφία περὶ Φραντζῆ	426
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ (Ἑλληνο - Ἰταλο - Γερμανικοῦ Πολέμου)	427
— Ἡ μὴ ὀργάνωσις μηχανοκινήτου Μονάδος ἀπὸ καιροῦ εἰρήνης....	427
— Δὲν ὑπῆρχε προαποφασισμένον σχέδιον ἐνεργείας	428
— Συνέχισις ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ παράγοντες μάχης	429
— Δὲν ὠρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων	431
— Ποῖος ἔπρεπε νὰ ᾔτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑ- ΝΗΣ	434
— Σχέσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἰ. Μεταξᾶ ..	435
— Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπίστευε εἰς τὴν νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν ..	436
— Ἀνάμιξις ἀνευθύνων παραγόντων εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων	438

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

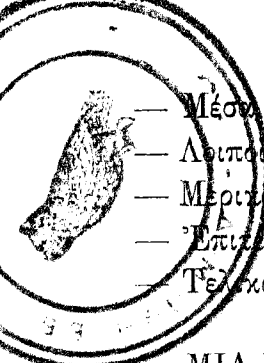
— Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου	441
— Πῶς ἐπέτυχον οἱ Ἀγγλοὶ τὴν ἐπιδιώξιν των	441
— ... Ἀλλὰ θὰ νικήσωμεν	443

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

— Τοπογραφικὴ περιγραφή	446
— Στρατηγικὴ ἀξία	446
— Σπουδαιότης διὰ τὴν Ἀγγλίαν	447
— Πολιτικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος	447
— Συμπεράσματα καὶ ἀπόφασις	448
— Γενικὴ ὀργάνωσις ἀντιστασιακοῦ ἀγῶνος	448
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ Εἰς τὴν Εὐρώπην ...	451

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

— Αἰτίαι πολέμου	455
— Παράγοντες πολέμου	456

— Μέσα πολέμου	456
— Λοιποί παράγοντες	457
— Μερικόν συμπέρασμα	457
— Επιτυχητοί σκοποί	458
— Τελικόν συμπέρασμα	458

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

— Αί σχέσεις του Στρατάρχου Παπάγου με την Βασιλικήν οικογένειαν	459
— Παρουσίασις Γ. Κοσμά εις Βασιλέα Παύλον	461

ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΙ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σελίς

- 1) 'Ο Γ. Κοσμάς με τή γυναίκα του Κλεοπάτρα, τὸ 1953.
- 2) Αὐτόγραφο τοῦ Γ. Κοσμά. Ἡ πρώτη σελίς τῶν ἀπομνημονευμάτων του.
- 3) 'Ο Γ. Κοσμάς, ὡς διοικητὴς Λόχου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 40—41
- 4) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ.
- 5) Αὐτόγραφος βιογραφικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ Στρατάρχου Παπάγου γιὰ τὸν στρατηγὸ Γ. Κοσμά 72—73
- 6) 'Ο Γ. Κοσμάς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριτοπολέμου.
- 7) Τὸ πρακτικὸ τῶν ἀντιστρατῆγων γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Στρατάρχη Ἀλέξανδρον Παπάγον στίς 20 Μαΐου 1943.
- 8) 'Ο Γ. Κοσμάς, ὡς ὁμηγὸς τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1944 296—297
- 9) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς Συναγματοάρχης.
- 10) Γράμμα τοῦ Γ. Κοσμά πρὸς τὸν Παπάγον, γραμμένο στίς 14 Νοεμβρίου τοῦ 1940 ἀπὸ τὴν Καβάλα.
- 11) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς εὐελπίς.
- 12) Αὐτόγραφο τοῦ Γ. Κοσμά πρὸς τὸν βιογράφον του Κώστα Κаланτζή 440—441

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΩΝ
"Ἡ Ἀρκαδία"
ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΦΗΤΙΣ (101)
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 59-50α ΟΡΟΦΟΣ
ΤΗΛ. 537.450

Νοέμβριος 1953

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΗΣ : ΓΑΡ.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ. (ΠΕΡΑΝΙΟΥ 7)
ΑΘΗΝΑ — ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 520.697